

ROKOLYA GÁBOR

A közjegyzői
intézmény
fejlődése
a polgári
korban

GONDOLAT

JOGTÖRTÉNETI ÉRTEKEZÉSEK 42.

Sorozatszerkesztő
MEZLEY BARNA

ROKOLYA GÁBOR

A közjegyzői
intézmény fejlődése
a polgári korban

Gondolat Kiadó • Budapest, 2013

TARTALOM

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó előzetes, írásbeli hozzájárulásához van kötve.

© Rokolya Gábor, 2013

www.gondolatkiado.hu
gondolatkiado.blog.hu
facebook.com/gondolatkiado
twitter.com/gondolatkiado

A kiadásért felel Bácskai István
Szöveggondozó Simon Adri
Műszaki szerkesztő Pintér László
Tördelő Lipót Éva

ISBN 978 963 693 474 3
ISSN 0134-0026

Előszó	7
I. Kísérlet a polgári közhitelesség szervezetének kiépítésére Magyarországon: a császári és királyi (köz)jegyzőség (1858–1861)	13
II. A királyi közjegyzői intézmény bevezetése, a törvény előkészítése és megalkotása (1866–1875)	27
1. A királyi közjegyzői intézmény bevezetése; az első közjegyzői törvényjavaslat	27
2. A királyi közjegyzőkről szóló törvény szerkezeti felépítése és tartalma	79
III. A királyi közjegyzői szervezet kiépülése és működése a közjegyzői törvény novelláig (1875–1886)	85
1. A közjegyzői kamarák megalakulása, kezdeti nehézségek	85
2. A közjegyzői törvény kommentárjai, értelmezései	92
3. A közjegyzői díjtörvény megalkotása	101
4. A közjegyzői hatáskör javasolt és megvalósult bővülései	105
5. A közjegyzői novella előkészületei és annak elfogadása	119
IV. A királyi közjegyzőség helyzete 1886 és 1894 között	136
1. A királyi közjegyzők törekvései helyzetük javítására	136
2. Az örökösödési eljárásról szóló törvény tervezetének jogirodalmi vitái	150
3. Az örökösödési eljárásról szóló törvény országgyűlési vitája – közjegyzői nézőpontból	166

4. Az öröklési jogi kodifikáció vitájának közjegyzői észrevételei	169
5. A novellával kiegészített közjegyzői törvény kommentárjai, ismertetései	174
V. A közjegyzői intézmény helyzete és mozgalmi 1895 és 1926 között	178
1. Az országos közjegyzői kongresszusok, a közjegyzőhelyettesi egyesület megalakulása, küzdelem a községi jegyzők magánmunkálatai ellen	178
2. A közjegyzőség reformtörekvései (a közjegyzői törvény és az örökösödési eljárásról szóló törvény javaslatai)	190
3. Küzdelem az ügyvéd-közjegyzőség elnélete ellen	210
4. A Polgári Törvénykönyv, a Polgári Perrendtartás és a váltótörvény kodifikációjának közjegyzői javaslatai	217
5. A közjegyzőség történetének monográfiái, egyéb jogi szakmunkák	247
VI. Királyi közjegyzőség a két világháború között és a II. világháború idején (1927–1945)	257
1. A közjegyzőség mozgalmi	257
2. A közjegyzőség reformtörekvései 1927 és 1945 között	265
3. A magánjogi törvényjavaslat vitái a közjegyzői szakirodalomban	290
4. A közjegyzői szakirodalom 1927 és 1944 között	295
VII. A polgári közjegyzői intézmény megszüntetése (1945–1949)	302
Magyar nyelvű összefoglaló	309
Zusammenfassung	311
Die Entwicklung der Institution des Notariats in der bürgerlichen Epoche	311
Irodalomjegyzék	315
Függelék	343
Egyetemek jogtörténeti intézetei Ausztriában	343

ELŐSZÓ

A kiegyezést követően a polgári igazságszolgáltatás részeként létrehozott közjegyzői intézmény polgári korra vonatkozó története máig feldolgozatlan. Az intézménnyel foglalkozó utolsó munka, Rónay Károly műve a teljes időszakot nem öleli fel, és a tanulmány tudományos színvonala sem felel meg a jogtörténetírás mai követelményeinek.¹ A közjegyzőség, amely az igazságszolgáltatás szervezetén belül a közhitelesség letéteményese, olyan megkülönböztető tulajdonságokkal rendelkezik a többi igazságügyi ágazathoz képest, amelyek indokolják az önálló elemzés szükségességét.

A magyar középkori jogi írásbeliség szervein belül nem a pápai és császári közjegyzők, hanem a hiteles helyek képezték a magyar polgári közjegyzőség előzményeit. Ugyanakkor a hiteles helyek nemcsak a szorosan vett közhitelesség körébe eső feladatokat látták el, hanem egyéb, például ügyvédi tevékenységet is gyakoroltak.² A hiteles helyek által kiadott oklevelek megalapozták az oklevéltan, a diplomatika tudományát, és fontos

¹ Dr. Rónay Károly: *A magyar közjegyzőség megalkotása és fejlődése*. Budapest, 1932, Held János könyvnyomdája, 212 p.

² Kőfalvi Tamás: *A hiteleshelyek mint a magyarországi közjegyzőség előzményei*. In Dr. Rokolya Gábor (szerk.): *700 éves a közjegyzőség Magyarországon. A 2008. november 27-i jubileumi konferencián elhangzott előadások szerkesztett változata*. Budapest, 2008, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 12. p.

mintaként szolgáltak a polgári kori közjegyzői okirat ismérveinek kialakításában.

A hiteles helyen alapuló közhitelesség intézménye a 19. század közepéig működött Magyarországon, annak ellenére, hogy a vármegyei, valamint a városi közhitelességet ellátó szervek és szervezetek már a mohácsi csata előtt létrejöttek, és egyre nagyobb szerepet játszottak az okirati forgalomban. A gazdaság, kiváltképpen a kereskedelem fejlődése kikényszerítette a korabeli európai országokban már jól működő közjegyzői szervezet kiépítését. A magyar közjegyzőség szabályozása a bajor és az osztrák mintán alapult, ami a közjegyzői okirati kényszer elvetését jelentette, s ami Homoki-Nagy Mária szerint végső soron a jogbiztonság követelményének részleges megvalósításához vezetett.³

A közjegyzői intézmény a bírósági és az ügyvédi szervezet között helyezkedett el az igazságszolgáltatás rendszerében. Létrejöttét és fejlődését elsősorban az ügyvédi érdekek befolyásolták, ám fejlődésének első szakaszában meghatározó volt az ún. bírói megbízások rendszere, illetve a későbbi időszakban a hagyatéki eljárások lefolytatása, ami egy szoros hivatali kapcsolatot alakított ki a bírói szervezettel.

A közjegyzői intézmény fejlődéstörténetének jogtörténeti feldolgozása a választott téma szempontjából indokolt. A téma feldolgozásának metodikája az eszmetörténeti megközelítésen alapul, vagyis elsősorban a közjegyző és a más hivatásbeli jogi szakírók műveinek elemzését veszi alapul. A feldolgozás e módjának fontosságára Homoki-Nagy Mária mutatott rá fent idézett munkájában.⁴ A közjegyzői jogi szakirodalom cikkeinek összegyűjtése a kiegyezés után megindult jogi folyóiratok, kie-

melten a *Jogtudományi Közlöny* és *A Jog* témába vágó tanulmányainak elemzését jelenti a *Királyi Közjegyzők Közlönye* tanulmányai mellett. A relatíve alacsony létszámú közjegyzőség a közjegyzői egyesület révén jogi szakmunkák megjelentetésére is vállalkozott, illetve egyes munkák szerzői kiadásban jelentek meg.

A közjegyzőség eszmetörténetének megalapozásához elengedhetetlen a közjegyzői kamarák iratainak levéltári kutatása. Amíg a közjegyzői iratok kutatása más tudományágak, például a szociológia és a társadalomtörténet számára bír jelentőséggel, addig az intézmény történetébe a kamarai iratok adnak mélyebb betekintést.⁵ Magyarország politikai határainak 20. századi változásai azonban a választott téma tudományos kutatására azzal a következménnyel jártak, hogy egyes közjegyzői kamarák iratanyagai – az utódállamok területén – fellelhetetlenek, illetve kutathatatlanná váltak. A királyi közjegyzőség történetének alapvető levéltári forrása a Budapest Főváros Levéltára, amely intézmény a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara mellett a társ kamarák iratait is megőrizte, mivel a korabeli gyakorlat szerint a közjegyzői kamarák általában megküldték egymásnak az előterjesztéseiket, illetve a kamarai ülésekről szóló jegyzőkönyveiket. Az Igazságügyi Minisztériumhoz írt közjegyzői kamarai felterjesztéseknek, emlékeztetőknek egyedüli forrásai a levéltárak.

Az értekezés a közjegyzői intézményre vonatkozó jogi szabályozás bemutatásához is vállalkozott. A királyi közjegyzőség felépítésére, működésére és hatásköreinek változásaira alapvetően a királyi közjegyzőkről szóló 1874. évi XXXV. tc. és annak novellája, az 1886. évi VII. tc. ad útmutatást. Ugyanakkor a jogi szabályozás és a jogi háttér ismertetése megköveteli a teljes magánjogi joganyag és jogi irodalom választott téma megszüsgéből történő teljes áttekintését.

A kiemelt fontossággal bíró közjegyzői törvény és hagyatéki eljárás kapcsán a törvényjavaslat képviselőházi és főrendiházi vitáját is célszerű analízis alá vetni. Az országgyűlési viták jól mutatják a kor politikusai-

³ Homoki-Nagy Mária: Megjegyzések a magyar királyi közjegyzőség történetéhez. In Dr. Rokolya Gábor (szerk.): *700 éves a közjegyzőség Magyarországon. A 2008. november 27-i jubileumi konferencián elhangzott előadások szerkesztett változata*. Budapest, 2008, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 78. p.

⁴ „A magyar királyi közjegyzőség történetének megismeréséhez elengedhetetlen azoknak a közjegyzői véleményeknek az ismerete, melyeket hosszabb-rövidebb tanulmányban, hozzászólásban vagy a mindennapi gyakorlatban előforduló esetek elemzésekor írtak le, és közöltek a közlöny hasábjain. Jó példáját adva a mai jogász társadalom számára, hogy a gyakorlati szakember miként tudja elősegíteni egy adott ország jogrendszerének fejlődését.” Homoki-Nagy Mária: Megjegyzések a magyar királyi közjegyzőség történetéhez. In Dr. Rokolya Gábor (szerk.): *700 éves a közjegyzőség Magyarországon. A 2008. november 27-i jubileumi konferencián elhangzott előadások szerkesztett változata*. Budapest, 2008, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 86. p.

⁵ Sarusi-Kiss Béla idézi Benda Gyula szakmai értékelését, miszerint a „jövőben felértékelődhet a közjegyzői iratanyag forrásértéke”. Sarusi-Kiss Béla: *A közjegyzői iratok jelentősége a tudomány számára*. In Dr. Rokolya Gábor (szerk.): *700 éves a közjegyzőség Magyarországon. A 2008. november 27-i jubileumi konferencián elhangzott előadások szerkesztett változata*. Budapest, 2008, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 101. p.

nak, kiemelkedő jogászainak a közjegyzői intézményről vallott felfogását. A kutatás e területét végül a törvények kommentárjainak elemző vizsgálata zárja. Az osztrák közjegyzőséghez hasonlóan a magyar közjegyzőség helyzetét sem érintették mélyrehatóan az államforma változásai.⁶

A közjegyzői intézmény eszmetörténeti bemutatását jól kiegészíti a közjegyzői kar kiemelkedő egyéniségeinek feltárt szakmai életútja. Bónis György példáját követve vallom, hogy a közjegyzői szervezet történetéhez a királyi közjegyzőség vezetőinek pályafutása is hozzátartozik.⁷ Az intézmény bevezetésekor a hivatalnok nemesek közjegyzői kinevezései jelölték ki a közjegyzők helyét a középosztályban. A 20. század elejétől, de különösen a két világháború közötti időszakban már a keresztyény úri középosztály tagjai, a vagyonosabb polgárok reprezentálták a közjegyzőséget. A szakmai életutak feltárása egyértelműen bizonyítja, hogy az egyes közjegyzők, kamarai vezetők iskolázottsága, nyelvismerete, szakmai és társadalmi kapcsolatai befolyásolták az intézmény fejlődését.

A közjegyzői intézmény fejlődéstörténete párhuzamos az igazságügyi hivatások fejlődésével. Ezért különösen fontos az ügyvédi és helyenként a bírói kar törekvéseinek, küzdelmeinek leírása. Miután az ügyvédi kar döntő befolyással bírt a közjegyzői intézménynek az ügyvédség létét nem fenyegető, illetve befolyásoló kialakítására, a fennálló status quo megőrzésével igyekezett jó szakmai kapcsolatokat találni, illetve együttműködni a közjegyzőséggel. A bíróságok, illetve a közjegyzőség együttműködését a szabad hivatás, illetve a közhivatalnoki pálya különbségei determinálták.

Az intézménytörténeti bemutatás során nemcsak a közjegyzői szakirodalom, hanem az ügyvédi és bírói szakírók tárgyra vonatkozó munkásságának ismertetése is célkitűzés volt. Az ügyvéd szakírók egy része felismerte a közjegyzői intézmény specifikus jellemzőit, és hozzájárult a közjegyzőket időnként ért támadások elhárításához, másik része viszont

⁶ Szabó István: *Ausztria államszervezete 1918–1955*. Budapest, 2010, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, 219. p. /Jogtudományi Monográfiák 2./

⁷ „Tanulmányom a késő Árpád-kortól Mohácsig terjedő időszak jogtudó értelmiségével, a magyar feudális jogot alkalmazó és továbbfejlesztő réteggel foglalkozik. Meg akarja ismertetni életpályájukat, vagyoni és társadalmi helyzetüket, tanultságukat és teljesítményeiket. Ki akarja jelölni helyüket a kor magyar társadalmában és a római, meg a kánonjog befolyási övezetbe tartozó Európában.” Bónis György: *A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon*. Budapest, 1971, Akadémiai Kiadó, 7. p.

a közjegyzőség létének megkérdőjelezéséig is eljutott. A bíró szakírók tanulmányai a közjegyzőség általános helyzetét nem érintették, inkább az volt a jellemző, hogy egy-egy rész kérdést, például a közjegyzői díjszabás egyes vitás kérdéseit tették elemzésük tárgyává.

A magyar közjegyzőség eszmetörténetét jogtörténeti aspektusból indokolt összehasonlítani a tárgyalt kor európai országaiban létező közjegyzői intézményekkel is, elsősorban a korlátozott jogkört biztosító német típusú intézményi jogi szabályozással.

Az értekezés fenti szempontokat tükröző, kutatási eredményekkel kiegészített tudományos szintézise a magyar királyi közjegyzőség – mint az igazságszolgáltatás közhitelményi feladatait ellátó jogászkar – kiemelkedő elméleti és gyakorlati felkészültségét igazolja.

I. KÍSÉRLET A POLGÁRI KÖZHITELESSÉG SZERVEZETÉNEK KIÉPÍTÉSÉRE MAGYARORSZÁGON: A CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI (KÖZ)JEGYZŐSÉG (1858–1861)

A 19. század közepén a központi hatalomtól független és széttagolt köz-hitelességi szervezet már nem elégítette ki a polgárosodó Magyarország társadalmi szükségleteit. Európában a polgári társadalom a közjegyzőségben találta meg a közhitelesség intézményének letéteményesét. A nagy francia polgári forradalom törvényhozása a polgári jogi kodifikációval egy időben gondoskodott a polgári közjegyzői intézmény bevezetéséről. Az 1791. szeptember 29-én kelt törvény egységesítette a jegyzők rendszerét, és megszüntette a jegyzői állások adásvételét és öröklését.⁸ A törvény létrehozta az egységes közjegyzőség intézményét, azonban a közjegyző fogalmi ismérveinek meghatározásával ez a jogszabály még adós maradt. A francia nemzetgyűlés 1803. március 5-i ülésén az új közjegyzői törvény javaslatát előterjesztő államtanácsos a közjegyzőség fogalmi ismérveit a független és pártatlan jogi tanácsadásban, közokiratok készítésében és őrzésében jelölte meg, amely tevékenység gyakorlása a perek megelőzésében volt.⁹

⁸ Szokolay István: *A közjegyzőség az összehasonlító jogtudomány alapján*. Pest, 1859, Szerzői kiadás, 36–37. p.; Dr. Degen Gusztáv: *A közjegyzőség*. Pest, 1866, Szerzői kiadás, 24–25. p.

⁹ „A rend fenntartásához olyan – a felektől független – tanácsadókra van szükség, akik képesek a felek akaratát részrehajlás nélkül rögzíteni, tájékoztatván őket minden olyan kötelezettségiükről, mely a megállapodás létrejötte során felmerült; ezeket a kötelezettségeket világosan megfogalmazva érvényes szerződés formájában rögzítik, mely a jogerős ítélet erejével bír; akik képesek rögzíteni az ügyfelek emlékeit, és li-

A francia közjegyzőségről szóló törvényt a nemzetgyűlés a XI. év ventőse hónap 25. napján (március 16.) fogadta el, és ezzel mintát adva teremtette meg a kontinentális közjegyzőség intézményét. Eszerint a közjegyző legfőbb hivatali kötelessége volt „minden jogügyletet vagy szerződést közhiitelesen elkészíteni”.¹⁰ A közjegyző által készített okirat végrehajtható okirat, így a törvényalkotó szándéka szerint ezek az okiratok a jogerős bírói ítélet hatályával bírtak. A közjegyzőség hatásköre korlátozás nélküli volt. A Code Civil bizonyos jogügyletek kötésénél közjegyzői okirati kényszert írt elő: ajándékozási szerződések, házassági szerződések, nyilvános végrendeletek, házassági bontóperek, hátlárok készítése, bírói (hagyatéki) osztályra vonatkozó megállapodások.¹¹

A közjegyzőség intézményét rövidesen átvették a rajnai német tartományok, később pedig Poroszország is. Ausztriában először az 1850. szeptember 29-i legfelsőbb nyílt parancs vezette be a jegyzőséget az első jegyzői rendtartás életbeléptetésével.¹² Ezt hamarosan az 1855. május 21-én kelt jegyzői rendtartás követte, amely a birodalmi törvénylap 94. számában jelent meg. A jogszabály területi hatálya csak Ausztriára terjedt ki, a Magyar Királyságban és kapcsolt részeiben, Erdélyben és Galiciában nem léptették életbe.

I. Ferenc József osztrák császár és magyar király az 1858. február 7-én kelt császári pátensével az 1855. évi osztrák közjegyzői rendtartás ha-

telesen megőrizni a náluk letétbe helyezett iratokat: így akadályozván meg mindezen tevékenységükkel a jöhiszemű felek közötti félreértések létrejöttét, illetve a használatuk azon igényeket, hogy jogtalan perekbe bocsátkozzanak. Ezek a független és pártatlan tanácsadók, egyfajta önkéntes bírák, akik a szerződő felek megállapodásait visszavonhatatlanul rögzítik, ezek a közjegyzők; tevékenységeik összessége pedig a közjegyzőség intézménye.” Deckers, Eric: *A közjegyzői hivatás deontológiája és szerkezete*. Budapest, 2000, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 14. p. /Studia Notarialia Hungarica tom. II./

¹⁰ A XI. év ventőse hónap 25-i törvény 1. §-a. Deckers, Eric: *A közjegyzői hivatás deontológiája és szerkezete*. Budapest, 2000, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 25. p. /Studia Notarialia Hungarica tom. II./

¹¹ Dr. Degen Gusztáv: *A közjegyzőség*. Pest, 1866. Szerzői kiadás, 26–27. p.

¹² Dr. Hegedűs Lajos Kandid: *Az 1855. május 21-én kelt jegyzői rendtartás és a jegyzői irományok által bebizonyított követelések behajtás végleti eljárás tárgyában 1858. február 16-án kelt igazságügyi miniszteri rendelet gyakorlati magyarázata*. Dr. Chiar József nyomán. Pest, 1858, Heckenast Gusztáv, XIII. p.

tályát a birodalom nem osztrák tartományaira is kiterjesztette.¹³ A császári nyílt parancs a bevezetés célját abban jelölte meg, hogy azokban a koronaországokban, amelyekben „a jegyzőség intézete részint még nem létezik, részint pedig nincs az ausztriai törvények szerint szabályozva, a népesség ezen intézet előnyeiben részesíthetők, s ezen intézet a törvényhozás egyéb ágaival összhangzásba hozassék”.¹⁴ A jogszabály szerint a „jegyzők az állam által rendeltettek ki”, de nem minősültek állami hivatalnoknak. A jegyzők hatáskörébe közokiratok készítése (felvétele) a felek jogügyleteiről, okiratok őrzése, tanúsítványok kiadása, magánokiratok és peren kívüli beadványok szerkesztése, bírói végrehajtások teljesítése tartozott.

A tanúsítványok kiadása kiterjedt a másolatok hitelesítésére, a fordítások, a névaláírások hitelesítésére, az okiratok felmutatására, az életben lét tanúsítására, felmondások és szerződési nyilatkozatok tanúsítására, továbbá a váltóóvési eljárás lefolytatására. A bírói megbízások keretében pedig a hagyatéki leltár és a vagyoni zárlat elkészítésével, bírósági peres és nem peres ügyekben a bírói becslési eljárás lefolytatásával, ingó és ingatlan árverések bonyolításával, valamint gyámügyekben a számadások megvizsgálásával és vagyonfelosztási ügyek felülvizsgálásával voltak a jegyzők megbízhatók. A legfontosabb jegyzői hatáskört a közokiratok készítése képezte. Minden jegyző által készített okirat, amely a jogszabály előírásainak megfelelt, közokiratnak minősült, és ezért a jogügyletekben részt vevő felek részére biztosította a teljes bizonyító erőt.

A jegyzői rendtartás azonban a jegyző által készített okirathoz nem kapcsolta a végrehajthatóság intézményét. Ez súlyos hiányossága volt a jogszabálynak. Ennek pótlásául az Igazságügyi Minisztérium egy rendeletet adott ki, amely egy ún. meghagyási eljárás keretében korlátokkal

¹³ 1858. február 7-dikén kelt császári nyíltparancs, az 1855. május 21-én kelt jegyzői rendtartásnak (birodalmi törvénylap 94. szám) Galiciában, a Krakkói nagyhercegségben s Bukovinában, továbbá Magyar-, Horvát-, Tótországban, Erdélyben s a Szerbvajdaságban és Temesi bánságban behozatala iránt. (Birodalmi törvénylap 1858, VIII. darab, 26. sz., kiadott 1858. február 27-én), *Magyarországot illető Országos Kormánylap*, 1858. évfolyam. Első rész. VI. darab. Buda, 1858, Császári Királyi Pesti Egyetemi Nyomda, 155–156. p.

¹⁴ 1858. február 7-dikén kelt császári nyíltparancs. *Magyarországot illető Országos Kormánylap*, 1858. évfolyam. Első rész. VI. darab. Buda, 1858, Császári Királyi Pesti Egyetemi Nyomda, 155. p.

nyan, de biztosította volna a végrehajthatóságot.¹⁵ Ez a meghagyási eljárás a kötelezett részére lehetőséget biztosított arra, hogy a végrehajtási záradékkal ellátott jegyzői okirat ellen kifogást, ellentmondást terjeszsen elő a rendelet által előírt, kézbesítéstől számított tizennégy napos határidőn belül. A kifogással meg nem támadott jegyzői okirat alapján a végrehajtást megindították. A jegyzői intézmény történeti irodalmában ezt az intézményt súlyosan elmarasztalták, mivel korlátozta a jegyzői okirat joghatását és elterjedését.¹⁶ A jegyzői okirat alapján a szerződésben részt vevő feleket a jegyző nem képviselhette a bíróság előtt.

A közjegyzői okirat elkészítéséhez a jegyzőnek a felek személyazonosságát és esetleges meghatalmazásait vizsgálni kellett. Az okirat elkészítéséhez két ügyleti tanúra volt szükség, vagy egy másik jegyzőt kellett meghívni az okirat felvételéhez. A tanúkat a jegyzőnek személyesen kellett ismerni, a tanúzáshoz pedig a betöltött 20. életév alapvető feltételt képezett. A tanúzásból a jegyző gyakornokai, írnokai és cselédei összeférhetetlenség miatt ki voltak zárva. Nem lehettek tanúk továbbá a fogvatékosok, a nők, a felek cselédei és azok, akik az okirat nyelvét nem értették.

A jegyzői okirat érvényességét az okirat felolvasása mint fontos garanciális szabály betartása adta. Az okiratokat az aktuális „jegyzői járásban divatozó nyelvek valamelyikén” vették fel.¹⁷ Kiegészítő szabályként meg-

¹⁵ Az igazságügyi ministeriumnak 1858. február 16-án kelt rendelete, kiható Magyar-, Horvát- és Tótországra, a Szerbvajdaságra s a temesi bánásra és az Erdélyi nagyjedelemségre, azon követelések behajtása végetti eljárás tárgyában, melyek jegyzői iromány által vannak biztosítva. (Birodalmi törvénylap 1858, VIII. darab, 26. sz., kiadott 1858. február 27-kén) *Magyarországot illető Országos Kormánylap*, 1858. évfolyam. Első rész. VI. darab. Buda, 1858, Császári Királyi Pesti Egyetemi Nyomda, 204–206. p.

¹⁶ „Azonban ez az osztrák alkotás, mely a franciától a közhitet ugyan átvette volt, de végrehajthatóság nélkül, s az ezt pótolni hivatott meghagyási eljárásban... engedett tág körű kifogási és ellenbizonyítási joggal a közhit kiváltságát egészen értéktelenné tette.” Dr. Márkus Dezső (szerk.): *Magyar Jogi Lexikon*. 4. kötet. Királyi közjegyző. Budapest, 1898, Pallas Kiadó, 854. p.; Dr. Tóth Ádám: Polgári közhitelességünk kezdetei. Barangolás az 1858-as nyíltparancs körül. In Dr. Tóth Ádám (főszerk.): *Magyar Közjegyzői Almanach 1992–1994*. Budapest, 1994, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 166. p., 166–175. p.

¹⁷ 1858. február 7-dikén kelt császári nyíltparancs. *Magyarországot illető Országos Kormánylap*, 1858. évfolyam. Első rész. VI. darab. Buda, 1858, Császári Királyi Pesti Egyetemi Nyomda, 166. p.

jelent azonban az az elv, hogy a jegyzői okiratokat csupán német nyelven készítik, ha a felek ebbe beleegyeznek, de ez esetben a német nyelvben járatlan ügyfelek részére tolmácsot kellett biztosítani. A jegyzői okirat közokirati jellegét a tartalmi és alaki szabályok betartása biztosította.¹⁸ A jegyző előtt szóbeli vagy írásbeli végrendeletet is lehetett tenni. A végrendeletekre további előírások vonatkoztak. Mivel a közjegyző előtt tett végrendelet a bíróság előtti végrendelettel volt azonos hatályú, annak megtételéhez két jegyző, vagy pedig egy jegyző és két tanú jelenléte volt szükséges.

A jegyzői kinevezés feltételét képezte az ausztriai állampolgárság, a betöltött 24. életév, a keresztény vallás, a vagyon feletti szabad rendelkezés megléte (aki nem állt gondnokság hatálya alatt), a feddhetetlenség, a nyelvi jártasság az osztrák birodalom azon nyelveiben, ahová a kinevezés szólt, valamint az ügyvédi vagy jegyzői, illetve bírói vizsga letétele. A közjegyzői kinevezés vizsgakövetelménye az egyik lényeges különbség a francia és a német típusú közjegyzőségek között. A francia közjegyzői kinevezéshez nem volt szükség jogi végzettségre, elegendő volt a közjegyzői hivatalban töltött gyakorlati idő igazolása.¹⁹

Ausztriában az ügyvédi vizsgára való jelentkezést, a vizsga letételét igazságügyi minisztériumi rendelet szabályozta.²⁰ Az ügyvédi vizsgához,

¹⁸ „A jegyzői okiratok hiteltérdemlősege: a) a lényeges külső hibáktól mentességet; b) a kibocsátó képességét, megesketését és elfogulatlanságát; c) a jegyzőségi rendtartásban lényegessékként előszabott belső alakszerűség megtartását, szóval annak érvényességét tételezi föl.” Dr. Hegedűs Lajos Kandid: *Az 1855. május 21-én kelt jegyzői rendtartás és a jegyzői irományok által bebizonyított követelések behajtás végetti eljárás tárgyában 1858. február 16-án kelt igazságügyi miniszteri rendelet gyakorlati magyarázata*. Dr. Chiar József nyomán. Pest, 1858, Heckenast Gusztáv, 15. p.

¹⁹ A francia közjegyzői kinevezés feltételei: betöltött 25 éves életkor, a katonai összerás kielégítése, polgári joggal való rendelkezés, 6 évi jogi gyakorlat, amelyből két évet közjegyzői irodában kell tölteni, a közjegyzői kamara igazolása a jelölt szakmai gyakorlatáról és erkölcsi magatartásáról, a közjegyzői biztosíték letétele. Szokolay István: *A közjegyzőség az összehasonlító jogtudomány alapján*. Pest, 1859, Szerzői kiadás, 96–97. p.

²⁰ Ezzel szemben Szokolai a jegyzői kinevezésnél a tudományos képességéről ír: „A jegyzőségi hivatás, működés törvényünk által nem tétetvén szabadlátt, mint nem az ügyvédség sem, annak gyakorlatára csak bizonyos személyek jogosítottak fel, kik t. i. arra államilag kineveztetnek és a kiszabott kellékekkel ellátva vannak. E kellékek tekintetéből jegyzőségi rendünknek egyik alapelveitől szolgál az: miszerint a jegyzőségre a tudományos képesség s ezt főleg tanúsító vizsgálatattal elkerülhetet-

amit valamelyik birodalmi főtörvényszék előtt lehetett letenni, jogtudori (jogi doktori) fokozat, valamint legalább háromévi igazolt gyakorlat volt szükséges. Az eredményes jegyzői vizsgához elegendő volt a jogi és politikai tanulmányok folytatása, valamint kétévi gyakorlat igazolása. A jegyzői vizsga szóbeli és írásbeli részében is a résztvevők olyan feladatokat kaptak, amelyek a gyakorlati munkához igazodtak.²¹

A jegyzői kinevezésben kizáró okot jelentett a valamely büntettségben történő elmarasztalás. A jegyzői hivatallal szemben pedig összeférhetlenségi okot képezett a fizetett állami hivatal elfogadása, valamint az ügyvédkedés azokon a helyeken, ahol országos törvényszék működött. Ez a gyakorlatban az ország akkori nagyvárosait jelentette, mint például Pest, Pozsony, Kassa, Sopron stb. Tiltott volt a kereskedelmi, az alkuszi, a bizományi ügyletek vállalása, továbbá olyan mellékfoglalkozás létesítése, amely összeférhetetlen volt a jegyzőséggel. A községi vagy egyéb közszolgálati állások létesítésének engedélyezéséről az Igazságügyi Minisztérium döntött. A jegyzői körzetek számát külön jogszabály határozta meg.²²

A jegyzők illetékessége arra az elsőfokú törvényszéki bíróság illetékességi területére terjedt ki, amelyre a kinevezésük szólt. A jegyzői székhelyet az azonos törvényszékhez kinevezett jegyzők között külön határozták meg. A jegyzők kinevezési joga az igazságügyi minisztert illette meg. Ez megfelelt a német gyakorlatnak, de ellentétes volt a francia közjegyzőség szabályozásával, a francia közjegyzőket a köztársasági elnök nevezte ki. A közjegyzői székhelyeket vagy „jegyzői állomásokat” nyilvános pályá-

zat útján töltötték be. Kivételesen az igazságügyi miniszter – a jegyzői kamara javaslatára – a nyilvános pályázat kizárását is elrendelhetette, ha a pályázat hirdetése fölöslegesnek látszott. A benyújtott pályázatokat a jegyzői kamara bírálta el, és terjesztette fel a törvényszéken keresztül a főtörvényszékhez, illetve végső soron az igazságügyi miniszternek. A kinevezett jegyzőnek az igazságügyi miniszter kinevező határozata előírta a jogszabályban szabályozott törvényes biztosíték letételét és az előírásoknak megfelelő pecsét bemutatását.²³

A jegyzői működés, a kárfelelősség kielégítésének egyetlen módja ebben az időben a pénzbeli biztosíték nyújtása volt. A 19. századi közjegyzői szabályozások még nem ismerték, nem alkalmazták az ingatlanra bejegyzett jelzálog intézményét, a szakmai felelősségbiztosítások rendszerét pedig csak a 20. században dolgozták ki. A biztosíték mértéke annak függvénye volt, hogy a jegyzőt milyen székhelyre nevezték ki. A jogszabály négy kategóriát állított fel. A birodalom fővárosában 8000 pengő forint, a legalább 30 000 lakosú városban 5000 pengő forint, az elsőfolyamodású törvényszék székhelyén 2000 és minden egyéb helyen 1000 pengő forint volt a biztosíték mértéke. Ezek az összegek mai szemmel nézve is tekintélyes summának számítanak, egy-egy kisebb vagyonnak felelnek meg. A jegyzői állásra tehát csak olyan személy tudott pályázni, aki megfelelő vagyoni háttérrel rendelkezett.

A kaució mértéke és befizetési gyakorlata megfelelt a korabeli német szabályozásnak. A Hannoveri Királyság jegyzői rendtartása szerint a biztosíték általános mértéke 500 és 3000 ezüsttallér között mozgott, ha azonban a jegyzői székhely 10 000 lakosnál nagyobb helységben volt, a kaució 5000 tallérra emelkedett.²⁴ A császári és királyi jegyzői rendtartás

lenül megkívántatik.” Szokolay István: *A közjegyzőség az összehasonlító jogtudomány alapján*. Pest, 1859. Szerzői kiadás, 95–96. p.

²¹ Dr. Hegedűs Lajos Kandid: *Az 1855. május 21-én kelt jegyzői rendtartás és a jegyzői irományok által bebizonyított követelések behajtás végetti eljárás tárgyában 1858. február 16-án kelt igazságügyi miniszteri rendelet gyakorlati magyarázata*. Dr. Chiar József nyomán. Pest, 1858, Heckenast Gusztáv, 22–25. p.

²² Az 1858. február 16-i igazságügyi miniszteri rendelet szerint a jegyzői állások száma Magyarországon 150, a Szerb Vajdaságban és a Temesi Bánságban 30, Horvát- és Tótországban 15, Erdélyben pedig 34. Ezen belül a törvényszékek illetőségi területe határozta meg az állások pontos számát. A jogszabály szövegét közli Dr. Hegedűs Lajos Kandid: *Az 1855. május 21-én kelt jegyzői rendtartás és a jegyzői irományok által bebizonyított követelések behajtás végetti eljárás tárgyában 1858. február 16-án kelt igazságügyi miniszteri rendelet gyakorlati magyarázata*. Dr. Chiar József nyomán. Pest, 1858, Heckenast Gusztáv, 8–11. p.

²³ „A pecsétnek az ausztriai birodalmi sást, a jegyző vezeték- és keresztnévét, a jegyzői minőséget, nemkülönbön azon hely és koronánép nevét kell tartalmaznia, ahol a jegyzői székhelye van.” (Jegyzői rendtartás 16. § (2) bekezdés). Dr. Hegedűs Lajos Kandid: *Az 1855. május 21-én kelt jegyzői rendtartás és a jegyzői irományok által bebizonyított követelések behajtás végetti eljárás tárgyában 1858. február 16-án kelt igazságügyi miniszteri rendelet gyakorlati magyarázata*. Dr. Chiar József nyomán. Pest, 1858, Heckenast Gusztáv, 31. p.

²⁴ 53. § Neuernannte Notare können erst nach Bestellung der Caution zur Beeidigung zugelassen werden. Den gegenwärtig bereits ernannten Notaren ist bei der durch den Justiz-Minister vorzunehmenden Bestimmung ihres Geschäftsreifes eine sechsmonatliche Frist zur Bestellung der Caution vorzuschreiben. Der Betrag der Caution ist vom Justiz-Minister nach Unthörung des Präsidenten des betressenden

szerint a biztosítékok kizárólag készpénzben vagy császári államkötvényben lehetett letenni. A biztosíték az esetleges szakmai hibákra, a jegyzői hivatal csődje esetén a hitelezők kielégítésére szolgált fedezetül. Ha a jegyzőt másik székhelyre helyezték, a biztosíték összegét is ennek megfelelően változtatták.

A jegyzők szakmai tevékenységének összefogására, a működésük feletti felügyelet ellátására minden elsőfokú törvényszék székhelyén szakmai kamarákat kellett szervezni. Mindaddig, amíg a kamarák nem alakultak meg, a kamarai teendőket az illetékes elsőfokú törvényszékek látták el. A jegyzők kamarai tagsága kötelező volt, jegyzői működést csak kamarai tagság birtokában lehetett ellátni. A kamarát a törvényszék területén működő jegyzők testülete alkotta. A jegyzői kamara főnöke, azaz elnöke a jegyzői levéltár mindenkor igazgatója volt, a levéltár titkára pedig egyben a jegyzői kamara titkári teendőit is ellátta. A kamara elnökségét létszámtól függően választották.

Az elnökségi létszám 4–8 tag között változott, ha legalább tíz jegyző működött a törvényszék területén, és 2–4 fő között állapították meg, ha a törvényszék területén működő jegyzők létszáma ennél kevesebb volt. A megválasztott vezetőségi tag tiszteletdíj nélkül látta el munkáját hároméves megbízási ideje alatt. A korabeli irodalom a jegyzői kamarák pozitív vonásait emeli ki, a testületi szellem létezését, a jegyzők feletti felügyelet ellátását.²⁵ Az újkori szakirodalom ennél letisztultabb az intéz-

Obergerichts von 500 bis 3000 Thaler zu bestimmen. In Städten von mehr als 10 000 Einwohnern kann die Caution einen Betrag von 5000 Thaler erreichen. Bei Bestimmung der von den bei Erlag des Gesetzes bereits angestellten Notaren zu leistenden Caution kann auch unter das Minimum von 5000 Thaler hinabgegangen, jedoch ein Maximum von 2000 Thaler nicht überschritten werden. Bei Veränderung des Wohnsitzes oder bei erheblicher Erweiterung des Geschäftsbetriebes kann eine Erhöhung der Caution innerhalb der obigen Schranken gefordert werden. Ebhardt. C. H.: *Die Notariats-Ordnung für das Königreich Hannover vom 18. September 1853. Mit angehängtem Gebühren- und Stempel-Tarife*. Hannover, 1859, Verlag von Carl Rümpler, 29–30. p.

²⁵ „Jegyzőségi rendszerünknek egy kitűnő elvét képezi az, miszerint a jegyzők külön testületeket képezvén, érdekeik képviselésére és a felettüki felügyelet s a közvetlen ellenőrködés kezelésére, némi fegyelmi hatalommal is felruházott jegyzőségi kamarák alakítandók. Ez egyike jegyzőségünk legkitűnőbb elveinek, az a tudomány és gyakorlat által napjainkban úgy tekintvén, mint a leghasznosb intézetek egyike.” Szokolay István: *A közjegyzőség az összehasonlító jogtudomány alapján*. Pest, 1859, Szerzői kiadás, 101. p.

mény megítélésében, jogosan állítja, hogy a jegyzői kamarák nem voltak igazai szakmai önkormányzatok.²⁶

A jegyzői kamara feladata volt többek között a jegyzői névjegyzék vezetése, ami a személyi adatokon kívül az esetlegesen kiszabott fegyelmi büntetéseket is tartalmazta. A kamara a jegyzői gyakornokok személyét is nyilvántartotta. Fontos feladatát képezte továbbá az irodavizsgálatok megszervezése, feltárt hiányosságok esetén a fegyelmi vizsgálat lefolytatása, illetve a büntető feljelentés megtétele. A közjegyző székhelyéről történő távozására szigorú előírások vonatkoztak, a három napnál hosszabb távollétet az illetékes kamara engedélyezhette. A jegyzők évente tizennégy nap szabadságot vehettek igénybe, az e mérték feletti szabadságra az elsőfokú törvényszék, illetve az országos főtörvényszék, végső esetben az igazságügyi miniszter volt jogosult engedélyt kiadni. A jegyzői gyakornokokat (jelöltek), a sikeres jegyzői vizsgát követően, helyettesnek az elsőfokú törvényszék nevezte ki. A kamara határozatait, amelyeket a havonta megtartott ülésein hozott, közigazgatási úton az elsőfokú törvényszéknél lehetett megtámadni.

A jegyzők és a kamarák működése feletti törvényes felügyeletet (fővezetést) az Igazságügyi Minisztérium látta el. A jegyzők fegyelmi vétséget képező ügyeiben a jegyzői kamara vagy az elsőfokú törvényszék előterjesztésére az országos főtörvényszék járt el. A kötelezettségzegés súlyától függően enyhébb elbírálású esetekben intést vagy dorgálást és 100 forintig terjedő pénzbírságot szabtak ki. Súlyosabb kötelezettségzegés esetén az 500 forintig terjedő pénzbírság, az egy évig tartó állásból való felfüggesztés, illetve az állásvesztés büntetéseket alkalmazták. A kiírt pénzbírságot a jegyző biztosítékából vonták le.

A felfüggesztés és az állásvesztés esetei a következők voltak: a jegyző okiratot készít akkor, ha az ügylet megkötésénél elfogult személynek számít; ha tilos vagy színlelt ügyletek megkötésében közreműködik; ha aggályos ügyletek megkötésénél a gyanús körülményekről a feleket nem

²⁶ „A törvény nem ismeri az országos vagy birodalmi kamara fogalmát, a kamara megmarad helyi szervezeti egységnek – nem válik valódi önkormányzattá –, mely felett az első folyamodású törvényszék elnöke gyakorolja az ellenőrzési jogkört, ami fegyelmi joggal is párosul.” Dr. Tóth Ádám: *Polgári közhitelességünk kezdetei. Barangolás az 1858-as nyíltparancs körül*. In Dr. Tóth Ádám (főszerk.): *Magyar Közjegyzői Almanach 1992–1994*. Budapest, 1994, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 172. p.

tájékoztatja; az okiratok készítésénél, illetve a hiteles kiadvány kiadásánál a jogszabály előírásait nem tartja be; az okiratokból és végrendeletekből jogosulatlan személyeknek ad ki kiadványokat; korábban már fegyelmi büntetésben részesült; ha életmódja, erkölcsi vagy politikai magatartása a közbizalomra érdemtelennek minősíti. Abban az esetben, ha a fegyelmi határozat meghozatalakor az elkövetett vétség egyértelműen bizonyítást nyert, és egyúttal a kár nagysága is ismert volt, a határozat a kártérítésről szóló döntést is magában foglalta. A kártérítés megállapításának feltételeit a joggyakorlat munkálta ki.²⁷

A jegyzői intézmény értékelésének fontos szempontja a díjszabás vizsgálata. Bár a jogszabályban írt konkrét díjtételeket csak a korabeli életviszonyokkal, a jövedelmi és a gazdasági fejlettség állapotával összefüggésben lehet értékelni, az intézmény egészére nézve mégis fontos a díjtételek és a díjszabási elvek vizsgálata. Az általános szabály szerint a jegyzőt a működéséért díj illette meg, amelynek része volt a tiszteletdíj, a távozási illeték, az útiköltségek és az írásdíj. Az érték szerint megállapított tiszteletdíj mértékét a díjszabás rögzítette. Ezenkívül rögzített volt a díj a közjegyzői közreműködés bizonyos eseteiben is; ha a díjszabási rendelkezés nem adott eligazítást, a felek megállapodása volt az irányadó, vitás esetekben pedig a bíróság döntött. A díjszabásban rögzített összegeket azonban korrigálni kellett annak függvényében, hogy a jegyző milyen közjegyzői székhelyen teljesített szolgálatot. Csökkentés nélküli díjat alkalmazhatott az a jegyző, aki helyhatóság vagy országos kormányzék

²⁷ „Azon föltételek, melyek alatt a fegyelmi határozatban kárpótlást is lehet megítélni, a következők: 1. Azon fél, kit a kárpótlás illessen, a tárgyalásból kétségtelenül kiderüljön, különbség nélkül, akár ezen személy az, ki a jegyző szolgálati vétsége által szenvedett, akár az, ki ennek jogába jogérvényes módon lépett. Ha a károsodott személyt pontosan kijelölni nem lehet, úgy a fegyelmi határozatban a kártérítés iránt sem szabad határozni. 2. Hogy az okozott kár összege a tárgyalásból szám szerint tűnjön ki. A megítélendő kártérítés összege kitudatik: a) azáltal, ha a hibás jegyző maga egy bizonyos kártérítési összeget valónak elismer; b) a károsodott lit alatti vallománya által, ha a tett nyomozásokból oly körülmények nem fejlődnek ki, melyek folytán méltán gyaníthatni, hogy a károsodott kárát a valónál magasabbra vallotta, mely esetben a törvény rendes útjára utasítandó.” Dr. Hegedűs Lajos Kandid: *Az 1855. május 21-én kelt jegyzői rendtartás és a jegyzői irományok által bebizonyított követelések behajtás végétti eljárás tárgyában 1858. február 16-án kelt igazságügyi miniszeri rendelet gyakorlati magyarázata*. Dr. Chiar József nyomán. Pest, 1858, Heckenast Gusztáv, 147. p.

székhelyére volt kinevezve (Magyarországon Buda, Sopron, Pozsony, Kassa és Nagyvárad; Erdélyben Nagyszeben; a Temesi Bánságban Temesvár). Elsőfokú törvényszék területén működő jegyzőkre a jogszabály 5% csökkentést írt elő (Pest, Eperjes, Kecskemét, Szeged). A többi, kisebb jegyzői székhelyen a csökkentés mértéke 10% volt.²⁸ Megjegyzendő, hogy az ezüst forintban (guldenben) kifejezett értékeknél 1 forint 60 krajcárt tett ki.

A díjszabási rendelet helyszíni eljárás esetén lehetővé tette a távozási díj, valamint az útiköltség felszámítását is. A távozási díj mértéke összegszerűen volt meghatározva, míg az útiköltség rendszerint a kocsibér érvényesítését jelentette. Az írásdíj mértéke laponként volt meghatározva azzal, hogy tervezetekért, fogalmazványokért nem lehet díjat felszámolni, csak az okirat és annak hiteles kiadványa volt a díjszámítás alapja. Ugyanakkor a jogszabály nem ismerte az idő szerinti díj alkalmazását, ami a kialakított díjszabási rendszer egyik hiányossága volt. Idő szerinti díjjal el lehetett volna kerülni azokat az eseteket, amikor az ügyféllel a jegyző vitába keveredett, illetve amikor a díj felszámításáról a bíróság döntött. A bírósági megbízások díjai a díjszabás külön fejezetét képezték. Hagyatéki leltár elkészítése esetén a 100 forint alatti hagyatékoknál a jegyzőnek ingyen kellett elvégezni a leltározását. A félnapos leltározási munka díja 3 forint, az egész napos leltározás díja 5 forint volt. Egyéb esetekben az ügy összes körülményeinek értékelésével a bíróság állapította meg a jegyzők díját. Fontos szabályt képezett, hogy a közjegyzői székhelyek szerinti díjmérséklés nem érvényesült a bírói megbízásoknál.

A jegyzői rendtartást a jegyzői vizsgáról kiegészítette az igazságügyi miniszter rendelete.²⁹ A vizsga letételének előfeltétele a jogi és államtani

²⁸ Dr. Hegedűs Lajos Kandid: *Az 1855. május 21-én kelt jegyzői rendtartás és a jegyzői irományok által bebizonyított követelések behajtás végétti eljárás tárgyában 1858. február 16-án kelt igazságügyi miniszeri rendelet gyakorlati magyarázata*. Dr. Chiar József nyomán. Pest, 1858, Heckenast Gusztáv, 159. p.

²⁹ Az igazságügyi ministeriumnak 1854. október 11-kén kelt rendelete, kiható azon koronaországokra, melyek számára az 1850. szeptember 29-én kelt jegyzői rendtartás (bírod. törv. lap 366. sz.) kibocsátott, mely által az 1854. október 10-kén kelt legfelsőbb határozvány folytán, a jegyzőség gyakorlására megkívántató gyakorlati vizsgálat, s az ezen vizsgálatra bocsátás végétt megkívántató ügyleti gyakorlat iránt új törvényes határozatok bocsátatnak ki. *Magyarországot illető Országos Kormánylap*, 1858. évfolyam. Első rész. VI. darab. Buda, 1858, Császári Királyi Pesti Egyetemi Nyomda, 198–199. p.

tanulmányok befejezése és a jegyzői irodában folytatott legalább két év gyakorlat volt. Ezt a vizsgát egy év jegyzői irodai gyakorlat után is le lehetett tenni, ha a jelölt további egy év bírói vagy ügyvédi irodában eltöltött gyakorlatot igazolt. A vizsgát egy négytagú bizottság előtt kellett letenni, amelynek tagjai közé két országos főtörvényszéki bírósági tanácsos, az elnök és egy jegyző tartozott. A vizsga szóbeli részében a vizsgázónak a jegyzői tudományokban való jártasságáról kívántak meggyőződni, beleértve a bírósági kirendelésekre vonatkozó ismereteket is, míg az írásbeli rész tárgya egy közokirat, végrendelet vagy váltóóvás iratmintájának elkészítése volt.

Végigmenve a jegyzői rendtartás rendelkezésein, kirajzolódnak a jogszabály hiányosságai. A legfontosabb, hogy ebben az időszakban még nem forrtak ki azok a szabályok, amelyek a jegyzői kamara megalkotására és működésére vonatkoztak. A rendtartásban szabályozott jegyzői kamara nem nevezhető szakmai önkormányzatnak, mivel az abszolutizmus korában még nem volt meg az a politikai légkör, amely lehetővé tette volna egy szakmai kamara demokratikus önkormányzati felépítését. A jegyzői rendtartás pozitívuma azonban, hogy a kamara fogalmának és a francia mintára történő bevezetésének meghonosításával mintát adott a későbbi szabályozás számára.

Nehézkés volt a jegyzői okirat és a végrendelet készítésének szabályozása is. Ha a jogrendszer meghonosít egy közhitelességi intézményt, a közhiteles személy, nevezetesen a jegyző működésében az államnak a közhiteles okiratok és tanúsítványok elkészítésére egy feltétlen előjogot kellene biztosítania. A legnagyobb problémát azonban a jegyzői okiratok végrehajthatóságának hiánya és az ennek pótlására bevezetett meghagyási eljárás jelentette. A közjegyzői okirat differencia specifikációja, hogy végrehajtható közokirat, tehát a jogerős bírói ítélet jogi megítélésével bír. Erdújhelyi Menyhért szerint a jegyzői intézménynek a jogkereső közönség részéről történő elutasításának egyik oka a közjegyzői okirat végrehajthatóságának hiánya volt.³⁰

³⁰ „Az 1803. évi francia jegyzőségi törvény 19. §-a szerint a jegyző összes kiadmányai az ország egész területén végrehajthatók (executoires): ami lényeges sajátosság. Ennek hiánya tetemesen csökkenti az 1858. évi jegyzőségi törvény értékét, s nagy befolyással volt arra, hogy az intézménnyel a közönség nem tudott megbarátkozni.” Erdújhelyi Menyhért: *A közjegyzőség és hiteles helyek története Magyarországon*. Budapest, 1899, Pallas Részvénytársaság Nyomdája, 269. p.

Az abszolutizmus korában nehéz volt egy idegen, császári pátensszel bevezetett intézmény részére megfelelő szakembereket kiválasztani. A kaució rendszerének tárgyalásánál kifejtettem, hogy a biztosítékként előírt összeg nagysága is csak a megfelelő vagyoni háttérrel rendelkező jogászoknak, zömmel a hivatalnok nemesi rétegnek és a vagyonos polgárság képviselőinek tette lehetővé a jegyzői hivatal vállalását. Egy igen tipikus „császári és királyi közjegyző” volt andaházi és dubrovai Andaházy László, aki származásával és korábbi szakmai pályafutásával jól illusztrálja a kinevezett jegyzők társadalomban elfoglalt helyét.³¹ Nála teljesített szolgálatot gyakornokként, azaz jelöltként Rupp Zsigmond, a későbbi neves budapesti királyi közjegyző, a kinevezett közjegyzők közül pedig Ökröss Bálint szentesi jegyzőt, a királyi közjegyzőkről szóló törvény megalkotóját lehet kiemelni.

A későbbi történeti irodalomban Rupp Zsigmond és Rónay Károly foglalkozott a jegyzői intézménnyel. Rupp Zsigmond értékelése alapos, a jogszabályra támaszkodik, és a jegyzői rendtartás rendelkezéseit összehasonlítja a királyi közjegyzőkről szóló törvény szabályaival. Álláspontja szerint az osztrák jegyzői rendtartás rendelkezései csak a korabeli német közjegyzői jogszabályokkal vethetők össze. Rónay Károly pedig tökéletlennek nevezte sommásan a jegyzőség szabályozását, aminek a megszűntetéséért nem volt kár.³²

³¹ Dr. Andaházy László (1832–1897), akinek édesapja Andaházy Imre Lőcse város polgármestere és iskolai felügyelője volt, tanulmányait a Debreceni Jogakadémián és a Bécsi Tudományegyetemen végezte. 1855-ben joggyakornok lett a Budai Törvényészen. Az ügyvédi vizsga letételét követően ügyvédi irodát nyitott Pesten. 1858-ban neveztek ki Budára császári és királyi közjegyzőnek, amely tisztséget az intézmény 1861-ben történt megszűnéséig ellátott. A kiegészítést követően a főváros óvadéki ügyeivel foglalkozott, és a Budapesti Takarékpénztár jogtanácsosa volt, emellett választott képviselője a fővárosi önkormányzatnak, Budapest II. kerület képviselőjében. 1884 és 1892 között a késmárki választókerület képviselője lett. 1897. január 3-án Budapesten hunyt el. Weber, Samuel: *Ehrenhalle verdienstvoller Zipser des XIX. Jahrhunderts 1800–1900*. Igló, 1901, Verlag von Josef Schmidt Buchdruckerei, 134–137. p.

³² „Az osztrák közjegyzői intézményt az országbírói értekezlet szintén hatályon kívül helyezte azzal a gyöngye megokolással, hogy a közszükségletet a hiteles helyek intézménye hivatott kielégíteni. Az kétségtelen, hogy 1 1/2 év alatt ezen intézmény nem is verhetett gyökeret. Sok közjegyző még az országbírói értekezlet befejezése előtt leköszönt állásáról. Amyira tökéletlen volt ezen osztrák közjegyzői rendtartás, hogy hatályon kívül helyezéért nem volt kár.” Dr. Rónay Károly: *A magyar közjegyzőség megalkotása és fejlődése*. Budapest, 1932, Held János könyvnyomdája, 20. p.

Az országbírói értekezlet 1861. február 15-i ülésén döntött a jegyzőség sorsáról: „A hiteles helyek iránt a hazai törvények intézkedvén, és ezek úgy a visszaállított törvényhatóságok által lévén a magyar törvény értelmében a közjegyzők fennmaradó teendői végzendők, – a közjegyzői hivatal ezennel megszüntetetik.”³³ Rupp Zsigmond vetette fel a már hivatkozott történeti munkájában, hogy a jegyzőség megszüntetésének határozatban foglalt indokai nem a valóságos indokok voltak. Véleménye szerint az országbírói értekezletnek egyszerre kellett óvnia a magyar alkotmány és a magánjog folytonosságát. Ez egy köztes megoldáshoz vezetett, amely az ideiglenes törvénykezési rendszabályokban lett rögzítve. A jegyzői intézményt a „bevezetésének módja” miatt lehetett törölni, és a jegyzőségre konkurenciaként tekintő ügyvédség, amelynek tagjai szép számmal foglaltak helyet az országbírói értekezlet tagjai között, nem emelt szót a jegyzőség fenntartása mellett.³⁴

Az osztrák eredetű jegyzőség intézményének jelentőségét az adja, hogy az első kísérlet volt egy polgári igazságszolgáltatás talaján álló, a kor viszonyainak megfelelő közhitelességi intézmény bevezetésére. Bár a jegyzőség intézménye Magyarországon csak rövid ideig állott fenn, a jegyzőségre vonatkozó szabályozás egyes elemei a királyi közjegyzőkről szóló törvényben újra felbukkantak. Rónay Károly nem tekintette negatív lépésnek az országbírói értekezlet határozatát.³⁵ Megjegyzendő még, hogy a jegyzőség intézménye Erdélyben, Horvát- és Szlavónországban 1875-ig működött, Fiumében pedig egy külön jogszabály 1877-ig biztosította továbbélését.

³³ Ráthi György: *Az országbírói értekezlet a törvénykezés tárgyában*. Pest, 1861, Landerer és Heckenast.

³⁴ Rupp Zsigmond: *A magyar közjegyzői intézmény (1874:XXXV. és 1886:VII. törvénycikk) története. Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1913. 3. szám, 71–83. p.; 1913. 4. szám, 105–112. p.; 1913. 5. szám, 137–142. p.

³⁵ „Ha az osztrák 1855. évi és 1871. évi közjegyzői rendtartást egymással összehasonlítjuk, hálaival kell lenniük az országbírói értekezletnek azért, hogy az 1855. évi Magyarországon hatályon kívül helyezte. Ha ez meg nem történik, és az a törvény a magyar talajban gyökeret ver: annak reformja nagyon későn és nehezen ment volna, és a magyar közjegyzői intézmény reform esetén is bizonyára egészen más irányban fejlődött volna, mint az tényleg történt.” Dr. Rónay Károly: *A magyar közjegyzőség megalkotása és fejlődése*. Budapest, 1932, Held János könyvnyomdája, 40. p.

II. A KIRÁLYI KÖZJEGYZŐI INTÉZMÉNY BEVEZETÉSE, A TÖRVÉNY ELŐKÉSZÍTÉSE ÉS MEGALKOTÁSA (1866–1875)

1. A királyi közjegyzői intézmény bevezetése; az első közjegyzői törvényjavaslat

Az országbírói értekezlet újból visszaállította a hiteles helyek, valamint a városok és vármegyék oklevél-kiállító gyakorlatát, azonban látszott, hogy a közhitelesség intézményét nem a korábbi rendi keretek között ki-fejlődött intézményekre, hanem a polgári igazságszolgáltatás keretében megszervezett közjegyzőségre kell bízni. A képviselőház két kereskedelmi testületől már 1866-ban kapott egy emlékiratot, amelyben a közjegyzőség intézményének újbóli meghonosítását sürgették.³⁶ A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara 1866. június 30-án tartott ülésén külön hangsúlyozták, hogy a „forgalmi élet mai fejlettségében ezen intézményt többé nem nélkülözheti”.³⁷

Az igazságszolgáltatás reformját, a közigazgatás és az igazságszolgáltatás különválasztását és a polgári igazságszolgáltatás szerveinek kiépítését a kiegyezést követő Deák-kormány igazságügyi minisztere, Horvát Boldizsár valósította meg. Az e téren tett első alapvető lépése a bírói hatalomról szóló törvény életbeléptetése volt. A képviselőházban 1869. július

³⁶ „Minden célszerű intézmény más országokban is fölkelti annak szükségét. A közjegyzők intézménye majdnem egész Európában fennáll, és ha annak behozatalát makacsul elleneznök, ez csak forgalmi fejlődésünk, és csak azon vélemény rovására történhetnék, mellyel a művelt külföld kulturhaladási intézményeink iránt viseltek, mely velünk való üzleti összeköttetéseit ezekhez alkalmazza.” A buda-pesti kereskedelmi és iparkamara emlékirata „a kir. jegyzőkről és a jegyzői díjakról” szóló törvényjavaslatok tárgyában. *Jogtudományi Közlöny*, 1870. 45. szám, 317. p.

³⁷ *Jogtudományi Közlöny*, 1870. 45. szám, 317. p.

3-án megtartott beszédében hangsúlyozta, hogy „amint ma kimondjuk, hogy az igazságszolgáltatás az állam ügye, és nem tartozik többé a megyei attribútumok közé, akkor a megyének, mint pusztán politikai és adminisztratív testületnek többé semmi köze nincs az igazságügyhöz: akkor a kettő nem többé együttlegesen, hanem csakis külön és önállóan szabályozható”.³⁸

A bírói hatalomról szóló törvény életbeléptetése és az igazságszolgáltatás szervei közül a királyi közjegyzőkről, az ügyvédségről és a bírósági végrehajtókról szóló törvények kidolgozása következett a kodifikáció sorrendjében. Rupp Zsigmond a közjegyzőség történetéről írott művében idézi, hogy Horvát Boldizsár már a választóihoz intézett programbeszédében kifejtette, hogy az igazságszolgáltatás reformja keretében megoldandó feladat a hiteles helyek rendezése.³⁹

A következő tényező, amely a közjegyzői intézmény bevezetését sürgette, a jogirodalomban keresendő. 1866-ban jelent meg Degen Gusztáv pozsonyi királyi jogakadémiai tanárnak „A közjegyzőség” című műve, amely először a *Jogtudományi Közlöny* 1866. évfolyamának 34–38. számában jelent meg. A közjegyzőség barátinak ajánlott mű a peres eljárások elhúzódságának elkerülése, az igazságszolgáltatás hatékonyságának biztosítása, valamint a jogbizonytalanság kiküszöbölése érdekében ajánlotta a közjegyzőség régi-új intézményének bevezetését. A szerző kiemeli, hogy a „rögtöni végrehajtásra képesített okmányok és oklevelek” elkészítése sem a bíróság, sem pedig az ügyvédség feladatát nem képezheti. A peren kívüli eljárások ügyintézése a peres eljárások vitelével nem párosítható. Dégen okfejtése során arra a következtetésre jutott, hogy a törvényhozás találja meg a megoldást a közjegyzői intézmény kiépítésére az igazságszolgáltatás rendszerében.⁴⁰ Utalt arra, hogy Magyarországon az 1855. évi osztrák jegyzői rendtartás már a jogrendszer részét képezte, azon-

³⁸ Horváth Boldizsár igazságügyminiszter s a szombathelyi kerület képviselőjének a bírói hatalomról szóló törvényjavaslat megvitatása alkalmával, 1869. július 3-án, a képviselőházban tartott beszéde. Függelékben a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvénycikk. Szombathely, 2004, Szigonóra Nyomda és Kiadó, 21. p.

³⁹ Rupp Zsigmond: A magyar közjegyzői intézmény (1874:XXXV. és 1886:VII. törvénycikk) története. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1913. 6. szám, 169–176. p.

⁴⁰ „Ekként óhajtanák, hogy ez intézmény a jövő codificatio alkalmával a törvénykezési elvek megállapításával egy időben találjon nálunk is törvényszerű módon megoldását.” Dr. Degen Gusztáv: *A közjegyzőség*. Pest, 1866, Szerzői kiadás, 14. p.

ban az alkotmányos elvek betartásával – a szükségszerű módosításokkal – ismét bevezethető lenne a közjegyzőség a magyar igazságszolgáltatás rendszerében.

Horvát Boldizsár igazságügyi miniszter 1869 januárjában Bogdány Lajos ügyvédet küldte Franciaországba, a francia közjegyzőség tanulmányozására, hogy ezt követően állítsa össze a közjegyzői törvényről szóló javaslatot.⁴¹ Bogdány Lajos már az egyéves tanulmányútról visszatérve elkészítette – a francia közjegyzőségnek megfelelő – tervezetét, amely alapját képezte az igazságügyi minisztérium első közjegyzői törvényjavaslatának. Bogdány Lajos a királyi közjegyzői intézmény jelentőségéről a Magyar Themisben egy cikket tett közzé, amit fontosságára való tekintettel a *Jogtudományi Közlöny* is megjelentetett.⁴² Ebben a tanulmányban az igazságszolgáltatás azon szerepét elemezte, amit a permegelőző jogvédelem névvel illethetünk, és aminek megtestesítője a közjegyzőség. Bogdány elismerte, hogy a magyar viszonyok között hátrányos lehet, hogy a közjegyzőség első bevezetése a Bach-korszakban történt, ami az alkotmányos garanciák mellőzésével járt, és erre való tekintettel az országbírói értekezlet jogosan iktatta ki ezt a jogintézményt a jogrendből. Ugyanakkor a nyugat-európai, elsősorban a francia közjegyzőség fejlődése és a működés kedvező tapasztalatai oda vezettek, hogy ismét kodifikálni szükséges a közjegyzőségre vonatkozó szabályokat. A közjegyzőség bevezetésének elsődleges hatását a peres ügyek számának csökkentésében jelölte meg. A tanulmány végén jelezte, hogy Horvát Boldizsár igazságügyi miniszter felkérésére külföldön tanulmányozta a közjegyzőségeket, amiről egy részletes jelentést, valamint egy törvényjavaslatot áll-

⁴¹ Bogdány Lajost, „aki az emigráció alatt több évig volt Párisban, és ott egy francia közjegyző irodájában mint segéd (clerc) működött is, még 1869. év január havában kiküldötté volt, hogy a continensen, de különösen Franciaországban tanulmányozza a közjegyzői intézményt”. Rupp Zsigmond: A magyar közjegyzői intézmény (1874:XXXV. és 1886:VII. törvénycikk) története. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1913. 6. szám, 175 p.

⁴² „Azon czélszerű intézménynek, melynek szervezése és állandósítása által az állam a polgárok vagyonát és jogait kétes alakú és határozatlan tartalmú szerződések megkötésével prédára bocsájtani nem engedi, hanem a fejlődő jogviszonyokból keletkező szerződéseknek, és egyéb okmányoknak oly kétségbevonhatlan erejűvé alakításáról gondoskodott, hogy azokból per alig származhatik, minélfogva a polgárok nyugalma és hite az intézmény által a legszilárdabb alapra van fektetve.” Bogdány Lajos: A királyi jegyzői intézményről. *Jogtudományi Közlöny*, 1870. 29. szám, 182–183. p.

lított össze. Ez a javaslat lett a tárgyalási alapja a közjegyzői intézmény bevezetésének.

A magyar jogrendszer polgári társadalom igényei által megkívánt átalakításának az ügyvédegyletek is fontos tényezői voltak. Ezek között a legjelentősebb a Budapesti Ügyvédi Egylet volt, amelynek tagjai sorába a kor legnevesebb ügyvédei tartoztak. A fővároson kívül további ügyvédi egyletek alakultak a Magyar Királyság nagyobb városaiban. Az 1866-ban Ökröss Bálint által alapított legjelentősebb jogi folyóirat is, az 1870-es évek elején, a budapesti, nagyváradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönyeként jelent meg. A *Jogtudományi Közöny* egyúttal az igazságszolgáltatási reform jelentős eszközévé vált, mivel az egymással is vitában álló szakemberek tanulmányainak fórumot biztosított.

Az ügyvédegyletek keretében munkálkodó jogászok véleményt nyilvánítottak, illetve álláspontot is megfogalmaztak a közjegyzőség magyar jogrendbe történő bevezetéséről. Az egyletek az igazságügy reformja keretében megoldandó kérdésekről az első és a második jogászggyűlésen mondtak véleményt. Az első jogászggyűlést 1870. szeptember 25. és 30. között tartották, amelyen Pauler Tivadar akkor még egyetemi tanárként elnökölt. Az első jogászggyűlésnek 1687 résztvevője volt, azonban a statisztikai szám nagyságát kisebbitette, hogy a résztvevők körének jelentős része még egyetemista vagy fiatal ügyvéd volt.⁴³ A jogászggyűlések célját képezte, hogy a tudományos eszmecserék lefolytatásával az igazságszolgáltatás reformjának kodifikációjára és a jogászság egyesítésére befolyást szerezzenek.⁴⁴

Felvetődik a kérdés, hogy a jogászggyűlések valódi befolyást tudtak-e gyakorolni az igazságügyi kodifikáció menetére. Itt különbséget kell tenni a közvetlen és a közvetett befolyásolás között. Amennyiben a közvetlen befolyást nézzük, önmagában is megállapítható, hogy határozataik

⁴³ A jogászggyűlésekre lásd a következő forrásmunkákat: Rupp Zsigmond: A magyar közjegyzői intézmény (1874:XXXV. és 1886:VII. törvénycikkek) története. *Királyi Közjegyzők Közönye*, 1913. 10. szám, 302–306. p.; 1914. I. szám, 1–5. p.; Dr. Siegmund Vilmos (szerk.): *A magyar jogászggyűlés évkönyve 1871. évre*. Pest, 1872, Fanda és Frohna Könyvnyomdájá, 65–75. p.; Tóth Lőrinc: *Szemle a magyar jogászggyűlések munkássága s eredményei felett*. Pest, 1872, Athenaeum Nyomda; A magyar jogászggyűlés közleményei a *Jogtudományi Közöny* mellékleteiben.

⁴⁴ Tóth Lőrinc: *Szemle a magyar jogászggyűlések munkássága s eredményei felett*. Pest, 1872, Athenaeum Nyomda, 6. p.

kialakításával a jogászggyűlés résztvevői jelentős hatást nem érhetek el. Egy társadalmi vitáról, annak fórumáról van szó, amely csak ajánlásokat tudott megfogalmazni, azokat azonban az igazságügyi önkormányzat nem volt köteles figyelembe venni. Más oldalról viszont közvetett befolyásról beszélhetünk. A jogászggyűlésen tekintélyes, pozícióval is rendelkező jogászok vettek részt, mint Teleszky István, Csemegi Károly, Pósfay Károly és a többiek, akik döntéshelyzetben is, mint minisztériumi hivatalnokok vagy országgyűlési képviselők, tudták képviselni a jogászggyűlésen elfogadott határozatokat.

Az első jogászggyűlésen négy szakosztályban összesen tizenhárom indítványt vitattak meg. A közjegyzőség „honosítására” vonatkozó indítvány a negyedik szakosztályba tartozott, ahol a tagok a bírósági szervezet, a polgári törvénykezési eljárás, a jogi oktatás, a jogtörténelem és a törvénykezési statisztika kérdéseit vitatták meg. A közjegyzőség tárgyában megfogalmazott indítványt Pósfay Károly, a Pesti Királyi Tábla bírójá terjesztette elő. Ebben indítványozta, mondja ki a magyar jogászggyűlés, hogy „jogbiztossági állapotunk javítását eredményező egyik lényeges jogi reformkép, valamint a forgalom élénkítésére s a hitel emelésére, a népünkben elgyengült jogérzet szilárdítására, a társadalmi rend és józan szabadság gyámolítására, és irányadó hathatós befolyást gyakorló segéd-eszközkép is, a célszerűen szervezett közjegyzői intézetnek, mint önálló és a bíróságoktól teljesen független egyik állami jogi hatósági intézetnek, oly hivatási hatáskörrel hazánkban történendő behozatalát tekint; miképp a közokiratok intézményének és egyáltalában a magánjogi téren szükséges jogbiztossági előintézkedéseknek összes teendői a behozandó közjegyzői intézet kizárólagos hivatási hatáskörébe soroltassanak – nem különben, miképp a közjegyző által kiállítandó közokiratoknak végrehajtó –, és kizárólagos telekkönyvi bekebelezési jogerő tulajdoníttassék”.⁴⁵

Az indítvány elemzésével a közjegyzőség szabályozásának következő alapelvei figyelhetők meg: a jogbiztonság előmozdítása, a gazdasági forgalom és a hitelviszonyok élénkítése, az igazságszolgáltatás egyéb szerveitől független, közhatalmi jogosítványokat gyakorló szervezet kiépítése, a közokiratok és tanúsítványok készítése, a közokiratok végrehajthatósága, a közokirati kényszer telekkönyvi ügyekben. Az indítvány előadója

⁴⁵ Dr. Siegmund Vilmos (szerk.): *A magyar jogászggyűlés évkönyve 1870. évre*. Pest, 1871, Rudnyánszky A. könyvnyomdájá, 1–2. p.

a kiegyezés után megnövekedett peres ügyek számának csökkenését is remélte az intézmény bevezetésétől. Ezt pedig a közokiratok végrehajthatósága, valamint a telekkönyvi ügyekben a közokirati kényszer előírása biztosíthatta volna. A távolabbi cél az összes nem peres eljárás, korabeli szóhasználattal peren kívüli eljárás közjegyzői hatáskörbe adása lett volna. Ezért az indítvány szerint a magyar közjegyzői rendszert a francia mintára kellene kiépíteni, amely széles jogkört biztosít a közjegyzők részére. A közjegyző által készített közokirat pedig bírósági peres eljárás esetén sem lenne megdönthető.⁴⁶ A gazdasági forgalom és a hitelviszonyok élénkítését viszont a végrehajtható közjegyzői okirat mozdítja majd elő.

Pósfay Károly úgy vélte, a közjegyzőséget úgy kell megszervezni, hogy a jogkereső közönség a közjegyzői irodákat közvetlenül tudja keresni. Az intézmény szervezésénél a következő alapelvek figyelembevételét javasolta: 1. A közjegyzőket mint közhatalmi jogosítvánnyal rendelkező személyeket az igazságügyi miniszter nevezze ki. 2. Az elsőként kinevezett közjegyzők ügyvédi vizsgával, a később kinevezett közjegyzők közjegyzői vizsgával rendelkezzenek. 3. Vagyoni biztosítékként a bíróságnak 3000–6000 forintot helyezzenek letétbe. 4. A közjegyzők gyámság, gondnokság alatt nem állhatnak, és erkölcsi feddhetetlenséget igazoljanak. 5. A közjegyzői állás összeférhetetlen az ügyvédi hivatás gyakorlásával. 6. A közjegyzők fegyelmi ügyeiben a közjegyzők járjanak el, a bíróság csak fellebbezés kapcsán járjon el ezen ügyekben. 7. A közjegyzői okiratok alakai kelléke a törvényben előírt eljárási szabályok betartása. 8. A közjegyzői okiratok térítésében ne párosuljon nagyobb illetékbélyeg-teher. 9. A közjegyző csak a székhelyén végezhesen közjegyzői munkát, míg a felek szabadon jogosultak közjegyzőt választani. 10. A felek a díjszabásban rögzített közjegyzői díjat fizetik a közjegyzőnek.⁴⁷

⁴⁶ „Mint hogy a létrejött jogügylet, ha arról a közjegyző a törvényesen előírt szabályok mellett közokiratot állított ki, a közokirat tartalma által oly hitelt érdemlőleg igazolják, miképp azon esetre, ha mindemellett is a jogügyletre vonatkozólag a felek közt peres kérdés támadna, az eljáró bíróság a jogügyletbeli kötelezettséget rendszerint a közokirat tartalma szerint lenne köteles kimondani.” Dr. Siegmund Vilmos (szerk.): *A magyar jogászggyűlés évkönyve 1870. évre*. Pest, 1871, Rudnyánszky A. könyvnyomdája, 6. p.

⁴⁷ Dr. Siegmund Vilmos (szerk.): *A magyar jogászggyűlés évkönyve 1870. évre*. Pest, 1871, Rudnyánszky A. könyvnyomdája, 8–9. p.

A felsorolt alapelvek kifejtésénél a legfontosabb és a közjegyzői intézmény későbbi fejlődését is meghatározó alapelv az igazságszolgáltatás egyéb ágaival, különösen az ügyvédi tevékenységgel való összeférhetetlenség. Alapvetően itt jelenik meg először a magyar közjegyzőség kodifikációjában a pártatlanság elvének megfogalmazása. Az ügyvéd az általa képviselt fél érdekeit képviseli egyoldalúan, míg a közjegyző köteles a jogügyletben részt vevő összes fél érdekeit figyelembe venni. Az ügyvédi hivatás gyakorlása az államtól függetlenül történik, míg a közjegyző a hivatását az állam közhatalmi jogosítványai közül a ráruházott jogosítványok keretei között űzi. Pósfay Károly indítványa szerint a közjegyzőség fontos garanciális szabályai közé tartozik az állandó ügyfélfogadás, az elérhetőség kérdése is. Ezért a közjegyzői székhelyek számát úgy kell meghatározni, hogy minden járásbíróóság székhelyén legalább egy, a nagyobb városokban pedig minden tízezer lakosra számítva legyen egy közjegyzői iroda.

Pósfay indítványát elsőként Bogdány Lajos véleményezte, egyetértve a közjegyzői intézmény általános bevezetésének szükségességével és a közjegyzői hatáskörök szabályozásával. Az indítvány fontos elemének tartotta a végrehajtható közjegyzői okiratok készítését és telekkönyvi ügyekben a közokirati kényszer előírását. Ugyanakkor Bogdány még tovább akart menni a közjegyzői okirati kényszer előírásában. Álláspontja szerint nemcsak telekkönyvi bejegyzési (bekebelezési ügyekben), hanem minden telekkönyvet érintő ügyben is közjegyzői okirati kényszert kellene előírni.⁴⁸ A korabeli viszonyokkal szakító radikális javaslatát azzal egészítette ki, hogy a házastársak közötti, valamint a gyám- és gondnoki ügyletekre is közjegyzői okirati kényszert írt volna elő.

Bogdány Lajos szerint a közjegyzőség hivatása nem az, hogy kiegészítője legyen a nem peres ügyek intézésénél a bíróságok működésének, hanem hogy egy önálló igazságügyi intézményként szerepeljen. Úgy vélte, a jogkereső közönségben ki kell alakítani, és meg kell erősíteni a jog-

⁴⁸ „Én tehát az indítványt e tárgyra vonatkozólag oda módosítandónak vélném, hogy a közjegyzők kizárólagos hatásköréhez tartozzék ingatlanokra vonatkozó jogok felett okiratokat és pedig telekkönyvi bekebelezési joghatállyal kiállítani, minden mások által kiállított ilyenmű okiratok és szerződések érvénytelensége kimondatván.” Dr. Siegmund Vilmos (szerk.): *A magyar jogászggyűlés évkönyve 1870. évre*. Pest, 1871, Rudnyánszky A. könyvnyomdája, 47. p.

ügyletek megtámadhatatlanságát a közjegyzői okiratba foglalt ügyletek esztén. A közjegyzőség függetlenségének elvét fokozva nemcsak a bíróságtól, hanem a kormánytól is függetlennek kell lennie a közjegyzőségnek. Támadta a tízezer lakosra jutó egy közjegyző elvét is azzal, hogy a korabeli magyar viszonyok között ennyi ember nem tudott eltartani egy közjegyzőt.

Az 1870. szeptember 26-i ülésen Környei Ede támogatta a közjegyzőség intézményének bevezetését a magyar jogrendszerbe. Ugyancsak támogatta az elvet Halmos Endre ügyvéd is, aki állásfoglalásra határozattervezetet terjesztett elő a jogászyűlésnek.⁴⁹ A jogászyűlés elviékben kimondta, hogy a közjegyzői intézményt Magyarországon meghonosítani szükséges, és ezenkívül a Halmos Endre indítványát is megszavazták, azonban a közjegyzőség hatáskörét érintő határozatokat a nézetkülönbségek miatt nem hoztak.

1870 októberétől a *Jogtudományi Közlöny* közölte a királyi jegyzőkről és jegyzői díjakról szóló törvényjavaslatot, valamint arra a budapesti, a debreceni és a kolozsvári ügyvédi egylet észrevételeit és a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara emlékiratát. A jogszabálytervezet előterjesztője az intézmény korábbi fogadtatására való tekintettel indokoltan tartotta, hogy a közjegyzőség létrehozására vonatkozó kérdéseket tegyen elővizsgálat tárgyává. Az országbírói értekezlet korábbiakban már idézett határozata eltörölte ugyan a császári jegyzőség intézményét, azonban ez inkább a magyar alkotmányos hagyományoknak nem megfelelő bevezetésnek, az uralkodó által felülről oktrojált császári pátensnek köszönhető, mint a közjegyzőség igazságszolgáltatásban elfoglalt helyzetének. Ennek ellenére a javaslat két előkérdésben foglal állást: Szükséges-e a jegyzői intézmény a törvénykezési rendszer tökéletesítéséhez? Megszűntek-e azok az okok, amelyek miatt 1861-ben eltörölték a közjegyzőséget, és fennállnak-e azok a nehézségek, amelyek gátolták a jegyzői intézmény

⁴⁹ „Törvénykezési rendszerünk korszerű átalakításának szükségképpen követelménye, hogy a közjegyzőség, mint a bíróságtól és ügyvédségtől teljesen elkülönített, önálló közintézmény szerveztesse, hogy a közjegyzők működésükben csak a törvénynek legyenek alárendelve, s az általuk hatáskörükön belül felvett okmányok közokirati erővel bírjanak.” Rupp Zsigmond: A magyar közjegyzői intézmény (1874:XXXV. és 1886:VII. törvénycikk) története. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1913. 10. szám, 305. p.

beilleszkedését a jogrendszerbe?⁵⁰ Az igazságszolgáltatást a polgári jogviszonyokban, annak szereplőit tekintve három részre oszthatjuk: a bírósági magánjogvitákban a felek felett állva ítélettel döntött; az ügyvéd tanácsot adott a hozzáforduló félnek, és ellátta képviselői feladatát; míg a jegyző a pártatlanságával a felek akaratának megfelelő okiratot szerkesztett. A bíróságok nem tudták kielégíteni a gazdasági forgalom által indukált igényt, a végrehajtható közokiratok készítését. A közjegyzőség hatásköre és feladata a javaslat általános indoklása szerint: a bírósági úton végrehajtható közokiratok készítése; a bíróságok terheltségének csökkentése; a nemzeti kereskedelem igényeinek kiszolgálása; a bírói és jegyzői hatáskörök elválasztása; a családjogi ügyekben történő tanácsadás volt.

Az általános indoklás vizsgálat alá vette „a közjegyzőség múltjának”, azaz a császári jegyzőség megszüntetésének értékelését is. Nem vitás, hogy a magyar rendi alkotmány szabályainak nem felelt meg a jegyzői jogszabály bevezetése. A jegyzők is a rendelkezésükre álló rövid időben az irodájuk rentábilis gazdálkodására ügyeltek, és nem figyeltek az intézmény általános megújítására. Jegyzőket jelentkezők hiányában csak nagyobb helységekre tudtak kinevezni, és így a jogkereső közönség érdekei háttérbe szorultak. A jegyzői rendtartás lehetővé tette a jegyzők számára a magánokirat készítését, aminek a szerkesztése kevesebb alaki követelmény betartását igényelte. A jegyzői rendtartás elemzésénél már kiemeltük, hogy hiányzott az okiratok közvetlen végrehajthatóságának kimondása. A feleknek a meghagyási eljárásban 45 nap határidejük volt kifogásaik előterjesztésére. Hiányos volt a jegyzői kamarák szabályozása is, így a kamarák nem a jegyzők önkormányzati szervei voltak, csupán a törvényszék kiegészítő jegyzői szervezetét jelentették. Kisebbségi székelyen a jegyzői és ügyvédi praktizálás együttes üzésére nyílt lehetőség. További problémát okozott a jegyzői intézmény elterjedésében ellenérdekelte ügyvédek és községi jegyzők ellenséges propagandája. A jegyzők által alkalmazott írnokok, akik a községi kiszállások alkalmával a helyszínen készítették az okiratokat, feladataikat drágán és nem kellő körültekintéssel végezték.⁵¹

⁵⁰ Indokok a királyi jegyzőkről és jegyzői díjakról szóló törvényjavaslatához. *Melléklet a „Jogtudományi Közlöny” 1870. évi 42. számához*, 1–4. p.

⁵¹ Indokok a királyi jegyzőkről és jegyzői díjakról szóló törvényjavaslatához. *Melléklet a „Jogtudományi Közlöny” 1870. évi 42. számához*, 2. p.

A javaslat ezért, elvetve az osztrák szabályozást, a francia közjegyzői törvényt (XI. évi ventőse 25. – 1803. március 16.) és az ennek alapján készült 1861. évi bajor közjegyzői rendtartást vette alapul. A közjegyzőség létrehozása és életképes működése csak a közjegyzői díjak körültekintő szabályozásával együtt volt elképzelhető. A közjegyzői díjak optimális szintű megállapítása a szerződő felek terheit csökkentette, mivel az ügyvédekkel történt szabad díjmegállapodás során sokszor magasabb díjat kellett fizetni. A díjak értékelésénél figyelembe kellett venni azt a szempontot is, hogy a közjegyzők igénybevétele a feleknek kevesebb idővesztéssel járjon, mint korábban a bírósági ügyintézés. A felek jogbiztonságát növelte a fix díjazás. A tervezet szerint a közjegyzőség közhivatal, ami élethosszig tart. A közjegyzőket a király nevezi ki, és pecsétjükön az állam címerét használják. A közjegyző állásából elmozdíthatatlan, és állásából akarata ellenére nem lehet áthelyezni. Ezek a rendelkezések a francia közjegyzői törvényből következnek, és olyan garanciális szabályok, amelyek a közfeladatot ellátó magánközjegyzőség alapvető elveit képezik.

A francia közjegyzői törvény a jegyzők három kategóriáját különböztette meg attól függően, hogy melyik bírósági fórumhoz kapcsolódott a munkájuk, a magyar szabályozás ezt a kategorizálást – helyesen – megszüntette. A jegyzőség közhivatalt képez, amiből következik, hogy a lakóhelyén kell tartózkodnia, hogy a felek szabadon választhatnak közjegyzőt, illetve a felek törvénybe ütköző jogügylete esetén a jegyzőnek joga lesz a közjegyzői közreműködés megtagadására.⁵² A közjegyzőség egyik fő követelményét a közjegyzői titoktartásra vonatkozó szabályok betartása képezte. A közokiratok készítéséhez a felek egy időben történő jelenléte volt szükséges, de mivel akkoriban még nem léteztek a felek személyazonosságát alátámasztó személyi okmányok, az ügyfelek azonosságát csak ügyleti azonossági tanúk tudták igazolni, ha a közjegyző személyesen nem ismerte őket. Ezért a jogszabály az egyes formai követelmények be nem tartását nem sújtotta a jogügylet érvénytelenségének szankciójával.

A közjegyzői intézmény fejlődése szempontjából jogelméleti jellegű döntés volt, hogy az okiratok készítésénél a közjegyző egyedül jogosult eljárni, tanúk, illetve másik közjegyző közreműködése nélkül. A fran-

cia gyakorlat szerint az okiratok felvételéhez, azaz készítéséhez az okiratot készítő közjegyzőn kívül még egy másik közjegyző ellenjegyzése volt szükséges. A joggyakorlatot 1843-ban egységesítették, és rögzítették, hogy mely esetekben kell az okirat készítéséhez másik közjegyző vagy két tanú jelenléte.⁵³ A javaslat általános szabállyá tette az egy királyi jegyző eljárását az okiratok készítésénél. A jogszabály által tételesen felsorolt esetekben az okirat készítéséhez két tanú vagy egy másik jegyző alkalmazása volt szükséges: ha a jegyző a felek egyikét sem ismeri; ha az egyik fél vak, siket, néma vagy siketnéma; a végrendeletek felvételénél; a ténylek tanúsításánál; ha a fél ezt így kívánja.

A gazdasági forgalom megkönnyítésére a jegyző jogosult volt olyan, a tervezetben nevesített ténytanúsításokat felvenni, amelyek a későbbi peres eljárások kiküszöbölését, illetve vita esetén a közhiteles bizonyítást foglalták magukban. Ezek közé tartozott a részvénytársaságok közgyűlési jegyzőkönyveinek hitelesítése, leltározások és értékbecslések felvétele. Kiemelten fontos része volt a javaslatnak telekkönyvi ügyekben a királyi jegyzői okirati kényszer előírása. A tervezet bevezeti a királyi jegyzői okirat végrehajthatóságát, és ezért az okirat végrehajthatóságának kellékeit is részletesen szabályozza.

A királyi jegyzői hatáskör szempontjából lényeges volt annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy hagyatéki eljárási kérdésekben a javaslat milyen hatáskört biztosított volna a jegyzőknek. A javaslat szövegezése szerint hagyatéki ügyekben a bíróság volt jogosult általában eljárni. A királyi jegyző csak abban az esetben, ha az örökgyő a végrendeletében őt végrendeleti végrehajtónak nevezte ki, vagy akkor, ha az örökösök között osztályos egyezség jött létre, és az egyezségüket jegyzői okiratba foglalták. Ezenkívül csak a bíróság által adott ún. magánmegbízások keretében járhatott el a királyi jegyző. Ezeket a rendelkezéseket a közjegyzői intézmény fejlődése szempontjából joggal lehet kritikával illetni. A királyi jegyzői intézmény létrehozásának egyik jogfilozófiai elve, a nem peres

⁵³ Az 1843. június 21-i „sur la forme des actes notariés” törvény szerint az élők közötti ajándékozások, a házastársak között a házasság fennállása alatt kötött ajándékozási szerződések, az ajándékozási szerződés vagy végrendelet visszavonása, apasági elismerő nyilatkozat és az ezen ügyletekre vonatkozó meghatalmazások készítésénél. Indokok a királyi jegyzőkről és jegyzői díjakról szóló törvényjavaslatokhoz. *Melléklet a „Jogtudományi Közlöny” 1870. évi 43. számához*, 10. p

⁵² Indokok a királyi jegyzőkről és jegyzői díjakról szóló törvényjavaslatokhoz. *Melléklet a „Jogtudományi Közlöny” 1870. évi 43. számához*, 9–10. p.

eljárások lefolytatása, a bíróságok tehermentesítése volt. A hagyatéki eljárások klasszikusan a nem peres eljárások közé tartoznak, és statisztikai előfordulásuknál fogva is komoly terhet vettek volna le a bíróságok válláról, ha azok lefolytatását királyi jegyzői hatáskörbe adják.⁵⁴

A *Jogtudományi Közöny* a törvényjavaslat mellett a jogszabállyal kapcsolatos észrevételeket, kritikákat is közölte. A debreceni ügyvédegylet a törvény megalkotásának eszméjét abból a szempontból támogatta, hogy a bíróságok mentesüljenek a peren kívüli ügyek intézése alól, és hogy korszerű hiteles helyek jöjjenek létre a királyi jegyzői intézmény bevezetésével. A királyi jegyzők hatáskörének meghatározása egyben megadta ezen intézmény jövőjét is. Ha a hatáskör kialakításánál a kodifikátor figyelemmel lesz mind a bíróság, mind az ügyvédség érdekeire és az igazságszolgáltatásban elfoglalt helyzetére, a királyi jegyzőség függetlenségét és jövőjét biztosítja.⁵⁵ Az ügyvédegylet részletes észrevételeiben a királyi jegyzői cím helyett a közjegyzői megnevezés használatát javasolta.⁵⁶ Az ügyvédség szempontjából nézve kifogásolta, véleményem szerint alaptalanul, a jegyzők közhivatalnoki minősítését. Helyette „a közjegyzők az állam által jogi hatósággal felruházott hiteles személyek”, s e minőségüket csak „ítélet folytán veszítik el” formulát javasolta, ami tartalmát tekintve kevesebbet jelent, ugyanakkor a középkori jogi írásbeliség fogalmi szóhasználatához viszonyul, és ezzel zavart okozott volna a jogi terminológiában.

⁵⁴ Indokok a királyi jegyzőkről és jegyzői díjakról szóló törvényjavaslatokhoz. *Melléklet a „Jogtudományi Közöny” 1870. évi 44. számához*, 13. p.

⁵⁵ „Hazánkban a jegyzői intézmény, ha annak képviselői minden jövedelmet adható mellékfoglalkozástól eltiltatnak, s mindemellett részükre csak néhány ügylet feletti okmányok szerkesztési joga biztosítottatik, már egyelőre is fennállhasson: gondolni sem lehet.” Észrevételek „a kir. jegyzőkről és a jegyzői díjakról” szóló törvényjavaslatra. *Jogtudományi Közöny*, 1870. 42. szám, 293. p., 293–297. p.

⁵⁶ Itt kell megjegyezni, hogy a magyar jogtörténetben a jegyzői cím és intézmény széles körű alkalmazást nyert. A községi, városi jegyzőktől a vármegyei és az országos hatáskörű szervek kancelláriai jegyzőig (nótáriusokig) terjedő széles spektrumon használják e kifejezést a tartalmában eltérő, többnyire közigazgatási hivatalnokok megjelölésére. Ezért nem volt szerencsés a múltban és ma sem az igazságszolgáltatás keretébe tartozó peren kívüli jogszolgáltató intézmény közjegyzőnek történő elnevezése. Lásd még Kovács Ferenc: *A magyar jogi terminológia kialakulása*. Budapest, 1964. Akadémiai Kiadó; Pomogyi László: *Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikönyv*. Budapest, 2008. Mérték Kiadó.

Az összeférhetetlenség szabályozásánál az észrevétel előterjesztője megengedte a községi, törvényhatósági és egyházi képviselőtestület tagságát. Fontosnak tartotta kiemelni a jegyzői kamarák önkormányzati jellegének erősítését, mint az intézmény bíróságtól való függetlenségének garanciáját. A közjegyzői biztosíték kettős szereppel bírt, egyrészt fedezetet nyújtott az esetleges hibákkal kapcsolatban előterjesztett kártérítési követelésekre, másrészt szűrőt jelentett a közjegyzői állásra pályázó személyek kiválasztásánál. Ezért, úgy vélte, a biztosítékként elhelyezett összeg optimális mértékének meghatározása jelentőséggel bír. A jegyzői okirati kényszer eseteit kiterjesztette az írni és olvasni nem tudó személyek ügyleteire, a telekkönyvi bejegyzések azon eseteire, amelyek jogok átruházását vagy törlését tartalmazzák, csőd eljárás hatálya esetén a házastársak, a közeli hozzátartozók ügyleteire, valamint a bér- és haszonélvezeti szerződésekre. A közjegyzői okirat felvételéhez pedig elegendőnek tartotta az egy tanú alkalmazását, kijelentvén, hogy a jegyző hiteles személy.

A debreceni ügyvédegylet később is sok problémát okozó kijelentést tett azzal, hogy véleménye szerint a jegyzői okiratot magyar nyelven kell elkészíteni. A nemzetiségek nyelvének mellőzése a hivatalos eljárásokban a kor tipikus, a nemzetiségekkel intoleráns megnyilvánulásának tekinthető. Hagyatéki ügyekben a jegyző eljárását csak akkor engedte volna meg, ha a jegyző az általa készített végrendeletet kihirdeti, és tovább folytatja az eljárást. Egyebekben a törvénykezési rendtartásra hivatkozott, amiben szabályozni lehet a jegyzők hatáskörét a hagyatéki eljárások lefolytatására. Az észrevételek szerkesztője felhívta a figyelmet arra, hogy a jegyzők fegyelmi ügyeiben kizárólag a jegyzői kamara legyen jogosult eljárni. A jegyzők kinevezését pedig pályázat útján lehessen rendezni, mivel „a legjobbak szabad versenyt csakis a pályázati eljárás biztosítja”.⁵⁷

A javaslatban későbbi, száz évig megoldatlan problémát vet előre a zugírászat elleni intézkedés hiánya. Elterjedt gyakorlat volt, hogy jogügyletek írásba foglalásával, okiratok és beadványok szerkesztésével a hivatalnokok, községi jegyzők is foglalkoztak, akiknek tevékenysége nemcsak a jegyzőket és az ügyvédek károsította, hanem az államot is jelentős adóbevételről fosztotta meg. Az ügyvédi egylet a díjszabási rendelkezé-

⁵⁷ Észrevételek „a kir. jegyzőkről és a jegyzői díjakról” szóló törvényjavaslatra. *Jogtudományi Közöny*, 1870. 42. szám, 296. p.

sekre azzal tért ki, hogy a kötött díjszabályzat enyhítésére, esetenként az eltérő díjszabás alkalmazására tett javaslatot annak érdekében, hogy a jogkereső közönség ne távolodjon el nagyon a merev szabályokat alkalmazó jegyzőktől.

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara emlékiratában hangsúlyozva nem jogi, hanem elsősorban közgazdasági megközelítésű javaslatokat fogalmazott meg. Álláspontját két témakörbe csoportosította: Szükséges-e a közjegyzői intézmény bevezetése a gazdasági forgalom szempontjából? Az előterjesztett törvényjavaslat kielégíti-e a magyar gazdaság és kereskedelem igényeit? A közjegyzői intézmény jelentőségét a nemzetközi gazdasági forgalom jogi biztosítékában jelölte meg.⁵⁸ Úgy vélte, a külkereskedelmi forgalomban a közjegyzői okiratok nélkülözhetetlenek, mivel a jogügyletek biztosítékaként szerepelve a közvetlen bírósági végrehajthatóságot biztosítják. Magyarországon a kiegyezést követő gazdasági fejlődést a polgári jogszolgáltatás reformja nem követte. A gazdasági élet igényei a jelzálogjog intézményének bevezetését követelnék, aminek a jogi védelem biztosítékaként a legjobb eszköze a közjegyzői okirat lenne. Az iparkamara a jogszabályban (telekkönyvi rendtartásban) előírta volna, hogy telekkönyvi bejegyzésre kizárólag közjegyzői okirat alapján kerülhessen sor, kivéve a hatósági határozatokat. Az így nyert jogbiztonság azután nem támasztana kételyeket a felek valódi ügyleti akaratával, az okirat keltezésével, az aláírások hitelességével és a törvényben foglalt alakú előírások betartásával szemben. A természetes személyek magánjogi viszonyaiban pedig a házastársak közötti ajándékozás, csere, adásvétel, kötelezettségvállaló nyilatkozatok, életjáradéki és kölcsönszerződések esetén írta volna elő a közokirati kényszert. Helyeselte, hogy a közjegyzők a javaslat szerint nem kapnának jogot magánokiratok szerkesztésére. A tanúk alkalmazásánál felvetette, hogy a jegyzők segédei is lehetnének

⁵⁸ „Általánosan ismeretes és nyert tapasztalatokon nyugvó tény, hogy az Európa legfőbb cultur-államaiban kedvező eredménnyel behozott közjegyzői intézmény nemcsak alkalmas emeltyűje az igazságszolgáltatás előmozdításának, hanem, hogy a jelenleg, midőn az államnak a sok nemű közlekedési eszközök által mindinkább közelebb hozatnak egymáshoz, és a kereskedelem mindenütt új lendületet nyer, egyszersmind a kereskedelem érdekében fölötte szükséges.” In Kochmeister Frigyes – Dr. Szvetenay Miklós: A budapesti kereskedelmi és iparkamara emlékirata „a kir. jegyzőkről és a jegyzői díjakról” szóló törvényjavaslatok tárgyában. *Jogtudományi Közlemény*, 1870. 45. szám, 317. p., 317–320. p.

tanúk. Ez azonban ellentmondott a közjegyzői hivatás gyakorlásának, mivel ez egy összeférhetetlenségi ok, ahogy a jegyző hozzátartozói a tanúskodásból ki voltak zárva, a jegyző alkalmazottai se lehettek ügyleti tanúk.

A közjegyzői okiratok legfontosabb tartalmi eleme a végrehajthatóság kérdése volt. Közgazdasági oldalról megfogalmazva a végrehajthatóság biztosíthatja a pénz- és hitelviszonyok biztonságát és fejlődését. A jegyzői tanúsítványok főbb típusai, úgymint a másolatok hitelesítése, az aláírások hitelesítése, az okiratok felmutatása, a nyilatkozatok tanúsítása, a váltóóvások és az egyéb ténytanúsítványok a mindennapi gazdasági élet fontos jogi eszközeit képezték. A jegyzők díjainál azt a tényt tartotta megfontolandónak az iparkamara, hogy az osztrák díjszabást vezessék be Magyarországon is. Úgy vélte, ezzel egy kiegyenlített díjszabás valósulna meg az Osztrák–Magyar Monarchia mindkét térségében. Mérlegelendőnek tartotta továbbá az érték szerint százalékosan számított közjegyzői díjak helyett a tételes díjak alkalmazását. Az emlékirat szerkesztői úgy gondolták, hogy egy alacsonyabb díjtételeket tartalmazó díjszabás elősegítené a közjegyzői irodák ügyszolgálatának emelkedését.

A Budapesti Ügyvédi Egylet IV. szakosztálya „véleményes jelentést” készített a törvényjavaslatról. Előzetesen megállapította, hogy a francia típusú közjegyzői rendszert, amely a közjegyzőknek teljes hatáskört biztosít, csak egyes elemeiben tudja elfogadni, inkább a korlátozott jogkört biztosító német rendszer bevezetését támogatja.⁵⁹ Mannheim Ignác, a jelentés szerkesztője elsőként a királyi jegyzőtől megkívánt képesítést az egyik legfontosabb kinevezési okként tárgyalja. Véleménye szerint a közjegyzői munka színvonalának emelése szükségessé tenné egy jegyzői vizsga szervezését, illetve a más jogi pályáról érkező jogászok részére a kinevezés előtt jegyzői gyakorlat előírását. A jegyzői vizsgát pedig két év jegyzői gyakorlat után lehetne letenni. Kinevezett királyi bírák és ügyvédek esetén egy év jegyzői gyakorlatot kellene igazolni a jegyzői

⁵⁹ „A törvényjavaslat rendszere leginkább a bajor közjegyzői törvények felé közeledvén, ha némely alapelvben a francia rendszer szellemében módosíthatnák, tekintve hazánk jogéletét, jogszolgáltatási viszonyait és reformtörekvéseit, – célszerű és eredménydús lehetne.” In Dr. Mannheim Ignác: A budapesti ügyvédi egylet IV. szakosztályához intézett véleményes jelentése „a kir. jegyzőkről és a kir. jegyzők díjáról” szóló törvényjavaslat tárgyában. *Jogtudományi Közlemény*, 1870. 46. szám, 325. p., 325–328. p.

kinevezéshez. A kinevezett közjegyzőtől a törvény biztosíték letételét követeli. A biztosíték szerepe akkor jelentős, ha a közjegyző nem a hivatali rendszer részeként, hanem magánközjegyzőség keretei között fejti ki működését. A biztosítékként megkívánt összeg helyes megállapításához szükséges előzetesen megvizsgálni az osztrák viszonyokat azzal az eltéréssel, ahogy azt a magyar gazdasági állapotok indokolják. Ennek mérlegelésével a biztosíték összege 6000–10 000 ezüst forint közötti összegben lenne megállapítható.

A jegyzői hatáskör megállapításánál Mannheimer álláspontja szerint el kell térni a francia rendszertől, mivel a jegyzőség hatáskörének tágabb megállapítása már az ügyvédség érdekeit sérti. Ezért megtiltáná általában a beadványok szerkesztését a becslések és ingatlanárverések esetén, valamint a csődeljárás egyes ügyeiben, a közjegyzők csak a nem peres eljárásokban vehetnének részt.⁶⁰ A váltóóvési eljárásban pedig továbbra is fenntartaná a váltójegyzők működését. A jegyzőknek az ingatlanok tulajdonjogának átruházásánál és a dologi jogok telekkönyvi bejegyzésére biztosított hatáskör ugyancsak az ügyvédség sérelmét jelentette. Ezért a javaslat szerint itt előírt közjegyzői kényszer eltörlését indítványozta azzal, hogy a közokiratot csak a telekkönyvi bejegyzési (bekebelezési) és törlési ügyekben írja elő az ingatlanátruházások és a dologi jogok esetén. Az így elvett jogokat és hatásköröket pedig a hagyatéki eljárásban adott hatáskörökkel kárpótolná.⁶¹ A hagyatéki eljárásban a jegyzőnek biztosított hatáskört függetlenné tenné a bírói megbízásoktól, ami a javaslat pozitív oldala, ugyanakkor pedig fenntartaná a hagyatéki eljárások intézésének osztott (bíróság és jegyző) rendszerét.

Előremutató azon indítványa a javaslattevőnek, hogy a jegyzői okirat végrehajthatóságát, az okirat végrehajtási záradékkal való ellátását a jegyző rendelkezhesse el. A jegyzők önkormányzati működésének szerveként

⁶⁰ Dr. Mannheimer Ignác: A budapesti ügyvédi egylet IV. szakosztályához intézett véleményes jelentése „a kir. jegyzőkről és a kir. jegyzők díjairól” szóló törvényjavaslat tárgyában. *Jogtudományi Közöny*, 1870. 46. szám, 326. p.

⁶¹ „A magyar ügyvédséggel szemközt, vagy legalább annak mostani viszonyai közt, a jegyzőség tiszta fogalma egész terjedelmében nem valószínű. De annál bizonyosabban lehetne azt tökéletesen valószínűsíteni a bíróság ellenében.” In Dr. Mannheimer Ignác: A budapesti ügyvédi egylet IV. szakosztályához intézett véleményes jelentése „a kir. jegyzőkről és a kir. jegyzők díjairól” szóló törvényjavaslat tárgyában. *Jogtudományi Közöny*, 1870. 46. szám, 327. p.

megalakított jegyzői kamarákat széles jogkörökkel ruházná fel, ugyanakkor a törvényességi felügyeleti jogkört a bíróságok helyett a királyi ügyész jogkörébe adná. A javaslat a jegyzői iratok őrzését a jogutód jegyzőre bízna, ami nem feltétlenül jó megoldás. Ugyanakkor felállítaná a jegyzői levéltárakat azzal, hogy azokat a kamarák székhelyei szerint kellene megszervezni. A jegyzői díjak megállapításánál az igazságügyi minisztert bízna meg azzal, hogy időről időre jogosult legyen a díjakat módosítani, leszállítani vagy felemelni. A rendszeres felülvizsgálat lehetővé tenné a díjak inflációkövető emelését, illetve a szükséges korrekciókat. A közjegyzőség története pedig ezen elv helyességét alátámasztja azzal, hogy évtizedek teltek el a felhatalmazás hiánya miatt, mire az igazságügyi miniszter módosította a díjakat.⁶² Mannheimer Ignác javaslatának részletes elemzéséből megállapítható, hogy átgondolt, sok esetben évtizedes tapasztalatokat megelőző indítványokról van szó, jóllehet ügyvédi pozíciója a javaslattevőt időnként a jegyzőségi törvény szubjektív elemzésére szorította.

A Kolozsvári Ügyvédi Egylet nem bocsátkozott a törvényjavaslat részletes tárgyalásába. Előterjesztett észrevételük valójában három kérdést vett vizsgálat alá. Egyrészt nem értettek egyet azzal, hogy a közjegyzők a királyi közjegyző címet viselik, másrészt törölni kívánták „a közjegyzők közhivatalt viselnek” rendelkezést. A királyi közjegyző megnevezés ellen szól szerintük, hogy nem minden hivatás gyakorlója viseli a királyi jelzót, aki a királytól kapja a kinevezését. Továbbá álláspontjuk szerint a közjegyzőség által gyakorolt jogok nem az államhatalmi jogok köréhez tartoznak.⁶³ Ezeket a kellően át nem gondolt javaslatokat könnyű megcáfolni. A királyi jegyzőknek biztosított jogkör döntő része a közhatalmi jogosítvány elemeit tartalmazta. Az államot képviselő uralkodó egy előjogot, a közhitelesség jogát adta át a közjegyzőség részére, amely előjog a közhatalom része. A királyi jelző használata pedig azért fontos a törvényjavaslatban, mert az igazságszolgáltatás többi ágának képviselői is viselték hivatásuk megjelölésében ezt a címet. Például a királyi ügyvé-

⁶² Dr. Mannheimer Ignác: A budapesti ügyvédi egylet IV. szakosztályához intézett véleményes jelentése „a kir. jegyzőkről és a kir. jegyzők díjairól” szóló törvényjavaslat tárgyában. *Jogtudományi Közöny*, 1870. 46. szám, 328. p.

⁶³ Simon Elek – Kővári Mihály: Észrevételek „a királyi jegyzőkről és jegyzői díjakról” szóló törvényjavaslatokra. *Jogtudományi Közöny*, 1870. 48. szám, 385. p.

szek, a királyi törvényszéki bírák stb. A Kolozsvári Ügyvédi Egylet utolsó észrevétele a jegyzői vizsga előírására irányult, nevezetesen, hogy a jegyző a kinevezés előtt köteles legyen a szakirányú jogi vizsgát letenni. Az előterjesztők azonban alapvetően támogatták a királyi jegyzői intézmény bevezetését, amit az igazságügyi miniszterhez intézett feliratukban fogalmaztak meg.⁶⁴

A Budapesti Ügyvédi Egylet továbbra is foglalkozott a királyi jegyzőkről szóló törvény megvitatásával. A IV. (magánjogi ügyekkel foglalkozó) szakosztály december 3-án, december 6-án és december 7-én tárgyalta meg a módosító javaslatokat. Vita nélkül döntöttek arról, hogy a jegyzői intézményt meg kell honosítani Magyarországon. A jegyzői vizsgák bevezetéséről és a vizsga szabályairól csak a jegyzőségről szóló törvény hatálybalépését követően tartották célszerűnek a döntést. A biztosíték mértékét a székhelytől függően 6000, 3000, illetve 1000 ezüst forint összegben kívánták megállapítani.⁶⁵ A folytatólagos vitában elvetették a jegyzői kényszerre vonatkozó kidolgozott javaslatokat, és ezzel a magyar közjegyzői intézmény fejlődésének útját lényegében kijelölték. Több kérdésben a javaslatban foglaltakat vita nélkül elfogadták, például az óvásokra, a jegyzői kamarákra, a levéltárakra, a helyettesítésre vonatkozó szabályok esetén. Környey Ede ügyvéd javaslatára elvetették a királyi jegyzői elnevezést, mivel jegyzőket a királyi bíróságokon is alkalmaztak, helyette a királyi közjegyzői cím alkalmazását javasolták az intézmény megjelölésére.⁶⁶

⁶⁴ „Az erdélyi jogközönség, mely a közjegyzői intézmény fényoldalait tapasztalásból ismeri, és mely annak teljes élvezése után vágyik; kétszeres örömmel és megelégedéssel fogadja a fennforgó törvényjavaslatokat... hogy a közjegyzői intézmény hová hamarabb és ha nem elébb, de mindenesetre a királyi bíróságok szervezésével egyidejűleg léptessék életbe.” In Simon Elek – Kővári Mihály: Észrevételek „a királyi jegyzőkről és jegyzői díjakról” szóló törvényjavaslatokra. *Jogtudományi Közöny*, 1870. 48. szám, 385. p. Részletesebben lásd Dr. Mannhcimer Ignác: A budapesti ügyvédi egylet IV. szakosztályához intézett véleményes jelentése „a kir. jegyzőkről és a kir. jegyzők díjairól” szóló törvényjavaslat tárgyában. *Jogtudományi Közöny*, 1870. 46. szám, 325–328. p.

⁶⁵ Dr. Siegmund Vilmos: A budapesti ügyvédi-egylet hivatalos közleményei. *Jogtudományi Közöny*, 1870. 52. szám, 385–386. p.

⁶⁶ Dr. Siegmund Vilmos: A budapesti ügyvédi-egylet hivatalos közleményei. *Jogtudományi Közöny*, 1870. 52. szám, 385 p.

A közjegyzői kényszer intézménye azonban további vitákat gerjesztett. Podhorányi Gyula a közjegyzői kényszer intézménye mellett tört lándzsát azzal, hogy e nélkül a közjegyzőség életképtelen lenne. Álláspontja szerint a császári jegyzőség intézményének életképtelenségét is az okozta, hogy a jogalkotó nem adott hatásköröket a jegyzőség fejlődéséhez. Márpedig a „kezdet nehézségeit” csak a közjegyzői kényszer előírásával lehet leküzdeni.⁶⁷

Az 1871 szeptemberében összehívott második magyar jogászgűlés a törvénykezési eljárás és szervezet szekciójában ismét napirendre tűzte a közjegyzőség intézményét azzal, hogy ezúttal csak a közjegyzői kényszer kérdését tárgyalja. Az előadói előterjesztés arra vonatkozott, a jogászgűlés mondja ki, hogy a közjegyzői kényszer, mint jogtalan és célszerűtlen, mellőzve legyen.⁶⁸ Környey Ede köz- és váltóügyvéd mint előadó az indítványát a közjegyzői kényszer mellőzésére alapozta.⁶⁹ Ezt az álláspontot erősítette meg Teleszky István is, aki nyíltan előadta, hogy „a közjegyzői okirat mint egyes ügyletek érvényességi kelléke mellőzendő”.⁷⁰ Szentlélek Gyula kassai ügyvéd ugyancsak a közjegyzői kényszer bevezetése ellen foglalt állást. Elutasító álláspontját csak azzal enyhítette, hogy az eredeti szövegből a „jogtalan, majdnem a kivehetetlenségig” szavakat kérte kihagyni.⁷¹

Tóth Lőrinc szerint bár nem mondható határozott igenlő válasz arra a felvetésre, hogy „a nemzeti jogi öntudat hű képviselőjének” tekinthetők

⁶⁷ Dr. Podhorányi Gyula: Még néhány szó a „kir. jegyzőkről” szóló törvényjavaslatról. *Jogtudományi Közöny*, 1871. 5. szám, 42–43. p.

⁶⁸ Tóth Lőrinc: *Szemle a magyar jogászgűlések munkássága s eredményei felett*. Pest, 1872, Athenaeum Nyomda, 15. p.

⁶⁹ „A magyar országgűlés mondja ki meggyőződéséeként: A közjegyzőségi kényszer mint jogtalan, majdnem a kivihetlenségig célszerűtlen – mellőzendő, azaz a honosítandó közjegyzőségi törvénybe fel ne vétessék: valamely jogűgylet azért érvénytelen, mert az arról okmányt nem a közjegyző szerkesztette és hitelesítette.” Dr. Siegmund Vilmos (szerk.): *A magyar jogászgűlés évkönyve 1871. évre*. Pest, 1872, Fanda és Frohna Könyvnyomdája, 7. p.

⁷⁰ Tóth Lőrinc: *Szemle a magyar jogászgűlések munkássága s eredményei felett*. Pest, 1872, Athenaeum Nyomda, 87. p.

⁷¹ „A kényszer nemcsak a közjegyzői institutióra lenne meggyőződésem szerint rossz s káros hatással, de akadályozná a szabadság elnyomásával a magánjogi, sőt közforgalmat.” Dr. Siegmund Vilmos (szerk.): *A magyar jogászgűlés évkönyve 1871. évre*. Pest, 1872, Fanda és Frohna Könyvnyomdája, 74. p.

a magyar jogászyűlésen részt vett jogászok, az itt elfogadott álláspontok és nézetek azonban a jelen volt tekintélyes jogászok munkásságán keresztül érvényre jutottak a kodifikációban, és befolyásolták a törvénytervezet elfogadási eljárását is.⁷²

Rupp Zsigmond a Bogdány Lajos által készített törvényjavaslat vitáival kapcsolatosan leszögezte, hogy „a véleményezőknak csak csekély része állott hivatása magaslatán”.⁷³ A korabeli magyar viszonyok között a francia közjegyzőség koncepcióján alapuló királyi közjegyzőségi intézmény nem volt megvalósítható, így a törvénytervezet tárgyalása egyelőre lekerült a napirendről.

A képviselőház 1873. február 10-i ülésén Kármán Lajos vetette fel interpelláció formájában a közjegyzőség felállításának szükségességét. Pauler Tivadar igazságügyi miniszter válaszában egyetértett a közjegyzői intézmény bevezetésének szükségességével, és ígéretet is tett arra, hogy még az 1873. évben elfogadják a javaslatot.⁷⁴ A miniszter 1873. május 3-án a 385. szám alatt terjesztette elő a királyi közjegyzőségről szóló törvényjavaslatát. Ez azonban tartalmában eltért a Bogdány-féle javaslatától.

Az új törvényjavaslat kidolgozását még Bittó István igazságügyi miniszter rendelte el, és a javaslat elkészítésével Ökröss Bálint miniszter-

riumi osztályfőnököt bízta meg, aki külföldi tanulmányútján a francia, a rajnai német tartományok, valamint a bajor közjegyzői törvények megoldásait tanulmányozta.⁷⁵ Törvényjavaslatát már nem a francia modellre, hanem a bajor és főként az osztrák közjegyzői rendtartás szabályaira építette. Ennek a megoldásnak a helyességét részben a gazdasági viszonyok fejletlensége, részben a később lezajló viták teljes mértékben igazolták. A polgári közjegyzőség intézményének bevezetését csak az általa kidolgozott, korlátozott mértékű közjegyzői kényszert tartalmazó jogszabály elfogadása tette lehetővé.

A képviselőház a törvényjavaslatot az 1873. évi 2586. számú határozatával a jogügyi bizottsághoz utasította, hogy dolgozza ki álláspontját a királyi közjegyzőségről szóló jogszabályra. A jogügyi bizottság az elkészült jelentést a képviselőház 1874. január 29-i ülésén mutatta be, a különvéleményekkel együtt. Az osztályok előadóiból alakult központi bizottság jelentése pedig március 1-jén készült el. Ezt követte aztán a törvényjavaslat általános vitája. Az általános, majd a részletes vitában kifejtett érvek és állásfoglalások megismeréséhez a törvényjavaslatot úgy ismertetem és elemzem, hogy együtt kerül értékelésre a javaslat szövege a jogügyi és a központi bizottság jelentésével. Mivel Ökröss Bálint javaslata az akkor készülő új osztrák közjegyzői rendtartásnak időnként szöveghű recipiálá-

⁷²Tóth Lőrinc: *Szemle a magyar jogászyűlések munkássága s eredményei felett*. Pest, 1872. Athenaeum Nyomda, 9. p.

⁷³Rupp Zsigmond: *A magyar közjegyzői intézmény (1874:XXXV. és 1886:VII. törvénycikk) története*. VI. A miniszteri törvényjavaslatnak és az igazságügyi szakbizottságnak (enquete) s a törvényhozásnak tárgyalásai. *Királyi Közjegyzők Közönye*, 1914. 5. szám, 120. p.

⁷⁴„Bátorkodom emnélfogva ezen intézményt illetőleg az igen tisztelt igazságügyér úrhoz következő interpellatiót intézni: »Tekintve, hogy a közjegyzői intézmény célszerűsége és közhasznúsága a művelt európai államokban általában el van ismerve; tekintve különösen, hogy azon intézmény behozatala által hazánkban is a perek száma, s így a bírósági teendők jelentékenyen csökkenve, az elsőfolyamodású bíróságoknál mindinkább szaporodó, s főleg a hagyatéki ügyekben közpanasz tárgyát képező tetemes hátralék miatt a bírói személyzet létszámában több helyen már fogamatba is vett, az állam újabb terhelésével járó szaporításnak szüksége megszűnnék; egész tisztelettel kérдем t. igazságügyminiszter urat: Szándékozik-e, és pedig még az országgyűlés jelen ülészakában, a hazánkban most már szükségérgézté vált közjegyzői intézménynek, jogrendszerünk ezen egyik nélkülözhetetlen faktorának, behozatalára és életbeültetésére vonatkozó törvényjavaslatot a ház elé terjeszteni.« *Képviselőházi irományok. 86. országos ülés, 1873. február 10.* IV. kötet. 161. p.

⁷⁵Ökröss Bálint (1829–1889) 1829. február 13-án született Debrecenben. Az egyetem elvégzése után a Pesti Királyi Törvényszéknél, majd különböző beosztásokban Szolnokon és Székesfehérváron dolgozott. 1859-ben, a császári pátenssal bevezetett császári jegyzői rendszer idején Szentesen vállalt közjegyzői hivatalt. Ennek megszüntetését követően Pesten egy köz- és váltóügyvédi iroda vezetője lett. Első nagy munkája az Általános magyar polgári magánjog, az 1848-i törvényhozás és az országbírói tanácsokzvány módosítványai címmel 1861-ben, a második Általános magyar törvénykezési eljárás címmel 1863-ban jelent meg. Nevéhez fűződik a *Jogtudományi Közöny* 1866. január 1-jétől való megjelenítése is, amelybe élete során sok fontos cikket, tanulmányt írt. 1868-tól az Igazságügyi Minisztérium titkára, majd osztályvezetője volt. 1874-ben kidolgozta a királyi közjegyzőkről szóló törvény javaslatát. Az új királyi közjegyzői intézmény bevezetésekor Budapest VIII. kerületébe nevezték ki közjegyzőnek. A Magyar Tudományos Akadémia 1868. március 18-án választotta levelező tagjai sorába, amikor székfoglalóját a Törvénykezés reformjai címmel tartotta meg. Szakmai tevékenységének elismeréseként királyi tanácsosi címmel tüntették ki. 1881-ben a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara elnökének választották, amely tisztséget haláláig betöltötte. Rökolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010. Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 214. p.

sa volt, az osztrák rendtartásnak is mintát adó bajor közjegyzői rendtartás rendelkezéseivel összevetve történik az összehasonlító elemzés.⁷⁶

Az az alapvető rendelkezés, miszerint a közjegyzőket az igazságügyi miniszter nevezi ki, szakítás a francia gyakorlattal, mert a francia közjegyzőt a szuverén államhatalom megtestesítőjeként a köztársasági elnök nevezte ki. Az 1861. november 10-én kihirdetett bajor közjegyzői törvény szerint a közjegyzőket a király nevezte ki. A magyar törvényjavaslat azonban adós maradt a közjegyző igazságszolgáltatásban elfoglalt pozíciójának további magyarázatával. A bajor törvény szerint a közjegyző közhivatalnok, de nem áll állami szolgálatban, az államtól sem díjazást, sem pedig nyugdíjat nem kap.⁷⁷ A szabályozás időtállóságát jól mutatja, hogy a bajor közjegyzőség még ma is ezeken az elveken alapul, és működik.⁷⁸ Az új hazai törvényjavaslat szerint a közjegyzői kinevezés feltétele a magyar állampolgárság, a cselekvőképesség, az ügyvédi vagy bírói vizsga megléte, legalább kétévi, vizsga előtti vagy utáni közjegyzői gyakorlat igazolása és a magyar nyelv, azaz az államnyelv ismerete. A bajor közjegyzői törvény is megkívánta a legalább kétévi közjegyzői gyakorlatot és az Igazságügyi Minisztérium előtti közjegyzői vizsga sikeres letételét.

⁷⁶ „Ökröss Bálint munkája alapjául a már előbb hivatkozott 1871. évi osztrák közjegyzői törvények előmunkálatait vette, mert akkor csak ezek állottak rendelkezésére. Be kell látnunk, hogy azt helyesen tette. A mi közgazdasági és műveltségi viszonyaink is sokkal inkább hasonlítottak az osztrákokéhoz, mint a franciákéhoz, noha még az osztrák viszonyok is, különösen azon időben, sokkal előrehaladottabbak voltak a mieinknél.” Dr. Rónay Károly: *A magyar közjegyzőség megalkotása és fejlődése*. Budapest, 1932. Held János könyvnyomdája, 52. p.

⁷⁷ A bajor közjegyzőségre lásd Erdle, Joseph Cölestin: *Das Bayerische Notariatsgesetz für die Landestheile dießseits des Rheins (vom 10. November 1861) mit Rücksicht auf die Motive zum Entwurf, die Vorträge der Referenten der beiden Kammern und der Ausschlußverhandlung sowie mit Bezugnahme auf die Verhandlungen vom Jahre 1851. Nebst einen Anhang die Notariatsgebührenordnung und die Notariatssitze betreffend*. München, 1862, Literarisch-artistische Anstalt der J. G. Cotta'schen Buchhandlung, IX., 10–11. p.; Vollhardt, Jürgen: *Das bayerische Notariat 1862 bis 1945. In Festschrift 125 Jahre Bayerisches Notariat Herausgegeben vom Bayerisches Notarverein E. V., München*. München, 1987, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 18–19. p.

⁷⁸ „Wie sich aus diesen Artikeln ergibt, wurde dem Notar eine Stellung gegeben, die in grundsätzlichen genau derjenigen entspricht, die der Notar auch heute in Bayern einnimmt.” Vollhardt, Jürgen: *Das bayerische Notariat 1862 bis 1945. In Festschrift 125 Jahre Bayerisches Notariat Herausgegeben vom Bayerisches Notarverein E. V., München*. München, 1987, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 19. p.

A közjegyzői összeférhetetlenség (inkompatibilitás) vizsgálatánál figyelembe kell venni, hogy a közjegyzői törvény megalkotásánál a kodifikátor már a bírói és ügyészi törvények tapasztalataira támaszkodott. A közjegyző nem lehetett ügyvéd, tanár vagy tanító, és nem viselhetett nyilvános (állami, egyházi, törvényhatósági, községségi) hivatalt vagy szolgálatot. Kivételt képezett az ingyenes hivatal, valamint a tartalékos katonai szolgálat. A törvény generálisan is kimondja az olyan foglalkozástól való eltiltást, amely összeférhetetlen a hivatalával. Tilos volt továbbá kereskedést űzni, tőzsdén üzérkedni, kereskedelmi banki, leszámítolási vagy alkalmi ügyleteket vinni, gazdasági társaságok igazgatóságát elvállalni, ingatlanok vételével és eladásával, valamint pénzügyletek közvetítésével foglalkozni, illetve szavatosságot, kezességet vállalni.⁷⁹ A bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvény ezt kiegészítette az országgyűlési képviselőség tilalmával, valamint annak a követelménynek az előírásával, hogy a közjegyző „nem lehet valamely politikai folyóiratnak sem tulajdonosa, sem kiadója, sem szerkesztője”.⁸⁰ A bajor közjegyzői törvény is tiltotta a kereskedelem gyakorlását, akár saját, akár más néven történik, a tőzsdéi spekulatív ügyletekben való részvételt és a biztosítási alkuszi tevékenységet. Tilos volt az ingatlanok közvetítése, a hivatással közvetlenül vagy közvetve összefüggő ügyletek megkötése. Tiltotta a kezességek és szavatosságok vállalását is.⁸¹

A közjegyzők számára és székhelyére vonatkozó rendelkezéseket az igazságügyi miniszter volt jogosult meghatározni azzal, hogy minden járásbírórság területén működjön egy közjegyző. A jogügyi bizottság véleménye az volt, hogy kezdetben nem lesz annyi alkalmas pályázó, aki

⁷⁹ Törvényjavaslat a királyi közjegyzőségről. *Képviselőházi irományok 1873*. 385. szám, 136. p.

⁸⁰ 1869. évi IV. törvénycikk a bírói hatalom gyakorlásáról, 8. §. Horváth Boldizsár *igazságügyminiszter s a szombathelyi kerület képviselőjének a bírói hatalomról szóló törvényjavaslat megvitatása alkalmával, 1869. július 3-án, a képviselőházban tartott beszéde. Függelékben a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvénycikk*. Szombathely, 2004, Szigatúra Nyomda és Kiadó, 58. p.

⁸¹ Erdle, Joseph Cölestin: *Das Bayerische Notariatsgesetz für die Landestheile dießseits des Rheins (vom 10. November 1861) mit Rücksicht auf die Motive zum Entwurf, die Vorträge der Referenten der beiden Kammern und der Ausschlußverhandlung sowie mit Bezugnahme auf die Verhandlungen vom Jahre 1851. Nebst einen Anhang die Notariatsgebührenordnung und die Notariatssitze betreffend*. München, 1862, Literarisch-artistische Anstalt der J. G. Cotta'schen Buchhandlung, 20. p.

kielégítené az egy járásbírószágon működő egy közjegyző elvet, ezért azt indítványozta, hogy a közjegyzők számát a miniszter határozza meg, ugyanakkor ezt a szabályt csak később vezessék be. A bajor közjegyzői törvény szerint a közjegyzők számát és székhelyeit kormányzati utasítás (rendelet) határozta meg.

A közjegyzői állásokat csak pályázat útján lehetett betölteni, amit az illetékes kamaránál lehetett beadni. A közjegyzői kinevezés csak a magyar nyelvű okiratok készítésére adott jogosítványt, idegen nyelven történő okirat készítésére, amennyiben az idegen nyelvben a közjegyző kellő jártassággal rendelkezett, az igazságügyi miniszter adhatott nyelvi jogosítványt. A kinevezett közjegyző az irodáját három hónapon belül köteles volt megnyitni és a törvényben előírt biztosítékot letenni. A közjegyzői biztosíték javaslatban foglalt összege Budapesten 6000 ezüst forint, a 30 000 lakosú városok esetén 3000 forint, az ennél kisebb székhelyeken 1500 forint volt. A biztosíték készpénz mellett értékpapírban, záloglevélben is lehetett, illetve biztosítékul ingatlan is leköthető volt. A jogügyi bizottság a terjedelmes, kauzisztikus szabályozás helyett azt az elvet képviselte, hogy „biztosítékul mindazon értékek elfogadhatók, melyek a kormány által óvadékképeseknek nyilvánítottak”.⁸²

A közjegyzői működés megkezdése csak az eskü letétele és a pecsét bemutatása után volt lehetséges. Utóbbi elvesztése esetén egy új rajzolatú pecsétet kellett készíttetni az okirat-hamisítások kiküszöbölése végett. A közjegyző az irodájában segédeket, jelölteket és helyetteseket volt jogosult alkalmazni. Ezek a közjegyző anyagi felelőssége mellett végezték munkájukat. A közjegyzői segédet, mivel jogi végzettséggel nem rendelkezett, a közhitelesség nem illette meg. A jogvégtettséggel rendelkező segédeket azonban már be lehetett jegyeztetni a kamaránál, és attól kezdve közjegyzőjelölteknek voltak tekinthetők. Közjegyzőhelyettesnek már az ügyvédi-bírói vizsga letétele után be lehetett jegyeztetni a közjegyzői iroda jogi végzettségű szakemberét. A helyettes a közjegyző teljes hatáskörében volt jogosult eljárni. A jogügyi bizottság a helyettes működését szigorúan a kamara engedélyének kézhezvételéhez kötötte. A közjegyzői kamarák számát és székhelyét az igazságügyi miniszter volt

⁸² Jelentése a képviselői jogügyi bizottságnak a kir. közjegyzőségről szóló 290.–1873. számú törvényjavaslat tárgyában. *Képviselőházi irományok 1872–1875.* XI. kötet. 563. szám, 233. p.

jogosult megállapítani. A miniszteri javaslat szerint húsz közjegyző alkotott egy kamarát, míg az előadói javaslat már tizenöt közjegyző részére lehetővé tette a kamarák megalakítását. Ezzel a javaslattal a központi bizottság is egyetértett.

Kisebbségi pontosító javaslattal élt a központi bizottság a közjegyzői kamarák (elnökségek) működésével kapcsolatosan, amikor lehetővé tette, hogy az elnökön kívüli két tag jelenléte esetén lehessen érvényes határozatokat hozni. Határozategyenlőség esetén – a jogügyi bizottság javaslata szerint – sorshúzással kellett döntenie. A miniszteri javaslat a közjegyző hatáskörébe az alábbi ügyeket utalta: a) közokiratok felvétele; b) végrendeletek felvétele; c) tanúsítványok; d) okiratok és értékneműk őrzete; e) eredetiek megőrzése; f) bírói megbízások teljesítése. A jogügyi bizottság ezt még kiegészítette „a hagyatéki ügyek körüli eljárással”, mivel álláspontjuk az volt, hogy „a bizottság a hagyatékok körüli eljárás tetemes részét a közjegyzőre ruházandónak véli”.⁸³ A központi bizottság egyetértett ezzel a kiegészítéssel.

A közjegyzői okirati kényszer alá eső ügyeket a miniszteri javaslat viszonylag szűk körben szabályozta. A jogügylet érvényességéhez közjegyzői okirat volt szükséges a házastársak közötti adásvétel, csere, életjáradéki és kölcsönszerződéseknél, valamint a házastársak közötti kötelezettségvállalásnál. A házastársak közötti ajándékozási szerződéseknél, ha az ajándékozás tárgyát képező dolog nem került átadásra. Kötelező volt a közjegyzői okirat a hozomány átvételéről kiállított elismervényeknél, ezenkívül a testi fogyatékosok jogügyleteinél, a vakok, süketek, süketnémák és analfabéták előtt kötött ügyleteknél.

A bajor közjegyzői törvény szerint azoknál a szerződéseknél volt kötelező a közjegyzői okirat készítése, ahol kiskorúak, illetve a bíróság által kirendelt gyámok vettek részt a jogügyletben. Azoknál a jogügyleteknél, amelyeknél jogszabály írta elő a közjegyzői okirat alkalmazását, továbbá az ingatlanok elidegenítésénél, a vagyoni leltárok készítésénél és a közvégrendeleteknél. Közjegyzői okirati formát írtak elő az ingatlanra vonat-

⁸³ Jelentése a képviselői jogügyi bizottságnak a kir. közjegyzőségről szóló 290.–1873. számú törvényjavaslat tárgyában. *Képviselőházi irományok 1872–1875.* XI. kötet. 563. szám, 234. p.

kozó birtok- és tulajdonjogi ügyleteknél, beleértve az ingatlanra alapított dologi jogi ügyleteket is.⁸⁴

Látható, hogy eltérő volt a kodifikációs filozófia. A magyar jogalkotó, okulva a Bogdány-féle javaslat kedvezőtlen politikai és szakmai fogadtatásából, szűken húzta meg a közjegyzői okirati kényszer alá eső jogügyletek körét. A bajor szabályozás a francia mintából kiindulva közjegyzői okirati kényszer alá vonta az összes ingatlanügyletet, ami a magyar viszonyok között az ügyvédi kar erős ellenállásába ütközött volna, valamint sértette volna az egyéb szerződészerkesztők, nevezetesen a községi jegyzők érdekeit. A közjegyzői okiratok közokirati jellegének védelmét a miniszteri javaslat 66. paragrafusaként szabályozta, hogy „a közokiratban semmit sem szabad kivakarni; az, ami a kivakart helyre íratnék, érvénytelen”. A jogügyi bizottság ezt úgy szigorította, hogy a kivakaráshoz, szabálytalan javításhoz az érvénytelenség jogkövetkezményét fűzte. A központi bizottság javaslatában a kivakart okirat közokirat erejével nem bírt, de magánokiratként még érvényes maradt. Az elfogadott és kihirdetett törvény is ezt a megoldást képviselte.

A közjegyzői letétbe helyezett végrendeleteknél a központi bizottság nem tartotta elfogadhatónak az ügyfél részéről zárt borítékban való átadást, mivel álláspontja szerint ez csak egy közjegyzői letétnek minősül. A törvényjavaslatot ezért akként fogalmazták át, „ha nyílt írásbeli végrendelet készen nyújtatik a közjegyzőnek avégett, hogy az közokirati minőséggel ruháztassék fel”.⁸⁵

A közjegyzői okiratok végrehajthatóságával összefüggésben gyakori eljárás volt, hogy a végrehajtás alá vont személy (adós) kifogást terjesztett elő a végrehajtást elrendelő bíróságnál. Mivel a végrehajtási kifogás ügyében megindult bírósági eljárások elhúzódhatnak, a jogi bizottság a hitelezők érdekeinek védelmében azzal egészítette ki a javaslat szövegét,

hogy a végrehajtási eljárásokban előterjesztett kifogásoknak a foglalásra nézve nem volt halasztó hatályuk.⁸⁶

A ténytanúsítási eljárások körébe tartozó értesítvények, úgymint intés, felmondás, óvás esetén a közjegyző jegyzőkönyvet vett fel az eljárásról, illetve az eljárás közben személyesen tapasztalt tényekről. A közjegyző maga is jogosult volt kézbesíteni ezeket az értesítéseket. Az eljárási szabályok ilyen gyorsítása mellett az ügyfélnek fontos, garanciális oka fűződött ahhoz, hogy a közjegyző eljárásának eredményéről egy hivatalos bizonyítványt, tanúsítványt kapjon. A közjegyző a tanúsítványt az őt felkérő ügyfél részére tartozott kiadni, amelynek tartalma közhitelesen bizonyította az értesítés vagy levél szó szerinti tartalmát, a feladás helyét és idejét.

A közjegyző hagyatéki eljárásokban való hatásköre ismételtelen visszatért azzal, hogy azt külön törvényben vagy igazságügyi miniszteri rendeletben kell szabályozni. A bíróságnak azonban az átmeneti időszakban is megvolt az a jogosultsága, hogy megbízásokat adjon a közjegyzőnek egyes feladatok hagyatéki eljárás keretében való elvégzésére, pl. hagyatéki leltár felvételére.

A kamarai önkormányzat kérdése a közjegyzői működésnek fontos alapelve volt. A törvényességi felügyelet ellátása ezt az elvet nem sértette, ezért a királyi ügyész jogkörét akként korlátozta, hogy az ügyész e jogait csak fegyelmi bíróságon keresztül gyakorolhatta.⁸⁷

A jogügyi bizottság és a központi bizottság jelentéséhez is fűztek különvéleményeket a bizottság egyes kérdésekben másként gondolkodó tagjai, amelyeknek megvizsgálása további fontos részletkérdésekre, a korabeli jogászok gondolkodásmódjára vet fényt.

Az előzőekben már szó esett arról, hogy a királyi közjegyzői cím használata a jogszabályban nem volt túl szerencsés. Más összefüggésben, a királyi jegyzőkről szóló törvény kapcsán a Kolozsvári Ügyvédi Egylet is kifogásolta ezt az elnevezést. A jogügyi bizottság tagjai közül Lázár

⁸⁴ Jürgen Nollhardt: Das bayerische Notariat 1862 bis 1945. In *Festschrift 125 Jahre Bayerisches Notariat herausgegeben vom Bayerischen Notarverein E. V. München*. München, 1987. C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 21. p.

⁸⁵ Az osztályok előadói alkult központi bizottság jelentése az igazságügyminiszter által 1873. évi 290. sz. a. a királyi közjegyzőségről benyújtott törvényjavaslat tárgyában. *Képviselőházi irományok 1872–1875*. XII. kötet. 615. szám, 305. p.

⁸⁶ Jelentése a képviselői jogügyi bizottságnak a kir. közjegyzőségről szóló 290.–1873. számú törvényjavaslat tárgyában. *Képviselőházi irományok 1872–1875*. XI. kötet. 563. szám, 233. p.

⁸⁷ Jelentése a képviselői jogügyi bizottságnak a kir. közjegyzőségről szóló 290.–1873. számú törvényjavaslat tárgyában. *Képviselőházi irományok 1872–1875*. XI. kötet. 563. szám, 234–235. p.

Ádám, Gaál Mihály és Matolai Etele megkülönböztetésül az országban működő különböző közigazgatási és igazságszolgáltatási munkakörökben jegyzőként dolgozóktól a „közhitelű jegyző” fogalmát kívánta bevezetni. A javasolt megnevezés sem lett volna szerencsés, mert az igazságszolgáltatásban szolgálatot teljesítő jegyzőknek ugyancsak a közhitelesség igényével kellett eljárniuk. A királyi ügyész törvényességi felügyeleti jogának gyakorlására további fékeket kívánt beépíteni a javaslatba a bizottság előbb megnevezett három tagja. Álláspontjukkal a kamara fegyelmi joghatósági jogkörét kívánták erősíteni. A közjegyzők fegyelmi ügyeiben eljáró fegyelmi bíróságot kizárólag a kamara tagjaiból alakították volna meg.⁸⁸ A törvény megfogalmazását ez úgy módosította volna, hogy „minden közjegyzői kamara saját területén gyakorolja a fegyelmi bíróságot”.

Tost Gyula, Perczel Béla és Steiger Gyula bizottsági tagok a lehetetlent kísérelték meg azzal, hogy az ingatlanügyletekre vonatkozó szerződéseknél közjegyzői okirati kényszert írtak volna elő. Véleményük szerint a közjegyzői intézmény meghonosítása és a jogbiztonság iránti igény indokolta volna az általuk javasolt változtatást.⁸⁹ Közjegyzői okirat lett volna szükséges az ingatlanok tulajdonjogának átruházási vagy korlátozásának telekkönyvi bejegyzési ügyeiben, kivéve a bírósági határozatokon alapuló bejegyzéseket. A bejegyzési kérelemhez a felek külön meghatalmazását nem kellett volna csatolni, ezzel a közjegyző törvényi felhatalmazotti jogállásának megfogalmazására tették meg az első kísérletet a magyar közjegyzői intézmény szabályozásánál.

A központi bizottság két előadója, Hedry Ernő és Bésán Mihály ugyancsak különvéleményt terjesztett elő a közjegyzői okirati kényszer bevezetésének támogatására. Az előbb ismertetett szabályozást szerve-

⁸⁸ „Mi pedig éppen ezen fegyelmi hatóság gyakorlatában találjuk a kamarának szinte egyedüli létjogát, és e nélkül annak valóban szükségét nem látjuk, s e hatóság gyakorlatát tartjuk a kamara »eminens attribútum«-ának, kiváló feladatának, és azért azt egészen és tisztán a kamarára ruháztatni javasoljuk.” Jelentése a képviselői jogügyi bizottságnak a kir. közjegyzőségről szóló 290.–1873. számú törvényjavaslat tárgyában. *Képviselőházi irományok 1872–1875.* XI. kötet. 563. szám, 276. p.

⁸⁹ „A törvényjavaslat nem követel teljes hitelű okiratot ott, hol arra úgy a dolog természeténél fogva, mint a mindennapi tapasztalásból merített visszaélések meggátlása tekintetéből, főleg azonban a jogbiztonság szilárdítása s igazságszolgáltatási rendszerünk tökéletesbitése tekintetéből leginkább szükség van.” Különvélemény a kir. közjegyzőségről szóló törvényjavaslat 54. §-hoz. *Képviselőházi irományok 1872–1875.* XI. kötet. 563. szám, 277. p.

zeti szempontból egészítették ki azzal, hogy „minden telekkönyvi hatóság székhelyén azonban okvetlen közjegyzőnek is kell lenni”.⁹⁰

A közjegyzői kamara közjegyzők feletti fegyelmi jogkörét Dániel Ernő, a IX. osztály előadója megtámogatta, véleményében lényegtelen szövegezési eltéréssel. Szintén ő fogalmazott meg különvéleményt a közjegyzői biztosítékkal kapcsolatos királyi ügyészi jogosítványok eltörléséért azzal, hogy ezt a jogkört kizárólag csak a kamara legyen jogosult gyakorolni.⁹¹

A jogügyi bizottság a jelentését a képviselőház 197. országos ülésén, a központi bizottság a 213. országos ülésén mutatta be. A jelentéseket Tost Gyula előadó mutatta be, és Bittó István képviselőházi elnök a javaslatok kinyomtatásáról intézkedett. Ezzel elhárult az akadálya annak, hogy a képviselőház a törvényjavaslat általános vitáját elkezdhesse.

A királyi közjegyzőkről szóló törvényjavaslat általános tárgyalását a képviselőház az 1874. április 20-án Perczel Béla elnöklete mellett megtartott 222. országos ülésén kezdte el. A központi bizottság szövegezésében előterjesztett javaslatot a javaslat előadója, Tost Gyula indokolta, aki azzal az előnyös helyzettel kezdte előadását, hogy a képviselőház tagjai már ismerték tapasztalatból az 1850-es évek végén bevezetett császári jegyzői intézményt. Tost Gyula utalt arra, a jelen tanulmányban már ismertetett vitára, amely a szakemberek között folyt a magyar jogászyűléseken és a jogi folyóiratok hasábjain. A közjegyzői intézmény bevezetésének céljával és hasznosságával foglalkozva kiemelte, hogy a „téves és hiányos alapokra” helyezett császári jegyzőségtől a királyi közjegyzőség több fontos vonásban is különbözik. A közjegyzői intézmény a perek megelőzésével, a bíróságok tehermentesítésével elősegíti az igazságszolgáltatás színvonalának javítását. Javítja az állami költségvetés helyzetét azzal, hogy

⁹⁰ A II. és VI. osztály előadóinak különvéleménye a kir. közjegyzőségről szóló törvényjavaslat 5., 45. és 211. szakaszaihoz. *Képviselőházi irományok 1872–1875.* XII. kötet. 615. szám, 343. p.

A javaslat egyik előterjesztője, Bésán Mihály később Lugoson királyi közjegyzői kinevezést kapott. Mint román nemzetiségű képviselő a törvényjavaslat vitájában a közjegyzői okiratok idegen nyelvű felvételére vonatkozó álláspontot képviselte. Trianon után fia, Bésán Viktor vitte tovább a lugosi közjegyzői hivatalt.

⁹¹ A IX. osztály különvéleménye a közjegyzőkről szóló törvényjavaslat 194. §-ra nézve. A IX. osztály különvéleménye a közjegyzőkről szóló törvényjavaslat 10., 43., 178. és 186. § d) pontjára nézve. *Képviselőházi irományok 1872–1875.* XII. kötet. 615. szám, 344–345. p.

szabadfoglalkozású intézményként nem állami forrásokból kapja a díjazását. A közjegyzői hivatás elemeit a felek pártatlan jogi tanácsadásának, a közokiratok felvételének és a permegelőző jogvédelem elveinek megvalósításában látta.⁹² Előadásában arra is kitért, hogy az intézmény hatáskörös eszköz lehet a zugírászat elleni harcban. Ugyanis, amint arra már az előzőekben is történt utalás, a korabeli magyar viszonyok között, illetve a későbbiek során a polgári közjegyzőség fennállásának teljes időszakában jogvégeztséggel nélküli hivatalnokok, illetve tisztviselők, legfőképpen a községi jegyzők „magánmunkálataik” keretében telekkönyvi bejegyzésre is készítettek okiratokat. E zugírászattal szembeni fellépés a magyar ügyvédi és közjegyzői kar közös, de eredménytelen küzdelme volt.

Az előadó szerint a közjegyzőség bevezetésének jogrendszeri alapját a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. tc. képezi, amely elválasztotta az igazságszolgáltatás működését a közigazgatástól. A bírói, az ügyészi hivatás szabályozása, az egyes igazságszolgáltatási intézmények hatásköreinek meghatározása és elhatárolása teszi szükségessé a megelőző jogvédelem elvi letéteményesének, a közjegyzőnek a megjelenését.⁹³ Tost Gyula a szakbizottsági és központi bizottsági üléseken elhangzott nézetek ismertetéséből különösen azt emelte ki, hogy a közjegyzőnek juttatott hatáskörök bővítésére ugyan többen tettek javaslatot, de a miniszteri javaslathoz képest nem kívántak bővíteni a hatásköröket, mivel a közjegyzőség bizalmi állás, és később a jogalkotó a hatásköröket a törvény módosításával tudja majd bővíteni.⁹⁴

⁹² „A közjegyző nemcsak tanácsadó, nemcsak helyes okmányszerkesztő és teljes bizonyítékokat kiállító közeg lesz: hanem szakképzettségénél és állásának tekintélyénél fogva hiányos anyagi és alakí törvényeink mellett a feleket a kibékülés üdvös eszméjével megbarátkoztató, békéltető közeg is lesz.” 222. országos ülés 1874. április 20-án. *Képviselőházi napló 1872–1875. IX. kötet*, 385. p.

⁹³ Lásd erről Deckers, Eric: *A közjegyzői hivatás deontológiája és szerkezete*. Budapest, 2000, Magyar Országos Közjegyzői Kamara. /*Studia Notarialia Hungarica* tom. II./

„A német közjegyzőség az »Einrichtung der vorsorgenden Rechtspflege« kifejezéssel illeti a közjegyzőség intézményét, a közjegyzőre pedig a »Richter im Vorfeld« jelzőt használja.” Uo. 15. p.

⁹⁴ „A központi bizottság ugyanis azon meggyőződésben volt és van, hogy a közjegyzőtől megkívánt szigorú qualificatio, annak minden mellékfoglalkozásból való kizárása, a közjegyzői okiratoknak végrehajthatósága, továbbá az épp oly fontos, mint tágas hatáskör, végül a közjegyzői felelősségről szóló szigorú rendelkezéseknek törvénybe

Dulovics Ernő első felszólalóként támogatta a közjegyzői intézmény bevezetését a magyar jogrendszerbe. Álláspontja szerint a közjegyző „előkészítője a bíró által hozandó ítéletnek és végzéseknek”, itt arra gondolt, hogy a bírói megbízások eseteiben, különösen a hagyatéki eljárás egyes részcelemeknél, illetve a csődtörvény alapján foganatosított közjegyzői közreműködések, valamint a közjegyzői okiratok készítése is a bírói munka megelőző fázisát képezi. A beterjesztett törvényjavaslatot nem tartotta kielégítőnek, mivel a „határozottság”, a „világosság” és bizonyos jog „elvek” hiányoztak belőle. A közjegyzői hatáskör meghatározásának nagy hibája, hogy a hagyatéki, másként örökösödési eljárás kodifikációjának hiányában nem foglalkozott e körben kielégítő részletességgel a közjegyzői és bírói hatáskör elhatárolásával, illetve megosztásával.

Dulovics kifogásolta, hogy a közjegyző a gyámhatóság ügyekben nem kapott hatáskört. Az volt a véleménye, hogy azon jogügyletek esetén, amelyeket a gyám, illetve a gondnok a gyámolt vagy gondnokolt személy javára köt, illetve amelyek a gyámság vagy gondnokság alatt állók kötelezettségvállalásait tartalmazzák, érvényességi kellékként közjegyzői okiratot kellene előírni. Nem tartotta kielégítőnek a közjegyző szerepét a csődeljárásokban sem. Általában a nem peres eljárások intézésére vonatkozó jogkört a közjegyzőség hatáskörébe adta volna.

A korabeli magyar gazdasági viszonyok között a hitelviszonyok fejletlensége igen komoly probléma volt. Ez jórészt a telekkönyvi állapotok rendezetlenségével függött össze. Dulovics Ernő a telekkönyvi bejegyzés alapjául szolgáló iratokra közjegyzői kényszerrel írt volna elő. A közjegyzői okiratok széles körű elterjedésének hasznosságát pedig az állam okirati illetékbélyeg bevételeinek növekedésével indokolta. Végül konklúzióként a beterjesztett törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjaként elfogadta.

Máday Sándor a törvényjavaslatot a részletes vita alapjául azzal fogadta el, hogy a közjegyzőség bevezetése célját csak akkor érheti el, ha a törvényhozás a közjegyzőt viszonylag széles, átfogó hatáskörrel ruházza

lett főlvétele által fölruházta ez intézményt mindazon kellékekkel, melyek szükségesek és kellő biztonságot nyújtanak arra nézve, hogy a nagyközönség által bizalommal fölkaroltatni, kerestetni és a legnagyobb mértékben igénybe vétetni és használtatni fog.” 222. országos ülés 1874. április 20-án. *Képviselőházi napló 1872–1875. IX. kötet*, 386. p.

fel. Ugyanis a közjegyzőség által gyakorolt hatáskör teremti meg az anyagi függetlenség és az erkölcsi megbízhatóság alapját, a közjegyző pedig az a bizalmi személy, aki a magánjogi ügyletekben a családok fő jogi tanácsadója lehet. Javasolta a közjegyzői kényszer előírását az ingatlanok átruházására vonatkozó jogügyleteknél, valamint a hagyatéki eljárások lefolytatásánál.⁹⁵

Lázár Ádám a közjegyzői intézmény bevezetésének ellenzői közé tartozott, érvelésében a bejelentett törvényjavaslatot időelőttinek tartotta, amelynek tárgyalására a törvényhozás csak felesleges energiát fordítana. A demagógiát sem nélkülöző hozzászólásában a közjegyzőséget úgy tekintette, mint a bíróságon, az ügyvédségen és a végrehajtókon kívüli negyedik olyan igazságszolgáltatási intézményt, amely a jogkereső közönség legszegényebb részét további anyagi terhekkel sújtja. A törvényjavaslatot, összehasonlítva az első (Bogdány-féle) javaslattal, jobbnak tartotta. Szerinte nem volt szükség az ingatlanátruházási ügyleteknél a közjegyzői okirati kényszerre. A nem peres eljárások esetén viszont bővítette volna a közjegyzők hatáskörét. A közjegyzői okiratok végrehajthatósági elvének kimondását pedig a törvény legfontosabb szabályozó elvének tartotta. Több hiányosságra is jogosan hívta fel a figyelmet, például, hogy a törvényjavaslatból hiányzott a közjegyzők számának és székhelyének meghatározása, illetve a javaslat nem tartalmazta a közjegyzői díjak szabályozását sem. A központi bizottság előadójának véleményéhez kapcsolódóan a királyi ügyész jogkörét kifogásolta a törvényességi felügyeleti ügyekben, valamint a közjegyzői kamarák fegyelmi joghatóságának hiányát. Támadta a testi fogyatékos személyekre vonatkozó közjegyzői kényszer előírását is. Felhozott érvei alapján, a közjegyzői kényszerre vonatkozó előírások, valamint a királyi ügyész jogkörének megváltoztatása és a kamara fegyelmi jogkörének újragondolása miatt a javaslatot visszadta volna a minisztériumnak átdolgozásra azzal, hogy újból terjessze elő a képviselőháznak.⁹⁶

Csemegi Károly államtitkár észrevételeiben elsősorban Dulovics Ernő felszólalását véleményezte. Az igazságügyi kormányzat nem támogatta a közjegyzői kényszer előírására vonatkozó javaslatát. Csemegi okfejtésében a közjegyzői kényszer bevezetéséről úgy foglalt állást, hogy mind

személyi, mind tárgyi tekintetben az előfeltételek fennállása a mérvadó. Felvetette a kérdést, hogy a királyi bíróságok és a királyi ügyészségek létesítése után lesz-e még elég alkalmas ember arra, hogy közjegyzőnek lehessen kinevezni. Tárgyi oldalról pedig attól tartott, hogyha a francia közjegyzői rendszert követve telekkönyvi ügyekben előírnák a közjegyzői okirati kényszert, az maga után vonhatná a jogügyletek szélesebb körére a kényszer bevezetését.⁹⁷

Várady Gábor a közjegyzői kényszerre vonatkozó vitát a részletes tárgyalás keretébe tartozónak tartotta, így ezzel nem kívánt foglalkozni. Általában véve úgy vélte, a közjegyzői törvény elfogadása nem tartozik a törvényhozás sürgető feladatai közé, mivel szerinte a büntető törvénykönyv, a büntető eljárás kodifikációja és a polgári eljárás szabályainak módosítása meg kell hogy előzze a közjegyzőség bevezetését.⁹⁸

Pulszky Ágost ellenezte a közjegyzői intézmény bevezetését a magyar jogrendszerbe. Álláspontja szerint a közjegyzői törvényt még 1869/1870-ben kellett volna elfogadni, együtt az igazságszolgáltatás más ágait szabályozó törvényekkel. Úgy vélte, az intézmény jogrendszerbe való iktatása azzal a következménnyel járhat, hogy a már addig elfogadott igazságügyi szervezetet szabályozó törvényeket újból módosítani kell. Miután a közjegyzői kényszer bevezetését a kodifikációs koncepció nem támogatta, így kevés közjegyzői székhelyet lehet csak kialakítani. Álláspontja szerint az országnak mintegy 400 000 ezüst forintjába kerülne az intézmény fenntartása, vagyis ennyi közjegyzői díjat kellene évente beszedni a királyi közjegyzőknek ahhoz, hogy az országban 150 életképes közjegyzői székhelyet lehessen kialakítani. Egy ilyen intézményt azonban nem lehet csak a gazdaságilag forgalomképes városokban kialakítani, a közjegyzői székhelyeket az ország egész területén arányosan kellene meghatározni.⁹⁹

Kapp Gusztáv általában is ellenezte a közjegyzői intézmény bevezetését. A nemzetiségek egyenjogúságáról szóló 1868. évi LXIV. tc. szerint a jogügyletekről bármilyen nyelven lehetett okiratot készíteni. A közjegyzőkről szóló törvény viszont a magyar nyelvű okiratszerkesztés kizárólagosságán alapult. Kapp Gusztáv érvelése szerint ezzel kihatással lenne

⁹⁵ *Képviselőházi napló 1872–1875.* IX. kötet, 390–391. p.

⁹⁸ *Képviselőházi napló 1872–1875.* IX. kötet, 395–396. p.

⁹⁹ *Képviselőházi napló 1872–1875.* IX. kötet, 396–398. p.

az ipar és a kereskedelem, általában véve pedig a gazdasági forgalom alakulására. A közjegyzői kényszer kérdését a közjegyzői díjak kontextusában tartotta értékelhetőnek, ezért nem fogadta el a törvényjavaslatot részletes tárgyalásra.¹⁰⁰

Eötvös Károly az előtte felszólalókkal is polemizálva alakította ki álláspontját. Véleménye szerint egy jól működő és tág hatáskörökkel felruházott közjegyzőség az ügyfeleknek kevesebb költséget okozna, mint egy rosszul működő bírósági szervezet és ügyvédség. A mindennapi élet jogügyleteit leképező szerződéseket mindenképpen meg kell kötni, „ha lesz közjegyző és helyesen lesz a közjegyzői intézmény szervezve: a jogügyletet jól fogja megkötni”.¹⁰¹ Tapasztalata szerint a bíróságok nem tudják időben lefolytatni a hagyatéki eljárásokat, ami kihat a jogbiztonságra is azért, hogy a telekkönyvek a tulajdonjogi változásokat nem tudják követni. Szerinte a közjegyzői összeférhetetlenség és a közjegyzői kényszer között szoros összefüggés van. Minél szigorúbb az összeférhetetlenség szabályozása, annál inkább ki kell terjeszteni a közjegyzők hatáskörét. Összeférhetetlenség tekintetében a törvényhez képest szigorított volna: „Azt akarom, hogy a közjegyző képviselő se lehessen” – mondta.¹⁰² A közjegyzői kényszer kérdéseire visszatérve arra hívta fel a figyelmet, hogy a viszonylag tágan meghúzott hatáskör teheti lehetővé a képzett, megbízható közjegyzők kiválasztását.¹⁰³

Horánszky Nándor a közjegyzői törvényjavaslatot általában elfogadta, csupán a központi bizottság jelentéséhez csatolt különvéleményben írt telekkönyvi közjegyzői kényszer ellen szólalt fel. Utalt arra, hogy a magyar gyakorlat szerint vidéken inkább választják az egyszerűbb ügyfelek a községi jegyzőket, nem a fizetendő díj miatt, hanem az egyszerűbb

¹⁰⁰ *Képviselőházi napló 1872–1875. IX. kötet. 399. p.*

¹⁰¹ *Képviselőházi napló 1872–1875. IX. kötet. 400. p.*

¹⁰² *Képviselőházi napló 1872–1875. IX. kötet. 402. p.*

¹⁰³ „Ha kényszerhatáskört nem adunk a közjegyzőnek: akkor ezen intézmény előre el van ítélve, s akkor oly emberket, kikre a dolgot nyugodtan lehet bízni, nem fogunk kapni, s a közjegyzői intézmény nem lesz egyéb, mint politikai, financiai és socialis rokkantak kórháza; mert mivel a tisztességes emberek és általában azok, akikre a dolgot rá lehetne bízni, távol fogják magukat tartani oly közjegyzőségtől, melynek határozott hatásköre nincs; ennél fogva mindazok, akik az ügyvédi, bírói vagy financiai, sőt a juridicai téren is képtelenné váltak be: alkalmasnak fognak tekinteni a közjegyzőségre.” *Képviselőházi napló 1872–1875. IX. kötet. 402. p.*

formalitások okán. Nem tartotta indokoltnak azt sem, hogy a közjegyzői kényszer csak a jogügyletek bizonyos csoportjára legyen bevezetve.¹⁰⁴

Matolay Ede általában véve támogatta a közjegyzőség bevezetését. Horn Ede azzal támogatta a bevezetést, hogy a legfontosabb szerepét azzal tudná a közjegyzőség betölteni, ha a hitelviszonyokat szabályozná. Úgy vélte, a pénzügyintézetek közjegyzői okirat birtokában bátrabban helyeznének ki hiteleket, és ezzel az uzsorakölcsönök visszaszorulnának az országban.¹⁰⁵

Az általános vitával kapcsolatban Rupp Zsigmond véleményével lehet egyetérteni.¹⁰⁶ Nem volt magas színvonalú, de a felszólalók részletesen elemezték a közjegyzői intézmény sarkalatos elemeit: a hatásköröket, az esetleges közjegyzői kényszer bevezetését, a nyelvhasználatot és a közjegyzői összeférhetetlenség eseteit.

A képviselőház 223. országos ülésén Pauler Tivadar értékelte a közjegyzői törvényjavaslat általános vitáját, aki a közjegyzői intézmény bevezetésének célját a következőkben jelölte meg: a közhitelességű okiratok készítése; a bíróságok tehermentesítése a nem peres ügyek intézésével; a hagyatéki eljárások részbeni tárgyalása. Az egyes felszólalásokra reagálva kijelentette, hogy a törvény a nemzetiségi nyelven történő okirat-szerkesztés lehetőségét biztosítja, így a korábbi álláspontokhoz képest sérelemmel nem járhat a nemzetiségeknek. Az igazságügyi kormányzat egyértelműen a német, azon belül a bajor rendszerű közjegyzőség bevezetését támogatta, szándéka egy erős közjegyzőség bevezetése volt.¹⁰⁷

Miután megállapítást nyert, hogy a közjegyzők számát és székhelyeit, valamint a közjegyzői díjakat csak gazdasági elemzést követően fogja a

¹⁰⁴ *Képviselőházi napló 1872–1875. IX. kötet. 403–404. p.*

¹⁰⁵ *Képviselőházi napló 1872–1875. IX. kötet. 404–405. p.*

¹⁰⁶ „Nagyon alatta maradt az a közepes színvonalnak is, de nem lehet tagadni mégsem, hogy az elég terjedelmes és élénk vitát lelkes hangulat lengte át. Sikerült is az intézmény ellen szórványosan megnyilatkozott skepsist és elfogultságot leküzdeni.” Rupp Zsigmond: A magyar közjegyzői intézmény (1874:XXXV. és 1886:VII. törvény-cikkek) története. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1915. 1. szám, 2. p., 1–6. p.

¹⁰⁷ „A közjegyzői intézmény állását én is tekintélyesnek óhajtom, de úgy hiszem, hogy a közhitelesség, a végrehajthatóság és a bírói megbízások köre olyan, hogy az tekintélyt fog neki szerezní akkor: ha kellő képzettséggel és jellemzilárdsággal az intézményt az egyesek, úgyszólván, életerőssé tenni s a nép bizalmában meggyökereztetni fogják.” 223. országos ülés 1874. április 21-én. *Képviselőházi napló 1872–1875. X. kötet. 8. p.*

minisztérium meghatározni, mert ezek meghatározása a közjegyzői intézmény sikeres bevezetésének kulcsát jelentik, a képviselőház rögtön megkezdte a javaslat részletes vitáját. Kapp Gusztáv ismételt a nemzetiségek nyelvének ismeretére helyezte a hangsúlyt. Álláspontja szerint a magyaron kívül a német nyelvet és az „illető vidékeken divatozó nyelvek közül legalább egyben való jártasságot” kellene igazolni minden közjegyzőnek. Bésán Mihály ugyanebben a témában egy mérsékeltebb javaslatot tett, miszerint a közjegyző az állam nyelvén kívül még egy, a saját székhelyén használt nyelvet ismerjen. Bonts Döme mint nemzeti-ségi képviselő csatlakozott Bésán Mihály indítványához, és egy nemzeti-ségi nyelv ismeretét várta el tőlük.¹⁰⁸ Hedry Ernő ezzel szemben csak a magyar nyelv ismeretét várta el, mivel ez a közjegyzői kinevezés egyik feltétele volt.

Tisza Kálmán a nemzetiségek nyelvével kapcsolatos vitában nem fogadta el Kapp Gusztáv álláspontját, viszont Bésán Mihály nézetével, a nemzetiségi vidékeken egy nemzetiségi nyelv ismeretével rendelkező közjegyzők kinevezésével egyetértett. Ennek szabályozása azonban, úgy vélte, nem a törvény szakaszainak átfogalmazásával, hanem a gyakorlat által történik. Pauler Tivadár a nemzetiségi nyelvhasználattal kapcsolatban tett állásfoglalások miatt a törvényt módosítani nem kívánta. Kapp Gusztáv indítványa, a német nyelv „quasi egyenjogúsítása” megosztotta a képviselőházat a közjegyzői törvényjavaslat vitájában. Bár Trauschenfels Emil támogatta ezt az indítványt, a vitában több felszólaló ellenezte annak megvalósítását. Végül Steiger Gyula mondta ki, „hogy a nemzetiségi

¹⁰⁸ Bonts Döme (1826–1906) 1826. május 28-án Aradon született. 1848-ban szülővárosának aljegyzője volt; 1850-ben a járásbírósnál helyezkedett el. 1854-ben Borosjenő főszolgabírósnál tollnoka, később főszolgabírája, 1861-ben pedig Arad város tanácsosa lett. 1871-ben Nagybutyén (ma Románia, Buteni) országgyűlési képviselőnek választották. Királyi közjegyzőnek Aradra nevezték ki. Az 1875. szeptember 11-i alakuló ülésen az Aradi Királyi Közjegyzői Kamara elnökének választották, amely tisztséget harmincegy éven keresztül töltötte be. A közjegyzői intézmény népszerűsítésére megírta az *Útmutatás és felvilágosító közlemények a közjegyzői intézmény clonyeiről és azon jogi cselekményekről, amelyekben a közjegyzők működését igénybe venni szükséges és hasznos művét*. A Magyarországi Királyi Közjegyzők Országos Egyletének kezdeményezői közé tartozott. Közéleti és társadalmi tevékenységének elismeréseként királyi tanácsosi címmel tüntették ki. 1906. január 21-én hunyt el Aradon. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 63–64. p.

kérdés megoldása nem a közjegyzőségről szóló törvényjavaslat tárgyalásához tartozik”. A vitott 2. és 7. § megfogalmazását így visszautalták a központi bizottsághoz.

Eötvös Károly a közjegyzői összeférhetlenség eseteit kiegészítve javasolta, hogy a közjegyző ne lehessen országgyűlési képviselő. Álláspontja minden további részletes magyarázat helyett az volt, hogy „a két teendő egy személynél egy időben össze nem férhető”. A javaslatot a képviselőház megszavazta, és ezzel a felsőház 20. században történt megalakulásáig a közjegyzők parlamenti képviselőkhöz nem jutottak, ami az érdekérvényesítési lehetőségeiket nagyban korlátozta. Kármán Lajos azal kívánta tovább szigorítani az összeférhetlenség szabályozását, hogy a közjegyzőket a részvénytársaságok igazgatósági tagságának viselésétől is eltiltotta volna, e túlzott szigorítást azonban a képviselőház tagjai elvetették.¹⁰⁹

Dulovics Ernő a közjegyzői biztosíték összegére, annak leszállítására tett indítványt, amit képviselőtársai nem támogattak. A királyi ügyésznek az óvadékok ellenőrzésére biztosított jogköre a bizottságokban lefolyt disputa további folytatásaként ismét vita tárgyát képezte. A képviselőház kompromisszumként Horánszky Nándor módosító javaslatát fogadta el Nemes Péter kiegészítésével, amely szerint a királyi ügyésznek csak véleményezési joga van a közjegyzői biztosítékról, annak elfogadásáról a közjegyzői kamara dönt. Bésán Mihály a közjegyző és az ügyfelek közötti viták egyeztetését csak akkor utalta volna a kamarához, ha a vitában álló felek a kamarához fordulnának. A módosító javaslatot a képviselőház elfogadta.

A törvényjavaslat részletes tárgyalása a 225. országos ülésen folytatódott. Kondorossy György itt a közjegyzői kényszer eseteit kívánta pontosítani, illetve kiegészíteni. Javaslatára szerint nemcsak a házastársak, hanem a közeli hozzátartozók, valamint a minden élő között létrejött, fogyatékos személy által kötött jogügyletre kiterjesztette volna a közjegyzői kényszert.¹¹⁰ Módosító javaslatát megszövegezésre a központi bizottság elé utalták.

¹⁰⁹ *Képviselőházi napló 1872–1875*. X. kötet. 23. p.

¹¹⁰ „A házastársak, vagy egyfelől az egyik házastárs s másfelől a másik házastárs föl- és lemenő ágbeli rokonai és testvérei közt, vagy általában testvérek, föl- és lemenő ágbeli rokonok; vagy egyfelől ezek házastársai közt kötött adásvevési, csere-, életjára-

Hedry Ernő és Kármán Lajos a közjegyzői kényszer kiterjesztése mellett foglalt állást azzal, hogy az általános vitában már előterjesztett tulajdonjog telekkönyvi bekebelezésekre vonatkozó javaslatukat megismételték. Steiger Gyula mellette szólt a telekkönyvi bejegyzésekre vonatkozó közjegyzői kényszernek, mint amivel a szerződéskötés költségeit lehetne csökkenteni, és a jogkereső közönség egyszerűbb rétegeit a zugírások munkájától megmenteni. Várady Gábor ellenezte a közjegyzői kényszer bevezetését egyes telekkönyvi ügyekben, mert véleménye szerint a közjegyzőség hatáskörét csak fokozatosan lehet bővíteni, azt követően, hogy az intézmény az ügyfelek bizalmát megszerezte. Schmausz Endre a községi jegyzők okiratszerkesztő tevékenysége, az addigi gyakorlat folytatása mellett érvelt. Szerinte a szerződő feleket ismerő községi jegyzők a községi előljárók jelenlétében szövegezik meg az ügyfelek szerződéseit, amelyek nem rendelkeznek olyan alaki vagy tartalmi hiányosságokkal, ami miatt ne lennének a telekkönyvbe bejegyezhetők. A közjegyzői okiratok közhitelessége és az okiratok végrehajthatósága „elegendő kiváltság” a közjegyzők részére a hivatásuk gyakorlásához. Közjegyzői hatáskörbe inkább a hagyatéki ügyek utalását javasolta.

A vitában Bonts Döme arra mutatott rá, hogy a községi jegyzők okiratszerkesztő tevékenysége a zugírást legális módja, s amellett, hogy az ügyfeleknek magas díjakat számulnak fel, a készített okiratok alapján a telekkönyvi bejegyzéseket nem lehet foganatosítani. Csemegi Károly a közjegyzői kényszer kérdését célszerűségi kérdésnek tekintette, ami azt jelenti, hogy a közjegyzői kényszerről csak akkor lehet beszélni, ha annak társadalmi és jogi előfeltételei fennállnak. Mivel álláspontja szerint a községi jegyzők és az ügyvédek által készített okiratok is megfelelnek a telekkönyvi bekebelezés követelményeinek, a közjegyzői kényszer e körben történő előírását nem látta indokoltnak.

déki, kölcsön- és általában mindazon szerződések, melyekben egyik házastárs a másik irányában kötelezettséget vállal, valamint a házastársak közt kötött ajándékozási szerződések, ha az ajándékozott tárgy át nem adatott; végre a hozomány átvételéről akár a házastárs, akár más részére tett elismerések harmadik személy irányában csak úgy érvényesíthetők: ha azok közjegyzői okiratban foglaltatnak. A jogügylet érvényességéhez közjegyzői okirat általában megkívántatik minden élők közti jogügyletnél, melyet vakok, olvasni nem tudó némák gondnoki közbejövétel nélkül kötnek.” 225. országos ülés 1874. április 23-án. *Képviselőházi napló 1872–1875. X. kötet. 33. p.*

Kasper Mihály és Lázár Ádám telekkönyvi ügyekben a községi jegyzők addigi okiratszerkesztő gyakorlata mellett kiállva ellenezték a közjegyzői kényszer behozatalát. A különvéleményben foglalt közjegyzői kényszer híveinek Eötvös Károly adta meg felszólalásával a kegyelemdőfést. Álláspontja szerint a kényszer bevezetése a közjegyzőség életképességét befolyásoló tényező lehet, mert annak elfogadása esetén a közjegyzőséggel szembefordulhat mind az ügyvédi kar, mind a községi jegyzők köre, valamint a különböző politikai tényezők is. Ezek után a képviselőház elutasította a bizottsági különvéleményeket, és ezzel együtt Kármán Lajos javaslatát is.

A képviselőház 226. országos ülése folytatta és egyben be is fejezte a királyi közjegyzőkről szóló törvényjavaslat részletes vitáját. A közjegyzői okiratok végrehajthatósága a törvény egyik kiemelt alapelvét képviselte. Lázár Ádám bár nem vitathatta ezt az alapelvet, mégis gyengíteni szeretne volna azzal, hogy a közjegyzői okirat csak akkor végrehajtható, ha a kötelezett fél aláveteti magát a végrehajtásnak. Az ilyen módosítási javaslat ellene volt a törvény szabályozási elveinek, így azt a képviselőház elvetette.

Kisebb vitát váltott ki a végrehajthatóság körében a végrehajtási kifogás előterjesztése, de Pauler Tivadar válaszát követően a képviselőház belátta, hogy e körben csak a közjegyzői okiratot lehet bizonyítékképpen elfogadni. Dulovics Ernő, Máday Sándor és még több képviselő indítványozta, hogy a hagyatéki eljárásokat kizárólag a közjegyzők tárgyalják le. Az igazságügyi kormányzat ezt az álláspontot nem fogadta el, mivel erről később külön törvényben kívánt szabályozást adni, valamint a javaslat megvalósulása esetén véleményük szerint annyi közjegyzőt kellett volna kinevezni, amennyi adott körülmények között nem volt található. A közjegyzők feletti fegyelmi jogkört gyakorló hatóság összetétele képezett még egy kisebb vitát. A különvéleményt képviselő bizottsági tagok kizárólag a közjegyzői kamara hatáskörébe utalták volna a fegyelmi bíróság megalakítását. Az igazságügyi miniszter a többségi állásponthez csatlakozott, azt vallotta, hogy egy bírókból és közjegyzőkből alakított szakbíróság a garanciája annak, hogy a közjegyzők fegyelmi ügyeiben elfogulatlanul lehessen dönten.

A képviselőház ebben az ügyben nem változtatta meg a törvényjavaslat szövegezését. Bonts Döme javaslatára a törvény hatálybalépésének idejét 1875. január 1-jében határozták meg, és ezzel a képviselőházban

befejeződött a királyi közjegyzőkről szóló törvényjavaslat részletes vitája. Ezt követően már csak a központi bizottsághoz átdolgozásra megküldött szakaszok tárgyalása következett. Ezek között kiemelt fontosságúnak bizonyult az úgynevezett nyelvkérdés, ami a közjegyző idegen nyelven történő okirat-készítési szabályait rögzítette volna. Máday Sándor ellenezte, hogy közjegyzői okiratot a magyaron kívül más nyelven is lehessen készíteni; álláspontja szerint a vitában többször hivatkozott 1868. évi XLIV. tc. betűjéből, de szelleméből sem következik olyan igény, amely megalapozhatná a közjegyzői okiratok nemzetiségi nyelven történő készítését.¹¹¹

Bonts Döme annak adott hangot, hogy a közjegyzői törvény tervezete nem felel meg a nemzetiségi törvénynek, véleménye szerint biztosítani kell az okiratok nemzetiségi nyelven történő elkészítését, mert a közjegyzői okiratok célja a közhitelesség mellett az, hogy az ügyfél „olyan okiratot írjon alá, és fogadjon el, amelyet megért”.¹¹² Kompromisszumos javaslata szerint az okirat bevezető és záradéki része magyar nyelvű lenne, míg az ügyleti okirati rész készülne az illető nemzetiség nyelvén. Joannovics György ezen álláspont támogatása mellett lépett fel, mégpedig államjogi érveléssel.¹¹³ Tisza Kálmán szerint is egy közjegyzői okirat közhitelességének és végrehajthatóságának biztosításához elegendő, ha az okirat bevezető és záradéki része magyar nyelven készül. Az ezen álláspontot támogató Szakácsi Dániel, Román Sándor, Brennerberg Mór és Máday Sándor a Bonts-féle javaslat kompromisszumos jellegét hangsúlyozta. A javaslatot ellenző Paczolay János véleményével, hogy a közjegyző kizárólag magyar nyelven készítsen okiratot, kisebbségbe szorult.

¹¹¹ „Vajon a magyar kormány által a magyar állam területén kinevezett, közhitelességgel felruházott közeg állíthat-e ki valamely más nyelven, mint az állam hivatalos nyelvén, egy oly közokiratot, mely az országban általánosságban közhitelességgel, sőt jelentékeny privilégiumokkal van fölruházva és ellátva. Az én szerény meggyőződése szerint, tisztelt ház, ily közokirat más nyelven való kiállítását az állam és annak törvényhozása meg nem engedheti; de joggal az állam bármely polgára nem is követelheti.” 232. országos ülés 1874. május 4-én. *Képviselőházi napló 1872–1874. X. kötet.* 129. p.

¹¹² Bonts Döme felszólalását részletesen lásd. 232. országos ülés 1874. május 4-én. *Képviselőházi napló 1872–1874. X. kötet.* 131–133. p.

¹¹³ „Tartsuk szem előtt azt, amit már az 1861-iki országgyűlés kimondott nagy föliratában: »A mindinkább terjedő nemzetiségi érzelem figyelmet érdemel, és nem lehet azt a múlt idők és régebbi törvények mértékével mérni.«” 232. országos ülés 1874. május 4-én. *Képviselőházi napló 1872–1874. X. kötet.* 135. p.

Tost Gyula, a törvény előadója ugyancsak támogatta a javaslatot, és Pauler Tivadar igazságügyi miniszter is egy teljesen kielégítő javaslatnak tartotta a Bonts-féle indítványt, így azt a képviselőház elfogadta.

A 233. országos ülés keretében a képviselőház a közjegyzői kényszer eseteit bővítő, már ismertetett Kondorossy György-féle javaslatot tárgyalta. Tost Gyula előadó a központi bizottság álláspontjáról számolt be. A bizottság elfogadta az okirati kényszer közeli hozzátartozók jogügyleteire vonatkozó kiterjesztését, ugyanakkor elutasította azt az indítványt, hogy az okirati kényszer a közeli hozzátartozókkal szerződő harmadik személyek ügyleteire is kiterjedjen. Vidliczkay József és Horánszky Nándor a bizottsági javaslat szövegezésének stílárjavítása mellett egymással ellentétesen foglalt állást. Míg Vidliczkay ellenezte a beterjesztett javaslatot elég homályos indoklással, addig Horánszky támogatta. Pauler Tivadar a vita helyes mederbe terelése érdekében leszögezte, hogy csak élők közötti és írásbeli szerződésekre vonatkozhat a közjegyzői okirati kényszer. Justh József, némileg félreértelmezve a vitában elhangzottakat, a hozzátartozók közötti szóbeli szerződések megkötési lehetősége mellett érvelt. Lázár Ádám pedig úgy vélte, hogy a közjegyzői okirati kényszer kérdése „a közjegyzők megélhetési” problémájának megoldására irányul, és nem más, mint az egyszer már elutasított telekkönyvi kényszer bővített kiadása.¹¹⁴

Tost Gyula előadó a képviselőház döntését kérte, a vitára azonban többen is feliratkoztak, így a polémia tovább folytatódott. Tavaszgy Endre ellenezte a közjegyzői kényszert a házastársak és a közeli hozzátartozók jogügyleteiben, mert az, álláspontja szerint, bizalmatlanságot szülne. Almásy Sándor pedig úgy vélte, hogy éppen a közjegyzői okirat hitelesítése a harmadik személyek kielégítési fedezetének elvonását azzal, hogy a szerződő felek csalárd nyilatkozatait tartalmazza. Csemegi Károly államtitkár e megalapozatlan észrevétel ellen úgy érvelt, hogy az okirat-hamisítást a felek rendszerint a visszatartozás segítségével végzik el. A korlátozott mértékű közjegyzői kényszer bevezetését a jogi forgalom biztonsága érdekében támogatta. Bonts Döme ugyancsak támogatta a javaslatot, mert szerinte az antedatálás lehetőségének megszüntetését az okirati kényszer bevezetésével lehet elérni.

¹¹⁴ 233. országos ülés 1874. május 5-én. *Képviselőházi napló 1872–1874. X. kötet.* 142. p.

A képviselőház a vitatott 54. § szabályozását a közjegyzői kényszerrel újból visszaadta a központi bizottságnak, és az okiratok végrehajthatóságával kapcsolatos szakaszokat is új, pontosított szövegezésre küldték vissza a bizottságnak. Paczoly János pedig a nyelvhasználatra irányuló módosítás miatt kérte a végrehajthatósági rendelkezések megváltoztatását. Pauler Tivadar igazságügyi miniszter indokolatlannak tartotta e rendelkezések módosítását, mivel a nemzetiségek nyelvén írt okiratokat a bíróságok szükség esetén bírósági hites tolmácsok segítségével is el tudták olvasni, és ezt követően intézkedhettek a végrehajtás elrendelése felől.

Nagy György Paczoly indítványához csatlakozva kifejtette, hogy a bíróságok ítélkezési és peren kívüli gyakorlatában nehézséget fog okozni a nyelvhasználatra vonatkozó közjegyzői törvényben írt rendelkezések végrehajtása. Csemegi Károly arra hívta fel a figyelmet, hogy nem szabad a közjegyzői törvény vitájába a polgári peres eljárás körébe tartozó kérdéseket belevenni. Karassiy István szerint a problémát az okirat hiteles fordításának bemutatása megoldja. Péchy Tamás a vitatott rendelkezés újbóli megfogalmazását kérte a központi bizottságtól. Bésán Mihály felhozta érvelésében, hogy háttérjogszabályként a polgári törvénykezési rendtartás szabályait kell alkalmazni, így ez nem képezhet problémát. Végül a képviselőház elfogadta a központi bizottság javaslatát.¹¹⁵

Máday Sándor előadó a képviselőház 1874. május 9-i 235. országos ülésén terjesztette elő a központi bizottság módosított megfogalmazását a közjegyzői okirati kényszer szabályozó 54. §-ról. Ennek megtárgyalása már a következő ülésén történt. A módosított javaslat a házastársak közötti szerződésekre, a hozomány átvételére, a testi fogyatékosok jogügyleteire, valamint az egyenes ágbeli rokonok és testvérek közötti jogügyletekre vonatkozott, ha azt harmadik személyekkel szemben érvényesíteni kívánták.

Pauler Tivadar igazságügyi miniszter alternatívaként felajánlotta az utolsó fordulat (a hozzátartozókra vonatkozó rendelkezés) kihagyását vagy pedig az okirati kényszer előírását, függetlenül a harmadik személyek felé történő érvényesítésre. Személy szerint a képviselőháznak ez utóbbi rendelkezés elhagyását javasolta. Vidliczkay József némileg aggályos felszólalásában a jogügyletek külső, azaz alaki és belső, azaz tartalmi

¹¹⁵ A vitát részletesen lásd 233. országos ülés 1874. május 5-én. *Képviselőházi napló 1872–1874. X. kötet.* 138–151. p.

érvényessége között tett megkülönböztetést. Ezért az okirati kényszerre vonatkozó rendelkezést csak a jogügylet külső, azaz alaki érvényességére tartotta volna fenn. Vidliczkay József a betérjesztett javaslattal szemben továbbra is azzal a gyanúval élt, hogy szóbeli szerződéseket nem köthetnek a felek. Hammersberg Jenő és Bésán Mihály ezt a tévedést helyreigazította, felhívták Vidliczkay figyelmét arra, hogy szóbeli szerződést a házastársak bármikor köthetnek, csak azok a bíróság előtt nem érvényesíthető követelést képeznek. Apróbb módosításokat követően a képviselőház lezárta a közjegyzői törvény részletes vitáját.¹¹⁶

A főrendiház 1874. június 30-án kezdte el a törvényjavaslat általános vitáját. Az első felszólaló, báró Nyáry Gyula elismerte a közjegyzői intézmény bevezetésének fontosságát, azonban csak akkor járult volna hozzá a javaslat tárgyalásához, ha az igazságügyi miniszter a díjszabályzatot is előterjesztette volna. Általában véve a törvényjavaslatot „túlágosan hosszúnak és bonyodalmasnak” ítélte. Pauler Tivadar igazságügyi miniszter a díjszabályzat kidolgozását csak egy bizonyos idő eltelte (a törvény szerint 3 év) után tartotta indokoltnak, mivel szerinte ez szükséges ahhoz, hogy az összegyűlt tapasztalatok birtokában az ügyfelek érdekeit képviselő közjegyzői díjakat lehessen megállapítani. Tomcsányi József békési főispán az iránt fejezte ki aggodalmát, hogy a korábban testületekként eljáró hiteles helyek feladatait az egyszemélyi jogszolgáltató közjegyzőkre bízzák. Ezzel összefüggésben nem tartotta megnyugtatónak, hogy a közjegyzők felett a kamara gyakorolja az ellenőrzést. Pauler Tivadar utalt arra, hogy a gazdasági forgalom bővülése és a telekkönyvi nyilvántartás bevezetése miatt a hiteles helyek a velük szemben támasztott követelményeket nem tudják kielégíteni. Továbbá, hogy a kamara a közjegyzők testülete, és a közjegyzői állásokat pályázat útján lehet betölteni, s ezek olyan garanciális szabályok, amelyek eleget tesznek az intézménnyel szembeni elvárásoknak. Báró Eötvös Dénes a törvényjavaslat tárgyalására tett javaslatot, amit a főrendiház határozatával elfogadott.¹¹⁷

A javaslat első rendelkezéseit észrevétel nélkül elfogadták, azonban következett az okiratok nyelvéről szóló 7. §, amely a képviselőházban

¹¹⁶ A vitát részletesen lásd 236. országos ülés 1874. május 11-én. *Képviselőházi napló 1872–1874. X. kötet.* 172–178. p.

¹¹⁷ Az eddigi vita teljes szövegét lásd XCIX. országos ülés 1874. június 30-án. *Főrendiházi napló 1872–1875. II. kötet.* 290–295. p.

is sok vitát váltott ki. Gróf Keglevich Béla egy olyan tartalmú módosító indítványt terjesztett elő, amely a nemzetiségek nyelvén szerkesztett okiratot nem eredetinek, hanem hitelesen lefordított másolatnak tekintette, és így a végrehajthatóságot nem fűzte volna hozzá. Azt akarta, hogy közjegyzői okiratot csak magyar nyelven lehessen szerkeszteni. Tomcsányi József Békés megyei főispán támogatta a kizárólagos magyar nyelvű okiratszerkesztést. Álláspontja szerint a nemzetiségi törvényt meg kell változtatni, ha az ellentétes lesz a közjegyzői törvény rendelkezéseivel. Ezt a javaslatot gróf Szapáry István Pest megyei főispán is támogatta, „az igazságszolgáltatás követelményének tartotta, hogy a hivatalos okmányoknak csakis a magyar nyelven kiállított okmány tekintessék”.¹¹⁸

Pauler Tivadar fenntartotta a képviselőházban lezajlott vita után meg-szövegezett javaslatot, amely a közjegyzői okirat magyar jellegét hangsúlyozta azáltal, hogy a bevezető és a záradéki része az okiratnak magyar nyelvű, míg az ügyleti része nemzetiségi nyelven készülhet. Hivatkozott az osztrák gyakorlatra is, amely lehetővé tette a német nyelven kívül egyéb használt nyelveken is az okiratkészítést. Szögyény M. László azzal érvelt a magyar nyelv kizárólagos használata mellett a közjegyzői ügyvitelben, hogy a „közjegyző közege bizonyos tekintetben az államnak, és ünnepélyes okmányait csak magyar nyelven állíthatja ki”.¹¹⁹

Hertelendy Kálmán zalai főispán Keglevich Béla javaslatához csatlakozott, mivel úgy vélte, e javaslat által nincsenek a nemzetiségek megfosztva az anyanyelvük használatától, csupán a hiteles okirat készül magyar nyelven. Pauler Tivadar észrevételében megállapította, hogy a közjegyzői eljárásokban a magyar nyelv kizárólagos használata különösen a ténytanúsítványoknál vezethet a nemzetiségeknél hátrányokhoz. Egy társasági közgyűlés tartása esetén ugyanis nem lehetne a ténytanúsítási jegyzőkönyvet azon a nyelven felvenni, amelyen a tanácskozás lezajlott. Különbséget kell tenni a közjogi viszonyok és ügyek, valamint a magán-

jog keretében tartozó ügyletek között.¹²⁰ A főrendiház konzervatívnak tekinthető többsége elfogadta gróf Keglevich Béla módosító indítványát.

A közjegyzői biztosíték mértéke (összecszerúsége) ugyancsak vitát gerjesztett a törvényjavaslat tárgyalásánál. A módosító javaslat a biztosíték összegét emelni kívánta: Budapesten 7000, a 20 000 lakosú városoknál 4000, a kisebb székhelyeken 2000 forintra. Az emelésre vonatkozó javaslatot a főrendiház tagjai vita nélkül elfogadták. Kisebb jelentőségű, szövegezését érintő módosítások után a nemzetiségek nyelvhasználatára vonatkozó javaslat elfogadása miatt kihagyták a javaslatból a közjegyzői okiratok nyelvére vonatkozó szövegezését, mert ez az idegen nyelvi jogosítvány birtokában lehetővé tette volna a nemzetiségek nyelvén történő okiratszerkesztést. Ugyanígy jártak el a közjegyzői okiratok bevezető és záradéki részére vonatkozó rendelkezésnél is. Tomcsányi József főispán a közjegyzők ellen indított büntetőeljárásoknál azt javasolta, hogy a közjegyző mindig legyen az állásából felfüggesztve. Ezt azzal indokolta, hogy a közjegyzők az államtól jelentős mértékű átruházott jogkört kapnak, ezért az esetleges visszaélések ellen a törvény teljes szigorát kell alkalmazni. A közjegyzői díjakra és a közjegyzők számára, székhelyére vonatkozó rendelkezéseket felvetették, azonban komoly vita e kérdésekben nem bontakozott ki.

A központi bizottság nem fogadta el a főrendiháznak a nemzetiségek nyelvén történő okiratszerkesztésre vonatkozó javaslatát, ebben a kérdésben egy új szövegezésű tervezetet készített, amely szerint, ha a közjegyző egy adott nyelvben jártasságát igazolja, a minisztertől idegen nyelvi jogosítványt kap, és így már jogosult lesz közjegyzői okiratot az adott nemzetiség nyelvén elkészíteni. Ezzel a nemzetiségek nyelvére vonatkozó törvényi szabályozás vitája újjáéledt a képviselőházban. Elsőként Bonts Döme védte meg a korábbi javaslatát, és kommentálta a főrendiház egyes nyilatkozatait. Rámutatott arra, hogy a nemzetiségi törvényben foglalt jogok felszámolása kielezné a nyílt nemzetiségi vitákat. Pa-

¹¹⁸ XCIX. országos ülés 1874. június 30-án. *Főrendiházi napló 1872–1875.* II. kötet. 298. p.

¹¹⁹ XCIX. országos ülés 1874. június 30-án. *Főrendiházi napló 1872–1875.* II. kötet. 300. p.

¹²⁰ „Mondottam, hogy ami a magyar nyelvnek államiságát illeti, köztünk nincs különbség; valamint a kormány minden tagja, úgy én is azt kívánom, hogy az minél inkább általánosuljon, minél inkább túlsúlyra és kizárólagosságra vergődjék; hanem azt csak ott követelhetjük, ahol az állam mint olyan áll polgáraival szemközt, és nem ott, hol azok saját magántügyeiket végzendők, a törvény oltalmát és kedvezményeit – amilyen a közjegyzői intézmény – igénybe venni akarják.” XCIX. országos ülés 1874. június 30-án. *Főrendiházi napló 1872–1875.* II. kötet. 301. p.

czolay János pedig szintén visszatért a régi álláspontjához, a nemzetiségi nyelvhasználat jogának teljes tagadásához, így támogatta a főrendiház javaslatát. Irányi Dániel arra mutatott rá, hogy a közjegyzői törvénynek a képviselőház által korábban elfogadott, Bonts-féle szövegezése nincs ellentétben a nemzetiségekről szóló törvénnyel, és nem ad többletjogot a nemzetiségeknek. Román Sándor ugyancsak a Bonts-féle javaslat támogatására szólította fel a képviselőket, emlékeztetve társait arra, hogyha a nemzetiségi törvény rendelkezéseit sem tartják be a gyakorlatban, akkor nincs mitől félniük a tervezett módosítások újbóli megszavazásánál. Csermátony Lajos „a magyar nemzetiség védelmében” a főrendiház javaslata mellett érvelt azzal, hogy minden új közjogi intézmény bevezetése az állam gyöngítését eredményezheti.¹²¹

A vitában Szlávay József a nemzetiségek érzékenységére hívta fel a figyelmet, a főrendiház javaslata a nemzetiségi képviselők körében nagy ellenérzést keltett. Tisza Kálmán a közjegyzői törvény vitatott rendelkezéseit magasabb összefüggésbe, a nemzetiségi politika keretei közé helyezte. Véleménye szerint a magyar jogrendszer követelményeinek a Bonts-féle javaslat felelt meg.¹²² Pauler Tivadar a vitában elhangzottakat is értékelve felhívta a figyelmet arra, hogy a közjegyzői törvény bizonyos esetekben, például a házassági szerződéseknél közjegyzői okirati kényszert ír elő. A nemzetiségek részére hátrányos lehet az, hogy ez esetben esetleg egy magyar nyelven készült okirat felolvasását nem tudják megérteni. A felmerülő fordítási költségek, illetve a pontatlan fordítások költségessé és bizonytalanná tehetik a jogügyleteket. Wächter Frigyes a képviselőház által már elfogadott javaslat további fenntartása mellett érvelt. Az ügyrendi vitákkal is kísért szavazás során fenntartották a május-i képviselőházi ülésen megszavazott javaslat eredeti szövegét. A kép-

¹²¹ A képviselőházi vita anyagát lásd 297. országos ülés 1874. november 5-én. *Képviselőházi napló 1872–1874*. XIII. kötet. 177–183. p.

¹²² „Ugyanis, ami az okmányok hitelére vonatkozik, ami tehát azokat mintegy állami közhitelességű okmányokká teszi, kiköti a 60. §-ban, hogy az egyedül magyar nyelven készíthető, azaz a cím és a hitelesítő záradék. Ezenfölül pedig megengedi, hogy minden fia e hazának saját magánügyei fölött szerződéseit és intézkedéseit azon a nyelven tehesse, amelyet megért. Ez megfelel az államiság eszméjének, megfelel az igazság eszméjének, és épp azért részemről, szemben mind a központi bizottsággal, mind a főrendiház módosításával, csakis ezt tudom pártolni és helyeselni.” 297. országos ülés 1874. november 5-én. *Képviselőházi napló 1872–1874*. XIII. kötet. 185. p.

viselőház a közjegyzői biztosítékok felemelésére tett indítványát – vita nélkül – elfogadta.

A képviselőház következő, 298. országos ülésén állást foglaltak a további módosítások tárgyában. Az itt elkészített központi bizottsági javaslatot a kamara megalakítása, a közjegyzői okiratok nemzetiségi nyelven történő felvétele, a közjegyzők száma és székhelye, valamint a közjegyzői díjak vonatkozásában elfogadta. Pauler Tivadar igazságügyi miniszter pedig kérte a törvény hatálybalépésének elhalasztását 1875. április 1-jére, amit a képviselőház, a körülményekre tekintettel, készséggel elfogadott.¹²³

A főrendiház a képviselőház módosított törvényjavaslatát a november 16-i ülésén újból tárgyalta, és így a nemzetiségi nyelvekre vonatkozó vitáját is újból megnyitotta. A jogügyi bizottság a kérdés megoldását tartva szem előtt egy új kompromisszumos fogalmazást fogadott el. Alapvetően a közjegyző csak magyar nyelven készíthetett okiratot, nyelvi jogosítvány birtokában azonban nemzetiségi nyelveken is készülhetett közjegyzői okirat, ha a közjegyző „a teljes jártasságát” külön igazolja. Radvánszky Antal zólyomi főispán a főrendiház korábbi javaslata mellett érvelt. A magyar államnyelv elsőbbségét hangsúlyozta azzal, hogy kifejtette, bizonyos nemzetiségi nyelveknek még kialakult irodalmi nyelve sincs. Gróf Keglevich Béla is kitarzott a főrendiház korábbi javaslata mellett. Gróf Cziráky János tárnokmester a képviselőház javaslatát támogatta, mivel az szerinte megfelel az Ausztriában folytatott gyakorlatnak. Gróf Keglevich Béla felszólalását magasabb közjogi kontextusba helyezve a kiegyezésre hivatkozott. Szerinte a kiegyezés legfőbb vezérelve az volt, hogy Magyarországon a magyar nép „suprematiája” valósuljon meg. Mint mondta, ha a magyar elem dominálna az országban, akkor hozzájárulna a közjegyzői okiratok nemzetiségi nyelven történő elkészítéséhez. A felszólaló mérsékeltőbb főrendek, úgymint Újfalussy Miklós Szatmár megyei és gróf Gyürki Ábrahám nógrádi főispánok a jogügyi bizottság kompromisszumos javaslatát támogatták. Mártonffy Károly Bács-Bodrog vármegyei főispán arra hivatkozva, hogy nemzetiségi területről érkezett, a helyi politikai közhangulat megőrzése érdekében a jogügyi bizottság javaslata mellett érvelt. Ehhez az állásponthoz csatlakozott Ormos Zsigmond Te-

¹²³ 298. országos ülés 1874. november 6-án. *Képviselőházi napló 1872–1874*. XIII. kötet. 190–196. p.

mes megyei főispán is. Pauler Tivadar javaslata szerint, ha a főrendiház akár a képviselőház, akár a főrendiház véleményét fogadja is el, ki fogja elégtíteni a nemzetiségek, valamint a magyar államnyelv szükségleteit. A főrendiház a szavazásban a jogügyi bizottság javaslatát fogadta el.¹²⁴ Így a vita immár újból a képviselőházban folytatódott.

A képviselőház tagjainak arról kellett dönteni, hogy fenntartják-e korábbi álláspontjukat, amely a közjegyzői kinevezéssel ipso iure adott volna jogot a közjegyzőnek a magyar nyelven kívül azon nyelven is okiratok készítésére, amelyek az illető törvényhatóság jegyzőkönyvi nyelvét képezik, vagy a közjegyzői kinevezés csak magyar nyelvű okiratok készítésére jogosítana, és az igazságügyi miniszter engedélyezné a nyelvi jogosultságot, ha a közjegyző az adott nyelvben való jártasságát igazolná. Matics János a képviselőház eredeti javaslatának fenntartása mellett érvelt. Remete Géza a „miniszteri önkényre” hivatkozva olyan tartalmú módosító indítványt tett, hogy a miniszter csak akkor adhasson és kötelezően adjon is ki engedélyt, ha az adott területen élő lakosság egyharmad részének az illető nyelv családi, illetve anyanyelvét képezi.¹²⁵ Bausznerm Guido elemzése szerint különbséget kell tenni a magyar politikai nemzet és állam, valamint a „magyar faj” fogalma között. Politikai bírálatokat sem nélkülöző beszédében a képviselőház korábbi indítványának fenntartása mellett érvelt.¹²⁶

Tisza Kálmán logikai következetlensége miatt bírálta a főrendiház javaslatát, véleménye szerint nincs különbség abban, hogy a törvény vagy a miniszter engedélyezi-e a közjegyzőknek a nyelvi jogosítványt. A vitát lezáró Pauler Tivadar azzal érvelt a főrendiház javaslatának elfogadása mellett, hogy az biztosítja a magyar államnyelv elsőbbségét, de lehető-

¹²⁴ A vitáról részletesen tudósít a főrendiház jegyzőkönyve: CXII. országos ülés 1874. november 16-án. *Főrendiházi napló 1872–1975*. III. kötet. 4–25. p.

¹²⁵ 302. országos ülés 1874. november 23-án. *Képviselőházi napló 1872–1874*. XIII. kötet. 237–238. p.

¹²⁶ „Hazánk jelenlegi szomorú helyzete bebizonyítja, hogy olyan politikus, mely lehetetlenségre törekedik: a legjobb kilátások alatt újra fölállított állam fönnállását kevés év alatt veszélyeztetheti. Gondolom, uraim, hogy ezen tény elég hangosan szól arra, hogy az uralkodó magyarok valahára a tényleges viszonyokat számba vegyék és lemondjanak oly célokról, amelyek most már egyszer tökéletesen elérhetetlenek.” 302. országos ülés 1874. november 23-án. *Képviselőházi napló 1872–1874*. XIII. kötet. 238. p.

séget ad a polgároknak, hogy az általuk értett nyelven készítsék el okirataikat. A képviselőház nagy többséggel elfogadta a javasolt központi bizottsági és főrendiházi szabályozást, a törvényjavaslatot így már az uralkodónak lehetett elküldeni aláírásra. A főrendiház ugyancsak tudomásul vette a két ház közötti vita lezárását. A királyi közjegyzőkről szóló 1874. évi XXXV. törvénycikket a képviselőházban 1874. december 16-án hirdették ki, és ezzel a törvény 1875. január 1-jén hatályba is lépett volna. Mivel azonban a közjegyzői állások betöltésének pályáztatására kevés idő maradt, az igazságügyi miniszter az életbe léptető rendelkezés módosításával 1875. szeptember 1-jei hatálybalépésre tett javaslatot. Végül az 1875. évi XXXI. tc. bevezetésére az augusztus 1-jei hatálybalépést válasszotta.

A törvény elfogadásához vezető út bemutatása után az országgyűlés mindkét házában lezajlott vitát, az elért eredményeket és a kompromisszumokat szükséges értékelni. Az első általános megállapítás az, hogy az igazságügyi kormányzat helyesen döntött, amikor a magyar közjegyzői törvényjavaslat kidolgozásához a bajor és az osztrák közjegyzői rendtartásokat vette alapul. Erre Érdújhelyi Menyhért a már hivatkozott könyvében is rámutatott. Érdújhelyi ugyanakkor az Ausztriával fennálló közjogi viszony miatt gondolta ezt megvalósíthatónak, és nem vette figyelembe a jogászyűléseken többségbe került, ügyvédi érdekeket képviselő korlátozott hatáskört megvalósító közjegyzőség elvének kizárólagosságát.¹²⁷ Az adott társadalmi és gazdasági körülmények között, figyelembe véve a magyar közjogi tradíciókat, egy „idegen intézmény meghonosítása” csak ezzel a rendszerrel lehetett sikeres. Ezzel az értékeléssel egyetért Juhász Ivett is cikkében, aki mérföldkőnek minősítette a királyi közjegyzőkről szóló törvény megalkotását.¹²⁸

A közjegyzői intézmény jogi természetét elemezve Érdújhelyi egyrészt a jogbiztonság, másrészt a „magyar állameszme” megvalósítását emelte

¹²⁷ Érdújhelyi Menyhért: *A közjegyzőség és hiteles helyek története Magyarországon*. Budapest, 1899, Pallas Részvénytársaság Nyomdája, 284. p.

¹²⁸ „A törvény minden hibájával és hiányosságával együtt mérföldkő volt a magyar közjegyzőség történetében, hiszen ezzel a távoli jövőre vonatkozóan is megszilárdította annak alapjait.” Dr. Juhász Ivett: Az első magyar közjegyzői törvény (1874. évi XXXV. törvénycikk a királyi közjegyzőkről) megalkotásához vezető út. *Közjegyzők Közlönye*, 2008. 10–11. szám, 27. p., 18–27. p.

ki.¹²⁹ A magyar királyi közjegyzőkről szóló törvény miniszteri indokolásának bevezetőjében is kiemelt fontosságú, hogy a „közjegyző az állam által hitelességgel felruházott személy, amelynek hivatása az, hogy jogügyletekről és jogkövetkezéssel bíró tényekről okiratot készítsen, melyek közokirat erejével bírnak; továbbá okiratokat őrizzen; és végre a felek és bíróságok bizonyos megbízásaiban eljárjon”.¹³⁰ A jogbiztonságnak olyan elemei ezek, amelyeket összefoglalva permegelőző jogvédelemnek nevezhetünk. A magyar állameszme vizsgálata pedig elvezet bennünket a magyar politikai nemzet fogalmához, a kiegészítést követően kiépült jogrendszer nemzetiségi szabályozásához.

A magyar közélet szereplői a nemzetiségeket a magyar politikai nemzet kategóriájába sorolták. A közigazgatásban „a jegyzőkönyvi nyelv” használatát a nemzetiségekről szóló 1868. évi XIV. tc. biztosította, ha a képviselőtestület vagy bizottmány tagjainak legalább egyötöde azt kérte.¹³¹ Ugyanakkor a magyar uralkodó osztály parlamenti képviseletet ellátó nem csekély hányada az így biztosított jogok fokozatos visszavétele, megszorítása mellett érvelt. Ebben az időben a nemzetiségeket az addig kapott kisebbségi jogok már nem elégitették ki.¹³² A nemzetiségi nyelvhasználatról képviselt ambivalens politikának hű tükrét adja a királyi közjegyzőkről szóló törvény két szakaszának vitája. Első megközelítésben a társadalmi és politikai helyzet értékelése nélkül több mint meglepő lenne, hogy a képviselők egy igazságügyi intézmény beveze-

¹²⁹ Erdőjhegyi Menyhért: *A közjegyzőség és hiteles helyek története Magyarországon*. Budapest, 1899. Pallas Részvénytársaság Nyomdája. 285. p.

¹³⁰ Indokok a közjegyzői rendtartást tárgyaló törvényjavaslatához. Melléklet a 385. számú irományhoz. *Képviselőházi irományok 1872–1875*. VI. kötet. 172. p.

¹³¹ Gyáni Gábor – Kövér György: *Magyarország társadalomtörténete a reformkortól a második világháborúig*. 2. javított kiadás. Budapest, 2003. Osiris Kiadó, 151–152. p.

¹³² Jól érzékelteti ezt a hangulatot a francia állampolgárságú szerzők kiváló országgyűlés-történeti monográfiája: „A süketek párbeszéde a Monarchia utolsó fél évszázadának egész ideje alatt folytatódott. A légkör egyre romlott, ahogy az egymást követő kormányok az 1868-ban megadott szabadságjogokat folyamatosan csorbították, és megmámorosodtak a nemzetiségek nyelvi asszimilációját dicsőítő szónoklataiktól. A nemzetiségek ezzel párhuzamosan radikalizálódtak, és egyre inkább kételkedtek abban, hogy egy államon belül együtt lehet élni a magyarokkal.” Bérenger, Jean – Kecskeméti Károly: *Országgyűlés és parlamenti élet Magyarországon 1608–1918*. Budapest, 2008. Napvilág Kiadó, 350. p.

tését szolgáló törvényben ilyen kiemelt szerepet szántak a közjegyzők nemzetiségi nyelveken készülő okiratainak, az idegen nyelvi jogosítvány megszerzésének és gyakorlásának. Megállapítható, hogy a nemzetiségi nyelvhasználat kérdésében a királyi közjegyzőkről szóló törvény kapcsán a törvényhozás tagjai, a parlament két házának jelentős tekintélyt élvező képviselői a már hivatkozott keretjogszabályban biztosított jogokat megszorítani kívánták. Álláspontjukat sem a nemzetiségi képviselők, sem a nemzetiségi területeken hivatali szolgálatot teljesítő képviselők érvelésére nem változtatták meg.

A szakmai vita második fontos részét a közjegyzői hatáskörök, illetve az úgynevezett közjegyzői kényszer kérdése képezte. Amint azt már az előzőekben is ismertettük, a királyi közjegyzőkről szóló törvény alapját a bajor közjegyzői törvény, illetve az osztrák közjegyzői rendtartás képezte. Ez megfelelt a jogalkotás általános gyakorlatának.¹³³ A bajor törvényben foglalt közjegyzői kényszer eseteit már felsoroltuk. Az osztrák közjegyzői rendtartás szerint a közjegyzői kényszer körébe a következő jogügyletek tartoznak: a házassági szerződések; az átadott hozományról szóló igazolások; a házastársak közötti adásvétel, csere, bérlet és kölcsönszerződések; az ajándékozási szerződések, amelyek tényleges átadással nem járnak; a vakok és süketek írásbeli szerződése, amelyeket nem olvasnak el, vagy a némák szerződése, amelyeket nem tudnak aláírni, ha az ügyletet saját személyükben kötik; a némák végintézkedései, amelyek nem egyértelműek, és nincs általuk írva és aláírva; a váltóóvások.¹³⁴ Az elfogadott magyar szabályozás kisebb eltérésekkel ezt a modellt követi. Ugyanúgy megköveteli a közjegyzői okirati formát a házastársak közötti jogügyletekre, a testi fogyatékosok ügyleteire is. Ugyanakkor rögzíti, hogy az osztrák szabálytól eltérően a váltókra nem vonatkozik a közjegyzői kényszer. A telekkönyvi bejegyzések ügyében javasolt közjegyzői kényszer alkalmazása inkább a francia modellnek felel meg, így a parlamenti vitában viszonylag könnyen el lehetett érni annak mellőzését.

¹³³ „Az intézmények vagy a jog megreformálását célzó törvénytervezetek kidolgozása mindig a külföldi, különösen az európai jogalkotás tanulmányozására támaszkodott.” Bérenger, Jean – Kecskeméti Károly: *Országgyűlés és parlamenti élet Magyarországon 1608–1918*. Budapest, 2008. Napvilág Kiadó, 352. p.

¹³⁴ Dr. Schimkowsky, Julius: *Handbuch zur neuen österreichischen Notariatsordnung mit Formularien versehen*. Wien, 1871, Verlag der G. J. Manz'schen Buchhandlung, 68. p.

A közjegyzők számát és székhelyét az igazságügy miniszter volt jogosult meghatározni, bár a vitában ezzel többen nem értettek egyet, és ezért a közjegyzői székhelyek bővítésére irányelvet kívántak adni. Az igazságügyi miniszter a bővítés (korabeli kifejezéssel állászaportítás) előtt köteles volt az illetékes közjegyzői kamara véleményét kikérni, de a kamara véleményéhez nem volt kötve. A közjegyzői kamarák választása, az általuk gyakorolt jogok, illetve részben azzal összhangban a fegyelmi bíróságok működése is vitatott kérdés volt. Az általánosan elfogadott alapelv mellett, miszerint minden közjegyzőnek közjegyzői kamarához kell tartoznia, az egy kamarához tartozó közjegyzői székhelyek számát húszról tizenötökre szállították le. A kamara megalakulásával kapcsolatos szabályait is részletesen tárgyalták a képviselők. Itt tulajdonképpen a kamara elnökségének megválasztásáról esett szó. Rendezőelvként fogadták el, hogy lehetőség van írásbeli szavazásra is. A fegyelmi bíróság tanácsait részben bíró, részben közjegyző tagokból alakították meg, ami egy vállalható kompromisszumot jelentett. A közjegyzői összeférhetlenség kérdése befolyásolhatta, hogy milyen pályázókat lehetett megnyerni az új intézménynek. Bár az összeférhetlenség szabályozása alapvetően szigorú volt, mégis lehetőséget adtak arra, hogy gazdasági társaságok vezető testületeiben a közjegyzők képviseltessék magukat.

A közjegyzői díjszabás kérdése volt még az egyik legfontosabb vitatott szabályozási terület. Az igazságügyi miniszter konzekvensen azt az álláspontot képviselte ebben a kérdésben, hogy csak bizonyos idő, három év elteltével lehet erre visszatérni és egy időtálló díjrendszer elveit kidolgozni. A vitában felszólalók, sőt maga az igazságügyi miniszter is úgy nyilatkozott ebben a kérdésben, hogy óvakodni kell a magas közjegyzői díjaktól, mert azok csak az intézmény népszerűtlenségét, ellehetetlenülését okoznák. Így az elvek felállításával mellett a szabályozást a miniszterre bízták.

2. A királyi közjegyzőkről szóló törvény szerkezeti felépítése és tartalma

A királyi közjegyzőkről szóló 1874. évi XXXV. tc. 19. fejezete 215 §-ra tagolódik. Ha összehasonlítjuk az 1861. évi bajor közjegyzői törvénnyel, megállapíthatjuk, hogy ez a törvény más szerkesztési elvet követ.¹³⁵ A bajor törvény szerkezeti felosztása szerint öt címet és a záró rendelkezéseket tartalmazza, összesen 153 §-ban. A bajor közjegyzői törvény a fő tagolása szerinti első cím alatt a közjegyző kinevezését szabályozza, ennek keretében rögzíti, hogy a bajor közjegyzőt a király nevezi ki, és részletesen felsorolja, hogy milyen feltételek teljesítése esetén nevezhető ki valaki közjegyzőnek. A közjegyzői székhelyek és a kinevezhető közjegyzők száma, valamint a közjegyző hivatali aláírásának szabályozása is e fejezet körébe tartozik. A törvény első címét a közjegyzői állással összeférhetetlen foglalkozások és hivatások nevesítése zárja.

A második cím a közjegyző hatáskörét, illetve a közjegyzői okirati kényszer eseteit tartalmazza. Ezek közül a legfontosabb, hogy az ingatlanátruházási ügyleteket érvényesen csak közjegyzői okirati formában lehet megkötöni. E cím fontos részét képezik a hitelesítésekre, illetve a közjegyzői ténytanúsításra vonatkozó rendelkezések. A harmadik cím a közjegyzői díjszabás tételes szabályozása. A negyedik cím alatt a közjegyzői fegyelmi felelősség és joghatóság szabályainak megállapítása történik.

A bajor törvény ötödik címe a törvényi rendelkezések megsértésének jogkövetkezményeiről és az állam felelősségéről rendelkezik a közjegyzők szakmai műhibája esetén. A záró rendelkezések között a legfontosabb a jogszabály hatálybalépési időpontját rögzítő rendelkezés. A törvény melléklete a közjegyzői díjrendtartást és a közjegyzői székhelyek megnevezését tartalmazta.

A magyar királyi közjegyzőkről szóló törvény fő szerkezeti vonásaiban követi a mintául vett bajor közjegyzői törvényt, de más felosztás alap-

¹³⁵ Erdle, Joseph Célestin: *Das Bayerische Notariatsgesetz für die Landestheile diesseits des Rheins (vom 10. November 1861) mit Rücksicht auf die Motive zum Entwurf, die Vorträge der Referenten der beiden Kammern und der Ausschußverhandlung sowie mit Bezugnahme auf die Verhandlungen vom Jahre 1851. Nebst einem Anhang die Notariatsgebührenordnung und die Notariatssitze betreffend.* München, 1862, Literarisch-artistische Anstalt der J. G. Cotta'schen Buchhandlung, 213 p.

ján. A magyar törvény I. fejezete a királyi közjegyzőség betöltéséről rendelkezik, vagyis a közjegyzői kinevezés feltételeit szabályozza. A magyar közjegyzőt az igazságügyi miniszter nevezi ki. Rupp Zsigmond ezt azzal magyarázta, hogy a közjegyző bírói hatalmat nem gyakorol.¹³⁶ Ezzel az állásponttal egyetértett Ökröss Bálint is a közjegyzői törvényről frott tanulmányában. A Dárday–Zlinszky-féle kommentár szerint a közjegyzők miniszteri kinevezése „elég” a hivatali jelleg biztosításához.¹³⁷

A közjegyzők által gyakorolt közhitelesség biztosításához a legtöbb közjegyzői törvény, így a királyi közjegyzőkről szóló törvény is, szigorú feltételeket írt elő. A törvény által előírt kinevezési feltételekbe a jogszabályalkotó nem vette fel a közjegyzői vizsga letételéről szóló igazolás bemutatását. Így a magyar szabályozás bár szigorú feltételek teljesítését kívánta meg a közjegyzői állásra pályázóktól, nem szakította el a közjegyzői állást a többi igazságügyi hivatástól, biztosítva ezzel az egyik hivatásból a másikba történő átlépést. E vonatkozásban csak a francia szabályozás volt a liberális kivétel, mivel csak a közjegyzői irodában eltöltött gyakorlati időt kívánta meg a kinevezéshez. Garanciális szabály volt továbbá annak rögzítése, hogy a közjegyzői állásokat csak pályázat útján lehet betölteni. Ezt a szabályt egy-két politikai szempont alapján kinevezett közjegyzőtől eltekintve be is tartották a törvény alkalmazása során. A közjegyzői kinevezés egyik fontos feltétele a biztosíték letétele volt, ami a törvény alkalmazásának közel háromnegyed évszázados időszak alatt nagy változáson esett át. A kezdeti készpénzbiztosítékot felváltotta az értékpapírok letétbe helyezése, majd az ingatlanra bejegyzett keretbiztosítéki jelzálogjog. A biztosítékadási kötelezettség elmulasztása, az eskü letételének elmaradása, valamint az aláírási minta és a pecsét bemutatásának elmulasztása a közjegyzői állás elvesztésével járt, mivel a törvény szerint ez lemondásnak minősült.

A közjegyzői irodában segédek, jelöltek és helyettesek segítették a közjegyző munkáját. A törvény II. fejezete a közjegyzői alkalmazottak

¹³⁶ Rupp Zsigmond: *A magyar kir. közjegyzőségi törvény (1874. évi XXXV. törvénycikk) magyarázata. Különös tekintettel a közjegyzői intézmény történeti fejlődésére. Közjegyzők, közjegyzői segédek, bírák és ügyvédek számára.* Budapest, 1875, Tettey Nándor és társa kiadása, 43. p.

¹³⁷ Dárday Sándor dr. – Zlinszky Imre: *Kézikönyv kir. közjegyzők számára. Tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire irománypéldákkal ellátva.* 1. kötet. Budapest, 1875. Franklin Társulat, 210 p.

e kategóriáinak jogállását szabályozta. A közjegyzői segéd cselekménye közhitelességgel nem bírt, és általában jogi végzettséggel sem rendelkezett. A közjegyzőjelöltek, illetve a közjegyzőhelyettesek a közjegyzői kar szakmai utánpótlását biztosították. A törvény III. fejezetében szabályozott közjegyzői kamarák a közjegyzői önkormányzat szervei voltak. Rupp Zsigmond szerint a kamara a közjegyzői intézmény testületi működését biztosította.¹³⁸ Közjegyzői kamarát csak azon európai országokban nem szerveztek, ahol a közjegyzők működése hivatalnok jellegű volt. A közjegyzői kamarának biztosított jogkörök a közjegyzői intézmény működéséhez adtak garanciát.

A IV. fejezet a közjegyzői állások megszűnésével foglalkozott. A közjegyzői hivatás zavartalan gyakorlását azzal biztosította, hogy a közjegyző – a törvény által írt taxatív esetektől eltekintve – nem volt elmozdítható. Ebben az időben a közjegyzői szolgálatnak nem volt felső korhatára, így a fegyelmi büntetésként kiszabott elmozdítás kivételével a közjegyzői állást a közjegyző haláláig vagy az általa bejelentett lemondásig gyakorolhatta.

Az V. fejezet a közjegyzői hatáskör részletes szabályozása volt. A hatásköri szabályok tiltották ugyan a közjegyzői tevékenység mellett az ügyvédi tevékenység együttes ellátását, azonban ez nem zárta ki azt, hogy a közjegyző – a törvény egyedi felhatalmazása alapján – az ügyfelét a bíróság vagy más hatóság előtt képviselhesse. A korabeli ügyvédség egyes képviselői ennek a korlátozott jogkörnek is a megszüntetését kívánták. A közjegyzői működés területi illetékessége ahhoz a törvényszékhez igazodott, amelynek területén a közjegyzői székhely volt. Az ügyfelek azonban szabadon választhattak, illetve kereshettek fel közjegyzőt, hogy a jogiügyüket közjegyzői okiratba foglaltassák. Ami a közjegyzői hatáskör tételes rendezését illeti, a közjegyző hatásköre a közokiratok készítésén (felvételén) kívül a végrendeletek felvételére, a tanúsítványok kiállítására, az okiratok és értékek őrzésére, a hagyatéki eljárás lefolytatására és

¹³⁸ „A kamara felállítása mellett szól végre még azon körülmény is, hogy a kamara mint a közjegyzők egyetemét képviselő közeg a legalkalmasabb bizonyos ügyek elintézésére, melyeket más fórum elé utasítani célszerűen nem lehetne.” Rupp Zsigmond: *A magyar kir. közjegyzőségi törvény (1874. évi XXXV. törvénycikk) magyarázata. Különös tekintettel a közjegyzői intézmény történeti fejlődésére. Közjegyzők, közjegyzői segédek, bírák és ügyvédek számára.* Budapest, 1875, Tettey Nándor és társa kiadása, 62. p.

a bírói megbízások teljesítésére terjedt ki. A közjegyzői okirati kényszer eseteit ilyen szűk körben vonta meg a törvény, mivel ennek megléte az ügyvédség érdekeibe ütközött.

A VI. fejezet az okirat-felvételi szabályokat tartalmazta részletes alaki és tartalmi előírásokkal. Ennek jelentőségét az adta meg, hogy csak a törvény által előírt alakosságok betartásával készült okirat minősült közokiratnak. Az érvénytelen közjegyzői okirat magánokirattá vált, amelynek alapján végrehajtási eljárást nem lehetett indítani. A végrendeletek elkészítésének (felvételének) a törvény külön fejezetet (VII.) biztosított, amivel kifejezésre juttatta a királyi közjegyző jelentőségét az öröklési jogviszonyok rendezésében. Ez egyben egy lehetősége volt a közjegyzői intézménynek, hogy a jogrendszerben kijelölt hivatását gyakorolja, vagyis a megelőző jogvédelem jogelvét megvalósítsa.¹³⁹ A közjegyzői okiratba foglalt végrendeletekre nézve a jogszabályalkotó többlet alaki előírások betartását követelte meg, és ezzel növelte a közvégrendeletek súlyát a végintézkedések körében. A törvény a közvégrendeletek két típusát különböztette meg, nevezetesen a letétbe helyezett magánvégrendeletet és a közjegyző által alkotott közvégrendeletet. A közjegyzői törvény szerint, ha egy korábban elkészített magánvégrendeletet a közjegyzőnél letétbe helyeztek, azt a közokirat minőségével ruházták fel. A közvégrendeletek szabályai voltak az irányadók a végintézkedések többi fajtájára is, tehát az öröklési szerződésre, a halál esetére szóló ajándékozásra, valamint a fiókvégrendeletekre.

A törvény VIII. fejezete a tanúsítványokról, a közjegyzői hatáskör klasszikus területéről rendelkezett. A jogi jelentőségű tényekről és körülményekről kiadott közjegyzői ténytanúsítás a közjegyzői közhitelesség leggyakoribb megnyilvánulása. A közjegyző a hivatásának gyakorlása során napi gyakorisággal döntött a jogi tények minősítéséről. A vizsgálat tárgyává tett időszak ténytanúsításai közül a legnagyobb relevanciával a felmondások közlésének tanúsítása és a váltóóvások felvétele bírt. A váltó pótolta és kitöltötte azt az űrt, ami a hitelforgalom fejletlenségéből, a kölcsönügyletek alacsony számából következett.

¹³⁹ Berzsényi László dr.: *A kir. közjegyzőkről szóló 1874. XXXV. és az ennek módosítása és kiegészítése tárgyában hozott 1886. VII. törvények mai érvényükben*. Keszthely, 1930. Mérei Nyomda, 115. p.

A IX. fejezet az okiratok és értéknemük őrzését, a közjegyző mint bizalmi személy státusának pregnáns megnyilvánulását szabályozta, ami egyben egy középkori hagyomány folytatását képezte. A hiteles helyek gyakran őrizték a rájuk bízott értékeket a hiteles helyi levéltár vasalt ládáiban.

A törvény X. fejezete a közjegyzői intézmény lényegi meghatározását adta meg azzal, hogy rendelkezett a közjegyzői okiratok végrehajthatóságáról. A magyar közjegyzői törvény e vonatkozásban az adott korszak legfejlettebb jogi megoldását vette át a közvetlen végrehajthatóság elvének kimondásával. Az osztrák közjegyzői törvény a végrehajthatóságot csak a fél előzetes alávetési nyilatkozata alapján ismerte el, míg a magyar szabályozás által átvett bajor törvény recepciója biztosította az érvényesen felvett közjegyzői okirat végrehajthatóságát.¹⁴⁰ A törvény a közjegyzői okiratok minden típusára előírta a végrehajthatóságot, függetlenül annak jogügyleti típusától.

A közjegyzői törvény XI. fejezete a hagyatéki eljárásokkal kapcsolatos szabályokat tartalmazta. Az eredeti (ideiglenes) szabályozás a közjegyző hatáskörét e körben a bírói megbízások egyik speciális válfajaként tekintette. A szabályozást később a közjegyzői törvény novellája, illetve az örökösödési eljárásról szóló törvény hatályon kívül helyezte, és megteremtette a hagyatékok osztott hatáskörű eljárását. A magyar közjegyzőség egzisztenciája szempontjából a hagyatékok tárgyalásának közjegyzői hatáskörbe adása felbecsülhetetlen, máig meghatározó jogrendszerbeli értéket jelent.

A XII. fejezet az egyéb bírósági megbízások kategóriáit tárgyalta, amelynek keretében a közjegyző csőd-, végrehajtási, illetve gyámsági ügyekben volt jogosult – a bíróság kirendelését követően – eljárni. Ezen ügyek közjegyző részéről történő ellátását nagyban befolyásolta az adott bíróság és a közjegyző kapcsolata. A XIII. fejezet a közjegyzői ügyvitel szabályainak összefoglalását képezte. Ezek a szabályok biztosították a közjegyzői hivatalba vetett bizalom megalapozását, a közjegyzői intéz-

¹⁴⁰ Rupp Zsigmond: *A magyar kir. közjegyzőségi törvény (1874. évi XXXV. törvény cikk) magyarázata. Különös tekintettel a közjegyzői intézmény történeti fejlődésére. Közjegyzők, közjegyzői segédek, bírák és ügyvédek számára*. Budapest, 1875, Tetty Nándor és társa kiadása, 172. p.

mény tekintélyét. Ehhez szorosan kapcsolódik a közjegyzői levéltárak szabályozása a következő fejezetben.

A következő három fejezet biztosította a kamara felügyeleti és fegyelmi jogkörét, valamint a fegyelmi eljárás szabályait. Ennek keretében rögzítésre került a kamarai nyilvántartás vezetése, a rendszeres irodavizsgálatok tartása, a királyi ügyészek felügyeleti és az igazságügyi miniszter főfelügyeleti joga. A fegyelmi bíróság vegyes, részben bíró, részben közjegyző tagjainak megalakításával létrejött tanács felállításával a törvény máig érvényes gyakorlatot teremtett. A közjegyzői díjszabás átmeneti szabályait a törvény XVIII. fejezete rögzítette azzal, hogy az igazságügyi miniszter háromévi gyakorlat után alkossa meg a végleges díjrendeletet. A törvényben rögzített díjszabási elvek beváltak, a későbbi díjrendeletek ezeket átvették, és a konkrét díjtételek aktualizálása mellett alkalmazták.

Minden törvény utolsó részét az átmeneti rendelkezések képezik, amelyek rögzítik a hatálybalépés időpontját, a végrehajtási rendelethez vonatkozó felhatalmazást, a korábbi közhitelességi szervezet, a hiteles helyek levéltári munkáját és a váltójegyzők működésének fokozatos megszüntetését. A királyi közjegyzőkről szóló törvény közel háromnegyed évszázadon keresztül – bár kényszerű történelmi okokból, de – jól szolgáltatta a közjegyzői intézmény fejlődését.

III. A KIRÁLYI KÖZJEGYZŐI SZERVEZET KIÉPÜLÉSE ÉS MŰKÖDÉSE A KÖZJEGYZŐI TÖRVÉNY NOVELLÁJÁIG (1875–1886)

1. A közjegyzői kamarák megalakulása, kezdeti nehézségek

A királyi közjegyzőkről szóló törvény felhatalmazást adott az igazságügyi miniszternek, hogy a királyi közjegyzők számát és székhelyét, valamint a közjegyzői kamarák székhelyét és illetékességi területeit meghatározza.¹⁴¹ A rendelet szerint a miniszter 213 közjegyzői székhelyet létesített. A kamarák székhelyeit a királyi törvényszékek székhelyei szerint kellett meghatározni. A miniszter a kamarai székhelyek és illetékességi területek meghatározásával az érintett kamarákat meghallgatta, majd az alábbi tíz közjegyzői kamara létesítését rendelte el Magyarország területén: Aradi, Budapesti, Debreceni, Kassai, Kolozsvári, Pécsi, Pozsonyi, Szegedi, Szombathelyi, Temesvári Királyi Közjegyzői Kamara. A felsoroltakhoz csatlakozott még mintegy tizenegyedikként a fiumei közjegyzőség. Fiumében a császári és királyi jegyzőség hatálya a királyi közjegyzőkről szóló törvény életbelépését követően is megmaradt. A királyi közjegyzőség intézményét az igazságügyi miniszter rendelete alapján 1890. március 1-jei hatállyal szervezték meg.¹⁴² Ekkor Fiumében egyetlen közjegyzői szék-

¹⁴¹ Lásd a közjegyzői székhelyekről az 1874. évi 4164. számú IME rendeletet, a közjegyzői kamarák székhelyéről és illetékességi területéről az 1875. évi 13356. és 30862. számú IM rendeletet. Egységes szerkezetben közli Dr. Marschalkó János (szerk.): *A hatályban levő igazságügyministeri rendeletek rendszeres gyűjteménye. Az Igazságszolgáltatás közegei*. I. kötet. Budapest, 1896, Grill Károly könyvkereskedése, 451–461. p.

¹⁴² Lásd az 1889. december 27-én kelt 47220. számú IM rendelet, az 1874. évi XXXV., az 1880. évi LI. és az 1886. évi VII. törvényeknek Fiumében való ha-

hely volt, amit 1892-ben kétfőre bővítettek. A fiumei székhelyek közjegyzői kamarához nem tartoztak, a kamarai teendőket a Fiumei Királyi Törvényszék látta el.

Megállapítható, hogy az egyes kamarák székhelye és illetékességi területe nem volt arányos, s bár a törvényi feltételeket minden kamara kiélegette azzal, hogy rendelkezett a szükséges tagsággal és illetékességi területtel, köztük mégis voltak olyanok, amelyek a gazdaságos működés szempontjából összevonhatók lettek volna. Itt a Szegedi és az Aradi Királyi Közjegyzői Kamara területére utalok. A szegedi kamara illetékessége Csongrád és Bács-Bodrog vármegyék, az aradi kamara területe pedig Békés, Csomád, Arad, Alsó-Fehér és Hunyad vármegyék területére terjedt ki. A két kamarai székhelyhez pedig földrajzi közelségben volt a Temesvári Királyi Közjegyzői Kamara.

A királyi közjegyzők kinevezését a közjegyzői állásra pályázók és az ő társadalmi környezetük körében feszült várakozás előzte meg. A pályázók a városi, vármegyei, törvényhatósági kapcsolataikat, valamint a korszak jelentős befolyással rendelkező egyházi vezetői segítségét felhasználva mozgósították támogatóikat. A közjegyzői kinevezéseket megelőző várakozást jól mutatja a *Jogtudományi Közlöny* közleménye.¹⁴³ Az első kinevezések is a *Jogtudományi Közlöny* 1875. április 14-i számában jelentek meg. Az összes meghirdetett királyi közjegyzői állást nem tudták ekkor még betölteni. Mivel egy új igazságügyi intézményről volt szó, érdekes lehet annak vizsgálata, hogy a kinevezett közjegyzők korábban milyen szakterületeken dolgoztak.¹⁴⁴

tálybalépése tárgyában. Dr. Marschalkó János (szerk): *A hatályban levő igazságügy-ministeri rendeletek rendszeres gyűjteménye*. I. kötet. Budapest, 1896, Grill Károly könyvkereskedése. 512–569. p.

¹⁴³ „A kir. közjegyzők kinevezése állítólag a húsvéti ünnepek alatt várható. Ez lesz az új igazságügy-miniszternek [Perczel Béla] első cselekménye »a tettek mezején«. Nem csekély feladat ez, de jogosan fogjuk tántoríthatlan szilárdságának megítélésénél alapul venni. A nepotismus és protectio különféle szövevényei forognak már közszájon, oly annyira, hogy még a házassági kötelékek combinatioja is számba vétetik a gyakorlati képzettség rovására. Caveant consules, és fontolják meg, hogy ezen intézmény jövője csak a közvélemény és közbizodalom nyilvánulásában verhet életerős gyökeret.” *Jogtudományi Közlöny*, 1875. 11. szám, 92. p.

¹⁴⁴ A kinevezett közjegyző 192. I. Bírói kar: a) felső bírósági: táblai pótbíró 1; b) elsőfolyamodási bíróság: törvényszéki bíró 22, járásbíró 5, aljárásbíró 10. II. Királyi ügyészi kar: királyi ügyész 2, alügyész 4. III. Bírósági hivatalnoki kar: a) felsőbírósági:

A kimutatásból látszik az ügyvédi kar több mint 50%-os részesedése, és magas a különböző igazságügyi területekről nyugdíjba vonult tisztviselők újbóli állásba lépése is. A kinevezett közjegyzők működésüket augusztus 1-jén kezdték meg. A budapesti királyi közjegyzők testületként a *Jogtudományi Közlöny*ben tették közre értesítésüket, amely az irodák nyitása és székhelye mellett ismertette a királyi közjegyzők hatáskörét, ezen belül kiemelten a közjegyzői kényszer eseteit.¹⁴⁵ A közjegyzői irodák megnyitását a kamarák megalakulása követte. Az alakuló gyűléseket a kamara székhelyén működő törvényszék elnöke hívta össze. A korelnök megállapítása után választották meg a kamara tisztségviselőit, akik ezt követően egy évig voltak hivatalukban. Az alakuló ülés emelkedett pillanataiban az újonnan megalakult Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara tagjai Pauler Tivadar volt és Perczel Béla aktuális igazságügyi miniszternek jegyzőkönyvi köszönetet mondtak az intézmény bevezetése körül szerzett érdemeiért. A köszönynyilatkozatot a minisztereknek kamarai küldöttség adta át. A közjegyzői szervezet felállítását követően az érdemi munka elkezdése következett, az elméletben megtervezett közjegyzői hivatás gyakorlása.

Az első évek a kezdeti nehézségek leküzdésével, a közjegyzői irodák bevezetésével teltek el. A korabeli ügyfeleknek, a jogkereső közönségnek nehéz volt megszokni a formalitásokhoz szigorúan kötött közjegyzői eljárásokat, a kötelezően alkalmazandó okirati illetékeket, és ezért nehezen pártoltak át korábbi ügyvédjeiktől. A sajtóban is megjelentek híradások arról, hogy „a közjegyzői intézmény eddigelé igen kevésbé válik be”. Ezzel összefüggésben újból felmerült a közjegyzői hatáskör bővítése, a bírói megbízások szélesítése, valamint a hagyatéki eljárások közjegyzői hatás-

foglalmozó 1, segédfogalmazó 4; b) elsőbírósági: törvényszéki jegyző 7, aljegyző 3, te-
lekvezető 3. IV. Miniszteri tisztviselői karból: osztálytanácsos 1, titkár 2, fogalmazó 4.
V. Pénzügyi ügyész 2. VI. Megyei közigazgatási karból: megyei főjegyző 2, főügyész 3,
aljegyző 2, alügyész 1, árvászéki ülnök 2, pénztárnok 1, szolgabíró 1, segédszolgabíró
1. VII. Városi tiszti karból: polgármester 2, főjegyző 1. Recapitulatio: bírói, ügyészi
és bírói hivatalnoki karból 62, miniszteri és állami hivatalnoki karból 9, municipális
hivatalnoki karból 16, ügyvédi karból 105, összesen: 192. A kinevezett bírói tisztviselő-
k által megtakarítható évi összeg: 106 400 forint. *Jogtudományi Közlöny*, 1875. 15.
szám, 140. p.

¹⁴⁵ „Részünkről a reánk ruházott tisztet nemes bizalmi állásnak tekintjük, és annak megfelelően az új intézményt hazánkban meghonosítani, létjogát és jövőjét megszilárdítani komoly törekvésünk leend.” *Jogtudományi Közlöny*, 1875. 30. szám, 260. p.

körbe utalása révén. A telekkönyvi nyilvántartás rendezettségének követelménye pedig az arra vonatkozó közjegyzői kényszer ismételt megfontolását eredményezte.¹⁴⁶

A közjegyzői működés tapasztalatai a királyi közjegyzőkről szóló törvény több hiányosságát is feltárta. Szervezeti oldalról a legnagyobb probléma az volt, hogy hiányzott a királyi közjegyzők országos központi érdekképviseleti szerve, a törvény nem írta elő az országos kamara szervezetét. E probléma megoldására a közjegyzők több szervezeti forma bevezetésével kísérleteztek a polgári korban. Az első javaslatot a közjegyzői törvény parlamenti vitájából már ismert Bonts Döme aradi királyi közjegyző terjesztette elő. Indítványában a magyar jogászyűlések mintájára a magyar királyi közjegyzők országos gyűlésének megtartását tartotta megfontolandónak. Az Aradi Királyi Közjegyzői Kamara az indítványt elfogadta, a szervezésre és a tárgyalási alapot képező napirend összeállítására a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamarát kérte fel. Bonts azt is javasolta, hogy tárgyalják meg általában az intézmény fejlődését, a bírói megbízások alakulását, a gyámügyi törvényjavaslat közjegyzőkre hátrányos rendelkezéseit, de legfőképpen a közjegyzői díjak kodifikációjához az addig eltelt két év alapján a tapasztalatok összegzését.¹⁴⁷

Több közjegyzői kamara már az első ülésein összegyűjtötte, és éves jelentésében rögzítette tapasztalatait az előző éves működésekről. Az Aradi Királyi Közjegyzői Kamara a zugírások elleni küzdelmet emelte ki. A zugírások, akik elsősorban községi jegyzők és néptanítók voltak, telekkönyvi bejegyzéshez készítenek olyan okiratokat, amelyek alapján a jogügyletet nem lehet közhitelű nyilvántartásba venni. Álláspontjuk szerint telekkönyvi ügyekben a közjegyzői okirati kényszer behozatala oldaná meg a problémát, a hatáskört pedig bővíteni lehetne azzal, hogy a hagyatéki eljárások lefolytatását közjegyzőre bíznák. A közjegyzőknek sérelmet okozott, hogy az árveréseket, valamint a csődügyekben lefolytatott árveréseket a bíróságok nem bízták a közjegyzőkre. A kamara a jelentésében arra tett javaslatot az igazságügyi miniszternek, hogy a gyámhatósági

ügyekben, továbbá az állam és a kincstári uradalmak közötti ügyekben kezdeményezze a kormánynál a közjegyzői okirati kényszer előírását.¹⁴⁸

Az igazságügyi miniszter az 1877. július 19-én kelt, 2211/7. M. E. számú leiratával megkereste a közjegyzői kamarákat, hogy adjanak tájékoztatást a közjegyzőség helyzetéről, mivel a közjegyzői intézmény a bevezetése óta eltelt két év alatt nem tudott jelentős forgalmat lebonyolítani. A Szegedi Királyi Közjegyzői Kamara felterjesztésében a közjegyzői működést gátló okként elsősorban a törvényben szűken megvont hatáskört jelölte meg. Javasolta az államkincstár és a közalapítványok bérleti és haszonbérleti szerződéseire vonatkozóan az okirati kényszer előírását, továbbá a közjegyzők részére hátrányos gyámügyi törvény megváltoztatását. A közjegyzők anyagi helyzetének javítása érdekében a telekkönyvi kényszer behozatalát, ami azt jelentené, hogy a telekkönyvek A és B lapjain közjegyzői okirat nélkül bejegyzéseket nem lehetne eszközölni. A közjegyzői hagyatéki eljárási kényszer megvalósítása pedig a kisebb közjegyzői irodák túlélését biztosította volna. A közjegyzői díjszabályzat megalkotásához a hagyatéki ügyekben tettek javaslatot a miniszternek. Ebben a 200 ezüst forint alatti hagyatékokat a közjegyzők ingyen leltározták és tárgyalták volna, míg 200 és 10 000 ezüst forint között egy degresszív skála szerint emelkedett volna a díj a maximális 10 000 forint közjegyzői díjig.¹⁴⁹

A közjegyzők érdekeiket személyesen is igyekeztek érvényesíteni az igazságügyi miniszternél. Erre jó példa a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara küldöttségének Pauler Tivadar ismételt kinevezett igazságügyi miniszternél 1878. július 14-én tett látogatása. A nyilvánvalóan protokolláris esemény a közjegyzői intézmény rendezésének fontosságára hívta fel a figyelmet. Pauler Tivadar volt a közjegyzői intézmény beve-

¹⁴⁶ Az Aradi Kir. Közjegyzői Kamara évi jelentése (1875–1876). Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1877.* Hetedik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 194–198. p.

¹⁴⁹ A közjegyzői intézmény viszontagságai megalakulása óta. A szegedi kir. közjegyzői kamara felterjesztése a m. kir. igazságügyminiszterhez. Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1877.* Nyolcadik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 489–498. p.

¹⁴⁶ *Jogtudományi Közlöny*, 1875. 40. szám, 340. p.

¹⁴⁷ Bonts Döme: Indítvány a m. kir. közjegyzők országos gyűlése tárgyában. *Jogtudományi Közlöny*, 1877. 29. szám, 235–236. p.; Ugyanez in Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1877.* Nyolcadik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 192–195. p.

zetésének szorgalmazója, így a közjegyzők joggal hitték és várták ügyük megoldását a közjegyzőség mellett elkötelezett minisztertől.¹⁵⁰

A Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara 1879-ben emlékiratban fordult a miniszterhez, amelyben a királyi közjegyzői intézmény fennállásának feltételeit taglalta. Mint írták, az intézménynek az első három éve alatt a létjogosultságért kellett küzdeni, és további hatáskörbővítés nélkül a közjegyzőség helyzetét reménytelennek látják. Arra is felhívták a miniszter figyelmét, hogy bár a közjegyzői törvény szerint a hitbizományi javak és a csődtömegek leltározása, valamint az árverés lefolytatása bírósági megbízás alapján a közjegyző feladatát képezi, a bíróságok az erre vonatkozó megbízásokat nem adják ki a közjegyzőknek, hanem maguk végzik el azokat. További feladatot jelenthetne, ha a bíróságok az ügyvédek helyett a közjegyzőkre bíznák a csődgondnoki teendőik ellátását. Budapesten a kereskedelmi papírokra tett óvások felvételét a tőzsdei bíróság végezte annak ellenére, hogy a törvény ezt a hatáskört a királyi járásbíróságok és a közjegyzők részére delegálta. Sérelmes a közjegyzőség részére az is, hogy a gyámügyi törvény a hagyatéki ügyek intézését az árvaszékek hatáskörébe utalta. A kincstár a szerződéseit magánokirathoz köti, bár ezekre az ügyletekre az állami vagyon védelmében elő lehetne írni a végrehajtható közjegyzői okirat kötelező alkalmazását.

A közjegyzői törvény átfogó módosításához a közjegyzőhelyettesek alkalmazásánál azt a könnyítést javasolták, hogy a bejegyzésnél a megkívánt kétévi gyakorlattól tekintsen el a törvényalkotó. Több gyakorlattal rendelkező jelölt ugyanis jövőkép hiányában elhagyta a közjegyzői irodákat, így egyes irodák nehéz helyzetbe kerültek. Ezzel összefüggésben felvetették, hogy a közjegyzőjelöltek közjegyzői ellenjegyzés mellett legyenek jogosultak bírói megbízásra helyszíni kiszállást teljesíteni. A közjegyzői kényszerrel tárgyaló 54. § csekély bővítésénél a közjegyzői okirat alkalmazását írták volna elő az írni és olvasni nem tudó felek jogügyleteire. Felvetették a telekkönyvi kényszerre vonatkozó egyszer már elvetett javaslat újbóli megfontolását is, hivatkozva az osztrák közjegyzői rendtartásra, amely a törvény módosításakor ezt a rendelkezést felvette a jogszabály szövegébe. A már hivatkozott osztrák közjegyzői rendtartás megengedi a közjegyzőknek a magánokirat készítését, a magyar közjegyzői törvény vi-

¹⁵⁰ Pauler Tivadar igazságügyminister és a közjegyzőség. Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1878.* Tizedik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 159. p.

szont tiltja, holott több alkalommal praktikus lenne a magánokirat, különösen akkor, ha azonossági tanuk nem állnak rendelkezésre. A zugírászat visszaszorítása érdekében annak a kimondását kérték a jogszabályban, hogy telekkönyvi bejegyzéseket csak közjegyzői okiraatra vagy ügyvéd által ellenjegyzett okiraatra lehessen teljesíteni. A csődtömeg- és a vételár-felosztási ügyeket pedig a közhitelességi funkciót ellátó közjegyzőkre kellene bízni, mivel ezek az ügyek a közjegyzői bizalmi őrzés kategóriájába tartoznak. A hagyatéki eljárások ügyintézését – a császári és királyi jegyzők hatáskörével egyezően – teljesen a közjegyzők hatáskörébe utalnák. A részletes okfejtést tartalmazó emlékirat elkészítésének célja az volt, hogy a közjegyzői törvény novellájának elkészítéséhez a kamara az addigi gyakorlattal alátámasztott javaslatokat nyújtson.¹⁵¹

A Pécsi Királyi Közjegyzői Kamara emlékirata, amelyet a belügyminiszterhez intéztek, a hagyatéki ügyek intézéséről szóló 1877. évi XX. tc. tervezett módosítására vonatkozott. A tervezett módosítás a királyi közjegyzők hagyatékának szűkítésével járt volna, ami ellen a kamara tiltakozott. A hagyatéki ügyeket jórészt a helyszínen, kiszállással lehetett elintézni. A bíróságok és a községi hatóságok részéről időről időre elhangzott az ismételt vád, hogy a királyi közjegyzők bevonása az eljárásba főleg a kis értékű hagyatékokat megterhelte. A tervezett közjegyzői díjakat a miniszteri javaslat olyan alacsony szinten állapította meg, hogy az a még akkor általánosan elterjedt és alkalmazott fogatbéreket sem fedezte. A kamara szerint a hagyatéki eljárások gyors befejezésének elvével ütközne az olyan szabályozás, ami csak a „hagyatéki ügyek összegyűjtésével” tudja gazdaságosan kezelni a felszámított díjak és költségek kérdését. A kamara kérte a minisztert, hogy az előkészítést végző jogügyi bizottság dolgozza át az alkalmazandó díjtételeket, mivel azok a gyakorlati tapasztalattal ellentétesen kerültek megállapításra.¹⁵²

¹⁵¹ A kir. közjegyzői intézmény fennállásának feltételei. A budapesti kir. közjegyzői kamarának a m. kir. igazságügyminiszterhez intézett emlékirata. Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1879.* Tizenegyedik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 186–194. p.

¹⁵² Az 1877:XX. t. cz. módosításáról előterjesztett törvényjavaslat. A pécsi kir. közjegyzői kamara 1880. évi február 15-iki emlékirata. Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1880.* Tizenharmadik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 393–400. p.

2. A közjegyzői törvény kommentárjai, értelmezései

A magyar királyi közjegyzőkről szóló törvény megalkotását és hatálybalépését követően több ismertetés és kommentár jelent meg. A szakmai ismertetések sorából kiemelhető Bánffy Simon pécsi és Bonts Döme aradi királyi közjegyző ismertetése.¹⁵³ Bonts Döme Útmutató és felvilágosító közlemények a közjegyzői intézmény előnyeiről és azon jogi cselekményekről, amelyekben a közjegyzők működését igénybe venni különleges és hasznos címmel írta meg ismertetését, amely ma egyetlen közgyűjteményben sem található meg. Bánffy Simon A királyi közjegyzői intézmény és ennek előnye a felek számára címmel adta ki rövid tájékoztató füzetét. Az ismertetés bevezetésében azt hangsúlyozta, hogy az ügyfelek számára a királyi közjegyzőség előnye magából a közjegyző fogalmából levezethetők. A közjegyző által készített okirat közhitelességgel bír, és megóvja a feleket a peres eljárástól. Előny a felek részére az okiratok megőrzése, illetve a kötött díjszabás is, amely az ügyvédekénél lényegesen olcsóbb díjakat tartalmaz. A jogi tanácsadás és a titoktartási kötelezettség betartása további garanciát ad az ügyfeleknek. Részletesen elemzi a királyi közjegyzőség hatáskörét is, hogy a jogkereső közönség megtudja, milyen esetekben célszerű közjegyzőhöz fordulni. Kiemeli a közvetlen végrehajthatóság előnyeit.

A mű a királyi közjegyzők hatáskörének ismertetésénél leszögezi, hogy a közjegyző hatásköre azon királyi törvényszék területére terjed ki, amelyen a részére kijelölt székhely fekszik. A közjegyzői díjak példaszerű

¹⁵³ Bánffy Simon (1819–1902) 1819. augusztus 25-én született Széchenyben. Eredeti családi neve Baumholtzer volt, amit 1846-ban magyarosított. Az algimnáziumot Pécsen végezte, majd belépett a papi szemináriumba, és elvégezte a liceumot. Szemináriumi tanulmányait abbahagyva beiratkozott a Pesti Tudományegyetem jogi karára. 1847-ben ügyvédi vizsgát tett. 1848-ban a Közlekedési Minisztérium számvevőiségi osztályfőnökének nevezték ki. A szabadságharc leverése után az Alagút-társaság titkárára, majd nevelő és háztanító lett. 1875-ben királyi közjegyzőnek nevezték ki Pécsre. A kamara alakuló ülésén annak elnökévé választották, amely tisztséget haláláig betöltötte. Alapítója, később tulajdonosa volt a Pécsi Lapok című napilapnak. Szakcikkei a *Magyar Igazságügy, A Jog és a Jogtudományi Közlöny* hasábjain jelentek meg. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 142–143. p.

bemutatásával az olcsóság elvét konkretizálja, valamint azt, hogy a közjegyzői díj csak akkor kölcsönös megállapodás tárgya, ha a közjegyzőt az örökösök kérik fel a hagyatéki ügyek intézésére, vagy ha a felek részéről telekkönyvi vagy egyéb beadványok szerkesztésére kerül sor.

A közjegyzői törvénynek a hatálybalépéssel egy időben három kommentárja jelent meg. Időrendben az első a Dárday Sándor és Zlinszky Imre által írt Kézikönyv királyi közjegyzők számára című törvényt magyarázat első kötete, amely 1875-ben jelent meg. A szerzők elképzelése szerint a kommentár két kötetben jelent volna meg. Az első kötet a közjegyzőség történetét és a törvény kommentárját tartalmazta, a második kötet nem jelent meg. Ebbe került volna a bélyeg- és illetéktörvény előírásainak ismertetése, a díjszabályzat közzétele, valamint az iratminták. A szerzők a megjelent kötet bevezetésében a közjegyzőség intézményét a kiegyezés után megvalósult igazságügyi reform keretében illesztik. A közjegyzői intézmény történetét az olasz és a német fejedelemségek, a francia és az angol közjegyzőség, valamint a magyar történelmi múltból a hiteles helyek bemutatásával tárgyalja. A könyv második része a királyi közjegyzőkről szóló törvény részletes kommentárját tartalmazza, amelyben a szerzők az osztrák és a német szabályozást, elsősorban a bajor közjegyzői törvényt vetették össze a magyar rendelkezésekkel. A közjegyzők számának meghatározásánál abból a feltevésből indultak ki, hogy kezdetben nem lesz annyi alkalmas pályázó, hogy minden járásbíróság területére közjegyzőt lehessen kinevezni.

A nyelvi jogosítvány megadásánál és a nemzetiségi nyelven történő okirat-szerkesztési gyakorlatnál a szerzők megjegyzik, hogy a magyar szabályozás liberális, mert az állami nyelven túl a nemzetiségek nyelvén is készíthetnek okiratot a királyi közjegyzők. Az óvadék összegének megállapításánál hangsúlyozzák, hogy a jogalkotó annak mértékét viszonylag alacsonyan állapította meg. A közjegyzői kamarák megalakításánál az volt az alapelv, hogy a kamara léte csökkentse az állami beavatkozás lehetőségét, és a szakmai önkormányzat juttassa kifejezésre a tagok érdekeit. A közjegyzői okiratoknál hangsúlyozzák, hogy a törvény csak közjegyzői okirat készítését tette lehetővé a közjegyzők számára. Az ingatlanral kapcsolatos szerződések esetén a közjegyzőnek először a telekkönyvi rendtartást kellett átnézni ahhoz, hogy a bejegyzések vizsgálatát követően a nyilvántartás tartalmával egyező szerződés készülhessen. Az okiratok másolatainak hitelesítése amennyit bizonyít, hogy „a másolat állítólag ere-

detiről íratott le, azért, mert a közjegyző sem az illető irat eredetiségéért, sem a valódiságáért nem kezeskedhetik”.¹⁵⁴ A szerzők a közjegyzői okiratok végrehajthatósági feltételeit is részletesen elemzik. Mint írják, a királyi közjegyzőkről szóló törvény a bajor mintát vette át, azonban a végrehajtási kifogásokról szóló részt nem emelték át a magyar törvény szövegébe. A törvény az örökösödési eljárásról szóló jogszabály elkészültéig a hagyatékok körüli közjegyzői eljárást ideiglenesen szabályozta. A fegyelmi eljárás szabályozásával a királyi ügyész közváltói szerepével egyetértettek.

A Dárday–Zlinszky-féle kommentárnak két recenziója is megjelent a jogi folyóiratokban. A *Magyar Igazságügy* névtelen kritikusa a kisebb hibák kiemelése mellett hangsúlyozta, hogy a szerzők a minél előbbi megjelenés érdekében nem várták be a törvény végleges szövegét, hanem a központi bizottság javaslatát használták, kiegészítve a főrendiház véleményével, mint hatályos szöveget. A történeti részt egyszerű átvételnek tartja az osztrák közjegyzői kommentár, Julius Schimkowsky és Szokolay István már ismertetett munkáiból. Hiányossága a magyarázatnak, hogy olyan alapvető és a törvényhozás folyamatában nagy vitát kavarázó rendelkezéssel, mint a közjegyzői kényszer eseteinek értelmezése nem foglalkozik. A közjegyzői ügyvitel kérdéseivel sem foglalkozik a kommentár, így nem meglepő, hogy a recenzió írója meglehetősen szerény szavakkal fejezte be írását.¹⁵⁵

A *Jogtudományi Közlöny* hasábjain Apáthy István sokkal méltányosabb kritikát közölt, bár egyetértett a *Magyar Igazságügy* névtelen recenziójával, hogy a Dárday–Zlinszky szerzőpáros indokolatlanul sietett kommentárjának kiadásával, és így nem a végleges törvénysszöveget vette

¹⁵⁴ Dr. Dárday Sándor – Zlinszky Imre: *Kézikönyv kir. közjegyzők számára. Tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire irománypéldákkal ellátva*. I. kötet. Budapest, 1875, Franklin Társulat, 130. p.

¹⁵⁵ „Egyébiránt a kiadók sem fognak az ily gyártmánnyal célt érni, mert minden jogász óvakodni fog egy oly commentárt kezébe venni, mely először is nem commentár, azután pedig néhány banális megjegyzésen kívül egy sereg tévedést tartalmaz, és végre mely még a törvénysszöveget is hibásan közli. A lomtárba vele!” *Kézikönyv kir. közjegyzők számára, tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire*. Írták dr. Dárday Sándor, a „Jogtud. Közlöny” szerkesztője és Zlinszky Imre kir. it. táblai pótbíró, I. köt., Budapest, Franklin Társulat, 1875. In Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1875*. Harmadik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 125–134. p.

alapul munkájának kidolgozásához. A történeti részt Szokolay István már idézett értekezéséből vették át a szerzők. Apáthy hiányolta a kommentár rendszerének konzekvens felépítését is. Kifejtette továbbá, hogy olyan részeket is tartalmaz a kommentár, ami nem egy törvény magyarázatba való, ugyanakkor menti a szerzőket a „kezdeményezés érdeme” és a kommentár hiányt pótló jellege. Ezért véleménye szerint nem lehet a szerzőket elmarasztalni, mivel a végső ítéletet ugyanis a kommentárt forgató jogászok fogják kimondani.¹⁵⁶

Ökröss Bálint Magyar közjegyzői törvény (1874:XXXV. törvénycikk) címmel szintén 1875-ben jelentette meg ismert kommentárját. Könyvét három részre tagolta. Az első részben ismertette a peren kívüli (nem peres) eljárás fogalmát, a közjegyzői intézmény eredetét, a közjegyző fogalmát, a közjegyzőség előnyeit és történetét. A második részt a közjegyzői törvény kommentárja képezi. A harmadik rész a közjegyzői törvények végrehajtásához kapcsolódó jogszabályok ismertetését tartalmazza. Ökröss Bálint véleménye szerint a „perenkívüli eljárás (jurisdictio voluntaria) körébe oly cselekmények tartoznak, melyek valamely jogügylet alapítását, biztonságát, módosítását vagy megszüntetését célozzák; bírói segély nélkül vagy bírói közvetítéssel ugyan, de a jogügyletben érdekeltek egyező akarata szerint”.¹⁵⁷

Mint írja, a nem peres eljárások jó része ellentétes a bírói hivatással, így azok lefolytatását külön intézményre, és pedig a királyi közjegyzőségre kellene bízni. A magyar szabályozás lényege, hogy a közjegyző nem közhivatalnok. A közjegyzői intézményt az ügyvédi és bírói hivatásból való különbségek adják. A szerző a pártatlanságot, a megbízhatóságot és a közjegyzői okiratok közhitelességét emelte ki a közjegyzőség jellemzőiből, amelyeket a következő 12 pontban foglalta össze: 1. „Az államhivataloktól nyert személyes jogosultság a közjegyzői funkciók gyakorlására. 2. Jogi képzettség elméleti és gyakorlati tekintetben, ugyanazon szigorral, mint a bírákra és ügyvédekre nézve. 3. Feddhetetlenség; mentes

¹⁵⁶ Apáthy István: *Kézikönyv kir. közjegyzők számára, tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire*. Írták: Dr. Dárday Sándor és Zlinszky Imre, I. köt., Budapest, Franklin Társulat, 1875. In *Jogtudományi Közlöny*, 1875. 11. szám, 89–90. p.

¹⁵⁷ Ökröss Bálint: *Magyar közjegyzői törvény (1874:XXXV. törvénycikk). Az e törvényre vonatkozó ministeri rendeletekkel összehasonlító és kiegészítő jegyzetekkel kísérvé*. I. füzet. Budapest, 1875, Róth Mór kiadása, 4. p.

azon erkölcsi fogvatkozásoktól, melyek a közjegyző reputációjára árnyat vethetnének s az iránta való bizalmat megingathatnák. 4. Hivatali eskü, melyet minden közjegyző előlegesen tesz arra, hogy a törvény rendeleteit s a felek érdekeit szem előtt tartja. 5. Titoktartás, melyre a közjegyzőt esküje, a bizalmi állás, melyet elfoglal, s a felek érdekei egyaránt kötelezik. 6. Részrehajlatlanság, melynél fogva a közjegyző, a magánmegbízottaktól eltérőleg, mind a két fél érdekeit egyiránt köteles szem előtt tartani... 7. Jogi tanácsadás... 8. Szorgalom és pontosság, melyre a közjegyzőt nemcsak kötelelességérzete, hanem a törvény is utasítja. 9. Felelősség, amellyel a közjegyző a törvénynek s a felek érdekeinek tartozik... 10. A fegyelem, melynek a közjegyző e minőségében teljesített cselekményeire nézve alatta áll... 11. A biztosíték, melynek letételére a közjegyző kötelezve van a végett, hogy előforduló esetekben a kártérítésre jogosultak kielégítési alapot találjanak. 12. Tárgyilag tekintetben lényeges kellékek, hogy a közjegyző csak bizonyos feltételek teljesítése után, bizonyos teendőkre nézve és bizonyos alakszabályok szerint gyakorolja hivatalos functióit, s csak ily garantiák mellett állítja fel a törvény ama fontos elvet, hogy a közjegyzőt, mindazon közokiratokra nézve, melyek a hatásköréhez utasított ügyekben szabályszerűleg vétettek fel és állítottak ki: teljes hitelesség illeti.¹⁵⁸

Ökröss Bálint a közjegyző jogai közé sorolja az elmozdíthatatlanságot, bizonyos ügyekben a közjegyzői kényszer előírását, a közhitelességet, a közjegyzői okiratok végrehajthatóságát, a szakmai önkormányzatok meglétét, s azt, hogy a közjegyző az állam megbízásából jár el, megtagadhatja a szolgálatát, tevékenységét a törvény védi, a felektől felvilágosítást kérhet, valamint a közreműködéséért díj illeti meg.¹⁵⁹ A közjegyző kötelelességeit 13 pontban határozza meg: Kinevezés után eskütétel, biztosítékadás, pecsét és névaláírás bemutatása, irodanyitás bejelentése. A biztosítékot a törvény által meghatározott összegben kell letenni. A közjegyző a székhelyéhez van kötve, ezen kívül irodát máshol nem tarthat fenn, lakása csak

¹⁵⁸ Ökröss Bálint: *Magyar közjegyzői törvény (1874:XXXV. törvénycikk)*. Az e törvényre vonatkozó ministeri rendeletekkel összehasonlító és kiegészítő jegyzetekkel kísérvé. I. füzet. Budapest, 1875, Róth Mór kiadása, 15–17. p.

¹⁵⁹ Ökröss Bálint: *Magyar közjegyzői törvény (1874:XXXV. törvénycikk)*. Az e törvényre vonatkozó ministeri rendeletekkel összehasonlító és kiegészítő jegyzetekkel kísérvé. I. füzet. Budapest, 1875, Róth Mór kiadása, 17–18. p.

a székhelyén lehet. Székhelyét csak távozási engedély birtokában hagyhatja el. Csak a törvényben meghatározott esetekben tagadhatja meg a szolgálatát. A titoktartási kötelezettség mellett a törvényes működés megtartásának kötelezettsége terheli. A közjegyzőt a személyes közreműködési kötelezettség terheli. A közjegyzői hivatáshoz összeférhetlenségi szabályok tartoznak. Addig működhet, amíg testi vagy szellemi fogyatkozása nincs. Csak az eskü letétele után fejtheti ki a működését. Közjegyzői tevékenységet csak a székhelyén láthat el. Érdekeltség vagy elfogultság esetén az ügyben nem járhat el. Idegen nyelven csak nyelvi jogosítvány birtokában készíthet közokiratot. A hatáskörébe tartozó ügyekben jogosult eljárni. Csak díjszabás szerinti díjat számíthat fel.¹⁶⁰

A kommentár a továbbiakban a közjegyzőség középkori és újkori történetéről ad áttekintést. A törvény magyarázatánál kiemeli, hogy a jogszabályalkotó a törvény szövegének kialakításánál a bajor és az osztrák szabályozást vette alapul. A biztosíték adásánál hangsúlyozza, hogy a főgarancia a közjegyző jelleme és becsületessége, ugyanakkor a pénzbeli biztosíték megléte emeli a jogkereső közönség bizalmát. A közjegyzői okiratok készítésénél kiemeli, hogy a kellékek lehetnek lényegesek és kevésbé lényegesek. Továbbá, hogy a lényeges feltételek hiánya (okiratok felolvasása, a tanúk jelenléte, szükség esetén az okirat helye és kelte, a közjegyző, a felek, a tanúk és a tolmács aláírása, a közjegyző pecsétje) az okirat érvénytelenségét eredményezi.¹⁶¹

Ökröss Bálint kommentárjának egyik nagy érdeme abban rejlik, hogy a szerző az Igazságügyi Minisztérium osztályfőnökeként, valamint a jogszabálytervezet előkészítőjeként és tárgyalójaként a magyar szabályozás modelljeinek, illetve az alapul szolgáló európai közjegyzői rendszernek ismerőjeként nyomon tudta követni a törvény szövegének változásait. Másik nagy jelentősége az, hogy a rendelkezésre álló összes végrehajtási rendeletet közölte, és ennek eredményeként a törvény alkalmazásához egyetlen kötetben összegyűjtött anyaggal nyújtott segédeszközt. A Jog-

¹⁶⁰ Ökröss Bálint: *Magyar közjegyzői törvény (1874:XXXV. törvénycikk)*. Az e törvényre vonatkozó ministeri rendeletekkel összehasonlító és kiegészítő jegyzetekkel kísérvé. I. füzet. Budapest, 1875, Róth Mór kiadása, 18–20. p.

¹⁶¹ Ökröss Bálint: *Magyar közjegyzői törvény (1874:XXXV. törvénycikk)*. Az e törvényre vonatkozó ministeri rendeletekkel összehasonlító és kiegészítő jegyzetekkel kísérvé. I. füzet. Budapest, 1875, Róth Mór kiadása, 110–116. p.

tudományi Közlöny névtelen recenzense azt emelte ki, hogy Ökröss szerencsésen ötvözte a történeti rész elemzését a törvény magyarázatával. Ugyanakkor sokallotta az egyéb eljárásjogi jogszabályok ismertetését, mivel úgy gondolta, hogy ezeket egy gyakorlati jogász már ismeri. A jogi összehasonlításra vonatkozó részek túl hosszadalmas elemzését is vitatta. Összességében ugyanakkor az elkészült művet értékes szakmunkának tartotta.¹⁶²

Rupp Zsigmond a közjegyzői törvény kommentárjának megírására a Magyar Themis folyóiratban részletekben közölt tanulmányosorozatával készült fel. A könyv megírásával a szerző a nemzedéke „előtt legnagyobb részben ismeretlen intézmény valódi természetének, eredetének és múltjának megismertetéséhez és a törvényhozó nem mindig szerencsésen kifejezett valódi szándékának megvilágosításához” kívánt hozzájárulni.¹⁶³ A történeti rész külföldre vonatkozó vázlata, amely az ókori Róma és a középkori Itália, Németország és Franciaország, valamint az osztrák örökös tartományok intézményeit tárgyalja, elsősorban külföldi szakmunkákra, valamint Szokolay István már ismert könyvére támaszkodik. A közjegyzőség hazai története, a hiteles helyek bemutatása azonban teljesen új feldolgozás, amely a szerző édesapja, Rupp Jakab neves helytörténész útmutatásával készült.

Rupp Zsigmond a gyakorlati jogászoknak, elsősorban a királyi közjegyzőknek szánta művét, így mellőzte az elméleti fejtegetéseket, ugyanakkor az osztrák, a bajor és a francia szabályozás rendelkezéseinek összehasonlításánál a még hiányzó gyakorlati tapasztalatok pótlásával igyekezett az olvasót eligazítani. A kommentár szövege hűen tükrözi az országgyűlési vitában elhangzott álláspontokat, a sok vitát kiváltott, az

¹⁶² A magyar közjegyzői törvény (1874. XXXV. törvénycikk). Az erre vonatkozó miniszteri rendeletekkel összehasonlító és kiegészítő jegyzetekkel kísérve Ökröss Bálint, a m. kir. igazságügyminiszterium osztálytanácsosa, megvizsgált bíró, közjegyző, köz- és váltóügyvéd, s a m. t. академия l. tagja által. *Jogtudományi Közlöny*, 1875. 14. szám, 121–123. p.

¹⁶³ Rupp Zsigmond: *A magyar kir. közjegyzőségi törvény (1874. évi XXXV. törvénycikk) magyarázata. Különös tekintettel a közjegyzői intézmény történeti fejlődésére. Közjegyzők, közjegyzői segédek, bírák és ügyvédek számára. A közjegyzői intézmény történetének vázlatával – összehasonlító és kiegészítő jegyzetekkel – gyakorlati útmutatóval és az e törvényre vonatkozó miniszteri rendeleteket és irománypéldákat tartalmazó függelékekkel ellátva.* Budapest, 1875, Tettey Nándor és társa kiadása, I. p.

idegen nyelvű közjegyzői okiratok készítésére feljogosító 7. §-sal kapcsolatos felsőházi álláspontot csak az „eltévesztett hazafiság” példájaként aposztrofálja. A közjegyzői kényszer eseteinek taglalásakor pedig ismét részletesen merít az országgyűlési vitából. Konzekvensen kiállt a közjegyzői telekkönyvi kényszer elvetett javaslata mellett, mert szerinte ezt meg kellett volna engedni a közjegyzőknek. Rámutatott arra is, hogy a közjegyzői kényszer kérdése már a törvényjavaslat tárgyalását megelőző szakmai vitákban (jogászgyűlések, ügyvédegyletek emlékiratai) eldőlt. A törvény legnagyobb vívmányának a közjegyzői okiratok végrehajthatóságának kimondását tartotta. A korabeli osztrák mintától eltérve az okirat végrehajthatóságához a feleknek nem kellett ún. alávetési nyilatkozatot tenni, hanem a bajor törvénnyel egyezően „a közjegyzői okirat már mint ilyen végrehajtható”.¹⁶⁴ Véleménye szerint a hagyatéki eljárás szabályozásának későbbi időpontra halasztásával a jogszabályalkotó a közjegyzői intézmény fejlődését gátolta, mert egy bírói megbízás keretében kezelt közjegyzői közreműködés nem biztosította a közjegyzőség részvételét az örökösödési ügyek intézésében. Kiállt a fegyelmi bíróságok megalakítási módja mellett, mivel véleménye szerint a testület (kamara) és az államhatalom között kell a fegyelmi jogkört megosztani. A közjegyzői kamarák szabályozása az osztrák mintát követte. A mű gyakorlati értékét emelte, hogy az összes vonatkozó jogszabályokat közölte, valamint irománypéldákat (iratmintákat) is csatolta kommentárhoz.

A korabeli kritikák kedvezően fogadták Rupp Zsigmond kommentárját. A *Magyar Igazságügy* folyóirat már említett szigorú recenzense, kiemelve a szerző jártasságát a tárgyalt témában, előnyösen nyilatkozott a könyvről.¹⁶⁵ Apáthy István a Dárday–Zlinszky-féle és a Rupp-féle kom-

¹⁶⁴ Rupp Zsigmond: *A magyar kir. közjegyzőségi törvény (1874. évi XXXV. törvénycikk) magyarázata. Különös tekintettel a közjegyzői intézmény történeti fejlődésére. Közjegyzők, közjegyzői segédek, bírák és ügyvédek számára. A közjegyzői intézmény történetének vázlatával – összehasonlító és kiegészítő jegyzetekkel – gyakorlati útmutatóval és az e törvényre vonatkozó miniszteri rendeleteket és irománypéldákat tartalmazó függelékekkel ellátva.* Budapest, 1875, Tettey Nándor és társa kiadása, 172. p.

¹⁶⁵ „A szerző ismeri a közjegyzői intézményt, jártas a közjegyzőségről keletkezőt külföldi irodalomban, tudja, mily kérdések vitásak a törvényhozások előtt és az irodalomban, látja, mily nehézségek merülhetnek fel hazánkban is e kérdések megoldásában, és e nehézségek eloszlításában önálló gondolkodást tamúsít.” A magyar királyi közjegyzőségi törvény. In Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1875.* Harmadik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 135. p., 135–137. p.

mentárt akárcsak „két ikertestvérként” hasonlónak vélte. Visszafogott bírálata nem volt alkalmas arra, hogy kiemelje Rupp kommentárjának értékeit. Közvetve azonban elismerte, hogy Rupp Zsigmond munkája alaposabb, gyakorlati igénnyel megírt munka, amelynek nagyobb a megbízhatósága.¹⁶⁶

A három kommentárt elemezve összegzésként megállapítható, hogy jogos volt a kortársak elmarasztaló ítélete a Dárday–Zlinszky-féle kommentárt illetően. Ökröss Bálint munkája egy magánjogi és polgári eljárásjogi kérdésekben felkészült elméleti jogász műve, a törvény gondos elemzése ugyanakkor nem mindig nyújtanak segítséget a gyakorló jogásznak. Rupp Zsigmond törvénytárgyát a gyakorlati jogászok kompasza volt, mindent tartalmaz, ami a közjegyzői jogalkalmazásban szükséges volt. Nem véletlen a kortársak és a szakmai utókor megbecsülése, amiben méltán részesül a kiváló felkészültségű és a korabeli közjegyző-ség érdekképviselőjét is ellátó királyi közjegyző.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Apáthy István: Kézikönyv kir. közjegyzők számára, tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire. Írták: Dr. Dárday Sándor és Zlinszky Imre, I. köt., Budapest, Franklin Társulat, 1875. In *Jogtudományi Közöny*, 1875. 11. szám, 89–90. p.

¹⁶⁷ Rupp Zsigmond (1838–1917) 1838-ban Budán született Rupp Jakab neves helytörténész fiaként. Középiskolai tanulmányait a budai főgimnáziumban végezte, majd a Pesti Tudományegyetemen jogot hallgatott. 1860-ban Andaházy László budai császári és királyi jegyzőnél helyezkedett el jegyzőjelöltként. Az intézmény megszűnését követően 1861-ben törvényszéki jegyző lett, majd törvényszéki bírónak nevezték ki. 1868-ban Horvát Boldizsár igazságügyi miniszter a közjegyzői intézmény tanulmányozására Angliába és Franciaországba küldte. Királyi közjegyzőnek 1875. augusztus 1-jével Budapest II. kerületébe nevezték ki, és 1897-ben az V. kerületébe helyezték át, ahol 1917-ben bekövetkezett haláláig tevékenykedett. A Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara előbb választmányi tagjai sorába, majd 1897-től a kamara elnökévé választotta; elnöki tisztségét élete végéig betöltötte. Az igazságügyi kormányzat az örökösödési törvény, a közjegyzői törvény és a telekkönyvről szóló jogszabály módosításának kidolgozásába is bevonta. 1898-ban az Osztrák Vaskereszt III. osztálya kintüntetésben részesült, 1904-ben az udvari tanácsosi címet érdemelte ki. 1875-ben megírta a magyar királyi közjegyzői törvény magyarozatát, és 1913-tól a Királyi Közjegyzők Közönyében folytatásokban jelentette meg befejezetlen művét. A magyar közjegyzői intézmény (1874. évi XXXV. és 1886. évi VII. törvényekkel) története címmel. Tehetségének sokszínűségét kisebb zeneszerzeményei is mutatják. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség enlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 221. p.

3. A közjegyzői díjtörvény megalkotása

A királyi közjegyzőkről szóló törvény csak a díjmegállapítás általános elveit tartalmazta. Az igazságügyi miniszter pedig a törvény 210. §-ban arra kapott felhatalmazást, hogy a közjegyzői díjak szabályozására ideiglenes szabályzatot adjon ki, majd három év elteltével a díjszabással kapcsolatos törvényjavaslatát terjessze az országgyűlés elé. Ezzel a magyar jogalkotás azt az általános rendezőelvet követte, hogy az ügyfelek biztonsága érdekében tételes díjszabályzatot dolgozott ki. A német államok, különösen a mintául szolgáló Bajor Királyság, valamint Ausztria is díjszabást dolgozott ki a közjegyzői eljárásokra. Franciaország viszont ettől eltérően a közjegyzői díj megállapítását a felek megállapodására bízta.¹⁶⁸

A magyar közjegyzői díjszabályzat a közjegyzői díj elemeit a munkadíj, az írásdíj, a távozási díj és az útiköltség, valamint a bírósági megbízotti díjak és költségek fajtáiban határozta meg. A munkadíj lehetett fokozatos (érték szerint megállapított) munkadíj, szabott (fix) munkadíj és idő szerinti munkadíj. Az összehasonlításul szolgáló bajor közjegyzői díjszabályzat a munkadíjakkal ugyancsak három kategóriáját állítja fel: érték szerinti díjak (Gebühren nach Wertverhältnissen), szabott munkadíj, idő szerinti munkadíj. Az érték mint megállapított munkadíj a magyar szabályozásban 1 ezüst forint díjtételről indul a 200 forintig terjedő ügyértéknél, és az 5000 Ft feletti érték után erősen degresszív skálát alkalmaz azzal, hogy a felszámított díj 500 forintnál nagyobb nem lehet.¹⁶⁹ Ez a kétoldalú ügyleti okiratokra vonatkozott, egyoldalú okiratoknál, óvási és letéti ügyekben mérsékeltebb díjat lehetett felszámítani. A bajor díjszabás az érték szerinti ügyleteknél hasonló, de a magasabb értékű ügyle-

¹⁶⁸ Rupp Zsigmond: *A magyar kir. közjegyzőségi törvény (1874. évi XXXV. törvény cikk) magyarozata. Különös tekintettel a közjegyzői intézmény történeti fejlődésére. Közjegyzők, közjegyzői segédek, bírák és ügyvédek számára. A közjegyzői intézmény történetének vázlatával – összehasonlító és kiegészítő jegyzetekkel – gyakorlati útmutatóval és az e törvényre vonatkozó ministeri rendeleteket és irománypéldákat tartalmazó függelékekkel ellátva*. Budapest, 1875, Tettey Nándor és társa kiadása, 273–274. p.

¹⁶⁹ A mai értékviszonyokkal történő összehasonlítás szempontjából ez a következő forintban kifejezett díjakat jelentené. Egy ezüst forint két koronának felelt meg. A korona általános átszámítása 1 korona = 1000 forint. Így az érték szerinti díjak 2000 forinttól 100 000 forintig terjedtek.

teknél kisebb díjat enged alkalmazni, vagyis a díjmaximum alacsonyabb. A szabott díjak a magyar szabályozás alapján tételesen, ügylettípusok szerint voltak kialakítva, míg a bajor díjrendelet csak három díjosztályba sorolta az ügyeket. Az idő szerinti díj a magyar szabályozásban az első órára 2 ezüst forint, a további órákra pedig óránként 1 ezüst forint.

A bajor díjszabályzat ügylettípusokat sorol fel, amelyekre kötelezően idő szerinti díjakat kell alkalmazni. A magyar közjegyző távozási díj és utazási költség felszámítására volt jogosult. Magyar viszonyok között ez a lovas kocs (bérkocsi) igénybevételét jelentette, míg a fejlettebb bajor viszonyok között már a vasút (vaspálya) igénybevételének lehetőségét is szabályozták. Bírói megbízások esetén a bíróság állapította meg a közjegyző díjait, a szabályzat csak a napidíj 5 ezüst forintos mértékét rögzítette.¹⁷⁰ Az írásdíjak meghatározása még arra is ügyelt, hogy egy oldal 25 sort tartalmazzon.

1877-ben az igazságügyi miniszter a közjegyzői kamarák és a bíróságok számára egy körrendeletet bocsátott ki, amely a királyi közjegyzők hagyatéki ügyekben történt „kölségfelszámítási visszaéléseire” kívánta felhívni a figyelmet. A rendelet a közjegyzők körében nagy felháborodást keltett, mivel a konkrét esetsorozat elemzésén túl általános megállapításokat is tartalmazott, nevezetesen, hogy „a királyi közjegyzői intézmény létezésének betöltött második évében is nem felel meg a jogosultan tőle várt reményeknek”.¹⁷¹ Antunovits Mátyás szabadkai királyi közjegyző cikkében sérelmezte a körrendelet kiadását, mert szerinte általánosító megállapításaival nem szolgálta a kar érdekeit, az egyes közjegyzők hagyatéki ügyekben történt díjfelszámítási ügyekben pedig törvényességi felügyeleti jogkörben el lehetett volna járni. Csanády Kálmán nagyváradi királyi közjegyző ugyancsak vitába szállt a közjegyzők hátrányos megítélését eredményező igazságügyi miniszteri körrendelettel. Véleménye szerint a közjegyzőket nem lehet egyedüli felelősöknek kikiáltani akkor, amikor a bírósági megbízottként eljáró közjegyzők díját a bíróságok állapítják meg. Inkább bizonyos elfogultság állapítható meg a bíróságok gyakorla-

¹⁷⁰ Dr. Alexy Albert: Az új bajor közjegyzői díjszabályzat. In Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1876.* Hatodik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 123–128. p.

¹⁷¹ Antunovits Mátyás: Egy igazságügyi miniszteri körrendelet I–II. *Jogtudományi Közöny, 1877.* 35. szám, 283. p.; 1877. 37. szám, 295–296. p.

tábol a közjegyzőkre nézve, mivel a közjegyzők hagyatéki ügyekben kapott hatásköre sértette a bíróságok és a közigazgatási hatóságok érdekeit. A helyzet rendezése érdekében egy díjtáblázat kidolgozására tett javaslatot, amelynek tervezetét el is készítette.¹⁷²

Az igazságügyi miniszter törvényi kötelezettségének eleget téve 1880-ban terjesztette elő törvényjavaslatát a közjegyzői díjakról. A képviselőház a 202. országos ülésén kezdte meg a törvényjavaslat általános tárgyalását. Emmer Kornél előadó azt javasolta, hogy a díjtételek maradjanak változatlanok a korábbi szabályzathoz képest.¹⁷³ Előadói előterjesztését felhasználva általános megállapításokat tett a királyi közjegyzői intézményről. Véleménye szerint szükség volt a közjegyzőség reformjára, mivel az aktuális szabályozás szerint a közjegyzők a jogkereső közönség érdekeit nem tudták kielégíteni. A belügyminiszter előterjesztésében tárgyalta a képviselőház a hagyatéki eljárásról szóló törvényt, ezért azt javasolta, hogy annak az elvnek a fenntartásával, hogy általában a közjegyzőket kellene megbízni az eljárások lefolytatásával, a hagyatéki eljárások közjegyzői díjaira vonatkozó rendelkezéseket ott tárgyalják meg. Ez a díjtörvény vitáját abba az irányba vitte el, hogy szükség van-e egyáltalán a közjegyzőségre. Veszter Imre támogatta a közjegyzőség fennállását, és a legfőbb problémát a községi jegyzők zugírászatában jelölte meg.

Pauler Tivadar igazságügyi miniszter utalt a hagyatéki eljárások díjaival kapcsolatos problémákra, de úgy vélte, hogy a díjak megállapítása körüli anomáliák részben a bíróság, részben pedig a közjegyzők számlájára írandók. Irányi Dániel a közjegyzőség intézménye ellen foglalt állást. Véleménye szerint a közjegyzőség problémáira nem jelenthet megoldást sem a közjegyzői kényszer eseteinek kibővítése, sem pedig a hatáskör bővítése. Vitatta egyes közjegyzői hatáskörbe utalt feladatok, mint az árverések, a hagyatéki leltárok felvétele és a hagyatékok tárgyalása közjegyzői hatáskörnek tekintését, mivel ezek hatósági feladatok. Ezzel valójában a közjegyzői intézmény lényegi természetét nem ismerte fel. A „problé-

¹⁷² Csanády Kálmán: A kir. közjegyzői díjak szabályzásáról hagyatéki ügyekben. *Jogtudományi Közöny, 1878.* 1. szám, 4–8. p.

¹⁷³ „A díjtételek a tapasztalás által helyesnek bizonyultak, azok felemelése inkább elriasztaná a közönséget a közjegyzői intézmény igénybevételétől, a díjtételek leszállítása pedig sem a közjegyzők, sem a közönség részéről nem kívántatik, de le sem szállíthatók alacsonyabbra, – ezen díjtételeken jelentékeny változás nem tétetett.” 202. országos ülés 1880. február 5-én. *Képviselőházi napló 1878–1881.* IX. kötet. 357. p.

ma” megoldására azt javasolta, hogy azokat az ügyvédek, akik „tudás, tapasztalat, gyakorlat és jellem, valamint becsületesség” vonatkozásában kiemelkednek az ügyvédek köréből, hatalmazzák fel a közjegyzői feladatok ellátására is. Miután itt ügyvédi és közjegyzői feladatok együttes ellátásáról lenne szó, úgy alacsonyabb díjtétel mellett is el lehetne látni a feladatokat. Ezzel először jelent meg a magyar közjegyzőség történetében az ún. ügyvéd-közjegyzőség elmélete, ami a hazai jogéletben az ügyvédek és a közjegyzők között a 20. század első évtizedeiben nagy vitákat kavart.¹⁷⁴ Pauler Tivadar igazságügyi miniszter rögtön visszautasította Irányi Dániel elképzelését, mert összeférhetetlennek tartotta a két hivatás együttes gyakorlását.

A törvényjavaslat részletes tárgyalásánál Tisza Kálmán miniszterelnök azt hangsúlyozta, hogy lehetőség szerint a közjegyzőkre kell bízni a hagyatékok tárgyalását, mivel az a közigazgatás tehermentesítését szolgálná. Ugyanakkor feltételként szabta, hogy a 200 ezüst forint alatti hagyatékokat a közjegyzők ingyen tárgyalják le. Simonyi Ernő általában a közjegyzői intézmény léte ellen szólalt fel, véleménye szerint Magyarországon nincsen szükség közjegyzőre. Ezt azzal indokolta, hogy a kereskedelmi viszonyok nem olyan fejlettek, mint a nyugat-európai országokban. Tisza Kálmán belügyminiszteri minőségében kiállt a közjegyzőség mellett, azt az igazságszolgáltatás részének tekintette, és fenntartása érdekében fejlesztéseket is kész volt előterjeszteni. Orbán Balázs szélsőséges nézeteket fogalmazott meg, aminek háttérben a kormányellenes túlzott ellenzéki nézetei álltak.¹⁷⁵

A törvényjavaslat szövegét a főrendiház vita nélkül elfogadta, így a képviselőházban a javaslat harmadik olvasata következett.¹⁷⁶ A képviselőház a díjtörvényt azzal fogadta el, hogy a hagyatéki leltárok felvételéért és a hagyatéki tárgyalások lefolytatásáért a közjegyzőt a 300 forint alatti hagyatékok esetén 3 forint díjazás illeti meg. A díjtörvény részletes elvi

¹⁷⁴ Irányi Dániel felszólalását lásd 202. országos ülés 1880. február 5-én. *Képviselőházi napló 1878–1881*. IX. kötet. 360–361. p.

¹⁷⁵ „A közjegyzői intézmény egy haszontalan, hasznavehetetlen, felesleges és hazánk viszonyai közt egyáltalában be nem illeszthető intézmény. Az majmolása volt a külföldnek.” Orbán Balázs felszólalását lásd 202. országos ülés 1880. február 5-én. *Képviselőházi napló 1878–1881*. IX. kötet. 369–370. p.

¹⁷⁶ CX. országos ülés 1880. június 15-én. *Főrendiházi napló 1878–1881*. II. kötet. 92–96. p.

alapú és gyakorlati elemzését ezúttal nem kell elvégezni, mivel az elfogadott törvény főbb rendelkezései és díjtételei megegyeztek a miniszter által a törvény hatálybalépésekor kiadott díjszabály tétéleivel. A hagyatéki eljárások díjainak megállapítása pozitív lépésnek bizonyult, mert ezzel megszűnt a bíróságok és a közjegyzők közötti díjvita lehetősége.

4. A közjegyzői hatáskör javasolt és megvalósult bővülései

A közjegyzői kamarák megalakulását tárgyaló részben is kifejtésre került, hogy a kamarák már az első években felterjesztéseket, emlékiratokat intéztek az igazságügyi miniszterhez, amelyekben a közjegyzőség helyzetének javítását, a közjegyzői hatáskörök bővítését kérték. A különböző szakfolyóiratokban, elsősorban a *Jogtudományi Közönyben* is jelentek meg írások a közjegyzők tollából, amelyek azután vitákat generáltak. A közjegyzői kényszer eseteinek kiterjesztése volt az egyik olyan téma, amelynek a jogalkotó szándéka szerinti szűk körű megvonása állandó vitaforrást jelentett. Mocsári Béla az e témáról írott cikkében elismerve annak realitását, hogy a francia mintájú közjegyzői kényszer a magyar viszonyok között nem vezethető be, amellelt érvelt, hogy a telekkönyvi viszonyok rendezése érdekében vezessék be a telekkönyvi bejegyzésekhez a közjegyzői okirati kényszert. Érvelését a közjegyzőség helyzetének javítása mellett az államháztartás bevételeinek növekedésével indokolta.¹⁷⁷ Javasolta a közjegyzői törvény közjegyzői kényszerre vonatkozó 54. § a) pontjának újrafogalmazását azzal, hogy az „ingatlanok tulajdonjogának átruházása és korlátozása iránt kötetendő mindennemű jogügyleteknél, kivéve a végrendeleteket, a bíróság előtt fölvetett osztályos vagy peregyezségeket”, közjegyzői okirat alkalmazása szükséges. A közjegyzői kényszert

¹⁷⁷ „A kényszer kiterjesztése által a közjegyzői intézmény erősebb alapot nyer, a közjegyzők állása jobbá, biztosabbá tétetik, ami viszont azt fogja eredményezni, hogy valódi szaktehetségek fognak a közjegyzői állásokért szívesen versengeni; hogy a közjegyzők helyzetének javulásával a mellettök helyettes vagy segédként működők száma egyre szaporodni fog, s ez által ezeknek nyújtatik biztos kenyér; hogy az állam jövedelme bélyegek és illeték rendszeres és pontos bevételezéséből tetemesen gyarapodni fog.” Mocsári Béla: A közjegyzői kényszer kiterjesztése. *Jogtudományi Közöny*, 1876, 2. szám, 13–15. p.

kiterjesztette volna a jegyesek és házastársak között mindennemű jogügyletre, amelyekben a szerződő felek kölcsönös vagy egyoldalú kötelezettséget vállalnak egymásnak. Természetesen a kibővült hatáskör a közjegyzők számának növelését igényelte volna, és minden járásbíróági székhelyen egy közjegyzői székhely létesítését.¹⁷⁸

Illyés Károly királyi táblai pótbíró vitába szállt Mocsári Béla okfejtésével. Szerinte Mocsári túlzottan optimista volt, amikor a közjegyzői kényszer kiterjesztésével akarta a rendezetlen telekkönyvi állapotokat megoldani. Mint mondta, a közjegyzői okiratokra e körben nincsen szükség, mivel a községi jegyzők el vannak látva iratmintákkal (írománypéldákkal), és így a feladataikat el tudják látni. Problémát ugyanakkor az okoz, hogy a megkötött szerződéseket nem mutatják be telekkönyvi bejegyzésre, ezért a közhitelű nyilvántartás nem a valós tulajdoni állapotokat tükrözi. Saját álláspontja szerint a törvény széles körben állapítja meg a közjegyzők hatásköreit. A jogkereső közönség a közjegyzőséget egy ráerőszakolt intézménynek tartja, és a kényszer kiterjesztése az intézmény népszerűtlenségét növelné.¹⁷⁹

A vitát Konrád Sámuel királyi aljárásbíró zárta le, aki kisebb eltérésekkel Mocsári Béla álláspontjához csatlakozott. Megfogalmazása szerint az aktuális helyzetben a telekkönyvi állapotok rendezetlenségét az okozza, hogy az elkészült szerződéseket nem mutatják be telekkönyvi bejegyzésre. Ezért a közjegyzői kényszerrel a megszorítással támogatta, hogy a közjegyzőknek az elkészített szerződéseket 8 napon belül be kell mutatni a telekkönyvi hivatalnál. Mint mondta, a közjegyzők igénybevétele a közjegyzői díjszabás mellett nem lenne drágább, mivel a községi jegyzők sem készítik el olcsóbban a szerződéseket. A közjegyzői kar létszámának növelése pedig megoldható lenne a bírói és az ügyvédi pályákról hivatást váltók áthelyezésével.¹⁸⁰

A közjegyzői kényszer bővítésének kérdése az adott kor körülményei mellett eleve kudarcra volt ítélve, azonban az egyes magánjogi törvény-

¹⁷⁸ Mocsári Béla: A közjegyzői kényszer kiterjesztése. *Jogtudományi Közöny*, 1876. 2. szám, 15. p.

¹⁷⁹ Illyés Károly: Észrevételek a közjegyzői kényszer kiterjesztése iránt. *Jogtudományi Közöny*, 1876. 4. szám, 35–36. p.

¹⁸⁰ Konrád Sámuel: A közjegyzői kényszer kérdéséhez. *Jogtudományi Közöny*, 1876. 7. szám, 57–59. p.

javaslatok tárgyalásakor a közjegyzők mindig felvetették a hatáskörök bővítését, a korábban rendezetlen jogviszonyokra vonatkozó jogügyletek közjegyzői hatáskörbe adását. E körben a gyámügyi törvényjavaslatnak a hagyatékok tárgyalására vonatkozó rendelkezése váltotta ki a legnagyobb vitát. Zlinszky Imre azt az álláspontot képviselte, hogy a hagyatéki ügyeket a gyámhatóságok tárgyalják le, ne az addigi gyakorlat szerinti bíróságok. Vavrik Béla ezzel szemben kiemelte, hogy egy közigazgatási hatóságra nem lehet rábízni egy ilyen alapvetően az igazságszolgáltatás keretébe tartozó nem peres eljárást. Továbbá, hogy a hagyatéki tárgyalások lefolytatásának bírósági hatáskörbe utalása lehetőséget ad arra, hogy a bírósági megbízás keretében ezzel a feladattal ellássa a közjegyzőket.¹⁸¹ Plihál Ferenc királyi közjegyző is a hagyatékok bírósági tárgyalása mellett érvelt. A bíróság közreműködésére szerinte nemcsak az örökösök érdekeinek megóvása miatt van szükség, hanem a jogbiztonság érdekében is. A bíróság az a szerv ugyanis, amelyik a telekkönyvi állapotokat minden esetben rendezni tudja, és kétséges lehet, hogy a gyámhatóság mindig az elvárható szakszerűséggel tudná kezelni a tulajdonviszonyok rendezésének kérdését.¹⁸² Zlinszky Imre, miután az észrevételek hatására pontosí-

¹⁸¹ Vavrik Béla által közölt statisztika szerint „az egri királyi törvényszék területén működő 3 közjegyző 1876-ik év végéig összesen 2323 hagyatékot tárgyalt; holott 1876-ik évben mindháromnak összes ügyszáma csak 909-et tett ki”. Vavrik Béla: A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. *Jogtudományi Közöny*, 1877. 20. szám, 157–158. p.

Ez a számor is azt mutatja, hogy a vidéki közjegyzőknek mennyire fontos, szinte kizárólagos jövedelmi forrása volt a hagyatékok tárgyalása.

¹⁸² Plihál Ferenc: A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. *Jogtudományi Közöny*, 1877. 20. szám, 158–159. p.

Plihál Ferenc (1830–1901) 1830-ban született Nagykanizsán. A szabadságharcban már gimnazista korában bekapcsolódott, beállt honvédeknek, majd a szabadságharc leverése után büntetésként tíz évig a császári hadseregben szolgált. Miután jogi tanulmányait befejezte, Zala vármegye főszolgabírója lett. A Nagykanizsai Királyi Törvényszék létesítésekor törvényszéki bírónak, 1875-ben nagykanizsai királyi közjegyzőnek nevezték ki. A Zala vármegyei Gazdasági Takarékpénztár felügyelőbizottságának elnöke, a város képviselőtestületének és Zala vármegye törvényhatósági bizottságának tagja volt, továbbá a Nagykanizsai Társaskörnek is. A Nagykanizsai Városépítő Bizottság elnökeként a város fejlődéséért is sokat tett. 1901. március 10-én szülővárosában hunyt el. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 80–81. p.

totta álláspontját, a hagyatékok tárgyalásánál kiállt a bírósági tárgyalások rendszere mellett.¹⁸³

A gyámügyi törvényjavaslat ügyében az Aradi Királyi Közjegyzői Kamara nyújtott be felterjesztést az igazságügyi miniszterhez, mivel – mint írták – a javaslat szövege „lényegesen érinti a közjegyzői intézményt, és kérdésessé teszi a közjegyzők egzisztenciáját”.¹⁸⁴ Szerintük közjegyzői szemszögből nézve az örökösödési eljárás egy törvénykezési rendtartásnak felel meg, amit nem a gyámügyi törvényben, hanem külön eljárásban kell szabályozni, és ezen eljárások lefolytatása a bíróság hatáskörébe kell, hogy tartozzon. A hagyatéki eljárásokban a gyámhatóság rendszerint a kiskorú örökös jogi képviselőjeként jár el, ezért jogdogmatikailag nem indokolt, hogy egy eljárásban részt vevő, érdekelt felet az eljárás lefolytatásával megbízzanak. Általában véve is kifogásolható, hogy egy közigazgatási hatóság folytasson le egy nem peres eljárást, mivel ez azt eredményezné, hogy az ügy fellebbvitele is csak a közigazgatási fórumrendszeren belül lenne kialakítható. Ugyancsak problémát okozna, hogy a községi jegyzők és szolgabírák a hagyatéki leltár felvételével lennének megbízhatók. A jogszabálytervezetben lefektetett elv pedig sértette az 1869. évi IV. törvénycikkben kimondott jogtételt, vagyis a közigazgatás és a bíróságok szétválasztását. A vidéki közjegyzőség bevétele kizárólagosan a bírói megbízás keretében kapott hagyatéki tárgyalások lefolytatásától függött. Az Aradi Királyi Közjegyzői Kamara területén csak két-három, jellemzően nagyobb városban szolgálatot teljesítő közjegyző nem volt ráutalva a hagyatéki eljárások díjbevitelére, a többség e nélkül az irodáját sem tudta fenntartani. Az emlékiratban megismételték a kamara ajánlatát, miszerint kisebb összegű hagyatékok esetén díjmentesen tárgyalnák le az ügyeket akkor, hogyha a hagyatékok tárgyalását a jogszabályalkotó teljesen a közjegyzőség hatáskörébe adná. A kamara álláspontja szerint a „közjegyzői hagyatéki kényszereljárással szemben szakmailag is elfogadható ellenérvet nem lehetne állítani”.¹⁸⁵

¹⁸³Zlinszky Imre: A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. *Jogtudományi Közlöny*, 1877. 21. szám, 165–166. p.

¹⁸⁴Bonts Döme: Az aradi kir. közjegyzői kamara felterjesztése a gyámügyi törvényjavaslat tárgyában. *Jogtudományi Közlöny*, 1877. 21. szám, 167–169. p.

¹⁸⁵Bonts Döme: Az aradi kir. közjegyzői kamara felterjesztése a gyámügyi törvényjavaslat tárgyában. *Jogtudományi Közlöny*, 1877. 21. szám, 169. p.

Zarka Dénes királyi közjegyző ugyancsak a hagyatéki tárgyalások bírói, illetve közjegyzői hatáskörbe adása mellett érvelt azzal, hogy ezt szolgálja a jogkereső közönség érdeke, az eljárás gyorsításának és gazdaságosságának elve, valamint a telekkönyv közhiteles nyilvántartási jellegének erősítése. Álláspontját a korábbi javaslatához képest azzal árnyalta, hogy a haláleset-felvételi jegyzőkönyv és a hagyatéki leltár felvételét a községi jegyzőkre bízna, akik a királyi közjegyző felügyelete mellett végeznék munkájukat.¹⁸⁶

Markó Sándor rozsnói királyi közjegyző a gyámügyi törvényjavaslat vitájával, illetve az abban foglalt közjegyzői hatáskörök értelmezésével és bővítésével kapcsolatban véleményt hangsúlyozottan a közjegyzői intézmény szemszögből nyilvánított. Cikkében kiemelte, hogy a már tárgyalás alá vont törvényjavaslathoz még „kapuzás előtt” a közjegyzőség érdekében kíván hozzászólni. A javaslatnak az örökség birtokbavételére vonatkozó eljárási szabályai szerint hagyatéki tárgyalás lefolytatásával csak kivételes esetben bízható meg királyi közjegyző, ami ellentétben áll a két évvel korábban elfogadott közjegyzői törvénnyel. Általános szabályként a szolgabíró vagy a községi előljáró leltározna és folytathatná le a hagyatéki tárgyalásokat. Ezzel szembeni érvelésében Markó Sándor kifejtette, hogy ez tág teret adna a szakszerűtlen ügyintézésnek, mivel a szolgabírák jogi végzettséggel nem rendelkeznek, persze más kérdés lenne, ha a jogszabály új intézményként bevezetné a gyámi szolgabíró fogalmát, akiknél jogi végzettség előírása és az ügyvédi vizsga letétele is követelmény lehetne.¹⁸⁷

További problémát jelentett, hogy a gyámság alatt állók jogügyleteire nem írták elő a közokirati kényszert, ami nemcsak az általános jogelvekből lett volna levezethető, hanem a korabeli külföldi szabályozással is ellentétben állt. Markó azzal érvelt, hogy kizárólag csak a közjegyzői okirat adhat olyan garanciát, ami a gyámság alatt álló kiskorú személy jogait megóvhatja, hiszen a közjegyzői okirathoz a közhitelesség elve és

¹⁸⁶Zarka Dénes: Még néhány szó a gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. *Jogtudományi Közlöny*, 1877. 23. szám, 181–183. p.

¹⁸⁷Dr. Markó Sándor: A gyámügyi törvényjavaslat és a közjegyzőség. *Magyar Themis*, 1877. 5. szám, 38–39. p.

a jogbiztonság kapcsolódik.¹⁸⁸ A külföldi szabályozások közül a korabeli bajor, badeni, elzász-lotaringiai, valamint a hesseni és a württembergi jogszabályokat nevezi meg, ahol a közjegyző igénybevétele kötelező a gyámság alatti kiskorúak ügyleteiben. A francia jogszabályok, a Code Civil és a ventőse havi törvény ennél is szélesebb körben írja elő ezekben az esetekben a közjegyzői közreműködést. A magyar szabályozásra visszatérve Markó Sándor csak viszonylag szűk körre korlátozta volna a közjegyzők igénybevételét. Úgy vélte, „a) hogy a gyámság alatti egyének tőkepénzei csakis közjegyzői okiratokba foglalt kötelezvények mellett adhatók kölcsön; b) mindazon terhes szerződések, melyekből a gyámság alatti egyéneknek meghatározott pénzüsszegről szóló követelésük támad, pl. az áravagyon iránti adásvevési szerződések, midőn a vételár ki nem fizettetik, s a haszonbéri szerződések a közjegyzők által vétessenek fel; végül c) a fontosabb gyámi számadások megvizsgálása a közjegyzőkre volna bízandó”.¹⁸⁹

A gyámügyek szabályozásáról szóló 1877. évi XX. tc. azonban ezeket a javaslatokat nem vette figyelembe, az ismertetett hatásköröket nem a közjegyzők kezébe adta. A kiegyezés utáni csődtörvény kodifikációja, amelynek első javaslatát Apáthy István, a kor kiemelkedő magánjogi szaktekinétye készítette, adott lehetőséget arra, hogy Markó Sándor a

¹⁸⁸ Dr. Markó Sándor (1847–1912) 1847. március 18-án született Rozsnyón. A középiskolát a Rozsnyói Evangélikus Főgimnáziumban végezte. Jogi tanulmányokat a Pesti Tudományegyetemen folytatott, a jogtudorságot 1870-ben szerezte meg. 1868-ban országgyűlési szakírói vizsgát is tett, mint gyorsíró, és az államosított gyorsiroda tagjaként 1871-ig dolgozott. Az ügyvédi vizsga letétele után, 1872-től Rimaszombaton ügyvédként tevékenykedett. Királyi közjegyzőnek 1875-ben Rozsnyóra nevezték ki. Egyike volt a Kassai Királyi Közjegyzői Kamara alapítóinak. Dr. Markó Sándor az evangélikus egyház életében is aktív szerepet vállalt. 1882-ben megírta az Egyházi törvénykezés című művét, amely az Ágostai Hitvallású Evangélikus Keresztény Egyház alkotmánya volt. A Kassai Királyi Közjegyzői Kamara felkérésére a kamara 25 éves történetét írta meg, ami 1900-ban jelent meg Rozsnyón. Rendszeresen publikált a Magyar Themisben és a *Jogtudományi Közönyben* is szakcikket. Érdemes közéleti és társadalmi tevékenységének elismeréseként 1901 októberében királyi tanácsosi címmel tüntették ki. 1912. július 17-én szülővárosában hunyt el. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 93. p.

¹⁸⁹ Dr. Markó Sándor: A gyámügyi törvényjavaslat és a közjegyzőség. *Magyar Themis*, 1877. 6. szám, 47–48. p.

közjegyzők csődügyekben történő szerepvállalását pontosítsa.¹⁹⁰ Magyarországon a csődjog első szabályozása az 1840-ben kiadott XXII. törvény-cikkkel valósult meg. Ennek a jogszabálynak a legnagyobb hibája az volt, hogy a személyek és cégek csődügyeiben nem tett különbséget. S bár a jogszabályt 1844-ben és 1861-ben módosították, a kiegyezés utáni gazdasági fejlődésnek már nem felelt meg.¹⁹¹ Az Apáthy-féle javaslat 93. §-a alapján a bíróság a csődbiztost saját belátása szerint tagjai sorából vagy a bíróság székhelyén működő közjegyzők közül nevezi ki. E szabály azonban úgy is értelmezhető, hogy csődbiztosnak csak a csődügyekben eljáró királyi törvényszékek (másodfokú bíróságok) székhelyein szolgáltató teljesítő királyi közjegyzők nevezhetők ki, míg a királyi járásbíróságok székhelyein működők nem kaphatnának ilyen megbízást. Miután minden közjegyzőt azonos jogok és köteleességek illettek meg, a felelősségük mértéke is azonos volt. Az óvadéku letett közjegyzői biztosíték összege ugyan különbözött, ez azonban nem lehetett alapja a kérdés eldöntésének. A csődügyek intézésénél fokozott jelentőséggel bírt az a körülmény, hogy a csődgondnok a csődvagyon helyszínén lakjon, mert a csődvagyon folyamatos felügyelete így volt biztosítható. A csődválasztmányt (hitelezői választmányt) is a helyi hitelezők köréből választották, így kifejezetten előnyös lehetett volna, ha a csődbiztos és a csődválasztmány között folyamatos a kapcsolattartás. A törvényjavaslat ezen szakasza majdnem megegyezett az osztrák csődtörvény vonatkozó §-ával, így Markó Sándor akként pontosította volna a szabályozást, hogy „a csődbiztost a csődbíróság vagy a törvényszéki bírák, vagy pedig a törvényszék területén működő közjegyzők sorából nevezi ki”.¹⁹²

A csődtörvény aktuális kodifikációjához kapcsolódva Markó Sándor 1881-ben a *Jogtudományi Közönyben* jelentetett meg tanulmányt a Közjegyző mint csődbiztos címmel.¹⁹³ A törvényjavaslat tárgyalásakor an-

¹⁹⁰ Dr. Markó Sándor: A csődtörvényjavaslat 93. §-ához. *Magyar Themis*, 1880. 13. szám, 101–102. p.

¹⁹¹ Dr. Herczegh Mihály: *Magyar csődtörvény. 1881: XVII. törvénycikk*. Második, bővített kiadás. Budapest, 1894, Franklin Társulat, 14–15. p.

¹⁹² Dr. Markó Sándor: A csődtörvényjavaslat 93. §-ához. *Magyar Themis*, 1880. 13. szám, 102. p.

¹⁹³ Dr. Markó Sándor: A közjegyző mint csődbiztos. Észrevételek a képviselőház jogügyi bizottsága által megállapított csődtörvényjavaslat 93. §-hoz. *Jogtudományi Közöny*, 1881. 2. szám, 9–12. p.

nak érdekében érvelt, hogy a csődbiztosokat a királyi közjegyzők köréből nevezzék ki, mint e tisztség ellátására legalkalmasabb személyeket. Az Apáthy István által elkészített első javaslat még azt tartalmazta, hogy csődbiztosnak csak királyi közjegyzők nevezhetők ki. A képviselőház jogügyi bizottságához beterjesztett javaslatban már vaglyagosan bíró vagy közjegyző kinevezési lehetősége szerepelt. A bizottság a javaslat tárgyalása során a képviselőháznak beterjesztett javaslatában úgy döntött, hogy csődbiztosnak kizárólag a csődbíróság tagjai lesznek kinevezhetők. Markó Sándor érvelését a közjegyzők csődbiztosi kinevezésének lehetőségéről azzal támasztotta alá, hogy a közjegyzők a hagyatéki, végrehajtási és csődügyekben eleve bírósági megbízottakként járnak el. A hagyatéki ügyek tárgyalása során pedig olyan esetekkel szembesülnek, mint a csődbiztos a csődeljárás alá tartozó esetekben. A közjegyző akkor is, ha nem bírói megbízottként jár el, olyan feladatokat végez, amik lehetővé teszik a csődbiztosi feladatok közhitelű ellátását.¹⁹⁴

A jogügyi bizottság tagjainak többsége a közjegyzői megbízás ellen foglalt állást. Králik Lajos neves ügyvéd, a csődjog szakértője a *Magyar Igazságügy* című folyóiratban azzal érvelt, hogy a közjegyző csődbiztosként nem szívesen fog a felszámolási tárgyalásnál hozzájárulni egy olyan indítványhoz, amely egy általa a csőd előtt jóhiszeműen közjegyzői okirathatban elkészített, de utóbb színleltnek bizonyult jogügylet érvénytelenítését eredményezné. Ez az érvelés Markó Sándor szerint azért nem tartható, mivel végső soron a csődbíróság jogosult dönteni, illetve a csődbíró is kerülhet hasonló helyzetbe, ha a csőd előtt egy általa megítélt hamis követelést kell érvénytelenítenie. Ez azt jelenti, hogy vagy a bírót és a közjegyzőt is ki lehet nevezni csődbiztosnak, vagy mindkét pozíciót betöltő személyt mellőzni kell a kinevezéskor. A közjegyzők csődbiztosi szerepvállalása elleni érv volt az is, hogy a közjegyző a csődbementek könyveiből hitelesített könyvkivonatot készíthetett, a hitelesítési záradékban pedig kijelentette, hogy a könyvet rendesen vezették. Ha csődbiztosként járna el, később észlelné a könyvek hiányos vezetését, és nem jelentené a csődbíróságnak ezt a körülményt. Erre válaszul Markó Sándor leszögezi, hogy a közjegyző közhitelességi feladatot lát el, s ha gya-

¹⁹⁴ Dr. Markó Sándor: A közjegyző mint csődbiztos. Észrevételek a képviselőház jogügyi bizottsága által megállapított csődtörvényjavaslat 93. §-hoz. *Jogtudományi Közöny*, 1881. 2. szám, 9. p.

nús körülményt észlel az üzleti könyvek vezetésénél, azt a hitelesítési záradékban megjelöli. Ami a közjegyző csődbiztosi szerepvállalása ellen szólhat az az, hogy a bíró nem kapna külön díjazást e feladat ellátásáért, a közjegyző azonban igen. Ennek az ügyfeleket érintő kedvezőtlen hatása úgy küszöbölhető ki, ha ezen ügyekre díjátalanítást állapítanak meg.¹⁹⁵

A közjegyzők igénybevétele mellett szól viszont az a tény, hogy az eljárás sokkal gyorsabb lenne, mint a bírák csődbiztosként történő alkalmazásánál. A csődtörvény javaslata szerint a csődbíróság és a csődbiztos feladatai, ha e tisztséget is a csődbíróság látja el, együttesen jóval nagyobb mértékűek, mint a korábbi csődbírósági feladatok. Ugyanakkor a közjegyzők a rájuk ruházott viszonylag szűk hatáskör mellett a csődbiztosi feladatokat gyorsan és szakszerűen el tudnák látni. A csődbíró mint kijelölt csődbiztos ellen szól az is, hogy a csődbiztos határozatai ellen benyújtott fellebbezések elbírálásából a csődbiztos mint korábban eljáró bíró a bírói összeférhetlenség miatt ki lesz zárva. Így minden csődügyben legalább két csődbíró lesz köteles eljárni. A közjegyző alkalmazása mellett szól továbbá, hogy a közjegyzői irodát, annak nyitva tartása miatt a jogkereső közönség könnyebben elérheti, mint a törvényszéki bírakat, akik kisebb városokban nem rendelkeznek irodával. A peren kívüli egyezségek létrehozása pedig könnyebben megvalósul a közjegyző, mint a bíró közreműködésével. Markó Sándor szerint „nemcsak a közjegyzőség, de a csődeljárás érdeke is azt kívánja, hogy a törvényszéki bírák mellett közjegyzők is alkalmaztassanak csődbiztosokul”.¹⁹⁶

Ez a modell azonban nem valósult meg. Bár a miniszteri javaslat indokolása szerint „sem bírósági szervezetünk, sem eljárásunk nincs olyképp berendezve, hogy a törvényszékeink egyes tagjait, a többi ügyek nevezetes hátramaradása nélkül, a csődbiztosi teendőkkal kizárólag felruházhatnók”, mégis az 1881. évi XVII. tc. 93. §-a szerint a bíróság a csődbiztost rendszerint saját bíró tagjai közül nevezte ki, szerényebb fontosságú csődökhöz azonban csődbiztosi teendőkkal bírói hivatalra minősített tör-

¹⁹⁵ Dr. Markó Sándor: A közjegyző mint csődbiztos. Észrevételek a képviselőház jogügyi bizottsága által megállapított csődtörvényjavaslat 93. §-hoz. *Jogtudományi Közöny*, 1881. 2. szám, 10. p.

¹⁹⁶ Dr. Markó Sándor: A közjegyző mint csődbiztos. Észrevételek a képviselőház jogügyi bizottsága által megállapított csődtörvényjavaslat 93. §-hoz. *Jogtudományi Közöny*, 1881. 2. szám, 12. p.

vényszéki jegyző is megbízható volt. A törvény a királyi közjegyző bírói megbízotti kiküldetését abban az esetben tette lehetővé, ha a bíróság a csődtömeg zár alá vételét rendelte el. A közjegyzői hatáskörben ez egy helyszíni ténytanúsítási eljárást jelent, ahol a közjegyző a csődtömeg-gondnokkal együtt lefoglalta az adós vagyonát, a zár alá vett helyiségeket pedig lepecsételte. A csődtömeg leltározására bírósági megbízottakként szintén kirendelhetők voltak a közjegyzők.¹⁹⁷

Markó Sándor a telekkönyvi bejegyzés alaki feltételeiről Halmosy Endre hasonló tárgyú cikkére készült vitacikként írt tanulmányt, mintegy továbbgondolva a telekkönyvi bejegyzések rendszerét. Írásában Halmosy Endre a telekkönyvi bejegyzések alapjául olyan okiratokat javasol, amelyeknél a felek aláírását bíró vagy közjegyző hitelesítheti. Kisebbségi jelentőségű ügyeknél a felek a bíróság előtt szóban adhatnák elő a jogügyletet, amit a bíróság jegyzőkönyvbe foglalhatna. Markó Sándor szerint ez azt bizonyítja, hogy Halmosy Endre a telekkönyvi bejegyzés alapjául szolgáló okiratok meghatározását nem tartotta kielégítőnek. A telekkönyvi rendtartás szerint telekkönyvi bejegyzésre akkor alkalmas egy okirat, ha a magánokiratot két férfi tanú aláírásával ellátja. Ez a lehetőség azonban tág teret ad a zugírászat elterjedésének, aminek kiküszöbölését az szolgálná, ha a telekkönyvi bejegyzéseket ügyvéd vagy közjegyző ellenjegyzésével ellátott beadványokra fogatosítaná a telekkönyvi hatóság. Ennek viszont az a hátránya, hogy sem a közjegyző, sem az ügyvéd nem ismeri az okirat tartalmát, mivel nem ő szerkesztette. A megoldást a telekkönyvi bejegyzés alapjául szolgáló okiratokra a közokirati kényszer bevezetése jelenthetné. A korabeli Európa jogrendszereiben ezt a megoldást a bajor jog képviselte. Ez annyiban is megfelelne a magyar jogtörténeti gondolkodásnak, hogy a közjegyzőség intézményének bevezetése előtt örökvallási (fissio, birtokátruházási) ügyekben hiteles helyi kiküldöttek jártak el. A közjegyzői törvényben rögzítettek szerint pedig a közjegyzői okiratok elkészítésére, az ügykönyv vezetésére, az okiratok megőrzésére és a hiteles kiadványok kiállítására vonatkozó szabályok az ügyfelek részére lényeges garanciális kötelezettséggel bírnak. A bíróságok az okiratok felvételével tovább nem terhelhetők, a peres feladataik

¹⁹⁷ Dr. Herczegh Mihály: *Magyar csődtörvény. 1881: XVII. törvénycikk.* Második bővített kiadás. Budapest, 1894, Franklin Társulat, 256–280. p.

ellátása és az igazságügyben elfoglalt pozíciójuk nem teszi lehetővé e hatáskör átruházását.

A közokirati kényszer bevezetése nem valósult meg, az ügyvédeknek és közjegyzőknek a községi jegyzők okírat szerkesztése ellen kellett harcolniuk, akik a kormány által biztosított jogaikkal élve alacsony színvonalú tevékenységükkel a telekkönyvi állapotok biztonságát veszélyeztették. A telekkönyvi rendtartás a közjegyzői okirati kényszerrel csak szűk körben, a jegyesek és a házastársak közötti jogügyletekre, valamint a fogyatékos személyek okirataira korlátozta.¹⁹⁸

1882-ben a VIII. Magyar Jogászegyűlés is napirendre tűzte az ingatlan tulajdonjogi bekebelezésre alkalmas okiratok kérdését. A gyűlésen uralkodó álláspontnak megfelelően kimondták, hogy az addig kialakult rendszert tartják elfogadhatónak, a közjegyzői okirati kényszerrel pedig mint újítást időszerűnek ítélték. 1883-ban a közjegyzői törvény novellájának első megszövegezése azonban már előírta volna a bejegyzések hiteles közjegyzői okirat vagy közjegyző által hitelesített (aláírás-hitelesítéssel ellátott) magánokirat alapján történő megfogalmazását. Enyiczkei Gábor ügyvéd cikkében ezt a megoldást, mint az ügyfelek részére költséges és nehézkes eljárás bevezetését elveti, és helyette javasolja az ügyvédi ellenjegyzéssel ellátott magánokirat vagy közjegyzői okirat alapján a telekkönyvi bejegyzések alaki előírásainak szabályozását. Másik megoldásként a telekkönyvi bevallás intézményének bevezetését indítványozza, ahol a szerződő felek a telekkönyvi hivataltól kérhetnék jogaik és kötelezettségük bejegyzését a nyilvántartásba, illetve törlését. Mint írja, mindkét megoldás elfogadása alkalmas lenne arra, hogy a szakirodalomban egyhangúan bírált zugírászat intézményét háttérbe szorítsa.¹⁹⁹

A közjegyzői törvényjavaslat 20-dik §-a és a telekkönyvi hitelesítési kényszer című cikk névtelen szerzője szintén ugyanezzel a témával foglalkozik. A közjegyzői aláírás-hitelesítést nem tartja elfogadhatónak,

¹⁹⁸ Dr. Markó Sándor: A telekkönyvi bejegyzés alaki feltételeiről. *Jogtudományi Közöny*, 1881, 13. szám, 107–109. p.; A telekkönyvi rendtartás szakirodalmára vonatkozóan lásd Dr. Herczegh Mihály: *A telekkönyvi rendtartás Magyarországon és Erdélyben.* Negyedik javított és bővített kiadás. Budapest, 1891, Eggenberger Könyvkereskedés, 271–272.; Huf József: *A magyar telekkönyvi rendtartás.* 4. kiadás. Budapest, 1912. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 198–201. p.

¹⁹⁹ Enyiczkei Gábor: Telekkönyv és közjegyzői törvény. *Jogtudományi Közöny*, 1883. 49. szám, 385–386. p.

mert, mint írja, „a hitelesítési kényszer nemcsak a jogok biztosítását nem engedélyezné, de egyenesen a jogok veszélyeztetését vonná maga után”.²⁰⁰ A telekkönyvi nyilvántartás megbízhatóságát vagy megbízhatatlanságát szerinte nem a hamis aláírásokat tartalmazó okiratok okozzák, hanem a felek azon mulasztása, hogy nem nyújtják be bejegyzésre az okirataikat.²⁰¹

A királyi közjegyzők hatásköre a törvény hatálybalépését követően kisebb mértékben bővült.²⁰² A közzérendeletek és a közjegyzőnél letéteményezett magánvégrendeletek szabályait törvénycikk szabályozta. Közzérendeletet királyi közjegyző és királyi járásbíró előtt lehetett tenni. A törvény közzérendeleti kényszert az analfabéták, a testi fogyatékosok és a kiskorúak végintézkedéseire írt elő. A letétbe helyezett magánvégrendelet intézménye pedig mind a holográf, mind az allográf végrendeletekre vonatkozott. Érvényességüket a korábban letétbe helyezett végrendeletek is megőrizték, ha a törvény hatálybalépésétől számított egy éven belül azokat közjegyzőnél helyezték letétbe.²⁰³

A váltóóvási ügyek közjegyzői hatáskörbe utalása nagy jelentőségű volt a közjegyzők számára, különösen a nagyobb közjegyzői székhelyeken, hiszen a váltó kiállítása a polgári kor magyar viszonyai között a hitelfelvétel gyors eszköze volt. A közjegyzők a váltóóvásokról felvett jegyzőkönyveket a váltóóvási könyvekben vezették, és az óvatolt váltókat záradékkal látták el, ami a bíróságokon a gyorsabb igényérvényesítést tette lehetővé.²⁰⁴

²⁰⁰ A közjegyzői törvényjavaslat 20-dik §-a és a telekkönyvi hitelesítési kényszer. *Jogtudományi Közöny*, 1884. 29. szám, 230. p.; 229–230. p.

²⁰¹ A közjegyzői törvényjavaslat 20-dik §-a és a telekkönyvi hitelesítési kényszer. *Jogtudományi Közöny*, 1884. 31. szám, 245. p.; 245–247. p.

²⁰² A közjegyzők hatáskörének bővülését lásd Horváth Zsolt: *Jogszolgáltatás Zala megyében a polgári korban (1872–1945). Hivaltörténet és levéltárismeret*. Zalaegerszeg, 1999. Zala Megyei Levéltár, 19. p.

²⁰³ 1876. évi XVI. törvénycikk a végrendeletek, öröklési szerződések és halálesetre szóló ajándékozások alaki kellékeiről. In Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1874–1880-ik évi törvénycikkek*. 2. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 426–481. p. /Corpus Juris Hungarici/

²⁰⁴ 1876. évi XXVII. törvénycikk. XVIII. Az óvás. In Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1874–1880-ik évi törvénycikkek*. 2. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 440–460. p. /Corpus Juris Hungarici/

A kézi zálogkölcönügyleteknél, miután az ügylet lejártáig ki nem váltott zálogtárgyakat árverés útján értékesítették, a kitűzött árverések érvényességi feltételét képezte, hogy ezeket közjegyző vagy iparhatósági kiküldött jelenlétében és felügyelete mellett lehet megtartani. Az árveréseken a közjegyző kötelessége volt a felvett jegyzőkönyv aláírása és a jegyzőkönyv, valamint az árverésből befolyt összegnek az iparhatóság részére történő megküldése.²⁰⁵ Amikor a közforgalom tárgyát képező értékpapírok bírói megsemmisítéséről és elévüléséről szóló jogszabály a megsemmisítési eljárást, mint nem peres eljárást, a bíróságok hatáskörébe utalta, ebben az eljárásban a közjegyző egy viszonylag szerény hatáskört kapott, nevezetesen a megsemmisítési eljárást indító kérelmen a fél aláírását, az ügyvédi meghatalmazáson pedig a megbízó aláírását volt köteles hitelesíteni.²⁰⁶

A királyi közjegyzők a végrehajtási eljárásban csak ún. magánmegbízás keretében vehettek részt. A bíróság fontosabb esetekben a végrehajtás foganatosításával közjegyzőt bízhatott meg, aki a végrehajtási eljárás teljes folyamatában, beleértve az árverést is, részt vett. A telekkönyvi hatóságnak is joga volt közjegyzőt megbízni a követelések kielégítésére irányuló felosztási eljárásban, ha a körülmények ezt indokolták.²⁰⁷ Megállapítható azonban, hogy a közjegyző közreműködése ezen ügyekben csak kivételesnek tekinthető.

A csődtörvény szerint a közadós vagyonának (tömegének) zár alá vételét a bíróság a királyi közjegyző, mint bírósági kiküldött által is foganatosíthatja. A zár alá vétel a csőd megnyitását követő eljárás, amelynek lényege az, hogy a közjegyző a vagyont a helyszínen lefoglalja, illetve pecsétlenyomatának a zárható helyiségen történő elhelyezésével az ingó-

²⁰⁵ 1881. évi XIV. törvénycikk a kézi zálogkölcönügyletekről. In Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1881–1887-ik évi törvénycikkek*. 3. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 10–16. p. /Corpus Juris Hungarici/

²⁰⁶ 1881. évi XXXIII. törvénycikk a közforgalom tárgyát képező értékpapírok bírói megsemmisítéséről és elévüléséről. In Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1881–1887-ik évi törvénycikkek*. 3. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 114–123. p. /Corpus Juris Hungarici/

²⁰⁷ 1881. évi LX. törvénycikk a végrehajtási eljárásról. In Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1881–1887-ik évi törvénycikkek*. 3. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 230–311. p. /Corpus Juris Hungarici/

ságokat zár alá veszi. Ennek az eljárásnak kiegészítő ismérve, hogy a közjegyző bírósági kiküldöttként a vagyon leltározását is elvégzi. Ezekben az esetekben a közjegyző díját a bíróság állapította meg, és az előnyösen sorolt követelések között a csődvagyonból elégítették ki.²⁰⁸

A telekkönyvi rendtartás az okiratok jogérvényessége, vagyis a bejegyezhető okirati formák között tárgyalja, és ad jogszabályi keretet ahhoz, hogy milyen esetekben szükséges közjegyzői okirat a telekkönyvi bejegyzésekhez. A jogügylet érvényességéhez közjegyzői okirat szükséges a házastársak egymás közötti jogügyleteihez, adásvétel, csere, életjáradéki, kölcsön, bérleti és haszonbérleti szerződéseinek, az engedményezéseknél és a tartozások elismerésénél. Ingtalanajándékozási szerződéseknél, és az ingó ajándékozások azon eseteiben, amikor az ajándékozás tárgyát nem adták át. Ezenkívül a házastársak és a jegyesek közötti általános meghatalmazások esetén is. A testi fogyatékosok ügyeiben is előírt forma volt a közjegyzői okirat.²⁰⁹ A kialakult bírósági gyakorlat elismerte, hogy abban az esetben, ha a házastársak az ügyleteiket elmulasztották közjegyzői okiratba foglalni, de az átruházó a jognyilatkozatát a bíróság előtt megerősítette, ez a nyilatkozat pótolta a közjegyzői okirat hiányát, és az átruházás érvényesnek minősült.

A fentebb ismertetett hatáskörök azt támasztják alá, hogy a közjegyzők hatásköre 1875 és 1886 között csak szerény mértékben bővült, és a közjegyzői irodák fogalma biztos jogszabályi felhatalmazás nélkül a magánmeghívásokat adó bíróságok, a gyámhatósági feladatokat ellátó árvaszékek és a telekkönyvi hatóságok belátásától, mérlegelésétől függött. Szükség volt tehát a királyi közjegyzőkről szóló törvény általános felülvizsgálatára ahhoz, hogy a jogszabályalkotó újabb hatásköröket kíséreljen meg biztosítani a nehezen kibontakozó közjegyzőség megerősítésére.²¹⁰

²⁰⁸ Dr. Herczegh Mihály: *Magyar csődtörvény. 1881:XVII. törvénycikk.* Második bővített kiadás. Budapest, 1894, Franklin Társulat, 278–280. p.

²⁰⁹ 1874. évi XXX. tv. a királyi közjegyzőkről 54. §, közli Huf József: *A magyar telekkönyvi rendtartás.* 4. kiadás. Budapest, 1912, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 198–201. p.

²¹⁰ A jogesetet közli Dr. Herczegh Mihály: *A telekkönyvi rendtartás Magyarországon és Erdélyben.* Negyedik javított és bővített kiadás. Budapest, 1891, Eggenberger Könyvkereskedés.

5. A közjegyzői novella előkészületei és annak elfogadása

Csanády Kálmán királyi közjegyző a *Jogtudományi Közönyben* már 1879-ben cikksorozatot indított annak érdekében, hogy elérje a közjegyzői törvény átfogó módosítását. Álláspontja szerint a törvény hiányosságait csak egy egységes szerkezetbe foglalt jogszabály-kodifikáció elégítheti ki.²¹¹ Mint írja, a közjegyzői hatáskörök bővítése előtt meg kell vizsgálni, hogy az addigi hatáskörök hogyan hatályosultak, hogy a bíróságok és a közigazgatási hatóságok képviselői mennyiben segítettek a közjegyzőség munkáját. A nem peres eljárások, a tanúsítványok kiállítási ügyeiben a bírósági gyakorlat kialakította, hogy ezekben az ügyekben a bíróság nem köteles eljárni, azokat átadhatja a közjegyzők részére. E gyakorlat jogszabályba öntésével el lehetne érni, hogy a bíróságok helyett minden esetben a közjegyzők legyenek jogosultak eljárni. Különösen vonatkozik ez az örökösödési eljárásra, ahol a bíróság akaratától függ, hogy az örökösödési tárgyalás lefolytatásával közjegyzőt bíznak-e meg. A csődtörvény hatálya alá eső esetekben nemcsak a zár alá vétellel, leltározással és az árveréssel lenne a közjegyző megbízható, hanem az árfeloszlások és a tömeggondnokságok ügyeivel is. Az igazságügyi miniszter akár rendeleti úton is utasíthatná az állam szerveit arra, hogy az állampolgárok magánjogi ügyeiben a közjegyzőket vegyék igénybe.²¹²

Írásában Csanády a közjegyzői hatáskör bővítését elsősorban a telekkönyvi állapotok rendezése érdekében a telekkönyvi ügyeknél javasolja. A törvénynek a közjegyző ügyleti képviseleti jogára vonatkozó felhatalmazását látja hiányosságnak, s mint írja, az erre vonatkozó rendelkezést a törvény szövegébe be kell építeni.²¹³ Vitatja a Budapesti Királyi Köz-

²¹¹ „A törvénynek részint a közjegyzői hatáskör, részint az ügyvitel tekintetében majdan úgy is módosításokat és pótlásokat kell szenvednie, hogy az intézmény valóban életre szólóvá tételhető... A törvényt a fölveendő új rendelkezésekkel pótolva egészen újonnan lesz szükséges szövegezni, amikor annak egyöntetűségére és szabatoságára kellő figyelem lesz fordítható.” Csanády Kálmán: *Eszmetöredékek a közjegyzői törvényre vonatkozólag I. Jogtudományi Közöny, 1879. 30. szám, 235–236. p.*

²¹² Csanády Kálmán: *Eszmetöredékek a közjegyzői törvényre vonatkozólag II. Jogtudományi Közöny, 1879. 31. szám, 242–244. p.*

²¹³ Csanády Kálmán: *Eszmetöredékek a közjegyzői törvényre vonatkozólag III. Jogtudományi Közöny, 1879. 32. szám, 250–253. p.*

jegyzői Kamara azon felfogását, hogy a közjegyző magánokirat készítésére is jogosult legyen. Álláspontja szerint a magánokirat készítésének megengedése a közjegyzői intézmény gyengítésével járna. Továbbra is a közjegyzői és az ügyvédi hatáskör konzekvens szétválasztását tartja indokoltnak. Úgy véli, a közjegyzői szerepvállalás erősítése a végrehajtási ügyekben csökkentené az ügyfelek bizalmát. Az intézmény fejlődésének fenntartását pedig a titoktartási kötelezettség következetes betartásában látja.²¹⁴

Dercsényi Kálmán királyi közjegyző a közjegyzői törvény módosításával kapcsolatban az addigi közjegyzői gyakorlatból kiindulva fogalmazta meg javaslatait. Módosító indítványai szerint – az addigi előírásoktól eltérően – csupán egyévi közjegyzői gyakorlat igazolását kívánják meg a közjegyzőhelyettesi minőség kamarai bejegyzéséhez. Álláspontját azzal indokolta, hogy kevés olyan közjegyzőjelölt van, aki helyettesként lenne bejegyezhető a kamarai nyilvántartásba. Ezt a javaslatát kiegészítette azzal, hogy a közjegyző a közjegyzőjelöltjét – utólagos ellenjegyzési kötelezettség mellett – bírói vagy gyámhatósági kiküldetés esetén a helyszíni ügyintézés ellátására kijelölhesse. A közjegyzői kényszer eseteit pedig az írni-olvasni nem tudó felek közötti jogügyletekre is kiterjesztené. Már sok vitát kiváltott a múltban az a javaslata, hogy „a telekkönyvi beadványok csakis ügyvéd vagy kir. közjegyzők névjegyzése mellett fogadtassanak el”.²¹⁵

Dercsényi módosító javaslatában a közjegyzői gyakorlat számára károsnak tartja, hogy tiltott a közjegyzők számára a magánokiratok készítése. A tilalmat a mindennapi élet kisebb jelentőségű okirataira, például elismervényekre és nyugtákra feloldaná. Saját közjegyzői gyakorlatából kiindulva a tolmács alkalmazásának előírását a közjegyzői okiratoknál azzal enyhítené, hogy a hitelesítéseknél előforduló szabályt (a királyi közjegyzőkről szóló törvény 93. §) alkalmazná az okiratoknál is, vagyis az okirat készítésénél tolmácsot kell alkalmazni. A közjegyzői kar általános elvárását fogalmazza meg akkor, amikor a hagyatéki eljárás teljes lefolytatását a közjegyzőkre bízna. A végrendeletek kihirdetését, a távollévők

²¹⁴ Csanády Kálmán: Eszmetörések a közjegyzői törvényre vonatkozólag IV. *Jogtudományi Közöny*, 1879. 33. szám, 259–261. p.

²¹⁵ Dercsényi Kálmán: A közjegyzői törvény módosításához. *Jogtudományi Közöny*, 1883. 28. szám, 217–218. p.

részére gondnok kirendelését és a hirdetményi eljárás lefolytatását teljes egészében közjegyzői hatáskörbe kívánja átcsoportosítani. Az állami és közkezelésben lévő vagyon védelmét pedig azzal erősítené, hogy az állami, közalapítványi és gyámi kezelésben lévő vagyonra kötött jogügyletekre közjegyzői okirati forma kötelező előírását tartja indokoltnak.

Ehhez a cikkhez csatlakozott támogató véleményével egy dr. F. S. szignójú, feltételezhetően közjegyzőjelölt szerző. Álláspontja szerint a közjegyzőhelyettesi minőség kamarai bejegyzéséhez elegendő lenne az ügyvédi vagy bírói vizsga letétele, és a közjegyzői kinevezéshez is csak egy évi közjegyzői gyakorlatot írt volna elő. Az ügyvédi vizsga letételéhez megkívánt közjegyzői gyakorlat igazolását pedig gyakorlati szempontok alapján a közjegyzői kamara helyett az ügyvédi kamarák kezébe adta volna.²¹⁶

Az igazságügyi miniszternek az 1883. évi, képviselőház elé terjesztett javaslatával kapcsolatosan Markó Sándor királyi közjegyző egy négyrészes, észrevételeket tartalmazó cikksorozattal reagált.²¹⁷ A cikksorozat bevezetőjében azt a szándékot üdvözölte, hogy a törvény átfogó módosítása – a hatálybalépése óta eltelt nyolcéves időszak hibáit korrigálva – visszatér azokhoz az elvekhez, amelyeket Horvát Boldizsár igazságügyi miniszter első, 1870-es javaslata fogalmazott meg először. A javaslat konkrét szakaszaihoz fűzött észrevételei a gyakorló közjegyző szemszögéből láttatják a hiányosságokat, illetve ezek alapján teszi meg javaslatait.

A közjegyzői törvény novellája a közjegyzői kinevezés feltételeinél azokra az ügyvédekre nézve, akik legalább négyéves gyakorlattal rendelkeznek, egyéves közjegyzői irodában eltöltött (közjegyzőhelyettesi) gyakorlatot ír elő. Az öt éves gyakorlattal rendelkező bírók esetében azonban ezt nem követelte meg. Markó érvelése szerint bár egyik oldalról igaz, hogy a közjegyzők jogállása és hatásköre a bírói és az ügyvédi tevékenység között van, másik oldalról közjegyzői gyakorlat nélkül csak hibás közjegyzői munka alakulna ki. Így a javaslat azon kitétele is támadható, hogy azok az ügyvédek, akik legalább ötévi gyakorlattal rendelkeznek,

²¹⁶ Dr. F. S.: A közjegyzői törvény módosításához. *Jogtudományi Közöny*, 1883. 31. szám, 241. p.

²¹⁷ Dr. Markó Sándor: Észrevételek a közjegyzői novelláris törvényjavaslatra. *Jogtudományi Közöny*, 1883. 44. szám, 345–346. p.; 1883. 48. szám, 379–380. p.; 1883. 50. szám, 393–394. p.; 1883. 52. szám, 412–413. p.

közjegyzői irodában eltöltött idő nélkül is kinevezhetők lennének. A törvényjavaslat szerinti szabályozás elfogadása a közjegyzőhelyetteseknek és a kisebb székhelyen szolgálatot teljesítő közjegyzőknek is hátrányt jelentett volna, mivel számukra a kinevezés, illetve a nagyobb székhelyre történő áthelyezés lehetőségét jelentősen korlátozná. A novella javaslata lényegesen növelte volna a közjegyzői iroda helyetteseinek, jelöltjeinek és írnokainak hatáskörét. A törvény mindezt átfogó jelleggel a „közjegyzői segéd” elnevezés alatt kívánta szabályozni. Markó szerint ez nem helyes, mivel a jogi végzettségű „jogi segédek” esetén a jelöltekre a közjegyzői gyakorlat, illetve kétévi gyakorlat után közjegyzői jelölt fogalmat kellene bevezetni. A közjegyzői segédek pedig névalírás hitelesítésével lenne célszerű megbízni, ami lehetővé tenné a gyakoribb helyszíni eljárásokat és ezáltal a felek költségkímélését.²¹⁸

Markó Sándor a törvényjavaslatnak a helyettesítéssel kapcsolatos adminisztratív szabályozását vitatja, mert szerinte a hatóságokat nem kell értesíteni a közjegyző távollétéről, ha állandó helyettese van. A javaslat a kamara igazgatási jogkörben hozott határozatai ellen a kúriának jogorvoslati lehetőséget ad, ami felesleges, mivel a közjegyzői kamarák (törvényes) felügyeletét a törvény szerint az igazságügyi miniszter látja el, és fegyelmi ügyekben fegyelmi bíróság jár el. Egyetért viszont azzal, hogy a volt (lemondott, meghalt) közjegyző iratait az ugyanarra a székhelyre kinevezett közjegyző (utód) kezelje. Markó által is helyeselt gyakorlat, hogy a házastársak közötti ajándékozási szerződések megkötéséhez közjegyzői okiratra van szükség, ami a hitelezők érdekeit szolgálja, ugyanakkor a szokásos mértékű alkalmi ajándékok esetén kivételt lehetne tenni. A váltótörvényhez kapcsolódó módosítás értelmében a közjegyző mind az írástudatlan, mind a nevének aláírására képtelen személy aláírását hitelesíthette, ami a gyakorlat egységesítését jelentette.²¹⁹

A törvény novellájának legfontosabb rendelkezése a közjegyzői okirati kényszerre vonatkozott. Mivel a közjegyzői okirati kényszer bevezetése bizonyos területen elsősorban az ügyvédek érdekeit sértette, a közjegyzők ebben a kérdésben visszafogott álláspontot képviseltek, tény azon-

²¹⁸ Dr. Markó Sándor: Észrevételek a közjegyzői novellaris törvényjavaslatra. *Jogtudományi Közöny*, 1883. 44. szám, 345–346. p.

²¹⁹ Dr. Markó Sándor: Észrevételek a közjegyzői novellaris törvényjavaslatra. *Jogtudományi Közöny*, 1883. 48. szám, 379–380. p.

ban, hogy az állam részéről a zugírászat elleni fellépés leghatékonyabb eszköze az okirati kényszer előírása lett volna. A hagyatéki eljárás szabályozása nemcsak a közjegyzők, hanem az egész társadalom érdekeit szolgálta. Markó Sándor érvelése szerint a hagyatéki eljárás lefolytatása mindazon esetekben kötelező lenne, amikor a hagyatékban ingatlan található. Ez előmozdítaná a telekkönyvi nyilvántartás fejlődését, az illetékkiszabások emelkedését, és ezzel az állam és az állampolgárok számára egyaránt jelentős biztonságot eredményezne. Ezért hagyatéki ingatlanok megléte esetén a kötelező hagyatéki eljárások lefolytatását javasolja írásában, a közjegyzői törvény módosításával, illetve a hagyatéki eljárás átfogó szabályozását.²²⁰

E gondolatmenetet tovább folytatva indítványozza, hogy a hagyatéki tárgyalásokat minden esetben közjegyzők folytassák le, ami a szolgabírák által lefolytatott tárgyalásokkal szemben a szakszerűséget és a kiskorúak érdekeinek képviselését biztosítaná. További javaslata, hogy a végrendeletek kihirdetése a hagyatéki tárgyalás lefolytatásával megbízott királyi közjegyző hatáskörébe tartozzon. Ezzel a törvény csak kiegészítené a közzérendeletekre vonatkozó szabályokat, mivel a közjegyző a hatályos jog szerint jogosult volt elkészíteni és őrizni is a végrendeleteket. Úgy véli, a hagyatéki tárgyalásokat a helyszínen vagy a közjegyző irodájában kellene megtartani. A hagyatéki eljárások közjegyzői díjának megállapítására az igazságügyi miniszter felhatalmazását tartja célszerűnek. Ingatlanárverések esetén pedig minden esetben királyi közjegyző részvételét írná elő.²²¹

Dr. F. S. közjegyzőhelyettes a közjegyzői törvény módosításához írt újabb cikkeiben a beterjesztett törvényjavaslatához fűz észrevételeket. Kifogásolja a tervezetben a közjegyzői kinevezés azon szabályozását, amely a bírák közjegyzői kinevezését előnyben részesíti az ügyvédekkel szemben. Általában véve a bíraktól a törvényjavaslat nem kívánt meg további közjegyzői gyakorlatot vagy csak kevesebbet, mint az ügyvédektől. A helyzet feloldására a problémafelvetésen túl azért nem tesz javaslatot, mivel egy korábbi és a jelen tanulmányban már ismertetett cikkében e

²²⁰ Dr. Markó Sándor: Észrevételek a közjegyzői novellaris törvényjavaslatra. *Jogtudományi Közöny*, 1883. 50. szám, 393–394. p.

²²¹ Dr. Markó Sándor: Észrevételek a közjegyzői novellaris törvényjavaslatra. *Jogtudományi Közöny*, 1883. 52. szám, 412. p.

kérdést már taglalta.²²² Cikke folytatásában a közjegyzői hatáskör tervezett bővülését elemzi. Egyetért azzal az elképzeléssel, hogy a közjegyző jogosult legyen magánokiratokat készíteni. Ez lehetőséget ad arra, hogy a bélyeg-, illetve illeték-előírások mellőzésével a közjegyző az ügyfelek kisebb jelentőségű ügyeiben is készíthessen okiratot. Kiemelt fontosságúnak tartja, hogy a hagyatéki eljárások letárgyalását a közjegyzők kizárólagos hatáskörébe adják. Ugyanakkor nem ért egyet azzal, hogy a telexkönyvi bejegyzésekhez hitelesített okiratokra lenne szükség. Egyetért viszont a gazda és a cseléd közötti szerződések közokiratba foglalásával, valamint a hitbizományi javak és csődtömegek leltározására irányuló közjegyzői hatáskör biztosításával. Ugyanakkor kétségei voltak a tekintetben, hogy a közjegyzői díjak tervezett szabályozása a hagyatéki eljárásban tükrözi a ráfordításokat.²²³

A közjegyzői törvény tervezett módosításaival szemben az ügyvédi kar képviselői, illetve az egyes ügyvédi kamarák is véleményt nyilvánítottak. Általában vitatták, és az ügyvédi kar szemszögéből hátrányosnak ítélték meg a tervezett módosításokat, mivel úgy érezték, hogy a közjegyzőség jobb helyzetét kívánja az igazságügyi kormányzat tovább javítani. Tóth Gáspár ügyvéd sérelmesnek tartotta, hogy a pályát változtató ügyvédnek – a tervezet szerint – további egy év gyakorlatot kell eltölteni a közjegyzői kinevezés előtt a közjegyzői pályán. A hitelesítési kényszer behozatala pedig a közjegyzőt privilegizált helyzetbe hozná az ügyvédekkel szemben. Ellenezte, hogy a közjegyzőket feljogosítsák a magánokirat-készítés jogával, mert ez szerinte növelte volna az ügyvédség és a közjegyzőség közötti feszültségeket. Az ellentétes érdekek kifejtése mellett ugyanakkor rámutatott a közös ellenségre, a zugírászat folyamatos terjeszkedésére. Ennek megoldását abban látta, hogy a nyilvánkönyvi jogok bejegyzése csak ügyvéd vagy közjegyző által készített okirat alapján történhessen.²²⁴

Sztehlo Kornél ügyvéd, neves jogi szakíró a hitelesítési kényszer kérdéséhez hozzászólva kiemelte, hogy „nem igazságos és célszerű”, hogy

²²² Dr. F. S.: A közjegyzői törvény módosításához. *Jogtudományi Közöny*, 1883. 46. szám, 361–362. p.

²²³ Dr. F. S.: A közjegyzői törvény módosításához. *Jogtudományi Közöny*, 1883. 47. szám, 371–372. p.

²²⁴ Tóth Gáspár: A hitelesítési kényszer és az ügyvédi kar. *Jogtudományi Közöny*, 1884. 2. szám, 9–10. p.

a hitelesítéssel kizárólag a közjegyzőket jogosítják fel. A közjegyzőség számára veszélyes ügyvéd-közjegyzőség intézményének javaslatát újból felveti azzal, hogy a „hitelesítő ügyvédek” az ügyvédi kamara nevezné ki a tagjai sorából.²²⁵

Enyickei Gábor ügyvéd a törvényjavaslat egy rendelkezéséhez szólt hozzá, nevezetesen az ingatlanárverésekből befolyt összegek, a vételárfelosztás közjegyzői hatáskörbe utalása ellen tiltakozott. Azért nem tartotta a javaslatot kivitelezhetőnek, mert ezzel a felek érdekei sérültek volna, a kifizetés költségeit a közjegyző díja emelné, és véleménye szerint a kifizetések is késedelemmel járhatnának, ha közjegyzői hatáskörbe kerülnek.²²⁶

Mikulik József közjegyzőhelyettes az új közjegyzői törvényjavaslat kapcsán kizárólag a közjegyzői kényszer kérdését tette volna vizsgálódás tárgyára.²²⁷ Gyakorlati példával, egy nagyrocei járásból származó ügyfél esetét bemutatva érvelt a közjegyzői kényszer mellett. Álláspontja sze-

²²⁵ „Nyerje el minden ügyvéd a hitelesítési jogot, ha bizonyos számú éveken keresztül (8–10 év) önálló ügyvédi gyakorlatot folytatott, és ezen idő alatt fegyelmi vagy fenyítő büntetés nem érte.” Sztehlo Kornél: A hitelesítési kényszer kérdéséhez. *Jogtudományi Közöny*, 1884. 8. szám, 57–58. p.

²²⁶ Enyickei Gábor: Még egyszer a közjegyzői törvényjavaslatról. *Jogtudományi Közöny*, 1884. 10. szám, 76. p.

²²⁷ Mikulik József (1852–1886) 1882. január 24-én született Dobsinán. A középiskolát a Rozsnyói Evangélikus Főgimnáziumban végezte. Jogot az Eperjesi Jogakadémia hallgatott. Az ügyvédi vizsga letétele után Dobsinán telepedett le, ahol városi tanácsnoknak választották. 1880-ban sikertelenül pályázta meg a polgármesteri tisztiséget. 1881-től dr. Markó Sándor rozsnyói királyi közjegyző irodájában közjegyzőhelyettesként teljesített szolgálatot. A jogi munka mellett történetírással foglalkozott. 1878-ban jelent meg első tanulmánya német nyelven, Dobschan und die Dobschaner Eishöhle címmel. 1881-ben a Bánya- és vasipar története Dobsinán című művét adta ki. Később a gömöri ágostai hitvallású evangélikus esperesség története 1520–1740 című munkáját írta meg, amely csak halála után jelent meg. A *Jogtudományi Közöny*ben közreadott cikkeiben leginkább az adózási kérdéseket, valamint a közjegyzői törvény módosításait tárgyalta. Kiseb helytörténeti tanulmányait a Századok című folyóiratban és a Történelmi tárbán közölte. 1885-ben A magyar kisvárosi élet című könyve jelent meg, amely Rozsnyó város 1526 és 1715 közötti történetét foglalja össze, eredeti levéltári források felhasználásával. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 210. p.

rint a közjegyzői kényszer az ügyvédi karnak is pozitív hatású annyiban, hogy segít a zugírászat visszaszorításában.²²⁸

A közjegyzői törvényjavaslat nyitott kérdéseiben a Budapesti Ügyvédi Kamara felterjesztést intézett az igazságügyi miniszterhez. Ebben kifogásolták, hogy az ügyvédi kamarák véleményezésre nem kapták meg a javaslatot. Úgy ítélték meg, hogy ezzel a szabályozással az ügyvédi kar érdekei sérülnek. A sérelmek között felsorolták a vitákból már ismert, ügyvédi szemszögből vitatott közjegyzői magánokirat-készítési jogosultságot, telekkönyvi ügyekben a hitelesítési kényszer bevezetését, a közjegyző felhatalmazotti képviseletét, valamint a közjegyzői állások elnyeréséhez az ügyvédek számára előírt szigorú feltételeket. Utaltak arra, hogy álláspontjukat a Máramaroszi Ügyvédi Kamara is megerősíti.²²⁹ Az erdélyi ügyvédi kamara szerint indokolatlan a közjegyzői kényszer bevezetése, mivel okirat-, illetve aláírás-hamisítási esetek a gyakorlatban csak csekély számban fordulnak elő. Az ingatlanforgalomban viszont nagy számmal fordulnak elő kis értékű ingatlanok, amelyeknek átruházási költségeit a közjegyzői aláírás-hitelesítési díj jelentősen megemelné. Ugyancsak kifogásolták az ügyvédek hátrányos megkülönböztetését a bírókkal szemben a közjegyzői kinevezés feltételeinek szabályozásánál.²³⁰

Az ügyvédi kar egységes fellépésének bizonyítására hozható fel példaként, hogy Latkóczy János és Mérey Lajos nyitrai ügyvédek nyílt levelet intéztek az ügyvédi kar tagjaihoz. Ebben a törvényjavaslattal szemben az ügyvédi kényszer bevezetését indítványozták.²³¹ A Pécsi Ügyvédi Kama-

²²⁸ Mikulik József: Az új közjegyzői törvényjavaslat. *Jogtudományi Közöny*, 1884. 5. szám, 33–34. p.; 1884. 6. szám, 43–44. p.

²²⁹ A közjegyzői törvényjavaslat 20-dik §-a és a telekkönyvi hitelesítési kényszer. A Budapesti Ügyvédi Kamara felterjesztése. *Jogtudományi Közöny*, 1884. 28. szám, 221–222. p.

²³⁰ A közjegyzői törvényjavaslat ellen. A Máramaroszi Ügyvédi Kamara kérvénye a képviselőházhoz. Dr. Tarnai János (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1884.* Huszonegyedik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 231–234. p.

²³¹ „Sokkal égetőbb kérdés a telekkönyvi ügyek bevezetését az ügyvédi szaktudomány ellenőrzésére bízni, mert annak, hogy a telekkönyvi hatóságnál számtalan beadvány elutasíttatik, oka bebizonyítottan nem egyéb mint az, hogy az okmányok s a kérvények illető része kontárok által készítettik, s ezáltal egyrészt a bíróság haszontalanul vétetik igénybe, másrészt az illető felek vagyona van veszélynek kitéve, mert napjainkban ugyanazon ingatlanok többszöri eladása oly gyakori, hogy a telekkönyvi beadvány elutasítása rendszer újabb átruházásra csábítja az eladót.” A közjegyzői törvényjavas-

ra ugyancsak emlékirat kidolgozásával próbálta elérni a képviselőháznál az ügyvédség érdekeinek érvényesítését. Az emlékirat az ügyvédség már ismert kifogásait ismétli meg, a korábbiakhoz képest új elemet nem tartalmaz.²³² Az ügyvédi kar álláspontját megismerve elgondolkodtató, hogy a telekkönyvi ügyeknél pusztán csak az aláírás-hitelesítés előírása milyen ellenállást váltott ki, hiszen a törvény egyébként nem érintette, hogy milyen okiratok alapján van helye a telekkönyvi bejegyzés foganatosításának. A magyar ügyvédség stratégiai célja a teljes ingatlanforgalom jogi ügyintézésének ügyvédi kézben tartása volt, aminek egyik ellenfelét a közjegyzőségben látták. Mivel az ügyvédség érdekérvényesítő képessége a dualizmus korában jóval erősebb volt, mint a közjegyzőké, céljukat e körben elérték. Ugyanakkor a „törvényes zugírászat”, a községi jegyzők és a telekkönyvi hivatalnokok okiratszerkesztő tevékenységével szemben még a közjegyzőkkel együtt sem tudtak eredményt elérni.

A közjegyzői kar álláspontját a Temesvári és Pécsi Királyi Közjegyzői Kamara emlékiratai képviselték. A Temesvári Királyi Közjegyzői Kamara emlékiratát Bésán Mihály lugosi közjegyző állította össze. Bésán üdvözölte, hogy a hagyatéki eljárások lefolytatása a tervezet szerint közjegyzői hatáskörbe kerül. Ehhez azonban szerinte a következő elveknek kell érvényesülnie: hagyatéki eljárások kötelező lefolytatásának elve, a hagyatékok egy hatóság illetékességébe történő utalása, valamint az eljárási szabályok egyszerűsítése. A szabályozási alapelvek figyelembevételével a hagyatéki eljárás központi illetékes hatósága a királyi közjegyző, aki a letárgyalt hagyatékot a hagyatékátadó végzés meghozatalára terjeszti elő a bíróságnak.²³³

A Pécsi Királyi Közjegyzői Kamara emlékiratát Bánffay Simon pécsi közjegyző terjesztette elő, aki a kinevezési feltételek meghatározásánál indokolatlannak tartotta, hogy a bírói és az ügyvédi kar tagjai között kü-

lat ellen. Latkóczy János és Mérey Lajos nyitrai ügyvédek körlevele. Dr. Tarnai János (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1884.* Huszonegyedik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 73–75. p.

²³² A közjegyzői törvényjavaslat ellen. A Pécsi Ügyvédi Kamara emlékirata a képviselőházhoz. Dr. Tarnai János (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1884.* Huszonegyedik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 477–481. p.

²³³ A közjegyzői törvényjavaslathoz. A Temesvári Királyi Közjegyzői Kamara felterjesztés az igazságügyi miniszterhez. Dr. Tarnai János (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1884.* Huszonegyedik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 68–72. p.

lönbséget tegyenek. Általában ellenezte a közjegyzői magánokirat-készítés engedélyezését, helyette egy megszorító szövegezést javasolt.²³⁴ A sokat vitatott telekkönyvi kényszerre új javaslatot fogalmaztak meg, bár ebben az időben ez az elv már nem szerepelt a törvény tervezetében. A méltányosság elvének fenntartásával annak kimondását kérték, hogy vagy ügyvédi, vagy közjegyzői közreműködéssel készült okirat alapján legyen helye a telekkönyvi bejegyzés elrendelésének. Bánffay javasolta, hogy a hagyatékok közjegyzői hatáskörben való tárgyalását a törvény kógens rendelkezésével szabályozzák, mivel az eddigi gyakorlat szerint a gyámhatóságok a megengedő jellegű szabályozást igyekeztek a közjegyzőség hátrányára értelmezni.²³⁵

Markó Sándor a törvényjavaslatnak az igazságügyi bizottság által elfogadott egyik szakaszához kívánt észrevételt fűzni. A javaslat 31. §-a a közjegyző által felszámítható díjakat két kategóriába sorolta. Eszerint az első kategóriába azok a díjak tartoznak, amelyek a közjegyzőt saját székhelyén vagy a kerületéhez tartozó bármely járásbíróóság székhelyén tartott tárgyalás esetén, a második csoportba pedig azok, amelyek a helyszíni tárgyalásért illetik meg. Markó szerint a közjegyzőt a lakásán kívül eső járásbíróóság székhelyén tartott tárgyalásaiért is a magasabb, második kategóriába tartozó díjtétel illetné. Javaslatát azzal indokolta, hogy a közjegyző sokszor alacsony ügyértékű esetet köteles tárgyalni, ahol a felszámítható díjak a költségeit sem fedeznék. Szerinte az igazságügyi bizottságnak úgy kellene a végleges szabályozást az országgyűlés elé terjeszteni, hogy a közjegyzőt az első kategóriába tartozó alacsonyabb díj az esetben illesse meg, ha saját székhelyén tartja a tárgyalást, míg a más

²³⁴ „g) végrendeletek kivételével magánokiratokat is készíthet, de csak akkor, ha e magánokiratok a közjegyző bírói vagy gyámhatósági megbízatása befejezésére, vagy valamely telekkönyvi jog sűrűn szükséget megszerzésére vagy változtatására kívánatnak meg; e körülményt azonban az okiratban megemlíteni az 1874:XXXV. tvc. 61–63. §§ intézkedését alkalmazni köteles.” A közjegyzői törvényjavaslatához. A Pécsi Királyi Közjegyzői Kamara emlékirata. Dr. Tarnai János (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1885.* Huszonharmadik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 93–95. p.

²³⁵ A közjegyzői törvényjavaslatához. A Pécsi Királyi Közjegyzői Kamara emlékirata. Dr. Tarnai János (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1885.* Huszonharmadik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 194–196. p.

járásbíróóság székhelyén és a helyszínen tartott tárgyalásokért a második kategória magasabb díja legyen felszámítható.²³⁶

A fent ismertetett szakmai vitákkal párhuzamosan zajló kodifikációs tevékenység első mérföldkövét jelentette, hogy az Igazságügyi Minisztérium 1884. október 11-én elkészítette a közjegyzői törvény novellájának első tervezetét.²³⁷ A novella indoklása a „közjegyzőség fejlődésének” célját fogalmazza meg, mivel a királyi közjegyzőkről szóló törvény rendelkezései a közjegyzőség hatáskörét szűken szabták meg. Ami a közjegyzői intézményt illeti, fontos és pozitív szerepet játszott az igazságszolgáltatás fejlődésében, különösen az intézmény hatálybalépését követően a hagyatéki ügyhatalék feldolgozásában.

A módosítás főbb rendelkezései a közjegyző, valamint közjegyzőjelölt, segéd és helyettesek kinevezési feltételeire, a közjegyzői kamara jogosítványaira, a közjegyző hatáskörére, ezen belül a közjegyzői kényszer eseteire, a névalírás hitelesítésére, örökösödési (hagyatéki) ügyekben a közjegyzői díjak megállapítására, a bírósági és gyámhatósági megbízások szabályaira, továbbá a hitbizományi leltározásokra, a csőd eljárásban történő közreműködésre vonatkoztak. Kisebb pontosító szabályokat tartalmazott a közjegyzők felügyeletére vonatkozó fejezet, a fegyelmi eljárás eseteinek kiegészítése, valamint a közjegyző felfüggesztésének szabályozása. A záró rendelkezések között pedig az igazságügyi miniszter felhatalmazást kapott a fiúmei közjegyzőség helyzetének rendezésére. Az értékezés korábbi részében azonban már ismertetést nyert, hogy ez csak 1890-ben történt meg.

Az igazságügyi bizottság 1885. május 11-én készítette el jelentését a közjegyzői novella tervezetéről, és dolgozta ki a saját törvényjavaslatát.²³⁸ A bizottság visszatekintő értékelése a törvény hatálybalépését követő tízenegy évre azt a megállapítást tartalmazta, hogy a korlátozott hatáskör

²³⁶ Dr. Markó Sándor: Egy észrevétel a közjegyzői novellához. A főrendiház jogásztárgyjainak figyelmébe ajánlva. *Jogtudományi Közöny*, 1885. 50. szám, 395–396. p.

²³⁷ Törvényjavaslat az 1874:XXXV. t.-cz. módosításáról és kiegészítéséről. *Képviselőházi irományok 1884–1887.* I. kötet. 16. szám, 85–95. p.; Indoklás „az 1874:XXXV. t.-cz. módosításáról és kiegészítéséről” szóló törvényjavaslatához. Uo. 96–103. p.

²³⁸ Az igazságügyi bizottság jelentése „az 1874:XXXV. t.-cz. módosításáról és kiegészítéséről” szóló törvényjavaslat tárgyában. *Képviselőházi irományok 1884–1887.* VI. kötet. 213. szám, 214–221. p.; Törvényjavaslat az 1874:XXXV. t.-cz. módosításáról és kiegészítéséről (Az igazságügyi bizottság szövegezése szerint). Uo. 222–234. p.

nem tette lehetővé a közjegyzőség fejlődését.²³⁹ A javaslat kodifikációs módszere szerint nem a közjegyzői díjakat kívánták felemelni, illetve az állásokat megszüntetni, hanem a közjegyzők hatáskörét kívánták bővíteni.

A lezajlott szakmai viták hatására a bizottság eltérően fogalmazta meg a novella egyes rendelkezéseit. Megszüntették az ügyvédi kamarák által bírált rendelkezéseket, az ügyvédek sérelmes megkülönböztetését a bírakkal szemben, és egységesen szabályozták a más jogi pályákról érkező közjegyzői kinevezésének feltételeit. Elvetették a közjegyzői segéd fogalmát, helyette a közjegyzőjelölt két kategóriáját szabályozták, a helyettesítésre jogosult és nem jogosult jelöltek. Ezzel együtt a közjegyzőhelyettes kinevezési feltételeit a közjegyzői kinevezés feltételeivel egységesítették, vagyis az ügyvédekkel szembeni diszkriminációt megszüntették. A bizottság a közjegyzői okirati kényszer eseteit bővítette: a házastársak és jegyesek közötti általános meghatalmazásokkal, ebben a körben a váltókötelezettségek vállalása, kölcsönfelvétel, tartozás-elismerés, ingatlanra vonatkozó elidegenítési és terhelési ügyletekkel, valamint az ezzel kapcsolatos meghatalmazásokkal. A házastársak és jegyesek közötti öröklési szerződések és a halál esetére kötött ajándékozási szerződések pedig csak a közzérendeletek alaki szabályainak betartásával váltak volna érvényessé.²⁴⁰

A közhitelesség veszélyeztetésének ürügyén a bizottság ejtette a magánokiratok készítésére vonatkozó közjegyzői hatáskörbővítést. Megjegyzendő, hogy míg a mintaként szolgáló bajor és osztrák közjegyzői

rendtartás a magánokirat készítését lehetővé teszi a közjegyzőnek, a magyar közjegyzői intézmény szabályozása ezt a lehetőséget ma sem emelte be a közjegyző hatáskörébe. A közjegyzői ténytanúsítási eljárás megkönnyítése érdekében a két tanú alkalmazásának szabályát kiiktatta a bizottság a jogszabály szövegéből. A hagyatéki tárgyalások lefolytatását a közjegyzők általános hatáskörébe adta, így az addigi gyakorlattól eltérően nem a bíróságok vagy a gyámhatóságok megbízásától függött a közjegyzők kirendelése. A díjmentes értékhatárt a hagyatéki ügyekben 100 Ft-ra szállították le, mivel a minisztérium által indítványozott 200 Ft-os értékhatárba sok hagyatéki ügy tartozott, és így sérelmes lett volna ezen értékhatár alkalmazása a közjegyzők részére. A minisztérium álláspontjától ugyancsak eltért a bizottság akkor, amikor a telekkönyvi és más hatósági megkeresésekre indokoltnak tartotta az írásbeli meghatalmazás fenntartását abban az esetben, amikor a közjegyző törvényi felhatalmazottként járt el.

A közjegyzői novella tárgyalása a képviselőház 1885. november 25-i ülésén kapott lendületet. Matuska Péter előadó az igazságügyi bizottság nevében kiemelte, hogy a törvényjavaslat elkészítésének fő célja a közjegyzők hatáskörének bővítése volt, és egyben elismerte, hogy az intézményre vonatkozó szabályozás továbbra is hiányosságokat tartalmaz, ugyanakkor a közjegyzői intézmény fejlődésének garanciáit a közjegyzők személyében látatja.²⁴¹ Ullmann Sándor az előadói beszédet támogatva kiemelte a javaslat kompromisszumos jellegét, a sokat vitatott telekkönyvi hitelesítési kényszer elejtését, a magánokiratok készítésének tilalmát, valamint a hagyatéki eljárások közjegyzői hatáskörbe adott letárgyalását, továbbá, hogy egyes végrehajtási ügyekben a közjegyző a bírák helyett lesz jogosult eljárni. Álláspontjának összegzéseként a hagyatéki tárgyalások közjegyzői hatáskörbe adása miatt megszavazta a módosítást.²⁴²

²³⁹ „A 11 évi tapasztalás a közjegyzőség életképességét igazolta; de igazolta, ha nem is egészben, de bizonyos részben az ellenfelfogás jogosultságát is, mert a közjegyzőséget életbeléptetett igazságügyi kormány kénytelen beismerni, hogy a közjegyzői intézményhez fűzött remények csak részben valósultak; éspedig nem a közjegyzői kar gyarlósága vagy hibája miatt, mert ezekhez a közönség évről évre fokozódó bizalommal fordult, hanem azért, mert a kör, amelyben a közjegyző eljárhat, igen szűkre szabott.” Az igazságügyi bizottság jelentése „az 1874:XXXV. t.-cz. módosításáról és kiegészítéséről” szóló törvényjavaslat tárgyában. *Képviselőházi irományok 1884–1887.* VI. kötet. 213. szám, 214. p.

²⁴⁰ Törvényjavaslat az 1874:XXXV. t.-cz. módosításáról és kiegészítéséről (Az igazságügyi bizottság szövegezése szerint). *Képviselőházi irományok 1884–1887.* VI. kötet. 213. szám. 227. p.

²⁴¹ „A közjegyzői kar tekintélye és anyagi függetlensége leginkább az által biztosítatik, ha a közjegyzők a működés folytonosságában mindinkább bizalmat gerjesztenek önmaguk iránt a közönségnél, ha hű, lelkiismeretes és jó ügykezelés által megkedveltetik magát az intézményt.” 140. országos ülés 1885. november 25-én. *Képviselőházi Napló 1884–1887.* VII. kötet. 62. p.

²⁴² Ullmann Sándor hozzászólása a törvényjavaslatához. 140. országos ülés 1885. november 25-én. *Képviselőházi Napló 1884–1887.* VII. kötet. 62–63. p.

Almássy Sándor a közjegyzői törvény novellájának tervezetét annyira elutasította, hogy még általános tárgyalásra is alkalmatlannak nyilvánította. Kifejtett álláspontját az motíválta, hogy a szolgabírók hagyatéki eljárásbeli szerepének megőrzése mellett érvelt. A hagyatéki leltárok felvételét és a hagyatéki eljárások lefolytatását megyei közigazgatási hatáskörbe tartozónak vélte.²⁴³ Dégen Gusztáv vitába szállt Almássy érvelésével, mivel szerinte a szolgabírákra jogszolgáltatási teendőket nem lehet bízni. A közjegyzők megbízása a hagyatéki ügyek tárgyalásával tulajdonképpen az igazságszolgáltatás és a közigazgatás szétválasztási elvének gyakorlati megvalósítását jelenti. A közjegyzők megbízása az állam érdekeit szolgálja, ugyanis a gyorsabban lefolytatott hagyatéki tárgyalások után az állam pénzügyi szervei biztosabban hozzájutnak az adó- és illetékbevételekhez.²⁴⁴ Petrich Ferenc szélsőséges álláspontot képviselve a hagyatéki eljárások lefolytatását a községi jegyzőkre bízta volna. Általánosságban is ellenezte, hogy a közjegyzők járjanak el a hagyatéki ügyekben.²⁴⁵

Lits Gyula a közjegyzői intézményt a vidéki városokban feleslegesnek tartotta, létezésüket legfeljebb a nagyobb gazdasági forgalommal rendelkező városokban vélte indokoltnak. Kifejtette, hogy a hagyatéki ügyek tárgyalásának legjobb szabályozása az, ha a közjegyzők helyett a szolgabírók tárgyalják le a hagyatékokat.²⁴⁶ Madarász József a közjegyzői törvény 1874-es vitájában is ellenezte a közjegyzői intézmény bevezetését. Kifogásolta, hogy a közjegyzői székhelyeket nem arányosan osztották fel, így a közlekedési nehézségek mellett nem támogatta a hagyatékok közjegyzői hatáskörbe kerülését.²⁴⁷

Olay Lajos a jogbiztonság megvalósulásának garanciáját látta a mérsékelt közjegyzői kényszer bevezetésében. Úgy vélte, a közjegyzői díjtételek kellően alacsonyak ahhoz, hogy a jogbiztonság kiterjesztésével a köz-

jegyzők által ellátott ügyek számának növekedését eredményezzék. Így támogatta a törvényjavaslat elfogadását.²⁴⁸ Hodossy Imre meglepetéssel tapasztalta a javaslat vitájában, hogy a novella ellen felszólaló képviselők az egész közjegyzői intézmény létét vonták kétségbe. Kifejtette, hogy a magyar alkotmányos gondolkodás letéteményesei a közjegyzők, akik a középkori hiteles helyeket felváltva látják el a polgári kor közhitelességi feladatait. Az igazságügyi kormányzat javaslatát jónak tartotta, mivel a cél a közjegyzőség helyzetének megszilárdítása.²⁴⁹ Thaly Kálmán, Hodossy felszólalásából kiindulva, hangsúlyozott történelmi nézőpontját támogatva, a hiteles helyek visszaállítását is javaslatba hozta, mivel véleménye szerint a közjegyzők nem élvezik a jogkereső közönség bizalmát.²⁵⁰

Pauler Tivadar igazságügyi miniszter emlékeztetett arra, hogy a hiteles helyek felett eljárt az idő, és a polgári kor mindennapi igényeit nem tudnák kielégíteni. Az igazságszolgáltatás általános érdekei megkívánják a közjegyzői intézmény fejlesztését, és ennek eszköze, hogy a hagyatéki eljárásokat a közjegyzők fogják letárgyalni.²⁵¹ A képviselőház elfogadta a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául, így elkezdődött a szabályok egyenkénti megvitatása. A részletes vitában Gáll József indítványát elfogadva a közjegyzőhelyettesi kinevezéshez a bírói vagy ügyvédi vizsgát megelőző kétévi gyakorlatot tartottak szükségesnek. Chorin Ferenc a házastársak és a jegyesek közötti öröklési szerződésekre vonatkozó szabályozást kifogásolta a közjegyzői törvényben, mivel arról már az 1876. évi XVI. tc. is rendelkezett. Az indítványt a képviselőház elfogadta, így kikerült a javaslatból. Almássy Sándor a törvény általános vitájában képviselt álláspontját konzekvensen fenntartva javasolta a közjegyzők hagyatéki tárgyalások lefolytatására irányuló hatáskörének kihagyását. Tisza Kálmán miniszterelnök és belügyminiszter ezzel szemben a vonatkozó szakaszok elfogadását támogatta, mivel a szolgabírók sok közigazgatási

²⁴³ 140. országos ülés 1885. november 25-én. *Képviselőházi Napló 1884–1887*. VII. kötet. 63–65. p.

²⁴⁴ Dégen Gusztáv hozzászólása a törvényjavaslatához. 140. országos ülés 1885. november 25-én. *Képviselőházi Napló 1884–1887*. VII. kötet. 65–66. p.

²⁴⁵ Petrich Ferenc felszólalása a törvényjavaslat ellen. 140. országos ülés 1885. november 25-én. *Képviselőházi Napló 1884–1887*. VII. kötet. 66–68. p.

²⁴⁶ Lits Gyula felszólalása a törvényjavaslat ellen. 140. országos ülés 1885. november 25-én. *Képviselőházi Napló 1884–1887*. VII. kötet. 68–69. p.

²⁴⁷ Madarász József felszólalása a törvényjavaslat ellen. 140. országos ülés 1885. november 25-én. *Képviselőházi Napló 1884–1887*. VII. kötet. 69–70. p.

²⁴⁸ Olay Lajos felszólalása a törvényjavaslat mellett. 140. országos ülés 1885. november 25-én. *Képviselőházi Napló 1884–1887*. VII. kötet. 70–71. p.

²⁴⁹ Hodossy Imre felszólalása a törvényjavaslat mellett. 140. országos ülés 1885. november 25-én. *Képviselőházi Napló 1884–1887*. VII. kötet. 71–72. p.

²⁵⁰ Thaly Kálmán felszólalása a törvényjavaslat ellen. 140. országos ülés 1885. november 25-én. *Képviselőházi Napló 1884–1887*. VII. kötet. 72–74. p.

²⁵¹ Pauler Tivadar felszólalása a törvényjavaslat mellett. 140. országos ülés 1885. november 25-én. *Képviselőházi Napló 1884–1887*. VII. kötet. 74–76. p.

hatáskört kaptak, és számukra könnyebbséget jelenthet, ha a hagyatéki ügyek tárgyalását a közjegyzők látják el.²⁵²

A részletes vita a képviselőház 141. országos ülésén folytatódott. Gáll József azt kérte, hogy a díj nélkül letárgyalt hagyatéki ügyekben készített hiteles másolat után a közjegyzőnek járjon közjegyzői díj. Lázár Ádám pedig azt indítványozta, hogy a közjegyzők az elkezdett és befejezetlen hagyatéki ügyek után is az új díjszabás szerinti díjat számíthassák fel. Ezt a képviselői indítványt Teleszky István és a képviselőház is elutasította. Veszter Imre az idegen nyelven készített közjegyzői okiratokra kért pontosítást, mivel a tolmács alkalmazása nehézkessé teszi a közjegyzői okiratok készítését nemzetiségi területeken.²⁵³ A képviselőház Teleszky István támogató felszólalásának köszönhetően az indítványt elfogadta, és ezzel a részletes vita be is fejeződött.²⁵⁴

A képviselőház 142. országos ülésén harmadik olvasatban is megtárgyalták a közjegyzői törvény novelláját, és ezzel a jogszabályt a főrendiháznak küldték meg. A főrendiház 1885. december 12-i ülésén a javaslatot általános vitára elfogadta, a részletes vita során elhangzott kisebb módosító indítványokat pedig megküldte a képviselőháznak. Az igazságügyi bizottság a főrendiház összes szövegezést illető indítványát elfogadta, így a képviselőház az 1886. február 20-án megtartott 188. országos ülésén a törvényjavaslatot elfogadta, ezt a főrendiház tudomásul vette, és „legfelsőbb szentesítés céljából” az uralkodónak megküldte. A képviselőház pedig tudomásul vette, hogy az Országos Törvénytár március 23-i számában a törvényt kihirdetik.

²⁵² A közjegyzői törvényjavaslat részletes vitája. 140. országos ülés 1885. november 25-én. *Képviselőházi Napló 1884–1887*. VII. kötet. 76–81. p.

²⁵³ A módosított szöveg: „A közjegyző jogosítva van tolmács alkalmazása nélkül is magyar nyelven felvenni az okiratot oly felekkel, akik a magyar nyelvet nem értik. Ha a közjegyző a felek által értett nyelven okiratot felvenni jogosítva van, – ily esetben azonban a közjegyző az okirat záradékában, jogosítványára való hivatkozással, az okiratnak a felek által értett nyelven történt magyarázását bizonyítani tartozik.” Törvényjavaslat az 1874:XXXV. t.-cz. módosításáról és kiegészítéséről (A képviselőház által elfogadott szerkezet). *Képviselőházi irományok 1884–1887*. IX. kötet. 273. szám, 354. p.

²⁵⁴ 141. országos ülés 1885. november 26-án. *Képviselőházi Napló 1884–1887*. VII. kötet. 82–87. p.

Amennyiben értékelni kívánjuk a közjegyzői novella vitáját, azt az általános megállapítást lehet tenni, hogy a szakmai vita az Országház falain kívül már lezajlott. Az ügyvédi és közjegyzői kamarák, valamint az egyes ügyvédek és közjegyzők a jogi folyóiratokban publikált cikkeikben és irataikban eldöntötték azokat a kérdéseket, amelyek az ügyvédi kar sérelmeit jelentették. Az így megtisztított törvényjavaslat már kevesebb vitát generált. A közjegyzők, szolgabírák és községi jegyzők érdekeinek összeütközését Tisza Kálmán miniszterelnök közjegyzők melletti álláspontja döntötte el. A közjegyzői intézmény ellen felszólalók pedig nézeteikkel, bár a magyar történelmi és jogi hagyományokra hivatkoztak, anakronizmust képviseltek. 1886-ban nem volt kérdéses a királyi közjegyzői intézmény léte, de látszott, hogy az intézmény fejlődése csak az ügyvédi kar által engedett irányban és mértékben valósítható meg.

IV. A KIRÁLYI KÖZJEGYZŐSÉG HELYZETE 1886 ÉS 1894 KÖZÖTT

I. A királyi közjegyzők törekvései helyzetük javítására

Az értekezésben már említést nyert, hogy a királyi közjegyzőkről szóló törvény tíz közjegyzői kamarát állított fel a közjegyzői érdekképviselet és szakmai önszerveződés fórumaként. A gyakorlatban azonban hamar bebizonyosodott, hogy emellett szükség van egy olyan központi szervre is, amely a területi kamaráknál hatékonyabban tudná képviselni a közjegyzők országos érdekeit. Több királyi közjegyző, közöttük Rupp Zsigmond, Tokaji Nagy Lajos, Weinmann Fülöp és Zimányi Alajos vetette fel a központi közjegyzői szervezet létrehozásának szükségességét. 1883. szeptember 8-án előkészítő ülést tartottak, amelynek célja az országos egylet létrehozása volt. A Magyarországi Királyi Közjegyzők Országos Egyletének alakuló ülését, amelyen az egylet első alapszabályát elfogadták, 1884. február 2-án tartották. Az egylet első elnökének Tokaji Nagy Lajos budapesti közjegyzőt választották.²⁵⁵ Az első időszakban az éves tagdíj 12 ezüst

²⁵⁵ Tokaji Nagy Lajos (1827–1900) a kiegyezés után a Budapesti Királyi Váltótörvényszék bírójaként dolgozott. Emellett különböző folyóiratokban jogi, régészeti és természettudományi cikkei jelentek meg. 1868-ban a Szabolcs Megyei Régészeti Egylet titkárának választották. Királyi közjegyzőnek 1875-ben az igazságügyi miniszter Budapest VII. kerületébe nevezte ki. 1876 és 1882 között Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának tagjai sorába tartozott. 1889 és 1897 között a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara elnökének választották. A Kálvin téri Református Egyházköztség egyháztanácsosa is volt. Közéleti és társadalmi tevékenységének elismeréseként királyi tanácsosi címben részesítették. Közjegyzői állásáról 1899. november 17-én lemondott. 1900. március 9-én hunyt el Budapesten. Rokolya Gábor: *A polgári*

forint volt. Az egylet célját az alapszabály a következőkben határozta meg: a közjegyzői intézmény fejlesztése, megszilárdítása és a hivatás egyenlő gyakorlatának megállapítása; a közjegyzők, helyettesek és jelöltek szellemi és anyagi érdekeinek állandó, egységes képviselése és érvényesítése; a közjegyzői intézményre vonatkozó jogirodalmi munkák támogatása; az egyleti tag segélyre szoruló özvegye, illetve a hátrahagyott kiskorú gyermekei részére nyújtandó segélyezés. Az egyletnek rendes tagja lehetett bármely királyi közjegyző, közjegyzőhelyettes és közjegyzőjelölt, továbbá a kinevezett, de állásából tisztességgel elköszönt királyi közjegyző is. Az egylet tiszteletbeli tagjává, illetve elnökévé az volt megválasztható, aki a közjegyzői intézmény fejlesztése körül érdemeket szerzett. Az ügyeket kezdetben egy nagyobb létszámú, később 21 fős központi bizottság intézte. Az egyletet 114 közjegyző és 25 közjegyzőhelyettes tag alapította. Tevékenysége a közjegyzői kart érintő minden ügyre kiterjedt.

Már 1884-ben kezdeményezték, hogy az egylet bizottságaival levelező felek postai bérmentességet kapjanak, azonban ezt az illetékes minisztérium elutasította. Ugyancsak elutasították a vasúti igazgatóságok, hogy az egylet üléseire utazók menetdíjkezdményben részesüljenek. Jeszenszky Danó, Tokaji Nagy Lajos és Rupp Zsigmond egyleti tagokat azonban a képviselőház igazságügyi bizottsága meghallgatta a királyi közjegyzőkről szóló törvény novellájának szövegezésakor, így a közjegyzők részéről tett egyes javaslatok beépültek a törvény szövegébe. A *Jog* című hetilapot az egylet közlönyének választották, és az 1880-as évek közepétől a közjegyzőséget érintő cikkek elsősorban ebben a jogi szakfolyóiratban jelentek meg. Weinmann Fülöp királyi közjegyző pedig 1885-ben a telekkönyvi betétek, a földadókönyv és az állandó kataszteri nyilvántartásról szóló jogszabály véleményezéséhez készített tervezetet. Különös figyelmet fordítottak arra, hogy a közjegyzői törvény novellájának hatálybalépését követően a hagyatéki tárgyalások lefolytatása milyen munka és költségárfordítással, illetőleg díjtöbblettel járt a közjegyzők számára.²⁵⁶

közjegyzőség emlékezete (1875–1949). Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 66. p.

²⁵⁶ „A központi bizottság helyén találja azt, hogy szemben a közjegyzői törvény novelláris módosításának közel életbeléptével, saját hatáskörében már most kezdeményezzen intézkedéseket oly célból, hogy az ország valamennyi kir. közjegyzője által anyag gyűjtessék annak megbírálása végett: vajon a novella által az örökösödési ügyek átvétele folytán beállandó munkaszaporulat mily arányban áll a díjszabályzat alapján

1890-ben az egyesület közgyűlést tartott, ahol a közzjegyzők helyzetének aktuális problémáit tárgyalták meg. Sérelmezték a közzjegyzői kényszer szűk határok közötti meghúzását, valamint a 100 ezüst forint alatti hagyatékok ingyenes tárgyalását. Ez annál is inkább probléma volt, mert a törvény előírásainak megsértésével – az elterjedt gyakorlat szerint – a nagyobb hagyatékokat a bíróságok, illetve az árvaszékek tárgyalták le.²⁵⁷ Az új öröklési eljárás megvitatására 1892-ben is tartottak ülést, amelyben az addigi eljárásban alkalmazott hirdetményi eljárás megszüntetését javasolták. A véleményezésre megküldött tervezetet átmenetinek tartották, mivel a hagyatéki tárgyalások legrövidebb lebonyolítási módját, a tárgyalásoknak a királyi közzjegyzői hatáskörbe adását nem tartalmazta. A jogszabály egyik legfontosabb célkitűzésének pedig az általánosan kötelező hagyatéki eljárás bevezetését tartották. Elismerték ugyanakkor, hogy az addigi szabályozásokkal szemben a javaslat előrelépést jelent.²⁵⁸

A közzjegyzőség helyzete a törvény hatálybalépését követő több mint tíz év eltelté után sem javult érdemben. A közzjegyzők ügyfélforgalmának elemzése azt mutatta, hogy a hitelesítési ügyletek, amelyeket alacsony díj ellenében készítették a közzjegyzők, az ügyszámok döntő többségét adták. Közzjegyzői okiratok pedig relatíve alacsony számmal szerepeltek a közzjegyzői statisztikákban. A jogkereső közönség nem ismerte fel, és nem élt a közzjegyzői okiratokhoz kapcsolódó közvetlen végrehajthatóság intézményével.²⁵⁹ A törvény rendelkezéseivel ellentétben nem adták ki a közzjegyzőknek a járásbírók a hagyatéki ügyeket tárgyalásra sem. A legnagyobb problémát azonban a közzségi jegyzők magánokirat-készí-

érdembe hozott díjösszegekkel.” Tokaji Nagy Lajos: A magyarországi kir. közzjegyzők országos egyesületének története. *A Jog*, 1886. 52. szám, 431. p.

²⁵⁷ Zimányi Alajos: Királyi közzjegyzők országos egyesülete. *A Jog*, 1890. 51. szám, 440–441. p.

²⁵⁸ A magyarországi kir. közzjegyzők egyesülete. *A Jog*, 1892. 14. szám, 113. p.

²⁵⁹ „A közzjegyzői okiratoknak per nélküli végrehajthatóság joghatályát nemesak hogy egyes magánügyfelek nem vették igénybe, és ügyleteiket inkább hívatatlan és jogi szakértelemmel nem bíró egyének, kivált közzségi jegyzők vagy más zugírások közbejöttével vétetik fel; hanem ami még feltűnőbb, a közintézetek, egyházi és kincstári uradalmak, községek, közalapítványok, árvaspénztárak jogügyleteik és fontos szerződéseik megkötésénél, a közzjegyzői okiratok közhitelű jogerejét és végrehajthatóságát szintén figyelembe nem véve, jogügyleteiket inkább magánokiratban kötik, melyek pedig nem teljesítés esetén csak külön per útján érvényesíthetők.” Zimányi Alajos: A királyi közzjegyzőség Magyarországon. *A Jog*, 1888. 33. szám, 273. p.

tési gyakorlata okozta. A közzségi jegyzők olyan ügyekben is készítettek magánokiratokat, amelyek a közzjegyzői kényszer körébe estek.²⁶⁰ Lát-szott, hogy a közzjegyzőség helyzetének javítását csak évtizedes, a jogi folyóiratokban, valamint a minisztériumnak írt emlékiratokban megfogalmazott érveléssel lehet elérni. Ennek a küzdelemnek lett egyik legki-tűnőbb képviselője Zimányi Alajos, akit később a közzjegyzői egyesület elnö-kének is megválasztottak.²⁶¹

A közzjegyzői egyesület 1886-ban emlékiratot intézett a törvényhozás-hoz a telekkönyvi betétek, a földadókönyv és az állandó kataszter szer-kesztéséről, illetve a vonatkozó rendeletek módosításáról. Az emlékirat készítésével az volt a céljuk, hogy a telekkönyvi állapotokat a tényleges helyzethez igazítsák. A nyilvánkönyvi bejegyzések pótlása, a telekkönyvi állapotok rendezése előfeltétele volt a gazdasági forgalom biztonságá-nak, a hagyatéki ügyek rendezésének. A magánokiratokat több esetben nem mutatták be telekkönyvi bekebelezésre, illetve a pénzügyi hatóság-nál illeték kiszabására. A közzjegyzőség javasolta e körben a közzjegyzői okirati kényszer előírását, illetve legalább a névalírás-hitelesítés intéz-ményének bevezetését. A javaslat meghallgatásra azért nem található, mivel az ügyvédség érdekeit sértette.

A közzjegyzőség álláspontja szerint a nyilvánosság elve a közokirati vagy hitelesítési kényszer nélkül nem a valós állapotokat tükrözi. A közzjegyzői okirati kényszer bevezetése arra fogja a feleket kényszeríteni, hogy kellő körültekintéssel járjanak el az átruházási ügyleteikben. Az ellenjegyzési kényszer előírása, vagyis hogy a telekkönyvi bejegyzéseket ügyvéd által ellenjegyzett okiratban vagy közzjegyzői okiratban foglalt jogokra alapít-

²⁶⁰ „A közzségi jegyzők tudniillik kitalálták a módját annak, hogy a házasságok közötti ügyleteknél a kir. közzjegyzők mellőzésével ők készítsék az okiratokat akképp, hogy azokban elhallgatják a felek házastársi minőségét, csak pusztán azok születési nevét említvén, úgyszintén az ügylet címét sem teszik ki, csupán átadási szerződésnek ke-resztelvény ily iratot.” Zimányi Alajos: A királyi közzjegyzőség Magyarországon. *A Jog*, 1888. 33. szám, 274. p.

²⁶¹ Némethlipcsei és rózsashegyi Zimányi Alajos (1827–1908) jogi tanulmányait kö-vetően Budapesten ügyvédként dolgozott. 1875-ben az igazságügyi miniszter Buda-pest II. kerületébe nevezte ki királyi közzjegyzőnek. A Magyarországi Királyi Közzjeg-yzők Országos Egyesületének elnöki tisztét 1893-tól egészen haláláig töltötte be. A királyi közzjegyzőség életében aktív szerepet játszott. Érdemes munkásságáért, közéleti és társadalmi tevékenysége elismeréseként 1907-ben udvari tanácsosi címmel tüntették ki. Budapesten, 1908. november 7-én hunyt el.

sák, azért nem hozhat megoldást, mivel az konzerválná a telekkönyvi állapotokat. Az előterjesztés a kívánt hatást nem érte el, mert a közjegyzői törvény novellája és a kapcsolódó rendelkezések szabályai nem tükrözték a közjegyzőség elképzeléseit.²⁶²

A közjegyzői törvény novellájának rendelkezéseit cikkeikben Bésán Mihály és Tamásfalvi Thury Ignác közjegyzők értékelték. Bésán szerint a novella elfogadásának két alapvető oka volt. Egyrészt a hagyatéki ügyek tárgyalásának közjegyzői hatáskörbe adása, másrészt a törvény pontatlan rendelkezéseinek kiigazítása. A törvény azonban meghagyta a gyámhatóságnak azt a jogot, hogy a hagyatéki ügyek tárgyalását továbbra is a szolgabírókra bízák, ha azt a közlekedés helyzete indokolta teszi. Eszerint a gyámhatóság diszkrecionális mérlegelésétől függ, hogy adott hagyatéki ügyben közjegyzőt vagy szolgabírót rendel-e ki a hagyatéki ügy letárgyalására. A közjegyző meg nem fizetett díjainak behajtását pedig a jogszabályalkotó közigazgatási útra utasította. Ezek jellemzően a bírói megbízások, a hagyatéki ügyek vagy az árvaszéki ügyeknek a díjai. A jellemző végrehajtási mód az ingóvégrehajtás, amit a szolgabíró fog fogantatosítani. Ingatlan-végrehajtás elrendelésére csak kivételes esetekben lenne lehetőség. Ennek szabályait a törvény azonban nem tartalmazta. Ezért Bésán azt javasolta, ki kell adni egy olyan végrehajtási rendelkezést, amely a nyitott kérdésekben eligazítást nyújt.²⁶³

Tamásfalvi Thury szintén elégedetlen volt a közjegyzői törvény novellájának rendelkezéseivel, amit részben alkalmoszerűnek, részben pedig kísérleti jellegűnek vélt. A vidéki közjegyzők ügyforgalmát és ezzel együtt díjbevételeik túlnyomó részét a hagyatéki ügyek letárgyalása adta. A törvény ugyan rendezni kívánta a helyzetet azzal, hogy általános szabályként kimondta, közjegyzők tárgyalják le a hagyatékokat. Ugyanakkor a jogszabály az átmeneti helyzetet nem rendezte azzal, hogy intézkedett volna azon ügyekről, amelyekre már a leltárt előterjesztették a bíróságoknál. Hiányzott annak meghatározása is, hogy milyen esetekben, a bírói meg-

²⁶² A magyarországi kir. közjegyzők országos együletének emlékirata a törvényhozáshoz „a telekkönyvi betéteknek a földadókönyv és az állandó kataster adataival megegyező szerkesztéséről és a telekkönyvi rendeletek pótlásáról és módosításáról” szóló törvényjavaslat iránt. *A Jog*, 1886. 16. szám, 131. p.; 18. szám, 148. p.; 19. szám, 155–156. p.

²⁶³ Bésán Mihály: Az új közjegyzői törvény. *A Jog*, 1886. 20. szám, 157–158. p.

bízások melyik ügyszakában járhatott el a közjegyzőjelölt. Jogszabályi meghatalmazás hiányában ezekben az ügyekben a bírósági gyakorlatnak kellett jól-rosszul kimunkálni az ide tartozó esetek körét.²⁶⁴

A közjegyzői novella hiányosságai az egyes közjegyzők mellett a közjegyzői kamarákat is fellépésre készítették. Az Aradi Királyi Közjegyzői Kamara 1886 decemberében kelt emlékirata a novella hatálybalépése utáni problémákra igyekezett megoldást találni.²⁶⁵ A közjegyzői kinevezés feltételeinek újrafogalmazása azzal az eredménnyel járt, hogy a pályakezdő jogászok nem szívesen helyezkedtek el közjegyzőjelöltként a közjegyzői irodákban, mivel ez számukra a közjegyzői pályázatoknál nem jelentett előnyt. Ennek viszont hosszabb távon az lett volna a következménye, hogy a közjegyzői kar nem tudja kinevelni a saját utánpótlását, a közjegyzői állásokra továbbra is bírákat és ügyvédeket neveznek ki. Mivel a bírói és ügyvédi vizsga letételét követően a szakvizsgázott jogászok nem voltak hajlandók közjegyzői irodákban elhelyezkedni, a közjegyzők betegségük vagy akadályoztatásuk esetén nem vagy csak nehezen tudták megoldani a helyettesítésüket. A helyettesek hiánya a hagyatéki ügyek helyszíni letárgyalásánál is problémát okozott, a vidékre, esetenként több napra távozó közjegyző az irodáját nem tudta nyitva tartani az ügyfelek részére. A hagyatéki ügyben felszámítható közjegyzői díjak nagysága pedig pár év eltelte után felülvizsgálatra szorul. Nem lett taxatív meghatározva, hogy a közjegyzők milyen iratok hiteles másolatait kötelesek díjmentesen elkészíteni a megkereső hatóságok részére. Ez különösen a kisebb ügyértékű hagyatéki ügyeknél okozhatott problémát, mivel a hiteles másolatok díja meghaladta a hagyatéki tárgyalásért felszámítható közjegyzői díj mértékét. A kamara célja az volt a miniszterhez szóló felterjesztéssel, hogy felhívja az igazságügyi kormányzat figyelmét arra, hogy a novella megalkotása egy folyamat része csak, és a közjegyzők helyzetének javítása további kormányzati intézkedéseket kíván.²⁶⁶

²⁶⁴ Dr. Tamásfalvi Thury Ignác: A közjegyzői novelláról és a díjjegyzékről. *A Jog*, 1886. 25. szám, 197–198. p.

²⁶⁵ „Az eddigi rövid tapasztalás alapján azonban már is jelezhetjük, hogy vagy részben, de különösen a közjegyző és a közjegyzői helyettes qualificációja; a közjegyzői jelölt hatásköre, valamint a hagyatéki tárgyalások díjszabályzatának megállapítása tekintetében e novellás törvény célját tévesztette.” Az Aradi Királyi Közjegyzői Kamara felirata. *A Jog*, 1886. 50. szám, 409. p.

²⁶⁶ Az Aradi Királyi Közjegyzői Kamara felirata. *A Jog*, 1886. 50. szám, 409. p.

A hazai közjegyzőség állapotát az ismert szakíró, Zimányi Alajos közjegyző elemezte, s cikkében azt az általános megállapítást tette, hogy a közjegyzőség „nem a hazai jogélet szükségleteihez alkalmas szerkezettel” jött létre.²⁶⁷ Ezalatt azt értette a szerző, hogy külföldi minta alapján, de az ismert ügyvédi nyomás miatt csak korlátozott hatáskörrel valósulhatott meg az intézmény. A közjegyzői törvény novellája pedig – a kinyilatkoztatott jogszabályalkotói szándék ellenére – nehezítette a közjegyzőség helyzetét. Már elemzést nyert, hogy a gyámhatóságok és a bíróságok a hagyatéki ügyek tárgyalását bírósági hatáskörben igyekeztek tartani vagy a tárgyalásokkal szolgabírákat megbízni. Zimányi kifejtette, hogy a közjegyzőség a hatáskörét csak a bíróságok nem peres ügyeinek bővítésével tudja elérni. A közjegyzőség és az ügyvédség feltételeinek javítását pedig a zugírászat visszaszorításával lehet megteremteni. A közjegyzőség akkor töltheti be célját az adott gazdasági és társadalmi viszonyok között, ha minden törvényszék és járásbíróság mellett működik legalább egy királyi közjegyző. A közjegyző az irodáját úgy szervezze meg, annyi alkalmazottat, segédet és közjegyzőjelöltet alkalmazzon, hogy a jogkereső közönség igényeit ki tudja elégíteni. A közjegyzői díjszabás megállapításának elve egy az ügyfelek részéről fizetett mérsékelt díj és költségtérítés, ugyanakkor a közjegyző ne legyen kötelezhető felszámítható díj nélküli munka elvégzésére. A közjegyző az elkövetett vétségekért fegyelmileg vagy büntetőjogi úton legyen felelősségre vonható, azonban az alaptalanul feljelentőket is vonják felelősségre.

Ezen alapelvek kimondása után a szerző a közjegyző hatáskörét úgy szabta volna meg, hogy az ügyfelek felkérésein túl a bírósági nem peres eljárások lefolytatását is a közjegyző hatáskörébe utalta volna. Ez azt jelentené, hogy a tanúk kihallgatását, az ingatlanok árverését, a csőd- vagy leltározását és árverését, a vételár felosztását, a végrendeletek kihirdetését, a hagyatéki tárgyalások lefolytatását is a közjegyzők intézhetnék. Az ügyfelek felkérésére lefolytatott ügylettípusok meghatározása a törvény rendelkezéseivel megegyezett. A közjegyzői kényszer eseteit ugyanakkor bővítette volna Zimányi azzal, hogy a hagyatéki ügyekben imperatív módon rögzítette volna a közjegyző jogkörét, s a házastársak közötti ügyletek teljes körére, az árvapénztárakból felvett kölcsönökre

²⁶⁷ Zimányi Alajos: A hazai közjegyzőség állapota. *A Jog*, 1887. 7. szám, 53–54. p.

és a közalapítványok ügyeire is közjegyzői okirat készítését írta volna elő. A sokat vitatott telekkönyvi kényszer kérdését úgy oldotta meg, hogy a telekkönyvi bejegyzés alapjául szolgáló iratokat ügyvédi vagy közjegyzői ellenjegyzéssel kellett volna ellátni.

Zimányi Alajos javaslata a kor körülményeit tekintve nem volt eltűzött. Figyelembe vette az ügyvédi kar érdekeit, és nem írta elő telekkönyvi ügyekben a közjegyzői kényszert. Ugyanakkor a kor politikai rendszerének működésével nem számolt. A kormánypártnak és az országos politika személyiségeinek szüksége volt a helyi közigazgatást megtestesítő szolgabírák és községi jegyzők támogatására, így az ő rovásukra hatáskör-átcsoportosítást nem lehetett végrehajtani. Zimányi ezt a problémát érzékelve következő tanulmányát a zugírászat kialakulásának és elterjedésének okairól írta. Megállapítása szerint azért lett általánosan elterjedt és megtűrt a zugírászat Magyarországon, mert részben az ügyvédség, részben a közjegyzőség nem kapta meg azokat a hatásköröket és jogosítványokat, amelyekkel ezt vissza lehetett volna szorítani.

A zugírásznak a 19. század második felében több kategóriája létezett hazánkban, de közös volt bennük, hogy közülük senki sem rendelkezett jogi végzettséggel. Voltak olyan zugírások, akik nyilvános irodákat nyitottak, és szerződéseket szerkesztését vállalták. Mások a különböző hitfelekezetek irodáiban végeztek ún. jogi tevékenységet, de a legfőbb és a kiegyezés utáni jogászságának sok sérelmet okozó zugírások rétege a községi és körjegyzők köre volt. A velük folytatott harcban politikai támogatottságuk miatt nehéz volt bármilyen eredményt is elérni. Ezért Zimányi azt javasolta, hogy minden községben nevezzenek ki „községi ügyészt”, aki jogi végzettséggel rendelkezik, és jogosítva lenne a magánokiratok elkészítésére. Ez egy jó szándékú és reálisnak mondható javaslata volt Zimányinak, azonban a kor társadalmi viszonyai még ennek megvalósítását sem tették lehetővé.²⁶⁸ Blum Béla ezt a gondolatmenetet folytatta, amikor kimondta, hogy a zugírászat felszámolása csak az igazságszolgáltatás és közigazgatás következetes szétválasztásával valósítható meg.²⁶⁹ Alapelve, hogy „közigazgatási tisztviselő ne foglalkozzék az igazságszolgáltatás keretébe tartozó ügyekkel”. A községi jegyzők és

²⁶⁸ Zimányi Alajos: A zugírásatról. *A Jog*, 1887. 15. szám, 125–126. p.

²⁶⁹ Dr. Blum Béla: Közigazgatásunk és igazságszolgáltatásunk reformja. *A Jog*, 1887. 44. szám, 363–365. p.

körjegyzők hivatali szerepének erősítését az szolgáltná, ha a közigazgatás átszervezésével a főszolgabíró felügyelete alatt, mint annak végrehajtó szervei, községi esküdtek tevékenykednének. Blum Béla véleménye szerint a közigazgatási bíróságok megszervezése a közigazgatást kiemelné a helyi pártküzdelmek befolyása alól. Az igazságszolgáltatási állapotok javulását pedig a bírósági szervezet egyszerűsítésével lehetne elérni. Ez azt is jelentené, hogy a telekkönyvi hivatalokat önállósítani kellene. Felveti, hogy a körjegyzői intézmény tekintélyét és súlyát a királyi kinevezéssel kaphatná meg. A körjegyző a hivatását a hagyatéki eljárások lefolytatásával nyerné el, és a telekkönyvi ügyek intézését az ügyvédekre bízna.

Zimányi Alajos a körjegyzői szabályozás, a jogszabályi háttér hiányosságait az igazságszolgáltatás zavaraival magyarázta. Bár 1868-ban törvényi szinten elválasztották egymástól a közigazgatást és az igazságszolgáltatást, mégis nem sokkal később eltértek ettől az elvtől. 1877-ben a gyámügyi törvény a szolgabírákra bízta a hagyatéki ügyek tárgyalását, és ezzel egy közigazgatási szerv kapott igazságszolgáltatási feladatot. A körjegyzői törvény novellája után a telekkönyvi helyzet és a bírósági munkateher rendezése az aktuális feladat. Mindkét esetben megoldást jelentene, ha a hatáskörök egy részét a körjegyzők kapnák meg, mert ezáltal költségvetési ráfordítás nélkül lehetne megoldani az ügyhátalékok rendezését.²⁷⁰

Blum János királyi körjegyzőhelyettes a helyettesi kar nevében fejtette ki véleményét a novellával módosított körjegyzői törvény egyes rendelkezéseiről. Ezzel először jelenítette meg a körjegyzőktől eltérő álláspontot képviselő körjegyzőhelyettesek véleményét. Sérelmezte, hogy a körjegyzői kinevezéseknél elvész a helyettesi gyakorlat jelentősége, aminek az lenne a következménye, hogy a bírói és ügyvédi pályáról átlépő jogászok kapnák meg a körjegyzői kinevezéseket. A megoldást a korábbi helyzet visszaállítása jelentené annak kimondásával, hogy királyi körjegyzővé kizárólag körjegyzőhelyettesek nevezhetők ki. A körjegyzőség részére káros azon gyakorlat, hogy az országgyűlési képviselői tisztség ellátása elentétes a királyi körjegyző állásával, amit 1874-ben a körjegyzői törvény részletes képviselőházi vitája kapcsán Eötvös Károly javaslatára vettek be a törvénybe. Ennek a következménye az lett, hogy a körjegyzők nem rendelkeznek képvisellel a képviselőházban. A tilalom olyan részleges

²⁷⁰ Zimányi Alajos: A kir. körjegyzőség az igazságszolgáltatás keretében. A *Jog*, 1888. 17. szám, 141–142. p.

feloldása lenne a megoldás, hogy a fővárosi királyi körjegyzők, illetve a vidéki kamarai elnökök is képviselővé lennének megválaszthatók. A tilalom fenntartása annál inkább nem indokolt, mivel az osztrák császári körjegyzők a birodalmi tanács képviselőházának lehetnek a tagjai.²⁷¹

A törvénynek a körjegyzői segédek, jelöltek és helyettesek fejezete a novella leginkább félresikerült szabályozásának mondható. Blum szerint a körjegyzőjelöltek és helyettesek alacsony száma megnövelte az ún. örökös írnokok, jogi végzettség nélküli segédek jelentőségét és számát. Ez a jelenség azonban káros mind a körjegyzői irodákra, mind a körjegyzői karra nézve. A körjegyzői segédek megtanulták az iratminták alapján a tanúsítványok és okiratok szerkesztését, de jogász végzettség hiányában nem ismerik az egyedi szerződések szerkesztési szabályait. A körjegyzői kamarákra vonatkozó szabályozás hiányos, mivel a törvény nem ismeri a területi kamarákon kívüli országos szerv, az országos körjegyzői kamara fogalmát. Ennek pótlására Blum János egy ötvenként megtartott országos körjegyzői gyűlést javasolt, amelyen a körjegyzők személyesen, de képviselők útján is részt vehetnek. A körjegyzői intézmény fejlődése kapcsán megemlítendő itt, hogy 1900-ban összehívták az első körjegyzői kongresszust, amely e hiányt legalább részben pótolta. Az irodavizsgálatok pártatlanságát pedig úgy lehetne elérni, hogy minden körjegyzőt egy másik kamara területéről érkező körjegyző vizsgálja meg.²⁷²

A helyettesi kar védelmében Blum tiltaná a körjegyzők másik kamarába történő átlépését, illetve csak olyan feltételekkel engedné meg, ha a kamarában kinevezhető körjegyzőhelyettes nincs. Az ügyvédi és körjegyzői kar fejlődése érdekében elkülönítené egymástól a hatásköröket, bírósági beadványok szerkesztését csak az ügyvéd, jogügyletek köz- és magánokirathoz foglалását pedig csak a körjegyző végezze. A megnövelt hatáskörökhöz a körjegyzői székhelyek számát is hozzá kellene igazítani. A körjegyzők kizárólagos hatáskörét képeznék a végrendeletek felvétele, valamint a hagyatéki ügyek kizárólagos tárgyalása. Ezek az intézkedések

²⁷¹ Dr. Blum János: A királyi körjegyzőség reformja. A *Jog*, 1889. 22. szám, 174–176. p.

²⁷² Dr. Blum János: A királyi körjegyzőség reformja. A *Jog*, 1889. 26. szám, 206–207. p.

a közjegyzői intézmény fejlődését, a létszám gyarapítását biztosítanak.²⁷³ Blum János cikksorozatával megjelenik a közjegyzőség egyöntetű kari érdekeivel helyenként szemben álló közjegyzőhelyettesek álláspontja. Bár javaslatai többségében keresztülvihetetlenek, radikalizmusukkal kijelölik a közjegyzői hatáskör, a kinevezési gyakorlat, a kamarai szerepvállalás szélső határait.

A *Jog* című folyóirat egy részben közjegyzőellenes hirdetést is tartalmazó cikke adott alkalmat arra, hogy Zimányi Alajos a közjegyzői intézmény lényegét összefoglalja. A név nélküli cikk írója a közjegyzői intézmény megszüntetésével valójában az ügyvéd-közjegyzőség eszméjének egyik korai képviselője.²⁷⁴ Zimányi a közjegyzői novellával újraszabályozott közjegyzői hatáskörök elemzésével bizonyítja, hogy a közhitelességet ellátó közjegyző pártatlansága és az ügyfelet képviselő ügyvéd egyoldalú érdekeltsége kizárja egymást. Az ügyvéd feladatainak ellátása során más jogokkal rendelkezik, mint egy közjegyző. Az ügyvédi és a közjegyzői hivatás gyakorlóinak az indokolatlan viták és ellenségeskedés helyett inkább a közös ellenfél, a zugírások és a községi jegyzők elleni harcra kellene összpontosítani.

A közjegyzői hatáskörök, a közjegyzői kényszer mellett időnként nagy vitákat a közjegyzői székhelyek számának növelése, korabeli kifejezéssel a közjegyzői állások szaporítása kavart. Zimányi újabb tanulmányában a székhelyek számának növelését abból az aspektusból elemzi, hogy a meglévő hatáskörök mellett indokolt-e, illetve milyen hatáskörbővítéssel lenne reális az állások bővítése. Úgy vélte, ha a bővítés megvalósulna, minden járásbíró mellett egy királyi közjegyzőt kell kinevezni. A hagyatéki eljárások teljes lefolytatását, a leltár felvételétől az örökösödési osztályos egvezségig a közjegyzők hatáskörébe kell adni. A házastársak, a szülők és gyerekek, a jegyesek és testvérek vagyoni ügyleteit is közjegyzői hatáskörbe kell adni. A telekkönyvi bejegyzés alapjául szolgáló iratokat ügyvédi vagy közjegyzői ellenjegyzéssel kell ellátni. A közjegyzői díjsza-

²⁷³ Dr. Blum János: A királyi közjegyzőség reformja. *A Jog*, 1889. 28. szám, 225–226. p.

²⁷⁴ „Továbbá el kell törölni a királyi közjegyzői állást, és az annak hatáskörébe utalt ügyekre nézve a gyakorló ügyvédet kell képesíteni, amint hogy természetes is, hogy az egyoldalul foglalkozó közjegyző soha sem adhat oly jó és megbízható munkát, mint a sokoldalulag és minden tekintetben alaposabban képzett gyakorló ügyvéd.” Zimányi Alajos: A királyi közjegyzőség ellenesei. *A Jog*, 1888. 36. 297–298. p.

bályzatban foglalt díjakat pedig a valós forgalmi viszonyokhoz kell igazítani azzal, hogy a közjegyző az elvégzett munkájának értékét megkapja, és ingyenmunka elvégzésére ne legyen kötelezhető.²⁷⁵

A bírói szervezet szervezeti reformja keretében az addig csak Budapesten és Marosvásárhelyen működő bírósági táblák székhelyeit ország-szerte kijelölték, és a táblabíróságok feladatait szabályozták. Az erről szóló 1890. évi XXV. tc. 11 ítéletábrát állított fel. Zimányi a kapcsolódó tanulmányában annak az aggodalmának adott hangot, hogy a gyors, olcsó és jó igazságszolgáltatás célját ezzel az intézkedéssel nem lehet elérni, mivel e célok elérésének gátjai nem a korábbi igazságszolgáltatási szervezet hiányosságai voltak, hanem a bírósági ügghátralékok, amelyek első-sorban abból adódtak, hogy a zugírások virágzik Magyarországon.²⁷⁶ Úgy vélte, ha a minisztérium a permegelőző jogvédelem elvének alkalmazásával növelné a közjegyzői hatáskörök, ezen belül a közjegyzői kényszer eseteit, nagyobb sikert lehetne elérni, mint a bírósági státuszok növelésével. A szóbeliség és közvetlenség elvének érvényesülése pedig a perek elhúzódsát eredményezi. A rendezetlen hitel-, telekkönyvi és forgalmi viszonyok állapotának javítása elsősorban a közjegyzőség szerepének erősítésével lenne elérhető. A kincstár, a gyámügyek, és a közalapítványok érdekei az e körbe tartozó ügyek közjegyzői hatáskörbe adását sürgetik. Ezt alátámasztja az is, hogy vannak olyan területek az országban, ahol egy közjegyzői székhelyhez két-három járásbíró tartozik. E nagy terület ellátása azonban növeli a zugírások burjánzását. A közjegyzői irodavizsgálatokból nyert tapasztalatok is azt támasztják alá, hogy a közjegyzői intézmény az igazságszolgáltatás fejlődéséhez csak részben tud hozzájárulni, mivel a közjegyzői hatáskör szűk körű meghatározása miatt a közjegyzők a jogkereső közönségnek csak viszonylag körülhatárolt részét

²⁷⁵ Zimányi Alajos: A királyi közjegyzői állások szaporítása. *A Jog*, 1888. 40. szám, 330–331. p.

²⁷⁶ „Magyarországban a jogügyletek megkötése körül való közreműködésre mindenki teljes joggal bír, a zugírások teljes szabadságnak örvend, sőt a törvény támogatásában részesül, mert nyíltan meg van engedve minden értelmetlen embernek jogi okiratokat mások részére szerkeszteni.” Zimányi Alajos: A jogi okiratok fontosságáról. *A Jog*, 1890. 22. szám, 201–202. p.

tudják elérni. Ezért a közjegyzői intézményt az igazságszolgáltatás más ágaival összhangban kellene fejleszteni.²⁷⁷

Blum Béla a királyi táblabíróságok decentralizációjával összefüggésben hangsúlyozta, hogy az igazságügy átszervezése csak akkor lehet sikeres, ha az nemcsak a bíróságokra korlátozódik, hanem magában foglalja az igazságszolgáltatás többi ágának, oszlopának, az ügyvédségnek és a közjegyzőségnek is a reorganizációját. Mint írta, a közjegyzői intézmény nem tudja betölteni a hivatását, mivel nem tört be a nép jogéletébe.²⁷⁸ A megoldást az ügyvédi és közjegyzői hatáskörök világos elhatárolása jelenthetné. Az ügyvédség tevékenysége a képviselő ellátása, a telekkönyvi ügyekben az ügyvédi ellenjegyzés bevezetése és egy kötelező ügyvédi díjszabás kidolgozásával erősíthető meg. A közjegyzőség helyzete pedig az örökösödési és telekkönyvi kényszer előírásával szilárdítható azzal, hogy a közjegyzői kényszer kiterjesztésével a közjegyzők számát is növelni szükséges. A két kar megerősítése maga után vonná a sokat kárhozott zugírászat eltűnését is.

Hinka László püspöki jogtanácsos vitacikkében szembeszállt Blum elképzelésével.²⁷⁹ Álláspontja szerint a közjegyzői és az ügyvédi kar közötti igazságos feladatmegbontás nem Blum javaslata szerint valósítható meg. A közjegyzői hatáskört nem bővítené az eddigiek fenntartása mellett, míg az ügyvédség látná el a polgári peres és a büntető képviselőt, valamint a csődtömeg-gondnoksági feladatokat.

A Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara 1890. évi ülésén Tokaji Nagy Lajos elnök elemezte a közjegyzői novella hiányosságait. Nehezményezte egyrészt, hogy a jogszabály a közjegyzői kinevezés feltételeinél a más pályáról érkezők esetén nem követelte meg a közjegyzői gyakorlatot, és

²⁷⁷ Zimányi Alajos: A közjegyzői irodák megvizsgálásáról. *A Jog*, 1890. 37. szám, 321–322. p.

²⁷⁸ „Vérszegény beteg alkotásunkat, melyet a gyámi törvénnyel majdnem agyonnyomtunk, novelláris intézkedéssel (1886:VII. t.-c.) kellett megmentenünk a végsatnyulástól.” Dr. Blum Béla: Az igazságügyi szervezet kérdéséhez. *A Jog*, 1890. 45. szám, 385–386. p.

²⁷⁹ Hinka László: Az igazságügyi szervezet kérdéséhez. *A Jog*, 1890. 48. szám, 414–415. p.

^{Hinka} László veje dr. Angyal Béla volt, aki később, 1934 és 1945 között, a Pécsi Királyi Közjegyzői Kamara elnöke lett. Dr. Angyal Béla pályáját dr. Blum Béla királyi közjegyzőnél kezdte közjegyzőjelöltként.

így hátrányt okozott a közjegyzőjelölteknek és helyetteseknek, másrészt, hogy a novella nem oldotta meg a zugírászat problémáját. Súlyos problémaként jelentkezett, hogy a közjegyzők nem készíthettek ügyfeleknek magánokiratot, és így nem tudtak teljes körű szolgáltatást nyújtani. A közjegyzői érdekérvényesítés gátja pedig az volt, hogy a közjegyzők sem a képviselőházban, sem az igazságügyi kormányzatban nem rendelkeztek képviselővel.²⁸⁰

Zimányi Alajos az örökösödési eljárás és a telekkönyvi rendtartás módosításának kodifikációjában látta a megoldást, hogy a közjegyzői intézmény fejlődésének gátját képező közjegyzői hatáskör kiszélesítésre kerüljön.²⁸¹ Ennek megvalósulása együtt járna a közjegyzői székhelyek számának szükségszerű emelésével. Zimányi szerint ez úgy valósítható meg, hogy a közjegyzők hatáskörének módosítását együtt kezelik az állás-helyek bővítésével. Ez a gyakorlatban egy újabb közjegyzői novella alkotását jelentette volna. Zimányi javaslata szerint ennek a novellának tartalmaznia kellene annak az elvnek a kimondását, hogy minden járásbíróság mellett egy királyi közjegyzői székhely kerüljön létesítésre. A királyi közjegyzőkről szóló törvény rendelkezéseiből törölni kellene a magánokirat készítésére vonatkozó tilalmat. A pénz és értékpapírok bizalmi őrzésére vonatkozó szabályokat tágította volna azzal, hogy ezeket önállóan, nemcsak ügylethez kapcsoltnak helyezhessék az ügyfelek letétbe a közjegyzőnél. A közjegyzői okirati kényszer eseteit kibővítette volna az örökösödési osztályegyezségek, az életjáradéki szerződések, a vagyonátruházási ügyletek és az írni-olvasni nem tudó ügyfelek szerződéseivel. A hagyatéki tárgyalások lefolytatására azt a jogelvet érvényesíti, hogy azokat a közjegyző az irodájában folytassa le főszabályként, helyszíni hagyatéki tárgyalások lefolytatásával a közjegyző helyettese is legyen megbízható. A csődügyekben a csődleltárak felvétele, valamint a vételárak felosztása a közjegyző kizárólagos hatáskörét képezze. Ha ezek megvalósulnak, akkor a közjegyzői székhelyek számát ezzel összefüggésben arányosan lehetne emelni.²⁸² Ugyanehhez a tárgyhoz szólt hozzá az *Ügyvédek Lapjában*

²⁸⁰ A budapesti kir. közjegyzői kamara. Tokaji Nagy Lajos beszámolója az 1891. szeptember 20-i közgyűlésről. *A Jog*, 1891. 39. szám, 283–284. p.

²⁸¹ Zimányi Alajos: A közjegyzői intézményről. *A Jog*, 1891. 51. szám, 379–381. p.

²⁸² Zimányi Alajos: A királyi közjegyzői állások szaporításáról. *A Jog*, 1893. 39. szám, 273–274. p.

az S szignóval jelölt szerző. Írásában a közjegyzői székhelyek számának meghatározásánál fontosabb kérdésnek tartja a közjegyzők személyi kiválasztási elvét. Hangsúlyozza, hogy a jogi képzettség mellett az ügyfelek bizalmának elnyerése, a pártatlanság elvének gyakorlati megvalósítása, valamint az ügyfelek érdekeinek kiegyensúlyozott képviselete a főbb szempontok, amik a közjegyzők személye iránt az ügyfelek bizalmát elnyerik. Ezért a közjegyzői kinevezéseknél a szakmai tapasztalatok és az emberi tulajdonságok kell, hogy képezzék a főbb szempontokat.²⁸³

2. Az örökösödési eljárásról szóló törvény tervezetének jogirodalmi vitái

A kiegyezést követően az örökösödési eljárás szabályozását az 1868. évi LIV. tc. tartalmazta, amely osztrák mintát követve az ipso iure öröklés elvét valósította meg. Ekkor még az örökösödési eljárás lefolytatása és a végzés meghozatala teljes egészében a bíróságok hatáskörébe került. 1877-től a gyámhatóságok – a gyámi ügyek ellátásán felül is – jogosítványokat kaptak az eljárások lefolytatására. Tőlük függött, hogy az eljárásokat megelőző hagyatéki leltárok felvételét szolgabírák vagy királyi közjegyzők végezték, illetve folytatták le az eljárásokat. A királyi közjegyzők jogai ebben a törvényben még párhuzamosak voltak a bírák és szolgabírák jogaival, amit súlyosbított, hogy több esetben a gyámhatóságok kikerülve a törvény rendelkezéseit mellőzték a királyi közjegyzők ki rendelését. Joggal állapíthatta meg e törvény kommentárjának szerzője, Rónaszéki Trux Hugó, hogy „ide vágó törvényeink szerfelett hézagosak, rendszertelenek”.²⁸⁴

A közjegyzők helyzetét e területen érdemben nem javította a közjegyzői törvény novellája sem, mivel nem mondta ki a hagyatéki tárgyalások lefolytatásának kizárólagos közjegyzői hatáskörbe adását. Blum Béla e helyzet ismertetésével kezdi a reform érdekében írott tanulmányát azzal a megjegyzéssel, hogy Trux Hugó könyve az örökösödési eljárás hiá-

nyosságainak bemutatásával egyik szószólója a reform szükségességének. A törvény alapvető hiányossága volt még, hogy túl sok hatóságot vont be a hagyatéki ügyek intézésébe. A jogszabály legkirívóbb intézkedése a hirdetményi eljárás bevezetése volt. Ennek akkor volt helye, ha a nagykorú örökösök a hagyatékba tartozó ingatlanokra osztályos egyezséget kötöttek. Ez az eljárás a bíróság vizsgálata nélkül történt. Nevét arról kapta, hogy az esetleges ismeretlen örökösök igényeiket a hirdetmény kifüggesztését követően érvényesíteni tudták. Az örökösödési eljárást szabályozó perrendtartásból hiányzott a kötelező örökösödési eljárás lefolytatásának elvi kijelentése.²⁸⁵

Zimányi Alajost Blum Béla vitaindító cikkének megjelenése készítette arra, hogy az örökösödési eljárás alapelveit megfogalmazza. Kategorikus véleménye szerint a hagyatéki eljárás lefolytatását csak szakképzett jogászra, nevezetesen a királyi közjegyzőkre lehetne bízni. A törvény alapelve kell, hogy legyen a kötelező hagyatéki eljárás lefolytatása, a királyi közjegyző hatáskörbe adása a hagyatéki leltárok felvételének, a hagyaték tárgyalásának, valamint a hagyatékok telekkönyvi átírásának. Ezért a közjegyzőket a halotti anyakönyvi kivonat megküldésével a községi előjáróságoknak értesíteni szükséges. Ezen alapelvek megvalósítása érdemben könnyítené az ügyekkel túlterhelt bíróságok és gyámhatóságok munkáját.²⁸⁶

Blum János támogatta a reformelképzeléseket, mivel az örökösödési eljárás meglévő hiányosságai a változtatás szükségességét indokolták. Kiemelte a hirdetményi eljárások megszüntetésének indokoltságát, mert a telekkönyvi helyzet rendezetlensége jórészt annak volt köszönhető. Az örökösök az osztályos egyezségüket nem mutatták be a telekkönyvet vezető bíróságnak, így sok esetben a tulajdonjogi viszonyok átvezetése nem történt meg. A hagyatéki eljárások alapját a hagyatéki leltárok adják. Ezen leltárok szakszerű felvétele megköveteli, hogy egy jogi végzettséggel rendelkező, gyakorlott szerv, a királyi közjegyző járjon el. A javaslatok konzekvens átvitele a kodifikációban azzal járma, hogy a királyi közjegyzői székhelyek számát radikális módon kellene emelni. Ha a telekkönyvi

²⁸³ A közjegyzői állások szaporításának kérdéséhez. *Ügyvédek Lapja*, 1894. 28. szám, 2. p.

²⁸⁴ Rónaszéki Trux Hugó: *A magyar örökösödési eljárás bíróságok előtt*. Budapest, 1885. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, I. p.

²⁸⁵ Dr. Blum Béla: Örökösödési eljárásunk reformja. *A Jog*, 1887. 14. szám, 115–117. p.

²⁸⁶ Zimányi Alajos: Kényszer az örökösödési eljárásnál. *A Jog*, 1887. 28. szám, 231–232. p.

bejegyzések alapjául a jogszabály előírná a közjegyzői okirati kényszert, akkor a bejegyzési kérelmek ellenjegyzését az ügyvédekre kellene bízni, amivel komoly mértékben vissza lehetne szorítani a zugírászat elterjedését.²⁸⁷

Blum Béla újabb cikkében összefoglalta a vitában felszólaló szerzők véleményét azzal, hogy megoldást csak a kötelező örökösödési eljárás elvének kimondása hozhat. Az örökösödési eljárás Zimányi véleményével ellentétben nem szabályozható ideiglenesen, mivel ezzel csak a reform megvalósulása tolódná ki határozatlan időre. Elhangzott olyan vélemény is, hogy a közjegyző a teljes hagyatéki tárgyalás lefolytatását bírói felhatalmazás nélkül végezhesse, azonban ez a királyi közjegyző pozíciójának az igazságszolgáltatás rendszerén belüli újragondolását jelentené. Itt az a jogelméleti szükségszerűség is felmerülne, hogy a királyi közjegyzőket a király nevezze ki. Így a közjegyző hatásköre más területen szűkülne, pl. nem vállalhatná a magánmegbízások keretébe tartozó beadványok elkészítését.²⁸⁸

Blum János az általános elvek leszögezését követően folytatta a hagyatéki eljárás újraszabályozásának részletes ismertetését. Amint az már az előzőekből is kiderült, a halálesetek felvételét a királyi közjegyzőkre bízta volna a szerző. Véleménye szerint a királyi közjegyző személyesen vagy pedig helyettese, illetve segédje útján lenne jogosult eljárni. Ezzel együtt újragondolná a holtta nyilvánítás szabályait is, amivel a fő szabály szerint ugyancsak a királyi közjegyzőt bízna meg. A királyi közjegyzők ezzel a községi jegyzők feladatait vennék át, és lényegesen gyorsítanák az eljárásokat a tervezett módosítások elfogadásával. A végrendeletek kihirdetése ugyancsak a királyi közjegyző hatáskörét képezné. A kihirdetésről a közjegyző jegyzőkönyvet venne fel, amit a leltárral együtt továbbítana az illetékes járásbíróhoz.²⁸⁹ Az esetleges szóbeli végrendeletek tanúinak meghallgatását az eljárás gyorsítása érdekében ugyancsak a közjegyzők hatáskörébe adná. A végrendeleti végrehajtó pozícióját újra kellene

²⁸⁷ Dr. Blum János: Örökösödési eljárásunk reformja. *A Jog*, 1887. 33. szám, 271–272. p.

²⁸⁸ Dr. Blum Béla: Örökösödési eljárásunk reformja. *A Jog*, 1887. 35. szám, 287–288. p.

²⁸⁹ Dr. Blum János: Örökösödési eljárásunk reformja. *A Jog*, 1887. 36. szám, 296–297. p.

szabályozni a szerző szerint, mivel szerepe csak az örökható végakaratának érvényesítése a végrendeletben írt keretek között. A végrendeleti végrehajtó a hagyatéki vagyont csak ideiglenesen, a hagyatéki átadásáig jogosult kezelni.²⁹⁰ A gyámhatóságok hatáskörét csak azokra az esetekre tartaná fenn, ha a hagyatékból kiskorú örökös vagy gondnokság alatt álló személy állna. A hagyatéki ügyekben eljáró bíróságok esetén pedig a királyi járásbírók általános illetékességét lenne célszerű kimondani.²⁹¹ A hagyatéki leltárak felvétele általában a királyi közjegyzők hatáskörébe tartozna. Itt az illetékességi szabályok meghatározása okozhat problémát, mert ha egy járásbíró területén több királyi közjegyző működik, milyen szabály alapján lehetne meghatározni az illetékességet. E kérdés megoldása azért is fontos, mivel a közjegyzőség tekintélyének megóvása ezt indokolja. El kell kerülni azokat az eseteket, amik a hagyatéki ügyekben eljáró társszervek, községi jegyzők, árvaszékek és bírák befolyásának megszerzésére irányul, hogy objektív ismérvek alapján történjen egy bíróság illetékességi területén a hagyatéki ügyek szétosztása.²⁹²

A királyi közjegyzőkről szóló 1874. évi XXXV. tc. 53. §-a szerint a hagyatéki eljárásokat abban az esetben, ha azok a bíróságok vagy gyámhatóságok hatáskörébe tartoztak, a közjegyzők folytatták le. Kivételes esetekben azonban a járási szolgabíró és a községi előljáróság is lefolytathatta.²⁹³ Ennek az ellentmondásos helyzetnek a rendezésére, valamint a hagyatéki eljárás szabályainak korszerűsítésére az igazságügyi miniszter Weinmann Fülöp budapesti királyi közjegyzőt bízta meg, hogy dolgozza ki tervezetét a hagyatéki eljárás szabályainak újrakodifikálására.²⁹⁴ Az

²⁹⁰ Dr. Blum János: Örökösödési eljárásunk reformja. *A Jog*, 1887. 39. szám, 321–323. p.

²⁹¹ Dr. Blum János: Örökösödési eljárásunk reformja. *A Jog*, 1887. 43. szám, 355–356. p.

²⁹² Dr. Blum János: Örökösödési eljárásunk reformja. *A Jog*, 1887. 48. szám, 402–403. p.; 1887. 50. szám, 421–422. p.; 1888. 8. szám, 64–65. p.

²⁹³ Dr. Ragályi Lajos: *Az örökösödési eljárás (1894. évi XVI. tc.) magyarázata. Köcsön Lajos összeállításában az örökösödési ügyekre vonatkozó összes illetékszabályokkal.* Budapest, 1896, Athenaeum Kiadó, 22. p.

²⁹⁴ Dr. Weinmann Fülöp (1839–1911) 1839-ben Ungváron született. Jogi tanulmányainak befejezése után előbb ügyvédként, később bíróként dolgozott. 1875-ben királyi közjegyzőnek nevezték ki Budapest VI. kerületébe. A Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara megalakulásától az elnökség tagja, később a kamara elnöke lett. A közjegyzői kart a gyakorlati bírói vizsgálat (jogi szakvizsga) vizsgálobiztoságában vizsgabiztos-

elkészült és kinyomtatott javaslatot a „jogszolgáltatás ez ágában működő szakférfiaknak” az Igazságügyi Minisztérium megküldte véleményezésre. Markó Sándor a számára is megküldött javaslat alapján fogalmazta meg észrevételeit, és a *Jogtudományi Közönyben* megjelenő cikksorozatában véleményezte, mivel azonban ebben az időben még az általa korábban bírált öröklési törvényjavaslatot sem fogadták el, időnként a két tervezetet együtt tárgyalta.²⁹⁵

Általános megállapítása szerint a Weinmann-féle tervezet átdolgozásra szorul, mivel eredeti formájában alkalmatlan a hagyatéki eljárás szabályozására. Az öröklési jog anyagi szabályait a magánjogi törvénykönyvnek kell tartalmaznia, azonban bizonyos részletszabályok, mint a végrendeletek kihirdetése és végrehajtása, valamint az örökség megszerzése már nem illik a törvénykönyvbe. A kodifikáció szelleme az öröklési jog szabályozásánál kizárólag a jogi szempontokat követi, míg egy eljárásjogi szabályozásnál a gyakorlati, ésszerűségi szempontokat is figyelembe kell venni. Ez a szemlélet megmutatkozik abban is, hogy a magánjogi kódexek hosszabb ideig vannak hatályban módosítás nélkül, az eljárásjogi törvényeket azonban sűrűbben kell módosítani, a részletszabályokat a megváltozott viszonyokhoz igazítani. A két jogszabály transzparenciáját ezért meg kell teremteni, amire Markó részletes indítványokat tett. Álláspontja szerint a Weinmann-féle tervezet átfogó módosításával, az öröklési törvény hagyatéki eljárásról szóló részeinek áttemelésével egy egységes tervezetet kellene megszövegezni, mivel az azonos (öröklési)

ként képviselte. Szakírói tevékenysége is jelentős. Az általa írt könyvek, az Adatok az alkotandó magyar polgári törvénykezéshez (első rész), illetve a kötelmi viszonyokat szabályozó törvény tervezete (első kötet) címmel Budapesten jelentek meg 1874-ben. A Hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslat tervezete című munkája 1889-ben látott napvilágot. A *Jogtudományi Közöny* a Megjegyzések a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez című tanulmányát közölte. 1894-ben királyi tanácsosi címmel tüntették ki. 1906-ban a Pesti Izraelita Hitközség elnökének választották. 1911. november 28-án hunyt el Budapesten. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 236. p.

²⁹⁵ Dr. Markó Sándor: Észrevételek a hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslat tervezete felett. *Jogtudományi Közöny*, 1889. 49. szám, 396–397. p.; 1889. 50. szám, 402–404. p.; 1890. 3. szám, 18–19. p.; 1890. 5. szám, 34–35. p.; 1890. 34. szám, 268–269. p.; 1890. 35. szám, 277–278. p.

jogviszonyra vonatkozó eljárási szabályokat a kettős, esetleg eltérő szabályozás elkerülése miatt csak így lenne célszerű kodifikálni.²⁹⁶

A tanulmány második része a hagyatéki eljárás kötelező bevezetésének jogelméleti-jogtörténeti igényű megalapozása. A magyar jogban uralkodó ipso iure öröklés helyett az elfogadás (aditio) rendszerének és előzményeinek ismertetése. Az aditio elvének korábbi elutasítása azon a félelmen alapult, hogy az osztrák szabályozás e területen is kiszorítja a magyar öröklési jog tradicionális szabályozását. A hagyatéki eljárások száma és megtartásának igénye az ipso iure öröklési rendszer mellett is elég magas volt, érdemi változást az adition alapuló rendszer bevezetése sem hozhatott. A hagyatéki leltárok hivatalból történő kötelező felvételének előírása pedig megteremtí az alapot a hagyaték átadásához.²⁹⁷ A hagyatéki eljárás anyagi szabályainak ismertetése során Markó bírálja, hogy a Weinmann-féle tervezet a hangsúlyt a felek magánokiratba foglalt írásbeli nyilatkozataira helyezi, szerinte ez már eleve magában hordozza a későbbi jogviták, perek csíráját. Abban az esetben, ha az eljárás során a felek szóbelisége nyer elsőbbséget, könnyebb a konszenzus keresése és ezzel a jogviták elkerülése. Az írásbeliség elvének erősítése a kötelező hagyatéki eljárások lefolytatása esetén további következményként a zugírászat megerősítésével is járhatna.²⁹⁸

Eltekintve a fővárosi viszonyoktól, ahol kellő számú ügyvéd, jogi tanácsadó áll rendelkezésre, vidéken gondot okozhat az ügyvéd kiválasztása. Ez oda vezet, hogy a községi előjárók, jegyzők magánmunkálatai lennének erősítve, ami a törvényes zugírászat elterjedését segítené.²⁹⁹ A tervezet ugyanakkor több esetben is lehetővé teszi az ügyvédi ellenjegyzéssel vagy közjegyzői hitelesített névaláírással ellátott kérvények alkalmazását. Az írásbeliség előírása azonban nem érheti el célját, mivel a hagyatéki eljárás rendeltetése a halállal bekövetkezett vagyoni változások rendezése, és ennek legjobb formája a hagyatéki tárgyalás lefolytatása.

²⁹⁶ Dr. Markó Sándor: Észrevételek a hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslat tervezete felett. *Jogtudományi Közöny*, 1889. 49. szám, 396–397. p.

²⁹⁷ Dr. Markó Sándor: Észrevételek a hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslat tervezete felett. *Jogtudományi Közöny*, 1889. 50. szám, 402–404. p.

²⁹⁸ Dr. Markó Sándor: Észrevételek a hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslathoz. *Jogtudományi Közöny*, 1890. 3. szám, 18–19. p.

²⁹⁹ Dr. Markó Sándor: Észrevételek a hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslathoz. *Jogtudományi Közöny*, 1890. 5. szám, 34–35. p.

A bíróságok munkáját rendkívüli mértékben megnehezítené, ha a felek kérvényeket, írásbeli nyilatkozatokat terjesztenének elő, és személyes jelenlétük hiányában meg sem kísérelhetnék az egyezségek létrehozását. A hagyatéki eljárás célja a vagyoni állapotban bekövetkezett változás, az öröklés tanúsítása, perré alakult esetekben az ítélelhozatal. Mindkét esetben az eljárás időtartamának rövidítését csak a szóbeliség elvének erősítésével lehet elérni. A felek költségkímélésének elve is amellet szól, hogy a jogszabályalkotó a költséges írásbeli előkészítés helyett az olcsóbb szóbeliség elvét erősítve a hagyatéki jogviszonyok tárgyalásos rendezését segítse elő.³⁰⁰

A hagyatéki eljárás jogszabálytervezetének gyámügyi szempontból történő értékelése azt az általános megállapítást tartalmazta, hogy a tervezet „a kiskorúak örökösödési ügyeit a nagykorúakéval teljesen egy kalap alá veszi, s mellőzi azon igen fontos érdekeket, amelyek kiskorúak örökösödési ügyeinél gyámhatósági szempontból fennforognak”. A javaslat azt a hibát követi el, hogy a korábban elfogadott és Markó tanulmánya tükrében tárgyalt gyámhatósági törvény módosított és hatályon kívül helyezett szakaszait nem jelöli meg, csupán általában hivatkozik arra, hogy a gyámügyi törvény ezzel ellenkező kikötései és rendelkezései hatályukat veszítik. A kiskorúakat érintő hagyatéki ügyek rendezése, az eljárás lefolytatása csak a gyámhatóság bevonásával lehetséges. Csak abban az esetben nem csorbulnának a felek jogai, ha a teljes hagyatéki eljárás lefolytatása közjegyzői hatáskörbe kerülne, mivel így a gyámhatóság intézkedései, a bírói határozathozatal, valamint az illetékügyi kötelezettség teljesítése egyaránt a közjegyző által lefolytatott hagyatéki tárgyalás iratain alapulna.³⁰¹

Markó Sándor és Zimányi Alajos korábban ismertetett véleményét osztotta Szilágyi János közjegyző is a témához írott cikkében. Egyértelműen állást foglalt a szóbeli eljárás mellett, mivel ez biztosítja a telekkönyvi állapotok rendezését is. A hagyatéki ügyek és a hagyatékok tárgya-

³⁰⁰ Dr. Markó Sándor: Észrevételek a hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslat tervezetéhez. *Jogtudományi Közöny*, 1890. 34. szám, 268–269. p.

³⁰¹ Dr. Markó Sándor: Észrevételek a hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslat tervezetéhez. *Jogtudományi Közöny*, 1890. 35. szám, 277–278. p.

lásánál a közjegyzők és a „fiatal bírák” közötti viták kiküszöbölése végett ő a hagyatéki ügyeket a bíróság hatáskörébe adta volna.³⁰²

Az öröklési törvényjavaslat vitájával kapcsolatban felmerült rész kérdés, a hagyatéki ingatlanok átíratása adott alkalmat a fiatal Charmant Oszkár egyik első cikkének megírásához.³⁰³ A fő szabály szerint a telekkönyvi hatóságot a hagyatéki bíróság kereste meg hagyatékátadó végzésével, hogy az örökösök tulajdonjogát a telekkönyvi nyilvántartásba bejegyezzék. Ha viszont a túlélő házastárs az örökhagyó vagyonával együtt rendelkezni kívánt volna a saját vagyonáról még életében, vagyis a teljes házastársi vagyonközösséget kívánta volna osztályra bocsátani, a megkeresés már nem lett volna teljesíthető, mivel a hagyatéki bíróság csak a hagyaték tárgyát képező ingatlanra adhatta ki kérvényét a bejegyzésre. A feleknek pedig külön kellett volna kérniük a telekkönyvi bejegyzést azon ingatlanokra, amelyek a hagyatéki vagyonba nem tartoztak. A kérdés megoldására Charmant Oszkár a jogszabály kiegészítését javasolta, miszerint „a telekkönyvi jogok átíratása az örökös vagy hagyományosi igazolásban hivatalból elrendelhető, ha az érdekelt fél ennek ellenkezőjét nem kérte”.³⁰⁴

³⁰² Szilágyi János: A hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslat. *A Jog*, 1890. 21. szám, 195–196. p.; 1890. 24. szám, 218–219. p.

³⁰³ Dr. Charmant Oszkár (1861–1925) 1861. február 25-én született Budán. Jogi tanulmányainak befejezése után Rupp Zsigmond irodájában lett előbb közjegyzőjelölt, majd közjegyzőhelyettes. 1892-ben Fiumébe neveztek ki királyi közjegyzőnek. 1895-től szerkesztette a közjegyzőség első folyóiratát, *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*. 1900-ban áthelyezték közjegyzőnek Budapest VII. kerületébe. 1904-től újból kiadták a közjegyzőség folyóiratát, *Királyi Közjegyzők Közönyje* címmel. 1909-ben az igazságügyi miniszter az örökösödési eljárás módosításának és a közjegyzői rendtartás reformjának kidolgozásával bízta meg. 1901-ben a bírói és ügyvédi szakvizsgabizottság cenzorának választották. 1912-ben a nemzetközi közjegyzői kongresszus választotta be elnökségbe. Nevéhez fűződik az 1900 és 1922 közötti közjegyzői kongresszusok megszervezése. 1917-ben a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara elnökévé választották. 1918-ban a népkormány ideiglenes megbízással Bécsbe rendkívüli követnek nevezte ki. 1919 decemberében a békeelőkészítő bizottság politikai tanácsadójának nevezték ki. 1925. május 29-én Innsbruckban hunyt el a polgári közjegyzőség legnagyobb alakja, akit kortársai a közjegyzőség szellemi vezérének tartottak. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 145–146. p.

³⁰⁴ Dr. Charmant Oszkár: A hagyatéki ingatlanok átíratásának kérdéséhez. *Jogtudományi Közöny*, 1890. 27. szám, 213–215. p.

A Weinmann Fülöp-féle hagyatéki eljárás tervezetét az igazságügyi kormányzat a szakmai bírálatok hatására visszavonta. Ugyanakkor megmaradt egy új hagyatéki eljárás életbeléptetésének igénye. Az 1868. évi LIV. tc. VII. fejezete szerinti szabályozás különösen két területen akadályozta a hagyatéki ügyek intézését. Egyik a már ismertetett hirdetményi eljárás, a másik a közjegyzők és a bíróságok megosztott hatásköre a hagyatéki ügyek rendezésében. Csanády Béla javasolta, hogy a helyzet ideiglenes rendezése érdekében legalább egy novelláris rendezéssel szabályozzák a hagyatéki eljárás ügyét. Ebben a hagyatéki hirdetményi eljárás eltörlését és a hagyatéki tárgyalások lefolytatásának bírósági hatáskörbe adását szorgalmazta.³⁰⁵

Markó szerint a hatályos jogszabály, az örökösödési eljárást is szabályozó 1868. évi LIV. tc. azonban addigra annyira elavult, hogy a novelláris módosítás már nem volt elegendő az örökösödési eljárás rendeleteinek a megváltozott jogviszonyokra történő szabályozásához. Pauler Tivadar, a volt igazságügyi miniszter és neves jogászprofesszor már 1875-ben a teljes átdolgozás mellett foglalt állást. Az örökösödési eljárás hibáit a következők képezték: kétféle eljárási módszert, a tárgyalásit és a hirdetményit honosította meg; nem szabályozta a hagyatéki ingóságok átadásának módját; a bíróságok illetékességét nem határozta meg pontosan; nem rendelkezett a hagyatéki leltár jogi hatályáról; hiányzott az öröklési jog biztosításrendszere (biztosítási intézkedések); nem határozta meg, hogy a törvényes örökösök milyen okirattal igazolják az örökös mivoltukat; nem szabályozta a póthagyatéki eljárást; nem rendelkezett a végrendeleti végrehajtó intézményéről; a hagyatéki hitelezők és a hagyományosok érdekeinek megóvásáról nem gondoskodott. E főbb hiányosságok kiemelése arra a felismerésre vezetett, hogy hagyatéki eljárás esetén a novelláris szabályozás már nem elegendő.³⁰⁶

A második javaslat érdemi bírálatánál Markó Sándor hangsúlyozta, a novelláris szabályozás gyengeségéből ered, hogy a módosító rendelkezé-

³⁰⁵ Csanády Béla: Néhány szó a hagyatéki eljárás kérdéséhez. *A Jog*, 1891. 14. szám, 106–107. p.

³⁰⁶ Dr. Markó Sándor: Észrevételek az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve. *Jogtudományi Közlemény*, 1891. 42. szám, 329–330. p.

sekkel nem lehetséges több törvény módosítását precízen végigvinni.³⁰⁷ Ugyanakkor több jogszabály továbbra is tartalmazott örökösödési eljárásra vonatkozó intézkedéseket. Különleges eljárás vonatkozott a katolikus főpapok hagyatéka után követendő eljárásra. A bírósági végrehajtásról szóló törvény több rendelkezése ugyancsak tartalmazott olyan rendelkezéseket, amelyek a hagyatéki hitelezők vonatkozásában jogot adtak az örökösödési eljárás lefolytatására. A novelláris szabályozás szellemével azonban ellenkezik, hogy az örökösödési eljárásra más jogszabályokban is legyenek rendelkezések.³⁰⁸ A törvényjavaslat tételes szabályai szerint a peren kívüli örökösödési eljárás lefolytatását a királyi járásbíróságok illetékességébe utalja. Az örökösödési eljárási ügyekben eddig eljáró királyi törvényszékek kizárólag az öröklési peres ügyekben lennének illetékesek. További fontos rendelkezése a javaslatnak, hogy fenntartotta a hirdetményi eljárás intézményét. Ez az eljárás csak abban az esetben volt választható, ha a hagyatékban csak ingatlan szerepelt, és arra a törvényes örökösök egymással egyezséget kötöttek. Ebben az esetben az örökösödési eljárás bírósági lefolytatására nem volt szükség. A hirdetményi eljárás intézményének fenntartása azonban sértette volna a szóbeliség és a közvetlenség elvét. Ugyanakkor az öröklés után kirótt öröklési illeték megállapítása is sokkal bizonytalanabb volt, mint a tárgyalás után átadott hagyatékoknál. Markó ezért rendezőelvnek tekintette, hogy minden esetben folytassanak le hagyatéki tárgyalást, és a hirdetményi eljárást töröljék el.³⁰⁹ Emellett garanciális szabálynak tartotta, hogy közvetlenül az örökhagyó halála után kérhesse az örökös és a hagyatéki hitelező az eljárás lefolytatását, és ne csak az örökhagyó halálát követő három hónap elteltével. Azt a rendelkezést pedig, miszerint a közjegyző csak akkor végezhet el a hagyatéki vagyon leltározását, ha a vagyon az illetékességi

³⁰⁷ Dr. Markó Sándor: Észrevételek az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve. *Jogtudományi Közlemény*, 1891. 44. szám, 346–348. p.

³⁰⁸ Dr. Markó Sándor: Észrevételek az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve. *Jogtudományi Közlemény*, 1891. 45. szám, 354–355. p.

³⁰⁹ Dr. Markó Sándor: Észrevételek az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve. *Jogtudományi Közlemény*, 1891. 47. szám, 370–372. p.

területén volt, azért sérelmezte, mert a korábbi gyakorlattal³¹⁰ ellentétes volt. A közjegyzői törvény novellája (1886. évi VII. tc.) a királyi közjegyzőnek bár szűk körben, de hatáskört adott a hagyatékok tárgyalására.

Az örökösödési eljárás módosított szabályai ezeket a korábban adott hatásköröket részben elvonnák, részben szűkítik azáltal, hogy a királyi járásbírók lennének jogosultak eljárni az ügyek döntő hányadában.³¹¹ Az 1891. október elején közzétett, Markó Sándor által részleteiben is bírált javaslatot az 1893 januárjában nyilvánosságra hozott harmadik javaslat követte. Ennek a legfőbb pozitív hatása, hogy szakított a korábbi novelláris típusú szabályozási elvvel, és egy új, egységes jogszabályban kodifikálta a jogalkotó az örökösödési eljárásra vonatkozó szabályokat. A javaslat egységes rendszert kívánt bevezetni: a hagyatéki tárgyalásokat a királyi közjegyzők folytatták volna le, a hagyatékokat a királyi járásbírók adták volna át, a gyámhatóságok pedig csak a kiskorúak ügyeiben lettek volna jogosultak eljárni. A javaslatnak azonban komoly hiányosságai is voltak, nevezetesen: a hirdetményi eljárás fenntartása, a lefolytatott örökösödési eljárástól független öröklési illeték kiszabása, a hagyatéki hitelezők érdekeinek figyelmen kívül hagyása. Markó bírálta azt a szabályt is, amely meghatározta, hogy kik jogosultak az örökösödési eljárás megindítását kérni. Véleménye szerint az örökösök, a köteles részre jogosultak, az utóörökösök, a hagyományosok és az utóhagyományosok. A hagyatéki hitelezők közül csak azok voltak jogosultak az eljárás megindítására, akiknek javára a telekkönyvben feltételes végrehajtási zálogjog volt feljegyezve, illetve azok a hitelezők, akik a követelésüket okirattal vagy a kereskedelmi könyv kivonatával igazolták. Megfontolandónak tartotta, hogy az örökösödési eljárás megindítását kérhesse az is, aki a hagyatéki vagyona valamilyen jogcímen, pl. vevőként igényt tart. Ennek jelentőségét abban látta, hogy mindazon ügyekkel, amelyeket a hagyatéki eljárásban rendezni lehet, mérsékelné a bíróságok terheit.³¹²

³¹⁰ Rónaszéki Trux Hugó: *A magyar örökösödési eljárás bíróságok előtt*. Budapest, 1885. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 136–137. p.

³¹¹ Dr. Markó Sándor: Észrevételek az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve. *Jogtudományi Közlöny*, 1891. 49. szám, 387–388. p.

³¹² Dr. Markó Sándor: Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat. *Jogtudományi Közlöny*, 1893. 8. szám, 57–59. p.

Az örökösödési eljárás harmadik szabályozási tervezete szakított a korábbi gyakorlattal, és bevezette az eljárás kötelező lefolytatását abban az esetben, ha a hagyatéki ingatlant is tartalmaz. Hátránya volt viszont, hogy még ez a javaslat is fenntartotta a Markó Sándor által többször bírált hirdetményi eljárást.³¹³ Örökösödési ügyekben az a királyi járásbírók illetékes, amelyiknél előbb indul az eljárás. Ez lehetőséget teremt arra, hogy az örökösök dönthessék el, hogy a lakóhelyük vagy a hagyatéki vagyon fekvése szerint illetékes bíróság eljárását veszik-e igénybe. A hagyatéki eljárások elhúzódnásának egyik fő oka az volt, hogy a községi előjáróságok késedelmesen vették fel a hagyatéki leltárokat. Ezért Markó javasolta, hogy a községi jegyzők mulasztásainak megszüntetésére rendbírságot lehessen kiszabni. További javaslata volt, hogy a közjegyzői székhelyen található hagyatéki vagyona közjegyző készítse el a hagyatéki leltárt. A végrendeletek kihirdetését pedig nem bírói hatáskörbe adná, hanem a közjegyzők feladatává tenné. Különösen a közjegyzőknél letétbe helyezett magánvégrendeletek és az általuk készített közvégrendeletek esetén lenne ez kézenfekvő. Jogi természetét tekintve a végrendeletek kihirdetése nem más, mint ténytanúsítási eljárás, amit a jogszabályalkotó általában a közjegyző hatáskörébe utal. A szóbeli végrendeletek esetében a végrendeleti tanúk meghallgatását tartotta fontosnak.³¹⁴

A hagyatéki eljárások 95%-ban egyezség született, ezért a javaslat fontos intézkedése volt, hogy a hagyatéki tárgyalásokat kizárólag közjegyző folytathatta le. A tárgyalások helyszíne a közjegyző irodája volt, ahová az érdekelteket kellett megidézni, de a tervezetből kimaradt a hagyatéki hitelezők értesítése. Az örökösöknek a hitelezőkkel kötendő egyezsége megkívánta, hogy a hagyatéki hitelezők is részt vehessenek a tárgyaláson. Problémát jelentett azonban, hogy a tárgyaláson kötött egyezségekre a korabeli jogszabályok nem biztosították a közvetlen végrehajthatóságot. Ezért a felek külön közjegyzői okiratba foglalták az egyezséget, vagy a bíróság előtt megismételték az egyezség megkötését. E jogi nehézség feloldása az lehetett volna, ha a jogszabály külön rendelkezése szerint a közjegyző előtt hagyatéki ügyben kötött minden egyezség azonnal végre-

³¹³ Dr. Markó Sándor: Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat. *Jogtudományi Közlöny*, 1893. 15. szám, 114–116. p.

³¹⁴ Dr. Markó Sándor: Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat. *Jogtudományi Közlöny*, 1893. 16. szám, 122–124. p.

hajtható lenne. Az öröklési ügyekben történt illetékkiszabási gyakorlat azon az elven alapult, hogy a gyámhatóság, illetve a bíróság hivatalos bejelentése szerint az illetékhivatal eljárása már akkor megindult, amikor a hagyatéki eljárás még be sem fejeződött. Markó ezért annak bevezetését javasolta, hogy illetékkiszabásra csak a hagyatéki bíróság átadó végzése alapján kerülhessen sor. A hagyatéki eljárás a hagyaték átadásával, az ideiglenes hatályú átadással (perre utasítással), illetve átadható hagyatéki vagyon hiányában az eljárás megszüntetésével fejeződött be. Az ideiglenes hatályú hagyatékátadásnál az örökösök az esetek nagy részében a pert nem indították meg, és a bíróság érdemi intézkedés nélkül az iratokat irattárba helyezte. Ennek elkerülése érdekében Markó Sándor szerint a bíróságoknak nyilvántartást kellene vezetni, és a hagyatékátadás teljes hatályúvá nyilvánítását hivatalból kellene megállapítani.³¹⁵

A hagyaték kezelése, biztosítása fejezet keretében tárgyalta hagyatéki árverés szabályozását Markó szerint ki kell egészíteni azzal, hogy a végrendeleti végrehajtó kérelmére is lefolytatható legyen az árverés. A hagyatéki ingóságok árverését a közjegyző közreműködésével, a közjegyző székhelyén kellene megoldani. A hirdetményi eljárás aggályos voltára Markó már korábban több cikkében is felhívta a figyelmet. A zugírászat kiküszöbölése érdekében azt javasolta, hogy az öröklésről való lemondást tartalmazó nyilatkozatot ügyvédi ellenjegyzéssel vagy közjegyzői névaláírás-hitelesítéssel lássák el. Végül a közjegyzői díjak behajtásánál az addigi gyakorlat fenntartását tartotta célszerűnek, ami szerint a meg nem fizetett közjegyzői díjakat közigazgatási eljárás keretében lehessen behajtani.³¹⁶

Szilágyi János máramaroszigeti királyi közjegyző gyakorlati szempontból tette meg észrevételeit az örökösödési eljárási törvény tervezetére. Kiállt amellett, hogy egy kézben legyen a hagyaték tárgyalása és a hagyatékátadó végzés meghozatala, és ezzel a mai hagyatéki eljárási törvény egyik legfontosabb alapelvét fogalmazta meg. Ezt úgy gondolta megvalósítani, hogy vagylagos hatáskört biztosított volna a törvényben a királyi járásbírók és a királyi közjegyzők számára. A felek döntésétől

³¹⁵ Dr. Markó Sándor: Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat. *Jogtudományi Közlemény*, 1893. 17. szám, 131–133. p.

³¹⁶ Dr. Markó Sándor: Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat. *Jogtudományi Közlemény*, 1893. 19. szám, 148–149. p.

függött volna, hogy melyik fórumon indítsák meg a hagyatéki eljárást. A javaslata mellett, hogy először tartalmazta a teljes hagyatéki eljárás közjegyzői hatáskörbe adását, a vagylagos illetékesség szabályát állította fel, és ezzel egy gyakorlatban megvalósíthatatlan megoldást kínált.³¹⁷ Szilágyi János a végrendeletek kihirdetését ugyancsak közjegyzői hatáskörbe adta volna – Markó javaslatával egyezően –, mivel ez az eljárás gyors lefolytatásának követelményét szolgálná. A hagyatéki leltárok felvételét pedig egységesen a községi jegyzők hatáskörébe utalta volna.³¹⁸ Számos közjegyzői szakíróval ellentétben a hirdetményi eljárás további fenntartását nem kifogásolta. Csupán azt indítványozta, hogy öröklési bizonyítvány helyett ez esetben is hagyatékátadó végzést hozzon a bíróság. Felhívta a figyelmet annak a rendelkezésnek a hiányára, amelyik a közjegyzői díjak behajtási módjáról szólt. Javaslataira erről egy együttes igazságügyi és belügyminiszteri rendelet úgy rendelkezett, hogy a közjegyzői díjakat az adósok ingóságaiból a pénzügyi hatóságok hajtsák be. Javaslatait a jogszabályalkotó elfogadta, és az örökösödési eljárás végrehajtásáról szóló, 1895. évi 43.194. IM szám alatt kiadott rendelet szakaszai erről rendelkeztek.³¹⁹ Véleménye szerint a jogszabály-alkotói koncepció abban hibás, hogy minden hatáskört a járásbírók részére biztosított, amivel az eljárás gazdaságosságának követelménye csorbult.³²⁰

A Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara az örökösödési eljárást szabályozó törvényjavaslatról emlékiratot állított össze az igazságügyi mi-

³¹⁷ Szilágyi János: Az örökösödési eljárási törvényjavaslat. *Jogtudományi Közlemény*, 1893. 25. szám, 193–194. p.

³¹⁸ Szilágyi János: Az örökösödési eljárási törvényjavaslat. *Jogtudományi Közlemény*, 1893. 26. szám, 203–205. p.

³¹⁹ 17 668. sz. IM és Belügyminiszteri rendelet az örökösödési eljárásnál közreműködő királyi közjegyzők megállapított díjainak behajtása tárgyában. Dr. Marschalkó János (szerk): *A hatályban levő igazságügyi miniszteri rendeletek rendszeres gyűjteménye*. I. kötet. Budapest, 1896, Grill Károly könyvkereskedése, 510. p.

³²⁰ „Bár sok helyes intézkedés van a törvényjavaslatban, amelyekkel a fennálló törvényeink számos hézaga fog kitöltetni, mégis azért: mert minden intézkedést a járásbírók kezében összpontosít, ami eddig nem volt, ha a javaslat jelen alakjába válnék törvényre: a hagyatéki ügyek legkevesebb kétszer annyi frotgatással és kétszer annyi idő alatt lesznek befejezhetőek; eltekintve attól, hogy az érdekelteknek kétszer annyi költséget is fognak okozni, mint eddig. Egyszerűsíteni, decentralizálni kell itt is, mint mindenütt, ha gyorsan, rövid idő alatt és kevés költséggel akarunk haladni.” Szilágyi János: Az örökösödési eljárási törvényjavaslatához. *Jogtudományi Közlemény*, 1893. 27. szám, 210–211. p.

niszter részére, amelyet az ismert szakíró, Zimányi Alajos közjegyző szerkesztett. Az emlékirat bevezetése egyértelművé teszi, hogy „az örökösödési eljárásnál közreműködő hivatalos közegek közül a kir. közjegyzőnek van a legfontosabb hivatása”.³²¹ Ezt az állítást arra alapozta, hogy az örökösödési eljárás legfontosabb kérdései a hagyatékok tárgyalása során dőlnek el. A szabályozás egyik nagy hiányossága volt, hogy az örökösödési eljárási szabályokat nem egy egységes kódex, hanem több jogszabály külön-külön tartalmazta. Az általános rendelkezések nem tartalmazták azokat az elveket, amelyek az örökösödési eljárás módjait határozzák meg. Az emlékirat szerint négyféle eljárási mód létezett: a feltétel nélküli és feltételes örökösödési eljárás, az érdekelt felek kérelmére indult eljárás és a nagykorúak kérelmére kiadott öröklési vagy hagyományi bizonyítvány. Hiányossága volt a tervezetnek, hogy az örökösödési eljárás általános szabályozása mellett külön eljárásokat is bevezetett, és ezzel az egységes jogalkalmazás lehetőségét gyengítette.³²² A közjegyzők által kárhözhozott hirdetményi eljárás már részben mint „különleges eljárás” került be a tervezetbe, de a kamara az ismert okok miatt ezen eljárás megszüntetését kérte.

A kamarai javaslat a telekkönyvi állapotok rendezését összhangba kívánta hozni az örökösödési eljárás lefolytatásával, nevezetesen, hogy csak akkor lehessen lefolytatni az eljárást egy hagyatékhhoz tartozó ingatlanra, ha a telekkönyvi állapota, a tulajdonjogi helyzete egyértelmű. Közjegyzői szemszögből a kamara szerint további hiányossága volt a tervezetnek, hogy nem rendezte egyértelműen a közjegyzői díjak felszámításának elveit. Ezzel az addigi gyakorlatot konzerválta, mivel az országban bíróságokként és árvaszékekneként változott, hogy milyen díjat állapítanak meg a közjegyzők részére. Esetenként pedig felemésztette a közjegyzői díjakat, hogy a felek részére hiteles másolatokat kellett a különböző hatóságoktól beszerezni, illetve póttárgyalásokat tartani.³²³ Ezért a tervezet szövegét kiegészítették azzal, hogy a beszerzett, valamint a közjegyző által

³²¹ Zimányi Alajos: Az örökösödési eljárást szabályozó törvényjavaslat. *A Jog*, 1893. 33. szám, 238. p.

³²² Zimányi Alajos: Az örökösödési eljárást szabályozó törvényjavaslat. *A Jog*, 1893. 34. szám, 241–242. p.

³²³ Zimányi Alajos: Az örökösödési eljárást szabályozó törvényjavaslat. *A Jog*, 1893. 35. szám, 245–247. p.

készített hiteles másolatok költségeit a felek tartoznak viselni. Az addigi szabályozás szerint a hagyatékok leltározását többnyire a kisebb ügyekben végezték a királyi közjegyzők. Ezt a szabályt megfordítva javasolta a kamara, hogy kisebb ügyekben a községi jegyzőket, nagyobb ügyekben a királyi közjegyzőket bízzák meg a leltár felvételével.³²⁴ A kamarai emlékirat a kényes kérdésnek számító közjegyzői díj megállapításának részletes szabályozását adja.³²⁵ A díjak megfizetése érdekében javasolta, hogy a meg nem fizetett közjegyzői díj erejéig a zálogjog az illetékekkel együtt a hagyatéki ingatlanokra legyen terhelhető. A kamara a képviselőház igazságügyi bizottságának azzal a reménnyel küldte meg emlékiratát, hogy a királyi közjegyzők, mint az örökösödési eljárásban fontos szerepet betöltő hatóságok észrevételeit a kodifikáció során figyelembe fogják venni.³²⁶

A közjegyzőknek az örökösödési eljárásról szóló értekezéseit Blum Béla pécsi királyi közjegyző elméleti tanulmánya zárta. Ebben Blum az osztrák örökösödési eljárás aditión alapuló elvét és az ipso iure elvének alkalmazását elemezte. A javaslatból számára nem volt egyértelmű, hogy az az ipso iure elvet követi. Véleménye szerint ennek az elvnek az alkalmazása felel meg a magyar történelmi tradíciónak, jogtörténeti hagyományoknak. Ha viszont a magyar jog az aditio elvét recipiálná, úgy a jogszabálytervezet szövegében ezt nyíltan ki kellene mondani.³²⁷ Ezzel a tanulmánnyal elérkeztünk az örökösödési eljárásról szóló törvény országgyűlési vitájához.

³²⁴ Zimányi Alajos: Az örökösödési eljárást szabályozó törvényjavaslat. *A Jog*, 1893. 36. szám, 252–254. p.

³²⁵ „Az a missió, amit a kir. közjegyzők az örökösödési eljárásnál a jogrend érdekében teljesítenek és az a közbizalom, ami a közjegyzői intézményre való tekintetből elkerülhetetlenül szükséges, megkívánja, hogy mind az érdekelt felek, mind a közjegyzőkre nézve egyaránt kényes természetű díj kérdése minden félremagyarázás lehetőségének kizárásával a törvény által érthetően, világosan, szabatosan és igazságosan legyen rendezve.” Zimányi Alajos: Az örökösödési eljárást szabályozó törvényjavaslat. *A Jog*, 1893. 37. szám, 261. p.

³²⁶ Zimányi Alajos: Az örökösödési eljárást szabályozó törvényjavaslat. *A Jog*, 1893. 37. szám, 260–261. p.

³²⁷ Dr. Blum Béla: Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat. *A Jog*, 1893. 50. szám, 364–365. p.

3. Az örökösödési eljárásról szóló törvény országgyűlési vitája – közjegyzői nézőpontból

Krajtsik Ferenc előadó a képviselőháznak 1894. január 22-én nyújtotta be tárgyalásra az örökösödési eljárás tervezetét. A vitát a képviselőház 1894. május 1-jén tartott 335. országos ülésén kezdték meg. Krajtsik Ferenc, az igazságügyi bizottság előadója az örökösödési eljárást történelmi keretekbe ágyazva mutatta be. Magyarországon – mint mondta – hagyományosan az ipso iure öröklési rendszer érvényesült. Ezen az sem változtatott, hogy a kiegyezést követően a hagyatékok átadását a bíróságokon végezték. Miután a részletszabályok több jogszabályban is szétszórva voltak megtalálhatók, az igazságügyi kormányzat nem a novelláris szabályozást választotta, hanem egy új törvény alkotását. A javaslat abban az esetben, ha a hagyatékokban ingatlan található, bevezeti a kötelező hagyatéki eljárás elvét. Ezt a telekkönyvi nyilvántartás közhitelességi elvének erősítése indokolta. A javaslat a korábbi szabályoktól eltérően a hagyatékok tárgyalását a királyi közjegyzők, míg a hagyatékok átadását a járásbírók kizárólagos hatáskörébe utalta. A törvényjavaslat a királyi közjegyzők díjait és költségeit is egységesen szabályozta.³²⁸

Nánásy Ödön a Függetlenségi és 48-as Párt képviselőjében elfogadta a javaslatot, mivel az a korábbi széttagolt szabályozással szemben előrelépést jelentett. Azzal, hogy a hagyatékok tárgyalását a királyi közjegyzők, a hagyatékok átadását pedig a királyi járásbírók hatáskörébe utalta, konzekvensen a közigazgatási és az igazságszolgáltatási hatáskörök szétválasztását képviselte. Kiemelte, hogy a közjegyzői székhelyek számát, ha a hagyatékokat a közjegyzők tárgyalják le, emelni szükséges. Általános rendezőelvként kimondta, hogy minden járásbírói székhelyen, ahol telekkönyvi hivatal is található, legyen egy királyi közjegyzői székhely is. A közjegyzői díjakkal kapcsolatban úgy foglalt állást, hogy a megnövekedett forgalomra tekintettel nem növelni, hanem csökkenteni kellene azokat.³²⁹

³²⁸ Krajtsik Ferenc, az igazságügyi bizottság előadójának beszéde. 335. országos ülés 1894. május 1-jén. *Képviselőházi napló 1892–1897*. XVIII. kötet. 248–251. p.

³²⁹ Nánásy Ödön felszólalása. 335. országos ülés 1894. május 1-jén. *Képviselőházi napló 1892–1897*. XVIII. kötet. 251–253. p.

Makfalvy Géza az örökösödési eljárást abból az aspektusból vizsgálta, hogy kielégíti-e a javaslat, a korábbi viszonyokhoz képest fejlettebb eljárás, a gyorsaság, az olcsóbb ügyintézés és az örökösödési jogviszonyokra kiterjedő teljes szabályozás követelményét. A felszólaló álláspontja szerint ezek az elvek a javaslatban megtalálhatók. A közjegyzők szerepével kapcsolatban felveti, hogy az álláshelyeket növelni szükséges. A díjakkal kapcsolatban pedig megjegyzi, hogy a kisebb ügyekben a díjakat le kellene szállítani, míg a nagyobb összegű hagyatéki ügyekben a díjmaximumot fel lehetne emelni.³³⁰

Márkus József, aki felszólalásában kiemelte, hogy a közjegyzői intézmény iránt nem nagy szimpátiával viseltetik, konkrétan azt kifogásolta, hogy a hagyatéki eljárás ügyfeleket terhelő költségei megemelkednek akkor, ha a hagyatékokat a közjegyzők tárgyalják le. Ezért azt javasolta, hogy a járásbírók a közjegyzők kizárásával tárgyalják le a hagyatékokat.³³¹ Remete Géza vitába szállt Márkus álláspontjával, mivel véleménye szerint a közjegyzői díjak a kisebb hagyatéki ügyekben inkább alacsonyabbak lesznek, mint korábban, mivel a közjegyző a hagyatéki eljárásokban előforduló hitelesítésekért nem számíthat fel külön díjat.³³²

Szilágyi Dezső igazságügyi miniszter az általános vita addigi felszólalásaira reagálva kijelentette, hogy nem lesz drágább az eljárás a kisebb hagyatékoknál, ugyanis a közjegyzői díjszabás nem ad lehetőséget a díj felemelésére. Kiemelte, hogy a közjegyzői székhelyek számát növelni szükséges, hiszen a cél az örökösödési eljárások gyorsítása. Ugyanakkor kellő óvatosságra intett e kérdésben, mivel a közjegyzői állások „szaporítása” csak úgy valósítható meg, ha a közjegyzők számára a megélhetést biztosítja.³³³

A miniszter válaszadását a törvény részletes vitája követte. Közjegyzői szempontból érdekes volt Bölöni Ödön javaslata, mivel az ismeretlen helyen tartózkodó örökösök megidézésére bevezette volna a hirdetm-

³³⁰ Makfalvy Géza felszólalása. 335. országos ülés 1894. május 1-jén. *Képviselőházi napló 1892–1897*. XVIII. kötet. 253–257. p.

³³¹ Márkus József felszólalása. 335. országos ülés 1894. május 1-jén. *Képviselőházi napló 1892–1897*. XVIII. kötet. 258–262. p.

³³² Remete Géza felszólalása. 335. országos ülés 1894. május 1-jén. *Képviselőházi napló 1892–1897*. XVIII. kötet. 262. p.

³³³ Szilágyi Dezső igazságügyi miniszter válasza a felszólalásokra. 335. országos ülés 1894. május 1-jén. *Képviselőházi napló 1892–1897*. XVIII. kötet. 262. p.

nyí időzés jogintézményét. Eszerint a királyi közjegyző az ismeretlen helyen tartózkodó örökösöket hirdetménnel 40 és 60 nap közötti határidővel idézheti a hagyatéki tárgyalásra azzal a figyelmeztetéssel, hogyha nem jelennek meg, örökösödési igényüket a hagyatéki tárgyalása során figyelmen kívül fogják hagyni. Az igazságügyi bizottság ezt a módosító indítványt elfogadta.³³⁴ Teleszky István ügyvéd pedig azt javasolta, hogy a szabályszerű idézésre meg nem jelent örökös részére a közjegyző közölje az öröklési hányadát, és ha ismételt idézés ellenére sem jelenik meg a tárgyaláson, a hagyatéki osztályos egyezség megkötésének már nem lesz törvényes akadálya. Az igazságügyi bizottság, illetve a képviselőház ezt a módosítást is elfogadta.³³⁵

A törvényjavaslat részletes vitája a képviselőház 336. országos ülésén befejeződött. A főrendiház a LIII. országos ülésén az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslatot érdemi vita nélkül elfogadta, s ezzel elhárult az akadálya annak, hogy a képviselőházban történt harmadik felolvasást követően szentesítésre az uralkodónak megküldjék.

Közjegyzői szemszögből nézve az örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. tc. legfontosabb rendelkezése az volt, hogy a hagyatékok tárgyalását kizárólag a közjegyzőkre bízta, és ezzel a királyi közjegyzői irodák fenntartásának stabilitását biztosította. Különösen a vidéki közjegyzők voltak azok, akiknek irodájuk fenntartását döntő részben a hagyatéki ügyek tárgyalásából származó díjbevételek fedezték. Az örökösödési eljárásban kapott közjegyzői hatáskör együtt járt a közjegyzői székhelyek számának növekedésével. A közjegyzői törvény hatálybalépését követően 34 új székhelyt szerveztek meg, míg az új igazságügyi miniszteri rendelet az állások számát jelentősen gyarapította.

³³⁴ Bőloni Ödön módosító javaslata. 335. országos ülés 1894. május 1-jén. *Képviselőházi napló 1892–1897.* XVIII. kötet. 267. p.

³³⁵ Teleszky István módosító javaslata. 335. országos ülés 1894. május 1-jén. *Képviselőházi napló 1892–1897.* XVIII. kötet. 267. p.

4. Az öröklési jogi kodifikáció vitájának közjegyzői észrevételei

Weinmann Fülöp az általános magánjogi törvény tervezetének az öröklési jogot tárgyaló rendelkezéseire tett észrevételeket. Általános megállapítása szerint a tervezet készítői ismerték a vonatkozó joganyagot és a korabeli európai öröklési jogi normákat. Az általános elvek elhagyását javasolta, mivel evidencia annak kimondása, hogy az örökhagyó nem személyhez kötött jogai és kötelességei az örökösére átszállnak. A méhmagzat jogi helyzetére vonatkozó rendelkezést ellentmondásosnak ítélte, mert a méhmagzatnak már az örökhagyó halálakor meg kellett fogannia, de a javaslat annak az örökösnek a jogát is elismerte, aki az örökhagyó halálakor még nem fogant meg.³³⁶ Az érdemtelen ségi eseteket kiegészítette volna azzal a rendelkezéssel, hogy „ha valaki az örökhagyót végintézkedés tételére egyébként képtelenné tette”.³³⁷

Az öröklési jogi kodifikáció egyik legnagyobb problémája az ági öröklés intézményének fenntartása volt. Weinmann elvetette volna a magyar öröklési jog ezen intézményét, mivel nem tulajdonított jelentőséget annak a kérdésnek, hogy az örökhagyó vagyona honnan származik, bár az ősiség eltörlését követően az ideiglenes törvénykezési szabályok megalakításával ez az intézmény nem törölhető ki a magyar jogból. A törvényes öröklés körében az örökösök körének meghatározásánál ellenvéleményét fejezte ki, amikor szerinte az örökbefogadó is örökölhet az örökbefogadott gyermeke után. Ugyanakkor a vélt házasságból származó gyermek és a házasságon kívül született gyermek törvényes örökös pozícióját nem ismerte el. Elfogadta azonban, hogy az apai elismerő nyilatkozattal a gyermek és az apa között kölcsönös törvényes öröklési kapcsolat keletkezik.³³⁸ Egyetértett azzal is, hogy a javaslat az örökösök körét a nagyszü-

³³⁶ Dr. Weinmann Fülöp: Észrevételek az általános magánjogi törvénykönyv tervezetének az „öröklési jogot” tárgyaló részére. *Jogtudományi Közöny,* 1882. 39. szám, 305. p.

³³⁷ Dr. Weinmann Fülöp: Észrevételek az általános magánjogi törvénykönyv tervezetének az „öröklési jogot” tárgyaló részére. *Jogtudományi Közöny,* 1882. 39. szám, 306. p.

³³⁸ Dr. Weinmann Fülöp: Észrevételek az általános magánjogi törvénykönyv tervezetének az „öröklési jogot” tárgyaló részére. *Jogtudományi Közöny,* 1882. 39. szám, 307–308. p.

lőkre és ezek leszármazóira korlátozza, a távolabbi oldalági rokonok csak akkor jogosultak az öröklésre, ha felmenő nincsen. A házastárs öröklési jogi helyzetét ugyanakkor nem tartotta kielégítőnek. Véleménye szerint a házastárs állagöröklési helyzetét kellene erősíteni a haszonélvezeti jogot engedő özvegyi jog koncepciójával szemben.³³⁹

Weinmann azonban a leszármazókat is védeni kívánta az öröklés során, ezért azt javasolta, hogy leszármazók esetén a házastársat csak a közszerzeményi vagyon felőli részből illesse meg örökrész, ha egyébként törvény vagy szerződés szerint örököl az örökhagyó után. Helyeselte, hogy a köteles rész intézménye az örökhagyó közvetlen felmenői (szülei), gyermekei és házastársa közötti körre korlátozódik. Weinmann véleménye szerint a távolabbi rokon körben nincsen meg az a bensőséges rokon kapcsolat, amely indokolttá tenné a köteles rész intézményének kiterjesztését. Kifogásolta viszont, hogy az örökbefogadott és a házasságon kívül született, de apai elismerő nyilatkozattal elismert gyermek kimarad a köteles részre jogosítottak köréből.³⁴⁰

Bánffy Simon pécsi királyi közjegyző az öröklési jogról szóló törvényjavaslat rendelkezéseire fűzött észrevételeket. Egyetértett az érdemtelenesség eseteinek meghatározásával, ugyanakkor álláspontja szerint az érdemtelenesség nem hivatalból áll be, hanem csak akkor, ha az örökösök erre hivatkoznak.³⁴¹ Weinmann korábbi években kifejtett álláspontjához csatlakozva kijelentette, hogy az örökbefogadás az örökbefogadó és az örökbefogadott között törvényes öröklési kapcsolatot hoz létre. Vitatta, hogy az özvegy örökrésze törvényes öröklés esetén mindig az egy gyermek rész nagyságával egyezzen meg, mivel véleménye szerint ez sok jogvitának lehet majd a kiindulópontja. Helyeselte ugyanakkor, hogy az apai elismerő nyilatkozattal elismert gyermek törvényes örököse az elismerő

³³⁹ Dr. Weinmann Fülöp: Észrevételek az általános magánjogi törvénykönyv tervezetének az „öröklési jogot” tárgyaló részére. *Jogtudományi Közlemény*, 1882. 40. szám, 318–320. p.

³⁴⁰ Dr. Weinmann Fülöp: Észrevételek az általános magánjogi törvénykönyv tervezetének az „öröklési jogot” tárgyaló részére. *Jogtudományi Közlemény*, 1882. 43. szám, 342–346. p.

³⁴¹ Bánffy Simon: Kritikai szemelvények az öröklési jogról szóló törvényjavaslatról. *A Jog*, 1888. 5. szám, 37. p.

nyilatkozatot tett apának.³⁴² Szerinte a törvény letudásra vonatkozó rendelkezései zavarosak, ezért új szövegrészt javasolt.³⁴³ Az öröklésről való lemondás érvényességéhez azt javasolta, hogy a lemondó örökös és az örökhagyó között megkötött szerződés jöjjön létre.³⁴⁴

A köteles részre jogosultak védelmében indítványozta, hogy azon köteles részre jogosult örökösök, akiknek a köteles részét az örökhagyó még életében ajándékozási szerződéssel megrövidítette, az örökhagyó halála után követelhessék, hogy köteles részüik a hagyatéki vagyon és az ajándékozási szerződéssel elidegenített vagyon együttes értéke alapján kerüljön kiszámításra.³⁴⁵ A törvény a köteles részre jogosítottaknak a megajándékozottal szembeni követelésük érvényesítésére az örökhagyó halálától számított 5 éves jogvesztő határidőt írt elő. A végrendeleti öröklés körében a még létre nem jött jogi személynek írt juttatások akkor érvényesek, ha a jogi személy legkésőbb az örökhagyó halálától számított tíz éven belül létrejön.³⁴⁶

Bánffy felfogása szerint a végintézkedésben hányszor nevezett örökösök törzsként kezelendők, és így kell őket a juttatásba részesíteni. A közjegyzőnél letett közös végrendelet érvényességét akkor ismerné el, ha a közös végrendeletet csak az egyik fél írta alá, és a másik fél készítette, s így mindketten a királyi közjegyző előtt megjelenve a letéti jegyzőkönyvet aláírják.³⁴⁷ A törvényjavaslat érvényesnek ismerte el a keltezés nélküli végrendeleteket, és az ilyen végrendeletben írt adósságok alatt azon adósságokat kellett érteni, amelyek az örökhagyó halálakor fennáll-

³⁴² Bánffy Simon: Kritikai szemelvények az öröklési jogról szóló törvényjavaslatról. *A Jog*, 1888. 5. szám, 39. p.

³⁴³ „Azon örökös, ki többet kapott előre, mint a letudással kiszámított örökrész tesz, úgy az általa előre kapott összeg... nem jó számításba.” Bánffy Simon: Kritikai szemelvények az öröklési jogról szóló törvényjavaslatból. *A Jog*, 1888. 6. szám, 45. p.

³⁴⁴ Bánffy Simon: Kritikai szemelvények az öröklési jogról szóló törvényjavaslatból. *A Jog*, 1888. 7. szám, 52. p.

³⁴⁵ Bánffy Simon: Kritikai szemelvények az öröklési jogról szóló törvényjavaslatból. *A Jog*, 1888. 7. szám, 52–53. p.

³⁴⁶ Bánffy Simon: Kritikai szemelvények az öröklési jogról szóló törvényjavaslatból. *A Jog*, 1888. 10. szám, 82. p.

³⁴⁷ Bánffy Simon: Kritikai szemelvények az öröklési jogról szóló törvényjavaslatból. *A Jog*, 1888. 17. szám, 142. p.

tak.³⁴⁸ Bánffy a tervezet által levezetni szándékolt aditíós elvet elvetette, mivel a magyar öröklési jog az ipso iure öröklés elvén alapul, és ez felel meg a magyar népi szokásjognak is. A hagyatéki eljárás lefolytatását az átadott hagyaték telekkönyvi bejegyeztetése, valamint az osztályos egység megkötése miatt tartották az örökösök szükségesnek.³⁴⁹ Az aditíó alapuló öröklési rendszer bevezetése jogbizonytalanságot eredményezhetne, mivel az örökös elfogadó nyilatkozatának beszerzéséig a hagyaték nem száll át, illetve fikciónak tekinthető, csak úgy, hogy a halál időpontjában az örökhagyó vagyona átszáll az örökösre.³⁵⁰ Bánffy hangsúlyozta, hogy cikksorozata csak szemelvényes bírálatot tartalmaz, mivel az átfogó kritikához egy önálló szakkönyvet kellett volna írni.

Blum János budapesti királyi közjegyzőhelyettes az öröklési jogról szóló törvényjavaslat egyes rendelkezéseihez fűzött észrevételeket. A törvényes és a végrendeleti jog viszonyának megállapításánál hangsúlyozta, hogy a magyar jogi gondolkodásmód a törvényes öröklést helyezi előtérbe. A végrendeleti öröklést pedig sokszor úgy látja és éli meg, mint a törvényes örökösök jogainak csorbítását. Sok örökösödési pert lehetne megelőzni azzal, hogy a családi öröklés elvét hangsúlyozó törvényes öröklést tenné a javaslat főszabályának.³⁵¹ Elképzelése szerint Blum az örökhagyó mind öröklött, mind szerzeményi vagyonának egy bizonyos hányadára engedné csak a végrendeleti öröklés szabályainak érvényesülését. Az elvet szélsőségesen kiterjesztené a törvényes örökösök hátrahagyása nélkül elhunyt örökhagyó esetére is, mivel ez esetben a hagyatéki bíróságot jogosítaná fel a hagyaték egy hányadának – az örökhagyó feltételezett akaratának megfelelő – átadására. A közvégrendeletek elkészítésére kizárólag a királyi közjegyzőket jogosítaná fel írásában, amivel elérhető lenne a közjegyzői székelyek bővítése.³⁵²

³⁴⁸ Bánffy Simon: Kritikai szemelvények az öröklési jogról szóló törvényjavaslatból. *A Jog*, 1888. 19. szám, 158. p.

³⁴⁹ Bánffy Simon: Kritikai szemelvények az öröklési jogról szóló törvényjavaslatból. *A Jog*, 1888. 20. szám, 165–167. p.

³⁵⁰ Bánffy Simon: Kritikai szemelvények az öröklési jogról szóló törvényjavaslatból. *A Jog*, 1888. 24. szám, 203. p.

³⁵¹ Dr. Blum János: Törvényjavaslatunk az öröklési jogról. *Ügyvédek Lapja*, 1888. 47. szám, 4–5. p.

³⁵² Dr. Blum János: Törvényjavaslatunk az öröklési jogról. *Ügyvédek Lapja*, 1888. 48. szám, 2–4. p.

Az érdemteleneségi esetek tárgyalásánál hangsúlyozza, hogy itt az örökhagyó megbocsátó cselekménye nem releváns, szerinte ehhez a többi örökös hozzájárulása is szükséges lenne.³⁵³ Miután Blum a törvényes öröklés prioritását hirdette, szabályozási javaslatot is tett a törvényes öröklés átfoglalmasára.³⁵⁴ Emellett az ági öröklés intézményét is kiakarta iktatni az öröklési jogból. Ezt a megváltozott gazdasági, társadalmi állapotokkal, valamint a perek megelőzésének elvével indokolta. Véleménye szerint az országbírói értekezlet nem döntött helyesen, amikor az ági öröklést fenntartotta. Ugyanis az ági és szerzeményi vagyon jellegét egységesíteni kellett volna, és ezzel együtt az örökhagyó végrendelezési szabadságát korlátozni lehetett volna.³⁵⁵

Abban az esetben, ha az örökhagyó leszármazók hátrahagyása nélkül hal meg, de az egyik szülője még él, őt holtig tartó haszonélvezeti jog illeti meg akkor, ha a vagyont a másik szülő leszármazói öröklik. A túlélő házastárs részére sem tulajdonjog, sem a haszonélvezeti (özvegyi) jog öröklését nem biztosítaná, viszont a túlélő házastárs „állásának megfelelő ellátásban” részesülne a tulajdonjogot öröklő örökösöktől.³⁵⁶ Blum az örökhagyó vagyonából a leszármazókat, a szülőket és a házastársakat, valamint a nagyszülőket, a testvéreket és ezek leszármazóit is köteles részhez juttatná. Ezt a javaslatát azzal indokolta, hogy ez a rokoni kör lenne feljogosítva az örökhagyó életében kötött ajándékozási szerződések megtámadására is. Támadta a javaslat azon rendelkezését is, hogy a

³⁵³ „Az előbbi szakaszban foglalt érdemteleneségi esetek hivatalból nem, hanem csakis a többi érdekelt fél ellenvetése folytán vétetnek figyelembe.” Dr. Blum János: Törvényjavaslatunk az öröklési jogról. *Ügyvédek Lapja*, 1888. 49. szám, 7. p.

³⁵⁴ „Ha a hagyatékban az örökhagyó szabad rendelkezésére álló hányadára vonatkozólag végrendelet vagy öröklési szerződés nincsen, vagy ha ezek csak hatályba nem lépnek: az egész hagyatékra nézve a törvényes örökösödés áll be. Ha az örökhagyó hagyatékának szabad rendelkezésére álló hányadáról végrendelet, illetőleg öröklési szerződés által csak részben intézkedett, vagy ez intézkedés csak részben lép hatályba: a szabad rendelkezési hányad fennmaradt része a törvényes örökösödésnek képezi tárgyát.” Dr. Blum János: Törvényjavaslatunk az öröklési jogról. *Ügyvédek Lapja*, 1888. 49. szám, 7. p.

³⁵⁵ Dr. Blum János: Törvényjavaslatunk az öröklési jogról. *Ügyvédek Lapja*, 1888. 49. szám, 7. p.

³⁵⁶ Dr. Blum János: Törvényjavaslatunk az öröklési jogról. *Ügyvédek Lapja*, 1888. 50. szám, 4. p.

köteles részt elsősorban pénzben és nem természetben rendeli kiadni a javaslat.³⁵⁷

A végrendeleti öröklés körében azzal a radikális javaslattal állt elő, hogy egyedül csak a közjegyző által készített közvégrendeletet tekintse érvényesnek a jogi szabályozás. Az örökség megszerzése szempontjából vegyes rendszert tartott kodifikálhatónak, így törvényes öröklés esetén az ipso iure, végrendeleti öröklés esetén az aditión alapuló rendszer érvényesülne. A tulajdonjogi állapotok rendezéséhez, a telekkönyvi nyilvánosság közhitelességének erősítéséhez a kötelező hagyatéki eljárás lefolytatásának elvét látta megvalósítási eszköznek.³⁵⁸

5. A novellával kiegészített közjegyzői törvény kommentárjai, ismertetései

Ebben az időben Szokolay István ügyvéd és Blum Béla pécsi királyi közjegyző írt kommentárt a közjegyzői törvényhez, a novellával kiegészített rendelkezésekhez. Szokolay István jogi szakírói pályafutása alatt már írt közjegyzői törvényhez interpretációt, nevezetesen a császári és királyi jegyzőséghez. A könyvről megjelent recenziók is kiemelik a gyakorlott jogi szakíró tevékenységét, aki jól oldotta meg feladatát, a közjegyzői törvény alapszövegének és novellájának magyarázatát. Mivel a törvény hatálybalépése után olyan hosszú időszak telt el, ami bírósági gyakorlatot is eredményezett, a jogszabály-magyarázat ezeket az állásfoglalásokat is tartalmazza.³⁵⁹ Kommentárjában a közjegyzői hivatás megfogalmazásával adja az első részletes magyarázatot a szerző.³⁶⁰ A közjegyzőjelöltek

³⁵⁷ Dr. Blum János: Törvényjavaslatunk az öröklési jogról. *Ügyvédek Lapja*, 1888. 51. szám, 11–12. p.

³⁵⁸ Dr. Blum János: Törvényjavaslatunk az öröklési jogról. *Ügyvédek Lapja*, 1888. 52. szám, 6. p.

³⁵⁹ Szokolay István: *Az új közjegyzői törvény. 1886. évi VII. törvénycikk. Kiegészítve az 1874. évi közjegyzői törvénynek érvényben hagyott §-aival és ellátva a közjegyzőségre vonatkozó curiai döntvényekkel és magyarázatokkal*. Budapest, 1886, Franklin Társulat.: *A Jog*, 1886. 17. szám, 138–139. p.; *Jogtudományi Közöny*, 1886. 19. szám, 154. p.

³⁶⁰ „A közjegyzői hivatás, nagy jelentőségű jogi feladatai folytán, mélyen belevág a jogbiztonság körébe, mely nem kevésbé veszélyeztethetik, amint sokszor veszélyeztetik is, ha nincsenek meg kellő fokón a közjegyzőknél akár az erkölcsi, akár a szak-

szabályozásánál kiemeli, hogy a törvény külön szabályozza a helyettesítésre jogosult jelöltek, a tulajdonképpeni közjegyzőhelyettesek kategóriáját. A törvény novellája megoldotta a közjegyző helyettesítését azzal, hogy amikor a közjegyzőnek nincs helyettese, sem az adott közjegyzői székhelyen működő másik közjegyző, feladatait időlegesen a közjegyzői székhelyen található királyi járásbíró elnöke látja el. A közjegyzői függetlenség elvét az a rendelkezés biztosítja, amely szerint a közjegyző hivatalból nem helyezhető át.

Szokolay azt a rendszert követi, hogy a törvény régi és a novellával szabályozott új paragrafusait az egységes szerkezet rendjében közli, és ha szükséges, kommentálja. Összehasonlítva a Rupp- és Ökröss-féle kommentárokkal, jóval kevesebb eligazítást ad mind a szakembernek, mind a jogkereső közönségnek. Ennek hiányaiért viszont kárpótlást nyújt, hogy az időközben keletkezett bírósági gyakorlatot ismerteti. Összegzésként megállapítható, hogy Szokolay kommentárja már terjedelménél fogva sem elégti ki az egy kommentárral szemben támasztható szakmai elvárásokat.

Blum Béla a gyakorló közjegyző szemével nézi és látatja a novellával kiegészített közjegyzői törvény rendelkezéseit. Kommentárjának újdonsága, hogy az örökösödési eljárás közjegyzőt érintő rendelkezéseit is „kapcsolatba hozza” a közjegyzői törvény rendelkezéseivel. A közjegyzőség intézményét a nyugat-európai jogfejlődéssel párhuzamosan a megelőző jogvédelem eszközének tartja. Ez azonban bizonyos területeket megvizsgálva csak csekély mértékben valósul meg. A telekkönyvi bejegyzés alapjául szolgáló okiratokra a törvény nem írja elő a közjegyzői okirati kényszert. Ennek a következménye az, hogy az Igazságügyi Minisztérium 1889. évi kimutatása szerint az ügyfelek a telekkönyvi jogügyletek 5%-át kötötték meg közjegyzői okiratban, ügyvédi ellenjegyzéssel ellátott magánokiratban 25%-át és 70%-át a törvény által el nem ismert zugírások által.³⁶¹ Összehasonlító adataival bemutatja, hogy Ausztriában

képességi minősítés kellékei, melyek biztosíthatják, hogy azon hivatás teendői a jog s törvények szigorú kívánalmainak megfelelőleg fognak teljesítettetni.” Szokolay István: *Az új közjegyzői törvény. 1886. évi VII. törvénycikk. Kiegészítve az 1874. évi közjegyzői törvénynek érvényben hagyott §-aival és ellátva a közjegyzőségre vonatkozó curiai döntvényekkel és magyarázatokkal*. Budapest, 1886, Franklin Társulat, 2. p.

³⁶¹ Dr. Blum Béla: *A közjegyzői törvények (1874:XXXV. t.c.z. és 1886:VII. t.c.z.) magyarázata kapcsolatban az örökösödési eljárásról szóló 1894:XVI. törvénycikk idevonatkozó intézkedéseivel*. Budapest, 1896, Grill Károly könyvkereskedése, 11–12. p.

23 700, Franciaországban 4500, Olaszországban 4675, Magyarországon 64 425 lakosra jut egy közjegyző.³⁶²

A közjegyzői állás betöltéséhez megkívánt személyi feltételek meghatározásánál a törvény az osztrák példát követi akkor, amikor akár bírói, akár ügyvédi vizsga letételével kérhető a közjegyzői kinevezés. A szerző csalódottságának ad hangot azon jogszabályhely bemutatásakor, amikor azt elemzi, hogy a közjegyzőket az igazságügyi miniszter és nem a király nevezi ki. Ezt azzal magyarázza, hogy Magyarországon a közjegyző nem vezetheti rá a végrehajtási záradékot a közjegyzői okiratra, és így átruházott bírói hatalmat nem gyakorol. A közjegyzői összeférhetetlenség szabályozásánál túl szigorúnak tartja azt a rendelkezést, hogy a közjegyző nem lehet országgyűlési képviselő. A közjegyzői képviselő hiánya azt eredményezi, hogy a közjegyzői kar érdekei, valamint a jogalkotás közjegyzői szempontú igényei az országgyűlésben nem lesznek képviselve. A közjegyzői kamarák, mint a közjegyzői önkormányzat szervei, a törvény szabályozása szerint széles jogosítványokat kapnak az öngazgatásból eredő jogkörök gyakorlására. A közjegyzői hatásköröket a közjegyzői állások számának meghatározásával állítja összhangba. Miután az örökösödési eljárás hatálybalépését követően növelték a közjegyzői szék-helyek számát, véleménye szerint a közjegyzői hatáskört az önjogú örökösök közötti osztályegyezségekre, a szülők és gyerekek közötti jogügyletekre, az írni vagy olvasni nem tudó felek telekkönyvi jogügyleteire is ki kellene terjeszteni.³⁶³ A közjegyzők felügyeletét a kamarák látják el. Ez magában foglalja a felügyelet és a nyilvántartás jogát, a közjegyzői irodavizsgálatokat, valamint a közjegyzők ellen bejelentett panaszok előzetes elbírálásának jogát. A kamarák működése felett pedig a királyi ügyész és az igazságügyi miniszter látja el a külső felügyeletet.³⁶⁴ A közjegyzői füg-

getlenség egyik biztosítéka, hogy a díj nem szabad megállapodás tárgya, mivel a közjegyző díjait jogszabály tartalmazza.

Blum Béla kommentárja hangsúlyozottan a királyi közjegyzők részére készült, elsősorban az ő igényeiket vette figyelembe. A kommentár emellett, hogy esetenként a nyugat-európai párhuzamos szabályozásokat ismerteti, merít a magyar jogtörténeti gyakorlatból is. Érdekessége a jogszabály-magyarázatnak, hogy időnként jogelméleti jellegű bevezetéseket is tartalmaz. A gyakorló közjegyző személyisége nyilvánul meg abban, hogy különösen a vidéki közjegyzői irodák számára oly fontos örökösödési eljárás szabályait ismerteti a kommentár függelékében. Általában véve megállapítható, hogy ez a kommentár méltó párja a Rupp Zsigmond és Ökröss Bálint által írt jogszabály-magyarázatoknak.

³⁶² Dr. Blum Béla: *A közjegyzői törvények (1874:XXXV. t.cz. és 1886:VII. t.cz.) magyarázata kapcsolatban az örökösödési eljárásról szóló 1894:XVI. törvénycikk idevonatkozó intézkedéseivel.* Budapest, 1896, Grill Károly könyvkereskedése, 14. p.

³⁶³ Dr. Blum Béla: *A közjegyzői törvények (1874:XXXV. t.cz. és 1886:VII. t.cz.) magyarázata kapcsolatban az örökösödési eljárásról szóló 1894:XVI. törvénycikk idevonatkozó intézkedéseivel.* Budapest, 1896, Grill Károly könyvkereskedése, 52. p.

³⁶⁴ Dr. Blum Béla: *A közjegyzői törvények (1874:XXXV. t.cz. és 1886:VII. t.cz.) magyarázata kapcsolatban az örökösödési eljárásról szóló 1894:XVI. törvénycikk idevonatkozó intézkedéseivel.* Budapest, 1896, Grill Károly könyvkereskedése, 148–152. p.

V. A KÖZJEGYZŐI INTÉZMÉNY HELYZETE ÉS MOZGALMAI 1895 ÉS 1926 KÖZÖTT

I. Az országos közjegyzői kongresszusok, a közjegyzőhelyettesi egyesület megalakulása, küzdelem a községi jegyzők magánmunkálatai ellen

Az 1890-es évek közepére a királyi közjegyzőség saját helyzetének javítására új eszközöket keresett. A Magyarországi Királyi Közjegyzők Országos Egylete megalakulását követően *A Jog* című folyóiratot választotta a közjegyzőség intézményét érintő tanulmányok rendszeres megjelenetési fórumaként. Az együttműködés azonban nem hozta meg a kívánt eredményt, így önálló jogi folyóirat indítását határozták el. Ebben az időszakban kezdte közjegyzői pályafutását Charmant Oszkár fiumei közjegyző, aki már korábban is bekapcsolódott Rupp Zsigmond helyetteseként a közjegyzőség mozgalmába. Charmant Oszkár szerkesztésében a közjegyzőség 1895-ben jelentette meg a *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára* című, a *Magyarországi Királyi Közjegyzők Közlönye* alcímű folyóiratát, amely egyben a közjegyzőség első saját kiadású jogi kiadványa is volt. Zimányi Alajos a lap beköszöntőjében az önálló szaklap indításának fontosságát hangsúlyozta.³⁶⁵ Az új közjegyzői folyóirat lett az eszköze az 1896-os millennium megünneplésének is. A királyi közjegyzők a honfoglalás ezeréves évfordulójának megünneplésére előkészítő bizottságot alapítottak, amelynek tagjai Zimányi Alajos és Rupp Zsigmond

³⁶⁵ „Ebben a szaklapban az ország minden részéből összegyűjtve láthatja mindenki azokat az adatokat, amelyek közjegyzőségünk fejlesztésére és karunk érdekének és javának előmozdítására befolyással lehetnek oly értelemben, hogy ezáltal hazánkban a jogbiztonság és a jogi közhitelesség mélyreható jelentősége érvényesíthető.” Zimányi Alajos: *Miért akarunk szaklapot? Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*, 1895. 1. szám, 51. p.

budapesti, valamint Horváth Károly orosházi közjegyzők voltak. Az egylet 1896. szeptember 7-én tartotta meg ünnepi közgyűlését, amelyen a magyar állam ezeréves fennállását ünnepelték. A millennium tiszteletére pályázatot hirdettek a hiteles helyek és a közjegyzőség történetének megírására. A pályázatra egyetlen egy pályamű érkezett, Erdújhelyi Menyhért zentai plébánostól. A közjegyzőség és hiteles helyek története Magyarországon című munka a bírálóbizottság által kért átdolgozásokat követően 1899-ben jelent meg Budapesten.³⁶⁶ Erdújhelyi munkájának érdeme az alapos, hazai és külföldi levéltárakban végzett forrásfeltárás és kutatás. Rengeteg olyan oklevelet közöl, amelyek a háborús pusztítások következtében megsemmisültek. Könyvét a közjegyzői kézjegyek rajzai, valamint oklevelek facsimiléi illusztrálják. Erdújhelyi könyvének hiányossága viszont, hogy a felkutatott forrásokat nem tudta alaposan feldolgozni és a monográfia szintjére emelni. A könyv a címetől eltérően a hiteles helyek történetével és érintőlegesen a középkori közjegyzőséggel foglalkozik. A polgári kor közjegyzőségei: a császári és királyi jegyzőség, valamint a királyi közjegyzőség történetének megírásával adós maradt, csupán vázlatos ismertetést ad ebben a körben. A közjegyzői intézmény története szempontjából Erdújhelyi munkája azért is jelentős, mert az első olyan könyv volt, amit a közjegyzői egylet kiadott.

1900-ban a királyi közjegyzőség a közjegyzői intézmény fennállásának 25 éves évfordulóját ünnepelte. Ez az alkalom adott lehetőséget arra, hogy Rupp Zsigmond és Charmant Oszkár a kezdeményezéshez csatlakozott közjegyzőkkel felhívást intézzenek a magyar közjegyzőkhöz annak érdekében, hogy a közjegyzők helyzetét egy kongresszus keretében tekintsék át. A felhívásban a kongresszus tanácskozási programjavaslata a következő volt: a polgári törvénykönyv mielőbbi megalkotása érdekében a peres és peren kívüli eljárás szétválasztása, a peren kívüli eljárások lefolytatásának közjegyzői hatáskörbe adása, továbbá a telekkönyvi reform, ezen belül a közhitelesség erősítése. A kongresszus programjának célkitűzései a közjegyzői intézmény sérelmeinek orvoslására irányultak. A törvényhozástól kérték, hogy szüntessék meg az összeférhetetlenséget a képviselői mandátum és a közjegyzői állás között. A közjegyzői kinevezésekhez a jogszabályalkotó legalább kétéves gyakorlatot írjon elő. Az addigi tapasztalatok tükrében a kamarai autonómia és jogkör bővítését irányozták elő, ami el-

³⁶⁶ Erdújhelyi Menyhért: *A közjegyzőség és hiteles helyek története Magyarországon*. Budapest, 1899, Pallas Részvénytársaság nyomdája.

sősorban a fegyelmi jogkör gyakorlására irányult. A közjegyzői hatáskör szabályozásánál a közjegyzői magánokirat-készítési tilalom feloldását javasolták, továbbá, hogy a telexkönyvi bejegyzéseknél közjegyzői névalírás-hitelesítéssel készüljenek az okiratok, vagy közjegyzői okirat alapján történjen a bejegyzés. A közjegyzői kényszer eseteit kiterjesztették volna az örökségről történő lemondást tartalmazó nyilatkozatra, a közvetlen hozzátartozók közötti életjáradéki szerződésekre, a közintézetek, közalapítványok és az írni-olvasni nem tudók jogügyleteire. Kérték, hogy a csődbiztosi megbízásokat a közjegyzőknek adják, és a bírói megbízások rendszerét szabályozzák újra. Az örökösödési eljárás lefolytatása és a végzés meghozatala kerüljön közjegyzői hatáskörbe. Fontos követelés volt a díjszabás felülvizsgálata, mivel elavult díjtételeket tartalmazott, és az alkalmazott díjak a forgalmi élet követelményeitől elmaradtak. A csődügyekben az ingóárverések közjegyzőkre történt átruházását, a befolyt vételárak és a csődtömeg felosztására kizárólagos közjegyzői hatáskör előírását kérték. Az igazságügyi kormányzattól pedig a közjegyzői állások betöltésénél a korábbi pályázók előnyben részesítését, a közjegyzői székhelyek létesítésénél a kamarák véleményének kikérését, a zugírászat elleni eredményesebb fellépést, a közjegyzői kar bevonását kérték a kodifikációba, különös tekintettel a peren kívüli eljárásokra.

A kongresszusi előkészítő bizottság Rupp Zsigmond elnökletével 1900. november 3-án és 4-én ülésezett, amikor a felhívásban rögzített követelések sorrendjében tekintették át az aktuális helyzetet. Az ülésen több közjegyző a magánokirati gyakorlat ellen érvelt. Felvetették az országos közjegyzői nyugdíjintézet létesítésének gondolatát is. Baditz Lajos a közgyűlés alkalmából írott tanulmányában hangsúlyozta, hogy a közjegyzői intézmény fejlettsége a jogállamiság egyik fontos biztosítója. A közjegyzői intézmény fejlődésének egyik fontos gátját abban látta, hogy nem történt meg az igazságszolgáltatás hatáskörök szerinti szétválasztása. Ennek a jogfejlődésnek egyik fontos lépcsője véleménye szerint az lenne, hogy a peren kívüli ügyek intézését a közjegyzők kapják meg, míg a peres ügyekben való eljárás a bíróságok kizárólagos feladatát képezné.³⁶⁷

³⁶⁷ „A közjegyző lássa el az összes perenkívüli ügyeket s az állam által reá ruházott közhitelességénél fogva jobban, alaposabban végezheti, mint a bíró, ki nincs erre hivatva. A bíró hivatása az ítékezés.” Baditz Lajos: A magyar királyi közjegyzők országos congressusa küszöbén. *A Jog*, 1900. 49. szám, 353–354. p.

Az első országos közjegyzői kongresszust 1900. december 8-án tartották. A rendezvényen megjelent Plósz Sándor igazságügyi miniszter, Szabó Miklós, a Magyar Királyi Kúria elnöke és Győri Elek, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöke is. A kongresszuson a közjegyzői kar több mint a fele, 150 királyi közjegyző és 13 közjegyzőhelyettes vett részt. A közgyűlés elnöke, Rupp Zsigmond az ünnepi beszéd megtartására Charmant Oszkárt kérte fel. Charmant Oszkár beszédében a királyi közjegyzőkről szóló törvény és a törvény novellájának hiányosságait emelte ki. Továbbá hangsúlyozta, hogy az ügyfelek az ingatlanügyeknek alig 5%-át foglaltatják közjegyzői okiratba, és az ügykönyvbe bejegyzett ügyfeleknek csak nyolcadrésze közjegyzői okirat, a többi hitelesítés. Ez véleménye szerint odavezethet, hogy a közjegyzői iroda hitelesítő hivatallá válik. Az előadásban elhangzottakat az igazságügyi miniszterhez küldendő felterjesztések formájában is elkészítette az e célra alakított munkabizottság. A közjegyzők országos kongresszusához egy Spectator írói nevet használó szerző írt ügyvédi szempontból észrevételeket. Általában véve egyetértett a közjegyzői intézmény fejlesztésének szándékával, mivel a „közjegyzőség bevált, és az igazságszolgáltatás egyik fontos közegévé lett”.³⁶⁸ Véleménye szerint azonban nem szabad az intézményt azonosítani a kinevezett közjegyzőkkel. Rámutatott azokra az anomáliákra, amelyek szerepe zavarják a kialakult pozitív képet. Így utalt a közjegyzők indokolatlan jövedelmére, a kinevezéseknél a külső jogászok háttérbe szorítására, illetve esetenként az idősebb közjegyzőknél a személyes munkavégzés hiányára. Az általa problémásnak tartott jelenségek megoldására több új közjegyzői székhely létesítését tartotta szükségesnek, amelyekre az igazságszolgáltatás más ágaiból érkező jogászok kinevezését javasolta.

A királyi közjegyzők második országos kongresszusát 1904. április 20-án tartották. A kongresszust a községi jegyzők magánmunkálatai elleni harc jegyében szervezték meg. A községi jegyzők és a körjegyzők jogi végzettség nélkül voltak jogosultak okiratok szerkesztésére, ami elsősorban az ügyvédek és a királyi közjegyzők érdekeit sértette. Ebben a kérdésben a két jogász kar egységesen lépett fel. 1904 áprilisában gróf Tisza István miniszterelnök az országgyűlés elé terjesztette a községi és körjegyzők, valamint a segédjegyzők illetményeinek szabályozásáról

³⁶⁸ A közjegyzők országos congressusához. *A Jog*, 1901. 1. szám, 6. p.

szóló törvénycikk tervezetét, amely kimondta, hogy a törvény rendelkezései a jegyzők által végezhető magánmunkálatokért engedélyezett szabályszerű díjfelszámítást nem érinti.³⁶⁹ Hiába sértette a községi jegyzők tevékenysége a fenti két jogász kar mindennapi munkáját, eredményt nem lehetett elérni a betiltás érdekében. A községi jegyzők a kormány és a kormánypárt helyi támaszai voltak, akik fontos szerepet játszottak az országgyűlési képviselőválasztásoknál, mint kortesek, vagy egyes kiemelt kormányzati feladatok megoldásánál, például a népszámlálásoknál.

A királyi közjegyzők a kongresszus előtt alapos felmérést végeztek a községi jegyzők okiratszerkesztő tevékenységéről, amelynek tapasztalatait az igazságügyi miniszternek írt feliratban hasznosították. A kongresszus levezető elnöke Plausich Mátyás királyi közjegyző, a Temesvári Királyi Közjegyzői Kamara elnöke volt. Charmant Oszkár tartotta a vitaindító előadást, amelyben kiemelte, hogy nemcsak szakmai, hanem politikai és erkölcsi szempontból is káros, ha a községi jegyzők okiratokat készítenek, mert ezáltal a köznép a jegyzőknek minden polgári és közjogi viszonyában, továbbá magán- és családi ügyeiben is ki lesz szolgáltatva.³⁷⁰ A kongresszusra Blum Béla királyi közjegyző, valamint a kongresszus előkészítő bizottsága is előterjesztett egy határozattervezetet. A Blum Béla-féle határozati javaslat azzal számolt, hogy a községi jegyzők magánmunkálati tevékenysége nem szüntethető meg, ugyanakkor kimondta volna, hogy bizonyos jogügyleteknél, mint például az ingatlan tulajdonjogának átruházásánál, az örökösök közötti osztályos egyezségről, örökségről való lemondásról, az örökség átruházásáról, örökbefogadásról, végrendelet készítéséről, ajándékozásról nem vehet fel a jegyző okiratot. Az engedélyezett okirat-készítési körben pedig alakiságok előírásával, ellenjegyzéssel és az okirat aláírásával szigorította volna az okirat-szerkesztői tevékenységüket. Az előkészítő bizottság határozati javaslata általában megtiltotta volna a községi jegyzők magánmunkálatait, mivel ez ellentétes volt az igazság-

³⁶⁹ 1904. évi XI. törvénycikk a községi és közjegyzők, valamint a segédjegyzők illetményeinek szabályozásáról. In Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1896–1907-ik évi törvények.* 5. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 879–883. p. /Corpus Juris Hungaricum/

³⁷⁰ A királyi közjegyzők második országos értekezlete. Dr. Charmant Oszkár előadói beszéde. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1904. 1. szám, 3–36. p.

szolgáltatás és a közigazgatás szétválasztásának elvével.³⁷¹ A kongresszus az előkészítő bizottság javaslatát fogadta el határozatként. A kongresszus határozatait Plausich Mátyás terjesztette elő Plósz Sándor igazságügyi miniszternek. Rupp Zsigmond az állandó bizottság elnökeként kereste fel a sérelmes rendelkezések felülvizsgálata érdekében. A közjegyzőség ígéretet kapott ugyan a jogszabályi rendelkezések módosítására, konkrét jogszabályalkotás azonban nem történt.³⁷²

A királyi közjegyzők második országos kongresszusáról két jogi folyóirat is közölt azonos, valószínűleg a kongresszus elnöksége által megfogalmazott kommunikékét.³⁷³ A közlemény szövege kiemelte, hogy a kongresszus előtt készített felmérés szerint az okiratszerkesztést és a telekkönyvi ügyekben való képviselést nem az ügyvédek, hanem a községi jegyzők látják el. A jegyzők magánmunkálatai és a közjegyzői intézmény egymással összeférhetetlenek.

A községi jegyzők okiratszerkesztő tevékenysége, a magánmunkálatok elleni küzdelem továbbra is meghatározó eleme maradt a közjegyzőség eszmetörténetének. A Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara 1904. évi ülése megállapította, hogy azért nem lehetséges a közjegyzői székhelyek számának bővítése és a közjegyzők hatáskörének tágítása, mert azt a községi jegyzők tevékenysége megakadályozza. A megoldást abban látták,

³⁷¹ „A kir. közjegyzők országos értekezlete mulhatlanul szükségesnek tartja, hogy a községi jegyzők illetményeinek szabályozásával a közigazgatás szerves reformja oly irányban készíttessék elő, hogy a községi jegyzők hatáskörében a nem peres jogszolgáltatás terére tartozó magánmunkálatok helyet ne foglaljanak: mert a jogszolgáltatási keretű magánképviseletnek és az igazgatási hatalmak gyakorlásában jelentkező állami képviselőknek ugyanazon kézben egyesítése általános politikai szempontokból megengedhetetlen; gyakorlatilag pedig úgy a közigazgatásra, mind az igazságyügyre feletle káros; megnehezíti a közigazgatási teendők részrehajlatlan és pontos elvégzését, a rendezett igazságyügynek azokat a biztosítékait, melyek a nem peres jogszolgáltatásban fekszenek, gyengíti; az ugyanazon hatáskör ellátása végett életbe léptetett közjegyzői intézménynek fennmaradását lehetetlenné teszi.” A királyi közjegyzők második országos értekezlete. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1904. 1. szám, 33. p.

³⁷² „A mi viszonyaink között a közönséget nem lehet elzárni attól, hogy a jegyzőkhöz forduljon, különösen apróbb ügyekben, azonban én magam is anéllett vagyok, hogy ez ne fájuljon el.” A királyi közjegyzők második országos értekezlete. Plósz Sándor igazságügyi miniszter válasza a közjegyzői küldöttséghez. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1904. 1. szám, 37. p.

³⁷³ A királyi közjegyzők országos értekezlete. *Szegedi Jogász-Lapok*, 1904. 19. szám, 2–3. p.; *A Jog*, 1904. 18. szám, 143–144. p.

hogyan a jogszabály megtiltana a tevékenységük e részét.³⁷⁴ A községi jegyzők magánmunkálatai zavarták az ügyvédi hivatásrend tevékenységét is. Avarfy Ferenc aradi ügyvéd a *Budapesti Hírlap* vezércikkére reagált, amikor a kormánypárti szemléletű vezércikkre írt válaszában kifejtette, hogy a jogbiztonságot veszélyezteti a községi jegyzők ténykedése. Mint írta, az ügyfeleknek ebből igen sok kára keletkezik, sőt sok esetben peres eljárás is indul az alakilag és tartalmilag hibás szerződések jogügyleteinek rendezésére. Egyes vidékeken az ügyvédek teljesen kimaradnak az ingatlanátruházási ügyletek okiratszerkesztéséből.³⁷⁵

Kubinyi János nagyrőcei királyi közjegyzőhelyettes a községi jegyzők tevékenységéről írva kiemelte, hogy az állam felhatalmazta a községi jegyzőket az okiratszerkesztésre, ezzel kívánta a jövedelmüket kiegészíteni. Ha e tevékenységüket megtiltana, a községi állások bővítésével a valójában az ő hatáskörükbe tartozó, a megelőző jogvédelem kategóriáját képező jogügyletek okiratba foglalásával tudnák a helyzetet rendezni.³⁷⁶

A községi jegyzők az ügyvédek és a királyi közjegyzők támadásaival szemben a fennálló helyzet fenntartása mellett érveltek. Az 1912-ben megtartott országos jegyzői kongresszuson javadalmazásuk felülvizsgálatát követelték. Az állam a költségvetés rossz anyagi helyzete miatt tulajdonképpen egy jogi végzettség nélküli hivatást jogügyletek rendezésével jogosított fel.³⁷⁷ Bármennyire is sértette a jogrendszert, a királyi közjegyzők és az ügyvédek érdekeit ez a megoldás, a közjegyzőség polgári kori történetének teljes időszakában fennmaradt ez a megindokolhatatlan joga a községi jegyzőknek.

A közjegyzőhelyettesek már a királyi közjegyzői intézmény felállításával egyidejűleg tevékenykedtek a közjegyzői karban. Az intézmény beve-

zetését követő 20 évben a kinevezettek zöme a közjegyzői karból került ki, a 19–20. század fordulójára azonban ez a helyzet megváltozott. Ez azzal járt, hogy oly mértékben csökkent a közjegyzői irodákban dolgozó közjegyzőjelöltek és helyettesek száma, ami már az irodák működőképességét veszélyeztette.

1895-ben a magyar közjegyzőhelyettesek mozgalmat indítottak, amelynek keretében egy országos kongresszus összehívását javasolták, hogy felhívják a figyelmet a rájuk nézve hátrányos kinevezési gyakorlat megszüntetésének szükségességére.³⁷⁸ A közjegyzőhelyettesek az első országos kongresszusukat 1895. november 2-án Budapesten tartották. A kongresszus kizárólag a közjegyzőjelöltek és helyettesek helyzetével foglalkozott, illetve az örökösödési eljárásról szóló törvény hatálybalépését követően várhatóan megvalósuló székhelybővítésekkel. A közjegyzőhelyettesek hivatását érintő problémákat az igazságügyi miniszterhez címzett emlékiratban fogalmazták meg. Mint írták, a helyettesekre nézve kedvezőtlen kinevezési gyakorlat oda vezetett, hogy az 1895-ben tevékenykedő 239 közjegyző mellett mindössze 80 közjegyzőhelyettes működött. Ugyanakkor a közjegyzői pálya közszolgálati jellege megkívánta, hogy minden közjegyzői iroda legalább egy helyettest foglalkoztasson. A közjegyzői törvény novellájának olyan módosítását javasolták, amely a kinevezéseknél az egységes háromévi közjegyzői irodában eltöltött gyakorlat igazolásához köti a közjegyzői kinevezéseket.³⁷⁹

A királyi közjegyzők 1900-ban tartott első országos értekezlete már foglalkozott a kinevezési gyakorlattal, annak megváltoztatása azonban nem vezetett eredményre. Gyakran napilapok is írtak arról cikkeket, hogy a miniszter politikai érdekeik elismerésül nyugdíjas főispánokat, illetve mandátumuk lejártá után országgyűlési képviselőket jutalmaz meg királyi közjegyzői kinevezéssel. „Egy beavatott” álnéven író szerző a magyar közjegyzői intézmény hiányai között említi a közjegyzői kinevezési rendszert, amely háttérbe szorítja a helyetteseket a közjegyzői

³⁷⁸ Dr. Gutmann Lajos: A magyarországi közjegyzőhelyettesek mozgalma. *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*, 1895. 6. szám, 226–229. p.

³⁷⁹ A helyettesek országos congressusa. *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*, 1895. 9. szám, 316–323. p.

³⁷⁴ A budapesti kir. közjegyzői kamara. *A Jog*, 1904. 11. szám, 85. p.

³⁷⁵ „Nem régen történt meg nálunk, hogy telekkönyvvezetőnk egész felindulva tette előttem e megjegyzést: »Mi van az ügyvédekkel? – kérdezte ő – ma 27 beadvány jött keresztülvezetés végett kezem alá, ezekből kettő ügyvédi ellenjegyzés mellett és 25 részint községi jegyző, részint ismeretlen zugírkászok által lett beadva.«” Avarfy Ferenc: Községi jegyzők és közjegyzők. *A Jog*, 1904. 14. szám, 110–111. p.

³⁷⁶ Dr. Kubinyi János: Az állam praeventív feladata a magánjogi jogszolgáltatás terén. *A Jog*, 1905. 22. szám, 169–170. p.

³⁷⁷ Az ügyvédek és a kir. közjegyzők figyelmébe. *A Jog*, 1907. 5. szám, 36–37. p.; A jegyző-kérdés. A jegyzői magánmunkálatok. *Erdélyrészi Jogi Közlöny*, 1912. 26. szám, 218–219. p.

kinevezéseknél.³⁸⁰ A közjegyzőhelyetteseket ért sérelem orvoslására alakult meg 1907. december 15-én a Magyarországi Királyi Közjegyzőhelyettesek Országos Egyesülete. Az egyesület elnökének Hedry Aladár budapesti közjegyzőhelyettest választották meg. Az elnök programjában meghirdette a közjegyzőhelyettesek érdekeinek képviseletét a közjegyzői kinevezéseknél, illetve annak az elvnek az elfogadtatását, hogy az országgyűlési képviselők, ügyvédek és bírók csak egyévi előzetes közjegyzői gyakorlat után legyennek kinevezhetők. Az egyesület feliratot intézett a miniszterhez, és kérte annak a jogszabályi rendelkezésnek a következetes betartását, amely legalább kétévi előzetes közjegyzői irodában töltött joggyakorlatot kívánt meg a kinevezés előtt.³⁸¹

1907-ben az ügyvédi kar olyan határozatot fogadott el, amely előírta, hogy a királyi közjegyzőség intézményének fokozatos megszüntetésével maguk az ügyvédek gyakorolhatják a közjegyzői funkciókat. Ez lett volna a „csak közjegyzőséggel” szemben az ún. ügyvéd-közjegyzőség intézménye. Az ügyvédi javaslat azt is tartalmazta, hogy az ügyvédek közjegyzői jogosítványt kérnek azon városokban, ahol közjegyző nem teljesít szolgálatot. Az ügyvéd-közjegyzőség kérdésében folytatott küzdelem nehézségét jelzi, hogy ebben az időben Magyarországon a kinevezett 284 királyi közjegyző mellett 5000 ügyvéd dolgozott.³⁸²

A harmadik országos közjegyzői kongresszust az országos jogászgűléssel egy időben, 1911. október 17-én és 18-án tartották. A kongresszus két fő témája az örökösödési eljárás reformjának kérdése, valamint az ügyvéd-közjegyzőség elleni küzdelem volt. A közjegyzőség létét fenyegető helyzetben az országos jogászgűlésen 180 közjegyző és közjegyzőhelyettes, az országos közjegyzői kongresszuson a közjegyzői kar kétharmada vett részt. Charmant Oszkár a jogászgűlésen elmondott beszédével elhárította a közjegyzőket fenyegető veszélyt. A közjegyzői kongresszuson Holitscher Szigfrid az örökösödési eljárásról tartott előadást, amelynek központi kérdése a hatásköri megosztás megszüntetése volt oly mó-

don, hogy a teljes eljárást a közjegyző folytathassa le.³⁸³ Charmant Oszkár a közjegyzők és a peren kívüli eljárás tárgykörében dolgozott ki javaslatot, amellyel a kongresszuson e témában előadó Kőrössi Bertalan királyi közjegyző is egyetértett. A kongresszus a peren kívüli képviseletről, valamint a jogügyletek okirati tanúsításáról szóló határozati javaslatot elfogadta. A közjegyzői állások betöltésénél Rupp Zsigmond fogalmazta meg azt a közjegyzői kívánságot, hogy elsősorban a közjegyzői karból pályázókat vegyék figyelembe. Szécsi Ferenc az ügyvéd-közjegyzőség kérdésében tartott előadásában kiemelte, hogy az ügyvédség létszámától fogva levezető csatornának szánna az ügyvéd-közjegyzőség intézményét.

A kongresszus a határozatában megszüvegezte, hogy az intézmény bevezetése megbontaná az igazságszolgáltatás rendjét, ezért azt ellenezte.³⁸⁴ A két kongresszusról beszámoló jogi szaklap kiemelte Charmant Oszkár szerepét és sikerét a közjegyzőséget fenyegető veszély elhárításában. Ugyanakkor rámutatott arra is, hogy a közjegyzőség a saját igényeit csak az igazságszolgáltatás többi ágának egyetértésével tudja megvalósí-

³⁸⁰ Dr. Holitscher Szigfrid (1871–1944) 1871. február 22-én született Budapesten. 1893-ban államtudományi, 1895-ben jogtudományi doktorátust szerzett. Az ügyvédi vizsgát 1897-ben tette le, amikortól ügyvédként praktizált. 1899-től dr. Weinmann Filöp budapesti közjegyzőnél közjegyzőhelyettesként dolgozott. 1904-ben a Magyar Jogász Egylet ülésén tartott előadást Közös végrendeletek és örökségi szerződések a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetében címmel. 1906-ban A váltóóvás reformja című műve jelent meg. 1911-ben a Das öffentliche Urkundenwesen der europäischen Staaten című jogi munkának volt a társszerzője. Királyi közjegyzőnek 1912-ben nevezték ki Budapest VI. kerületébe. 1905-től a *Királyi Közjegyzők Közlönye* szerkesztésében mint főmunkatárs vett részt. 1910 és 1918 között a lap szerkesztője volt. A közjegyzői kar 1929. évi vándorgyűlésén Az okirati kényszer és az okirat-szerkesztési jogosítvány új szabályozása címmel tartott előadást. A közlöny 1934. évi jubileumi számában az Örökösödési eljárásunk reformja címmel írt értékes tanulmányt. 1917-től a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara titkára, majd 1925 és 1939 között az alelnöke volt. Részt vett a Polgári Törvénykönyv, valamint az illetéktörvény 1918 és 1920 közötti kodifikációjában. 1922-ben közéleti és társadalmi tevékenységének elismeréseként királyi kormányfőtanácsosi címmel tüntették ki. 1944. március 19-én hunyt el Budapesten. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 178. p.

³⁸¹ Impressziók a lefolyt jogászgűlés és III. közjegyzői congressusról. III. A közjegyzői congressus második napján. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1911. 9. szám, 358–364. p.

³⁸⁰ A magyar közjegyzői intézmény hiányai. *A Jog*, 1906. 36. szám, 249–250. p.

³⁸¹ A magyarországi királyi közjegyzőhelyettesek országos egyesületének megalakítása. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1907. 10. szám, 351–352. p.

³⁸² A Magyarországi Királyi Közjegyzők Országos Egylete. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1907. 8. szám, 281. p.; A Magyarországi Királyi Közjegyzők Országos Egyletének rendkívüli közgyűlése. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1907. 9. szám, 312–324. p.

tani.³⁸⁵ Az ügyvéd-közjegyzőség meghatározó elméletét az értekezés külön fejezete tárgyalja.

A közjegyzőség negyedik országos kongresszusát Charmant Oszkár kezdeményezésére és vezetésével 1922. november 26-án tartották meg. A kongresszus vezérelve az volt, hogy a trianoni szerződést követően a közjegyzőség az ország újjáépítésében – erejéhez mérten – vegyen részt. A kongresszus főbb témáit a formakényszer előírása bizonyos jogügyleteknél, a közjegyzői hatáskör bővítése, valamint a közjegyzői törvény felülvizsgálata képezte. Charmant Oszkár az igazságügyi minisztertől megbízást kapott, hogy egy új közjegyzői novella tervezetét dolgozza ki. A kongresszuson tartott előadás két fő vezérelve az volt, hogy a hagyatéki eljárásokat minden esetben hivatalból kell megindítani, és az ingatlan elidegenítést tartalmazó ügyleteket csak közjegyzői okiratba foglaltnak lehet teljesíteni. Mindkét követelés teljesítése a közjegyzőség helyzetét megszilárdította volna. Bár a Daruváry Géza igazságügyi miniszternél látogatást tett közjegyzők ígéretet kaptak a javaslatok tanulmányozására, a közjegyzők által előterjesztett jogszabálytervezetek nem kerültek elfogadásra.³⁸⁶ További közjegyzői kongresszusok megtartására már nem került sor, a megváltozott körülmények között a közjegyzők egységes fellépéseiket más szervezeti formában, országos gyűlések, vándorgyűlések, kamaraközi értekezletek szervezésével valósították meg.

A Magyarországi Királyi Közjegyzők Országos Egylete 1924-ben a magyar királyi közjegyzőség méltó megünneplésére tett előkészületeket. A jeles alkalomból az ünnepi beszéd megtartására Charmant Oszkárt kérték fel, de váratlanul bekövetkezett halála miatt Galánffy János debreceni királyi közjegyző tartott ünnepi megemlékezést. Charmant Oszkár ez alkalomra készült, később nyomtatásban megjelent beszéde a közjegyzői eszmetörténet megkerülhetetlen műve, erkölcsi emelkedettsége és a közjegyzői hivatásról kifejtett elvei máig elévülhetetlen megfogalmazását adják a közjegyzői intézmény etikájának. Mint írja, a közjegyzőség a magyar jogtörténetben a hiteles helyek szerepét vette át,

³⁸⁵ „A testületi érdekek védelmének is meg van a határa, melyet az általános jogszolgáltatási érdekek és más igazságügyi területek jogos érdekei szabnak.” *Közjegyzői kongresszus. Jogállam*, 1911. 697–699. p.

³⁸⁶ Dr. Kepes János: A királyi közjegyzők IV-ik országos kongresszusa. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1923. 1. szám, 1–13. p.

amely az igazságszolgáltatásban az „igazság immanens erejét” képviseli. A közjegyző a jogi tényeket a keletkezésük idejében állapítja meg, és tanúsítja.³⁸⁷ A közjegyző szerepének kiteljesedése akkor következik be, ha a hagyatéki átadásával a teljes hagyatéki eljárás lefolytatása a közjegyző kezében összpontosul. A közjegyzőség része a nemzeti középosztálynak, amely a társadalom felemelkedését biztosítja. Galánffy János, az ünnepi alkalom előadója a magyar közjegyzőség jogtörténeti fejlődéséről adott történelmi áttekintést. Megállapította, hogy a magyar jog nem használta ki a közjegyzőségben rejlő előnyöket, mert nem adott kellő hatáskört az intézmény elterjedéséhez.³⁸⁸

Holitscher Szigfrid, értékelve a közjegyzőség ötvenéves évfordulóját, cikkében megállapította, hogy milyen reformokra szorul a közjegyzőség szabályozása annak érdekében, hogy az igazságszolgáltatás keretében a hivatását méltó módon töltse be. Szükség lenne az örökösödési eljárás közjegyzői hatáskörbe utalására, valamint az ügyfél-képviselési jog szabályozására. A kamarák szerepét különösen a fegyelmi bíráskodás területén kellene erősíteni. Álláspontja szerint nem arra van szükség, hogy a közjegyzőség a közjegyzői kényszer eseteinek kibővítésével ellenszenvessé tegye magát, hanem azoknak az akadályoknak a lebontására, amik a német típusú fejlődéstől eltérően a közjegyzőség elterjedését akadályozzák.³⁸⁹

³⁸⁷ „Eleve hitet és hatályt tulajdonítani egy magánember tanúságtételének, felruházni azt a közhitelesség jellegével, ez a legkivételesebb és legnevezetesebb prerogatívák egyike, melyet az államhatalom megadhat.” *Dr. Charmant Oszkár budapesti kir. közjegyző ünnepi beszéde és a kir. közjegyzői intézmény életbeléptetésének ötvenedik évfordulója alkalmából Budapesten megtartott országos gyűlés és értekezlet jegyzőkönyvei*. Budapest, 1925, Pallas Rt. nyomdája, 12. p.

³⁸⁸ *Dr. Charmant Oszkár budapesti kir. közjegyző ünnepi beszéde és a kir. közjegyzői intézmény életbeléptetésének ötvenedik évfordulója alkalmából Budapesten megtartott országos gyűlés és értekezlet jegyzőkönyvei*. Budapest, 1925, Pallas Rt. nyomdája, 49. p.

³⁸⁹ Dr. Holitscher Szigfrid: A közjegyzői intézmény félszázados évfordulója. *Jogtudományi Közlöny*, 1925. 13. szám, 97–98. p.

2. A közjegyzőség reformtörekvései (a közjegyzői törvény és az örökösödési eljárásról szóló törvény javaslatai)

A közjegyzői törvény novellája és az örökösödési eljárásról szóló törvények elfogadását követően látszott, hogy a hozott intézkedések a peren kívüli jogszolgáltatás közjegyzői hatáskörbe adását nem oldották meg. Különösen a hagyatéki ügyek tárgyalása vált a korábbi szabályokhoz képest bonyolultabbá, a bíróságok terhei ebben az ügykörben nem mérséklődtek számottevően.

A reformtörekvések 1895-ben a királyi közjegyzőség saját folyóiratának megindulásával új fórumot kaptak. A folyóirat első számában A magyar közjegyzőség (programunk) címmel jelent meg egy szerző nélküli cikk, amelyet a stílusjegyek alapján csak Charmant Oszkár írhatott. A magyar közjegyzőség történeti fejlődését és a korabeli főbb közjegyzői rendszerek, a latin és a német típusú közjegyzőség szabályait elemezve állapította meg, hogy a magyar szabályozás még a példának vett osztrák, de még inkább a bajor közjegyzőségi szabályozástól is elmarad. A közjegyzői hatáskör szabályozását a közhitelességgel szemben támasztott igény jellege és nagysága határozza meg. A magyar közjegyzői törvény a közjegyzői okiratok végrehajtásának elrendelését bírósági hatáskörbe adta, így az ezzel kapcsolatos végrehajtási kifogások elbírálását is. A közjegyzői okiratok érvényesülését ez a tény nagymértékben megnehezítette. A szerző álláspontja szerint a peren kívüli eljárásokból a megelőző közhitelű ténymegállapítások, pl. árverések, leltározások, letétek, osztályos egyezségek tartozhatnak a közjegyzőség hatáskörébe. Kiemelt fontosságú a közjegyzőség szempontjából a hagyatéki eljárások tárgyalása és a hagyaték átadása. Az örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. tc. fenntartotta az osztott hatáskört a bíróságok és a királyi közjegyzők között, így ezzel együtt a bírói megbízások intézményét is. Mivel a hagyatéki eljárás egésze a preventív közhitelesség körébe esik, ezeket az eljárásokat a közjegyzői hatáskörbe kell utalni. A közjegyzői kényszer határainak meghúzása egy adott jogrendszer sajátosságaitól függ. A magyar jogász társadalom, első sorban az ügyvédek ellenállása miatt nem lehetett megvalósítani a telekkönyvi ügyekben a közjegyzői kényszer bevezetését. A jogbiztonság elve szempontjából egyértelműen egy közjegyzői kényszer előírása a legjobb

megoldás, azonban a korábban kifejtett politikai megfontolások miatt, a sajátos magyar viszonyokat figyelembe véve, még azt sem lehetett elérni, hogy csak jogi végzettséggel rendelkező személyek ellenjegyzésével ellátott okiratokra történjen a telekkönyvi bejegyzés. A közjegyzői kinevezéseknél a más pályáról érkező pályamódosító jogászok kinevezése a közjegyzői intézmény fejlődését azzal veszélyezteti, hogy perspektíva hiányában a közjegyzői irodákban dolgozó közjegyzőjelöltek és helyettesek elhagyják a pályát. Az összeférhetlenségi szabályok túl szigorú meghatározása a közjegyzőség további kibontakozását gátolja.³⁹⁰

Bésán Mihály lugosi királyi közjegyző a közjegyzői hatáskör bővítésének kérdését összekapcsolta a közjegyzői székhelyek növelésével. Véleménye szerint a közjegyzők hatáskörének bővítését a tanúsítványok teljes körének közjegyzői hatáskörbe utalásával lehet elérni. Ez magában foglalta volna a kereskedelmi cégek bejegyzésével, a lakásbérleti jogviszonyok felmondásának tanúsításával, valamint a végrehajtási ügyekben a vételár felosztásával kapcsolatos tanúsításokat. Továbbá, hogy a csődeljárás alá tartozó ügyekben a közjegyzők lássák el a csődbiztosi teendőket. A bírósághoz intézett peren kívüli beadványok pedig ügyvédi ellenjegyzéssel vagy közjegyzői okiratra foglalva legyenek teljesíthetők. Közjegyzői okirati kényszert írt volna elő az államkincstárt, valamint az állami költségvetést érintő ügyekben. Ugyancsak közjegyzői kényszer előírását tartotta indokoltnak a gyámság alatt állók, a másodfokú verrokonok, a sógorok, a házastársak és a jegyesek közötti jogügyletekre, amelyek vagyoni jogi megállapodásokat tartalmaznak. A közjegyzői intézmény fejlődése szempontjából károsnak tartotta, hogy a közjegyzők nem készíthettek magánokiratokat. Az írni-olvasni nem tudók jogügyleteire pedig általános közokirati kényszert írt volna elő. A Temesvári Királyi Közjegyzői Kamara területén működő úgynevezett határőrvidéki házközösségek telekkönyvi rendezése az ezen a területen illetékes közjegyzők közreműködésével lett volna megvalósítható. Felhívta a figyelmet arra is, hogy az 1880. évi díjtörvényben szabályozott közjegyzői díjak már el-

³⁹⁰ „A közjegyző gyakorlata vagy személyes körülményeit illetően csak azok a korlátozások jogosultak, melyek a közhitelességi forgalomból és ennek jogszolgáltatási célzataiból szükségszerűen következnek.” A magyar közjegyzőség (programunk). *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*, 1895. 1. szám, 25. p., 1–29. p.

avultnak tekinthetők. Bésán a királyi közjegyzői intézmény fejlődésének fontos tényezőjeként aposztrofálja a közjegyzőjelölteket és helyetteseket, akiknek a pályaképe a közjegyzői novella hatálybalépését követően bizonytalanná vált, így a kinevezési feltételek újraszabályozását javasolta.³⁹¹ Bésán Mihály cikke a gyakorlatból vett példákkal és tapasztalatokkal jól kiegészítette Charmant Oszkár értékelését a közjegyzőség helyzetéről. Személyében egy olyan jogász adta közre gondolatait, aki a közjegyzői intézmény születésétől kezdve jogi szakíróként is támogatta a közjegyzői intézmény fejlődését.

A közjegyzői működés 20. évfordulóján a Magyarországi Királyi Közjegyzők Országos Egylete elhatározta, hogy a királyi közjegyzők hatáskörének módosítására törvényjavaslatot dolgoz ki, és juttat el az igazságügyi kormányzathoz. Ebben a közjegyzőket a jogügyletek és a végrendeletek felvételére, a hitelesítések és tanúsítványok kiállítására, a bizalmi őrzésbe helyezett okiratok, végrendeletek és értékek letétjére, valamint az örökösödési eljárásokban a tárgyalás vezetésére jogosította volna fel. Az egylet a korábbi szabályozástól eltérően itt nem említi meg a bírói megbízásokat, amelyekre akkor nincs szükség, ha a kérdéses jogügyleteket közjegyzői hatáskörbe utalják. A hatáskör kibontásánál derül ki, hogy a közjegyzői kényszer eseteit jelentősen kibővítette volna a hozzátartozók azon csoportjaival, és az állami vagyont érintő jogügyletekkel, amelyeket a közjegyzői szakirodalom egyes képviselői már korábban sürgettek. A javaslat rendezte volna a közjegyzők által készített okiratok joghatást kiváltó rendelkezéseinek a közhitelű nyilvántartásba való bejegyzésénél a törvényi felhatalmazottság kérdését is. Az aláírások hitelesítésénél pedig a korábbi díjtörvény rendelkezéseit felülírva konkrét díjtételeket határozott meg. A korábban elfogadott örökösödési eljárás szisztémáját, az osztott hatáskört megtartva a hagyatéki tárgyalásokhoz kapcsolódó hitelesítések díját kívánta rendezni. A javaslat legnagyobb hatású rendelkezése a közjegyzői hatáskört érintő bírói ún. magánmegbízások kizárása volt.³⁹² Az egylet javaslatának további rendelkezései közül a telekkönyvi

³⁹¹ Bésán Mihály: Javaslat a közjegyzői hatáskör fejlesztése tárgyában. *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*, 1895. 4. szám, 148–156. p.

³⁹² „A közjegyzőt megillető közhitelességnek, közbizalomnak és ehhez kellő tekintélyének semmi sem okoz nagyobb hátrányokat, mintha a közjegyző az ügyfelek

kényszer bevezetésének nem volt realitása a már ismert és többször tárgyalt okok miatt, a többi rendelkezés azonban mind a jogkereső közönység, mind az igazságügyi kormányzat részéről elfogadható lett volna.

Bölony László ügyvéd elvi és gyakorlati okokból is kritika alá vette az egylet módosítási javaslatát. Véleménye szerint a közjegyzőség akkori helyzetében nem volt más, mint egy járásbírói segédszervezet (ezt nyilván a bírói megbízásokra értette – RG), ezért nem módosításra, hanem egy teljesen új alapokon álló közjegyzői törvényre lett volna szükség. Az ügyvédség szempontjából a közjegyzői kényszer eseteinek bővítését érezte veszélyesnek, mivel sajátos érvelése szerint a közbizalom és a közjegyzői kényszer előírása kizárja egymást. Az egylet tervezetét erre az elvre kellett volna felépíteni.³⁹³

Az egylet 1897-ben az általa javasolt tervezethez elkészítette a miniszterhez írt felterjesztést, amely azt hangsúlyozta, hogy az igazságügyi kormányzat által is ismert politikai tényezők, az igazságszolgáltatás ágazatai közötti érdekülönbségek akadályozzák a közjegyzői intézmény fejlődését. A javaslattal a minisztérium érdemben nem foglalkozott, illetve ebben az időben nem készített saját tervezetet, hogy az országgyűlésnek előterjessze. Zimányi Alajos az egylet tervezetéhez kapcsolódva a *Jog hasábjain* annak érdekében emelt szót, hogy a közjegyzőség kapja meg a teljes peren kívüli (nem peres) igazságszolgáltatás területét, ami hozzájárulhatna a bíróságok tehermentesítéséhez, illetve a közjegyzők hatáskörének bővítéséhez. A hatáskör bővítése maga után vonhatná a

közt fennforgó ügyben mint valamelyiknek pártérdekét képviselő közbenjáró járna el közjegyzői minőségben. Ennélfogva ezen §-ból ki kellett zárni mindazokat az intézkedéseket, melyek a közjegyzőt úgy állítják a felek közé, mint valamelyik ügyfél képviselőjét vagy érdekeinek előmozdítóját.” Törvényjavaslat (tervezet) a kir. közjegyzők hatáskörének módosításáról. *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*, 1896. 5–6. szám, 189. p., 173–192. p.

³⁹³ „A közjegyzői közhitelesség és közbizalom valódiságát és értékét korántsem az határozza el, hogy a közjegyző működése a szerződő feleken kívül álló harmadik személyek érdekeit védi-e vagy sem; hanem elhatározza az az igazság, mely működésének alapját képezi, és amelynél fogva garantírozva van minden körülmények között, hogy a közjegyző útján mindenben éppen a szerződő felek valódi akarata érvényesült, a szerződésbe tudatlanság vagy hamisság be nem csúszott.” Bölony László: A közjegyzőség kardinális alapelvei. *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*, 1896. 7. szám, 205. p., 201–209. p.

közjegyzői székhelyek számának növelését is.³⁹⁴ Bekker István nagyvárad királyi közjegyző az örökösödési eljárásról szóló törvény szabályozását bírálta cikkében. Azzal, hogy a törvény a hagyatékok átadását nem adta a közjegyzők hatáskörébe, tulajdonképpen a járásbíróságok terheit növelte meg. Gondot okozott a gyakorlatban, hogy a községi jegyzők a hagyatéki leltárok felvételével gyakran késlekedtek, az anyakönyvi hivatalok és a telekkönyvi hatóságok is csak lassan teljesítették kötelességüket. A hagyatéki ügyekben felszámítható közjegyzői díj mértéke – a látszólag kedvező díjszabás ellenére – inkább csökkent, mint emelkedett.³⁹⁵

1900-ban a közjegyzői intézmény fennállásának 25. évfordulóját ünnepelte, ami alkalmat adott arra, hogy az egyes területi közjegyzői kamarák is áttekintsék a közjegyzőség helyzetét, és megállapításait emlékirat formájában közöljék az igazságügyi miniszterrel. Az Aradi Királyi Közjegyzői Kamara a jubileumi közgyűlésén elfogadott emlékiratában foglalkozott a közjegyzői intézmény helyzetével, és a jövőbeli fejlődés érdekében összefoglalta, milyen hiányosságok vannak, illetve mik akadályozzák a további jogi szabályozást. Mivel a kamara területén csak kisebb vidéki székhelyek működtek, számukra kedvező volt az örökösödési eljárásról szóló törvény hatálybalépése, ugyanis ez biztosította az irodák fennmaradását. Ugyanakkor a gyakorlatban is veszélyeztette az irodák működését, hogy nem tudtak közjegyzőjelölteket alkalmazni, mert a fiatal jogászok a bizonytalan jövőkép miatt nem szívesen helyezkedtek el jelöltként a közjegyzői irodákban. Az emlékirat a közjegyzői kényszer előírását összefüggésbe hozta a büntetőperек tanulságaival, eszerint a megelőző jogvédelem elvének megvalósítása a kényszer előírásával ezeket az eseteket meg tudná szüntetni. Amennyiben az örökösödési eljárás kívánta székhelybővítés bekövetkezik, a megnövekedett közjegyzői kar alkalmas lesz a telekkönyvi ügyekben igényelt okiratok elkészítésére. A hagyatéki eljárások körében az eljárás egységesítését, a sokat bírált hirdetményi eljárás megszüntetését javasolták. Kifogásolták, hogy sem az árvaszékek, sem a bíróságok nem adnak megbízásokat a királyi közjegyzőknek, így a jogszabályalkotó akarata nem érvényesült. Az 1880. évi díjtörvényben

³⁹⁴ Zimányi Alajos: Királyi közjegyzők a peren kívüli jogügyekben. *A Jog*, 1897. 1. szám, 2–3. p.; Zimányi Alajos: A közjegyzői törvény revíziójáról. *A Jog*, 1897. 17. szám, 129–130. p.

³⁹⁵ Bekker István: Az örökösödési eljárásról. *A Jog*, 1897. 2. szám, 10–12. p.

szabályozott díjak valorizációjának elmaradása pedig oda vezetett, hogy „igazságtalanság és méltánytalanság” érvényesült különösen a hagyatéki eljárások díjainak meghatározásánál. Az új közjegyzői díjak megállapításánál az idő szerinti díjazás szerepének növelését javasolták. A díjakat úgy kívánták megállapítani, hogy a szabályozás körébe essenek a magánmegbízások díjtételei is.³⁹⁶

Az Igazságügyi Minisztérium az 5325/1903. számú leiratában foglalkozott az örökösödési eljárások gyors elintézésének megoldásával. A leiratban a királyi közjegyzőket akarták a gyors eljárásra kényszeríteni, ugyanakkor nem vették figyelembe azokat az akadályokat, amelyek elsősorban a társhatóságok munkájában rejlettek. A bíróságok, az árvaszékek, a telekkönyvi és adóhivatalok megkeresései, illetve az iratmegküldések esetenként olyan idővesztéssel jártak, amelyek akadályozták, hogy a közjegyzők a hagyatéki tárgyalások lefolytatásával az ügyeket gyorsan be tudják fejezni.³⁹⁷

Baranyai (Blum) Béla a közjegyzői egyesület megbízásából 1905-ben Közjegyzőségünk reformja címen készített tanulmányokat, amelyek az örökösödési eljárásról szóló törvény, a közjegyzői és a közjegyzői díjtörvény módosításának kidolgozott tervezeteit és azok indoklását tartalmazták. Baranyai Béla a jogszabálytervezetek kidolgozásánál két alapelvet vett figyelembe, nevezetesen az ipso iure öröklés elvét, valamint az ingatlanok tulajdonát ruházásánál a dologi jogügylet rendszerét. A 19. században a telekkönyvi rendtartás szerint a magyar jogban a kötelmi jogügylet rendszere alapján, vagyis az ingatlanát ruházásra vonatkozó szerződés és be-

³⁹⁶ „E szabályozásnál pedig vezérfonálként kell keresztülhúzódnia azon elv érvényesülésének, hogy a közjegyző, aki életének összes tevékenységét hivatásának szenteli, aki egyéb jövedelmező foglalkozást nem űzhet, s aki hivatásának kellő betöltése érdekében nagy áldozattal valóságos hivatalt kénytelen fenntartani, s e mellett társadalmi állásához illő életmódot is folytatni, minden néven nevezendő munkájáért kivétel nélkül megfelelő díjazásban részesüljön; hogy továbbá ott, ahol fokozatos díjazásnak van helye, e díjak megállapításánál alapul mindenütt a munkára fordított idő és az érték is szolgáljon, – s végül, hogy a díjak megállapítása kiterjesztessék az 1874. XXXV. t.-cz. 56. §-a alapján a magánmegbízásból teljesített munkálatokra is.” *A közjegyzői intézmény 25-ik éve. Az Aradi Kir. Közjegyzői Kamara 1900. évi január hó 7-én tartott 25-ik évi közgyűléséből.* Arad, 1900, Aradi Nyomda Részvénytársaság könyvnyomdája, 16 p.

³⁹⁷ Zimányi Alajos: A királyi közjegyzők hivatása az örökösödési eljárásnál. *A Jog*, 1903. 24. szám, 187–188. p.

kebelezési (bejegyzési) nyilatkozat alapján jegyezték be a telekkönyvbe a változásokat. A dologi jogügylet természete szerint az ingatlan tulajdonjogának átruházásához egy jogszabályban meghatározott szerv előtt tett birtokátruházási nyilatkozat (Auflassung) lett volna szükséges. Ezt a megoldást Baranyai a német, különösen a bajor jogból vette át. Hivatkozott ugyan tanulmányában arra, hogy ez a középkori magyar jogban létezett örökvallás (fassio) intézményének felelt meg, amelynek megtétele a hiteles helyek előtt történt, azonban véleményem szerint egy alapvetően külföldi jogintézményről van szó. Baranyai a tulajdonátruházási nyilatkozatok felvételét a délnémet államok példájának átvételével, ahol a közjegyzők (Nur Notar, Hauptamtliche Notar) végzik a hitelesítést, a királyi közjegyzőkre bízta volna. Ez az elképzelés némileg rokon és bevezethető az igazságügyi kormányzat „a telekjogról és ezzel kapcsolatos némely más tárgyról” készített telekkönyvi törvényjavaslatával.³⁹⁸ A különbség elsősorban a nyilatkozatok felvételére kialakított formarendszerben mutatkozik.

A minisztériumi tervezet az „örökvallási jegyzőség” intézményét szervezte volna meg oly módon, hogy ezt a hatáskört a községi jegyzőkre bízta volna. Baranyai ezzel szemben a közhitelesség védelmének nem titkolt szándékával a királyi közjegyzők kezébe adta volna a feladat ellátását. Elképzelése szerint minden járásbírószágon legalább két közjegyző működött volna, így az országban 800-900 királyi közjegyző kinevezésére kerülhetett volna sor. Az ipso iure öröklési rendszer, amely a tradicionális magyar jogi gondolkodásnak és szabályozásnak is megfelelt, azon alapult, hogy az örökös az örökhagyó halálával annak hagyatékát megszerezte, ha nem utasította vissza, s így az örökség elfogadottnak volt tekinthető. Ha visszautasító nyilatkozatot tett, kiesett az öröklésből. Baranyai szerint ezt a visszautasító nyilatkozatot a hagyatéki bíróság előtt szóban vagy hiteles okiratban lehetett volna megtenni. A hiteles okirat pedig azt jelentette volna, hogy a közjegyző a felek nyilatkozatainak szereplő aláírásokat hitelesíti.

Az alapelvek és a kiindulópont tárgyalása után, rátérve a jogszabálytervezetek részletes elemzésére, először az örökösödési eljárás reformjavaslatát mutatom be. Baranyai Béla fenntartotta volna az 1894. évi XVI.

³⁹⁸ Dr. Baranyai Béla: *Közjegyzőségünk reformja*. Pécs, 1905, Taizs József könyvnyomdája, 50. p.

tc. rendszerét, a közjegyzői és bírósági osztott hatáskörön alapuló örökösödési eljárást. Mivel alapvetően nem kívánt új eljárási rendszert bevezetni, novelláris tervezetet készített. Alapvető hagyatéki bíróságként a királyi járásbírószárok illetékességét fogalmazta meg. Tervezetének előremutató eleme, hogy „a halálesetet minden esetben hivatalból veszi föl” a községi jegyző, illetve a közjegyző vagy a városokban az erre rendelt hivatalos közeg, így külön bírói intézkedés nélkül indulhat meg az örökösödési eljárás.³⁹⁹ Az örökösödési eljárásról szóló törvény rendelkezését megváltoztatva a végrendeletek kihirdetését a bíróságok helyett a királyi közjegyzőkre bízta volna.⁴⁰⁰ A hagyaték leltározásának szabályait pedig a hatályos jogszabálytól eltérően úgy fogalmazta meg, hogy egyértelműen meghatározhatók voltak a hivatalból elrendelhető és a hagyatéki bíróság által kérelemre foganatosítandó esetek. A tervezet az örökösödési bizonyítvány kiállításával fenntartotta a hirdetményi eljárás rendszerét, amelyet a jogi szakírók a szakfolyóiratokban folyamatosan bíráltak. A tárgyalásos eljárás lefolytatását a királyi közjegyző kizárólagos hatáskörébe utalta. A tervezetnek ezt a részét teljesen újrafogalmazta azzal, hogy a királyi közjegyző hatáskörét erősítette meg. Ugyancsak újraszabályozta a hagyatéki hitelezők jogaira, valamint a hagyaték felszámolására vonatkozó rendelkezéseket is. Ha az örökhagyó hagyatékára örökös nem nevezett meg, Baranyai tervezete közjegyzői hatáskörbe adja a felszámolási eljárás lefolytatását. Ugyanez az eljárás akkor is, ha az érdekeltek kérelmére a hagyatéki bíróság elrendeli a hagyaték felszámolását. A királyi közjegyzői intézkedés ellen a közjegyzői kamaránál lehetett panaszt emelni.⁴⁰¹ Ba-

³⁹⁹ Dr. Baranyai Béla: *Közjegyzőségünk reformja*. Pécs, 1905, Taizs József könyvnyomdája, 3–4. p.

⁴⁰⁰ 1894. évi XVI. tc. 26. §. A végrendeletet rendszerint az a királyi járásbírószárok hirdeti ki, melyhez a végrendeletet a haláleset-felvétel kapcsán betérjesztették, vagy a 25. § szerint közvetlenül bemutatták vagy áttették. A királyi járásbírószárok az általa felvett vagy nála letett végrendeletet maga hirdeti ki. Ezzel szemben Baranyai javaslata: „A kir. közjegyző a nála lévő vagy neki átadott végrendeletet a kir. járásbírószárokra előírt szabályok szerint maga hirdeti ki; a kihirdetett végrendeletnek hivatalból hitelesített másolatát pedig a székhelyén lévő kir. járásbírószárok tartozik beküldeni.” Dr. Baranyai Béla: *Közjegyzőségünk reformja*. Pécs, 1905, Taizs József könyvnyomdája, 4. p.; Dr. Ragályi Lajos: *Az örökösödési eljárás (1894. évi XVI. tc.) magyarázata*. Budapest, 1896, Athenaeum Kiadó, 247. p.

⁴⁰¹ Dr. Baranyai Béla: *Közjegyzőségünk reformja*. Pécs, 1905, Taizs József könyvnyomdája, 16–17. p.

ranyai tervezete a bíróságok tehermentesítésének elvét követve a hagyatéki tárgyalások lefolytatását a királyi közjegyzők hatáskörébe adja. Helyenként, pl. a hirdetményi eljárásnál, illetve a hagyatéki felszámolásánál bővíti a közjegyzők hatáskörét, ugyanakkor nem jelent radikális szakítást a hatályos szabályozással, vagyis a hagyatéki végzés meghozatalát nem adja a királyi közjegyzők hatáskörébe.

A közjegyzői törvények módosítási javaslatai ugyancsak Baranyai korábbi jogi szakcikkein alapulnak. A közjegyzők kinevezési jogkörét a király hatáskörébe adta volna, megvalósítva ezzel a hivatás nagyobb függetlenségét. A közjegyzői összeférhetetlenség (inkompatibilitás) köréből kivette az országgyűlési képviselőiséget, amivel a királyi közjegyzők országgyűlési képviselőiségét, érdekképviselőletét kívánta megvalósítani. Alapelvként rögzítette, hogy a közjegyzői székhelyeket a járásbíróságok illetékességi területe szerint kell megszervezni. A közjegyzői biztosíték összegét pedig a korábbiakhoz képest lényegesen megemelte volna. A közjegyzőhelyettesek mellett a közjegyzői biztos fogalmát is bevezette volna, aki a közjegyző hatáskörében jogosult a helyszíni félfogadásokon, „rendes közjegyzői napokon” eljárni.⁴⁰² A közjegyzői hatáskört kiegészítette a Baranyai-féle tervezet alapelveinek tárgyalásakor ismertetett örökvallás, tulajdonátruházási nyilatkozat, a telekkönyvi iratok aláírás-hitelesítése, valamint az örökség átvételére vonatkozó tárgyalás lefolytatása és az osztályos egyezség felvételének hatásköreivel. A bírói megbízások teljesítésére vonatkozó hatáskört pedig kiegészítette a gyámhatósági megbízások teljesítésével.⁴⁰³

Ezek voltak Baranyai Béla javaslatának főbb rendelkezései, amelyeknek megvalósítása esetén a közjegyzőség társadalmi súlya és érdekérvényesítő képessége jelentősen emelkedett volna, mivel a kibővített hatáskör lehetővé tette volna a közjegyzők és a közjegyzői székhelyek számottevő bővítését. Véleményem szerint Baranyai téves utat követett, amikor a magyar jogtól idegen jogintézmény, a dologi jogügyleti bejegyzés rendszerét kívánta meghonosítani, a kötelmi, szerződéseken alapuló

bejegyzés rendszere ugyanis mind a felek, mind a hatóságok részére nagyobb garanciát nyújtott a bejegyzések foganatosítására.

Baranyai reformjavaslatának harmadik elemét a közjegyzői díjtörvény novellájának tervezete képezi. A munkadíjak szabályozásánál fenntartotta a fokozatos (ügyérték szerint változó), az állandó (fix) és az idő szerinti (óradíjas) közjegyzői díjakat, amelyekhez az írásdíj, a távozási- és viteldíj, valamint a napidíj társult. Ugyanakkor a koncepcióját végigvive Baranyai külön szabályozta a bírósági és árvaszéki megbízások díjait, továbbá az örökség átvételével és az osztályos egyezség megkötésével járó díjait. A konkrét díjtételeket nem túl magas mértékben, korrekt degresszív díjskála szerint határozta meg úgy, hogy az egyoldalú jogügyletek (pl. tartozáselismerő nyilatkozatok) díjai a kétoldalú jogügyletek díjaihoz képest mérsékelten kerültek felszámításra. A mindennapi életben a váltók és kereskedelmi papírok óvási ügyleteinek gyakran előforduló eseteiben relatíve alacsony díjtételeket rögzített.⁴⁰⁴ A közjegyzők kiszolgáltatottságát csökkentette azzal, hogy a gyámhatósági (árvaszéki) és bírósági megbízások, az ún. magánmegbízások díjait a közjegyzői díjtörvényben kívánta szabályozni, és ezzel megszüntette volna azt a korabeli szakirodalomban gyakran hangoztatott panaszt, hogy a közjegyzők ebben az ügykörben kiszolgáltatottak lettek volna a megbízást adó hatóság önkényes díjmegállapításának.

Baranyai úgy vélte, hogy javaslati az általa mintegy tíz évvel korábban kifejtett megelőző jogvédelem eszméjének megvalósulását szolgálják, és ezzel lehetővé teszik a közjegyzői intézmény fejlődését és a közjegyzőknek az igazságszolgáltatás rendszerében elfoglalt helyének megerősödését.⁴⁰⁵ A közjegyzőség hivatása a megelőző jogvédelem gyakorlása, míg a

⁴⁰⁴ Az 1880. évi 51. törvénycikk módosításáról szóló tervezet. 5. §. (Az 1880. évi 51. t.-cz. 7. §-a helyébe.) „Váltók és kereskedelmi papírok óvásáért jár: 500 koronáig 2 korona, 500–1000 koronáig 4 korona, 1000–2000 koronáig 6 korona, 2000 koronán felül 8 korona.” Dr. Baranyai Béla: *Közjegyzőségünk reformja*. Pécs, 1905, Taizs József könyvnyomdája, 29. p.

⁴⁰⁵ „Ezek volnának az előfeltételei annak, hogy a mi jogrendszerünkben is megvalósíthassuk a megelőző jogvédelmet, és nem alaptalan a remény, hogy miután a polgári törvénykönyv előkészítésére kiküldött bizottság tanácskozásai során kimondotta, hogy »a szerződéses dologjogszerzés hatályát nem kell a causától függővé tenni«: a végleges szövegbe a telekkönyvi jogokra nézve a dologi szerződés fog bevetetni. Ez pedig előfeltétele annak is, hogy a közjegyzői intézmény a telekkönyvi közhitelesség egyik állandó szervévé váljék, s ezzel végre valahára elérje azt, hogy megfelelő hatás-

⁴⁰² Dr. Baranyai Béla: *Közjegyzőségünk reformja*. Pécs, 1905, Taizs József könyvnyomdája, 20–21. p.

⁴⁰³ Dr. Baranyai Béla: *Közjegyzőségünk reformja*. Pécs, 1905, Taizs József könyvnyomdája, 21. p.

bíróságok és az ügyészségek, valamint az ügyvédség az utólagos megtorló jogvédelem gyakorlatát testesítik meg. Baranyai javaslatának értékét az adja, hogy egy általa alkalmazott, jogelméleti megalapozottságú koncepciót következetesen alkalmazva kívánt a közjegyzőségeknek egy egységes reformképet adni.

A királyi közjegyzők a hatáskörüket kiterjesztése, különösen pedig az örökösödési eljárás egészének közjegyzői hatáskörbe adása érdekében továbbra is folytatták polémiáikat a szakfolyóiratokban. A jogász hivatás többi ága, az ügyvédség és a bíróság is egyetértett azokkal a javaslatokkal, amikor a közjegyzők a bíróságtól vettek volna át nem peres eljárás keretébe tartozó hatásköröket. Az ezzel együtt járó székhelybővítésekre viszont a nem közjegyző szakírók ügyvédek és bírák kinevezését javasolták, amivel enyhíteni lehetett volna e jogászok anyagi jellegű nehézségeit.⁴⁰⁶

Csorba Géza szeghalmi királyi közjegyző a bírósági reformtörekvésekkel összhangban országos közjegyzőségeként egy „magyar állami közjegyzőség” eszméjét vetette fel. Javaslatát nem a királyi közjegyző elnevezés megváltoztatására irányult, hanem tartalmilag egy olyan hatáskörben megerősített közjegyzőséget kívánt e névvel illetni, amely a bíróságok tehermentesítésével a nem peres eljárásokat venné át.⁴⁰⁷ Ezzel mintegy megválaszolta A Jog című folyóirat egyik korábbi számában „Egy beavatott” álneven író szerzőnek a közjegyzői intézmény fejlődésének fő akadályait képező szűk közjegyzői hatáskör, az eddig folytatott kinevezési rendszer, valamint a közjegyzői állások elégtelensége (alacsony száma) és aránytalan jövedelmezőségére alapított hiányosságainak kiküszöböl-

körrel ellátva ne a bíróság, ügyvédség és községi jegyzőség között lebegő valami bizonytalan lény legyen, amely közülük mindegyiknek kellemetlen: hanem legyen az az igazságszolgáltatásnak éppen olyan önálló szerve, mint a bíróság és ügyvédség, külön hatáskörrel és határozott missióval.” Dr. Baranyai Béla: *Közjegyzőségünk reformja*. Pécs, 1905. Tuzs József könyvnyomdája, 50. p.

⁴⁰⁶ Dr. Zoltán Sándor: A kir. közjegyzőség kérdéséhez. *A Jog*, 1906. 46. szám, 333–334. p.

⁴⁰⁷ „Ezen intézménynek egy külön és önmagában teljes egészet kell képeznie, hatáskörét minden irányban ki kell terjesztenie, céljának és eszközeinek fontosságát ki kell domborítani úgy, hogy az összes perenkívüli jogkérdések, jogügyletek a közjegyzők kizárólagos hatáskörébe tartozzanak; a közhitelesség prestige-ét az intézményre letörölhetlenül rá kell forrasztani, közreműködésének súlyt, tiszteletet biztosítani!” Csorba Géza: Magyar állami közjegyzőség. *A Jog*, 1906. 41. szám, 292. p.

lését.⁴⁰⁸ A közjegyzői kinevezések állandó vita tárgyát képezték, mivel a „legnagyobb méltánytalansággal” történtek. A kormányzat a politikai szolgálatok elismerésének eszközeként alkalmazta a kinevezéseket, nyugdíjas főispánokat, volt országgyűlési képviselőket neveztek ki a közjegyzői állásokra.⁴⁰⁹

Kovaliczky Elek sátoraljaújhelyi királyi közjegyző *Adalékok a közjegyzői törvények reformjához* címmel írt könyvet, amelynek célja a közjegyzői reformok tárgyában meginduló kodifikációs munka segítése volt.⁴¹⁰ Kovaliczky munkája a német, elsősorban a bajor és az osztrák közjegyzőség jogszabályainak fordítása és összehasonlítása a magyar közjegyzői törvénnyel, mégsem tekinthető kompilációnak. A könyv szerzője olyan ajánlásokat fogalmaz meg az igazságügyi kormányzat számára, amelyek a közjegyzőség jövőbeli szabályozását érintik.⁴¹¹ Munkájának kiinduló-

⁴⁰⁸ Egy beavatott: A magyar közjegyzői intézmény hiányai. *A Jog*, 1906. 36. szám, 249–250. p.

⁴⁰⁹ A közjegyzői kinevezésekhez. *Jogtudományi Közlöny*, 1911. 37. szám, 319. p.

⁴¹⁰ „Munkálatom semmi más, mint hűszévi gyakorlati és elméleti ismereteimnek leszűrt eredménye, a külföldi törvényhozások tanulmányozásából meglehetősen egyszerűen összehordott adathalmaz, amelynek egyedüli célja a meginduló reformmunkálatoknál a törvényelőkészítőnek rendelkezésre állani.” Dr. Kovaliczky Elek: *Adalékok a közjegyzői törvények reformjához*. Budapest, 1911, Franklin-társulat, 4. p.

⁴¹¹ Dr. Kovaliczky Elek (1863–1933) 1863. augusztus 3-án született Eperjesen. A középiskolát szülővárosában végezte. Jogi tanulmányokat a Budapesti Tudományegyetemen folytatott. Az egyetem elvégzése után, 1884-től Dolay Sándor eperjesi királyi közjegyző irodájában közjegyzőjelöltként dolgozott. A bírói és ügyvédi szakvizsgát 1887-ben tette le Budapesten. Ezt követően Kazinczy Gyula kassai királyi közjegyző irodájában volt közjegyzőhelyettes. Királyi közjegyzőnek 1891-ben Homonnára nevezték ki, ahonnan 1901-ben áthelyezték Sátoraljaújhelyre. 1910-ben a Kassai Királyi Közjegyzői Kamara elnökségi tagjának választották. 1914-ben a kamara titkára, elnökhelyettese, majd 1916-ban elnöke lett, amely tisztséget 1918-ig, a kamara megszűnéséig töltötte be. 1917-ben a Magyarországi Királyi Közjegyzők Országos Egyesülete központi bizottságának tagjává választották. E minőségében volt kidolgozója a közjegyzői nyugdíjintézet jogszabálytervezetének. Szakmai és közéleti tevékenységének elismeréseként 1924-ben királyi kormányfőtanácsosi címben részesült. Tagja volt Zemplén vármegye törvényhatósági bizottságának, valamint Sátoraljaújhely képviselőtestületének. 1926-ban Zemplén vármegye felsőházi póttagjává választották. 1911-ben az *Adalékok a közjegyzői törvények reformjához* című munkájában a hazai és külföldi jogrendszerek összehasonlításából nyert tapasztalatokat összegezte a törvényalkotás számára. 1925-ben a Kassai Királyi Közjegyzői Kamara története 1875–1918 című tanulmánya jelent meg. Cikkeit rendszeresen közölte a *Magyar Pénzügy*, a *Törvénykezési Szemle* és a *Királyi Közjegyzők Közlönye* is. 1933. január 20-án hunyt

pontja az, hogy a közjegyző is közhivatalnok, aki részben a felek felkérésére, részben pedig a bíróság vagy más hatóság megbízásából végzi a hatáskörébe utalt feladatokat. A közjegyzői tevékenység természeténél fogva a megelőző jogvédelem kategóriájába tartozik. A közjegyzői díjszabásnak, a közjegyzői díjaknak biztosítani kell a közjegyző megélhetését, mivel az összeférhetlenség szabályozása miatt más kereső foglalkozást nem gyakorolhat. A közjegyzők jövedelmének meghatározása szoros összefüggésben áll a közjegyzői székhelyek meghatározásával és esetleges bővítésével. Kovaliczky síkra szállt amellett, hogy üresedés nélkül ne létesítsen a minisztérium új közjegyzői kerületeket. A 20. század elején az igazságügyi miniszter több olyan székhelyet létesített, például az ipoly-ságit, a vámosmikolait és a mezőcsátit, amelyek betöltése, majd később a közjegyzők részéről az iroda fenntartása is, csak nehezen volt megoldható. A közjegyzői hatáskör megállapításánál az volt az álláspontja, hogy ne a közjegyzői kényszer eseteinek bővítésével, hanem a közjegyzői okirat előnyeinek hangsúlyozásával lehessen a hatáskört kiterjeszteni. Szerinte a közjegyzői kényszer előírása mind a felek, mind az igazságügyi társ-hivatások részéről egy olyan leküzdhetetlen ellenszenvet indukál, amely lehetetlenné teszi ennek az eszköznek a választását. A közjegyző szakírók többségi álláspontjától eltérően fenntartotta, illetve egyetértett a közjegyzők országgyűlési képviselővé történő választásának tilalmával. Kovaliczky hangsúlyozta, hogy a közjegyzők közhivatalnokok, ezért a közjegyzői biztosítékot megszüntette volna, helyébe az állami szavatosság lépett volna a közjegyzői kárfelelősség kielégítési alapjaként.

A kamarai autonómia kialakulását és gyakorlását szerinte gátolja az a körülmény, hogy a kamarai vezetők választása helyett mindig a korábbi vezetők újabb megbízása következik. A kamarai jogkör kiterjesztése különösen a közjegyzőség szervezetére vonatkozó ajánlásokkal az intézmény fejlődésének egyik biztosítéka.⁴¹² Kovaliczky művének koncepciójában

el Sátoraljaiújhelyen. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010. Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 75. p.

⁴¹² „Az autonómiának nálunk úgylis alig van értéke, mert kifejlődésének feltételei hiányzanak: a testület kicsi volta, évtizedes küzdelmeinek teljes sikertelensége, a legfőbb felügyeleti hatóságnak, vagyis az igazságügyi kormánynak teljes közönye és ellenszenves magatartása minden közjegyzői dologban, a közérdekű munkától elvették kedvünket, a kamarai felterjesztések sem személyi, sem az intézményt érdeklő dologi ügyekben egyáltalán soha célt nem érnek úgy, hogy az egész kamarai auto-

azt vallja, hogy bár a magyar közjegyzői törvény a bajor és az osztrák törvények összeszerkesztésével keletkezett, mégsem alkot a magyar jogi sajátosságoknak egy megfelelően átgondolt rendszert. Nézete szerint a magyar törvényt kizárólag a bajor törvény szabályozása szerint kellene elkészíteni, csak így lehetne egy jogelméletileg letisztultabb rendszerhez jutni. Kovaliczky felfogását nem osztom, mivel harminc évvel a magyar közjegyzői törvény hatálybalépését követően már nem lehet a külföldi szabályozásokhoz visszanyúlni. A magyar közjegyzői intézmény harminc-éves fejlődése ekkorra már olyan tapasztalatokkal járt és joggyakorlatot teremtett, amire Charmant Oszkár és Baranyai Béla elméletei alapján egy sajátos, a magyar viszonyokat figyelembe vevő szabályozás lett volna készíthető.

Kovaliczky könyve inspirálta a *Jogtudományi Közöny* névtelen cikk-íróját, aki a közjegyzői székhelyek bővítését javasolta. Álláspontja szerint mind az ország fővárosa, mind pedig egyes nagyvárosai kevés közjegyzői székhellyel rendelkeznek, ezért a bővítés indokolt. Írásában a közjegyzői székhelyeket az ország nagyobb városaiban növelte, míg az életképtelennek bizonyult vidéki székhelyeket megszüntette volna.⁴¹³

Az Országos Ügyvédszövetség 1912-ben egy memorandumot dolgozott ki, amelynek célja telekkönyvi ügyekben az ügyvédi vagy közjegyzői kényszer bevezetése volt. A kényszer bevezetése a községi jegyzők akkori állapotban állandóan támadott okirat-szerkesztési gyakorlatának megszüntetésére irányult. A közjegyzői vagy ügyvédi kényszer bevezetése már a kiegyezést követően több alkalommal felmerült, azonban a politikai megfontolások miatt az ezzel kapcsolatos javaslatok megtárgyalása nem jutott el az országgyűlésig.⁴¹⁴ A cikk szerzője a német jogi szabályozást alapul véve a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete kapcsán javasolta az ügyvéd-közjegyzői kényszer bevezetését.⁴¹⁵

nóm élet tisztán a hivatali teendőik kényszerű elvégzésében merül ki.” Dr. Kovaliczky Elek: *Adalékok a közjegyzői törvények reformjához*. Budapest, 1911, Franklin-társulat, 277. p.

⁴¹³ A közjegyzőség decentralizációja. *Jogtudományi Közöny*, 1911. 22. szám, 193–194. p.

⁴¹⁴ Ügyvédi vagy közjegyzői kényszer telekkönyvi ügyekben. *Erdélyrészi Jogi Közöny*, 1912. 47. szám, 382–383. p.

⁴¹⁵ Ügyvédi vagy közjegyzői kényszer telekkönyvi ügyekben. *Erdélyrészi Jogi Közöny*, 1912. 48. szám, 393–394. p.

A Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara 1915-ben felterjesztést írt az igazságügyi miniszterhez, amelyben a közjegyzők képviseleti joga, a hagyatéki eljárás reformja és a közjegyzői díjak rendezése ügyében emelte fel szavát. A kamara a felterjesztésében a közjegyzői képviselet megerősítését kérte, mivel a magyar törvény szabályozása e tekintetben az osztrák közjegyzői törvény egyszerű átvétele, és az osztrák közjegyzőség egyik alapelve a peren kívüli képviselet ellátása. A magyar ügyvédség a közjegyzőséget rendszeresen támadta a képviselet ellátása miatt, holott nemcsak a törvénynek, hanem a kialakult bírósági gyakorlatnak is alapelve volt a közjegyzői képviselet intézménye a peren kívüli ügyekben. Már többször kifejtésre került, hogy az 1880-as közjegyzői díjtörvénnyel szabályozott közjegyzői díjak a 20. század első évtizedeiben elavultak, mind a konkrét díjtételeket illetően, mind a közjegyzői díjak típusainak alkalmazása terén. A kamara gyakorlati megoldásként azt javasolta, hogy az igazságügyi miniszter a kamarai vélemények megfogalmazása után kapjon felhatalmazást a közjegyzői díjszabás elkészítésére és módosítására. Az örökösödési eljárás területén változtatásokat azért javasoltak, mert a bírósági jegyzők bevonása a hagyatékok intézésébe az eddigi problémákat megnövelte volna.⁴¹⁶

Róth Zsigmond budapesti királyi közjegyző a kamarai felterjesztéshez kapcsolódóan azokat a szabályozásra váró közjegyzői sérelmeket, hiányosságokat foglalta össze, amelyek a közjegyzői intézmény reformjának megvalósítása érdekében szükségesek voltak. Javasolta a közjegyzői kényszer eseteinek kiterjesztését a fel- és lemenői rokonok vagyoni jogi ügyleteire, a közjegyzői bizalmi őrzés lehetőségét akkor is, ha a bizalmi őrzésbe helyezett pénz vagy vagyontárgy nem egy közjegyzői okiraton alapul. Sürgette a gazdasági társaságok, különösen a részvénytársaságok és a szövetkezetek közgyűlési és igazgatótanácsi üléseinek közjegyzői ténytanúsítási jogosítványának megerősítését. A hagyatéki eljárások reformjára pedig Charmant Oszkár tervezetének szellemében a közjegyzői szerepvállalás és hatáskör megerősítését tartotta időszerű feladatnak. A hagyatéki és csődleltározásokat, valamint árveréseket közjegyzői hatáskörbe adta volna. A közjegyzői képviselet szabályozásának alapelve

⁴¹⁶A budapesti kir. közjegyzői kamara felterjesztése az igazságügyminiszterhez a közjegyzők képviseleti joga, a hagyatéki eljárás reformja és a közjegyzői díjak tárgyában. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1915. 3. szám, 80–91. p.

kívánta tenni, hogy a közjegyző az általa szerkesztett okirat joghatásainak kiváltása érdekében a bíróságok és más hatóságok előtt láthassa el a képviseletet. A már korábban is többször hangoztatott kinevezési rendszer gyakorlatának megváltoztatását, az országgyűlési képviselőséggel való összeférhetetlenség megszűnését, továbbá a közjegyzői nyugdíjintézet megerősítését tartotta megoldandó feladatnak. A közjegyzői díjszabás felülvizsgálatánál tízéves periódus szabályozását vélte indokoltnak, hogy a miniszter ilyen időszakokban legyen köteles a közjegyzői díjakat áttekinteni és a változásokat miniszteri rendeletben szabályozni.⁴¹⁷

A kormányzati szándék ellenére a közjegyzőségi reform kérdése nem haladt előre, sem a közjegyzői törvény, sem az örökösödési eljárásról szóló törvény kodifikációja nem született meg, ezért a közjegyzői egylet 1917-ben felterjesztést írt az igazságügyi miniszterhez. A felterjesztést az egylet főtítkára, Szécsi Ferenc erzsébetfalvi királyi közjegyző készítette.⁴¹⁸ Ebben főleg a közjegyzői kinevezések, a kerületek (székhelyek) új leosztása és a közjegyzői díjak felülvizsgálatának ügyével foglalkozott. A közjegyzői kinevezések kérdése gyakran a napilapok hasábjain is szerepelt. Az egylet szerette volna előnyben részesíteni a közjegyzői irodákban dolgozó helyetteseket a kinevezéseknél, amit a legkönnyebben úgy lehetett volna elérni, hogy a jogszabályban visszaállítják az 1875 és 1886 között a közjegyzői törvényben a kinevezéshez előírt legalább két éves közjegyzői gyakorlatot. A közjegyzői székhelyek meghatározásánál a megüresedett székhelyek felosztását javasolta a tervezet, mert így a mű-

⁴¹⁷Dr. Róth Zsigmond: Közjegyzői sérelmek dióhéjban. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1915. 8. szám, 242–247. p.

⁴¹⁸Dr. Szécsi Ferenc (1861–1941) 1861. május 16-án született Pesten. Jogi tanulmányokat a Budapesti és a Lipcsei Tudományegyetemen folytatott. A köz- és váltóügyvédi vizsgát 1886-ban tette le. Jogi tevékenysége mellett publicisztikai és drámaírói munkássága is elismert. 1896-ban egyik alapítója és első dramaturg igazgatója volt a Vigszínháznak. Irodalmi munkássága elismerésül a Petőfi Irodalmi Társaság 1907-ben rendes tagjává választotta. Királyi közjegyzőnek 1904-ben nevezték ki Hatvanba, ahonnan Erzsébetfalvára helyezték át. 1910-ben a Dolgozatok a közjegyzőség köréből című tanulmánykötetet adták ki. 1911-ben az Önálló közjegyzőség vagy ügyvédközjegyzőség című tanulmánya jelent meg, amely a közjegyzői intézmény védelmére érdekében íródott. Érdemes közéleti tevékenységének elismeréseként 1929-ben magyar királyi kormányfőtanácsosi címmel tüntették ki. 1941. május 17-én Pestszenterzsébeten hunyt el. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 228. p.

kődő közjegyzőket nem érte volna érdeksérelem. A közjegyzőség díjszabásának felülvizsgálata összekapcsolódott a közjegyzőség decentralizációjának kérdésével. Az egyesület álláspontja az volt, hogy ezt csak akkor lehet megvalósítani, ha a közjegyzőség hatáskörét bővítik.⁴¹⁹ A közjegyzőség követelése e téren már a korábbi emlékiratokból és tanulmányokból ismert kört jelentette: a halál esetére szóló intézkedések esetén, valamint a fel- és lemenő rokonok közötti jogügyletekre a közjegyzői okirati kényszer előírása, a zugírászat betiltása, a peren kívüli ügyekben a közjegyzői képviselő előírása, a peren kívüli ügyek közjegyzői hatáskörbe adása és a hagyatéki ügyek kötelező tárgyalása elvének szabályozása. Ami a díjtörvény szabályozásának elveit illeti, az egyesület visszautalt Kovaliczky Elek ismertetett könyvére, vagyis a fokozatos (érték szerint megállapított) díjszabás érvényesítését indítványozta.

Beszkid István nagyszöllősi királyi közjegyző a közjegyzőség reformját az első világháború eseményeinek társadalmat érintő hatásaival kapcsolta össze. A háború a közjegyzőséget kétszeresen sújtotta, egyrészt radikális mértékben csökkentek a magánjogi ügyletek, ami a közjegyzőség létalapját érintette, másrészt az árak drágulásával a közjegyzői díjak nem tartottak lépéket.⁴²⁰ Írásában a közjegyzőség társadalmi szerepének erősödését az intézmény közhivatalnoki jellegének hangsúlyozásával tartotta megvalósíthatónak, mert ez lehetővé tette volna, hogy a közjegyzők a bírói és ügyészi karhoz hasonlóan bizonyos juttatásokat és címeket megkaphassanak.⁴²¹

Kubinyi Elek közjegyzőhelyettes a megváltozott társadalmi körülmények között a közjegyzői hatáskör és a közjegyzői szervezet kérdéseivel foglalkozott cikkében. Véleménye szerint a közjegyzői törvény reformra szorul, mert az a közjegyzők hatáskörét a közjegyzői kényszer eseteinek

⁴¹⁹ „A közjegyzőség decentralizációját az állások szaporításával csakis akkor és csakis úgy lehet eredményre való kilátással megvalósítani, ha a közjegyzőség mostani, annyira csonka hatásköre megfelelően kiépítettik, kivált az okíratszerkesztés terén, melynek kedvéért az intézmény létesítettet.” Dr. Szécsi Ferenc: A Magyarországi Kir. Közjegyzők Országos Egyesületének felterjesztése az igazságügyminiszterhez a közjegyzőség reformja tárgyában. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1917. 8–9. szám, 173. p.

⁴²⁰ Dr. Beszkid István: A közjegyzői intézmény reformjáról. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1917. 7. szám, 129–135. p.

⁴²¹ Dr. Beszkid István: A közjegyzői intézmény reformjáról. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1918. 1. szám, 10–25. p.

szűk körű szabályozásával nem rendezte kielégítően. Itt különösen az ügyvédek és közjegyzők részére sok sérelmet okozó zugírászat megszüntetésére tett javaslatot. Ugyanakkor a közjegyzői szakírók többségének álláspontjával szemben nem vette volna át a bíróságoktól a peren kívüli eljárások sorába tartozó csőd- és árverési ügyeket. A hagyatéki ügyekben a közjegyzők fokozott szerepvállalását tartotta előremutatónak, mivel a bíróságoknak sok esetben a közjegyzők letárgyalt hagyatéki ügyeiben már nincs további érdemi munkája. A közjegyzői kinevezéseknél azokat a helyetteseket részesítette volna előnyben, akik legalább háromévi közjegyzői irodában eltöltött szolgálatot teljesítettek.⁴²²

Az 1920-as évek közepén az igazságügyi kormányzat a jogbiztonság erősítése érdekében törvényjavaslat kidolgozását határozta el az okirati kényszerről, amely a közjegyzők tevékenységét alapvetően megváltoztatta volna. Az új közjegyző-generáció neves képviselője, Fekete László tanulmányában kifejtette, hogy ez az elképzelés a korábbiaktól teljesen eltérő jogi gondolkodásmódot jelent, mivel az okirati alakszerűség erősítését mutatja.⁴²³ Az okirati kényszer előírása a magyar gazdasági és jogi

⁴²² Dr. Kubinyi Elek: A magyar közjegyzőség jövője. *Magyar Jogi Szemle*, 1920. 8. szám, 449–454. p.

⁴²³ Galántai vitéz dr. Fekete László (1887–1979) 1887. augusztus 15-én született Békéscsabán. Középiskoláit az Aradi Katolikus Főgimnáziumban végezte. Jogi tanulmányait a Budapesti Tudományegyetemen 1908-ban fejezte be. 1912-ben tette le az egységes ügyvédi és bírói vizsgát. 1912-től dr. Cottely Géza budapesti közjegyző irodájában volt közjegyzőjelölt, majd 1913-tól közjegyzőhelyettes. Az első világháború különböző harcterein teljesített katonai szolgálatot. 1926-ban Budapest II. kerületébe nevezték ki királyi közjegyzőnek. Szakmai tevékenysége mellett az egységes bírói és ügyvédi szakvizsgabizottságnak 1927 és 1944 között, a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara elnökségének 1930 és 1939 között volt tagja. 1932-ben a Magyar Királyi Közjegyzők Nyugdíjintézete választotta elnökének. Cikkei rendszeresen jelentek meg a jogi folyóiratokban. Könyvet Gyakorlati útmutató a közjegyzői ügyvitelhez, valamint Az öröklési jogszabályok kiterjesztése az Erdélyrészi területre címmel írt. 1934-ben a közjegyzői pályán szerzett érdemei elismeréséül királyi kormányfőtanácsosi címmel tüntették ki. 1944-ben előbb felsőlházi póttagnak, majd rendes felsőlházi tagnak választották. Tisztségét Szálasi hatalomra kerüléséig töltötte be. 1947-ben a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem jogi kara az öröklési jog magántanárává habilitálta. Az 1950-es évek elején koncepciók perben államellenes összeesküvés vádjával szabadságvesztésre ítélték. Élete utolsó éveiben megírta kéziratban maradt önéletrajzát és Ars notariális című munkáját. 1979. június 5-én hunyt el Budapesten. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 158–159. p.

körülmények között nem jelenthette kizárólagosan a közjegyzői kényszer előírását, de mindenképpen előrelépést jelentett volna, ha a községi jegyzők helyett az ügyvédek és a közjegyzők nyertek volna jogosítványt az okiratok szerkesztésére.⁴²⁴

Az okirati kényszer jelentőségének kérdését mutatja, hogy a Budapesti Ügyvédi Kamara külön felterjesztést írt a minisztériumnak erről az elképzelésről. Elvi okokból elleneztek az okirati kényszer bevezetését, mivel a minisztériumi előterjesztésből nem látták biztosítottnak azt, hogy a közjegyzők és az ügyvédek részére kívánták az okirati kényszert átruházni. A jogügyletek írásba foglalása pedig a zugírások és a községi jegyzők munkáját szaporította volna. Kifogásolták, hogy a javaslat a közjegyzőknek engedélyt adott volna a magánokiratok szerkesztésére, véleményük szerint azzal „kiváltságos helyzetbe” hozta volna a közjegyzőket, akikkel szemben az ügyvédek viszont nem készíthettek közokiratokat.⁴²⁵ Csak akkor tudták volna ezt az elképzelést támogatni, ha az ügyvéd-közjegyzőség eszméje megvalósul. Az ellentétet végül úgy sikerült feloldani, hogy a két jogász szakma vezetői egy közösen egyeztetett szöveget dolgoztak ki, amely szerint a közjegyző csak akkor készíthetett volna magánokiratot, ha a közokirat készítése az ügyfelek személyes jelenlétének hiánya miatt meghiúsul, vagy egy kész magánokirat-tervezettel fordulnak a közjegyzőhöz.

Teller Miksa budapesti ügyvéd vitába szállt az ügyvédi kamara álláspontjával. Véleménye szerint szükség volt az okirati kényszer előírására. Ugyanakkor nem értett egyet azzal, hogy a közjegyzői okirati kényszer körét kiterjesszék. Ezt azzal indokolta, hogy ezzel a lépéssel megdrágulna és bonyolulttá válna a jogügyletek azon köre, amelyek a közjegyzők hatáskörébe kerülnének át.⁴²⁶ A bíróságok tehermentesítése érdekében a minisztérium az örökösödési eljárási törvény módosításáról terjesztett elő javaslatot. A kisebb jelentőségű változtatások a hagyatéki leltár felvételének eseteire vonatkoztak. A tervezet erősítette a közjegyzők szere-

⁴²⁴ Dr. Fekete László: Az okirati kényszer. *Jogtudományi Közöny*, 1926. 6. szám, 48–49. p.

⁴²⁵ Az okirati kényszerről szóló törvényjavaslat. A Budapesti Ügyvédi Kamara észrevételei. *Jogtudományi Közöny*, 1926. 17. szám, 141–142. p.; 1926. 19. szám, 158–159. p.

⁴²⁶ Dr. Teller Miksa: Az okirati kényszerről szóló törvényjavaslat. *Jogtudományi Közöny*, 1926. 20. szám, 163–164. p.

pét a hagyatéki eljárásban, ugyanakkor nem szakított a korábbi, bírósági szemléletű örökösödési eljárás koncepciójával.⁴²⁷

A fejezetben tárgyalt kor eszmetörténeti fejlődését végigkísérve joggal vetődik fel a kérdés, hogy mi valósult meg a reformelképzelésekből. A közjegyzői hatáskör bővülésének csak szerény eseteit követhetjük nyomon a korszak jogszabályaiban. Az országgyűlési képviselőválasztások feletti bíráskodásról szóló jogszabály szerint a királyi közjegyző tanúsítványával igazolható a választási névjegyzékben szereplő személlyel való azonosság, ha a választás érvénytelenítését kérik. A kérelmen a felek aláírását közjegyzői névalíráshitelesítéssel lehet igazolni. Az állandó választási névjegyzék egy példányát a királyi közjegyző őrzi, aki abból díj ellenében hiteles másolatot jogosult kiszolgáltatni.⁴²⁸

Az örökösödési eljárásról szóló jogszabályt 1912-ben módosították két szakasszal, amelyek a királyi közjegyző hatáskörét erősítették. A módosítás szerint a közjegyző az örökösök között létrejött osztályos egyezség alapján a jegyzőkönyvbe foglalást a hagyatékátadó végzés szabályai szerint készíti el, és mutatja be a bíróságnak. A bíróság egyetértése esetén a végzését a közjegyzői jegyzőkönyvre vezetett záradékkal látja el. Az eljárás gyorsítását célzó intézkedés tipikusan megállt félúton, a közjegyzőt felruházta a hagyatékátadó végzés „quasi meghozatalával”, de a határozatot a bírósággal felülvizsgáltatta.⁴²⁹

⁴²⁷ Dr. Teller Miksa: Az örökösödési eljárási törvény módosításáról szóló javaslat. *Jogtudományi Közöny*, 1926. 12. szám, 99–100. p.

⁴²⁸ 1899. évi XV. törvénycikk az országgyűlési képviselőválasztások feletti bíráskodásról. In Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár)*. 1896–1907-ik évi törvénycikkek. 5. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 447–482. p. /Corpus juris Hungarici/

⁴²⁹ 1912. évi VII. törvénycikk egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok módosításáról. In Márkus Dezső dr. – Térfi Gyula dr. (szerk.): *Magyar Törvénytár*. 1912. évi törvénycikkek. Budapest, 1913, Franklin Társulat, 68–85. p. /Corpus juris Hungarici/

3. Küzdelem az ügyvéd-közjegyzőség elmélete ellen

A magyar ügyvédek időről időre, főleg az ügyvédi és közjegyzői hatásköröket érintő kodifikáció idején intéztek támadásokat a királyi közjegyzőség ellen a közéletben, a szakfolyóiratokban és napilapokban megjelenő cikkekkel. A magyar királyi közjegyzőség – mint mondták – a jogszabályban megállapított szűk hatáskörét is elsősorban az ügyvédség erős érdekvényesítő képességének „köszönheti”. Ezzel együtt időnként feltámadt az az érvekkel alátámaszthatatlan nézet, hogy a létszámában túlduzasztott ügyvédség problémáin a királyi közjegyzői intézmény megszüntetésével vagy az ún. ügyvéd-közjegyzőség bevezetésével lehetne segíteni. Az ügyvédség egyes, bár nem mértékadó képviselői egészen odáig is elmentek, hogy az ügyvédség mindennapi megélhetési gondjainak okozóiként a királyi közjegyzőket jelölték meg.

Réti Ferenc csongrádi ügyvéd a közjegyzői kinevezések gyakorlata ellen új aspektusból, a közjegyzőhelyettesek közjegyzői kinevezése ellen emel szót, mert szerinte az ügyvédek hátrányos megkülönböztetés éri a közjegyzői kinevezéseknél. Ugy vélte, hogy a közjegyző nem más, mint az igazságügyi miniszter által kinevezett ügyvéd, aki vagyoni biztosíték mellett végzi a hatáskörébe utalt feladatokat. Mivel szerinte az ügyvédek feladatköre sokkal bonyolultabb, mint a közjegyzőké, külön közjegyzői irodában eltöltött gyakorlat nélkül is alkalmasak a közjegyzői feladatok ellátására. A miniszternek a közjegyzőhelyettesekkel szemben ügyvédek kellene kinevezni a megüresedett közjegyzői állásokra.⁴³⁰ Gutmann Lajos királyi közjegyzőhelyettes Réti Ferenc cikkére reagálva előadta, hogy a közjegyzőhelyettesek rendszerint csak 10-15 év közjegyzői irodában eltöltött gyakorlat után jutnak közjegyzői kinevezéshez, s még így is előfordul, hogy a nagyobb közjegyzői székhelyeket külső pályázók,

⁴³⁰ „A hosszas gyakorlattal bíró ügyvédnek a közügyek fáradtságos és önzetlen szolgálatában eltöltött munkássága (mert ilyen is van a »politikai« mellett) kell, hogy adjon oly erős jogcímet egy közjegyzői állás elnyeréséhez, mint a közjegyzői helyettség. Mert továbbá a közjegyzői helyettség önmagában csak nem lehet akkora érdem és jogcím, mint egy hosszas ügyvédi gyakorlat és a közügyek terén amazzal kapcsolatban eltöltött önzetlen és hasznos munkásság.” Réti Ferenc: Az ügyvédek és a közjegyzőség. *A Jog*, 1898. 10. szám, 73–74. p.

rendszerint ügyvédek kapják meg. Nem helytálló az ügyvédi praxissal szemben a közjegyzői gyakorlat lekicsinylése, mivel a közjegyzői pálya műveléséhez a jogi ismereteken kívül olyan gyakorlati tapasztalatok is szükségesek, amelyek csak a közjegyzői irodákban sajátíthatók el.⁴³¹

A Budapesti Ügyvédi Kamara reformbizottsága 1900-ban olyan indítványokat dolgozott ki, amelyek az ügyvédség helyzetének javítására szolgáltak. A legfőbb problémát, a községi jegyzők okiratszerkesztő tevékenységének megszüntetését úgy vélték elérhetőnek, hogy az ügyvédek közjegyzői jogosítványt kapnak. A kamara elé beterjesztett indítvány egyrészt arra irányult, hogy a községi jegyzőket az okiratok felvételétől és a telekkönyvi beadványok szerkesztésétől eltiltotta volna, másrészt az ügyvédek közjegyzői jogosítványokkal ruházta volna fel.⁴³²

A 20. század első évtizedében a közjegyzőség elleni legélesebb támadást Admeto Géza ügyvéd intézte, aki kijelentette, hogy a „közjegyzői intézménynek a jogélet biztonsága tekintetében haszna csak nagyítóüveggel fedezhető fel”.⁴³³ Zimányi Alajos a közjegyzőséget ért támadás védekező jellegű cáfolata helyett inkább bemutatta azokat a lehetőségeket, amelyek a jogbiztonság erősítésével az ügyvédség és a közjegyzőség kölcsönös érdekeinek előmozdítására szolgáltak. Itt elsősorban a községi jegyzők okiratszerkesztő tevékenysége elleni küzdelemről volt szó. Mindkét kart egyaránt hátrányosan érintette, hogy jogi végzettség nélkül, az esetek zömében hiányos, érvénytelen szerződéseket készítettek a közigazgatási szakemberek. A kialakult helyzet megváltoztatását vé-

⁴³¹ „A közjegyzői gyakorlat nem csupán tárgyalásból és okiratok felvételéből áll, mint ahogy ezt cikkirő úr könnyedén odaveti, mert a gyakorlat nagyobb és nehezebb része az, hogy a közjegyző a jogügyleteket tisztán és világosan felfogva, felek akaratát kipuhatolva, nagyon sokszor pedig ügyvédi közbenjárásoknál alkalmazott ravaszágokat felfedezve szövegezza meg az okiratokat, aminek szintén megkívántatik épp úgy, mint a sikeres egyeztetéseknek a maga hasznos gyakorlata.” Dr. Gutmann Lajos: Az ügyvédek és közjegyzőhelyettesek. *A Jog*, 1898. 14. szám, 109–110. p.

⁴³² „Nem közjegyzői székhelyen leteleplülő egyes ügyvédek a fennforgó szükséghez képest a közjegyzői teendő ellátására való jogosítvánnyal ruháztassanak fel az igazságügyi kormány által s javasolja a bizottság, hogy az ügyvédi kamara közgyűlése e tárgyban az igazságügyminiszterhez felterjesztést intézzen.” Ügyvédeknek közjegyzői jogosítvánnyal való felruházása. Dr. Nagy Dezső indítványa. *Jogtudományi Közlöny*, 1900. 47. szám, 339. p.

⁴³³ E véleményt idézi és cáfolja báró dr. Adrian Ottó Szeljegyzetek a magyar közjegyzői intézményhez című írásában. *A Jog*, 1904. 48. szám, 342. p.

leménye szerint csak az ügyvédség és a közjegyzőség összefogása érheti el.⁴³⁴ Admeto Géza nyílt levelet írt a közjegyzőségről, amelyben további érvek nélkül hirdette álláspontja igazát.⁴³⁵ Önmagát egy „bátor hangnak” aposztrofálta, amely kimondja a közjegyzőséget érintő könyörtelen igazságokat.

Az 1907-ben megtartott országos ügyvédgyűlés napirendre tűzte Menyhárh Gáspár kolozsvári ügyvéd előadását az ügyvédek egy részének közjegyzői jogosítvánnyal történő felruházásáról. A közjegyzők Charmant Oszkár vezetésével olyan határozati javaslatot fogadtak el az egylet közgyűlésén, amely ezt a törekvést elítélte. Az ügyvédek magyarázata szerint ők a községi jegyzők okiratszerkesztő jogosítványait kívánták átvenni, de nem sértették volna a közjegyzők érdekeit.⁴³⁶ Gászner Béla budapesti királyi közjegyző az ügyvéd-közjegyzőség kérdését a két szakmai kar viszonyába ágyazta be. Véleménye szerint mivel a kinevezendő közjegyzők zömét az ügyvédek adják, és a közjegyzői törvényben lefektetett hatáskör jó része nem bír gyakorlati jelentőséggel, az ügyvédek problémáin az ügyvéd-közjegyzőség elmélete nem tud segíteni.⁴³⁷ Menyhárh Gáspár elméletét az Ügyvéd-közjegyző című tanulmányában részletesen kifejtette. Álláspontja szerint azokat az ügyvédeket lehetne kinevezni ügyvéd-közjegyzőnek, akik hosszabb ideje fennálló (15 év) ügyvédi gyakorlattal rendelkeznek, kifogástalan erkölcsi előéletűek, leteszik a vagyoni biztosítékot, kamarai határozat kijelöli őket az állásra, és a kamara felterjesztése alapján a javasolt személyeket a miniszter kötelezően kinevezi. Menyhárh azzal indokolja javaslatát, hogy kevés különbség van a két hivatás között.⁴³⁸ Menyhárh javaslata bár látszólag a

⁴³⁴ Zimányi Alajos: A közjegyzőség. *A Jog*, 1904. 52. szám, 373–375. p.

⁴³⁵ „30 év után talán először szólalt fel egy bátor hang a közjegyzőség, e privilegizált perenkívüli ügyvédség ellen, s itt félő lehet, hátha előbb-utóbb mégis csak felismeretik az igazság, s megszünttetik a mai alakjában fennálló közjegyzőség, ha pedig nincs közjegyzőség, akkor nem lehet senki közjegyző.” Dr. Admeto Géza: Nyílt levél a közjegyzőségről. *A Jog*, 1905. 1. szám. 6. p.

⁴³⁶ Dr. Makai Aladár: Ügyvédek és közjegyzők. *Ügyvédek Lapja*, 1907. 45. szám, 2–3. p.

⁴³⁷ Gászner Béla: Ügyvédek és közjegyzők. *Ügyvédek Lapja*, 1907. 46. szám, 3–4. p.

⁴³⁸ „Ügyvéd és közjegyző csak mesterségesen szétválasztott közegei az igazságügy szervezetének. Csak igen kis körben, a bírói teendők átruházott hatáskörében térnek el. Valójában pedig a tulajdonképpeni ügyvédi teendők államhatalmi úton kirendelt

zugírászat, a községi jegyzők okiratszerkesztő tevékenysége ellen irányul, mégis az ügyvéd-közjegyzőség elméletének megvalósításával a közjegyzői intézmény megsemmisítésére törekszik, hivatkozva arra, hogy a német államok egy részében is megtalálható ez az intézmény.

A királyi közjegyzők az ügyvéd-közjegyző elméletben rejlő veszélyt felismerve az országos egylet keretei között egy emlékiratot fogalmaztak meg, amelyben az ügyvédek királyi közjegyzőség elleni mozgalmával kapcsolatos elvi álláspontjaikat, javaslataikat fogalmazták meg. Mint írták, az ügyvédség a maga 5000 fős létszámához képest nem tudna annyi hatáskört szerezni a közjegyzőktől, amennyi az egy ügyvédre eső ügyet jelenti. A „közjegyzői hatáskör kisajátítása” támogatást kapott azáltal, hogy egyes területeken, mint pl. a váltóóvásoknál, illetve a telekkönyvi ügyekben a közjegyzők rovására az ügyvédek olyan jogosítványt kaphatnának, amik a közjegyzői közhitelesség körébe eső tanúsításnak számítanak. A közjegyzői intézmény reformja a közhitelesség területén – az örökösödési eljárás módosítása, a bíróságok tehermentesítése a peren kívüli ügyek közjegyzői hatáskörbe adásával és az ezzel együtt járó közjegyzői székhelyek bővítése – megoldaná azokat a jogbiztonsági hiányszempontokat, amelyeket az ügyvéd-közjegyzőség intézménye nem tud megoldani.⁴³⁹

A Budapesti Ügyvédi Kamara az 1910. február 27-i közgyűlésén ismét foglalkozott az ügyvéd-közjegyzőség elméletével, és a kamara válaszmánya az igazságügyi kormányzat részére egy memorandumot szerkesztett, hogy a jogszabályi szabályozás alapelveit ebben foglalja össze. A bíróságok tehermentesítésének mindenki számára elfogadható elvének hangsúlyozásával a javaslat a peren kívüli ügyek nagy részét a bíróságoktól elvenné és az ügyvéd-közjegyzők hatáskörébe adná. Így az örökösödési eljárásban a hagyatéki tárgyalásokat és a végzés meghozatalát, az okiratok megsemmisítési eljárásait, a csődbiztosi teendőket, a közokiratok és végrendeletek felvételét, a bírósági megbízásokat, a holtta nyilvánítási eljárások lebonyolítását, az előzetes bizonyítási eljárásokat, valamint a bírói megbízásokat és a királyi közjegyzők további, általuk nem részletezett

végzője a közjegyző.” Dr. Menyhárh Gáspár: Ügyvéd-közjegyző. *Erdélyrészi Jogi Közlöny*, 1907. 1. szám, 3–5. p.

⁴³⁹ A kir. közjegyzők országos egyletének emlékirata az igazságügyminiszterhez, az ügyvédeknek a kir. közjegyzőség ellen intézett mozgalma tárgyában. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1908. 3. szám, 87–94. p.

hatásköreit is meg akarták kapni az ügyvédek.⁴⁴⁰ Az emlékirat az álláspontját azzal kívánta alátámasztani, átvéve Menyhárh Gáspár korábbi érvelését, hogy az ügyvédség és a közjegyzőség között lényeges különbség nincs. Mivel a közjegyzői intézmény szerintük nem életképes, így „fel fog szívódni”, beleolvad az ügyvédségbe.⁴⁴¹

1911-ben a közjegyzőség elleni támadás újabb lendületet nyert azáltal, hogy Pap József egyetemi tanár, a Budapesti Ügyvédi Kamara titkára, majd későbbi elnöke Az Újság című napilapban A bírák tehermentesítése és az ügyvéd-közjegyzőség címmel írt cikket, amelynek lényege szerint a bíróságok peren kívüli eljárásait az ügyvéd-közjegyzőkre kellene átruházni. A királyi közjegyzőség intézményének megszüntetését oly módon kívánta elérni, hogy újabb királyi közjegyzőket már nem lehetett volna kinevezni, így lassan megszűnt volna az intézmény, amelynek feladatait az ügyvéd-közjegyzők vették volna át.⁴⁴²

A közjegyzői kamarák a kialakult helyzetben a kiküldötti értekezletükön elhatározták, hogy az ügyvéd-közjegyzőség megvitatása érdekében közjegyzői kongresszust hívnak össze. A kongresszus előkészítésére Rupp Zsigmond vezetése alatt végrehajtott bizottságot választottak.⁴⁴³ A közjegyzői kongresszus megtartásával egy időben ülésezett az 1911. évi jogászgyűlés is, amely szintén felvette IV. szakosztályának kérdései közé az ügyvéd-közjegyzőség elméletét. A megvitatandó kérdés így szólt: „Kívánatos-e, hogy a bíróságok egyes peren kívüli teendői közjegyzőkre vagy ügyvédekre ruháztassanak át?”⁴⁴⁴ A királyi közjegyzőség legnagyobb alakja, Charmant Oszkár vállalta, hogy Márkus Dezső előadói beszédével szemben megpróbálja elhárítani a közjegyzőség létét fenyegető veszélyt. Előadásának bevezetésében hivatkozott a korábbi jogászgyűlések határozataira, amelyek kimondták, hogy a peren kívüli ügyek intézése – a bíróságok tehermentesítése érdekében – a közjegyzők hatáskörébe kerüljön. A királyi közjegyzőséget pedig úgy kell megszervezni, hogy mind a bíróságoktól, mind az ügyvédségtől függetlenül működjön. Ezzel az elméle-

⁴⁴⁰ Ügyvéd-közjegyző. *Erdélyrészi Jogi Közlöny*, 1911. 9. szám, 84–86. p.

⁴⁴¹ Ügyvéd-közjegyző. *Erdélyrészi Jogi Közlöny*, 1911. 10. szám, 94–97. p.

⁴⁴² A bírák tehermentesítése és az ügyvéd-közjegyző. *Jogállam*, 1911. 495–496. p.

⁴⁴³ Közjegyzői kamarák értekezlete. *Erdélyrészi Jogi Közlöny*, 1911. 25. szám, 218. p.

⁴⁴⁴ Az 1911-ik évi országos jogászgyűlés irományai. *Vélemények*. I. kötet. Budapest, 1911. Magyar Jogászegylet, 167. p.

ti és jogtörténeti megfogalmazással kezdte beszédét Charmant Oszkár. A peren kívüli jogszolgáltatás teendőinek ügyvédi hatáskörbe adása elmentés az ügyvédi intézmény természetével, az ügyfelek képviselőjének ellátása nem egyeztethető össze a peren kívüli ügyek intézésében elvárt pártatlanság elvével. A peren kívüli eljárások egy része ruházható át a közjegyzőkre, azok, amelyek összhangban vannak a közjegyző közhitelességi feladatával. Így a közjegyző hatáskörébe utalhatók az örökösödési eljárások, az okiratok megsemmisítési eljárásai, a csődbiztos teendők, a közokiratok és végrendelkezések felvétele, a holtta nyilvánítási eljárás lefolytatása, az előzetes bizonyítási eljárás, a bírói megbízások, a lakbér-felmondási és lakaskiűrtési eljárás, valamint a csődtömegek leltározása, árverések lebonyolítása és a kártalanítási eljárásban történő egyezségkötés.⁴⁴⁵ Charmant Oszkár egy olyan határozati javaslatot terjesztett elő, amely a peren kívüli hatáskörök közjegyzői hatáskörbe adását szorgalmazta.⁴⁴⁶

Szécsi Ferenc ugyancsak 1911-ben jelentette meg Önálló közjegyzőség vagy ügyvéd-közjegyzőség című munkáját, amely a magyar közjegyzőség történetének, valamint az ügyvéd-közjegyzőségi intézmény német történetének bemutatásával cáfolta az ügyvéd-közjegyzőség elméletének létjogosultságát. A francia és a bajor, valamint az osztrák jogalkotás a közjegyző intézményét építette ki, ezzel szemben Poroszországban létezett az ügyvéd-közjegyző intézménye. A magyar társadalmi viszonyok között az ügyvéd-közjegyzőség intézménye nem lehet életképes, mivel a rendkívül felduzzadt, mintegy 7000 fős ügyvédi réteg megélhetését a közjegyzői feladatok átvétele nem fogja, nem tudja megoldani.⁴⁴⁷ Ami viszont a két jogász hivatás közös problémáját, a zugírászat széles körű elterjedését illette, annak felszámolására nem mutatkozott esély, mivel a központi kormányzat a községi jegyzők okiratszerkesztő tevékenységének felszámolására nem volt hajlandó. A közjegyzői irodák – mint írta

⁴⁴⁵ Az 1911-ik évi országos jogászgyűlés irományai. *Vélemények*. I. kötet. Budapest, 1911. Magyar Jogászegylet, 183–184. p.

⁴⁴⁶ „Hogy a hites bizonyág ügykörébe eső perenkívüli teendőknek a kir. közjegyzők hatáskörébe való teljes átutalását törvénykezési rendünk korszerű kialakulása szükséges föltételének tartja.” Dr. Szécsi Ferenc: *Önálló közjegyzőség vagy ügyvéd-közjegyzőség*. Budapest, 1911, Grill Károly könyvkiadó vállalata, 174. p.

⁴⁴⁷ Dr. Szécsi Ferenc: *Önálló közjegyzőség vagy ügyvéd-közjegyzőség*. Budapest, 1911, Grill Károly könyvkiadó vállalata, 39–40. p.

– forgalom szempontjából három nagy kategóriába oszthatók, a nagyobb forgalmú helyek a székhelyek 33%-át, a közepes forgalmúak a 25%-át, az alacsony forgalmúak pedig 42%-át érintik.⁴⁴⁸ Ezeknek az irodáknak az ügyforgalom melletti jövedelmi adatai alatta vannak azoknak az adatoknak, amelyek a kategóriáknak megfelelő ügyvédi irodák forgalmát és jövedelmezőségét jellemzik. A megoldást abban látta, hogy a bíróságoktól átvett peren kívüli hatáskörök gyakorlásával a közjegyzők létszámát növelni lehetne, ami egyben azt is jelentheti, hogy az ügyvédség egy része közjegyzői kinevezéshez juthatna.⁴⁴⁹

Az ügyvéd-közjegyzőség elmélet megvalósulásának veszélyét csak egy időre lehetett elhárítani, mivel a gondolat az ügyvédi körökben továbbra is felbukkant, mint az ügyvédi hivatást érintő gondok megoldásának egyik lehetséges módja. Hevesi Illés ügyvéd 1912-ben, függetlenül az előző évben lezajlott és nyugvópontra jutott ügyvéd-közjegyző kérdésben hozott kongresszusi határozatoktól, újból az ügyvéd-közjegyzőség intézménye mellett érvelt.⁴⁵⁰ Az ügyvéd-közjegyzőség intézményére úgy tekintett, amely lehetővé teszi, hogy az ügyvédek a kisebb forgalmú helyeken is letelepedhessenek. Kubinyi János nagyrőcei királyi közjegyző vitatta, hogy az ügyvéd-közjegyzőség intézménye megoldaná az ügyvédség problémáit. Ha egy jogásznak két hivatást kell gyakorolnia, tevékenysége szükség szerint abba az irányba fog eltolódni, amely számára a nagyobb jövedelmet jelenti. Ezt pedig vitathatatlanul az ügyvédség gyakorlása, a peres képviselők vállalása jelentené. Így számára megoldhatatlan lesz a közjegyzőség ellátása, amelynek fontos előfeltétele az állandó ügyfélfo-

⁴⁴⁸ Dr. Szécsi Ferenc: *Önálló közjegyzőség vagy ügyvéd-közjegyzőség*. Budapest, 1911. Grill Károly könyvkiadó vállalata, 84. p.

⁴⁴⁹ „Ha a közjegyzői hatáskör a pörönkívüli teendők terén, a törvényhozás eredeti intencióinak megfelelően, a kifejtett mértékben kibővíttetik, akkor nemcsak a bíróságok tehermentesítésének égető kérdését lehetne kielégítően megoldani, hanem magát a közjegyzőséget, az állások tetemes szaporításával, akként lehetne decentralizálni, hogy ez, a jogszolgáltatás általános érdekén kívül, a túlszűfolt ügyvédi kar anyagi érdekeit is szolgálhassa.” Dr. Szécsi Ferenc: *Önálló közjegyzőség vagy ügyvéd-közjegyzőség*. Budapest, 1911. Grill Károly könyvkiadó vállalata, 150. p.

⁴⁵⁰ „A két hivatás egybekötése az ügyvéd-közjegyzőség, amelynek eszméje tehát nem csupán osztályönzésből ered, hanem abból a törekvésből, hogy a nép mai elhagyatottságán segítsünk és a közjegyzői intézmény áldásait és az ügyvédi jogsegélyt az ország egész lakosságára kiterjesszük.” Dr. Hevesi Illés: *Az ügyvédközjegyzőség és a közjegyzők szerzett jogai*. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1912. 3. szám, 85. p.

gadási idő tartása. A helyzet megoldására a már többször is hangoztatott közjegyzői érvelést adta, a peren kívüli hatáskörök közjegyzőkre történő átruházását és a közjegyzői székhelyek emelését.⁴⁵¹

A fejezetben tárgyalt korszakban az ügyvéd-közjegyzőség veszélyes elmélete elleni küzdelem a közjegyzőség nagy energiáit kötötte le. A politikai hatalom elkötelezettsége a községi jegyzők tevékenysége iránt sem a közjegyzőknek, sem az ügyvédeknek nem tette lehetővé az áttörést. Az ügyvédek a századfordulótól felerősödött publicisztikai és kongresszusi tevékenységükkel eredményt nem tudtak elérni, ugyanakkor a közjegyzőség ebben a kérdésben defenzívába szorult, de a status quo-t fenn tudta tartani. A kérdésben kialakult polémia azonban a 20. század további évtizedeiben is folytatódott, további fejleményekkel gazdagítva a közjegyzőség intézménytörténetét.

4. A Polgári Törvénykönyv, a Polgári Perrendtartás és a váltótörvény kodifikációjának közjegyzői javaslatai

1899 elején Erdély Sándor igazságügyi miniszter vezetésével megalakult a magyar polgári törvénykönyvet előkészítő bizottság, hogy kidolgozza a magánjogi kódex tervezetét, amit a jogtörténet a magyar polgári törvénykönyv tervezetének I. számú szövegeként tart számon. Raffay Ferenc, a neves magánjogász megállapította, hogy „a törvénykönyv alapjellege ugyanis az, hogy jogtörténeti, vagyis az egyedül helyes és elfogadható alapon készül”.⁴⁵² Sürgette, hogy az előkészítő bizottság tervezetét a nagy nyilvánosság, vagyis az igazságügyi hivatások testületei, az ügyvédi és közjegyzői kamarák is megkapják, mivel a gyakorló jogászok észrevételeinek a kodifikációra nézve nagy jelentőségük van. Imling Konrád az 1900-ban tartott jogászegyleti előadásában kiemelte, hogy a tervezet megfelel mind a nemzeti jogfejlődés híveinek, mind a modern irányzatokat, az európai magánjog fejlődését figyelemmel kísérő jogászoknak.

⁴⁵¹ Dr. Kubinyi János: *Ügyvédközjegyző*. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1912. 4. szám, 128–134. p.

⁴⁵² Dr. Raffay Ferenc: *A magyar polgári törvénykönyv*. *A Jog*, 1898. 7. szám, 49–50. p.

A tervezet szövegének kialakítását az osztrák polgári törvénykönyv és a német polgári törvénykönyv szövege is befolyásolta. Imling szerint a BGB olyan alkotás, ami Justinianus óta a legalaposabb és legtudatosabb kodifikáción alapul.⁴⁵³

A megindult kodifikációt a királyi közjegyzői intézmény legnevesebb magánjogi képviselői, nevezetesen Weinmann Fülöp, Baranyai Béla, Holtscher Szigfrid és Baditz Lajos segítsék észrevételeikkel és tanulmányaikkal. Hivatásuk jellegénél fogva elsősorban az öröklési jogi részt véleményezték, de Baditz Lajos monográfiájában a teljes polgári törvénykönyv tervezetének átfogó bírálatára vállalkozott. Weinmann Fülöp először a köteles rész rendelkezéseit vette vizsgálat alá. A köteles rész az örökhagyó szüleit illette meg akkor, ha az örökhagyónak leszármazottja nem maradt. Ha az örökhagyó túlélő házastársat hagyott hátra maga után, a köteles rész az ági vagyon fele, ha házastárs sem maradt az örökhagyó után, az ági vagyon fele része kiegészült a személyi vagyonból törvényes öröklés jogcímen járó örökrésszel. A tervezet szakított ezzel a gondolkodásmóddal, és a házastárs létét figyelmen kívül hagyva a szülők köteles részét az ági vagyonérték felében, a hagyaték fele értéke erejéig fogadta el.⁴⁵⁴

A tervezet készítésekor hatályos magánjog szerint a házastársat köteles rész nem illette meg. Weinmann ezzel a szabályozással egyetértett, mivel szerinte az özvegyi jog intézménye helyettesíti az özvegyi köteles részt. Nem helyeselte viszont, hogy az örökhagyó leszármazói közül az a leszármazó, aki a törvényes öröklés szabályai szerint többet örökölne, mint az osztályba bocsátandó örökrésze, az nem örököl, és a megszerzett vagyonrészt nem kell osztályba bocsátania. Vitatkozik azzal a rendelkezéssel is, hogy a kitagadás okait a végrendelezőnek meg kell jelölnie. Szerinte az ilyen súlyos, rendszerint családjogi viszonyokat érintő körülményeket nem kellene a nyilvánosság tudomására hozni. A tervezet egyik hiányossága az volt e körben, hogy az apai elismerő nyilatkozattal elismert törvénytelen gyermek köteles részéről nem rendelkezett.⁴⁵⁵

⁴⁵³ Imling Konrád: A polgári törvénykönyv tervezetéről. *Jogtudományi Közöny*, 1900. 46. szám, 326–327. p.

⁴⁵⁴ Dr. Weinmann Fülöp: A köteles rész a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint. *Jogtudományi Közöny*, 1900. 46. szám, 327. p.

⁴⁵⁵ Dr. Weinmann Fülöp: A köteles rész a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint. *Jogtudományi Közöny*, 1900. 46. szám, 328. p.

Weinmann Fülöp újabb tanulmányában az örökös jogi helyzetét elemezte a hagyatéki hitelezővel szemben. Megállapítása szerint a tervezet helyes felfogást képviselt azzal, hogy az örökösnek az örökhagyó tartozásaiért való korlátlan felelősségét elvetette. A korabeli bírósági gyakorlat ugyanakkor nem volt egyértelmű, a kúria több ítélete felváltva képviselte a cum viribus és pro viribus felelősség elvét, eszerint a jogi szabályozásnak nem tudott irányt mutatni. A szabályozás általában a cum viribus elvet követi úgy, hogy egyes esetekben kivételt enged ezen elv érvényesítése alól. Hiányzott annak a rögzítése is, hogy a köteles részre jogosultak, valamint a hagyományosok mennyiben felelnek az örökhagyó tartozásaiért.⁴⁵⁶ A köteles részre jogosult és a hagyományos jogi helyzete a hagyatéki hitelezőtől eltér, mivel a köteles részre jogosult a tiszta hagyatéki vagyonból, a hagyományos a hagyományként neki rendelt vagyontárgyból elégítheti ki magát.⁴⁵⁷

Weinmann a végrendeleti öröklés körében vitatta, hogy a 14. életévét betöltött személy végrendelezési képességet kaphat. Annak ellenére, hogy a hatályos jogi szabályozás szerint a magánszemélyek már a 12. életév betöltésével végrendelezési képességgel rendelkeztek, Weinmann szerint ez a kor, illetve a 14. életév betöltésével sem rendelkeznek olyan szellemi és akarati képességgel, amely cselekvőképességre jogosítaná fel őket.⁴⁵⁸ A holográf végrendelet alkotását fenntartotta volna akkor, ha az írásbeli magánvégrendelet alkotása a végrendelezőnek nagy nehézséggel jár, ha a végrendeletben kizárólag a leszármazók és a házastárs örököl, és ha a végrendeletet a királyi közjegyzőnél helyezik letétbe. Ezzel szemben a tervezet a holográf végrendelet megalkotását kivétel nélkül minden esetben megengedi.⁴⁵⁹

⁴⁵⁶ Dr. Weinmann Fülöp: Az örökös jogi helyzete hagyatéki hitelezővel szemben a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint. *Jogtudományi Közöny*, 1900. 51. szám, 369–372. p.

⁴⁵⁷ Dr. Weinmann Fülöp: Az örökös jogi helyzete hagyatéki hitelezővel szemben a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint. *Jogtudományi Közöny*, 1900. 52. szám, 379–380. p.

⁴⁵⁸ Dr. Weinmann Fülöp: Végrendeleti öröklés a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint. *Jogtudományi Közöny*, 1901. 1. szám, 2. p.

⁴⁵⁹ Dr. Weinmann Fülöp: Végrendeleti öröklés a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint. *Jogtudományi Közöny*, 1901. 1. szám, 3–4. p.

A tervezet az addigi közjegyzői törvényben írt közzérendelelet-készítési szabályoktól eltérő szabályokat kívánt életbe léptetni, a megváltoztatását Weinmann ellenezte. Véleménye szerint a közjegyzői törvényben írt alaki feltételeket még akkor sem szabad megváltoztatni, ha a bírósági gyakorlat időnként attól eltért.⁴⁶⁰ Weinmann nem fogadta el, hogy a magánvégrendelet alkotásához szükséges tanúk köréből a végrendelező közeli hozzátartozója ki van zárva még akkor is, ha végrendeleti juttatásban nem részesül. Ezzel összefüggésben átgondolandónak tartotta azt a szankciót, hogy semmis az a végrendeleti juttatás, amely a magánvégrendelet alkotásánál tanúként eljáró személy vagy annak rokona javára szól. A tervezet a közzérendelelet alkotási szabályait is meg kívánta változtatni, mivel a tanúra vonatkozó szabályokat a bizalmi személyekre is ki kívánta terjeszteni. Ezzel nehezítette volna az olvasni nem tudó, süket, néma és süketnéma ügyfelek közzérendeleleteit, mert e fogyatékos személyek bizalmi személyként közeli hozzátartozóikat kérték fel. A tervezet viszont a végrendelet tartalmával kapcsolatos fontos kérdéseket nem szabályozott. Hiányoztak a szövegből a részesítés hatálytalanításának szabályozási elvei, valamint a végrendelet megtámadásától történő eltiltásnak a kodifikálása. Archaikus jogi népszokásban gyökerező elv annak feltüntetése, hogy a végrendelezőnek mi a családi állapota és milyen vallású. Mivel a tervezet ebben a kérdésben nem foglalt állást, Weinmann a jogszabályszerkesztők nézőpontjára volt kíváncsi azért, hogy melyik álláspontot képviselik a jogi irodalomban.⁴⁶¹

A végrendeleti öröklés egyik kardinális kérdése az örökös nevezése. A szabályozónak azt az elvet kell követnie, hogy világosan elkülönüljön, örökös nevezéséről vagy hagyományrendelésről van-e szó. Az értelmezésnél az örökhagyó akaratát kell figyelembe venni, mert több esetben az örökhagyó a részesítésben juttatott személyt örökösnek nevezi, holott hagyományos rendelkezésre gondol. Külön elhatárolási kérdést jelent az az eset, amikor az örökhagyó nem a hagyatéki vagyon egy meghatározott hányadára, hanem meghatározott vagyonárgyakra nevez örökösöket. Ha

⁴⁶⁰ Dr. Weinmann Fülöp: Végrendeleti öröklés a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint. *Jogtudományi Közöny*, 1901. 3. szám, 19–21. p.

⁴⁶¹ Dr. Weinmann Fülöp: Végrendeleti öröklés a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint. *Jogtudományi Közöny*, 1901. 5. szám, 34–36. p.

a végrendeleti örökösök által örökölt vagyon a hagyatékot nem meríti ki, a fennmaradó részre a törvényes öröklés rendelkezései az irányadók.⁴⁶²

A hagyományok típusai közül a kötelmi hagyomány rendelkezéseit a tervezet nem dolgozta ki részletesen, így számos gyakorlatban előforduló esetre nem ad eligazítást. A magyar általános polgári törvénykönyv tervezete a végrendelet visszavonását csak újabb végrendelettel tette volna lehetővé, amit Weinmann aggályosnak tartott. Szerinte egy gyakorlati célú szabályozásnak lehetővé kellene tenni a közjegyzői okirattal vagy közjegyzői aláírás-hitelesítéssel ellátott magánokiratban történő visszavonást. A végrendelet visszavonása Weinmann szerint nem egyéb, mint az örökhagyó azon nyilatkozata, hogy újabb végrendeletet nem kíván alkotni, tehát a törvényes öröklés szabályai lesznek az irányadók. Ezért hibás a tervezett rendelkezés, mert újabb végintézkedés megtételére kényszeríti a végrendelezőt.⁴⁶³

A házastársak által alkotott közös végrendeletet kivételes jogintézménynek tartotta, amely viszonylag ritkán fordul elő a joggyakorlatban. Weinmann, mivel véleménye szerint az öröklési szerződés megkötése kielégíti a felek ez irányú igényeit, a közös végrendelet intézményét nem kívánta fenntartani. A közös végrendelet intézménye ellen szólt az is, hogy az egyoldalú visszavonás lehetőségét külön kellett szabályozni, mert a visszavonás nem érinthette a másik végrendelező végakarátát.⁴⁶⁴ Weinmann Fülöp nem állt meg észrevételei, bírálati közlésénél, hiszen elkészítette a végrendeleti öröklés általa helyesnek vélt tervezetét, ezáltal is gazdagítva a magánjogi törvényjavaslat irodalmát. Weinmann az általa alkotott javaslatot a könnyebb értelmezés érdekében magyarázó jegyzetekkel kísérte.⁴⁶⁵

Weinmann szakirodalmi tevékenysége nemcsak a végrendeleti, hanem a törvényes öröklés rendszerének bírálatára is vonatkozott. Az ági örök-

⁴⁶² Dr. Weinmann Fülöp: Végrendeleti öröklés a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint. *Jogtudományi Közöny*, 1901. 10. szám, 75–78. p.

⁴⁶³ Dr. Weinmann Fülöp: Végrendeleti öröklés a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint. *Jogtudományi Közöny*, 1901. 39. szám, 274–275. p.

⁴⁶⁴ Dr. Weinmann Fülöp: Végrendeleti öröklés a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint. *Jogtudományi Közöny*, 1901. 40. szám, 287–288. p.

⁴⁶⁵ Dr. Weinmann Fülöp: Végrendeleti öröklés. *Jogtudományi Közöny*, 1901. 45. szám, 327–328. p., 1901. 46. szám, 337–338. p., 1901. 47. szám, 350–351. p., 1901. 48. szám, 358–359. p.

lésről szólva kifejtette, hogy a kiegyezést követő jogi szakirodalomban több évtizeden át folyt a vita arról, hogy fenntartsák vagy töröljék az ági öröklés intézményét. A tervezet az ági öröklés intézményét megtartotta, de csak a szülői és a nagyszülői parentálában engedte alkalmazását. Weinmann ellene volt ugyan az ági öröklésnek, továbbélését azonban nem ellenezte, mivel a magyar jogi gondolkodásban komoly hagyományai voltak. Viszont nem fogadta el, hogy ági öröklés jogcímén olyan vagyontárgy is visszakövetelhető legyen, amely a nagyszülőről vagy a szülőről szállt át ajándékozás jogcímén az örökhagyóra. A törvénytelen gyermek öröklésénél konzervatív álláspontot képviselt.⁴⁶⁶ A felmenők és oldalági rokonok öröklésének egy bizonyos rokon fokról történő lezárását elfogadta, és véleménye szerint a dédszülő parentáléja lenne az a legtávolabbi törzs, amely még örökölné az örökhagyó után.⁴⁶⁷

A tervezet azon szabályát, hogy leszármazók hiányában a házastárs örököl, nem tartotta elfogadhatónak, mivel ez az örökhagyó rokonaira nézve méltánytalan. Kiegyensúlyozottnak tartotta azt a szabályozást, hogy az örökhagyó házastársa az örökhagyó szülői csoportjába tartozó rokonokkal együtt örököl: a házastárs a hagyaték kétharmadát, az oldalági rokonok a hagyaték egyharmadát. A házastársak házasság felbontása nélküli tényleges különélését pedig olyan oknak tartotta, amelynek igazolása esetén az öröklési jogi kapcsolat megszűnne. Az özvegyi jog szabályozását csak az örökhagyó túlélő feleségére vonatkoztatta, az özvegy férj nem örökölt özvegyi jogot a felesége után.⁴⁶⁸ Weinmann az általa helyesnek tartott törvényes öröklésre elkészítette saját tervezetét, s így módon a magyar általános

⁴⁶⁶ „Más oldalról azonban a tervezetnek ama rendelkezését sem tudom helyeselni, mely szerint a törvénytelen gyermek anyjának és az anyai felmenőknek épp oly leszármazója, mintha törvényes származású volna (349. §). Szerintem a házasság szülte rokonsági kapcsolat valódi jelentőségének és etikájának megsértése forog fenn akkor, ha a törvénytelen gyermeknek törvényi öröklési jogot adunk az anya után, amidőn ez utóbbinak törvényes leszármazója is maradt; valamint akkor, ha a törvénytelen gyermeknek az anyai felmenők után törvényi öröklési jogot egyáltalában, különösen pedig, ha neki a törvényes leszármazókkal egyenlő törvényes öröklési jogot adnak.” Dr. Weinmann Fülöp: *Törvényes öröklés a magyar általános polg. törvénykönyv tervezete szerint. Jogállam.* 1902. 4. szám, 280. p.

⁴⁶⁷ Dr. Weinmann Fülöp: *Törvényes öröklés a magyar általános polg. törvénykönyv tervezete szerint. Jogállam,* 1902. 4. szám, 281–283. p.

⁴⁶⁸ Dr. Weinmann Fülöp: *Törvényes öröklés a magyar általános polg. törvénykönyv tervezete szerint. Jogállam,* 1902. 5. szám, 353–365. p.

polgári törvénykönyv teljes öröklési jogi könyvének szövegét összeállította. A folyóiratokban megjelent cikksorozatát könyv alakban is megjelentette.⁴⁶⁹

Baranyai Béla az általános polgári törvénykönyv tervezetét a megelőző jogvédelem, tehát közjegyzői szempontból értékelte. Azt vizsgálta, hogy milyen esetekben írja elő a tervezet a jogügyletek közokiratba foglalását, mint érvényességi feltételt. Az általa felsorolt esetek a házastársak közötti jogügyletekre, a közeli hozzátartozók szerződéseire vonatkoztak, így a közjegyzői kényszer körének lényeges kiterjesztésétől nem beszélhetünk. Elég csupán azt a hivatkozást megvizsgálunk bizonyítéknak, hogy az „egyszerű köznép” nem köt házassági szerződést. A telekkönyvi kényszer kényes kérdését a polgári törvénykönyv szerkesztőbizottsága elhárította magától, mivel annak megoldását a polgári törvénykönyv kodifikációja helyett a telekkönyvi jogszabályok kodifikációjára hárította.⁴⁷⁰ Baranyai hitet tett amellett, hogy nem szabad átvenni és másolni a külföldi magánjogi intézményeket, hanem a magyar jogtörténeti fejlődést kell elsősorban figyelembe venni.⁴⁷¹ A közjegyzők részére különösen sérelmes intézkedésként a tervezet elvetette a hagyatéki tárgyalás rendszerét, és helyette az örökösödési bizonyítvány rendszerét kívánta meghonosítani. Ez ugyan nem áll ellentétben az ipso iure öröklés rendszerével, de az örökösök érdekeit sem szolgálja, mivel a hagyatéki ügyek többségében csak a hagyatéki tárgyaláson történt megegyezés alapján készül el a hagyatékátadó végzés. Akár az öröklési bizonyítvány kiadásának rendszerét, akár a hagyatéki eljárást választja a törvényalkotó, a közjegyzőség hatásköre növekedni fog, és így szükségessé válik a közjegyzői székhelyek bővítése, a „közjegyzőség széles alapon való decentralizációja”.⁴⁷² Baranyai

⁴⁶⁹ Dr. Weinmann Fülöp: *Megjegyzések a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez.* Budapest, 1902, Franklin Társulat, 87 p.

⁴⁷⁰ Dr. Baranyai Béla: *Az általános polgári törvénykönyv tervezete a megelőző jogvédelem szempontjából. A Pécsi Kir. Közjegyzői Kamara emlékirata.* Pécs, 1902, Taizs József könyvnyomdája, 37–39. p.

⁴⁷¹ „Az a polgári törvénykönyv, amely az idegen jogszokás alkotta tényleges viszonyokat a nemzeti joghagyomány rovására kodifikálja: az legyen különben bármily jeles alkotás, elvesztette létjogosultságát.” Dr. Baranyai Béla: *Az általános polgári törvénykönyv tervezete a megelőző jogvédelem szempontjából. A Pécsi Kir. Közjegyzői Kamara emlékirata.* Pécs, 1902, Taizs József könyvnyomdája, 43–44. p.

⁴⁷² Dr. Baranyai Béla: *Az általános polgári törvénykönyv tervezete a megelőző jogvédelem szempontjából. A Pécsi Kir. Közjegyzői Kamara emlékirata.* Pécs, 1902, Taizs József könyvnyomdája, 49–51. p.

ezzel kapcsolatban egy számítást végzett, amely szerint új hatáskörök adásával a közjegyzők létszáma 572 főre bővíülhetne. Ez a nagy létszámú közjegyzői kar már alkalmas lenne arra, hogy mind a telekkönyvi, mind az örökösödési ügyeket ellássa. Ellenezte viszont, hogy a létszámában felszaporodott közjegyzőséget az ügyvédek soraiból töltsék fel, és így hígtva bár, de létrehozzák az ügyvéd-közjegyzőséget. Az írni-olvasni nem tudó ügyfelek szerződéseire a közjegyzői névalírás-hitelesítéssel ellátott magánokiratot javasolta.⁴⁷³

Az ági öröklés szabályozása a tervezetben további vitákhoz vezetett, amelyekben Weinmann Fülöp korábbi észrevételeit megerősítve fejtegette ki véleményét. Javasolta, hogy a vitás kérdések lezárására a korábbi, általa készített tervezetet fogadják el.⁴⁷⁴ Weinmann az álláspontját a vita későbbi szakaszában is fenntartotta, mivel az ági öröklés egyik problémájának azt tartotta, hogy a távolabbi ági örökös az örökhagyóhoz közelebbi rokon örökös öröklését az ági öröklésre való hivatkozással meg tudja akadályozni.⁴⁷⁵

Holitscher Szigfrid a házastársi köteles rész ellentmondásos szabályozására hívta fel a figyelmet. A tervezet szerint az özvegyet törvényes öröklés esetén a hagyatéki vagyon fele részének hasznélvezete illeti meg köteles rész jogcímén. Végrendeleti öröklés esetén az özvegy olyan vagyonrészre is köteles rész iránti igényt érvényesíthet, amelyre törvényes öröklés esetén nem tarthatna igényt. Ezt az ellentmondást kiküszöbölendő Holitscher javasolta, hogy a házastárs köteles része a házastárs

⁴⁷³ Dr. Baranyai Béla: *Az általános polgári törvénykönyv tervezete a megelőző jogvédelem szempontjából. A Pécsi Kir. Közjegyzői Kamara emlékirata.* Pécs, 1902, Taizs József könyvnyomdája, 55. p.; Megjegyzés: A szerző Általános polgári törvénykönyvünk és a megelőző jogvédelem címmel írt egy értekezést, amely közgazdasági és nemzetiségi oldalról elemezte a kódex jogegységesítő hatását. Mivel ennek jogi vonatkozása nincs, tárgyalását az értekezésben mellőzöm.

⁴⁷⁴ „Az ági nagyszülői parentela kizárólag csak a házastársnak jutó örökrészre nézve és csakis az örökrész erejéig érvényesítheti ági igényét, ellenben a nem ági szülőnek (illetőleg a nem ági ivadékának) jutó örökrészre az ági nagyszülői parentelának ági igénye soha sem terjedhet. Ugyanazért az ági nagyszülői parentelának ági igénye soha sem zárhatja ki az ági vagyontól egészen a nem ági szülőt (illetőleg a nem ági ivadékát).” Dr. Weinmann Fülöp: Az ági öröklés törvényhozási szabályozásáról. *Jogállam*, 1903. 1. szám, 77. p.

⁴⁷⁵ Dr. Weinmann Fülöp: Az ági öröklés törvényhozási szabályozásáról. *Jogállam*, 1903. 4. szám, 243–246. p.

törvényes örökségének a felére alapított hasznélvezeti jog legyen, és az özvegyi köteles rész e mellett kiegészülne a házastárs illő tartásáig terjedő mértékkel.⁴⁷⁶ Baranyai Béla az özvegyi jog természetét a hagyatéki átadása szemszögéből elemezte, és arra a megállapításra jutott, hogy az özvegyi jog természetét tekintve hagyatéki tehernek tekinthető. A fejtegetését továbbvive az özvegyi jogot törvényi öröklésen alapuló törvényi hagyománynak tekintette.⁴⁷⁷

Holitscher Szigfrid a vakok végrendeletére fenntarthatónak vélte a korabeli szabályozást, amely a kúria gyakorlatán alapult, és kimondta, hogy a vak személy érvényesen alkothat írásbeli magánvégrendeletet.⁴⁷⁸ Holitscher a Magyar Jogászegylet 1904. január 9-i ülésén előadást tartott a Közös végrendeletek és örökjogi szerződések a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetében címmel, amelyben részben bírálta, részben ellenjavaslatokat terjesztett elő a javaslat szövegéhez. A tervezet a német szabályozási példákat követve lehetővé tette a közös végrendelet alkotását a házastársak, valamint a házasság létrejöttének feltétele mellett a jegyesek számára. A közös végrendelet intézményének megengedése mellett azonban sok értelmezési lehetőség merül fel a végrendelezők akaratát illetően.⁴⁷⁹

Közös végrendeletet az arra jogosított személyek közvégrendelet és írásbeli magánvégrendelet formájában alkothattak. Mivel a közös végrendeletet házastársak alkothatták, ha a házasság semmis volt, vagy felbontották, vagy a házasság felbontása iránti keresetet az örökhagyó halálakor már megindították, a közös végrendelet semmis volt. A tervezet szerint, „ha kölcsönösen végrendelező házastársak egymást kölcsönösen örökösnek nevezték, és a túlélőnek halála esetére mindkettőjük hagyatékában mint örökösöt vagy hagyományost harmadik személyt részesítettek, felállítja azon magyarázati szabályt, hogy kétség esetében a

⁴⁷⁶ Dr. Holitscher Szigfrid: Házastársi kötelesrész a Tervezetben. *Jogállam*, 1903. 2. szám, 119–121. p.

⁴⁷⁷ Dr. Baranyai Béla: Az özvegyi jog az örökösödési osztálynál. *Jogtudományi Közlemény*, 1903. 18. szám, 149–151. p.

⁴⁷⁸ Dr. Holitscher Szigfrid: A vakok végrendelete. *Jogtudományi Közlemény*, 1903. 44. szám, 366–367. p.

⁴⁷⁹ Dr. Holitscher Szigfrid: Közös végrendeletek és örökjogi szerződések a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetében. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 1904. 233. szám, 4–5. p.

harmadik személy a túlélő házastárs örökösének vagy hagyományosának lesz tekintendő”.⁴⁸⁰

Közös végrendelet esetén az egyik végrendelet visszavonása a másikat hatályában nem érintette. A tervezet az öröklési szerződés megkötését ugyancsak a házastársak és a jegyesek számára tette lehetővé. Holitscher ezzel a kodifikációs szemlélettel vitába szállt, mivel szerinte a szülők és gyerekek közötti viszonylatban, különösen mezőgazdasági földterületre nézve az öröklési szerződések fontos szerepet töltenek be, mert más jogintézmény pl. a testvérek közötti előzetes osztályegyezségek sem fogják tudni pótolni az örökjogi szerződések hiányát. Ezért a tervezet időpontjában hatályos szabályozás fenntartását javasolta, ami lehetővé tette az öröklési szerződések korlátozás nélküli megkötését.

A tervezet az öröklési szerződés megkötését akkor tette lehetővé, ha az örökgyógy végrendelezési képességgel rendelkezett, és a közvégrendeletre előírt alakiságok figyelembe vételével kötötték meg az ügyletet. A tervezet azt a szerződést minősíti öröklési szerződésnek, ami örökös nevezését vagy hagyomány rendelését tartalmazza. Az öröklési szerződést szerződéssel lehetett megszüntetni, amelynek a hatálya azonos volt a végrendelet visszavonásával. Ugyanakkor a tervezet megengedte az öröklési szerződés egyoldalú visszavonását, ha a szerződésbe ezt a jogot az örökgyógy kikötötte, illetve a szerződéses örökös olyan magatartása miatt, amely egyébként a köteles rész megvonásával járna. A tervezet a halálesetre szóló ajándékozás jogintézményét a hatályos szabályozással egyezően nem ismerte el.⁴⁸¹

A tervezet szerint a hitbér kiköthető lett volna közjegyzői okiratban, és nem kellett volna a végintézkedésekre vonatkozó előírásokat betartani. Holitscher ezt a felfogást nem fogadta el, mivel a hitbér kikötésére sok esetben azért került sor, hogy az örökgyógy törvényes örökösait a köteles részre szorítsák. Az öröklés megnyílt előtt (az örökgyógy életében) a házastárs, valamint a többi törvényes örökös jogosult volt lemondani az

⁴⁸⁰ Dr. Holitscher Szigfrid: Közös végrendeletek és örökjogi szerződések a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetében. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 1904. 233. szám, 14. p.

⁴⁸¹ Dr. Holitscher Szigfrid: Közös végrendeletek és örökjogi szerződések a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetében. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 1904. 233. szám, 16–68. p.

örökrésről vagy csak a köteles részről, a végrendeleti örökös, a szerződéses örökös és a hagyományos a végintézkedésben neki juttatott vagyontárgyról. A lemondó nyilatkozatot közjegyzői okiratba kellett foglalni.

Holitscher álláspontjának alátámasztására egy ellenjavaslatokat tartalmazó tervezetet készített, amelyet a kodifikációs bizottság elé terjesztett. Az általa indítványozott javaslatok jelentőségét maga világította meg tanulmánya befejezésében.⁴⁸² A tervezet a végrendeletek alakszükségeire vonatkozó feltételeket is meg kívánta változtatni. Ezért a királyi közjegyzőkről szóló törvény, valamint a végrendeletek alaki feltételeiről szóló jogszabályok előírásait is megváltoztatta. A végrendeletek alábbi típusait ismerte el: közjegyző által készített közvégrendelet, közjegyzői letétbe helyezett végrendelet, írásbeli magánvégrendelet (holográf és allográf), szóbeli végrendelet, rendkívüli végrendelet.⁴⁸³

A közvégrendeleteknél a jogszabály a végrendelező akaratának kijelentésével nem írta elő a tanúk alkalmazását. Továbbá a tervezet érvényesnek fogadta el azt a végrendeletet, amelyben az okiratot aláírni nem képes örökgyógy nem írta alá végakarátát. Holitscher ezekkel az új szabályokkal nem értett egyet, mivel a közjegyzői eljárások célja, a közhitelesség és a tanúk alkalmazásának mellőzése az örökgyógy akaratának kijelentésénél ezt csorbítja. Az aláírásra képtelen örökgyógy esetén pedig a kézjegy rávezetésének előírását tartotta indokoltnak. A közjegyzőnél letett végrendelet esetén sem tartotta helyesnek, hogy a végrendelező a végakarata aláírása nélkül helyezhesse letétbe a végrendeletét.⁴⁸⁴ A tervezet előírta, hogy írásbeli magánvégrendeletet az tehet, aki olvasni tud, és a nevét aláírni képes volt. Holitscher egyetértett ezzel a szabályozással, ami a korábbi gyakorlat szigorítását jelentette. A szóbeli végren-

⁴⁸² „Egyfelől igyekeztem éppen a német ptkv.-ből átvett egyes rendelkezések hiányaira rámutatni, másfelől a csak házastársak és törvényes örökösök között elismerendő öröklési szerződésben oly intézmény meghonosítását voltam bátor indítványozni, melyet tudtommal a külföldi törvények egyike sem ismer.” Dr. Holitscher Szigfrid: Közös végrendeletek és örökjogi szerződések a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetében. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 1904. 233. szám, 84. p.

⁴⁸³ Dr. Holitscher Szigfrid: Végrendeleti alakszerűségek a Tervezetben. *Jogtudományi Közlöny*, 1904. 16. szám, 128–129. p.

⁴⁸⁴ Dr. Holitscher Szigfrid: Végrendeleti alakszerűségek a Tervezetben. *Jogtudományi Közlöny*, 1904. 18. szám, 142–144. p.

delet alkotásának lehetősége feleslegessé tette a rendkívüli végrendelet intézményét.⁴⁸⁵

A tervezet több esetben is foglalkozott a közokirati kényszer szabályozásával, de ez nem jelentette azt, hogy kifejezetten a közjegyzői okirat készítésének szükségességére utalt volna. A közokirat és a közjegyzői okirat közötti különbség feloldása oda vezet, hogyha a jogalkotó szándéka arra utalt volna, hogy előzetes végrehajthatóságot kívánt a feleknek biztosítani, úgy közjegyzői okirati formát ír elő. A közhitelesség és a jogbiztonság elveinek szem előtt tartása és erősítése a bíróságokkal szemben a közjegyzői intézmény szerepének növelését hozza magával. Ezért nem tartotta helyesnek Holitscher, hogy a német minta alapján a bíróságok okiratokat készítsenek az ügyfelek részére.⁴⁸⁶

A közokirati kényszer előírásának legfontosabb területe a családi jogban a házastársak közötti jogügyletek kategóriája. A tervezet a korábbi szabályokat felülírva az ingatlanátruházási, ingatlanon jogot alapító vagy átruházó és ajándékozási szerződésekre korlátozta a közokirati kényszer eseteit. Holitscher a meglévő eseteket kibővítette volna a házassági bontóperes ügyekben a gyermek elhelyezésére és tartására vonatkozó megállapodás megkötésével. A telekkönyvi ügyekben az általános közokirati kényszer bevezetése mellett érvelt. Az öröklési jog területén a közvégrendelet esetei jelentik a közokirati kényszer megvalósulását. Holitscher elégedetten állapította meg, hogy a tervezet erősítette a közokirati kényszer alá tartozó jogügyletek körét, és így növelte a jogbiztonságot.⁴⁸⁷

Baditz Lajos királyi közjegyző a polgári törvénykönyv teljes tervezetének bírálatára vállalkozott könyvében, amelynek előszavában általános érvénnyel azért bírálta a tervezetet, hogy túlságosan nagy befolyást engedett a német jog szabályainak érvényesüléséhez. Hivatkozott Zsö-

⁴⁸⁵ Dr. Holitscher Szigfrid: Végrendeleti alakszerűségek a Tervezetben. *Jogtudományi Közöny*, 1904. 23. szám, 186–187. p.

⁴⁸⁶ Dr. Holitscher Szigfrid: A közokirati kényszer szabályozása a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetében. *Királyi Közjegyzők Közönye*, 1905. 1. szám, 1–7. p.

⁴⁸⁷ „A mai jogunkban a szerződéskötés terén uralkodó túlságosan alakszabadsággal szemben a tervezet az esetenként felállított közokirati kényszerrel, anélkül, hogy a formalizmus vádja érhető, jogbiztonsági szempontból lényeges haladást jelent.” Dr. Holitscher Szigfrid: A közokirati kényszer szabályozása a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetében. *Királyi Közjegyzők Közönye*, 1905. 2. szám, 38. p.

göd Benő híres mondására, miszerint „karcú derekunkon a német civilizáció mindenét viseljük”.⁴⁸⁸ Baditz a magyar nemzeti jogfejlődés híve volt, ezért a magánjognak olyan kodifikációját látta volna szívesen, amely Werbőczytól kezdve a több évszázados magyar jogfejlődés magánjogi szabályait összefoglalta volna.

Baditz álláspontja szerint a magánjogi kódexnek minden szabályt kell tartalmaznia, így a családjogi törvényt is beépítette volna a tervezet szövegébe. Ugyancsak itt helyezte volna el a kisajátításra vonatkozó joganyagot, a hitbizományokra vonatkozó szabályokat, valamint az alapítványokra és testületekre vonatkozó főbb előírásokat. A tervezet nyelvezetét is vitatta, mivel az nem felelt meg a szabatosság és a világos stílus követelményeinek.⁴⁸⁹

A jogképeség megfogalmazását hibásnak tartotta, szerinte az ember nem a születésétől, hanem a fogantatásától lesz jogképes. A „teljeskorúság” korhatárát a tervezet a 24. életév betöltésében jelölte meg. Baditz itt is rámutatott arra, hogy a teljeskorúság kifejezés egy német tükörfordítás, a magyar jogi terminológiában csak nagykorúságról beszélhetünk. Ezzel együtt azt is megállapította, hogy indokolt lenne a korhatár leszállítása, mert a 24. életév megkövetelése túlságosan magas. A jogi személyeknél az egyesülési jog szabadsága mellett érvelt, mivel ez felelt meg a jogi hagyományoknak. A személyiség polgári jogi védelmét pedig egy helyen kell szabályozni, a vagyoni és nem vagyoni kártérítés szabályaival kiegészítve.⁴⁹⁰

A tervezet a családjog keretében a „női szabad vagyon” kategóriáját nevesíti, ami a magyar jogi népszokásoknak és jogi szabályozásnak nem felel meg. A magyar jog a vagyon-elkülönítés rendszerét követte, és a házastársakat közszerzőknek minősítette. Így a női szabad vagyon intéz-

⁴⁸⁸ Dr. Baditz Lajos: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálatja*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 5. p.

⁴⁸⁹ „A törvénykönyv határozott és világos jogszabályokat nem tartalmaz, azokból, különösen a házasságjog szakaszaiból a rendelkezés lényegét megállapítani alig lehet. A nyelvezet, különösen a szabatosság szempontjából használt műkifejezések a megfelelő német kifejezések után szóról-szóra lettek a legtöbb esetben helytelenül fordítva s a germán jelleget viselik magukon.” Dr. Baditz Lajos: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálatja*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 17. p.

⁴⁹⁰ Dr. Baditz Lajos: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálatja*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 19–34. p.

ményének bevezetése a tételes magyar jogba ütközik. A hozomány a nő különvagyonra, amit a férj a házasság tartama alatt csak kezelni jogosult. A tervezet ugyanakkor haszonélvezeti jogot alapított volna a férj számára a felesége hozományára. Akárcsak más jogi szerzők, Baditz is kifogásolta, hogy a hitbért a tervezet úgy szabályozta, hogy azt a „férj is kaphatta a feleségtől vagy mástól”. Ez a jogintézmény tartalmának teljes félreismerését jelenti. A házassági vagyonközösség szabályozásánál helyeselte, hogy a tervezet több esetben közjegyzői okirathoz foglalást írt elő érvényességi feltételként.⁴⁹¹

Baditz az örökbefogadás szabályozását is kifogásolta. Véleménye szerint a magyar joggal ellenkezik, hogy az örökbefogadáshoz igazságszolgálati miniszteri jóváhagyás szükséges. Azt is vitatta, hogy az örökbefogadási szerződésben ki lehessen kötni, hogy az örökbefogadott az örökös (örökbefogadó) vagyonából ne örököljön.⁴⁹² A dologi jog szabályozási körébe tartozó ingatlanokon való jog szabályozásánál megismételte a több közjegyző szakíró által már kifejtett követelést, miszerint közokirat vagy közjegyző által hitelesített magánokirat alapján lehet a telekkönyvbe jogot és tényeket bejegyezni, illetve feljegyezni.⁴⁹³

A tervezet szerint külön jogszabályok korlátozhatták a tulajdonjogot és a telkek elaprózódását. Baditz ezzel a felfogással vitába szállt, véleménye szerint a jogalkotónak ezzel a kérdéssel nem szabad foglalkozni, inkább a helyzethez illeszkedő adózási elvek kialakításával és az ingatlanforgalmat akadályozó hitbizományok megszüntetésével kellene az optimális birtokszerkezetet kialakítani. A szolgalmi jogok alapításánál a gazdasági szükséglet fogalmára hívta fel a figyelmet, mivel az ingatlanok értékét a kellő

⁴⁹¹ Dr. Baditz Lajos: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálata*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 35–53. p.

⁴⁹² Dr. Baditz Lajos: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálata*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 57. p.

⁴⁹³ „Telekkönyveink gyökeres újjáalakításának nélkülözhetetlen feltétele: I. A hatáskörök általános kötelező tárgyalása, II. A közokirati kényszer, III. A telekkönyvi eljárás egyszerűsítése, az előjegyzés eltörlése s a bejegyzések hivatalból fogatosítása, IV. A telekkönyvnek a birtokkataszterrel egyhangzásba hozatala s együttes vezetése akként, hogy a telekkönyv nemcsak a bevezetés helyessége, de a birtok természetességéért is szavatoljon. V. Minden telekkönyvnel egy az egész járásra kiterjedő hatáskörrel egy telekkönyvvezető mérnök alkalmazása.” Dr. Baditz Lajos: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálata*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 88–89 p.

indok nélküli szolgalmi alapítása befolyásolta. Ugyancsak szükségtelennek tartotta a felépítményi jog és a pincejog szabályozását, véleménye szerint az ingatlanforgalom követelményei ezt nem indokolták.⁴⁹⁴

A szerződések jogára a tervezet a mai napig is használt kötelmi jog kifejezést vezette be, amit Baditz azzal kifogásolt, hogy az elnevezés nem felel meg a jogintézmény tartalmának, szerinte a „kötésjog” kifejezőbb lett volna. Egyáltalán nem tetszett neki, hogy a tervezet kötelmi jog könyve helyenként a német birodalmi polgári törvénykönyv szó szerinti fordítása. A legnagyobb problémát a szerződések alakjának meghatározásánál látta, amiért a törvénykönyvi javaslat az egyszerű magánokiratot fogadta el mint általános okirati formát. Ez ellentétben állt a Baditz által is képviselt közokirati kényszer felfogásával. Szükségtelen nyelv- és fogalomújításnak tartotta, hogy a kötbér helyett szerződési bírságot indítványozott új fogalomként a tervezet e részének megszövegezője.⁴⁹⁵

Az adásvételi szerződések szabályozásánál a tervezet a mintául szolgáló német birodalmi polgári törvénykönyv által lefektetett közokirati kényszert nem vette át, csak akkor írt elő közokirati kényszert, ha az eladó az egész vagyont vagy annak egy hányadát kívánta értékesíteni. A közjegyzői okirati kényszer bevezetése melletti érvek már több alkalommal ismertetésre kerültek, itt azonban Baditz egy új momentumra hívta fel a figyelmet, hogy a telekkönyv közokirati, köznyilvántartási jellege megkívánja, hogy a telekkönyvi bejegyzés alapjául szolgáló okiratok is közokiratok legyenek. Szoros összefüggést látott a kötelező hagyatéki tárgyalás elvének kimondása, a közjegyzői okirati kényszer előírása, valamint a telekkönyv közhiteles jellegének erősítése között. Baditz a tartási és életjáradéki szerződések különválasztását szükségtelennek tartotta, mivel véleménye szerint a tartási szerződések is életjáradéki szerződések, vagyis nem ismerte fel a két szerződés tartalom szerinti megkülönböztettségét.⁴⁹⁶

⁴⁹⁴ Dr. Baditz Lajos: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálata*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 90–115. p.

⁴⁹⁵ Dr. Baditz Lajos: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálata*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 116–126. p.

⁴⁹⁶ Dr. Baditz Lajos: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálata*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 127–167. p.

Az öröklési jogi szabályok elemzése, bírálata Baditz művének központi részét képezik. Az öröklési jog alapját a családi viszonyok szabályozásában kereste. Ugyanakkor idézte Oberschall Adolfot, aki a törvénykönyv szerkesztőbizottsági ülésén a következőket mondta: „Alkothatunk bármi-féle örökösödési rendet, mindig fognak előfordulni esetek, melyekben a felállított elvek alkalmazása nem fogja kielégíteni jogérzésünket.”⁴⁹⁷ Baditz a nemzeti hagyományokon alapuló jog képviselőjeként a törvényes öröklés körében is a nemzeti alapokon nyugvó jogintézmények érvényesülését kérte számon. Számára e körben legfontosabb az ági öröklés intézménye, amelynek feltétlen érvényesülését kívánta. Ezért kifogásolta, hogy a tervezet az ági öröklést csak a nagyszülői parentélig kívánta visszavezetni. Így a házastárs törvényes öröklését a szülők ági öröklésével szemben korlátozni kívánta.⁴⁹⁸ A végrendeleti jog körében elsősorban a végrendeleti tanúk alkalmazásának nem kellő indokoltságát bírálta. A magánvégrendeleteknél 4 tanú alkalmazását tartotta szükségesnek, a közvégrendeleteknél akár a tanú nélküli okiratkészítést is megengedhetőnek tartotta.

A végrendeleti öröklés szabályozását több ponton is hiányosnak találta. A tervezet a süketnémák végrendeleteiről nem intézkedett, és a tanúk együttes jelenlétét sem követelte meg a végrendeletek készítésénél. Nem követelte továbbá, hogy a végrendeletet a tanúk együttes jelenlétében felolvassák, és nem írta elő azt sem, hogy a tanúk az örökhagyót és az általa használt nyelvet értsék. A végrendeletek alakiségének meghatározása is pontatlan volt, pl. a több lapból álló végrendelet rögzítési módjának előírása. Az érvénytelenségi okok között a végrendelezési képesség hiányát, a tévedést, a fenyegetést, valamint a kényszerítést sem sorolta fel. A közjegyző által készített végrendeletre ugyancsak több érvényességi, alakai előírás szabályozását mellőzte a tervezet. Hiányzott annak rögzítése, hogy a közjegyző milyen nyelven volt jogosult közvégrendeletet készíteni, illetve mikor volt jogosult tolmácsot alkalmazni. A közjegyző nyílt

⁴⁹⁷ Dr. Baditz Lajos: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálata*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 173. p.

⁴⁹⁸ „Dr. Schwartz az ági öröklés rendet fenntartja ugyan, de nincsen köszönet benne, mert csak a czégér az, maga a lényeg azonban más, olyan keverék, mely rendszernek nem rendszer, törvénynek pedig határozottan rossz, mivel benn minden rendszer hibái feltalálhatók, de jó oldalai egyiknek sem.” Dr. Baditz Lajos: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálata*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 179. p.

vagy zárt iratként volt köteles kezelni a letétbe helyezett végrendeletet. Hiányzott a szabályozás a külföldön tett végrendeletekről, valamint a jegyeseken és a házastársakon kívül a közös végrendelet semmisségéről.⁴⁹⁹

Baditz a hagyomány szabályozását sem tartotta kielégítőnek, mivel a tervezet a hagyományosnak csak követelési jogot engedett az örökösrel szemben. Szerinte ez az örökhagyó szabad végrendelezési akaratának kifejtésébe, a favor testamenti elvébe ütközött. A végrendelet visszavonását csak azonos okirati forma esetén tartotta megengedhetőnek, miszerint közvégrendelet nem vonható vissza magánokirattal. A tervezet az öröklési szerződéskötést csak a házastársak és a jegyesek között engedte meg, ami a hatályos joggal ellentétben állt, s az örökhagyó végrendelezési szabadságának indokolatlan korlátozását jelentette. A köteles rész fogalma helyett a törvényes örökrész szabályozását tartotta volna indokoltnak, mivel ez a jogintézmény az arra jogosultakat a törvény erejénél fogva megillette. A szabályozás nem volt teljes körű, hiszen nem rendelkezett az örökbefogadott gyermek köteles részéről. A magyar jog az ipso iure öröklési rendszeren alapul, így a hagyatékátadás bírói intézkedést nem tett szükségessé, a közhitelű ingatlan-nyilvántartás elvének fenntartása azonban megkövetelte a kötelező hagyatéki eljárás lefolytatásának előírását.⁵⁰⁰

Baditz műve összegzőképpen általános bírálatot mondott a kodifikációs bizottság munkájáról. Kifogásolta a német mintákhoz való ragaszkodást, az alapul vett BGB időnkénti szó szerinti fordítását és a nemzeti jogintézmények és jogfejlődés mellőzését.⁵⁰¹ Baditz munkája a kodifikált magyar általános polgári törvénykönyv első szövegének teljes, átfogó

⁴⁹⁹ Dr. Baditz Lajos: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálata*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 180–183. p.

⁵⁰⁰ Dr. Baditz Lajos: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálata*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 184–210. p.

⁵⁰¹ „Munkájuk nem eredeti, nem önálló alkotás, hanem másolat s a magyar jog szempontjából épp oly értékelen, mint amily értékelen lenne Werbőczy hármaskönyve akkor, ha az nem a magyar jog gyűjteménye, hanem pl. a Sachsen Spiegel fordítása volna. A T. a német birodalmi törvény elrontott utánzása, s ami benne nem fordítás, az sem magyar, hanem idegen jog keveréke, s ami jó van benne, az fordítás és német, s így joggal elmondhatjuk, hogy ez a munka a nemzeti szellemnek, a magyar jogtudománynak s a szabadírányú jogfejlődésnek sem tartalom, sem nyelvezet tekintetében dicséretére nem válik.” Dr. Baditz Lajos: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálata*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 242. p.

elemzése. Tanulmánya azonban a közjegyző szakírók, Weinmann Fülöp és Holitscher Szigfrid hasonló műveinek színvonalát nem éri el. Nagy érdeme viszont a tradicionális magyar jog Werbőczytól képviselt szellemének érvényesítésére, valamint a német és néhol az osztrák jog mérték-telen recepciójának megakadályozására irányuló szándéka.

A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének első szövege nem jutott el az országgyűlési tárgyalásig. A tervezet második szövegét az Imling Konrád igazságügyi államtitkár vezetése alatt álló kodifikációs bizottság dolgozta ki. Ezt a kinyomtatott tervezetet az igazságügyi kormányzat 1913-ban adta át a Magyar Jogászegyletnek azzal, hogy társadalmi vitára bocsássa. Az új tervezetet méltató Szladits Károly neves magánjogász azt tartotta a kodifikált szöveg fő erényének, hogy „a tervezet nem merőben konzervatív és nem is elsősorban reform kódex”.⁵⁰² Kiemelte továbbá, hogy az öröklési jog „a családiasság alaptónusára” van hangolva. Imling Konrád a tervezet második szövegének befejezését – váratlan halála miatt – sajnos nem érthette meg. Az új bizottsági elnök, Tőry Gusztáv államtitkár a jogbiztonság, a nemzeti jogegység, valamint a társadalmi és gazdasági haladás feltételeinek biztosítását várta el a kódextől.⁵⁰³ Thirring Lajos kúriai bíró kiemelte, hogy a tervezet második szövege nem egy gyökeresen új alkotás, hanem az első tervezetnek az észrevételek figyelembevételével átdolgozott szövege. Az addig bekövetkezett változások a jogrendszerben bizonyos helyeken átszerkesztést követeltek, s kimaradtak azok a rendelkezések, amelyeket időközben önálló jogszabályban már kodifikáltak.⁵⁰⁴

A polgári törvénykönyv tervezet második szövegének észrevételezését részben az idő hiánya, részben az hátráltatta, hogy ehhez a szöveghez indoklást nem írtak a kodifikátorok. A Kolozsvári Királyi Közjegyzői Kamara viszont emlékiratot készített a szöveghez, amelynek szerzője Kőrössy Bertalan akkori beszercei királyi közjegyző volt. Az emlékirat egyetlen témát emelt ki a tervezet szövegéből, a közjegyzőket különösen

⁵⁰² Dr. Szladits Károly: A polgári törvénykönyv tervezetének második szövege. *Jogtudományi Közöny*, 1913. 22. szám, 185. p.

⁵⁰³ Dr. Tőry Gusztáv: A polgári törvénykönyv tervezete második szövegének általános méltatása. *Jogtudományi Közöny*, 1913. 22. szám, 187. p.

⁵⁰⁴ Dr. Thirring Lajos: A Tervezet második szövegének alapelvei. *Jogtudományi Közöny*, 1913. 22. szám, 188–190. p.

érintő közzérendeletekre vonatkozó szabályokat.⁵⁰⁵ A tervezet második szövegének idején hatályban lévő szabályok szerint közzérendeleket csak a királyi közjegyzők és a királyi járásbírók előtt tehettek a végrendelezők, vagy nyílt írásbeli végrendelet formájában vagy a nyílt írásbeli magánvégrendeletnek közokirat minőségével való felruházásával. Az irányadó kúriai bírósági gyakorlat és az 1884. április 25-i teljes ülésen hozott határozat szerint a járásbírók kivételesen vehettek fel magánvégrendeletet.⁵⁰⁶ Kőrössy szerint ezt a gyakorlatot az egyöntetűség érdekében a jogszabályba is át kellene ültetni azzal, hogy a járásbírók kivételesen, kiegészítő hatáskörben vehetnének fel végrendeletet, amelynek okiratba foglalásánál a közjegyzőkre vonatkozó alaki előírások lennének az irányadók. Lehetőség volt arra is, hogy a végrendelező a magánvégrendeletét a közjegyzőnél jegyzőkönyv felvételével személyesen letétbe helyezze, vagy végintézkedését postán a közjegyzőnek elküldje. A közjegyzői ügyforgalomból nyert adatokból egyértelműen kiderült, hogy a közjegyzői okiratba foglalt végrendeletek száma mintegy tízszerese volt a letétbe helyezettnek. A tervezet ezt a két formát (közzérendelet és közjegyzői letétbe helyezett írásbeli magánvégrendelet) ismeri el, azonban a szóbeliség elvét erősíti azáltal, hogy a végrendelezőnek a teljes végakarátát kell szó szerint elmondani a közjegyző, a tanúk és más közreműködők előtt.

Kőrössy a szóbeli végrendelet alkotásához is közjegyzői közreműködést látott indokoltnak. A közjegyző a végrendelező utolsó akaratát jegyzőkönyvben, ténytanúsítvány formájában rögzítené.⁵⁰⁷ Magára a közzérendeletekre vonatkozó formai előírásokat viszont nem a polgári törvénykönyvben, hanem külön jogszabályban rögzítette volna, éspedig a közjegyzői rendtartásban. Álláspontját azzal indokolta, hogy a közjegyzői okiratokra vonatkozó alaki előírások is a közjegyzői rendtartásban van-

⁵⁰⁵ Dr. Kőrössy Bertalan: *Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv tervezetének közzérendeletek tételéről szóló második szövegéhez. A kolozsvári kir. közjegyzői kamara emlékirata*. Beszterce, 1913, Botschar Tivadar könyvnyomdája, 66 p.

⁵⁰⁶ Dr. Kőrössy Bertalan: *Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv tervezetének közzérendeletek tételéről szóló második szövegéhez. A kolozsvári kir. közjegyzői kamara emlékirata*. Beszterce, 1913, Botschar Tivadar könyvnyomdája, 5–6. p.

⁵⁰⁷ Dr. Kőrössy Bertalan: *Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv tervezetének közzérendeletek tételéről szóló második szövegéhez. A kolozsvári kir. közjegyzői kamara emlékirata*. Beszterce, 1913, Botschar Tivadar könyvnyomdája, 13–18. p.

nak szabályozva, így indokolt lenne, hogy a végrendeletekre vonatkozó alaki előírásokat is a közjegyzői törvényben szabályozzák. Az alaki és eljárási szabályok általában gyorsabban változnak a magánjogi normáknál, ezért sem szerencsés azokat a magánjogi kódexben kodifikálni. A tervezet változtatni kívánt az addigi gyakorlaton, és a tanúk, illetve az összes közreműködő állandó és folytonos jelenlétét kívánta meg akkor, amikor a végrendelező a végakarátát előszóval előadta, és amíg a közjegyző a végakaratot írásba foglalta. A végrendelező végakarátát a felolvasást követő elfogadó kijelentése is tanúsította, így Kőrössy szerint ennél szigorúbb előírást bevezetni szükségtelen volna.⁵⁰⁸ A közvégrendeletek alaki előírásainak megszorítása pedig azzal a következménnyel járhat, hogy a jogkereső közönség a formai előírásokkal túlterhelt közvégrendeletek helyett magánvégrendeleteket készít.

Kőrössy a közjegyzőnél letett végrendelet érvényességére is felhívta a figyelmet. A letétbe helyezett végrendelet érvényességét a közjegyző sem alakilag, sem tartalmilag nem vizsgálhatja. Kőrössy és a Kolozsvári Királyi Közjegyzői Kamara amellet foglalt állást, hogy a tanúk alkalmazását mellőzni kellene akkor, ha azt a végrendelező kívánja, és a végrendelet nyelvén írni és olvasni képes, és két tanú vagy egy másik közjegyző előtt már kijelentette, hogy az okiratot előtte már felolvasták, és a végrendeleti okirat minden ívét a tanúkkal és a közjegyzővel együtt aláírja.⁵⁰⁹ A képviselt álláspont azt jelentette, hogy a közjegyzők a végrendelet alkotására előírt alakiságok megtartása vagy enyhítése mellett foglaltak állást. A végrendeletekre vonatkozó szabályozás újraalkotása ismét felvetette a nyelvi jogosítvány és a végrendelet nyelvének kérdését. Mivel a közjegyző – az adott nyelvi jogosítvány birtokában – készíthetett a végrendelező által értett nyelven végrendeletet, de az okirat bevezető és záradéki részét magyar nyelven kellett megírnia, ez sok esetben hátrányt jelentett a végrendelezőnek. Kőrössy ezért arra tett javaslatot, hogy a teljes végrendeleti okirat a végrendelező által értett nyelven készüljön,

⁵⁰⁸ Dr. Kőrössy Bertalan: *Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv tervezetének közvégrendeletek tételéről szóló második szövegéhez. A kolozsvári kir. közjegyzői kamara emlékirata.* Beszterce, 1913, Botschar Tivadar könyvnyomdája, 20–29. p.

⁵⁰⁹ Dr. Kőrössy Bertalan: *Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv tervezetének közvégrendeletek tételéről szóló második szövegéhez. A kolozsvári kir. közjegyzői kamara emlékirata.* Beszterce, 1913, Botschar Tivadar könyvnyomdája, 30–39. p.

és külön érvényességi feltételként két olyan tanút kellene alkalmazni a végrendelet felvételéhez, aki az okirat nyelvét érti, és az egyik tanú az okirat nyelvén írni és olvasni is tud.⁵¹⁰

A tervezet egyik hiányossága volt e körben, hogy a végrendelező személyazonosságát igazoló azonossági tanúkról nem rendelkezett. Az emlékirat szerint az azonossági tanúkkal szembeni egyetlen elvárás az, hogy csak a végrendelező személyazonosságának tanúsítását kell bizonyítaniuk. Kőrössy bírálta, hogy a tervezet a tolmácsnak milyen jogokat biztosít abban az esetben, ha a közjegyző igénybe veszi a végrendelet alkotásánál, mivel a tanúk a végrendelező által beszélt nyelvet nem értik. Ez azért kifogásolható, mert a nyelvi jogosítvánnyal rendelkező közjegyző felelt az okirat elkészítéséért, míg a tolmács, mint közreműködő személy nem tartozott felelősséggel az okirat alaki és tartalmi követelményeinek betartásáért. A tervezet szerint a közjegyzői okirat formájában elkészített végrendeletet is viaszpecséttel lezárt borítékba kellett helyezni és őrizni. Ez az előírás nem vette figyelembe azt a gyakran előforduló tényt, hogy később is kellett kiadni hiteles kiadványt a rendelkező részére, illetve egy esetleges irodavizsgálat alkalmával nem lehetett a végrendelet tartalmát ellenőrizni.⁵¹¹

A községi jegyzők okiratszerkesztő tevékenységének visszaszorítása, a magánvégrendeletekből keletkező perek számának csökkentése indokoltá tenné a közvégrendeletek körének bővítését. Kőrössy szerint különösen az írni-olvasni nem tudók, a vakok, a süketek és süketnémák végrendeleteire kellene előírni a közvégrendelet tételét. Teljesen más indokok alapján, de a házastársak és a jegyesek végrendeleteire is a közokirati formát írta volna elő, mivel a közjegyzői törvény ebben a körben kötött vagyoni jogi ügyletekre előírta a közokirati formát.⁵¹²

⁵¹⁰ Dr. Kőrössy Bertalan: *Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv tervezetének közvégrendeletek tételéről szóló második szövegéhez. A kolozsvári kir. közjegyzői kamara emlékirata.* Beszterce, 1913, Botschar Tivadar könyvnyomdája, 47. p.

⁵¹¹ Dr. Kőrössy Bertalan: *Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv tervezetének közvégrendeletek tételéről szóló második szövegéhez. A kolozsvári kir. közjegyzői kamara emlékirata.* Beszterce, 1913, Botschar Tivadar könyvnyomdája, 54–55. p.

⁵¹² Dr. Kőrössy Bertalan: *Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv tervezetének közvégrendeletek tételéről szóló második szövegéhez. A kolozsvári kir. közjegyzői kamara emlékirata.* Beszterce, 1913, Botschar Tivadar könyvnyomdája, 62–63. p.

Kőrössy munkája, a Kolozsvári Királyi Közjegyzői Kamara emlékirata, minden elméleti fejtegetést és jogi összehasonlítást mellőzve, gyakorlati megfontolásokat tartalmazva tett ajánlásokat a szerkesztőbizottság tagjainak. Művének érdeme, hogy a polgári törvénykönyv tervezetének észrevételezése közben felhívta a figyelmet a közjegyzői rendtartás egyes elavult rendelkezéseinek módosítására, illetve a szabályozás körébe tartozó normák jogrendszeren belüli elhelyezkedésére.

Baditz Lajos királyi közjegyző a Magyar Királyi Közjegyzők Országos Egyesületének megbízásából írta meg észrevételeit a polgári törvénykönyv javaslatának második szövegéhez az öröklési jogi könyvébe. Baditz az egyet 1914. február 22-i ülésén kapott felkérést a tanulmány elkészítésére, aki a rendelkezésre álló egy év alatt csak az öröklési jogi rész megírására vállalkozott.⁵¹³ Baditz Lajos a már megismert tradicionális jogi felfogása birtokában az idegen jogi hatások kiküszöbölésével, a jogi népszokások figyelembevételével látott neki feladatának.⁵¹⁴

Az öröklési jog általános rendelkezéseinél a tervezet külön sorolta fel az érdemtelenég (érdemtelenség) és a kifogás eseteit. Baditz szerint az érdemtelenég intézményét a régi magyar jog nem ismerte, ezért csak a kizáró okokat kellene szabályozni. Az örökségről való lemondást a hatályos jog alapján úgy akarta szabályozni, hogy a lemondás a lemondó örökösére is kiterjedjen, és nem fogadta el a lemondás korlátozásának lehetőségét sem.⁵¹⁵ A törvényes örökösök körében szabályozni kívánta a törvénytelen gyermek öröklését, akire Baditz a „házasságon kívüli” jelzőt kívánta alkalmazni. Szerinte az apai elismerő nyilatkozat vagy a bíróság tartásdíjra kötelező ítélete sem elég az öröklési kapcsolat keletkezéséhez,

⁵¹³ Baditz Lajos: *Az öröklési jog a polgári törvénykönyv törvényjavaslatából*. [Budapest, 1915], Uránia Könyvnyomda, 112 p.

⁵¹⁴ „Midőn tehát e megbízásnak eleget teszek, a törvénykönyv javaslatának bírálatalánál s intézkedéseire tett észrevételeknél elsősorban a létező jogra, a törvény világosságára, érthetőségére s arra is tekintettel kellett lennem, hogy a törvényjavaslatba foglalt szabályai mennyiben töltik be azon hivatásukat, hogy a jogbiztonságot, a nemzeti jogegységet, a társadalmi és gazdasági fejlődést szolgálják.” Baditz Lajos: *Az öröklési jog a polgári törvénykönyv törvényjavaslatából*. [Budapest, 1915], Uránia Könyvnyomda, 7–8. p.

⁵¹⁵ Baditz Lajos: *Az öröklési jog a polgári törvénykönyv törvényjavaslatából*. [Budapest, 1915], Uránia Könyvnyomda, 14–15. p.

ehhez az apa (örökhagyó) közjegyzői okirati formában tett elismerő nyilatkozata szükséges.⁵¹⁶

Korábbi felfogását fenntartva Baditz kiállt az ági öröklés intézménye mellett, mivel a nemzeti jog egyik alapintézményének tekintette. Így kifogásolta, hogy a tervezet az ági öröklési rendet csak két parentélára korlátozta.⁵¹⁷ Az özvegyi jogot olyan intézménynek tekintette, amely kiegészíti az ági öröklés szabályait. Baditz véleménye szerint az özvegyi jog családjogi intézmény, amelynek alapja a férj feleségtartási kötelezettsége. Az özvegyi jog tartalmilag a hagyatéki vagyon feletti haszonélvezeti jogot jelenti.⁵¹⁸

A végrendelezési képesség korlátozását a tervezet a 16. évben állapította meg. Baditz ezzel szemben a hatályos jogi szabályozás 12. éves korhatár további alkalmazása mellett érvelt. Álláspontja szerint a kiskorú személy csak közvégrendeletet alkothatt, így az életkornak csak kisebb jelentősége van a végrendelezési képesség meghatározásánál. A közvégrendeletek szabályozásánál azt a közvégrendelet-tételi módot vitatta, hogy a végrendelező letétbe helyezéssel is alkothatt közvégrendeletet. Ebben álláspontja Kőrössy Bertalan ismert állásfoglalásával egyezett. Viszont nem fogadta el Kőrössy nézeteit a közvégrendelet közjegyző előtti szóval történt kijelentésével kapcsolatban, ugyanis ettől a végrendelet az előírt alakosságok betartásával készült közvégrendelet lesz. A tolmács szerepének felértékelését a tanúkkal szemben a közvégrendelet alkotásánál nem helyeselte, mivel az előírások betartásáért a közhitelességet ellátó személy a felelős. Jogosan bírálta a tervezetnek a végrendeletek keltezésének hiányára írt megengedő szabályát, miszerint a téves keltezés az okirat érvényességét nem érinti. Véleménye szerint a végrendelet keltezésének hiánya abszolút érvénytelenségi oknak minősül. A szóbeli vég-

⁵¹⁶ Baditz Lajos: *Az öröklési jog a polgári törvénykönyv törvényjavaslatából*. [Budapest, 1915], Uránia Könyvnyomda, 16. p.

⁵¹⁷ Baditz Lajos: *Az öröklési jog a polgári törvénykönyv törvényjavaslatából*. [Budapest, 1915], Uránia Könyvnyomda, 21–22. p.

⁵¹⁸ „Az özvegyi jog csak egy lehet s nem más és más a haszonélvezet tárgya szerint; tehát az özvegyi jog, mely nem egyéb, mint a férj tartási kötelezettségének halál esetére szóló egyenértéke, az özvegyet, mint törvényből folyó követelési jog, akár legyen örököse a hagyaték, akár nem, úgy a hagyaték, mint az ági hagyomány haszonélvezete tekintetében mindenkor megilleti.” Baditz Lajos: *Az öröklési jog a polgári törvénykönyv törvényjavaslatából*. [Budapest, 1915], Uránia Könyvnyomda, 24. p.

rendeletet mint kivételes jogintézményt fenn kívánta tartani. Az általa javasolt szabályokat egy ellenjavaslatban, jogszabálytervezet formájában is megfogalmazta.⁵¹⁹ E tervezet jelentőségét növelte, hogy ellentétben a bizottsági tervezet alkotóival az általa javasolt szöveghez indoklást is fűzött.

A végrendelet hatálytalanságának eseteinél kifejezte azt a véleményét, hogy mivel egy végrendeletet bármikor meg lehet támadni, a jogszabályalkotónak azokat az eseteket kell szabályozni, amikor a végrendeletet érvényteleníteni kell. A jogbiztonság magasabb szintjének eléréséhez kívánatosnak tartotta, hogy az írásbeli magánvégrendeletek és szóbeli végrendeletek utólagos jegyzőkönyvbe foglalásával helyezték közjegyzői őrizetbe ezen okiratokat. A végrendeletek visszavonására pedig azon okirati forma kikötését tartotta indokoltnak, amelyben az eredeti végintézkedés készült.

A végrendeleti végrehajtó – német minta szerinti – intézményének bevezetését ellenezte, szerinte a hagyatékok kötelező tárgyalásának elve szükségtelemmé teszi a magyar jogtól idegen intézmény alkalmazását. Garanciális okokból a közös végrendelet alkotását csak közvégrendelet formájában tette volna lehetővé, mivel az írásbeli magánvégrendeletek alkotásánál előfordulhat, hogy az egyik végrendelkező befolyásolja a végrendelkező házasársát. A kölcsönös végrendelkezés visszavonásánál pedig a királyi közjegyző ténytanúsítási hatáskörét kötötte volna ki.

A köteles rész intézményének szabályozásánál Baditz azt kifogásolta, hogy a tervezet a köteles részt követelési jogként szabályozta, holott az ténylegesen a magyar polgári jog szerint egy öröklési jogcím. Vitába szállt Grosschmid Béni köteles részre vonatkozó felfogásával és a köteles rész számításának általa javasolt módjával. Ez az ellenvéleménye érintette a letudás és a megajándékozott köteles részre vonatkozó szabályokat is.⁵²⁰

⁵¹⁹ Baditz Lajos: *Az öröklési jog a polgári törvénykönyv törvényjavaslatából*. [Budapest, 1915]. Uránia Könyvnyomda, 25–51. p.

⁵²⁰ „Ami már most a köteles résznek a hagyatékból történő kielégítését illeti, mai bírói gyakorlatunknak is megfelelő azon elvi álláspontot tartjuk helyesnek, hogy a köteles részre jogosult úgy a neki rendelt hagyományt, valamint a neki jutó korlátolt vagy terhelt örökséget is elfogadni tartozik, de annak köteles része erejéig kiegészítését követelheti: a korlátolás vagy terhelés pedig a köteles rész erejéig ipso jure hatálytalan.” Baditz Lajos: *Az öröklési jog a polgári törvénykönyv törvényjavaslatából*. [Budapest, 1915]. Uránia Könyvnyomda, 83. p.

A magyar öröklési jogban fennálló ipso iure öröklés elvét következetesen végigvive az örökös bi zonyítvány bevezetését elvetette, helyette a minden hagyaté k esetén kötelezően lefolytatandó hagyatéki eljárás előírását javasolta. Véleménye szerint a hagyatéki eljárás bizonyítékot nyújt a hagyatéki hitelezők részére, közhitelűen állapítja meg az örökös minőséget, biztosítja az állam érdekeit, növeli a nyilvánkönyvi rendszer közhitelességét, és a közjegyző eljárása feleslegessé teszi a zugrászok közreműködését.

Baditz értékelése szerint a tervezet nem tudta megvalósítani azt a célt, hogy kodifikálja a nemzeti jogi hagyományokon alapuló magyar öröklési jogot. A német jogi normák átvételével helyenként olyan intézményeket kívánt a kodifikációs bizottság megvalósítani, amelyek nem feleltek meg a magyar jogi gondolkodásnak és bírósági gyakorlatnak. Baditz munkája a polgári törvénykönyv tervezete második szövegének legátfogóbb közjegyzői szakírói érvelése. A nemzeti jog hagyományos megoldásait kérte számon a jogszabálytervezeten, ezért értékelése nem olyan konstruktív, mint a Holitscher Szigfrid hasonló tárgyú munkáiban kifejtett elvek.

Holitscher Szigfrid a végrendeleti öröklés bizottsági szövegéhez fűzött észrevételeket, szorosán a bizottsági tervezet egyes szakaszaikhoz kapcsolta. Kisebb pontosításait, esetleges ellenjavaslatait indoklással látta el. A végrendelet tételénél, az idegenkezű végrendeleteknél a géppel való írást elfogadhatónak tartotta. A tolmács alkalmazását aggályosnak gondolta akkor, ha a végrendelkező a magyar nyelvet nem értette, a közjegyző pedig a végrendelkező által értett nyelvre nem rendelkezett nyelvi jogosítvánnyal. Véleménye szerint ez esetben a helyes eljárás az, ha a végrendelet a végrendelkező által értett nyelven készül, de a közjegyző az eljárásnál magyar nyelvű jegyzőkönyvet vesz fel.⁵²¹ A közjegyzői letétbe helyezett végrendeletek szabályozásánál a tervezet a német polgári törvénykönyv szövegét követi, kifogásolja azonban, hogy a végrendelet is lezárt borítékban kerüljön őrzésre. A többi közjegyzői szakírótól eltérően elfogadta a közjegyző előtt történő szóbeli végrendelet tételének lehetőségét, amikor a közjegyző két tanú közreműködésével jár el, és a végrendelkező végakarátát jegyzőkönyvben rögzíti. A tervezet pontatlan fogalmazása helyett a közös örökrész, illetve a növedé k jog

⁵²¹ Dr. Holitscher Szigfrid: *Végrendeleti öröklés. Magyar Jogászegyleti Értekezések*. Új folyam. XI. kötet, Budapest, 1915. január–június, 62. p.

fogalmára új normatív javaslatot tett.⁵²² Baditztól eltérően egyetértett az utóörökös nevezés intézményével is. Az utóörökös nevezése mind a hagyatéki egészére, mind a hagyatéki egy részére vonatkozhat Holitscher felfogása szerint. Mivel a tervezet a hagyomány fogalmát használta, de nem definiálta, ezért Holitscher szabályozási mintát adott a jogszabályalkotók számára.⁵²³

Holitscher Szigfrid észrevételei a polgári életformát és mintát követik, nem veti el eleve a német jogi mintákat, hanem megértve és továbbfejlesztve az alapul vett jogi normákat kívánt a magyar jogi szabályozásnak javaslatokat adni. A holograf végrendeletekről szóló tanulmányában kifejtette, hogy az alakiságok előírása biztosítja ugyan a jogbiztonság elérését, de a túlzott formai követelmények gátolhatják a végrendelezőt végakaratainak kifejezésében. A holograf végrendelet intézménye azt a veszélyt is magában rejt, hogy a végrendelező bármilyen akaratkifejezését végrendeletnek kell tekinteni. Az utólagos hamisítás veszélyét kiküszöbölő, ha a végrendelező az okiraton kijelenti, hogy „ez az ő végakarata”, illetve ha az így készített végrendeleteket közjegyzői letétbe helyezik. Ezzel az előírással Holitscher nem értett egyet, mivel az megegyezett volna a közjegyzői letétbe helyezett végrendeletek előírásaival.⁵²⁴

A polgári törvénykönyv 1913-ban kidolgozott második tervezetének tárgyalásán a képviselőház egy 50 tagú bizottságot küldött ki, amely, figyelembe véve a jogi szakírók javaslatait és észrevételeit, munkáját 1915 elejére befejezte. Az előkészítő bizottság a második szöveget annyira át-

⁵²² „Ha az öröklagyó többeket azzal a szándékkal nevezett örököséivé, hogy a törvényes öröklés kizárva legyen és az örökösársak közül valamelyik az öröklésből kiesik: a kicső örökösárs örökrésze is a többi örökösársakat illeti örökrészeik arányában (növedékjog). Ha az örökösársak meg nem határozott, vagy egyenlő hányadokra vannak kinevezve, kétség esetében azt kell tartani, hogy az öröklagyó a törvényes öröklést ki akarta zárni.” Dr. Holitscher Szigfrid: Végrendeleti öröklés. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*. Új folyam. XI. kötet. Budapest, 1915. január–június, 84. p.

⁵²³ „Az öröklagyó végrendelettel valakinek a hagyatékából vagy annak terhére, anélkül, hogy őt örökössé nevezné, hagyományul rendelhet vagyontárgyat vagy bármely vagyonértékű szolgáltatást, amely kötelmi viszony tárgya lehet... A hagyomány a hagyományosnak követelési jogot ad a hagyománnyal terhelttel szemben a hagyomány tárgyának szolgáltatására.” Dr. Holitscher Szigfrid: Végrendeleti öröklés. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*. Új folyam. XI. kötet. Budapest, 1915. január–június, 102. p.

⁵²⁴ Dr. Holitscher Szigfrid: A holograf végrendelet a Ptk. bizottsági szövegében. *Jogtudományi Közöny*, 1916. 16. szám, 143–144. p.

dolgozta, hogy a továbbiakban azt kívánták megtárgyalandó javaslatként kezelni.

Charmant Oszkár 1917. január 20-án előadást tartott a Magyar Jogászegylet ülésén, Az örökösödési eljárás a Ptk. törvényjavaslatában címmel, amelyben közjegyzői szemszögből értékelte a Ptk. idevágó rendelkezéseit.⁵²⁵ Charmant a hagyatéki eljárás történeti fejlődését értékelve megállapította, hogy az eljárási szabályok az idegen jogi befolyásnak köszönhetően jelentősen eltorzultak. Kijelentette, hogy míg az eljárási jog az osztrák mintát követte, addig az anyagi jog a magyar jogfejlődés autonóm útján járt. Így a polgári törvénykönyv egyik feladata éppen az lett volna e sajátos szemszögből, hogy a hagyatéki eljárás szabályait visszatérítse a magyar jogi elveket tükröző normákhoz.⁵²⁶

A törvénykönyv az Örökség megszerzése című fejezetében vegyítette az anyagi és eljárásjogi alapelveket, emellett a részletes szabályozást külön jogszabályra bízta. Az öröklési bizonyítványt a tervezet fenntartotta a kisebb értékű ügyletekre. Ilyen esetekben a hagyatéki bíróság adta ki a végzést, a közjegyző közreműködése nélkül. Több olyan intézmény is fennmaradt a tervezetben, amelynek fenntartását csak a jogi tradíciók továbbélése indokolta. Ilyen volt például a végrendeletek kihirdetésének intézménye, amelyet Charmant szerint mellőzni lehetett volna, mint önálló eljárási szakaszt, mivel a közjegyző a hagyatéki tárgyalása során a végrendelet tartalmát szükségképpen közli az örökösökkel. A javaslat hibája volt, hogy nemcsak az érvényes, hanem a visszavont végrendeletet is ki kellett hirdetni a bíróságnak. Charmant és a közjegyzők törekvése arra irányult, hogy az osztrák jogtól való függést lazítva a német jogi megoldások részleges átvételével alakítsák ki a magyar jog nemzeti karakterét. Az öröklési bizonyítvány tartalmát csak az örökös öröklés jogának és örökrészenek nagyságára vonatkozó rendelkezések megadásában kí-

⁵²⁵ Dr. Charmant Oszkár: Az örökösödési eljárás a Ptk. törvényjavaslatában. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*. Új folyam. XIII. kötet. Budapest, 1917. január–június, 35–73. p.; *Királyi Közjegyzők Közönye*, 1917. 5–6. szám, 87–96. p., 1918. 1. szám, 1–10. p.

⁵²⁶ Dr. Charmant Oszkár: Az örökösödési eljárás a Ptk. törvényjavaslatában. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*. Új folyam. XIII. kötet. Budapest, 1917. január–június, 42–44. p.

vánták meghatározni.⁵²⁷ Charmant az örökési bizonyítványok kiadását a közjegyzők hatáskörébe kívánta adni, mivel az örökési bizonyítvány jogi természetét tekintve nem más, mint a közjegyző hatáskörébe egyébként utalt ténytanúsítás. Charmant előadása a programalkotó közjegyzői vezető stílusjegyeit hordozza magában, tárgyi tudását, a kontinentális jogokban szerzett jártasságát alárendeli annak a célnak, hogy hallgatóságát meggyőzze.

A királyi közjegyzők a magánjogon kívül a polgári peres eljárás kodifikációját is figyelemmel kísérték. A már korábban megismert magánjoggal foglalkozó közjegyzői szakírók, mint Weinmann Fülöp és Holitscher Szigfrid e téren is gazdagították értékes tanulmányaikkal a jogi szakirodalmat. A polgári perrendtartás javaslata a sommás eljárásról szóló törvény rendelkezéseit is újrakodifikálta. Az eredeti jogszabálysöveg az okiratoktól azt követelte, hogy a követelés létrejöttét és mennyiségét bizonyítsa, a javaslat ezzel szemben azt is megkövetelte, hogy „a kereset megállapításához szükséges egyéb összes ténykörülmenyeket is bizonyítsa”.⁵²⁸ A sommás eljárásoknál nem volt tisztázott az eljáró bíróság hatáskörének rendezése. Ingatlan haszonbérletével összefüggésben a királyi járásbíróság, míg az ingóságok haszonbérletével kapcsolatban a törvényszékek jártak el. A magyar polgári perrendtartás javaslata eltérően az osztrák és a német jogi felfogástól szövegében szabályozta a bizonyítási teher normáit. A bizonyítási teher fő szabálya az volt, hogy a bizonyítás azt a felet terhelte, akinek érdekében állt, hogy a bíróság az állított tényt valósnak tekintse.⁵²⁹ Ennek ellentmondott az, hogy a bíró hivatalból is lefolytathatta azt a bizonyítást, amit a határozathozatalához szükségesnek látott. Weinmann ezt a szabályozást elégtelennek tartotta, mivel nem adott eligazítást arra, hogy az általa előadott tények köréből melyik tény valóságát kell bizonyítani. Weinmann a külföldi jogok kodifikációs mintája alapján arra a következtetésre jutott, hogy a jogbizton-

ság elvének érvényesítése miatt a rendelkezést célszerű lenne kihagyni a Pp. tervezetéből.⁵³⁰

Az okiratok, ezen belül a közokiratok bizonyító erejének kérdése közvetlenül érintette a közokiratok egyik altípusát képező közjegyzői okiratokat szerkesztő királyi közjegyzőket. A polgári perrendtartás a szabályszerű alakítások betartásával készült közokiratokat „bizonyító erővel” ruházta fel.⁵³¹ A közokirat a polgári peres eljárás rendszerében azzal a többlet joghatással bír a magánokirattal szemben, hogy törvényi vélelem keletkezett a valóságára és az eredetisége mellett. A Pp. szabálya szerint a közokirathoz alak és tartalmi bizonyítási joghatás kapcsolódott. A tartalmi bizonyítási joghatás, illetve „erő” azt jelentette, hogy nemcsak a jogügylet megtörténtét, hanem annak tartalmi valóságát is igazolta az okirat. A közjegyzői okirat a jogügylet írásba foglalásán túl még az alakítások betartásának közjegyzői ténytanúsítását tartalmazta. A közokiratoknak két fő fajtáját különböztette meg a polgári perrendtartás, a rendelkező és a tanúsító közokiratokat.⁵³² A közokirattal szemben is kifejlesztette a bírósági gyakorlat az ellenbizonyítás lehetőségét. Az ellenbizonyítás a közokirat tartalmára vonatkozott, és nem jelentette az okiratban foglalt tények valótlanságának bizonyítását. Az ellenbizonyítás nem egy másik közjegyzői okirattal történik, mivel két egymással konkuráló okirat egymás hatályát lerontja, és így nem fogadható el bizonyítéknak.⁵³³

Holitscher Szigfrid a váltóóvás reformjáról szóló tanulmányában általános élel világította meg a polgári kor magánjogának azt a jellegzetességét, hogy a magyar jog a német jogot követte a szabályozásában. Németországban be kívánták vezetni a Belgiumban már korábban alkalmazott postaóvás intézményét, vagyis az óvások bonyolítását laikusok kezébe kívánták adni. Ez abból a leegyszerűsítő, egyben pedig alaptalan felfogásból alakult ki, hogy a váltóóvások felvételében nincsen jogi ismeretre

⁵²⁷ Dr. Weinmann Fülöp: Szépséghibák a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslathoz. *Jogtudományi Közöny*, 1902. 46. szám, 382–384. p.

⁵²⁷ Dr. Charmant Oszkár: Az örökösödési eljárás a Ptk. törvényjavaslatában. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*. Új folyam. XIII. kötet. Budapest, 1917. január–június. 55. p.

⁵²⁸ Dr. Weinmann Fülöp: Szépséghibák a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslathoz. *Jogtudományi Közöny*, 1902. 38. szám, 314–315. p.

⁵²⁹ Dr. Weinmann Fülöp: Szépséghibák a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslathoz. *Jogtudományi Közöny*, 1902. 46. szám, 383. p.

⁵³¹ Dr. Holitscher Szigfrid: A közokirat bizonyító ereje a polgári perrendtartásban. (Fő- és ellenbizonyítás.) *Jogállam*, 1915. 1–2. szám, 103–110. p.; *Királyi Közjegyzők Közönye*, 1915. 6. szám, 159–166. p.

⁵³² Dr. Holitscher Szigfrid: A közokirat bizonyító ereje a polgári perrendtartásban. (Fő- és ellenbizonyítás.) *Jogállam*, 1915. 1–2. szám, 107. p.

⁵³³ Dr. Holitscher Szigfrid: A közokirat bizonyító ereje a polgári perrendtartásban. (Fő- és ellenbizonyítás.) *Jogállam*, 1915. 1–2. szám, 110. p.

szükség. A postaóvás rendszerének bevezetése abból a feltevésből indult ki, hogy a váltó birtokosa – az összes váltójogi ismeretek birtokában – az óvásra vonatkozó előzetes utasításait meg tudta adni. Az ügyfeleket a tervezett elképzelés oly módon is hátrányos helyzetbe hozta volna, hogy a posta, illetve végső soron az állam kisebb kártérítési felelősséggel tartozott volna az ügyfeleknek a közjegyzőnél.⁵³⁴

Az óvás közjegyző által bonyolított ténytanúsítási eljárásának ügyviteli menetét azzal lehetne egyszerűsíteni, hogy a váltóra vezetett óvási nyilatkozat és a jegyzőkönyv megszüntetésével csak a váltóóvási könyvet rendszerezésük. Egy, az ügyértékhez igazodó díjskála pedig az ügyfeleknek gazdaságosabbá tenné a közjegyzők igénybevételét a váltóóvási eljárásban. Holitscher végkövetkeztetése az volt, hogy nem a váltóóvást lebonyolító szervezetet kellene megváltoztatni, hanem a váltóóvás feltételeit megreformálni.⁵³⁵ A váltótörvény tervezete már a postaóvás intézményét elvetette, és az óvást a váltókereset megindításának előfeltételeként szabályozta a hágai egységes váltószabályzat rendelkezéseivel összhangban.

A váltóóvás tanúsítja a váltó bemutatását, az üzletben vagy a lakásban a váltó felmutatását és a váltóóvás időpontjának meghatározott idejét. Ugyanakkor a váltóóvás tartalmi előírásainak nemcsak a váltótörvény, hanem a polgári perrendtartás előírásait is ki kellett elégíteni, mivel a váltóóvások felvétele előfeltételét képezte a váltójogi keresetek megindításának. Ebből az aspektusból lehet, hogy egy váltótörvény szerint érvényesen felvett óvás nem felel meg a polgári perrendtartás előírásainak. Holitscher megismételte indítványát, hogy az óvásokat kizárólag a váltóóvás-könyvbe vezessék be, mivel a váltóra történt rávezetés, valamint a jegyzőkönyvezés az ügyfelek költségeit gyarapítja csak.⁵³⁶ A váltótörvény tervezete a királyi közjegyzőség bevezetésével megszüntetett váltójegy-

⁵³⁴ Dr. Holitscher Szigfrid: A váltóóvás reformja. *Jogtudományi Közöny*, 1906. 17. szám, 143–144. p.

⁵³⁵ „Nem az óvatoló közeg megválasztásában, hanem elsősorban maga az óvás feltételeinek és kellekeinek megállapításában van szükség reformokra és kell sok feleslegesnek kiküszöbölésére, lehető egyszerűsítésre és olcsóbbá tételre törekedni. Magát az óvást, mint a váltó természetéből szükségképpen következő bemutatás kizárólagos bizonyító eszközét teljesen eltörölni nem lehet.” Dr. Holitscher Szigfrid: A váltóóvás reformja. *Jogtudományi Közöny*, 1906. 19. szám, 155–156. p.

⁵³⁶ Dr. Holitscher Szigfrid: A váltóóvás az új magyar váltótörvény-tervezet szerint. *Jogtudományi Közöny*, 1913. 21. szám, 180–181. p.

zői intézményt újból felállította volna azokon a helyeken, ahol nem működött királyi járásbíróóság. Ez egy idejétmúlt lépés lett volna Holitscher szerint, mivel a kisebb forgalmú székhelyek pénztintézetei a váltóikat az óvás felvétele helyett inkább leszámították.⁵³⁷ Holitscher Szigfrid szerteágazó magánjogi munkássága még egy olyan speciális jogterületen, mint a váltójog is mutatott fel tudományos eredményeket. Szakirodalmi tevékenysége felhívta a figyelmet a közjegyzőket is érintő szabályozások anakronisztikus voltára.

5. A közjegyzőség történetének monográfiái, egyéb jogi szakmunkák

A királyi közjegyzői intézmény 25 éves fennállása arra ösztönözte a közjegyzői kamarákat, hogy megírják saját kamarájuk történetét. Ugyanakkor a közjegyzői egylet nem írt ki pályázatot a magyar közjegyzői intézmény történetének megírására. A Kassai Királyi Közjegyzői Kamara 1899-ben tartott közgyűlésén elhatározta, hogy a kamara 25 éves történetének megírására Markó Sándort kéri fel. Az elkészült munkát Markó Sándor Kassán, a kamara 1900. július 29-i ünnepi közgyűlésén alkalmi beszéd keretében adta elő. Az előadás bár nem nagy terjedelmű, jelentőségét tekintve mégis óriási horderejű, mivel ezt a tanulmányt tekinthetjük az első közjegyzői kamaratörténetnek, magyar királyi közjegyzői őskronikának. A később írt kamaratörténeti munkák (Baditz Lajos és Kovaliczky Elek) Markó művének szerkezeti felosztását követik, és szellemiségében is merítenek belőle.

Markó tanulmánya első részében a magyar királyi közjegyzőség 25 éves történetét tekinti át, a királyi közjegyzőkről szóló 1874. évi XXXV. törvény hatálybalépésétől 1900-ig. Általános megállapítása szerint a törvény nem teremtett olyan alapot, ami biztosította volna a közhitelesség céljának elérését, a ténytanúsítások és a közokiratok felvételét, valamint a nem peres, korabeli kifejezéssel peren kívüli eljárások lefolytatását. A telekkönyvi helyzet rendezése, a közjegyzői okirati kényszer előírása, a telekkönyvi bejegyzések alapjául szolgáló okiratoknál nem vezetett ered-

⁵³⁷ Dr. Holitscher Szigfrid: A váltóóvás az új magyar váltótörvény-tervezet szerint. *Jogtudományi Közöny*, 1913. 22. szám, 191–192. p.

ményre. A királyi közjegyzőség időszakának legbiztosabb hatáskörét valószínűleg a hagyatéki tárgyalások lefolytatása jelentette.

A tanulmány második részében a Kassai Királyi Közjegyzői Kamara történetének bemutatása a kamara közjegyzőinek ügyforgalmán alapuló statisztikai elemzéssel indul. Az ügykönyvi bejegyzésekből az az általános megállapítás szűrhető le, hogy a különböző székhelyeken működő közjegyzők nem viseltek azonos munkaterheket. A kisebb közjegyzői székhelyek kapacitása általában nem volt eléggé kihasználva. Az ügyforgalom megoszlása szerint a közjegyzői okiratok az összes ügy 14%-át, a tanúsítványok, hitelesítések 46%-át, a hagyatékok és más bírói megbízások 28%-át képviselték. A közjegyzői okiratok aránylag alacsony részesedését a teljes ügyforgalomból az okirati kényszer hiánya okozta. A kamara területén működő közjegyzők legnagyobb része nyelvi jogosítvánnyal rendelkezett, így a magyaron kívül szlovák és német nyelven is készültek közjegyzői okiratok. A váltóóvások száma viszont folyamatos emelkedést mutat a kamarai statisztikában, amit a váltó mint a jelzálogalapú hitelezés hiányában egyedül kialakult fizetési és kölcsönfelvételi eszköz elterjedése okozott. A hagyatéki ügyek számának változása a jogszabályi háttértől függött, az 1894. évi örökösödési eljárásról szóló törvény hatálybalépését követően az ügyszám viszonylag magas szinten stabilizálódott. A kamara a közjegyzők önkormányzati szerveként pedig ügyrendjét „megállapítván, elfoglalta a törvény által részére kijelölt hatósági és működési kört”, és „gyakorolta a közjegyzők feletti felügyeleti és fegyelmi jogokat”. Emellett több alkalommal élt felterjesztéssel az igazságügyi miniszterhez, és dolgozott ki iratmintákat a közjegyzők munkájának segítéséhez. Markó végső megállapítása szerint a magyar közjegyzői intézmény múltjára csak vegyes érzelmekkel lehet gondolni, ugyanakkor a közjegyzők és a kamarai vezetés állandóan kezdeményezte az intézmény és ezzel összefüggésben a közjegyzői hatáskörök fejlesztését.⁵³⁸

Baditz Lajos kamarai elnök 1904-ben írta meg a Huszonöt év a kir. közjegyzők és a szombathelyi közjegyzői kamara életéből című könyvét, amelyben összefoglalta a közjegyzők működésére vonatkozó szabályokat, és elhatárolta a közjegyzői működést a bíróságok, az ügyvédek és közsé-

⁵³⁸ Dr. Markó Sándor: *A Kassai Kir. Közjegyzői Kamarának XXV évi története (1875–1900)*. Elhangzott a kamara 1900. július 29-i közgyűlésén. Rozsnyó, 1900. „Sajó Vidék” könyvnyomda.

gi jegyzők tevékenységétől.⁵³⁹ Munkájának csak egy fejezetét képezte a Szombathelyi Királyi Közjegyzői Kamara története, a tanulmány döntő részét a közjegyzői intézmény történeti fejlődésének általános ismertetése képezte. Baditz Lajos tanulmányában a közjegyzőség és a bíróság viszonyával foglalkozva a jogállam megteremtésének célját a két igazságügyi kar együttműködésében látta.⁵⁴⁰ A tanulmányban a polgári törvénykönyv tervezetének egyes fejezeteit is vizsgálja, azonban az ide vonatkozó értékelő megállapításokat a polgári törvénykönyv tervezetének bírálata című munkájából vette át, így ennek elemzésére itt nem kerülhet sor, mivel ezt az értekezés egy másik fejezete már tartalmazza.

A Szombathelyi Királyi Közjegyzői Kamara tulajdonképpen történetének ismertetése Markó művéhez hasonlóan, annak mintáját követve a kamarai ügyforgalom statisztikai elemzésével kezdődik. Az ügyforgalom megoszlása szerint a közjegyzői okiratok a teljes ügyforgalom 15%-át, a váltóóvások a 9%-át, a hagyatéki ügyek a 25%-át képviselik. A hoga-

⁵³⁹ Szentkirályszabadjai Baditz Lajos (1849–1932) 1849. március 19-én született Magyarakeresztúron. Középiszkolai tanulmányait a Soproni Evangélikus Líceumban, majd a Pápai Református Gimnáziumban folytatta. 1869-től a Pozsonyi Jogakadémia hallgatója volt. Jogi tanulmányai befejezését követően Budapesten, egy ügyvédi irodában helyezkedett el. 1875-ben Csornára nevezték ki királyi közjegyzőnek, ahonnan 1876-ban Kapuvárra helyezték át. 1885-ben a Szombathelyi Királyi Közjegyzői Kamara titkárának, 1904-ben pedig elnökének választotta. A kamarai elnöki tisztelet 1920-ig töltötte be. 1911-ben a királyi közjegyzők országos kongresszusa választotta elnökévé. Közjegyzői állásáról 1922-ben mondott le annak érdekében, hogy a menekült közjegyzők kénevezéséhez juthassanak. Ekkor a kamara örökös tiszteletbeli elnökének választották. Pályafutása során értékes szakirodalmi munkásságot fejtett ki. Megírta a Polgári Törvénykönyv tervezetének bírálata című könyvét, valamint az Öröklési jog a polgári törvénykönyv javaslatából című tanulmányát, amellyel a magánjogi kodifikációnak kívánt segítséget nyújtani. 1904-ben jelent meg a Huszonöt év a kir. közjegyzők és a szombathelyi közjegyzői kamara életéből című monográfiája. Kisebb cikkei, tanulmányai a *Jogtudományi Közönyben* jelentek meg. 1906-ban közéleti és társadalmi tevékenységéért királyi tanácsosi címmel tüntették ki. 1932. május 20-án hunyt el Szilváskányban. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 138. p.

⁵⁴⁰ „Bíró és közjegyző egyaránt kell, hogy egy célért küzdjenek, egy eszméért lelkesedjenek, a magyar jogállam megteremtésének szent célja és eszméjéért, mit csak közös erővel, vállalva egymás támogatásával érhetnek el, s hogy ez elérhető legyen az összetartás, egyetértésen kívül szükség van egy erős, az anyagi gondoktól mentes közjegyzői és bírói karra, mely a magyar igazságszolgáltatás célját megvalósítja, eszméjét diadalra vigye.” Baditz Lajos: *Huszonöt év a kir. közjegyzők és a szombathelyi közjegyzői kamara életéből*. Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 19. p.

téki ügyek számának emelkedése ugyanakkor a közjegyzők jövedelmét nem növelte, mivel az ingyenesen tárgyalandó hagyatéki ügyek száma 15–25% között váltakozott a közjegyzői irodákban.⁵⁴¹ A közjegyzői kar fejlesztése érdekében tett javaslatai a következőkben foglalhatók össze: a peren kívüli eljárásoknak a királyi közjegyzők kizárólagos illetékességébe történő adása, az ingatlan tulajdonjog-átruházási ügyletekre a közokirati kényszer előírása, az örökösödési eljárás keretében a hagyatéki ügyek tárgyalása és az átadó végzés meghozatalának közjegyzői hatáskörbe adása. További követelése volt a közjegyzőknek, hogy jogszabály által előírt kötelező nyugdíjalapot hozhassanak létre, és közjegyzői kinevezést csak kétévi közjegyzői gyakorlat után tehessen a miniszter. A községi jegyzők javadalmazásának megteremtésével szüntessék meg a magánmunkálatnak nevezett okiratszerkesztő tevékenységet. A közjegyzői kar érdekérvényesítő tevékenységének fokozása érdekében pedig mind a képviselőházban, mind a felsőházban a közjegyzői képviselő jogszabályi lehetőségének elérését tűzték ki célul.⁵⁴² Baditz kamaratörténeti műve a Markó által kialakított keretek között maradt, és részleteiben nem tükrözi a kamara érdekképviseleti történetét. A monográfia terjedelmét ugyan megnöveli a másik művéből átvett részekkel, azonban ez munkája értékét nem növeli, mivel ismétlésnek hat.

Rupp Zsigmond a *Királyi Közjegyzők Közlönye* 1913 és 1917 közötti évfolyamaiban közölte tervezett közjegyzőség-történeti monográfiájának részleteit.⁵⁴³ Rupp Zsigmondot a közjegyzőség hivatástörténetének megírására az indította, hogy Erdújhelyi Menyhért történeti munkája nem elégitette ki azt a várákozást, hogy az olvasó a könyvben a modern közjegyzőség történetének leírását is megkapja. Rupp művének értékét az is növeli, hogy a hivatás fejlődéstörténetének tárgyalásánál kortárs közjegyzőként élményszerűvé teszi a közjegyzői intézmény fontosabb eseményeit. Műve ugyanakkor a közjegyzői törvény és novellája megszületésének kodifikációs folyamatait helyezi a középpontba, így hiányzik belőle

⁵⁴¹ Baditz Lajos: *Huszonöt év a kir. közjegyzők és a szombathelyi közjegyzői kamara életéből*. Budapest, 1904. Grill Károly könyvkereskedése, 85–90. p.

⁵⁴² Baditz Lajos: *Huszonöt év a kir. közjegyzők és a szombathelyi közjegyzői kamara életéből*. Budapest, 1904. Grill Károly könyvkereskedése, 100–101. p.

⁵⁴³ Rupp Zsigmond: A magyar közjegyzői intézmény (1874:XXXV. és 1886:VII. törvénycikkek) története. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1913. 3. számtól 1917. évi 5–6. számig.

a kamarai önkormányzatok kiépülésének, a hatáskörök bővülésének korszakjelző eseményei. Nem találjuk könyvében a közjegyzőségi mozgalmak értékelő elemzését sem, mivel a mű befejezését a szerző időközben bekövetkezett halála megakadályozta. Ez a tény azért is növeli az utókor által érzékelt hiástust, mert a szerző több évtizeden keresztül vezetője volt a magyar közjegyzőségnek. A töredékekben elkészült munka mégis pótolhatatlan forrásmunkának számít, amely a korabeli jogszabály-alkotási folyamat minden fontos műhelytitkát közvetíti a szerző kritikai megjegyzéseivel. A két világháború között Rónay Károly intézménytörténeti monográfiája igyekezett a hiányt pótolni, azonban a Rupp által felállított szintet már nem érte el könyvében.⁵⁴⁴

A korszak utolsó közjegyzőség-történeti művét Kovaliczky Elek sátoraljaújhelyi királyi közjegyző írta, *A Kassai Kir. Közjegyzői Kamara története (1875–1918)* címmel. A Debreceni Királyi Közjegyzői Kamara 1924-ben döntött úgy, hogy megírta a szerzővel a Kassai Közjegyzői Kamara történetét, illetve a többi közjegyzői kamarát is felhívja arra, hogy saját történetüket feldolgozva egy jogtörténeti forrásművet alkossanak.⁵⁴⁵ Kovaliczky Eleket 1915-től a kamara titkárnak és alelnökének, 1916-tól a kamara elnökének választották. A kassai kamara iratait Sátoraljaújhelyre szállította, így Kovaliczky munkáját a forrásokra alapozva tudta elkészíteni. Műve bár figyelembe veszi Markó Sándor korábban született munkáját, más alapokra kívánta helyezni a kamara történetének feldolgozását. Szerinte Markó Sándor munkája a közjegyzőség történetének „külső feldolgozása”, míg ő a levéltári források alapján kívánta a kamara tevékenységét bemutatni. A magyar közjegyzőség történetének 1900 és 1925 közötti krónikaszerű leírása után, Markót követve, a kamara „külső történetét” is bemutatta. Ez alatt a közjegyzői székhelyek, a kamarai szervezetek működésének eseményeit tárgyalta. A kamarai statisztikából megállapítható, hogy a jogügyleteket tartalmazó okiratok száma 14%-ról 8,69%-ra csökkent. A közjegyzői tanúsítványok részaránya pedig folyamatos növekedést mutatva 46%-ról 56,81%-ra emelkedett. A hagyatéki eljárásokat is magában foglaló bírói megbízások részaránya 28,62% kö-

⁵⁴⁴ Dr. Rónay Károly: *A magyar közjegyzőség megalkotása és fejlődése*. Budapest, 1932, Held János könyvnyomdája.

⁵⁴⁵ Dr. Kovaliczky Elek: *A Kassai Kir. Közjegyzői Kamara története (1875–1918)*. Sátoraljaújhely, 1925, Zemplén Könyvnyomda és Lapkiadó részvénytársaság, 3–4. p.

rül maradvá állandó számot mutatott. Sem a közjegyzői kényszer esetei körébe tartozó okiratok, sem pedig a végrendeletek száma nem emelkedett, így a közjegyzőséget jellemző megelőző jogvédelem köre nem tudott bővülni.⁵⁴⁶ A Kassai Királyi Közjegyzői Kamara tevékenységével hozzájárult a magyar közjegyzői intézmény fejlődéséhez. Bár nem tartozott a legaktívabb kamarák közé, mégis egyes tagjai, mint Markó Sándor és Kovaliczky Elek jogi szakírói tevékenységükkel a közjegyzői intézmény fejlődését segítették. Kovaliczky Elek munkáján meglátszik a kamarai irattári források használata, sokszor azonban csak idézte, de nem értékelte azokat. Munkája egy része az események krónikaszerű felsorolása, az egyes történések általános közjegyzői intézményre gyakorolt hatását nem elemezte a szerző. Ugyanakkor a kamarai iratok eltűnése miatt pótolhatatlan forrásnak kell tartanunk művét, mivel a Kassai Királyi Közjegyzői Kamara történetére vonatkozóan sem levéltári anyaggal, sem egyéb dokumentumokkal nem rendelkezünk.

Szécsi Ferenc *Dolgozatok a közjegyzőség köréből* címmel gyűjtötte össze és adta ki kisebb cikkeit, amelyek a közjegyzőség történetét, a hagyatéki eljárás reformját, az ügyvédek és közjegyzők viszonyát érintették. A magyar közjegyzőség történetéről írott tanulmánya egy rövid, vázlatos történelmi visszpillantás, amelynek keretében az európai közjegyzőség és a magyar közjegyzői intézmény történetének legfontosabb állomásait foglalja össze a királyi közjegyzőkről szóló törvény megszületéséig. A szerző a közjegyzőség kialakulásában kiemelte a római tabelliók és a középkori pápai és császári közjegyzőség szerepét. A magyar intézményfejlődés bemutatásában – Erdújhelyi nyomán – a prístaladusok, a királyi jegyzők és a hiteles helyek szerepét vázolta. A francia polgári forradalom által bevezetett polgári közjegyzőség intézményét az európai államok recipiálták, kisebb-nagyobb eltérésekkel. Érdekes adalék, hogy míg Magyarországon csak 64 500, Franciaországban 4500 lakosra lehetett létesíteni egy közjegyzői székhelyet. Ebben a magyar gazdasági viszonyok elmaradottsága mellett az is szerepet játszott, hogy a magyar királyi közjegyzőket szűk hatáskörrel ruházták fel. Fejtegetései végén a szerző

⁵⁴⁶ Dr. Kovaliczky Elek: *A Kassai Kir. Közjegyzői Kamara története (1875–1918)*. Sátorajaij hely, 1925, Zemplén Könyvnyomda és Lapkiadó részvénytársaság, 27–30. p.

rezignáltan konstataálta, hogy a közjegyzőség reformtörekvéseit nem tudták megvalósítani.⁵⁴⁷

A hagyatékok tárgyalása során a közjegyzők gyakran találkoztak az öröklési jog olyan intézményeivel, amelyekre az írott jogi normák és helyenként a bírósági gyakorlat sem adott iránymutatást. Ilyen kérdés volt az utóöröklés intézményéhez kapcsolódóan a hitbizományi helyettesítés kérdése, vagyis hány fokig (hányad fziglen) van helye a hitbizományi helyettesítésnek. Ebben a vonatkozásban az irányadó kúriai gyakorlat sem volt egyértelmű, a határozatok egy része csak egy fokig, a közvetlen következő első helyettesített örökösre engedte meg a helyettesítést, míg a másik része a kortársak közötti korlátlan helyettesítést engedett, időbeli megszorítás nélkül.⁵⁴⁸ Szécsi felhívta a figyelmet arra, hogy az ingadozó bírósági gyakorlattal szemben a jogtudomány képviselői megengednék a korlátlan helyettesítést. A polgári törvénykönyv tervezetének első szövege pedig az utóöröklés általános szabályozásával összhangban 32 éves határidőt szabott a hitbizományi öröklés helyettesítésére vonatkozóan.⁵⁴⁹ Szécsi szerint egy ingadozó bírósági gyakorlat helyett egy egységes álláspontot képviselő judikatúrára lenne szükség.

A közjegyzők, különösen a vidéki közjegyzői irodák működtetésének gazdasági alapját a hagyatéki tárgyalások lefolytatásáért beszedett díjak alkották. A királyi közjegyzők a 200 K alatti hagyatékokat annak fejében, hogy az összes hagyatéki ügy tárgyalását megkapták, díjmentesen tárgyalták. A hagyatéki tárgyalás mellett a hagyatékot öröklési bizonyítvánnyal az ún. hirdetményi eljárás keretében is át lehetett adni az örökösöknek. Ebben az esetben azonban egy újabb hagyatéki vagyontárgy felbukkanása okán már póthagyatéki eljárást nem lehet lefolytatni. Hagyatéki eljárást az egész hagyatéki vagyonra lehet lefolytatni, és a teljes hagyaték után felszámított vagyont kell megfizetni a közjegyző részére.⁵⁵⁰

⁵⁴⁷ Dr. Szécsi Ferenc: *Dolgozatok a közjegyzőség köréből*. [Budapest, 1910, k. n.], 5–11. p.

⁵⁴⁸ Dr. Szécsi Ferenc: *Dolgozatok a közjegyzőség köréből*. [Budapest, 1910, k. n.], 12–15. p.

⁵⁴⁹ Dr. Szécsi Ferenc: *Dolgozatok a közjegyzőség köréből*. [Budapest, 1910, k. n.], 17–29. p.

⁵⁵⁰ Dr. Szécsi Ferenc: *Dolgozatok a közjegyzőség köréből*. [Budapest, 1910, k. n.], 30–39. p.

A közjegyzői intézmény szűk hatáskörének bővítését a közjegyző szakírók jogirodalmi munkásságuk révén igyekeztek elérni. Ugyanakkor az igazságügyi kormányzat a bíróságok terheit is enyhíteni próbálta. Szécsi a közjegyzőség szűken megvont hatásköreinek bővítésére a bíróság peren kívüli (nem peres) hatásköreinek átruházását tartotta megoldásnak. A cégbírósági és csődügyek intézését, valamint az örökösödési és egyezségi, illetve a lakásbérleti ügyeket kívánta a közjegyzőség hatáskörébe adni. Ezek közül a közjegyzőség számára kiemelkedő jelentőséggel bírtak a hagyatéki ügyek. A hagyatéki tárgyalások lefolytatása és a hagyatékatadó végzés hozatala a közjegyzőség régi, de megvalósítatlan elképzelése volt. Az előzetes bizonyítási eljárás lefolytatása pedig – ténytanúsítási jellegénél fogva – jól illeszkedett a közjegyzői hatáskörök közé. Szécsi úgy gondolta, hogy javaslatai az állam részére is előnyt jelentenek, mivel a bíróságok tehermentesítése együtt járhatott volna a bírák létszámának csökkentésével és ezáltal a költségvetés terheinek mérséklésével.⁵⁵¹

Szécsi tanulmánygyűjteményében felemelte szavát a közjegyzői állások országgyűlési képviselőkkel, illetve főispánokkal történő betöltésének gyakorlata ellen is. A legnagyobb városokban lévő és jól jövedelmező állásokat ugyanis a kormányzat általában nem a közjegyzőhelyettesek kinevezésével, hanem politikai érdekek alapján jogosított személyekkel töltötte be. Több olyan eset is előfordult, hogy az így kinevezett közjegyző részt sem vett a közjegyzői állásokra kiírt pályázaton, és így törvényellenes módon nevezték ki. Ugyanakkor ez azt a veszélyt is magában hordozta, hogy az ilyen jól jövedelmező közjegyzői székhelyekről vontak le következtetést a közjegyzői intézmény egészére vonatkozóan. Természetesen Szécsi ismerve kora viszonyait változásra a kinevezések kényes kérdésében nem számított.⁵⁵²

Szécsi tanulmányainak sorából nem maradhatott ki az ügyvédek és a közjegyzők kérdésének vizsgálata sem. Ezúttal nem az ügyvéd-közjegyzőség kérdése volt vizsgálatának tárgya, hanem az ügyvédség problémái a községi jegyzők magánmunkálatti tevékenységének szemszögéből. A községi jegyzők okiratszerkesztő tevékenységének megengedése a közigaz-

gató és az igazságszolgáltatás feladatainak – törvényben tiltott – egyesítését jelentette. Szécsi ezért azt javasolta, hogy szüntessék meg a községi jegyzők okiratszerkesztő tevékenységét, és az ügyvédség decentralizációjával érjék el, hogy ezt a törvénybe ütköző állapotot felszámolják.⁵⁵³

A hagyatéki ügyekben eljáró közjegyzők részére problémát okozott, hogy a hagyatéki leltár általában nem tükrözte a hagyatéki vagyontárgyak valódi forgalmi értékét. Ez a kialakult gyakorlat rendszerint az ügyfeleknek nem, csak az állami adóhatóságoknak és az eljáró közjegyzőknek okozott károkat. A hagyatéki leltározást végző hatóságoknak lehetőségük volt arra az irányadó alsóbb szintű jogszabályok szerint, hogy a tényleges forgalmi értéktől eltávolodva alacsonyabb, becsült értéket állapítsanak meg a hagyatéki ingatlanoknál. Ez a hagyatéki vagyonok eltitkolásának veszélyével is járt, különösen a vállalkozási jellegű vagyonoknál. Szécsi javaslata szerint a leltározást végző hatóságnak a hagyatéki ingatlan valódi értékét hivatalból kellene megállapítani, amelyet az adóhatósággal is közöl. Az adóhivatal pedig jogosultságot kapott volna arra, hogy ezt az értéket felülvizsgálja és a hagyatéki bírósággal közölje. Ezek a javaslatok a polgári törvénykönyv első tervezetének egyes javaslataival is megegyeztek.⁵⁵⁴

Szécsi Ferenc szakírói tevékenysége mellett jeles szépíró volt, akinek vígjátékait sikerrel játszották saját korában. A közjegyzőségre is sérelmes községi jegyzői magánmunkálatti tevékenység ellen nyílt levelet intézett a kormányhoz, amely szépírói eszközökkel kívánta bemutatni a községi jegyzők e tevékenységének az igazságszolgáltatásra gyakorolt káros hatását. Miután a királyi közjegyzőkről szóló törvény a közjegyzői hivatást az országgyűlési képviselői intézménnyel összeférhetetlennek minősítette, az országgyűlés interpelláció eszközével sem élhetett. Kamarai memorandumot sem kívánt előterjeszteni, ezért választotta a közlésnek ezt a módját.⁵⁵⁵ Levelében „alkotmányjogi abszurdnak” tekintette, hogy a

⁵⁵³ Dr. Szécsi Ferenc: *Dolgozatok a közjegyzőség köréből*. [Budapest, 1910, k. n.], 53–59. p.

⁵⁵⁴ Dr. Szécsi Ferenc: *Dolgozatok a közjegyzőség köréből*. [Budapest, 1910, k. n.], 60–75. p.

⁵⁵⁵ „A memorandum közkedvelt formájához sem fordulok ezúttal. Ezer bocsánatot kérek, ha nem ambícióm, hogy a magas Minisztériumok mély papírkosarai számára anyagot szolgáltatassak.” Dr. Szécsi Ferenc: *Dolgozatok a közjegyzőség köréből*. [Budapest, 1910, k. n.], 77. p.

⁵⁵¹ Dr. Szécsi Ferenc: *Dolgozatok a közjegyzőség köréből*. [Budapest, 1910, k. n.], 40–44. p.

⁵⁵² Dr. Szécsi Ferenc: *Dolgozatok a közjegyzőség köréből*. [Budapest, 1910, k. n.], 45–52. p.

községi jegyzők okirat-szerkesztési és jogképviselési tevékenységgel voltak felruházva. Az okiratok több mint 50%-át a jogi végzettséggel nem rendelkező jegyzők készítették, általában súlyos érvénytelenségi okokkal terhelt. A községi jegyzők magánmunkálatti tevékenységének betöltése lehetővé tette volna a jogbiztonság erősítését, a közigazgatás elv拉斯ztását az igazságszolgáltatástól, valamint a létszámában megnöött ügyvédség ügyforgalmának emelkedését.⁵⁵⁶ Szécsi Ferenc művek, apró tanulmányok mozaikjából építette fel mondanivalóját, a közjegyzői intézményt érintő legfontosabb kérdésekre adott válaszait. Az irodalmi eszközöket is igénybe vevő cikkei „jogi tárcáknak” minősülnek, amelyek időnként nagyobb hatást tudtak elérni a tudományos közleményeknél is.

Móricz József kassai királyi közjegyzőhelyettes (későbbi királyi járásbíró) Közjegyzői ügyvitel főcímű munkájában foglalta össze a királyi közjegyzői intézményre vonatkozó joganyagot az irányadó bírósági és kamarai döntésekkel. Munkája a közjegyzői hivatás gyakorlásához szükséges iratmintákat és az akkor hatályos díj- és illetékszabályokat is tartalmazza. Az elkészült mű kommentárnak nem tekinthető, mivel a szerző személyes megállapításait, jegyzeteit nem tartalmazza. Ugyanakkor a gyakorló szakember számára egy kötetbe összegyűjtve adott eligazítást a közjegyzői intézmény minden területén. Gondosan szerkesztett könyve egyesítette a törvénytárak és az iratmintatárak előnyeit, és Berzsényi László 1930-as években megjelent, hasonló szemléletben kiadott könyvéig szolgált útmutatóul a közjegyzők számára. Sajnálatos, hogy az első közjegyzői generáció kommentárjai, illetve a közjegyzői törvény novellájához írt kommentár után a 20. században a királyi közjegyzők nem tudtak egy jogszabály-magyarozatot kiadni a közjegyzői rendtartáshoz, így ezt a hiányt részben e munka pótolta.⁵⁵⁷

⁵⁵⁶ Dr. Szécsi Ferenc: *Dolgozatok a közjegyzőség köréből*. [Budapest, 1910, k. n.], 76–84. p.

⁵⁵⁷ Dr. Móricz József: *Közjegyzői ügyvitel. A közjegyzői intézményre és a közjegyzői ügyködésre vonatkozó törvények, rendeletek, közjegyzői kamarai határozatok, felsőbb bírósági döntések, iratminták, díj és illetékszabályok rendszeres gyűjteménye*. Kassa, 1912. „Felsőmagyarország” polgári napilap könyvnyomdája, 400 p.

VI. KIRÁLYI KÖZJEGYZŐSÉG A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT ÉS A II. VILÁGHÁBORÚ IDEJÉN (1927–1945)

I. A közjegyzőség mozgalmái

a) A közjegyzői kar vándorgyűlései

Charmant Oszkár halálával egy új korszak kezdődött a magyar királyi közjegyzőség történetében. A közjegyzőség mozgalmái mögül eltűnt az az egyéniség, aki személyében ötvözte a közjegyzőség programját és cselekvését, s ily módon egy személyben határozta meg a közjegyzői intézmény fejlődését. A vesztes első világháború és az azt követő trianoni békeszerződés új, a korábbiaknál szűkebb kereteket adott a közjegyzői érdekképviselők számára, hogy érdekeiket és törekvéseiket érvényesíteni tudják. Az 1920-as évek végére feltűnt egy új közjegyzői generáció, akik már nem voltak részesei a közjegyzői intézmény alapításától kezdődő közjegyzőségi mozgalmaknak. Az új nemzedék jeles képviselője és meghatározó alakja a két világháború közötti közjegyzői közéletnek Fekete László volt, akinek szerkesztésében sikeresen újraindult a közjegyzőség szakmai folyóirata, a *Királyi Közjegyzők Közlönye*. E lap biztosított fórumot a közjegyzői reformtörekvéseknek, és adott hangot a közjegyzőket sújtó problémáknak. A lap 1927 januárjában történt újraindulása ezért a közjegyzői hivatás történetében egy új korszakot jelöl. Pesthy Pál igazságügyi miniszter a folyóirat első számának beköszöntőjében kiemelte, hogy „a nemzeti erők konzerválásának egyik leghatékonyabb eszköze a jogbiztonság fokozása”.⁵⁵⁸ A közjegyzők az igazságszolgáltatás keretein

⁵⁵⁸ Dr. Pesthy Pál: A közjegyzőség és az újjáépítés. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 1. szám, 2. p.

belül a megelőző jogvédelem eszközeivel tudják szolgálni a gazdasági és társadalmi stabilitást.

Az újjáéledő közjegyzői szervezetek, mint a Magyarországi Királyi Közjegyzők Országos Egylete a közjegyzői kar tagjainak együttműködésére új formát keresett akkor, amikor az 1927. márciusi központi bizottsági ülésén elhatározta az évenkénti vándorgyűlések tartását. A közjegyzői kar vándorgyűléseit évenként más-más vidéki kamara székhelyén és rendezésében tartották meg, amelyen a közjegyzőket érintő egy-egy aktuális szakmai probléma megvitatását tűzték ki célul. Az első közjegyzői vándorgyűlést 1927. június 4. és 6. között tartották Debrecenben. A vándorgyűlés hivatalos programjában Galánffy János, a rendező Debreceni Királyi Közjegyzői Kamara elnöke bevezető előadásában kiemelte annak fontosságát, hogy a közjegyzői intézményt minden erővel az önállóság és a függetlenség irányába kell fejleszteni.⁵⁵⁹ A vándorgyűlésen Madarász István pécsi közjegyző az örökösödési eljárási novella végrehajtási rendeletének a közjegyzői kar által előterjesztett tervezetéről tartott előadást. Kőrössy Bertalan budapesti közjegyző a novella örökösödési bizonyítványra vonatkozó részét elemezte korreferátumában. Horthy István

⁵⁵⁹ Dr. Galánffy János (1870–1938) 1870. május 7-én született Nyíregyházán, dr. Galánffy Lajos hajdúböszörményi királyi közjegyző fiaként. A középiskolát Iglón és a Debreceni Református Kollégiumban végezte. Jogi tanulmányait a Debreceni Jogakadémián és a Budapesti Tudományegyetemen folytatta. 1890-től Debrecenben és Budapesten ügyvédtjelöltként dolgozott, majd 1893-ban a Budapesti Királyi Törvényszéknél joggyakornokként tevékenykedett. Az ügyvédi és bírói vizsga letételét követően 1894-ben a Debreceni Királyi Törvényszéknél kapott törvényszéki jegyzői kinevezést. 1896-ban Aradra allírónak, 1897-ben Debrecenbe alügyésznek nevezték ki, majd 1899-ben a Budapesti Királyi Ügyészséghez helyezték át. 1902-től királyi ügyész és egyben a Debreceni Ügyészség vezetője volt. 1905-ben Kolozsvárra került törvényszéki bírónak. 1907-ben Debrecenbe nevezték ki királyi közjegyzőnek. 1915-ben a Debreceni Királyi Közjegyzői Kamara titkárává, majd 1917-ben elnökévé választották. 1923-ban magyar királyi kormányfőtanácsosi címmel tüntették ki. 1925-ben, dr. Charmant Oszkár váratlan halála miatt, az 50 éves királyi közjegyzőség jubileumi közgyűlésén mondott ünnepi beszédet. Nevéhez fűződik a Magyar Királyi Közjegyzők Nyugdíjintézetének kezdeményezése, és a kamaraközi közjegyzői értekezletek is az ő javaslata alapján valósultak meg. 1932-ben a közjegyzői kar képviselőjében a felsőház póttagjává, 1934-ben rendes tagjává választották. 1938. február 21-én hunyt el Debrecenben. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 164. p.

nyíregyházi királyi közjegyző a közjegyzői intézmény fejlődéséről beszélt előadásában. A vándorgyűlés második napján Teleszky Béla előadását az egy székhelyen működő közjegyzők örökösödési ügyekben való működési körének megállapításáról – az előadó betegsége miatt – Velsz Elemér közjegyzőhelyettes ismertette. Mándi András debreceni közjegyzőhelyettes a kinevezéseknél a valódi helyetteseket az állhelyettesekkel szemben ért méltánytalanságok megszüntetéséről tartott előadást. Ennek kapcsán a vándorgyűlés elhatározta, kéréssel fordulnak a miniszterhez, hogy a jövőben betöltésre váró közjegyzői állásoknál elsősorban a valódi helyettesek pályázatait vegye figyelembe.

A második vándorgyűlést 1928. május 27. és 29. között Pécsen tartották. Madarász István, a pécsi kamara elnöke megnyitóbeszédében kifejtette, hogy a súlyos gazdasági körülmények, a küzdelmes megélhetés mellett nehéz szakmailag igényes munkát végezni. E körülmények javítása érdekében készítette el Galánffy János a nyugdíjintézet felállítására vonatkozó javaslatát. A tanácskozás nyitó előadását Pálffy Gyula a következő mottóval tartotta meg: Hatósággá kell-e átalakulnia a királyi közjegyzőnek ahhoz, hogy az örökösödési ügyeket egészen önállóan intézze el? A gyűlésen javasolták, hogy a hagyaték bírói átadása és a bírói hagyatékátadó végzés szűnjön meg. Helyette a királyi közjegyző által hivatalos hatáskörében kiállított hagyatéki osztálytanúsítvány legyen az az okirat, amely az örökösödést hivatalosan tanúsítja, és a telekkönyvi bekebelezés alapjául szolgál. Rónay Károly, az Országos Közjegyzői Egylet elnöke A korlátolt felelősségű kereskedelmi társaságok intézményének várható hatása a királyi kincstár és a királyi közjegyzők érdekeire címmel tartott előadást. Ebben azt indítványozta, hogy a kft. megalakítására és a részvénytársasági jog átalakítására vonatkozó törvényjavaslatot fogadja el a kormányzat, valamint az ingatlanforgalmi irodákat iparendeléjük megvonása terhe mellett tiltsák el a szerződések készítésétől. Szemerjay-Petrán Tibor előadásának tárgya a királyi közjegyzőség jövője volt. Az előadást követő hozzászólásokban kiemelték, hogy a katonai hatóságok, valamint a községi előljáróságok hitelesítési jogköre csorbítja a közjegyzők hatáskörét. Gálffy Ferenc közjegyzőhelyettes a közjegyzőhelyettesek jogállásáról tartott előadást, amelynek központi gondolata az volt, hogy az igazságügyi miniszter a helyetteseket erősítse meg állásukban a közjegyzői kinevezéssel, mert így az állás köztisztviselői jellege is meg erősödne. A pécsi vándorgyűlésen a közjegyzői díjrendelet kiegészítését

és a helyszíni hagyatéki tárgyalások díjainak megállapítására vonatkozó rendelkezések alkalmazását is megvitatták.

Az országos egylet harmadik vándorgyűlését 1929. június 8. és 10. között Szegeden tartották. A tanácskozás egyetlen tárgyát a közjegyzői intézmény létét fenyegető ügyvéd-közjegyzőség bevezetésével szembeni küzdelem képezte. Holitscher Szigfrid budapesti közjegyző Okirati kényszer és okirat-szerkesztési jogosítvány címmel, Közjegyzőség és ügyvéd-közjegyzők alcímmel tartott előadást. Az előadás szövegének memorandum formájában átdolgozott példányát küldöttség adta át az igazságügyi miniszternek.

A negyedik vándorgyűlést 1930. június 22-én és 23-án Szombathelyen tartották, ahol Pottyondy Béla kamarai elnök köszöntötte a megjelenteket. Beszédében az ügyvédségnek a közjegyzői karral szemben tanúsított magatartására hívta fel a figyelmet. Telman Sándor csepregi közjegyző A magyar közjegyzői intézmény fejlődésének iránya és időszéri problémái című előadásában azt emelte ki, hogy a sajtópropaganda, valamint az okirati kényszer bevezetése segíthetne a közjegyzők helyzetének erősítésében. Mint mondta, a törvényhozás alsó házában a közjegyzői képviselő megengedése egy fontos érdekérvényesítő lépés lehetne. A vándorgyűlés törvényi szabályozásra javasolta, hogy a fel- és lemenők közötti jogügyletekre, valamint a gyámoltak és a gondnokoltak jogügyleteire közokirati kényszer kerüljön bevezetésre. Sümeghi László budapesti közjegyző A közjegyzőség Nagy-Magyarország megszállt részein és az utódállamokban címmel tartott előadást. Kovách Elek nyíregyházi közjegyző a váltótörvény módosítását javasolta oly módon, hogy váltóóvást jelöltek is vehessenek fel, és ezt naponta délelőtt 9 órától délután 5 óráig lehessen végezni.

A következő vándorgyűlést Lillafüreden tartották 1931. június 7-én. Itt Lázár Ferenc, az országos egylet elnöke nyitóbeszédében kiemelte, hogy a közjegyzői rendtartás régi volta nehezíti a közjegyzőség munkáját. Szemerjay-Petrán Tibor előadásában kifejtette, hogy a zugírászkodás, a válságos gazdasági helyzet, a jogügyletek hiánya, valamint az elmaradt hagyatéki díjak nehéz helyzetbe hozzák a közjegyzőséget.

A hatodik vándorgyűlést 1933. június 15-én Balatonfüreden rendezték meg. Az ülésen résztvevő Lázár Andor igazságügyi miniszter felszólalásában kifejtette, hogy a „közjegyzőségnek szüksége van oly intézményre, amely az életet irányító mozgatóerő mellett nemes konzervativizmusa

révén a meggondoltság fékével működik”.⁵⁶⁰ Lázár Ferenc megnyitóbeszédében az immár 58 éves múlta visszatekintő közjegyzői rendtartás reformjára helyezte a hangsúlyt. Ezt követően az országos egylet éves működéséről készült jelentést hallgatták meg a konferencia résztvevői. Az előterjesztett indítványokban a közjegyzői rendtartás reformját, az örökösödési ügyekben a portómentesség helyreállítását, a hagyatéki díjak közadó módjára történő kezelését sürgették. Felleptek a községi jegyzők magánmunkálatai, okiratszerkesztő gyakorlata ellen is.

Az egylet hetedik, egyben utolsó vándorgyűlését 1938. június 12-én Pécsen tartották. Az ülésen Hanny Tódor, az országos egylet elnöke nyitóbeszédében a vándorgyűlések szükségszerű folyamatosságát hangsúlyozta. A közjegyzői rendtartás reformjáról Lázár Ferenc tartott előadást. További vándorgyűlésekre nem került sor, mivel a háborús idők megakadályozták a többször is elhalasztott vándorgyűlések megtartását.

b) Ismételt küzdelem az ügyvéd-közjegyzőség ellen

Az 1910-es évek elején nyugvópontra jutott ügyvéd-közjegyzőség eszméje az ügyvédi kar túlnépesedésével összefüggésben 1927-ben újból jelentkezett. Az 1911-es jogászgyűlés – Charmant Oszkár királyi közjegyző személyes fellépésének köszönhetően – a kérdésben való állásfoglalást elhalasztotta. A királyi közjegyzők ezt úgy értékelték, hogy a jogászgyűlés az ügyvéd-közjegyzőség bevezetése ellen foglalt állást, holott a határozat csak azt rögzítette, hogy „a szervezeti kérdés tárgyalásába azonban ezúttal nem bocsátkozik”. Így nyitva hagyta a kérdést a probléma megoldására. 1927-ben egy napilapban jelent meg a cikk, amely a bíróságok tehermentésének eszközeként jelölte meg a bevezetendő ügyvéd-közjegyzőség intézményét. Az intézmény bevezetését vitathatatlanul a túlnépesedett ügyvédség rossz anyagi helyzetének megoldása indokolta. Szécsi Ferenc, aki az Önálló közjegyzőség vagy ügyvéd-közjegyzőség? című könyvében már részletesen foglalkozott ezzel a kérdéssel, újabb cikkében a már ismertetett érvelését felhasználva szállt vitába az újabb ügyvédi támadással

⁵⁶⁰ Az országos egyesület balatonfüredi vándorgyűlése. *Királyi Közjegyzők Közlönyje*, 1933. 6. szám, 203. p.

szemben. Álláspontja szerint a két igazságügyi hivatás problémáit meg lehetne oldani azzal, ha a telekkönyvi ügyekben előírnák az ügyvédi el-lenjegyzést, és/vagy a jogügylet közjegyzői okiratba foglalását. Az okirati kényszerről szóló törvényjavaslat elfogadása ezt a problémát végérvényesen rendezné.⁵⁶¹

Barcza Ferenc királyi közjegyzőhelyettes A közjegyzői és az ügyvédi hivatásról írott munkájában érintette az ügyvéd-közjegyzőség kérdését is. Megállapította, hogy az ügyvédi kar testületileg intézi támadásait a közjegyzőség ellen.⁵⁶² Az ügyvédség a közjegyzői intézmény életképtelenségi elvének kimondásával a közjegyzőség megszüntetésére törekedett. A szerző a közjegyzői és az ügyvédi törvény egyes rendelkezéseinek ismertetésével és elemzésével bizonyította, hogy a pártatlanság elve, valamint az ügyfél egyoldalú képviselése a két hivatást külön-külön jellemző elvekként kizárják egymást. A közjegyzőséget jellemző megelőző jogvédelem és az ügyvédséget jellemző megsértett magánérdek védelme egy hivatás keretében nem egyesíthető.

Az ügyvéd-közjegyzőség elméletét képviselő személyek biztos hivatkozási alapja a porosz közjegyzőség volt. Az 1937. július 1-jén hatályba lépett Reichsnotarordnung megszüntette Németországban az ügyvéd-közjegyző intézményét, és bevezette a Nur-Notar (hivatásos, kizárólagos közjegyző) egységes szabályozását.⁵⁶³ Az ügyvéd-közjegyzőség bevezetésének követelése az 1930-as évektől a magyar ügyvédek részéről is lekerült a napirendről.

⁵⁶¹ Dr. Szécsi Ferenc: Ügyvédkérdés és ügyvéd-közjegyzőség. *Jogtudományi Köz-löny*, 1927. 12. szám, 109–110. p.

⁵⁶² „Ezt a harcot az ügyvédi kar testületileg intézi és irányítja a közjegyzői intéz-mény ellen. A támadások időnként az ügyvédi kongresszusokon hangzanak el, s az igazságügyi kormányzathoz felterjesztett javaslatokban s az erről szóló híreknek a saj-tóban való elhelyezésében nyilvánulnak meg.” Dr. Barcza Ferenc: *A közjegyzői és az ügyvédi hivatásról*. (Bölcséleti értekezés.) Győr, 1931, Győri Hírlap Nyomda, 4. p.

⁵⁶³ Dr. Csánk Béla: *Jogászai hivatások a harmadik birodalomban*. Budapest, 1941, Pázmány Péter Tudományegyetem, 59. p.

c) A községi jegyzők magánmunkálatai elleni fellépés

A községi jegyzők okiratszerkesztő tevékenysége a két világháború között is változatlan keretek között maradt, így folyamatosan veszélyeztette a jogbiztonságon kívül az ügyvédi és a közjegyzői kar érdekeit. A községi jegyzők magánmunkálatai tevékenységét az 1929-1930-as években kidol-gozott okirati kényszerről szóló törvényjavaslat veszélyeztette a kodifi-káció szintjén először, ezért a községi jegyzők képviselőjében Jankovich Béla volt vallás- és közoktatási miniszter Fejér vármegye törvényhatósá-gi bizottságához egy indítványt nyújtott be, amelyben vitatta az okirati kényszerről szóló jogszabálytervezet célját és indokoltságát. Véleménye szerint a községi jegyzők a falusi lakosság jogi szükségleteit elégítik ki úgy, hogy jogügyleteikkel nem kell a városokban működő ügyvédekhez és közjegyzőkhöz fordulniuk. A mezőgazdasági jellegű ügyletek jogi ter-mészetét a községi jegyzők könnyebben felismerik, és okiratba foglal-ják. A konzervatív gondolkodású „falusi nép” jogi ügyeinek hagyományos elintézése érdekében a községi jegyzők jogi munkálatainak fenntartása indokolt.⁵⁶⁴

A beadványt ismertető és azzal vitába szálló névtelen közjegyző szerző (szerkesztőségi munkatárs) a felsorolt érveket nem tartotta megalapo-zottnak, mivel a jogbiztonság és a megelőző jogvédelem elvének érvé-nyesítése teszi szükségessé az okirati kényszerről szóló törvényjavaslatot. A vidéki lakosság igazi érdekeit az képviseli, aki a jogügyleteik okiratba foglalását ügyvédre vagy közjegyzőre kívánja rábízni.⁵⁶⁵ A községi jegy-zők okiratszerkesztő tevékenységének megszüntetése az igazságügyi kor-mányszat megoldandó feladatai között is állandóan szerepelt. 1933-ban Lázár Andor igazságügyi miniszter az igazságügyi költségvetés tárgyalá-

⁵⁶⁴ Az okirati kényszer és a jegyzők. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1930. 2. szám, 60–62. p.

⁵⁶⁵ „Az igazi szociális szempont tehát az, amit a benyújtott törvényjavaslatok is képv-iselnek, hogy a jogkereső közönség jogügyleteivel jogilag járható, túrt zugírászatot űző községi jegyzőknek ki ne szolgáltatassék s oda utaltassék, ahol a megfelelő elinté-zéshez szükséges jogi előképzettség és jártasság megvan.” Az okirati kényszer és a jegyzők. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1930. 2. szám, 64. p.

sakor tett egy olyan kijelentést, amely reményt keltett a közjegyzőkben, hogy ez a probléma hamarosan meg fog oldódni.⁵⁶⁶

A Budapesti Ügyvédi Kör 1933-ban egy előadóestet rendezett a közügyi jegyzők magánmunkálatairól. Nagy Dezső Bálint ügyvéd a magyar ügyvédség korabeli reménytelen helyzetének legfőbb okozójaként a közügyi jegyzőket jelölte meg. Az értekezésben már hivatkozott és tárgyalt 1901. évi XX. tc. alapján a belügyminiszter egy ügyviteli szabályzatot dolgozott ki a közügyi és körjegyzők részére, amelyben a magánmunkálato-
kat is érintette. Az 1904. évi országos ügyvédi értekező, valamint a királyi közjegyzők második kongresszusa együttesen sem érte el a közügyi jegyzők magánmunkálati tevékenységének betiltását. A betiltást azonban nemcsak a közjegyzőség és az ügyvédség közös érdeke, hanem fontos társadalmi érdekek is indokolták.⁵⁶⁷

Galánffy János debreceni királyi közjegyző a jegyzői magánmunkálato-
król írott cikkében a közügyi jegyzők szakszerűtlen okiratszerkesztő te-
vékenységének káros hatásait emelte ki. A közügyi jegyzők által szerkesz-
tett okiratoknál a szakszerűtlen, jogi előírásokat figyelmen kívül hagyó
tevékenység miatt magasabb volt a perek száma, és összességében több
kiadást okoztak az ügyfelek számára, mint az ügyvédek vagy közjegyzők
által készített okiratok.⁵⁶⁸

Kubinyi Elek a közügyi jegyzők okiratszerkesztő tevékenységét annak
tulajdonította, hogy a királyi közjegyzőket a törvény nem jogosította fel
a magánokiratok felvételére. Érdekes okfejtése szerint, ha a közjegyzők

⁵⁶⁶ „A közigazgatás rendezése esetén a közügyi jegyzőknek olyan súlyos és megfele-
lően dotált közfunkciói lesznek, amellyel összeférhetetlen és felesleges is számukra a
magánmunkálatok végzése.” Igazságügyminiszteri nyilatkozat a jegyzői magánmun-
kálatok megszüntetéséről. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1933. 4. szám, 119. p.

⁵⁶⁷ „A következők szólnak a jegyzői magánmunkálatok megszüntetése mellett.
A falusi lakosság érdeke: a jogi kontármunkától való megvédése. Állam és község kö-
zös érdeke: segédterhek fizetésének megtakarítása. Jogállamiság megvédése, illetve a
súlyos hivatali összeférhetlenség megszüntetése. Állás és jövedelemlhalmozás meg-
szüntetése. Ügyvédi és közjegyzői érdek.” Dr. Nagy Dezső Bálint: A közügyi jegyzők
magánmunkálatai. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1933. 8. szám, 321. p.

⁵⁶⁸ „Lehet, hogy az ügyvédi és közjegyzői munka talán – bár nem mindig – vala-
mivel drágább, mint a jegyzői, de legalább megvan az az előnye, hogy jó és alapos és
összehasonlíthatatlanul kevesebb esetben vonja maga után a pert és ezzel a feleknek az
»olcsó« munkára való tetemes ráfizetését.” Dr. Galánffy János: A jegyzői magánmun-
kálatok. *Jogtudományi Közlöny*, 1934. 5. szám, 26. p.

az ügyvédekkel együtt lettek volna feljogosítva a magánokiratok felvé-
telére, a községi jegyzők nem kaptak és találtak volna teret a működé-
sükhöz.⁵⁶⁹ A községi jegyzők a polgári közjegyzőség működésének teljes
időszakában folytathatták okiratszerkesztő tevékenységüket, amelyet a
belügyminiszter rendeletével 1943-ban megerősített, és a díjakat újra-
szabályozta.⁵⁷⁰

2. A közjegyzőség reformtörekvései 1927 és 1945 között

a) Az okirati kényszerről szóló törvény javaslata

1927-ben elkészült az okirati kényszerről szóló törvény első javaslata,
amely kiemelt fontosságú volt a közjegyzői intézmény számára. A javaslat
a királyi közjegyzőkről szóló törvény és annak novellája által szabályozott
kört, az ún. közjegyzői kényszer eseteit kívánta újraszabályozni. Emel-
lett a községi jegyzők magánmunkálatai körében előfordult okirat-szer-
kesztési munkálatokat akarta visszaszorítani oly módon, hogy rögzítette,
milyen esetekben szükséges az okirat érvényességéhez közjegyző hitele-
sítése vagy ügyvéd ellenjegyzése. A tervezet az előírt alakítások hiányá-
hoz a semmisség jogkövetkezményét fűzte. Az ügyvédi vagy közjegyzői
közreműködést igénylő okiratok körét a következőkben határozta meg:
vagyont érintő átruházások és haszonélvezettel történő terhelések, ingat-
lan-adásvételi ügyletek, ingatlant terhelő dologi jogok alapítása, 50 ka-
taszteri hold feletti mezőgazdasági ingatlanra haszonélvezeti szerződés
kötése, ajándékozási szerződés kötése, alapítvány élők közötti rendelése,
ingó dolgok tulajdonjog-fenntartásos adásvétele, tartási és életjáradéki
szerződések, vagyonközösség megszüntetése, munkaszerződések bánat-
pénzzel történő biztosítása, kezesség kikötése és kötbér vállalása. A köz-
okirati kényszer előírásánál pedig a házastársak és a jegyesek egymásköz-

⁵⁶⁹ Dr. Kubinyi Elek: Néhány szó a jegyzői magánmunkálatokról. *Királyi Közjegy-
zők Közlönye*, 1934. 4. szám, 141–148. p.

⁵⁷⁰ 54 200/1943. B. M. számú rendelet a jegyzői magánmunkálatok díjairól. *Királyi
Közjegyzők Közlönye*, 1943. 11. szám, 203–205. p.

ti jogügyleteire, a házassági szerződésre, az ajándékozási szerződésekre, az általános meghatalmazásokra, valamint az olyan meghatalmazásokra, amelyek váltókötelezettség vállalásához, illetve írásbeli alakhoz vannak kötve.⁵⁷¹

A felek személyétől függetlenül a javaslat közokirati formát írt elő az örökségelidegenítés, az örökhagyóval kötött öröklésről való lemondást tartalmazó és a lemondást megszüntető szerződéshez, az örökösöknek a várt örökségre kötött szerződésükhöz, az örökösödési osztályegyezséghez, a közös végrendelet, az öröklési szerződés, valamint a halál esetére szóló ajándékozás, és az örökbefogadási és azt felbontó szerződésekre. A törvényjavaslat tartalmazta azt a megengedő szabályt, miszerint a királyi közjegyző a felek kérelmére jogosult magánokiratot is felvenni.⁵⁷² A javaslat indoklása hangsúlyozta, hogy az okirati kényszert, azon belül a közokirati kényszert a jogszabály csak akkor kívánta előírni, ha azt a jogbiztonság elve, illetve a felek érdekei megkívánták. A javaslat a közokirati kényszer eseteinek meghatározásánál korrigálni kívánta a királyi közjegyzőkről szóló törvény és annak novellája eseteit. Az indoklás megállapította, hogy a közérdek is megkívánja, hogy az osztrák közjegyzői gyakorlattal egyezően a közjegyzők jogosultak legyenek magánokiratot felvenni, mivel ezzel a közjegyzői intézmény egyik célját, a jogviták elkerülését teszik elérhetővé.

A kérdés fontosságára való tekintettel a közjegyzői kamarák közös felterjesztéssel éltek az igazságügyi miniszterhez. Ebben üdvözölték a bíróságok tehermentesítésére és a jogbiztonság erősítésére tett lépést. Ugyanakkor megállapították, hogy a tervezet a közjegyzői kamarák előzetes véleményétől eltérően nem tartalmazza sem a telekkönyvi kényszerről, sem a közeli rokonok, különösen a szülők és gyerekek közötti jogügyletekre a közjegyzői okirati forma előírását. Az ügyvédi karral való kiegyensúlyozott viszony fenntartása érdekében a közjegyző magánokirat-szerkesztési gyakorlatát pedig csak arra az esetre szorítanák, ha a felek jelenléte vagy a meghatalmazás hiánya miatt a közjegyző közokiratot nem tud felvenni. Hangsúlyozták, hogy telekkönyvi ügyekben az ügyvédi

⁵⁷¹ Törvényjavaslat az okirati kényszerről. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 1. szám, 11–13. p.

⁵⁷² Törvényjavaslat az okirati kényszerről. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 1. szám, 14–15. p.

és/vagy közjegyzői közreműködés előírása visszaszorítaná a községi jegyzők közreműködését, és ezzel erősítené e körben a jogbiztonságot.⁵⁷³

Az Igazságügyi Minisztérium ezt a javaslatát elvetette, ezért 1929-ben új törvényjavaslatot dolgoztak ki az okirati kényszer szabályozásáról. Teller Miksa budapesti ügyvéd az ügyvédi kar szemszögéből nézve sérelmesnek tartotta a javaslatot, mivel az véleménye szerint a közjegyzők pozícióját erősítette volna, és a községi jegyzők magánmunkálatait legalizálni igyekezett. Teller szerint a törvényjavaslat a közokirati kényszert „mérhetetlenül kiterjesztette” azzal, hogy a szülő és gyermek közötti jogügyletek okirataira közokirati kényszert írt elő. Ugyanakkor a községi jegyzőknek a javaslat biztosította a jogot, hogy 10 000 P alatti jogügyletek okiratait elkészíthessék, valamint lehetővé tette a magánokiratokon kívül a telekkönyvi beadványok elkészítését és beadását a telekkönyvi hivataloknál. A tervezet szerint a közjegyzők a felek kérésére készíthettek volna magánokiratot, amit az ügyvédek az ügyvédi intézmény elleni támadásként értékeltek.⁵⁷⁴ Östör József soproni ügyvéd Zsitvay Tibor igazságügyi miniszter javaslatát azért kifogásolta, mert az „legalizálta” a községi jegyzők okiratszerkesztő tevékenységét. Teller véleményével egyezően ő is kifogásolta a közjegyzői okirati kényszer kiterjesztését a szülők és gyerekek közötti jogügyletekre. A közjegyzők magánokirat-készítési jogosítványát pedig az ügyvédi jogosítványok elleni támadásként értékelte.⁵⁷⁵

⁵⁷³ „Visszás és helytelen elrendezés tehát az, amely – mint a javaslat is – lehetővé teszi, hogy községi jegyzők, avagy zugírások milliárdos jogügyletekről is okiratokat készíthessenek, holott az lett volna helyénvaló, ha ezek magánmunkálatai vagy apróbb ügyekre és szűkebb körre szorítottak vagy lehetetlenné tettettek volna.” A kir. közjegyzői kamarák felterjesztése a m. kir. Igazságügyminiszterhez az okirati kényszerről szóló törvényjavaslat tárgyában. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 1. szám, 36. p., 26–36. p.

⁵⁷⁴ „Az ügyvédi kar évek óta kéri, hogy az igazságügyi kormány jogosítsa fel az ügyvédek a közjegyzői teendők egy részének elvégzésére. Ezt a javaslat megteszi, de igen szűk keretek között. Ellenben megcsinálja a fordítottját annak, amit az ügyvédi kar kért: nem lesznek közjegyzőügyvédek, de minden közjegyző a megengedett magánmunkák révén ügyvédközjegyző lesz. De a közjegyzők nemcsak megengedett magánokiratok révén fogják kisajátítani az ügyvédek munkakörét. A közokiratok erős és teljesen indokolatlan, sőt közérdekbe ütköző kiterjesztése is el fogja venni az ügyvédek kényerét.” Dr. Teller Miksa: Törvényjavaslat az okirati kényszerről. *Jogtudományi Közlöny*, 1929. 21. szám, 198. p.

⁵⁷⁵ Dr. Östör József: Törvényjavaslat az okirati kényszerről. *Jogtudományi Közlöny*, 1929. 21. szám, 198–200. p.

Az ügyvédi észrevételekre Holitscher Szigfrid budapesti királyi közjegyző adta meg a közjegyzői megközelítésű választ. Cikkében hangsúlyozta, hogy „a közokirati kényszer mérhetetlen kiterjesztése” csak a szülők és gyerekek közötti jogügyletre vonatkozik. A közokirati kényszer előírását ebben a körben az indokolja, hogy a jóhiszemű harmadik személyek jogai, illetve a hitelezővédelem elve ne sérüljön azzal, hogy a közokiratra jellemző garanciális szabályok nélkül egy ilyen személyi körű jogügyletről magánokirat készüljön. Ugyanakkor ezek a jogügyletek általában hosszú távú kihatással bírnak, így a jelentőségük alapján indokolt a közokirati forma előírása. Hangsúlyozta, hogy a magánokirat készítése nem lehet ügyvédi privilégium, és a magyar jog egyedülálló azzal a szabályozásával, hogy a közjegyzőnek nem engedi meg a magánokirat készítését. Véleménye szerint a megelőző jogvédelem elvének erősítése indokolja a közokirati kényszer kisebb kiterjesztését.⁵⁷⁶

Sándorfalvi Pap István királyi kúriai tanácselnök az okirati kényszerről szóló törvényjavaslatban a kúria gyakorlatának visszaigazolását látja akkor, amikor azon jogügyletekre, amelyeket teljesítettek, de nem közokirati formában kötötték meg a szerződéseket, érvényesnek minősülnek. Bírói szemmel helyesnek tartja, hogy a jogszabályalkotó elsősorban nem az ügyletek értékét, hanem típusát vette figyelembe az okirati kényszer alá eső esetek meghatározásánál. Álláspontja ugyanakkor lényegesen eltér az okirati kényszer eseteinek körénél a jogszabályalkotó szándékától. Feleslegesnek tartotta az okirati kényszer előírását az 50 kataszteri holdnál nagyobb ingatlan haszonbérleténél, a követelések ingyenes engedélyezésénél és elidegenítésénél, alapítványok rendelkezésénél, az ingó dolgok tulajdonjog-fejlesztésénél, a vagyonközösség megszüntetésénél, a kezesség vállalásánál, valamint a kötbér és bírság kikötésénél. Ezzel szemben az örökbefogadási szerződés esetén a közokirati forma

⁵⁷⁶ „Ha a közjegyzőségnek ez a javaslat némely, egyáltalán – és különösen anyagi szempontból – nem lényeges előnyt juttat, ez bizonyára nem a politikai súllyal nem rendelkező közjegyzői kárnak való kedvezés szándékával, hanem azért történt, mert a jogszolgáltatás érdeke a közjegyzői kar álláspontjával találkozott. Valóban csodálatos volna, hogy éppen az okirati jog szabályozásánál a közjegyzőségnek semmiféle szerepe jusson.” Dr. Holitscher Szigfrid: Törvényjavaslat az okirati kényszerről. *Jogtudományi Közöny*, 1929. 22. szám, 206–207. p.

előírását tartotta indokoltnak. A szerződő felek akaratnyilvánítási szabadságát ugyanakkor a közjegyzők nem tudják megvédeni, csak a bíróság.⁵⁷⁷

Lőw Tibor budapesti királyi ítélőtáblai tanácselnök cikkében azt a magyar, elsősorban bírói felfogást elemzi, amely ellenszenvet érez az okirati kényszerrel szemben. A készülő törvény szerinte a célzott joghatást akkor fogja elérni, ha a magyar jogi gondolkodás az okirati kényszer elvét elfogadja. Ehhez az szükséges, hogy az ügyleti okirat tartalmazzon minden olyan elemet, amely a jogügylet egészét magában foglalja. Így a bíróság nem kényszerül arra, hogy a felek hallgatását valamilyen lényeges tényről a bizonyítást követően az ítéletével pótolja.⁵⁷⁸

A közjegyzői kar számára a téma kiemelt fontosságát jelzi, hogy a közjegyzői egylet 1929. június 29-én megtartott vándorgyűlésén az okirati kényszer kérdésével foglalkozott. Holitscher Szigfrid előadó az okirati kényszer kérdését történeti kontextusba helyezte. Együtt elemezte az okirati kényszert az ügyvéd-közjegyzőség mozgalmával, valamint a községi jegyzők magánmunkálataival. Úgy vélte, a közjegyzői kényszer eseteinek kiterjesztése lehetőséget adna az ügyvédi kar gondjainak megoldására, mivel a közjegyzők létszámának időszakonkénti növelése az ügyvédek egy részének közjegyzői kinevezésével járhatna.⁵⁷⁹

⁵⁷⁷ „1874 óta áll a közokirati kényszer sok esetre, és mégis a Kúria gyakorlata kénytelen régebben és most is lépten-nyomon a legszorosabban magyarítani és alkalmazni a törvényt, és kimondani, hogy a konkrét esetben nem érvénytelen az ügylet a közokirat hiánya miatt, vagy azért, mert teljesebbé ment, vagy más okból; mert különben igazságtalan lenne a döntés, nem felelne meg a valódi akaratnak, az életnek, hanem csak a pereskedő nyerne vele, aki végleges nyugodt megállapodást, sőt állapotot akar felforgatni.” Dr. Sándorfalvi Pap István: Az okirati kényszer kérdéséhez. *Jogtudományi Közöny*, 1929. 24. szám, 233. p.

⁵⁷⁸ „Az okirati kényszernek jótékony hatásai csak akkor állhatnak be, ha az okiratba mindent fel kell venni, ami a konkrét ügyletbe tartozik, és ügyleti kikötésnek így csak az tekinthető, amit írásba foglaltak. Az okirati hallgatást csak az említett törvényi diszpozitív rendelkezések pótolhatják, nem szóbeli megállapodások.” Dr. Lőw Tibor: Az okirati kényszer kérdéséhez. *Jogtudományi Közöny*, 1929. 24. szám, 234. p.

⁵⁷⁹ „Az ügyvédi kérdésnek megoldásához is az ügyvédi infláció bizonyos állandó levezetésével hozzájárulhatna és egyúttal a közjegyzői intézmény csorbíthatatlansága mellett előnyeinek szélesebb körökre való kiterjesztésével járna a közjegyzői hatáskörök, és pedig elsősorban nem egyes a közjegyzői ellátásra részben alkalmatlan, a közjegyzői álláshoz részben nem méltó, a bírósági kezelőszemélyzet feladatát képező és a közjegyzői állások életképessége szempontjából mindenestre jelentéktelen bírósági perenkívüli teendővel, hanem mindenekelőtt a közokirati kényszernek oly mér-

Történeti visszatekintést, egyben kompromisszumos javaslatot Östör Lajos soproni királyi közjegyző tanulmánya tartalmazott a Királyi Közjegyzők Közlönyében. Ebben azt indítványozta, hogy az egyenes ági rokonok közötti jogügyletekre a jogszabályalkotó gyakorlatosan ügyvédi ellenjegyzésű magánokirat vagy közjegyzői okirat felvételét írja elő. Ezt a javaslatot a Szombathelyi, a Pécsi és a Szegedi Királyi Közjegyzői Kamara is elfogadta, valamint nyolc ügyvédi kamara is támogatta az elképzelést.⁵⁹⁰ Ezt követően a törvényjavaslat tárgyában évekig nem történt előrelépés. Az Országos Ügyvédszövetség VI. országos értekezlete elővette az igazságügyi miniszteri tervezetet, és határozatban javasolta, hogy az igazságügyi miniszter az országgyűlés elé terjessze a tervezetet.

Krenner Zoltán királyi közjegyző az ügyvédség jelentését ismertetve hangsúlyozta, hogy el kell kerülni a két igazságügyi hivatás közötti összeütközést, így adott esetben nem kellene ragaszkodni ahhoz a szabályozáshoz, hogy a közjegyzők jogosultak legyenek a magánokiratok felvételére. Ugyanakkor az okirat-szerkesztési jogosultságnak az ügyvédek és a közjegyzők hatáskörébe adása egy jelentős eredmény a községi jegyzők elleni küzdelemben. A telekkönyvi bejegyzéseknél az ügyvédek arra törekedtek, hogy a bejegyzési okiratokon az ügyvédek is jogosultak legyenek aláírás hitelesítésére. Ez azonban közjegyzői jogosítvány gyakorlását jelentené, ami egyben az ügyvéd-közjegyző intézményének megalapozását is indokolná. Miután ez a korábbi elmélet szerint sem az ügyvédi kar egészére vonatkozna, megosztaná az ügyvédi hivatás gyakorlóit, és egy nem kívánt diszfunkcionális hatással járna. Krenner azt javasolta, hogy a két jogász hivatás közösen lépjen fel érdekei rendezése ügyében.⁵⁹¹

tékü kiterjesztésével való fejlesztése és tágitása, mely az állások szaporítása esetén is a közjegyzői irodáknak mai, a megélhetést sem biztosító jövedelmezőségét ténylegesen emelné." Dr. Holtscher Szigfrid: *Az okirati kényszer és az okratszerkesztési jogosítvány új szabályozása. Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1929. 6. szám, 258. p.

⁵⁹⁰ Dr. Östör Lajos: *Az okirati kényszerrel szóló törvényjavaslat megváltoztatására indított actió célja és története. Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1931. 8. szám, 286–289. p.

⁵⁹¹ Dr. Krenner Zoltán (1879–1950) 1879. november 26-án született Aradon. Jogi tanulmányait a Budapesti Tudományegyetemen végezte. Az ügyvédi-bírói vizsga letétele után Aradon ügyvédi irodát nyitott. Ügyvédként írt jogi szakmunkája A sértett fél a felhatalmazási bűnperekben címet viseli. Királyi közjegyzőnek 1914-ben nevezték ki Lippára (ma Románia, Lipova). Arad város törvényhatósági bizottságának tagjává választották. Az impériumváltozást követően újból Aradon nyitott ügyvédi

A közös fellépés egyrészt a községi jegyzők okratszerkesztő tevékenysége elleni fellépést szolgálta, másrészt ezzel az igazságügyi kormányzatnál az okirati kényszer kiterjesztését lehetne elérni.⁵⁹²

Az okirati kényszerrel szóló törvényjavaslatot az igazságügyi kormányzat nem terjesztette az országgyűlés elé, így nem lett belőle jogi norma. Jelentősége abban nyilvánul meg, hogy mintegy szondaként szolgálva mutatta meg, a közjegyzői hivatás szabályait nem lehet megváltoztatni, a közjegyzői kényszer eseteinek bővítését az ügyvédi kar megakadályozza, mivel számára csak a status quo megtartása az elsőrendű intézményi érdekek. Megállapítható, hogy még a községi jegyzők magánmunkálatai elleni közös fellépés lehetősége sem írta felül az ügyvédség számára a közjegyzői intézmény szabályainak megváltoztatása feletti őrködést.

b) A közjegyzői rendtartás módosítási törekvései 1927 és 1944 között

1926-ban az országgyűlés felsőházáról szóló törvény a királyi közjegyzői kamaráknak lehetőséget adott egy felsőházi tag delegálására, ezzel ha korlátozott mértékben is, de lehetőséget kaptak, hogy érdekeik képviselésében felléphessenek.⁵⁹³ Az 1940-es évek elején több vármegyei törvényhatósági bizottság is királyi közjegyzőt választott meg felsőházi

irodát. A trianoni békeszerződés után az Országos Magyar Párt reformszárnyának egyik vezetője volt, politikai tevékenysége miatt azonban távozni kényszerült Romániából. Magyarországra áttelepülve Budapesten dr. Lénárdt Dezső VI. kerületi királyi közjegyző helyetteseként teljesített szolgálatot. 1936-ban királyi közjegyzőnek Kis-kunfélegyházára nevezték ki. 1941-ben Budapest VIII. kerületébe helyezték, ahol a magánközjegyzőség megszűnéséig dolgozott. Ellenállóként a Tartsay Vilmos-féle németellenes szervezkedésben is részt vett. 1944-ben a közjegyzői kamarát pótló ideiglenes intézőbizottság tagja volt. 1946-ban az egységes ügyvédi-bírói vizsgálóbizottság tagjává választották. 1946 és 1949 között a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara elnöki tisztét töltötte be. Budapesten, 1950. március 20-án hunyt el. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 70. p.

⁵⁹² Dr. Krenner Zoltán: *Az Ügyvédszövetség előadói jelentése az okirati kényszerrel. Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1936. 5. szám, 145–153. p.

⁵⁹³ 1926. évi XXII. törvénycikk az országgyűlés felsőházáról. In Térfi Gyula dr. (szerk.): *Magyar Törvénytár. 1926. évi törvénycikk*. Budapest, 1927, Franklin Társulat, 233–267. p.

képviselőjeként, így volt olyan időszak, amikor öt királyi közjegyző is tagja volt a felsőháznak.

1927-ben Pesthy Pál igazságügyi miniszter a *Királyi Közjegyzők Közlönye* újraindulása alkalmából a jogbiztonság egyik fontos tényezőjeként üdvözölte a közjegyzőséget, akiknek intézményi megerősítésére az igazságszolgáltatás rendszerében törvényhozási feladatok elvégzésére van szükség. Ez egyrészt az okirati kényszerről szóló jogszabály tervezetének elkészítését jelentette volna, másrészt a közjegyzői rendtartás ezzel összefüggő reformját, a közjegyzői novella tervezetének előkészítését.⁵⁸⁴

Az 1927. június 5-i debreceni vándorgyűlés az új közjegyzői rendtartás elkészítésének szükségességével foglalkozott. Az ezzel kapcsolatos előadást tartó Horthy István nyíregyházi királyi közjegyző kijelentette, hogy a korabeli európai kodifikációra is figyelve új közjegyzői törvényt kell alkotni a magyar közjegyzők részére. A közjegyzői intézmény négy tulajdonságát emelte ki, amely a szabályozás célja lehet.⁵⁸⁵ A közjegyzői intézmény elterjedésének gátját a „túlzott formalizmusban” vélte megtalálni. Ez egyben hátrányt jelentett az ügyvédek vagy községi jegyzők által készített okiratokkal szemben. Az intézményi szabályozás egyik legfontosabb alapelve az önálló hatáskör bővítése az átruházott hatáskörökkel szemben. Ez azt is jelentette, hogy nem ragaszkodott a közjegyző szerepvállalásához a hagyatéki ügyekben. A határozati javaslat szerint a közjegyzők új közjegyzői rendtartás megalkotását sürgették az igazságügyi kormányzattól.⁵⁸⁶

Miután a közjegyzői rendtartás ügyében az igazságügyi kormányzat nem készített tervezetet, a közjegyzői egylet 1930. évi vándorgyűlésén ismét szakmai vitanapot tartottak a rendtartás kidolgozásának főbb elveiről. Telman Sándor csepregi királyi közjegyző Galánffy János szavaira

⁵⁸⁴ Dr. Pesthy Pál: A közjegyzőség és az újjáépítés. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 1. szám, 1–3. p.

⁵⁸⁵ „Legyen a közjegyzői intézmény: 1.) a közönség szemében rokonszenves, 2.) tekintélyt árasztó, 3.) feltétlenül megbízható, 4.) független.” Dr. Horthy István: A kir. közjegyzőség fejlesztése. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 7. szám, 274. p.

⁵⁸⁶ „A Magyarországi Kir. Közjegyzők Országos Egyletének vándorközyűlése ki mondja, hogy sürgős szükségnek tartja az új magyar közjegyzői törvény megalkotását, mely egész szerkezetében új és a kor szellemének megfelelő legyen, s ennek érdekében felirattal fordul az igazságügyi magas kormányhoz.” Dr. Horthy István: A kir. közjegyzőség fejlesztése. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 7. szám, 288. p.

hivatkozott, aki a magyar közjegyzői intézmény jövőjét a közhitelesség, a ténytanúsítási eljárások bővülésében látta.⁵⁸⁷ Az okirati kényszerről szóló törvényjavaslat elfogadtatásának kudarca azonban azt a felismerést közvetítette, hogy az ügyvédek és a községi jegyzők ellenállása miatt a közjegyzői okirati kényszer eseteit nem lehet bővíteni. Az intézmény fejlődését ezért a közhitelesség erősítésével, a ténytanúsítás körébe tartozó hatáskörök bővítésével lehet megoldani. Ilyen hatáskör lehet az előzetes egyezségi eljárás, valamint a házastársak közötti békeltető tárgyalás lefolytatása, a peren kívüli eskü (affidavit) tanúsítása. Az örökösödési eljárás reformjával pedig el kell érni, hogy a közjegyzők a bíróságoktól függetlenül illetékesek legyenek a teljes örökösödési eljárás lefolytatására. A vándorgyűlés ezen elvek szellemében ismételt megkereste az igazságügyi kormányzatot, hogy dolgozza ki a közjegyzői rendtartás normaszövegét és az örökösödési eljárás novelláját.⁵⁸⁸

Szemerjay-Petrán Tibor a közjegyzői egylet 1931-ben tartott lillafüredi vándorgyűlésén ugyancsak a közjegyzői reform, illetve a közjegyzői rendtartás régóta esedékes átfogó módosításának kérdéseit taglalta előadásában.⁵⁸⁹ Annak hangsúlyozása mellett, hogy a közjegyzői kar társadalmi és

⁵⁸⁷ „A kir. közjegyzőnek a hites bizonyosság ügykörébe tartozó teendők teszik igazi hivatását, ebben az ügykörben kell őt megtartani, erősíteni, önállósítani, és nem szabad neki nem való terheket vállalnia, nem szabad őt a jogszolgáltatás mindenesévé lealacsonyítani, mert akkor igazi hivatásától elterelődik, a közjegyzői intézmény elsenyved, azt a nagy és gyönyörű feladatot, amelynek megvalósítására a jogfejlődés és a kultúra terén hivatva van, nem tudja betölteni. Elsősorban nem is a közjegyzői kar, hanem a jogszolgáltatás, a társadalom érdeke az, hogy a közjegyzők okirat-szerkesztési hatásköre tágíttassék.” Dr. Telman Sándor: A magyar közjegyzői intézmény fejlődésének iránya és időszerű problémái. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1930. 6. szám, 209. p.

⁵⁸⁸ Dr. Telman Sándor: A magyar közjegyzői intézmény fejlődésének iránya és időszerű problémái. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1930. 6. szám, 209–223. p.

⁵⁸⁹ Dr. Szemerjay-Petrán Tibor 1884. január 2-án született Kolozsváron. Jogi tanulmányait a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen végezte. 1904-től ügyvédként tevékenykedett. Emellett újságíróként is dolgozott, a Magyar Polgár, az Ellenzék, és a Kolozsvári Friss Újság munkatársa volt. Szakcikkei az Erdélyrészi Jogi Közönyben jelentek meg. 1908-ban novelláskötetet adott ki. Megalapította az Országos Ügyvédszövetség kolozsvári osztályát. Részt vett a Kolozsvári Munkásbiztosító Pénztár és a Kolozsvári Munkáslakás Építő Szövetkezet munkájában. Tevékeny tagja volt az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesületnek és az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek. 1920-ban Magyarországra repatriált. Előbb dr. Kovaliczky Elek sátoraljaújhelyi ki-

gazdasági helyzete összefügg a magyar társadalom általános helyzetével, a közjegyzői intézmény fejlesztésének eszközeként a közjegyzői rendtartás reformját jelölte meg.⁵⁹⁰ Szemerjay-Petrán a reformmal szemben csak egy érdekes ellenérvet jelölt meg. A trianoni békeszerződés után az elcsatolt területeken a magyar közjegyzői rendtartás hatályban maradt (!), így szerinte a magyar nemzet összetartozását gyengítené, ha a rendtartást módosítanák. Az új közjegyzői novella megalkotásának mindenkori gátját képező ügyvédi karnak, valamint a közigazgatásnak mindenkor fejlődésének jogi normával történő elmozdítása elmaradt. A közjegyzői szakirodalom képviselői a közjegyzői rendtartás novellájának tartalmi kereteit kijelölték. Az intézmény súlyát az államfői kinevezés adhatná meg, amit a szakirodalomban Baranyai (Blum) Béla már korábban követelt. Ez a szabályozás megfelelne mind a francia, mind a például vett német gyakorlatnak. Az 1886. évi VII. tc. hozta be a közjegyzői szabályozásba, hogy négyévi bírói, ügyvédi vagy ügyészi gyakorlattal rendelkező jogászok is közjegyzői kinevezéshez juthassanak, akkor is, ha közjegyzői irodában nem végeztek gyakorlatot. Ez a rendelkezés nemcsak a közjegyzőhelyetteseket érintette hátrányosan, hanem a királyi közjegyzőknek, hogy az országgyűlési képviselői tisztséggel a törvény összeférhetetlennek tartotta a közjegyzői állást (közjegyzői inkompatibilitás). Ez az ügyvédekkel, valamint a közigazgatási kar képviselőivel szemben hátrányos helyzetbe hozta a közjegyzőket, aminek a felszámolása indokolt volt.

A közjegyzői kinevezéseknél a kamarai felterjesztéseket a jelölésekről általában nem vették figyelembe. Egyszerű értelmezési kérdésnél fonto-

rályi közjegyző mellett volt közjegyzőhelyettes, majd 1925-ben királyi közjegyzőnek nevezték ki Budapest VII. külső és XIV. kerületébe. 1927-től főmunkatársa, 1932-től felelős szerkesztője volt a Királyi Közjegyzők Közlönyének. Tagja volt a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamarának, a közjegyzői nyugdíjintézet és az országos egyesület elnökségének, illetve központi bizottságának. A Magyarországi Királyi Közjegyzőhelyettesek Országos Egyesülete is tiszteletbeli tagjává választotta. Állami szolgálatba már nem vették át. Halálának időpontja ismeretlen. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 132–133. p.

⁵⁹⁰ Dr. Szemerjay-Petrán Tibor: A magyar közjegyzői kar gazdasági helyzete és a közjegyzői rendtartás reformja. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1931. 6. szám, 193. p.

sabb volt, hogy a közjegyzői kamara fogalma alatt nem a választmány (elnökség), hanem a kamarát alkotó tagok összessége volt értendő. A királyi közjegyzőkről szóló törvény tíz közjegyzői kamarát állított fel, amelyből öt maradt a trianoni békeszerződést követően Magyarország területén belül. A szakmai önkormányzatok érdekképviselői tevékenységét veszélyeztette, hogy az egyes kamarák létszáma és területe nagyon eltérő volt. A Szombathelyi Királyi Közjegyzői Kamara például az 1920. december 17-i beadványában arról értesítette a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamarát, javasolni fogja az Igazságügyi Minisztériumnak, hogy a budapesti székhelyűvel egy közjegyzői kamara legyen. Ugyanis a szombathelyi kamara területe Nyugat-Magyarország elcsatolása miatt a kétharmadára csökkent, a megmaradt területeken működő közjegyzők tagdíjai pedig nem nyújtanak elegendő fedezetet az önálló kamara fenntartásához. A közjegyzői kamarák egymáshoz viszonyított aránytalansága a kamarai tagság létszámadataival is alátámasztható volt. Miközben a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamarának hetven tagja volt, a Szegedi Királyi Közjegyzői Kamara, amely a trianoni békeszerződés után elveszítette Bács-Bodrog vármegyét, 22 taggal rendelkezett.⁵⁹¹

Szemerjay-Petrán sürgette, hogy a kúriánál alakuljon közjegyzői részvételű bírói tanács, amely a kamarai határozatok elleni fellebbezési ügyekben és a közjegyzők fegyelmi ügyeiben is jogosult eljárni. A közjegyzői kárfelelősség kérdésénél az állami szavatosság (mögöttes helytállás) intézményét említette, mint amely külföldön már bevált jogintézmény, és a közjegyző felelősségét kiegyenlítette volna a bírói és az ügyészi vagy más közhivatalnoki felelősség szabályozásával. A normatív szabályozás mellett azonban egy olyan felelős közjegyzői magatartást és fellépést tartott szükségesnek, amely a hivatás kereteit a hivatás-etika elveinek figyelembevételével alakítja ki.⁵⁹²

Telman Sándor csepregi királyi közjegyző a közjegyzőség helyzetéről, az intézményt ellehetetlenítő körülményekről gyakorlati megközelíté-

⁵⁹¹ Dr. Szemerjay-Petrán Tibor: A magyar közjegyzői kar gazdasági helyzete és a közjegyzői rendtartás reformja. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1931. 6. szám, 202. p.

⁵⁹² Dr. Szemerjay-Petrán Tibor: A magyar közjegyzői kar gazdasági helyzete és a közjegyzői rendtartás reformja. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1931. 6. szám, 204. p.

tesben írt.⁵⁹³ Az 1929 és 1932 közötti gazdasági világválság a közjegyzői irodák bevételeit több mint 50%-os mértékben csökkentette. Az irodák finansiális problémáit növelte, hogy az ügyfelek gyakran a közjegyzői díjakat sem fizették meg. Mindez a közjegyzői rendtartás reformját sürgette.⁵⁹⁴

A királyi közjegyzőség részletes reformjával Kőrössy Bertalan budapesti közjegyző foglalkozott elemző tanulmányában.⁵⁹⁵ A kinevezéshez szükséges szakképesség kérdésében osztotta a korábbi közjegyző szakírók álláspontját, vagyis a közjegyzői kinevezést közjegyzői irodában letöltött gyakorlathoz kötötte. Kifejtette, hogy „gyakorlati jártasság nélkül e pályán nincs jogbiztonság”.⁵⁹⁶ Szerinte a közjegyzői intézmény színvonalát

⁵⁹³ Dr. Telman Sándor (1879–1955) 1879. október 28-án született Nagybecskerekben. A középiskolát szülővárosában végezte, jogi tanulmányait a Budapesti Tudományegyetemen folytatta. Az egyetem elvégzése után Kisjenőn nyitott ügyvédi irodát. 1921-ben Magyarországra repatriált. 1922-ben a Kereskedelemügyi Minisztérium légiforgalmi főfelügyelője volt. 1925-ben dr. Madarász István pécsi közjegyző irodájában közjegyzőhelyettesként teljesített szolgálatot. Királyi közjegyzőnek 1929-ben Csepregre nevezték ki, ahonnan saját kérelmére 1933-ban Zalaegerszegre helyezték. 1928-ban jelent meg először Az örökösödési eljárás és az azzal kapcsolatos jogszabályok mai érvényükben című munkája, amely 1933-ban, majd 1943-ban javított, aktualizált kiadásokban látott napvilágot. Társszerzője volt A légi közlekedés magyar jogszabályai című munkának is. 1939-ben magyar királyi kormányfőtanácsosi címet kapott. 1944 és 1949 között a Szombathelyi Királyi Közjegyzői Kamara elnöke volt. 1955. április 25-én Zalaegerszegen hunyt el. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 93–95. p.

⁵⁹⁴ Dr. Telman Sándor: Vészjel. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1931. 9. szám, 323–326. p.

⁵⁹⁵ Dr. Kőrössy Bertalan (1868–1954) 1868. augusztus 17-én született Aszalón, ahol édesapja református lelkész volt. A középiskolát a Sárospataki Református Kollégiumban, jogi tanulmányait Debrecenben végezte. 1893-tól Kolozsváron ügyvédjelöltként dolgozott. Az ügyvédi vizsgát 1897-ben Marosvásárhelyen tette le. Ezt követően Kolozsváron volt közjegyzőhelyettes. Királyi közjegyzőnek 1903-ban Besztercére nevezték ki, ahonnan 1914-ben Pozsonyba helyezték. 1918-ban a Pozsonyi Királyi Közjegyzői Kamara alelnökének, majd 1919-ben utolsó elnökének választották. 1921-től Budapest VIII. kerületébe helyezték közjegyzőnek. 1932-ben magyar királyi kormányfőtanácsosi címmel tüntették ki. 1939-ben a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara alelnökének választották. Állami szolgálatba nem vették át. 1955. január 4-én Budapesten hunyt el. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 192. p.

⁵⁹⁶ Dr. Kőrössy Bertalan: *A kir. közjegyzőség szervezeti reform kérdései*. Budapest, 1932, Held János könyvnyomdája, 5. p.

nagymértékben befolyásolták a más jogi pályákról érkezők, akik előzetes közjegyzői gyakorlat nélkül kezdték meg működésüket. Ez a kinevezési gyakorlat pedig háttérbe szorította a közjegyzőhelyetteseket, akik szakmai karrier hiányában más pályát választottak, és ezzel a közjegyzői irodák működését veszélyeztették. A kinevezéseknél Szemerjay-Petránhoz hasonlóan a kamarai jelölések mellőzését is kifogásolta. A közjegyzői intézmény szervezeti fejlődésének egyik sarkalatos kérdését szerinte az állásszaporítás, az új közjegyzői állások rendszeresítése képezte. Erre is igaz volt, hogy a kamarák véleményének kikérése nélkül került sor az új közjegyzői székhelyek létesítésére. Úgy vélte, a közjegyző függetlenségét a szabályozásban meg kell erősíteni, mivel az intézmény közhitelességi jellegét csak ez tudja biztosítani. Ezt jelenti a stabil, kiszámítható jogi szabályozás, valamint a politikai befolyásolástól való mentesség. Szabályozási elvek megfogalmazását tartotta szükségesnek a közjegyzői állások kategorizálására és az új közjegyzői székhelyek létesítésének felvételére vonatkozóan is. Megállapítható ugyanakkor, hogy a kor körülményeit tekintve ezen utóbbi javaslatoknak nem volt realitása.

Krenner Zoltán budapesti királyi közjegyző cikksorozatát szentelt a közjegyzői rendtartás reformjának. Álláspontja szerint az intézmény csak úgy maradhat fenn, ha „eredeti célja megvalósítása érdekében újjászervezzük”.⁵⁹⁷ A közjegyzői hatáskörbe tartozó feladatokat három részre csoportosította. Az elsőt a közhitelességi feladatok ellátása jelentette, amelybe a közokiratok készítése, a közjegyzői ténytanúsítás és a végrendeletek felvétele tartozott. A második csoport ügyeit a magánmegbízások, a bírói és gyámhatósági megkeresések teljesítése képezte. Az ügyek harmadik csoportjába pedig a nem peres eljárásokban a felek képviselője tartozott.

A közhitelességi feladatok ellátása körében a közjegyzői intézmény fejlődését a közokirati kényszer esetleges kiterjesztése jelenthette. Az ezzel kapcsolatos tárgyi kört az okirati kényszerről szóló, de az országgyűlésben elfogadásra nem került törvényjavaslat határozta meg, amely a jelen tanulmányban már ismertetésre került. Közjegyzői oldalról garanciát a közjegyzői kényszer eseteinek felsorolása jelenthetett a közjegyzői rendtartásban. Krenner javaslata radikálisabb volt e körben, mint

⁵⁹⁷ Dr. Krenner Zoltán: A közjegyzői rendtartás reformja. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1934. 2. szám, 48. p.

a korábbi közjegyzői szakírók által javasolt esetek, mivel a telekkönyvi ügyekben is előírta volna a közokirati kényszert. Krenner érdeme, hogy a közjegyzői szakirodalomban először javasolta a közjegyzői okiratok olyan végrehajthatóságát, amely szerint az okiratot kiállító közjegyző lett volna jogosult végrehajtási záradék rávezetésével az okiratban foglalt követelés végrehajtását elrendelni.⁵⁹⁸ A törvényrendeletek újrászabályozásának elveként felvetette a gondolatot, hogy csak a közjegyző legyen feljogosítva a közvégrendeletek készítésére, királyi járásbíró csak akkor, ha a közjegyző hivatali kötelességeinek ellátásában akadályoztatva van.⁵⁹⁹ A közös végrendelet intézményét ugyanakkor a házastársak és a jegyesek közötti szűk körben fenntarthatónak ítélte. Az öröklési szerződések megkötésére közokirati formát írt volna elő.

A peren kívüli eljárások keretében az újabb közjegyzői hatáskörök megszerzésének célja a jogbiztonság erősítése és a bíróságok terheinek csökkentése volt. Krenner Zoltán az előzetes (előleges) bizonyítási eljárást, a peren kívüli eskü (affidavit) letételét, a lakbérfelmondási és lakás-kiürítési eljárást, a holtak nyilvánítás és az okirat megsemmisítése iránti eljárásokat, a Kt. szerinti árveréseket, a végrehajtási árverés lefolytatását, a csődkénszer-egyezségi és felszámolási ügyekben történő fellépést, a gazdasági társaságok ülésein a közjegyzői ténytanúsítást, a hitbizományi és csődleltározásokat, a kisajátítási törvényben előírt előzetes bizonyítási eljárás felvételét, valamint az ingatlanbecslést kívánta közjegyzői hatáskörbe vonni. Ezek egyenként nem képviseltek jelentős ügyforgalmat a bírósági statisztikákban, ugyanakkor a közjegyzői irodáknak egy stabil hatáskört jelentettek volna.

Az örökösödési eljárással szemben az az egyhangú közjegyzői álláspont alakult ki, hogy a teljes eljárás lefolytatását a hagyaték átadásáig közjegyzői hatáskörbe kellene adni, mivel a hagyaték tárgyalása és átadása olyan ténytanúsítási feladat, amely a közjegyző szoros értelemben vett hatáskörébe tartozik.⁶⁰⁰ Krenner szerint a ténytanúsítások körében a

⁵⁹⁸ Dr. Krenner Zoltán: A közjegyzői rendtartás reformja. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1934. 2. szám, 60. p.

⁵⁹⁹ Dr. Krenner Zoltán: A közjegyzői rendtartás reformja. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1934. 3. szám, 94-95. p.

⁶⁰⁰ Dr. Krenner Zoltán: A közjegyzői rendtartás reformja. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1934. 4. szám, 137-141. p.

közjegyzői rendtartás feladata az eseti kör meghatározása és egységesítése. Meg kell határozni a jogi tények azon körét, amelyeket a közjegyző a ténytanúsítási eljárás keretében tanúsíthat. Egyben az addigi záradékos tanúsítási eljárásokat is egyszerűsíteni kell oly módon, hogy jegyzőkönyv felvétele helyett csupán az ügykönyvbe történne bejegyzés. Az ügyviteli intézkedések keretében a technikai fejlődést követve, más közjegyző szakírók álláspontjával egyezően, az eredeti (ősirat) és a hiteles kiadvány gépírási leírásának engedélyezését követelte. Akut problémát jelentett a magánokiratok felvételének tilalma, és amint már láttuk, ezt a tilalmat az okirati kényszerről szóló törvény megszüntette volna, de a törvényhozás ennek feloldásától esetről esetre elzárkózott.⁶⁰¹ Véleményem szerint a magánokirat-készítési tilalom fenntartása pozitív volt a polgári kor közjegyzőségének szempontjából, mivel egy karakteres ismérvet adott az ügyvédi hivatástól történő megkülönböztetésre.

Krenner erősítette volna a közjegyzőség közhivatalnoki jellegét, mivel azt remélte, hogy így a közjegyző mindazon juttatásokban és kedvezményekben részesülhet, ami az állami hivatalnokokat megilleti. Ezzel szemben áll viszont a közjegyzőség szabad pálya jellege. Állami hivatalnoki jelleg csak akkor lenne adható a közjegyzőségnek, ha annak egyéb ismérvei is fennállnak, kezdve az állami alkalmazásnál. A közjegyzői ki nevezéseknél a közjegyzői irodában eltöltött gyakorlat visszaállítását tartja az intézmény egyik fejlődési garanciájának. A közjegyzőhelyettesek, mint a közjegyzők által kinevelt és a közjegyzői pályára felkészített jogászok, a szakmai gyakorlaton kívül olyan erkölcsi tartást kapnak, amely megalapozza, hogy őket nevezzék ki a hivatás gyakorlására. A kamarai önkormányzat megújítása az állami ellenőrzés alá helyezést jelentette Krenner álláspontja szerint. A közjegyzők feletti fegyelmi bíráskodást a közjegyzői kamarák látnák el. A vagyoni felelősség törvényi feltételeinek újrászabályozása azért volt indokolt, mert a bíróság mérlegelésére volt bízva, hogy mikor állapítja meg a kártérítési felelősséget a közjegyzővel szemben. Krenner a kártérítési felelősség megállapítását egy előzetes fegyelmi eljárás lefolytatásához kötötte volna, és kártérítési felelősséget csak szándékos vagy súlyos kötelezettségszegés esetében tartott megál-

⁶⁰¹ Dr. Krenner Zoltán: A közjegyzői rendtartás reformja. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1934. 5. szám, 190-191. p.

lapíthatónak.⁶⁰² Krenner Zoltán javaslatai a kor legátfogóbb és szakmai érvekkel is alátámasztott követelések voltak. Bár egyes indítványai a történeti fejlődés tükrében megkérdőjelezhetők, mégis alkalmasak voltak arra, hogy ezekre felépítve egy olyan jogszabálytervezet készüljön, amely az igazságügyi kormányzat részére reprezentálta volna a szakmai követelések és elvárások szerinti közjegyzői intézményi reformot.

Sajátos aspektusból, a királyi közjegyzőhelyettesek szemszögéből Sziráky László közjegyzőhelyettes elemezte a közjegyzői rendtartás reformjának kérdését. Hivatkozott Krenner Zoltán előzőekben ismertetett és elemzett tanulmányára, amely általánosságban vette sorba a közjegyzői intézmény hiányait a preventív jogvédelem szempontjából. A közjegyzőhelyettesek problémái azonban részben eltértek a közjegyzői intézmény általános gondjaitól.⁶⁰³ Elsősorban el kívánták érni, hogy 45 éves kor felett ne lehessen közjegyzőhelyettes a kamarai névjegyzékbe bejegyezni, valamint azon nyugdíjasok, akik havi 200 pengő feletti nyugellátást élveznek, ne tölthessenek be közjegyző-helyettesi állásokat. A közjegyzői kinevezéseknél pedig a legalább ötévi gyakorlattal rendelkező közjegyzőhelyettesek részesüljenek előnyben. Ezeket a javaslatokat a közjegyzői rendtartás reformmunkálatai során is tükröztetni kívánták. A közjegyzői kinevezés feltételeként külön közjegyzői vizsga letételét akarták előírni a közjegyzőhelyettesek érdekeinek védelmében. Álláspontjuk szerint az igazságügyi miniszter az ötévi gyakorlattal rendelkező közjegyzőhelyetteseket pályázat nélkül is kinevezhetné.⁶⁰⁴ Ezzel együtt a közjegyzőhelyettesek hatáskörét és önállóságát is igyekeztek növelni. A közjegyzőjelölt jogosult legyen a hagyatékot tárgyalni, a közjegyző és helyettese pedig a közjegyzői hatáskörbe utalt bármely ügyben eljárhasson. Új követe-

⁶⁰² Dr. Krenner Zoltán: A közjegyzői rendtartás reformja. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1934. 6. szám, 221–227. p.

⁶⁰³ „A speciálisan közjegyzőhelyettesi bajok okainak componensei részben azonosak a közjegyzői kar bajainak okaival, részben szorosan összefüggenek azokkal és legfőképpen 1. a helyettesi állások számának és dotációjának katastrofális csökkenésében – 2. a nyugdíjas egyéneknek a helyettesi állásokban való mértéktelen térhódításában és 3. a legutóbbi időben ugyan némi javulást mutató és ígérő, de gyökereiben változatlanul elhibázott közjegyzői kinevezési rendszerben – keresendők.” Dr. Sziráky László: *A közjegyzőhelyettesek problémái és a közjegyzői rendtartás reformja*. Budapest, 1935, Held János könyvnyomdája, 4–5. p.

⁶⁰⁴ Dr. Sziráky László: *A közjegyzőhelyettesek problémái és a közjegyzői rendtartás reformja*. Budapest, 1935, Held János könyvnyomdája, 6. p.

lésként a jelölt vagy helyettes által készített jegyzőkönyvekben (tényszerűsítésen) meg kívánták szüntetni a közjegyző ellenjegyzését a bírói megbízás keretében. Miután a közjegyzőjelölt és közjegyzőhelyettes státusának egységesítésére törekedtek, a helyettesítésre utaló megnevezés eltörlésére is javaslatot tettek. A tanulmány szerzője radikális reformot sürgetett a közjegyzői intézmény bajainak megoldására, szerinte egy hat évtizedes mulasztást kell az új szabályozásnak megoldani.⁶⁰⁵ Sziráky javaslatai a közjegyzői rendtartás általános reformjának keretei közé illeszkedtek, így azokat a szabályozási javaslat kidolgozásánál be lehetett építeni a rendtartás tervezetébe.

A közjegyzői rendtartás küszöbönálló reformjáról számolt be Lázár Ferenc a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara 1936. március 22-i közgyűlésén. Bejelentette, hogy a rendtartás kidolgozására megbízást kapott Lázár Andor igazságügyi minisztertől. A rendtartás szabályozó elveként a közjegyzői kinevezések szabályozását, valamint a közjegyzői hatáskör kiszélesítését jelölte meg. Javaslatként előadta, hogy a polgári perrendtartás 139. §-a szerint a kereset indítása előtt a felek kérhetik az egyezségi kísérletre történő idézést. Mivel ez egy tipikusan peren kívüli eljárás, ezt a közjegyzői hatáskörbe kívánja vonni.⁶⁰⁶

A közjegyzői rendtartás reformja volt a témája a Magyarországi Királyi Közjegyzők Országos Egylete 1938. június 12-i, Pécsen megtartott vándorgyűlésének is. Az előadó, Lázár Ferenc budapesti királyi közjegyző hangsúlyozta, hogy Fekete László és Krenner Zoltán közjegyzők közreműködésével kidolgozásra került a rendtartásnak egy új tervezete. A tervezet erősíteni a közjegyzők jogállását azzal, hogy a királyi közjegyzőt közhatalóságnak nevezi, akit a köztisztviselő jogállása illet meg.⁶⁰⁷ A rendtartás tervezete szerint a ténytanúsítási eljárás a közjegyző kizárólagos hatáskörébe tartozik. A közjegyzőhelyettesek követelését elfogadva és képviselve az ötéves gyakorlattal rendelkező közjegyzőhelyetteseket pályázat nélkül is jogosult lenne az igazságügyi miniszter kinevezni. Ugyan-

⁶⁰⁵ Dr. Sziráky László: *A közjegyzőhelyettesek problémái és a közjegyzői rendtartás reformja*. Budapest, 1935, Held János könyvnyomdája, 12–14. p.

⁶⁰⁶ A közjegyzői rendtartás reformja. A budapesti kamara közgyűlése. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1936. 3. szám, 76–91. p.

⁶⁰⁷ Dr. Lázár Ferenc: A közjegyzői rendtartás reformjáról. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1938. 6. szám, 238. p.

akkor a közjegyzői szakvizsga gondolatával nem ért egyet. Lázár a közjegyzői összeférhetlenség körében orvosolta volna a közjegyzőség régi sérelmét, nevezetesen, hogy a közjegyző tisztség ne legyen összeférhetetlen az országgyűlési képviselői mandátummal. Ezt azonban garanciális okok miatt csak a budapesti közjegyzőkre akarta korlátozni.⁶⁰⁸ A királyi közjegyző személyes munkavégzését erősítendő a kamarának kívánta a jogkört biztosítani, hogy azon közjegyzőket lemondásra szólítsa fel, akik a hivatalukat életkoruk vagy egészségi állapotuk miatt nem tudnák személyesen ellátni. A közjegyzők fegyelmi ügyeiben az eljárást első fokon a kamara fegyelmi tanácsa gyakorolta volna.⁶⁰⁹ A közjegyzői hatáskör szabályozásánál egy átfogó újraszabályozás mellett tett indítványt.

A királyi közjegyző hatáskörébe utalta az összes halál esetére szóló rendelkezéseket, valamint a hagyatéki eljárások tárgyalását és a hagyaték átadását. Lázár szerint átfogó jelleggel kell kimondani a közjegyzői rendtartásnak, hogy a közjegyző minden peren kívüli eljárásban jogosult eljárni. A közjegyzői okirati kényszert az okirati kényszerről szóló törvényjavaslat rendelkezései szerint terjesztette volna ki. Közjegyzői hatáskörbe utalta volna a házassági bontóperekben a békéltetési tárgyalás

⁶⁰⁸ Dr. Lázár Ferenc (1883–1964) 1883. július 9-én Pápán született. Középkorú tanulmányait a Pápai Református Kollégiumban és a budapesti VIII. kerületi Zrínyi Miklós Gimnáziumban végezte. Jogi tanulmányait a Budapesti Tudományegyetemen folytatta. Az egyetem elvégzése után dr. Somogyi Lajos budapesti ügyvéd mellett ügyvédjelöltként dolgozott. Az ügyvédi és bírói vizsgát 1910-ben tette le. Ezt követően dr. Cottely Géza VIII. kerületi közjegyző helyettese lett, miközben a Magyarországi Királyi Közjegyzőhelyettesek Országos Egyesülete elnökévé választották. Királyi közjegyzőnek 1919-ben nevezték ki Budapest V. kerületébe. 1919 őszén egyik alapítója volt a Keresztény Nemzeti Pártnak. 1920-ban Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsága választotta tagjai sorába. 1926 és 1944 között az országgyűlés felsőlházának Budapest által választott tagja volt. 1929 és 1935 között a Magyarországi Királyi Közjegyzők Országos Egyesületének elnöki tisztét töltötte be. A Bírói és Ügyvédi Vizsgabizottságnak a közjegyzői kar jelöltjeként vált tagjává. 1933 és 1944 között a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara elnöke volt. 1938-ban a Magyar Érdemkereszt középkeresztje kitüntetésben részesült. 1945-ben a kamarai igazolóbizottság feddés mellett Kőbányára helyezte. 1950-ben a kitelepítés áldozataként Budapest elhagyására kényszerült. Jászdózsára került, ahonnan később a kényszerlakhelyéül kijelölt Érdeke költöztették. 1964. december 1-jén Budapesten hunyt el. Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949)*. Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 200. p.

⁶⁰⁹ Dr. Lázár Ferenc: A közjegyzői rendtartás reformjáról. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1938. 6. szám, 242–247 p.

lefolytatását. A közjegyző ténytanúsítási jogkörét pedig a kereskedelmi törvényben meghatározott egyes esetekkel, a szemle és árverések tanúsításával kívánta bővíteni. A ténytanúsítási kör – Lázár felfogása szerint – felölelte volna a holtak nyilvánítási, az okirat-megsemmisítési, az előzetes bizonyítási, az ingatlan önkéntes becslési, a bérleti jogviszony felmondási, valamint a peren kívüli hitelvédelem eljárási lépéseinek tanúsítását. Garanciális jelleggel ki kívánta mondani, hogy a királyi közjegyző kapjon kizárólagos hatáskört a jogügyletek közokiratba foglalására.⁶¹⁰

Lázár Ferenc előterjesztéséhez Fekete László fűzött észrevételeket. Egyetértett a hatáskör kibővítésének gondolatával és irányával. A közjegyzői kinevezés és a működéshez szükséges minősítés (kinevezési feltételek) kérdésében a közjegyzőhelyettesek védelmét tartotta elsőrendű kari érdeknek.⁶¹¹

Krenner Zoltán 1939-ben a közjegyzői rendtartás reformjának keretében az új szabályozás elfogadását sürgette, mivel a községi jegyzők szabályozásának reformja, valamint a részvényjog új szabályozása új közjegyzői hatáskörök megszerzését tette volna lehetővé.⁶¹² Lázár Ferenc a közjegyzői kar késlekedését a javaslat benyújtására az igazságügyi kormányzatban történt váltással indokolta. A közjegyzői kar és egyes közjegyzők türelmetlenségét az is fokozta, hogy 1936-ban új ügyvédi rendtartást fogadtak el, és ennél fogva a közjegyzői intézmény újraszabályozása ezúttal elmaradt az ügyvédi rendtartás szabályozásától.

A közjegyzői rendtartás reformjának új lendületet a polgári perrendtartás tervezett módosítása adott, amely első alkalommal kívánta bevezetni a közjegyzői szolgálat felső korhatárát. A szabályozási javaslat szerint a 75. életév betöltésével a közjegyző szolgálati viszonya megszűnik, és az erre a célra létesített nyugdíjalapból nyugdíjban részesül. Fekete László azt javasolta, hogyha a közjegyzői rendtartás általános reformja nem megvalósítható, a közjegyzői kinevezés és hatáskör kiterjesztésére vonatkozó javaslatokat kellene egy csomagban elfogadtatni a törvényho-

⁶¹⁰ Dr. Lázár Ferenc: A közjegyzői rendtartás reformjáról. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1938. 6. szám, 248–252 p.

⁶¹¹ Dr. Fekete László: Hozzászólás Lázár Ferenc dr. Pécsert tartott előadásához. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1938. 6. szám, 253–256. p.

⁶¹² Dr. Krenner Zoltán: Időszerű kérdések. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1939. 10. szám, 291–293. p.

zásban.⁶¹³ Hírkó Boldizsár közjegyzőhelyettes a felső korhatárra vonatkozó kormányzati elképzelést csak szerény lelkesedéssel üdvözölte, mivel a helyettesek attól tartottak, hogy az újonnan megüresülő állásokba karon kívüli pályázókat fognak kinevezni. A korhatár bevezetése azt a félelmet is magában hordozta a helyettesek számára, hogy a közjegyzők – a várható és belátható nyugdíjazásukra tekintettel – csökkentik a költségeiket, elsősorban a közjegyzőjelöltek és közjegyzőhelyettesek létszámának leépítésével.⁶¹⁴

A közjegyzői nyugdíjkorhatárral foglalkozott cikkében Lázár Ferenc is, aki csak állami garancianyújtás mellett tudta elképzelni annak bevezetését. Eszerint az igazságügyi miniszternek joga lett volna egyes közjegyzőket felmenteni a nyugdíjkorhatár alól, illetve biztosítani, hogy a nyugdíjba vonuló közjegyzők legalább 600 P havi nyugdíjban részesüljenek. Ezenkívül hatásköri bővítésekkel kompenzálhatta volna a „szerzett jog” elvesztését. Hangsúlyozta, hogy az 1939 novemberében előterjesztett közjegyzői novella tervezete azokra az elvekre épül, amiket korábban, az 1938. évi előadásában kifejtett. Galánffy János debreceni királyi közjegyző felfogását osztva bevezette volna az Országos Közjegyzői Kamara intézményét, amelynek szabályozását követően az Országos Közjegyzői Egylet megszűnt volna. A reform fontos célja volt a közjegyzők szociális helyzetének javítása, nyugellátásuk és segítézésük biztosabb anyagi alapokra helyezése.⁶¹⁵

Pulay József közjegyzőhelyettes elsősorban a kinevezési feltételekkel foglalkozott tanulmányában. Az igazságügyi kormányzat átdolgozta a Lázár-féle tervezetet, és visszaküldte a közjegyzői karnak véleményezésére. A közjegyzőhelyettesek szemszögéből kiemelt fontosságú, hogy 30 éves alsó kinevezési korhatárt rögzített a törvény. A helyettesi időt pedig az eddigi kettő helyett három évre kívánta felemelni. Ugyanakkor a törvényjavaslat nem zárta ki azt a káros gyakorlatot, hogy a „bírói képesítéshez kötött állások betöltői” is kinevezéshez juthassanak. Ezért Pulay ismét a

⁶¹³ Dr. Fekete László: Korhatár a láthatáron. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1940. 2. szám, 21–24. p.

⁶¹⁴ Dr. Hírkó Boldizsár: A korhatár közjegyzőhelyettesi szemmel. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1940. 2. szám, 24–26. p.

⁶¹⁵ Dr. Lázár Ferenc: A közjegyzőség jövője. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1940. 3. szám, 41–44. p.

kötelező közjegyzői szakvizsga letételének előírását javasolta a helyettesi kar önvédelmének legerősebb eszközeként. A 60 éves kinevezési korhatár előírását az idősebb helyettesekkel szemben méltánytalannak tartotta. A közjegyzői hatáskör kiterjesztését, a közjegyzői kényszer előírását azonban összhangba lévőnek ítélte a helyettesi kar érdekeivel.⁶¹⁶

A *Királyi Közjegyzők Közlönye* a közjegyzői rendtartás tervezetének kivonatos szövegét abból a célból közölte, hogy a szabályozás fejlesztése érdekében a közjegyzői kar minél több szakmai észrevételt, javaslatot kapjon. A közjegyzői kamaráknak megküldött tervezet a Lázár-féle koncepciót tartalmazta, és Lázár Ferenc, Fekete László és Krenner Zoltán munkáján alapult. A kamaraközi értekezlet egységes állásfoglalást dolgozott ki, és küldött meg memorandum formájában az igazságügyi miniszternek, amely a módosított és a közjegyzői hivatás gyakorlóinak szempontjával kiegészített törvényjavaslatot is tartalmazta. A memorandum hangsúlyozta, hogy a közjegyzői hatáskör kiterjesztése és a közjegyzői kényszer előírása nélkül a közjegyzőség reformja nem valósulhat meg. A korábbi országos kamara helyett, kiváltva a kamaraközi értekezlet intézményét, „a királyi közjegyzői kamarák országos bizottsága” elnevezéssel kívánta létrehozni a közjegyzői intézmény központi érdekképviseleti szervét. Ennek a szervnek a feladatát képezte volna az állásfoglalás és javaslatétel azokban az ügyekben, amelyek a királyi közjegyzői intézményt érintik.⁶¹⁷ A tervezet rendelkezései, különösen a közjegyzői hatáskör és a közjegyzői okirati kényszer esetei az ügyvédi kar érdekeit is érintették, így az ügyvédi kamarák országos bizottsága és a Budapesti Ügyvédi Kamara válaszmánya is megtárgyalta a szabályozást, amelyről állásfoglalást adott ki.

Az ügyvédi kar a közjegyzői okirati kényszerre vonatkozó rendelkezéseket tartotta elsősorban sérelmesnek. Tiltakozott a szabályozás módja ellen is, mivel az okirati kényszerrel szóló törvényben kívánták a kényszer eseteit rögzíteni. A közjegyzői törvény novellájának tervezetét az „általános jogszolgáltatási érdekekkel” ellentétesnek ítélték. Ugyanakkor a fel-

⁶¹⁶ Dr. Pulay József: Megjegyzések a közjegyzői törvény új novellájának tervezetéhez, különös tekintettel a kinevezési előfeltételek kérdésére. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1941. 5. szám, 101–107. p.

⁶¹⁷ A közjegyzői rendtartási novella tervezete. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1941. 6. szám, 121–127. p.

lemenő ági rokonok közötti okirati kényszer bevezetése – a szabályozás megfogalmazásának idejében – elsősorban nem az ügyvédek, hanem a közjegyzők érdekeit sértette.⁶¹⁸ A közjegyzőség az ügyvédi kar reakcióját eltúlzottnak ítélte, és az egymás elleni támadások folytatása helyett a községi jegyzők elleni együttes küzdelemre hívta fel a figyelmet.

Lázár Ferenc a budapesti kamara 1942. márciusi közgyűlésén arról számolt be, hogy a közjegyzői rendtartás reformjának munkálatai tovább folytak. A minisztérium Lázár Ferenc, Fekete László, Krenner Zoltán és Barcs Ernő közjegyzők bevonásával elkészítette a rendtartás miniszteri javaslatát, amelyet az igazságügyi miniszter jóváhagyását követően be lehetett terjeszteni a törvényhozásnak.⁶¹⁹ A miniszter azonban késlekedett a törvényjavaslat beterjesztésével, ezért Krenner Zoltán az új rendtartás és a korszerű díjrendelet elfogadását sürgette, mivel a közjegyzőség egzisztenciális helyzete véglegesen megromlott.⁶²⁰

1942. november 18-án a költségvetés vitájában felszólalt Radocsay László igazságügyi miniszter, és bejelentette a képviselőháznak, hogy elkészítette a közjegyzői rendtartás kiegészítéséről és módosításáról szóló törvénytervezetet, amelyet rövidesen benyújt tárgyalásra a törvényhozásnak. Megígérte, hogy a közjegyzői kinevezéseknél a közjegyzőhelyettesek érdekeit figyelembe fogja venni. A beszédet követő napokban a

⁶¹⁸ „Mindennekfelett pedig maga az okiratszerkesztés elméletileg az egész jogirodalomban, s különösen a közjegyzői szakirodalomban, s gyakorlatilag az összes régi és modern közjegyzői rendtartásokban, de még a magyar jogtörténetnek a hiteles helyekre vonatkozó adatai szerint is különlegesen és általánosságban közjegyzői teendő.” A novella tervezet és az ügyvédi kar. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1941. 7. szám, 148. p.

⁶¹⁹ Dr. Lázár Ferenc: Közjegyzői törekvések. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1942. 3. szám, 41–43. p.

⁶²⁰ „Váltóvátolás nincsen. A hagyatéki ügyek száma csökken, mert az ingatlanvagyon részvénytársasági keretben bújik el, az ingóvagyon pedig anonim. Jogügyleteket községi jegyzők foglalnak írásba. Másolatokat nem hitelesítünk, mert az új jogszabályok ezeket el nem fogadják. Tényeket nem tanúsítunk; az árverési csarnok és a tőzsde tanúsít helyettünk. Mindezt statisztikáink bizonyítják, melyek az apadást számszerint, csalhatatlanul igazolják. De érezzük intézményünk tekintélyének hanyatlását is, mely csökken, mert megbízhatóságunk intézményes biztosítékai lassanként megszüntetve lettek. Díjainkat 1926-ban állapították meg. Még ma is kettő pengő ötven fillérért kell meghatalmazást készítenünk, és 200 pengős havi fizetésű irodakasszonyaink ötven filleres oldalankénti írásdíj mellett fizetésüket sem tudják megkeresni.” Dr. Krenner Zoltán: Jogos igényeink. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1942. 9. szám, 162. p.

közjegyzői kar vezetőinek küldöttsége felkereste a minisztert, hogy közönetét fejezze ki az elhatározásért. Ennek ellenére a közjegyzői rendtartás novellája nem került az országgyűlés elé. A polgári kor végéig a magyar közjegyzők az 1886-ban utoljára módosított rendtartás szervezeti és hatásköri keretei között fejtették ki tevékenységüket. A háborús idők, majd az azt követő rövid, átmeneti korszak már az intézmény leépítéséről szól a fejlesztés helyett.⁶²¹

c) Az örökösödési eljárás módosítása és korszerűsítési törekvései

Az örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. tc., az 1912. évi LIV. tc. kisebb jelentőségű módosításaitól eltekintve, átfogó novelláris módosításon nem esett keresztül. Bár Pesthy Pál igazságügyi miniszter 1926-ban a nemzetgyűlés elé terjesztette az örökösödési eljárás reformjáról szóló törvényjavaslatot, annak érdemi tárgyalására a nemzetgyűlés feloszlata miatt már nem került sor.⁶²² Az igazságügyi kormányzat a törvényjavaslat célját a bíróságok tehermentesítésében jelölte meg. A miniszter a törvényjavaslatot a képviselőház 1927. február 1-jei ülésén újból előterjesztette.⁶²³ A képviselőház február 4-i ülésén Erdődi-Harrach Tihámér előadó beterjesztette az igazságügyi bizottság jelentését, amely jelezte, hogy a törvényjavaslatot „sürgősen”, még az anyagi öröklési jog kodifikációja előtt el kívánják fogadtatni. A javaslat processzuális célja az örökösödési eljárás közvetlenebbé és gyorsabbá tétele.⁶²⁴ A közjegyzői ténykedést és

⁶²¹ Az igazságügyminiszter nyilatkozata a közjegyzői karról. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1942. 11. szám, 211–213. p.

⁶²² A nemzetgyűlés 543. ülése 1926. évi május hó 4-én. *Nemzetgyűlési napló*, XLII. kötet, 294. p.

⁶²³ *Képviselőházi napló 1927–1932*. I. kötet, 21. p.

⁶²⁴ „A bíróság tehermentesítését az eljárás sérelme nélkül megvalósíthatónak találta oly módon a javaslat, hogy az eddigi a bíróságok hatáskörébe utalt ténykedéseket a hagyatéki ügyekben amúgy is ténykedő közjegyző hatáskörébe utalta, részben pedig feleslegesnek mutatkozó közvetlenebbé és gyorsabbá teszi a javaslattal.” A képviselőház igazságügyi bizottságának jelentése „az örökösödési eljárásról alkotott 1894:XVI. t.-c. módosításáról” szóló 5. számú törvényjavaslat tárgyában. *Képviselőházi irományok 1927–1932*. I. kötet, 16. szám, 245. p.

hatáskört kiszélesíti azzal, hogy a haláleset-felvételi ívet a felvételt követő 8 napon belül a királyi közjegyző kapja meg intézkedésre. A végrendeletek kihirdetése és a leltározás elrendelése szintén a közjegyző hatáskörébe tartozik. A hagyatéki bíróság elé csak akkor kerül a hagyatéki ügy, ha a felek a közjegyző valamely intézkedését kifogásolják.

Az általános vitában felszólaló Kálmán Jenő egyetértett a javaslat koncepciójával, és úgy értékelte, mint egy lépést „a békebeli állapotok visszaállítására”.⁶²⁵ Aggálya csak amiatt merült fel, hogy a közjegyzők hatáskörének kiszélesítése az ügyfelek költségeinek megemelkedésével járhat.⁶²⁶ Pesthy Pál igazságügyi miniszter a felszólalásra adott válaszában kijelentette, hogy a közjegyzői díjak emelését a minisztérium nem tervezi. A részletes vitában felszólaló Östör József ugyancsak afeletti aggodalmának adott hangot, hogy a közjegyzők különösen az örökösödési bizonyítványok kiállításánál díjakat fognak felszámítani, ezért erre vonatkozó mérsékelt díjszabás kiadását sürgette.⁶²⁷ Ezt követően Östör József az 1000 P alatti hagyatékok hirdetésmentes körbe való tartozását javasolta, amit a képviselőház elfogadott.

A képviselőház a február 10-i ülésén a javaslatot harmadik olvasatban is elfogadta, majd felterjesztette a felsőházhoz.⁶²⁸ A felsőház előtt Pesthy Pál leegyszerűsítve a beterjesztett indítványokat az örökösödési eljárásnál kisebb jelentőségűnek minősítette, és csak a bíróságok tehermentesítését jelölte meg célként, így a felsőház a törvényjavaslatot vita nélkül elfogadta.⁶²⁹ A törvénycikkelyt az Országos Törvénytár 1927. április 27-i számában kihirdették.

⁶²⁵ Kálmán Jenő felszólalása az 1927. február 9-i ülésen. *Képviselőházi napló 1927–1932. I. kötet*, 38–39. p.

⁶²⁶ „Nem akarom azt mondani, hogy ezeket az embereket [közjegyzőket] ingyen munkára kényszerítsük, de talán mégis lehetne szabályozni ezeknek a munkáknak a díjait olyan módon, hogy ezáltal a lakosságra nehezedő díjak minimálisak legyenek; különösen a kisebb hagyatékoknál értékhatárt is lehetne megállapítani, nehogy a hagyatékokra olyan terhek háruljanak, amelyek elviselhetetlenek.” Kálmán Jenő felszólalása az 1927. február 9-i ülésen. *Képviselőházi napló 1927–1932. I. kötet*, 39. p.

⁶²⁷ Östör József felszólalása az 1927. február 9-i ülésen. *Képviselőházi napló 1927–1932. I. kötet*, 40–41. p.

⁶²⁸ A képviselőház 1927. február 10-i ülése. *Képviselőházi napló 1927–1932. I. kötet*, 48. p.

⁶²⁹ Az országgyűlés felsőházának 5. ülése 1927. március 21-én. *Felsőházi napló 1927–1932. I. kötet*, 22–24. p.

Kőrössy Bertalan budapesti királyi közjegyző az örökösödési törvény novellájához és végrehajtási rendelethez készített útmutatót. Munkája előszavában megállapította, hogy a javaslat ismertté válásának pillanatában a közjegyzői kar tiltakozott annak elfogadása ellen, mivel az több, hagyatékkal kapcsolatos előkészítő munkát áthárított rájuk. Az útmutató elsősorban az ügykezelési kérdésekben kívánt tájékoztatást nyújtani, a hagyatéki ügyek lajstromkönyvének vezetésében, az átmeneti ügykezelésben, a haláleset-felvétel, a végrendeletek kihirdetése, valamint az öröklési bizonyítványok kiadási eseteiben. Mivel teljes egészében gyakorlati megközelítésű munkáról van szó, nem léphet fel a kommentár igényével. Szorosan az eljárási rendelkezések gyakorlati célú ügyviteli lépéseit ismerteti.⁶³⁰

Az 1927. évi IV. tc. a közjegyzők hagyatékkal kapcsolatos adminisztratív terheit lényegesen megnövelte. Kovaliczky Elek szerint több tényező a hagyatéki eljárásban a jogalkotó szándékával ellentétesen diszfunkcionális hatást fejtett ki.⁶³¹ Ezt a félelmet, illetőleg a közjegyzők adminisztratív terheinek növekedését egyes királyi közjegyzők már előre látták.⁶³² Kovaliczky Elek a hagyatéki eljárások további gyorsítása érdekében egy átgondolt, a gyakorlat igényei által kifejlesztett javaslatot fogalmazott meg, amely alkalmas volt a szabályozás további fejlesztéséhez.⁶³³

⁶³⁰ Dr. Kőrössy Bertalan: *A kir. közjegyzők főbb kötelességei az örökösödési eljárás novellájában (1927. IV. t. c.) és annak végrehajtási rendeletében (11000/1928. I. M.)*. Budapest, 1928, Held irodalmi és nyomdavállalat, 48. p.

⁶³¹ „Az örökösödési ügyek gyorsabb elintézését hátráltatják: a.) a halálesetekről szóló havi kimutatások kiállítása körül észlelt hiányosságok; b.) a halálesetfelvételi ívek felületes kiállítása; c.) a hagyatékok késedelmes leltározása – és különösen d.) az úgynevezett diplomáciai idézések.” Dr. Kovaliczky Elek: *Az örökösödési eljárás egyszerűsítése és gyorsítása kérdéséhez. Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1932. 2. szám, 41. p.

⁶³² Dr. Kovaliczky Elek: *Megjegyzések az örökösödési eljárás novellájára vonatkozó végrehajtási utasításhoz. Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 4. szám, 148–154. p.; Dr. Barcs Ernő: *Megjegyzések az örökösödési eljárás novellájára vonatkozó végrehajtási utasításhoz. Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 5. szám, 188–189. p.; Dr. Kovaliczky Elek: *Válasz Barcs Ernő dr. budapesti kir. közjegyző cikkére az örökösödési eljárás novellájára vonatkozó végrehajtási utasítás tárgyában. Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 5. szám, 195–199. p.

⁶³³ „Ha a halálesetfelvételi ívnek a II. vagyoni viszonyok címe alatt vonatkozó részéből az tűnik ki, hogy a hagyaték értéke a terhek levonása nélkül, akár ingó, akár ingatlan vagyomból, akár mindkettőből álljon is, 2000 pengőt meg nem halad, az ilyen

Az örökösödési eljárás reformjáért emelt szót Holitscher Szigfrid budapesti királyi közjegyző, aki úgy vélte, hogy a hagyaték tárgyalásával és átadásával összefüggő eljárási cselekményeket a közjegyzői hatáskörben kellene egyesíteni. A bíróságok feladata csupán a hagyatéki eljárás felülvizsgálatában és a kényszerítő cselekmények alkalmazásában merülne ki. A közjegyzői hatáskörbe utalt hagyatéki eljárás fontos feltételeit a hagyatékátadó végzés közjegyzői meghozatala, egy bizonyos értékhatár felett (500–1000 P) az eljárás kötelező megindítása, ha a hagyatékban ingatlan vagy jelzálogjoggal biztosított követelés található, a végrendeleti végrehajtó jogállásának szabályozása képezi.⁶³⁴

Az örökösödési eljárás szabályozásában a polgári korban további változás nem történt a magánközjegyzőség megszűnéséig.

3. A magánjogi törvényjavaslat vitái a közjegyzői szakirodalomban

Pesthy Pál igazságügyi miniszter 1929-ben terjesztette elő a magánjogi törvényjavaslatot, amely egy magánjogi kodifikációs folyamat fontos állomása volt. A tanulmány korábbi fejezeteiből is megállapítható, hogy a királyi közjegyzők a magánjogi kódex megalkotásának kodifikációs vitáiban főleg az öröklési jogi részekre vonatkozóan fejtettek ki jogirodalmi munkásságot. A magánjogi kodifikáció a törvényjavaslattal a negyedik szöveget készítette elő 1928-ban, amely eljutott az országgyűlési tárgyalásig.

Holitscher Szigfrid a magánjogi törvényjavaslat új elemeit vizsgálta a végrendelezési jog területén. A korábbi jogszabályhoz és bírósági gyakorlatához képest lényeges változást jelentett, hogy a végrendelezőnek nem kellett az okirat készítése előtt a közjegyzőnek szóban kijelenteni

hagyatékot a kir. közjegyző helyszíni felvétel nélkül a hagyaték tárgyalására kitűzött határnapon a rendeletileg megállapított mintájú hagyatéki kimutatás mellőzésével magában a felveendő hagyatéki tárgyalási jegyzőkönyvben leltározza, és ezt követően a hagyatékot érdemben le is tárgyalja. Ehhez a leltározáshoz a pénzügyi hatóság képviselőjét megidézni nem szükséges.” Dr. Kovaliczky Elek: Az örökösödési eljárás egyszerűsítése és gyorsítása kérdéséhez. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1932. 2. szám, 48. p.

⁶³⁴ Dr. Holitscher Szigfrid: Az örökösödési eljárás reformja. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1934. 10. szám, 419–424. p.

végrendeletét, hanem teljesen atipikus módon, például magánokirati tervszellettel vagy szóbeli előadással is közölhette végrendeleti akaratát a közjegyzővel. A javaslat lehetővé tette szóbeli végrendelet alkotását is a közjegyző előtt, két tanú közreműködésével, ez azonban csak kiegészítő szabály volt arra az esetre, ha a végrendelező már elkezdte a közvégrendelet alkotását, de egészségi állapota miatt nem tudta befejezni, így ideiglenes hatállyal a szóbeli közvégrendelet pótolta az írásbeli közvégrendeletet.⁶³⁵ Fontos rendelkezése volt a javaslatnak, hogy az alaki hibás végrendeletet az örökösödési feltételezett akaratának (favor testamenti) megfelelően a bíróság érvényesnek nyilváníthatta. A végintézkedés egyes pontjainak kiegészítésére és a végrendeleti végrehajtó kinevezésére a javaslat lehetőséget adott, hogy azt a végrendeletben megnevezett személy tehesse meg. Az utóöröklés intézményét viszont a korábbi szabályoktól eltérően szűkebb korlátok között szabályozta. A korábbi öröklési jog hiányosságát, a végrendeleti végrehajtó intézményének szabályozását is pótolta a javaslat, miszerint a végrendeleti végrehajtó a hagyaték kezelésével kapcsolatos minden jogosítványt megkapott, beleértve a perbeli képviselői jogot is.⁶³⁶

Holitscher Szigfrid budapesti királyi közjegyző, a kiváló magánjogász a javaslat végrendeleti öröklésre vonatkozó rendelkezéseit a Budapesti Ügyvédi Körben megtartott előadásában, illetve az ezt követő tanulmányában vette vizsgálat alá. A végrendeleti öröklés általános alapelve a törvényjavaslat szerint a végrendelezési szabadság, ami biztosítja a végrendelező akaratának érvényesítését a törvényes örökléssel szemben. A végrendelezési szabadságot csupán a köteles részre jogosultak köre, valamint az özvegyi jog korlátozta. A köteles részt az arra jogosultnak pénzben kellett kiadni, természetben csak akkor, ha az örökös ezt így rendelte, illetve ha a két fél ebben megállapodott.⁶³⁷ A magánjogi törvényjavaslat a végrendelezési képességet nem szabályozta, a végrendelezést a cselekvőképesség általános szabályaihoz kötötte. A végrendelet

⁶³⁵ Dr. Holitscher Szigfrid: Újítások a Kódex végrendeleti jogában. *Jogtudományi Közlöny*, 1928. 17. szám, 155. p.

⁶³⁶ Dr. Holitscher Szigfrid: Újítások a Kódex végrendeleti jogában. *Jogtudományi Közlöny*, 1928. 17. szám, 156. p.

⁶³⁷ Dr. Holitscher Szigfrid: A végrendeleti öröklés a Magánjogi Törvénykönyv Javaslatában (IV. rész, III. cím, 1826. § – 2003. §). *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1928. 10. szám, 385–390. p.

formái: a közjegyző vagy járásbíró előtt tett végrendelet, a közjegyzői letétbe helyezett magánvégrendelet, az írásbeli magánvégrendelet, szóbeli magánvégrendelet, a hiteles személynél letett magánvégrendelet, valamint háború, járvány, tengeri utazás vagy egyéb rendkívüli esemény alkalmából tett végrendelet, a leszármazó vagy a házastárs javára tett kiváltságos magánvégrendelet.

Közjegyzői szemszögből kiemelt fontosságú a közvégrendelet, amelynek írásba foglalására és eljárási szabályaira a királyi közjegyzőkről szóló törvény rendelkezései voltak az irányadók, továbbá a jegyzőkönyvvel letétbe helyezett írásbeli magánvégrendelet.⁶³⁸ A végrendelet aláírása csupán a közjegyző által okiratba foglalt, valamint a közjegyzőnél letétbe helyezett végrendeleteknél érvényességi kellék. A végrendeletek egyéb fajtáinál a tervezet alkotója a közjeggyel történő ellátását írta elő az okiratnak, mint minimális alaki kelléket. A fogyatékos személyek közül a vakok szóbeli magánvégrendeletet nem tehetnek. A némák pedig csak közvégrendeletet vagy közjegyzőnél letett magánvégrendeletet tehetnek. A végrendelet – a javaslat szerint – nemcsak végrendelettel, hanem közokirattal is visszavonható.⁶³⁹ A végrendelet tartalma szerint az örökös nevezést, a hagyományt és a meghagyást tartalmazhatja, de más öröklési jogi, illetve családjogi intézkedések is előfordulhatnak az okiratban. Bár az örökhagyó akaratnyilvánításának kifejezettnek és határozottnak kell lenni, a javaslat bizonyos értelmező szabályokat is megfogalmazott és alkalmazott, ami lehetővé tette az örökhagyó akaratának értelmezését.⁶⁴⁰ Az általános értelmezési szabály a favor testamenti, az örökhagyó feltételezett akaratának elve. A javaslat a végrendeletekre bevezette a részleges érvénytelenség fogalmát, ami azt jelentette, hogy az egyik rész érvénytelensége nem vonja maga után a másik rész érvénytelenségét.

⁶³⁸ Dr. Holitscher Szigfrid: A végrendeleti öröklés a Magánjogi Törvénykönyv Javaslatában (IV. rész, III. cím, 1826. § – 2003. §). *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1928. 10. szám, 391–398. p.

⁶³⁹ Dr. Holitscher Szigfrid: A végrendeleti öröklés a Magánjogi Törvénykönyv Javaslatában (IV. rész, III. cím, 1826. § – 2003. §). *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1928. 10. szám, 399–402. p.

⁶⁴⁰ Dr. Holitscher Szigfrid: A végrendeleti öröklés a Magánjogi Törvénykönyv Javaslatában (IV. rész, III. cím, 1826. § – 2003. §). *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1929. 1. szám, 3. p.

A növedékjog szabályozásánál a magánjogi törvényjavaslat azt az elvet követi, hogy a végrendeleti örököstársak részesedése arányosan növekszik. Holitscher külön felhívja a figyelmet arra, hogy a hagyomány és a meghagyás intézménye a joggyakorlatban nincs élesen megkülönböztetve az örökös intézményétől, holott a hagyatéki tartozások viselése, valamint a hagyaték birtokbavétele szempontjából nagyok a különbségek. A hagyomány követelési jogot biztosít az örökösrel szemben, míg a meghagyás az örököst valaminek az átadására kötelezi.⁶⁴¹

Az utóöröklés intézményét a magánjogi törvényjavaslat fenntartotta. Az utóörököszt az örökhagyó kifejezetten megnevezi. A javaslat szabályozta a közös végrendelet intézményét oly módon, hogy közös végrendeletet nemcsak a házastársak, hanem a jegyesek is alkothatnak. Az öröklési szerződést pedig a végintézkedésen alapuló öröklés egyik válfajának tartotta a javaslat, így a korábbi jogtól eltérően egységesítette a szabályait a végintézkedések között.⁶⁴² A javaslat szerint a végrendeleti végrehajtót az örökhagyó csak a végrendeletében jelölheti ki. Korábban ilyen intézmény a magyar jogban nem létezett, ezért a javaslat a végrendeleti végrehajtó intézményét részletesen szabályozta. Holitscher Szigfrid hangsúlyozta, hogy a végrendeleti jog kodifikálása kiemelt jelentőséget biztosít a magánjogi törvényjavaslatnak, mivel korábban csak szokásjogi szabályok léteztek.⁶⁴³

Baditz Lajos az öröklésjogi részét észrevételezte a magánjogi törvényjavaslatnak, különös tekintettel arra, hogy Szladits Károly egyetemi tanár korábbi ismertetésével, észrevételeivel nem értett egyet. Hivatkozott arra, hogy a magánjogi törvényjavaslat a német birodalmi törvénykönyvet vette alapul szabályainak megalkotásakor. Baditz szerint helyesebb lett volna, ha a jogszabálytervezet kodifikátorai a német jog helyett a svájci polgári törvénykönyv szabályait vették volna figyelembe. A tör-

⁶⁴¹ Dr. Holitscher Szigfrid: A végrendeleti öröklés a Magánjogi Törvénykönyv Javaslatában (IV. rész, III. cím, 1826. § – 2003. §). *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1929. 1. szám, 18–21. p.

⁶⁴² Dr. Holitscher Szigfrid: A végrendeleti öröklés a Magánjogi Törvénykönyv Javaslatában (IV. rész, III. cím, 1826. § – 2003. §). *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1929. 2. szám, 50–62. p.

⁶⁴³ Dr. Holitscher Szigfrid: A végrendeleti öröklés a Magánjogi Törvénykönyv Javaslatában (IV. rész, III. cím, 1826. § – 2003. §). *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1929. 2. szám, 67. p.

vény szerkesztési sorrendjében is következtetlenségeket vélt felfedezni. Véleménye szerint a végrendeleti öröklés szabályainak meg kell előznie a törvényes öröklés szabályozását. Kifogásolta a köteles részre vonatkozó szabályok külön fejezetbe történő szerkesztését is, mivel a köteles rész a végrendeleti öröklés korlátozása a törvényes örökösök meghatározott körére, így ezt szerinte a törvényes öröklés fejezetében kell szabályozni.⁶⁴⁴ Az öröklési jog általános elveinek szabályozásánál ugyancsak a magyar öröklési jog elveinek figyelembevételét hangsúlyozta, mivel az öröklés tárgyát a vagyont alkotó egyes jogok és nem a hagyaték, mint egész képezték. A törvényes öröklés szabályainak meghatározásánál a „magyar szent korona szállományjogát” emelte ki, mert véleménye szerint az állam szükségképpen öröklése nem a törvényes öröklés esete, hanem egy speciális „visszaháramlási jog”.⁶⁴⁵ Hangsúlyozta a magyar öröklési szokásjog elvét, az ági öröklés intézményét, illetve ezzel összefüggésben az özvegyi jog szabályozásának fontosságát.

A végrendelezési jognál azt a törvényhozói felelősséget emelte ki, hogy a közhitelesség biztosítékait egy újabb szabályozásnál erősíteni szükséges. Vitatta a köteles rész azon szabályát, hogy az arra jogosult köteles részét elsősorban pénzben kapja meg, mivel ez szerinte az öröklési jog tradicionális elveivel ellenkezik. A magyar jog az ipso iure elvet követi, így az örökség elfogadásához külön nyilatkozatra nincs szükség. Baditz óvta a magyar öröklési szokásjog elveit a német befolyástól.⁶⁴⁶ A magánjogi törvényjavaslat rendelkezései nem váltak kodifikált jogszabállyá, mégis a korabeli törvénytárak közölték a szövegét, és „quasi jogszabályként” a rendelkezései érvényesültek.

⁶⁴⁴ Id. dr. Baditz Lajos: Az öröklési jog a Magánjogi Törvénykönyvben. *Jogtudományi Közlemény*, 1929. 15. szám, 143. p.

⁶⁴⁵ Id. dr. Baditz Lajos: Az öröklési jog a Magánjogi Törvénykönyvben. *Jogtudományi Közlemény*, 1929. 15. szám, 143. p.

⁶⁴⁶ „Már pedig különösen család és öröklési jogunk oly sajátos nemzeti kincsünk, melynek gyökereit nem idegenben, hanem magyar földben, magyar légkörben s különleges magyar viszonyainkban találjuk meg, s itt kell keresnünk. Az öröklési jog a kódex tervezetében ezen helyes irányt sajnosan nélkülözi s ez okból a magyar öröklési jog alapjául, mint tervezet sem alkalmas, ilyenül csak akkor szolgálhatna, ha kitűzött irányának, a magyar öröklési jog értékes elemeinek rendszeres egybefoglalása s eredeti jellegéhez hű továbbfejlesztése lenne.” Id. dr. Baditz Lajos: Az öröklési jog a Magánjogi Törvénykönyvben. *Jogtudományi Közlemény*, 1929. 16. szám, 153. p.

4. A közjegyzői szakirodalom 1927 és 1944 között

1928-ban jelent meg először Kepes János székesfehérvári királyi közjegyző útmutatója a közjegyzői díjszabásról, amely az 1940-es évekig több kiadásban, aktualizált formában kívánt a közjegyzők napi munkájához segítséget nyújtani. Ugyancsak Kepes munkája az *Illetékügyi útmutató*, amely közjegyzői szemszögből gyűjtötte össze az illetékjogi szabályokat. Ezek a művek kommentárt nem tartalmaznak, ugyanakkor érdekük a gyakorlati célú alkalmazhatóságuk.

Kőrössy Bertalan budapesti királyi közjegyző az 1930. évi XXXIV. tc. egyes rendelkezéseire írt gyakorlati magyarázatokat. A jogszabály a házasfelek különélésének tanúsítását közjegyzői hatáskörbe utalta. A közjegyző az elhagyás tényére és annak időtartamára jogosult volt bizonyítványt felvenni, s tanúkat hallgatott meg, mielőtt kiállította a ténytanúsítványt. Az így felvett tanúsítvány a jegyzőkönyvi tanúsítványok kategóriájába tartozott. Az előzetes bizonyítási eljárás közjegyzői hatáskörbe utalása, tanúk meghallgatása és szakértői vélemények ténytanúsítási jegyzőkönyvben történő rögzítése a bíróságok munkájának teremtésére irányult. Fontos elhatárolási kérdés volt, hogy a tanú és a szakértő díját nem a közjegyző, hanem a bíróságok állapították meg. A jogszabály a közjegyzőjelöltet is feljogosította a váltóóvás felvételére, a közjegyzőjelölt egyedül írta alá a jegyzőkönyvet és a záradékot, a közjegyző ellenjegyzésére nem volt szükség. A peren kívüli eskü letételének közjegyzői hatáskörbe adása a járásbíróságok munkáját könnyítette meg, mivel a nyilatkozatról – a külföldi felhasználásra – felvett jegyzőkönyvet a közjegyző volt jogosult elkészíteni. Kőrössy Bertalan munkája felhasználhatóságát növelte azzal, hogy iratmintákat is készített a közjegyző jogalkalmazók részére.⁶⁴⁷

Berzsenyi László keszthelyi királyi közjegyző a királyi közjegyzőkről szóló törvényhez kapcsolódó rendeleteket, határozatokat gyűjtötte össze, és adta közre iratmintákkal kiegészített művében. Ez a munka nem

⁶⁴⁷ Dr. Kőrössy Bertalan: *Magyarázatok az 1930. évi XXXIV. t.-c. 21. 56. 132. és 139. §-ai gyakorlati alkalmazásához*. Budapest, 1931, Held János könyvnyomdája, 38 p.

kommentár, inkább a jogszabály- és iratmintatár vegyítésének tekinthető. Szemléletében a közjegyzői szakirodalomban Móricz József művének aktualizált kiadásának is felfogható.⁶⁴⁸ A gyakorlati megközelítésű munka nem elégtette ki a közjegyzői kommentár iránti igényt vagy a közjegyzői jog elméleti szempontú elemzését, de még így is az utolsó szakmunka volt a polgári közjegyzőség történetében, amely a közjegyzői joganyagot összefoglalta, és ezzel iránymutatást adott a fiatalabb közjegyzői generáció számára. A rendelet szakaszaihoz illesztett iratminták pedig megkönnyítették a jogalkalmazás folyamatát.⁶⁴⁹

Az 1930. évi XXXIV. tc. 132. §-a lehetővé tette, hogy a közjegyzőjelöltek is jogosultak legyenek a váltóóvások felvételére. Így megnövekedett az igény egy rövid, gyakorlati igényű váltójogi összeállítás megírására.⁶⁵⁰ Barcza Ferenc közjegyzőhelyettes művét szótárszerűen, a legfontosabb váltójogi címszavak magyarázatával készítette el. A közjegyzői közreműködést igénylő váltóóvás eljárási lépéseit és a ténytanúsítás szabályait kiemelt részletességgel tárgyalta. Közölte a közjegyzői díjrendelet alapján az óvás díjait és költségeit, a vonatkozó bírósági gyakorlatot, valamint egy gyakorlati igényű váltójogi műszótárt is összeállított. A címszavak tartalomjegyzékével kiegészített összeállítás jól szolgálta a közjegyzők ez irányú gyakorlati munkáját.⁶⁵¹

⁶⁴⁸ Móricz József: *Közjegyzői ügyvitel. A közjegyzői intézményre és a közjegyzői ügyködésre vonatkozó törvények, rendeletek, közjegyzői kamarai határozatok, felsőbírósági döntések, iratminták, díj és illetékszabályok rendszeres gyűjteménye.* Kassa, 1912. „Felsőmagyarország” polgári napilap könyvnyomdája, 400 p.

⁶⁴⁹ Dr. Berzsényi László: *A kir. közjegyzőkről szóló 1874. XXXV. és az ennek módosítása és kiegészítése tárgyában hozott 1886. VII. törvénycikkek mai érvényükben.* Keszthely, 1930. Mérei Nyomda.; Recenzióját lásd Kubinyi Elek: *A kir. közjegyzőkről szóló 1874. XXXV. és az ennek módosítása és kiegészítése tárgyában hozott 1886. VII. törvénycikkek mai érvényükben.* Dr. Berzsényi László keszthelyi kir. közjegyző könyve. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1931. 3. szám, 109–113. p.

⁶⁵⁰ „A mindennapi élet iramában elfoglalt gyakorlati embernek sem ideje, sem kedve nincs ahhoz, hogy az elég nagy terjedelmű kézikönyvekben egyes váltójogi kérdések miatt valóságos tanulmányokat folytasson. Miért is könyvem célja kis terjedelemben, lehetőleg minden fontosabb szabályt adni, mire a váltónál az életben szükség lehet.” Dr. Barcza Ferenc: *Váltójog a gyakorlatban.* Dunavecse, 1931, Weiner Miksa könyvnyomdája, 2. p.

⁶⁵¹ Dr. Barcza Ferenc: *Váltójog a gyakorlatban.* Dunavecse, 1931, Weiner Miksa könyvnyomdája, 80 p.

Antalfy Zsíros Aladár királyi közjegyzőhelyettes a közjegyzői munka segítésére Illetékügyi útmutató különös tekintettel a királyi közjegyzői gyakorlatra címmel írt egy gyakorlati útmutatót. 1932-ben pedig *Az ingatlan árverés szabályai* című munkáját jelentette meg, amely a közjegyző bírói kiküldötti teendőire összpontosít. A királyi közjegyzőnek a jogszabály csak egy vagylagos hatáskört biztosított, mivel az árverés lefolytatásával a telekkönyv székhelyén működő bíróság egy tagja is megbízható volt. A közjegyzőnek az árverés lefolytatásához legalább a telekkönyvi szemlére és a bírói megbízást tartalmazó végzésre volt szüksége. A királyi közjegyző az árverésről ténytanúsítási jegyzőkönyvet vett fel, a díját a közjegyzői okiratra megállapított díjmérték alapján lehetett kiszámítani.⁶⁵²

A korszak egyetlen közjegyzőség-történettel foglalkozó művét Rónay Károly budapesti királyi közjegyző írta meg, aki hajdani principális, Rupp Zsigmond művét kívánta folytatni munkájával. Az intézménytörténeti munka a szerző személyes élményeit tükrözi, és történeti forrásait sem adatszerűen használja fel. Ugyanakkor végigköveti a királyi közjegyzőkről szóló 1874. évi XXXV. tc. megalkotási folyamatát és a közjegyzőség mozgalmait. A szerző személyes viszonya a szakmatörténet alakjaival abban is megmutatkozik, hogy időnként szubjektív jellemzést ad a közjegyzőség vezető személyiségeiről. Különösen látszik ez Charmant Oszkár királyi közjegyző esetében, akinek munkásságát kamarai és egyesületi tevékenységében gátolni igyekezett. Ugyanakkor az időnkénti szubjektív és vitatható értékelése adja a monográfia érdekességét. Megállapítható, hogy Rónay Károly történeti munkája a jelenségek szintjén, eseményszerűen tárgyalja a magyar közjegyzői hivatás történéseit, de elemzésekkel és törvényszerűségeik felismerésével műve adós marad.⁶⁵³

A közjegyzői intézmény előzményeire, a hiteles helyekre és oklevélkiadó tevékenységükre tekintett ki Pulay József közjegyzőhelyettes, aki a Magyar Jogmívesek Társaságában tartott e témában előadást. A középkori oklevelekben előforduló adatok elemzésével arra tett kísérletet, hogy az Árpád-kor magánjogának elemeit, különös tekintettel a családjo-

⁶⁵² Antalfy Zsíros Aladár: *Az ingatlan árverés szabályai.* Budapest, 1932, Held János könyvnyomdája, 51. p.

⁶⁵³ Dr. Rónay Károly: *A magyar közjegyzőség megalkotása és fejlődése.* Budapest, 1932, Held János könyvnyomdája, 212 p.

gi és öröklési jogi vonatkozásokra, bemutassa. Kiemelte a középkori jogi gondolkodás okiratoktól független mivoltát is.⁶⁵⁴

A vagyonátruházási illetek különböző fajtáiban Horváth István közjegyzőhelyettes kívánt tájékoztatást adni, aki a tételes szabályok ismertetését illetékjogi (kiszabási) példák bemutatásával is illusztrálta.⁶⁵⁵

Cholnoky Imre budapesti királyi közjegyző a törvénnyel létesített közjegyzői nyugdíjintézet tízéves történetéről írt munkájában. A közjegyzők és közjegyzőjelöltek nyugdíjintézete, amelyet az 1930. évi IV. tc. hozott létre, akkor kapott nagy lendületet, amikor Fekete László királyi közjegyző került az élére. A rendszeres befizetések az intézet vagyonát megnövelték, ezért Fekete javaslatára egy fővárosi bérházat vásároltak, amelyet később egy nagyobb ingatlanra cseréltek. A nyugdíjintézeti bérház évi jövedelme a befektetett tőke 8,25%-át tette ki. Ez lehetővé tette, hogy kéthavi nyugdíj és segélyellátás fedezetéül szolgáljon. 1938-ban Cholnoky Imre már egy anyagilag megerősödött és stabilizálódott intézet vezetését vette át, amelynek vagyona a királyi közjegyzők és hátrahagyott hozzátartozóik ellátási igényeit fedezte. A bekövetkezett történelmi változások azonban ezt a vagyont teljesen megsemmisítették, az intézet bérházát 1949-ben államosították, a nyugdíjas volt közjegyzőket pedig az állam ellátásban nem részesítette.⁶⁵⁶

A második bécsi döntés értelmében Magyarországhoz csatolt Észak-Erdély igazságügyi szervezetének újjáépítése körében 1941-ben újból megalakult a Kolozsvári Királyi Közjegyzői Kamara. Az 1941. május 17-én megtartott újjáalakuló ülésen részt vett Lázár Ferenc, a Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara elnöke, továbbá Fekete László, Krenner

⁶⁵⁴ „Mint a középkori gondolkodás mindig visszatérő alapotívumát megemlítem végül, hogy királyi jóváhagyással, e mindenre jó csodaszerrel még a végrendelet hibáit is pótolni lehetett. Ezt igazolja Kún László királynak egy 1281-ben kelt oklevele, amelyben Moys comes végrendeletét, királyi auctoritasára hivatkozva már eleve megerősíti, arra az esetre is, ha annak jogi érvénye egyébként hiányozna.” Dr. Pulay József: *A magyar nép magánjogi gondolkodásmódja középkori oklevelek tükrében*. Budapest, 1940, Held János könyvnyomdája, 26. p.

⁶⁵⁵ Dr. Horváth István: *Vagyonátruházási illetek (ajándékozás, öröklés, vétel)*. Budapest, 1941, Held János könyvnyomdája, 98 p.

⁶⁵⁶ Dr. Cholnoky Imre: *A királyi közjegyzők és közjegyzőjelöltek nyugdíjintézete 1931–1940*. Budapest, 1941, Held János könyvnyomdája, 31 p.

Zoltán és Szemerjay-Petrán Tibor budapesti közjegyzők is. A kolozsvári kamara közjegyzőinek Fekete László a magyar közjegyzők feladatairól és a közjegyzői ügyvitelről tartott egy többnapos előadást, amelynek tartalmát könyv alakban is megjelentette. A könyv a közjegyzői tevékenység különböző ágainak ügyviteli kérdései mellett az általános ügyvitellel, a közjegyzői okiratokkal, a tanúsítványokkal, letétekkel, a bírói megbízásokkal, a hagyatéki ügykezeléssel és a határidőhöz kötött közjegyzői ügyletekkel foglalkozik. A művet a közjegyzői gyakorlatot érintő, 1918 után megjelent fontosabb jogszabályok jegyzéke zárja. Bár a szerző művét csak útjelzőnek nevezte, tanulmánya a magyar közjegyzői intézmény addigi működésének egész területét átfogja.⁶⁵⁷ A közjegyzőkről szóló törvény tételes rendelkezéseit ugyan nem tartalmazza, mégis jól használható, mivel a szerző rövid magyarázatait kiegészíti a bírósági döntésekkel és kamarai állásfoglalásokkal, valamint a jogszabályokra történő hivatkozással. Fekete László e munkájával olyan eszközt adott az újonnan kinevezett közjegyzők kezébe, amely lehetővé tette, hogy hivatásuk gyakorlását – ezen útmutató segítségével – elkezdhessék.

A Magyarországhoz visszacsatolt országrészek igazságügyi szervezeteinek működtetése azonban a magyar jog hatályának kiterjesztésével automatikusan nem oldódott meg. Szükséges volt a magánjog területén pl. az öröklési anyagi jogi rendelkezések egységesítésére. Erdélyben 1853-ban császári nyílt paranccsal bevezették az Osztrák polgári törvénykönyvet (Optk), amely az 1940-es évekig hatályos maradt. Ez a tény a közjegyzőket különösen érintő öröklési jog alkalmazását is befolyásolta.⁶⁵⁸ A végrendeleti öröklés szabályainak alkalmazásánál az 1942. március 1-jei időpont a meghatározó, ezt megelőzően az Optk, azt követően a magyar jog előírásai voltak az irányadók. Ez különösen érintette

⁶⁵⁷ „Ez az útmutató éppenséggel nem teljes s nem is compendium, hanem útjelző a különböző jogszabályok sűrűjében és néhány gyakorlati tanács, semmiképpen sem teszi azonban feleslegessé az ügyvitelben szükséges jogszabályok tüzetes áttanulmányozását s azok részletekbe menő teljes elsajátítását.” Dr. Fekete László: *Gyakorlati útmutató a közjegyzői ügyvitelhez*. Budapest, 1941, Held János könyvnyomdája, 3. p., 36 p.

⁶⁵⁸ Dr. Fekete László: *A magyar öröklési jogszabályok kiterjesztése az erdélyrészi OPTYK-jogterületre*. Budapest, 1942, Held János könyvnyomdája, 19. p.

a királyi közjegyzőket, akik a végintézkedések alakszerűségeit vizsgálták a hagyatéki eljárásban. Az öröklési szerződés kötését a magyar jog mindenki számára lehetővé tette, ezzel szemben az Optk csak a házastársak között.⁶⁵⁹ A magyar öröklési jog élesen különbözött az osztrák öröklési jogtól az özvegyi jog, valamint az ági öröklés intézményeivel, mivel ilyen intézményeket az Optk nem ismert. A köteles rész az Optk szerint minden felmenőnek járt, míg a magyar jog csak a szülőket részesítette ebben a jogintézményben. Ugyancsak fontos jellegzetessége a magyar jognak az ipso iure öröklés elve, miszerint, aki nem akarta a hagyatékot megszerezni, annak visszautasító nyilatkozatot kellett tenni. Fekete László munkájának nagy érdeme, hogy az erdélyi magyar királyi közjegyzőknek eligazítást adott egy jogegységesítés átmeneti időszakában.

Telman Sándor tollából 1928-ban jelent meg először *Az öröklési eljárás és azzal kapcsolatos jogszabályok mai érvényükben* című munka, amely 1933-ban, majd 1943-ban javított, aktualizált kiadásokban is napvilágot látott. Az 1943-ban kiadott, lényegesen javított és bővített kiadás tekinthető az utolsó változatnak, amely a vonatkozó teljes joganyagot felölelte, és az eljárási szabályokon kívül az anyagi jogi szabályokat is ismertette, továbbá a vonatkozó bírói gyakorlatot is közölte. A kommentár elsősorban a hagyatéki ügyeket tárgyaló királyi közjegyzőknek készült, de a jogterület iránt érdeklődő bírák és ügyvédek számára is teljes áttekintést tartalmazott.⁶⁶⁰ A könyv bevezetése rövid áttekintést adott az örökösödési (hagyatéki) eljárás történetéről, egészen az 1927. évi IV. tc. által életbeléptetett új szabályokig, a hagyatéki eljárás novellájáig. Telman megállapította, hogy a novella a királyi közjegyzők örökösödési eljárásban betöltött szerepét kiszélesítette akkor, amikor a hagyatéki tárgyalás előkészítésének folyamatát a királyi közjegyzők hatáskörébe utalta. Mivel

⁶⁵⁹ Dr. Fekete László: *A magyar öröklési jogszabályok kiterjesztése az erdélyrészi OPTK-jogterületre*. Budapest, 1942, Held János könyvnyomdája, 5–6. p.

⁶⁶⁰ „Az új kiadást elsősorban a közjegyzői kar példaszerű összetartása és áldozatképessége, továbbá a Magyarországi Kir. Közjegyzők Országos Egyesületének megértő támogatása tették lehetővé.” Dr. Telman Sándor: *Örökösödési eljárás*. Harmadik lényegesen javított és bővített kiadás. Budapest, 1943, Held János könyvnyomdája, 587 p.

a magyar jog az ipso iure öröklés elvét képviselte, az örökösödési eljárás célja egyrészt az öröklési jog ténytanúsítása, másrészt a szerzett jogok közhitelű nyilvántartásba történő bejegyzése volt.⁶⁶¹

Kremer Zoltán Telman könyvét ismertetve kiemelte az anyagi és eljárási szabályok teljes körű bemutatását, amellyel a mű mintegy „irányítja” a gyakorlati jogalkalmazó munkáját.⁶⁶² Telman Sándor könyve az utolsó jogi szakmunka volt a királyi közjegyzőség 1945 előtti történetében; a háborús viszonyokkal együtt járó bizonytalanságok, a papírellátás korlátozása, a közjegyzők egzisztenciális helyzetének rosszabbodása és a frontszolgálatok sem tették lehetővé újabb művek megírását vagy kiadását.

⁶⁶¹ Dr. Telman Sándor: *Örökösödési eljárás*. Harmadik lényegesen javított és bővített kiadás. Budapest, 1943, Held János könyvnyomdája, 10. p.

⁶⁶² „A helyes tudományos fogalomképzés szolgálatában áll Telman, amikor az anyagi jogszabályokat nemcsak kimerítően ismerteti, hanem ezen felül megfelelően és célunk szolgálatában úgy értékeli, hogy ezek az értékelések a jogalkalmazó közjegyzőknek lehetővé teszik a megfelelő eredményhez – a per megelőzéséhez, elhárításához és a hagyaték békés átadásához – juthatását. Dr. Krenner Zoltán: *Telman Sándor új könyve. Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1943. 9. szám, 161. p.

VII. A POLGÁRI KÖZJEGYZŐI INTÉZMÉNY MEGSZÜNTETÉSE (1945–1949)

1944-től a szovjet csapatok által elfoglalt területeken a vidéki közjegyzői kamarákat újjászervezték. Az újonnan felállított kamarák élére új elnököket választottak, akik a Horthy-korszak alatt nem tartoztak a közjegyzői hivatás vezetői körébe. Budapesten a közjegyzői kamara újjászervezése helyett egy ideiglenes intézőbizottság helyettesítette a kamara elnökségét, egészen 1946-ig.⁶⁶³ 1945-ben a közjegyzőknek, közjegyzőhelyetteseknek és jelölteknek a területileg illetékes igazolóbizottság előtt a háború előtt vagy háború alatt elkövetett bűntettekről kellett számot adni.⁶⁶⁴ A tárgyalást megelőzően minden közjegyző és közjegyzőhelyettes egy kérdőívhez hasonló igazolónyilatkozatot töltött ki, amelyben a Volksbund, az SS, illetve a nyilaskeresztes mozgalomban betöltött esetleges tagságáról nyilatkozott, továbbá arról, hogy részesedett-e az államosított zsidó vagyvönből. Az igazolóbizottság tárgyalást követően döntött határozatával

⁶⁶³ Hasonló volt a helyzet 1945-ben az amerikai megszállás alatt álló Bajorországban, ahol a katonai hatóságok megtiltották a köztestületek, köztük a közjegyzői kamara újjászervezését. Így a bajor közjegyzők egy háromtagú intézőbizottságot állítottak fel a képviselőikre. Helmut Schippel: *Der Wiederaufbau des Notariats in Bayern*. In *Festschrift 125 Jahre Bayerisches Notariat herausgegeben vom Bayerischen Notarverein E. V. München*. München, 1987, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 90. p.

⁶⁶⁴ 1410/1945 M. E. számú rendelet az ügyvédek (jelöltek) és közjegyzők (helyettesek, jelöltek) igazolásáról. In Dr. Bacsó Ferenc (főszerk.): *Két év hatályos jogszabályai 1945–1946*. Budapest, 1947, Grill Károly könyvkiadóvállalata, 204–205. p.

az igazolási eljárás alá vont közjegyzőről. Az igazolóbizottság határozata felmentő, megfeddő, áthelyezésre ítélő és az állástól való megfosztásra ítélő lehetett. Akit a közjegyzői kamara névjegyzékéből töröltek, azt többé közjegyzőnek nem lehetett kinevezni, nem lehetett közhivatalnok, vezető állású magánhivatalnok, és köz megbízást sem kaphatott. Azok a közjegyzők, akikkel szemben az igazolóbizottság az eljárás során a fedésnél súlyosabb büntetést szabott ki, az 1946. évi közjegyzői kamarai választások során választójogukat nem gyakorolhatták. Az a közjegyző, akit az igazolóbizottság bármilyen büntetéssel sújtott, a közjegyzői kamara elnökségi tagjává és póttagjává sem volt választható.

A királyi közjegyzők 1945. október 31-től hivatásuk megjelölésére a közjegyző elnevezést alkalmazhatták.⁶⁶⁵ Az igazságügyi kormányzat pedig felhatalmazást kapott arra, hogy azt a közjegyzőt, aki 1944. október 15. után eredeti székhelyéről a Duna-Ipoly vonalától nyugatra távozott, önként vagy a Szálasi-kormány utasítására, a közjegyzőségtől elmozdítsa. Később ezt akként módosították, hogy azt a közjegyzőt is el lehetett mozdíteni állásából, aki 1944. augusztus 15. és október 15. között az eredeti székhelyét elhagyta.⁶⁶⁶ Az igazságügyi miniszter e jogkörének gyakorlását nem befolyásolta, hogy a közjegyző 1945-ben székhelyére visszatért, de az sem, hogy az igazolási eljárás során vele szemben milyen határozatot hoztak. A jogszabály alkalmazása alól kivételt csak az képezett, ha a közjegyző katonaként vagy munkaszolgálatosként távozott a jogszabály által rögzített területre.

A nemzeti kormány átmenetileg a közjegyzői kinevezés előfeltételeit is módosította. 1946. december 31-ig a törvényben előírt egyéb feltételek fennállása esetén közjegyzővé az a személy is kinevezhető volt, aki valamelyik ügyvédi kamarának ugyan nem volt négy évig a tagja, de az ügyvédi képesítést még 1941. december 31. előtt megszerezte, és az ügyvédi névjegyzékbe kizárólag a zsidókra vonatkozó hátrányos megkü-

⁶⁶⁵ 10.150/1945. M. E. számú rendelet a közjegyzők és egyes közjegyzői intézmények elnevezése tárgyában. In Dr. Bacsó Ferenc (főszerk.): *Két év hatályos jogszabályai 1945–1946*. Budapest, 1947, Grill Károly könyvkiadóvállalata, 166. p.

⁶⁶⁶ 3350/1946. M. E. rendelet a székhelyükről eltávozott közjegyzők elmozdítása tárgyában.; 3590/1946. M. E. számú rendelet a székhelyükről eltávozott közjegyzők elmozdításáról szóló 3350/1946. M. E. számú rendelet módosítása tárgyában. In Dr. Bacsó Ferenc (főszerk.): *Két év hatályos jogszabályai 1945–1946*. Budapest, 1947, Grill Károly könyvkiadóvállalata, 166. p.

lönbötetéseket tartalmazó jogszabályok alapján nem vették fel, illetve a névjegyzékből e jogszabályok miatt törölték.⁶⁶⁷ A hadifogságba esett közjegyzők helyettesítésére a kamara hivatalból rendelt ki helyetteseket, akik a távollévők hozzátartozóit a közjegyzői irodák jövedelméből igyekeztek támogatni.

1948-ban az igazságügyi miniszter törvényi felhatalmazás alapján bármelyik közjegyzőt elmozdíthatta állásából. Az elmozdítás előtt az illetékes közjegyzői kamarát is meg kellett hallgatnia, bár a kamara véleményének elfogadása nem volt kötelező számára.

A háborút követő nehéz körülmények között, a kommunista hatalomátvételt megelőző néhány évben a Közjegyzők Közlönye újraindulását sem lehetett elérni, így a Budapesti Közjegyzői Kamara köriratban tájékoztatta tagjait a legfontosabb jogszabályokról és iránymutatásokról.⁶⁶⁸ A közjegyzők a megváltozott társadalmi és gazdasági körülmények között egy egységes magánjogi kódex helyett a jogi viszonyok külön törvényekben történő szabályozását javasolták.

1946-ban jogszabály szüntette meg a nemes, honorácior, valamint a jászkun öröklésre vonatkozó szabályokat, és a törvényes hitbér intézményét.⁶⁶⁹ Az öröklési jog megváltoztatása folytatódott a törvényes öröklés korlátozásával, ami azt jelentette, hogy az örökhagyó után végintézkedés hiányában nagyszülője leszármazójánál távolabbi oldalrokon nem örökölt.⁶⁷⁰ Felvetődött az a kérdés is, hogy van-e egyáltalán jogosultsága az

⁶⁶⁷ 3620/1946. M. E. számú rendelet a közjegyzői kinevezés előfeltételeinek átmeneti módosítása tárgyában. *Magyar Közöny*, 1946. 75. szám, 1–2. p.

⁶⁶⁸ BFL IX. 260. „A kamara a múlt évben több köriratban kísérelte meg a Közjegyzői Közöny nélkülözhetetlensége miatt nehezzé vált tájékoztatás pótlását, és tagjaival nem csupán a legfontosabb jogszabályokat és az adminisztrációs rendelkezéseket közölte, hanem a vitatható kérdésekben irányt is mutatott.” A Budapesti Közjegyzői Kamara 1948. november 19-i közgyűléséről felvett, 905/1948. kk. számú jegyzőkönyve, 10. p.

⁶⁶⁹ 1946:XII. törvénycikk a volt rendi megkülönböztetésekből eredő egyes házassági vagyoni és öröklési jogi szabályok hatályának megszüntetéséről. In Dr. Bacsó Ferenc (főszerk.): *Két év hatályos jogszabályai 1945–1946*. Budapest, 1947, Grill Károly könyvkiadóvállalata, 73. p.

⁶⁷⁰ 1946:XVIII. törvénycikk a törvényes öröklésre vonatkozó egyes jogszabályok módosításáról. In Dr. Bacsó Ferenc (főszerk.): *Két év hatályos jogszabályai 1945–1946*. Budapest, 1947, Grill Károly könyvkiadóvállalata, 86. p.

öröklési jog fenntartásának. Szerencsére a jogtudomány és a törvényhozó hatalom birtokosai is az öröklési jog fennmaradása mellett döntöttek.⁶⁷¹

A Budapesti Közjegyzői Kamara nyolc pontba foglalta össze azokat az indítványokat, amelyekkel a közjegyzői intézményt „korszerűbbé és szociálisá” kívánta átfőrnálni. A per előtti egyezségi eljárást, amely közjegyző előtt folyta, díj- és illetékmentessé kívánták tenni. A közjegyző jogosult lett volna a javaslat szerint a szegénységi (költségmentességi) jog megadására bármely eljárásban, ha a kérelmező igazolta, hogy az érvényben lévő kollektívszerződés szerinti legkisebb bérrel vagy csak a „közönséges napszám” összegével rendelkezik. A közjegyző hivatását személyesen köteles gyakorolni, de munkája könnyítésére irodai segédszemélyzetet foglalkoztathat, illetve közjegyzőjelöltet és helytestet alkalmazhat. A közjegyzőt az indítvány feljogosította volna a magánokirat felvételére, ha a fél erre vonatkozó kérelmet terjeszt elő, és közokiratot az egyik fél személyes jelenlétének és/vagy a szabályszerű meghatalmazás hiánya miatt nem tud készíteni.

A tanúsítványok készítése, mint hitelesítő tevékenység, a közjegyző kizárólagos hatáskörébe tartozott volna a javaslat szerint. Az 1930 óta közjegyzői hatáskörbe tartozó peren kívüli eskü (affidavit) közjegyző előtti tételének fenntartását javasolták. A kamarai indítvány a közjegyzői okiratok írógéppel történő frásának elterjedését kívánta elősegíteni azzal, hogy csak a közvégrendeletek és a halálesetre szóló rendelkezéseket tartalmazó okiratok készültek volna kézírással. A közjegyzői díjrendeletet akként kívánták módosítani, hogy a hős halált halt örökhagyók örökösödési eljárásában a 2000 forint alatti hagyatékok díjmentesen tárgyaltak

⁶⁷¹ „Az a gazdasági helyzet, amelyben élünk és előreláthatólag élni fogunk, a kialakulóban levő társadalmi és jogi rend nem kedvez a vagyonszerzésnek, a hagyatékok képződésének. Joggal vehető tehát fel a kérdés, van-e ilyen körülmények között célja és értelme az öröklési jog fejlesztésének. Igénytelen nézetem szerint van... Minél nehezebb a javak megszerzése, minél szűkebb térre szorítja a jogrend az egyéni tulajdont: a számára kijelölt hatályossági körön belül a tulajdonhoz fűződő érdek intenzitásában nem csökkenni, hanem inkább gyarapodni fog. Ekként az öröklési jog: a javak szerzésének, a tulajdon átszállásának ez a fontos intézménye – érzésem szerint – a jövő jogrendszerében is megtartja azt a kiemelkedő jelentőséget, amelyet a magánjog birtokában mindenkor képviselt.” Dr. Zalán Kornél: *Öröklési jogunk újabb kérdései*. Budapest, é. n., Magyar Jogászegylet, 17–18. p. /Magyar Jogászegylet könyvtára 23/

volna le a közjegyző, és csak a készkiadásait követelhetné, míg az e feletti hagyaték esetén az egyébként esedékes díj 2/3 részére tarthatna igényt. A díjrendeletet több kisebb jelentőségű pontban is módosítani kívánták.⁶⁷²

A közjegyzők a megváltozott helyzetben, a népi demokratikus útra lépés előtt a Szovjetunió közjegyzői intézményét kívánták tanulmányozni, hogy az intézmény átalakítására vonatkozó javaslatukhoz mintát kapjanak.⁶⁷³ Az orosz közjegyzők állami tisztviselők voltak, tevékenységi körükbe tartozott a jogügyletek és meghatalmazások hitelesítése, a végrehajtói záradék rávezetése az okiratokra, a váltó- és fuvarlevélőlvások felvétele, a csekk-nemfizetési tanúsítvány kiállítása, tengeri fuvarlevélőlvások felvétele, hiteles másolatok készítése, nyilatkozatok közlése, okiratok felmutatásának hitelesítése, postai kézbesítési személyazonossági igazolványok kiállítása, építményre vonatkozó zálogjogi okiratok kiállítása, letétek elfogadása, örökösödési bizonyítvány kiállítása, előzetes bizonyítási eljárás lefolytatása, holtak nyilvánítási eljárás, idegen nyelvű fordítások készítése, okiratok megőrzése. A közjegyzői intézmény előnyei így a megváltozott körülmények között a következőkben foglalhatók össze: jelentős ága az igazságszolgáltatásnak, az állami hivatalnok közjegyző az államtól a munkaviszony szerinti ellátásokat megkapja, a közjegyzői eljárás gyors és olcsó, szemben a költségesebb bírói eljárásokkal, a közjegyző a tevékenységéért kártérítési felelősséggel tartozik.⁶⁷⁴

A közjegyzői intézmény népi demokratikus jellegű magánközjegyzőséggé alakításáról az elképzelések nem vezettek eredményre, mivel a kormány rendeletével a közjegyzői állásokat állami közzszolgálati állások-

ká szervezte át. A rendelet a közjegyzői kamarákat megszüntette, ezzel szemben a közjegyzői hatáskört az átszervezés nem érintette. A közjegyzői kinevezés feltételeit akként módosította, hogy a kinevezés felső korhatárát a 60. év betöltéséhez kötötte, így sok magánközjegyző már az átszervezéskor automatikusan elveszítette állását, mivel erre hivatkozva nem vették át őket állami szolgálatba. Az átmeneti időszak nehézségeit mutatja, hogy az állami közjegyzők a lakásukon vagy a bíróság hivatali helyiségeiben is folytathatták tevékenységüket.⁶⁷⁵ Az igazságügyi miniszter végrehajtási rendelete az állami közjegyzők bírósági rendszerbe történő beillesztéséről és a kamarai vagyon átadásáról intézkedett.⁶⁷⁶ Mivel a közjegyzői nyugdíjintézet vagyonának államosításáról külön nem rendelkeztek, a kormány elrendelte, hogy az Állami Vállalatok Központi Nyugdíj-pénztára vegye át annak vagyonát.

A közjegyzői kamarák képviselőjében eljáró Budapesti Közjegyzői Kamara 1949. július 5-én írta utolsó felterjesztését az igazságügyi miniszterhez. Ebben a közjegyzői állások átszervezéséről szóló kormányrendelethez kapcsolódva azokat a javaslatokat fogalmazták meg, amit az átszervezés és az új állami közjegyzői intézményt megalapozó reformszabályozás kialakítása megkövetelt.⁶⁷⁷ Ezek a javaslatok a közjegyzői rendtartás és az örökösödési eljárásról szóló törvény rendelkezéseit érintették. Az állások átszervezésénél irányadó szempontnak tekintették, hogy járásbíróiságonként és 50 000 lakosra jutóan teljesítsen szolgálatot egy közjegyző. Javasolták a magánokiratok felvételére vonatkozó jogosítvány fenntartását, valamint a beadványok elkészítésének lehetővé tételét.

⁶⁷² BFL. IX. 260. A Budapesti Közjegyzői Kamara 1948. szeptember 18-i közgyűléséről felvett, 905/1948. kk. számú jegyzőkönyve, 18–21. p.

⁶⁷³ „A népi demokráciában különösen jelentőséggel bír a kifogástalan alaki kellékekkel és megtámadhatatlan anyagi tartalommal bíró közjegyzői okirat pert megelőző jelentősége, mely a vagyonnal nem rendelkező dolgozókat és a szegényebb osztályt megóvjja a költséges perektől és jogi tanácsokat ad.” *A közjegyzői intézményről általában, különös tekintettel a Szovjet Unió közjegyzői intézményére.* Budapest, 1948 (?), Magyar Központi Híradó Rt. nyomdája, 1. p.

⁶⁷⁴ *A közjegyzői intézményről általában, különös tekintettel a Szovjet Unió közjegyzői intézményére.* Budapest, 1948 (?), Magyar Központi Híradó Rt. nyomdája, 8. p.

⁶⁷⁵ 4090/1949. (VI. 14.) Korm. számú rendelet a közjegyzői (közjegyzőhelyettesi) állásoknak állami közzszolgálati állásokká átszervezés tárgyában. *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye.* 370–372. p.

⁶⁷⁶ 76 000/1949. (IX. 27.) I. M. számú rendelet a közjegyzői (közjegyzőhelyettesi) állásoknak állami közzszolgálati állásokká átszervezéséről szóló 4090/1949. (VI. 14.) Korm. számú rendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtása tárgyában. *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye.* 961–964. p.

⁶⁷⁷ 4173/1949. (VII. 31.) Korm. számú rendelet a közjegyzői (közjegyzőhelyettesi) állásoknak állami közzszolgálati állásokká átszervezéséről szóló 4090/1949. (VI. 14.) Korm. számú rendelet módosítása tárgyában. *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye.* 368. p.

A közjegyzők állami szolgálatba vétele pedig lehetőséget adott arra, hogy a közjegyzők a bíróságok helyett átadhassák a hagyatékat. Sürgették a rendkívül alacsony összegű közjegyzői díjak felülvizsgálatát és az irodabérletre vonatkozó feltételek kidolgozását. Azért is szót emeltek, hogy a miniszter az állami szolgálatba át nem vett közjegyzők ügyvédi kamarai bejegyzésének megkönnyítése érdekében járjon el.⁶⁷⁸ Miután az igazságügyi miniszter a kéréseket nem teljesítette, a közjegyzői kamarák egymás után tartották meg búcsúközgyűléseiket. 1949. december 31-én a polgári közjegyzőség működése megszűnt, az igazságügyi miniszter a meglévő közjegyzők csekély hányadát vette csak át állami szolgálatba.⁶⁷⁹

⁶⁷⁸ BFL IX. 260. A Budapesti Közjegyzői Kamarának a közjegyzői kamarák képviselőletében frott beadványa az igazságügyi miniszterhez. Budapest, 1949. július 5.

⁶⁷⁹ „Tisztelettel bejelentem a kamara igen tisztelt Tagjainak, hogy a Pécsi Közjegyzői Kamara annak folytán, hogy szabad értelmiségként működő tagja már nincsen, működését megszüntette. Az igazságügyi miniszter úr intézkedett aziránt, hogy a kamara irattárát, készpénzét, ingóságait és számadásait, úgyszintén összes névjegyzékeit és kezelési könyveit a Pécsi Megyei Bíróság elnökének adjuk át a Pécsi Megyei Bíróságnál leendő megőrzés végett. Ez az átadás a közeljövőben fog megtörténni.” Részlet a Pécsi Közjegyzői Kamara 1-/29-1950 kjk. számú, Bonyhádon 1950. május 30-án kelt, 61. számú kamarai körleveléből. Baranya Megyei Levéltár.

MAGYAR NYELVŰ ÖSSZEFOGLALÓ

Magyarországon először 1858-ban történt kísérlet a polgári közhitelesség szervezetének kiépítésére. A császári pátenssel felállított császári és királyi jegyzőség szervezetét azonban az országbírói értekezlet 1861-ben megszüntette. Egyben újból visszaállította a hiteles helyek, valamint a városok és vármegyék oklevél-kiállító gyakorlatát, pedig látszott, hogy a közhitelesség intézményét a polgári igazságszolgáltatás keretében megszervezett közjegyzőségre kell bízni. Ökröss Bálint tervezete alapján 1874-ben az országgyűlés elfogadta a királyi közjegyzőkről szóló törvényt, és ezzel megkezdődött a magyar közjegyzői intézmény fejlődése. A törvény a korlátlan hatáskört biztosító francia közjegyzői intézmény elvetésével, a bajor és az osztrák közjegyzői törvény egyes elemeinek recipiálásával egy korlátozott hatáskört biztosító közjegyzőséget állított fel. A magyar közjegyzőség igazságszolgáltatáson belüli helyének meghatározását, valamint az egyes hatáskörök kijelölését az ügyvédek nagymértékben befolyásolták. Az ügyvédi és közjegyzői kar történetét a két hivatás közötti egyenlőtlen küzdelem és az időnkénti együttműködés jellemezte. A közjegyzői szakírók a közjegyzői hatáskörök bővítése mellett érveltek.

A közjegyzői törvény 1886. évi novellájának elfogadása a közjegyzői hatáskörök várt bővítését nem eredményezte, azonban utat nyitott a közjegyzői intézmény fennmaradásában nagy szerepet játszó örökösödési eljárás törvényi szabályozásának. A hagyatéki ügyekre 1894-ben bevezetett ún. osztott hatáskör, ami a hagyatéki eljárások közjegyzői tárgyalását és a

hagyatékátadó végzések bírói meghozatalát jelentette, ugyan a közjegyzők és a közjegyzői szakirodalom várakozásait nem elégítette ki, de biztosította a közjegyzői irodák egzisztenciális létét.

A 19. század végén a közjegyzői intézményre a legnagyobb veszélyt a községi jegyzők magánmunkálatai (okiratszerkesztő tevékenységük) jelentették. A közjegyzők a „törvényes zugírászat” ellen mozgalmat indítottak, és a szakirodalomban, valamint a közjegyzői kongresszusokon is küzdöttek a kormányzat e káros megengedő gyakorlata ellen. A községi jegyzők elleni harcot az ügyvédek és a közjegyzők összefogása jellemezte, ennek ellenére ebben a kérdésben nem értek el sikert. A 19. század utolsó évtizedeitől az 1920-as évek közepéig a közjegyzőség mozgalmának a közjegyzőség legnagyobb alakja, Charmant Oszkár volt a szellemi vezére. Az 1895-ben általa indított szakmai folyóirat, amely később a *Királyi Közjegyzők Közlönye* címet viselte, tudományos fórumot adott a közjegyzői intézménynek.

A 19–20. század fordulóján a közjegyzői intézményben az ügyvéd-közjegyzőség bevezetése, vagyis egyes ügyvédek közjegyzői jogosítványokkal való felruházása a közjegyzőség megszüntetését jelentette volna. A közjegyzők szakirodalmi és mozgalmi tevékenységükkel azonban el tudták érni, hogy a náluk jóval erősebb jogász hivatásrend ne tudja érvényesíteni e koncepcióját. A századforduló igazságügyi viszonyait a nagy kodifikációs törekvések is jellemezték. A Polgári törvénykönyv, a Polgári perrendtartás és a váltótörvény kodifikációs vitáiban a közjegyző szakírók komoly felkészültséget tanúsító jogi tanulmányokat jelentettek meg, és jogszabályi ellenjavaslatokat is tettek. A közjegyzői szakirodalom képviselői különösen a tulajdonjog és az öröklési jog területén gazdagították szakmai gyakorlatukból nyert tapasztalatokkal a jogi szakirodalmat. Módosító törekvéseik azonban sem ezen a téren, sem pedig a közjegyzői törvény reformja, az okirati kényszer bevezetése és az örökösödési eljárás módosítása terén nem járt eredménnyel.

A közjegyzői intézmény eszmetörténetének bemutatása korszakolásában eltér a magyar köztörténet korszakaitól, mivel az intézménytörténet belső fejlődését veszi figyelembe. A magyar jogtörténetben eddig részleteiben nem vizsgált igazságügyi hivatás szellemiségének bemutatása az 1875-ös kezdetektől az 1949-ben történt megszüntetéséig reményem szerint ráirányítja a figyelmet e létszámában kicsiny, de szellemi kisugárzásában erős intézményre.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Entwicklung der Institution des Notariats in der bürgerlichen Epoche

Die ersten Versuche in Ungarn, die Organisation des öffentlichen Glaubens auszubauen, gab es im Jahr 1858. Die Organisation des nach dem kaiserlichen Patent aufgestellten kaiserlichen und königlichen Notariats wurde jedoch 1861 durch die Judexcurialkonferenz aufgelöst. Gleichzeitig wurde die Funktion der glaubwürdige Orten, der Städte und Komitee zur Ausstellung von Urkunden wieder eingeführt, obwohl es zu sehen war, dass mit der Institution des öffentlichen Glaubens das im Rahmen der Zivilrechtspflege organisierte Notariat beauftragt werden sollte. Aufgrund des Entwurfs von Bálint Ökröss wurde 1874 das Gesetz über die königlichen Notare durch die Landesversammlung verabschiedet, wodurch die Entwicklung der Institution des ungarischen Notariats in Gang gesetzt wurde. Aufgrund dieses Gesetzes wurde durch Verwerfung der französischen Institution des Notariats, welche unbeschränkte Kompetenzen gewährt, durch Rezipierung einzelner Elemente des bayerischen und österreichischen Notargesetzes ein öffentliches Notariat aufgestellt, wodurch beschränkte Kompetenzen gesichert werden. Die Bestimmung des ungarischen Notariats innerhalb des Justizwesens, sowie die Feststellung der einzelnen Kompetenzen wurden durch die Rechtsanwälte wesentlich beeinflusst. Charakteristisch für die Geschichte der Anwaltschaft und des Notariats waren ein ungleiches Wettbewerb zwischen den beiden Berufen und die zeitweilige Zusammenarbeit. Die Notare als Fachpublizisten argumentierten für die Erweiterung der Kompetenzen der Notare.

Infolge der Verabschiedung der Novelle des Notargesetzes aus 1886 wurden die Kompetenzen des Notare nicht in dem Maße erweitert, wie das zu erwarten war, jedoch wurde dadurch der Weg für die gesetzliche Regelung des Erbschaftsverfahrens geöffnet, welche eine bedeutende Rolle bei der Aufrechterhaltung der Institution des Notariats spielte. Zwar wurden die Erwartungen der Notare und der notariellen Fachliteratur durch die 1894 eingeführte sog. geteilte Kompetenz, was die Verhandlung von Nachlassverfahren durch Notare und die gerichtliche Festlegung von Nachlassübergabebescheiden bedeutete, nicht befriedigt, jedoch wurde die Existenz der Notarbüros gesichert.

Am Ende des 19. Jahrhunderts waren es die Privattätigkeiten der Gemeindeschreibern (Urkundenerstellung), die die größte Gefahr für die Institution des Notariats bedeuteten. Die Notare starteten eine Bewegung gegen die „legitime Winkelschreiberei“, und kämpften sowohl in der Fachliteratur als auch an Notarkongressen gegen diese schädliche dispositive Praxis der Regierung. Charakteristisch für den Kampf gegen die Gemeindeschreibern war die Zusammenarbeit von Anwälten und Notaren, doch konnten Sie in dieser Frage keinen Erfolg erzielen. Ab den letzten Jahrzehnten des 19. Jahrhunderts bis zur Mitte der 1920-er Jahre war es Oszkár Charmant, die bedeutendste Figur des Notariats, der als geistige Führungsperson in den Bewegungen des Notariats mitwirkte. Die 1895 von ihm ins Leben gerufene Fachzeitschrift, die später den Titel *Királyi Közjegyzők Közlönye* (auf Deutsch etwa: *Blatt der königlichen Notare*) trug, galt als wissenschaftliches Forum der Institution des Notariats.

Die Einführung des Anwaltsnotariats in der Institution des Notariats, d.h. dass bestimmte Anwälte mit notariellen Befugnissen bekleidet werden, hätte an der Wende vom 19. zum 20. Jahrhundert die Auflösung des Notariats bedeutet. Die Notare konnten aber mit Hilfe ihrer fachliterarischen Tätigkeiten und Bewegungen erreichen, dass die juristische Berufsordnung, die im Vergleich zu ihnen wesentlich stärker war, ihr Konzept nicht zur Geltung bringen konnte. Typisch für die Justizverhältnisse der Jahrhundertwende waren auch große Kodifikationsbestrebungen. In den Diskussionen um das ungarische Bürgerliche Gesetzbuch, die Zivilprozessordnung und das Wechselgesetz sind Rechtsstudien von Notaren als Fachpublizisten erschienen, die ein hohes Niveau am Vorbereitetsein bestätigten, außerdem wurden von diesen Notaren auch Gegenvor-

schläge für Rechtsnormen unterbreitet. Die Vertreter der notariellen Fachliteratur bereicherten die juristische Literatur hauptsächlich mit Erfahrungen aus ihrer Praxis auf dem Gebiet des Eigentumsrechtes und des Erbschaftsrechtes. Mit ihren Änderungsbestrebungen konnten sie aber weder auf diesem Gebiet noch bezüglich der Reform des Notargesetzes, der Einführung des Urkundenzwangs und der Änderung des Erbschaftsverfahrens wesentliche Erfolge erzielen.

Die Epochen, die für die Darstellung der Ideengeschichte der Institution des Notariats als Grundlage dienen, weichen von den Epochen der ungarischen allgemeinen Geschichte ab, da dort die innere Entwicklung der Institutionsgeschichte berücksichtigt wird. Ich hoffe, dass durch die Darstellung der Geistigkeit des in der ungarischen Rechtsgeschichte bislang im Detail nicht untersuchten Justizberufes von den Anfängen im Jahr 1875 bis zu dessen Auflösung im Jahr 1949 die Aufmerksamkeit auf diese in ihrer Personenzahl kleine, in ihrer geistigen Ausstrahlung jedoch starke Institution gelenkt wird.

IRODALOMJEGYZÉK

Hivatkozott forrásmunkák

- Az 1858. február 7-én kelt császári nyíltparancs. *Magyarországot illető Országos Kormánylap*, 1858. évfolyam. Első rész. VI. darab. Buda, 1858, Császári Királyi Pesti Egyetemi Nyomda, 155–156., 166. p.
1876. évi XVI. törvénycikk a végrendeletek, öröklési szerződések és halálesetre szóló ajándékozások alaki kellékeiről. In Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1874–1880-ik évi törvénycikkek*. 2. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 426–481. p. /Corpus Juris Hungarici/
1876. évi XXVII. törvénycikk. XVIII. Az óvás. In Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1874–1880-ik évi törvénycikkek*. 2. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 440–460. p. /Corpus Juris Hungarici/
- Az 1877:XX. t. cz. módosításáról előterjesztett törvényjavaslat. A pécsi kir. közgyűzői kamara 1880. évi február 15-iki emlékirata. Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1880*. Tizenharmadik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 393–400. p.
1881. évi XIV. törvénycikk a kézi zálogkölcönügyletekről. In Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1881–1887-ik évi törvénycikkek*. 3. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 10–16. p. /Corpus Juris Hungarici/
1881. évi XXXIII. törvénycikk a közforgalom tárgyát képező értékpapírok bírói megsemmisítéséről és elévüléséről. In Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1881–1887-ik évi törvénycikkek*. 3. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 114–123. p. /Corpus Juris Hungarici/

1881. évi LX. törvénycikk a végrehajtási eljárásról. In Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1881–1887-ik évi törvénycikkek.* 3. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 230–311. p. /Corpus Juris Hungarici/

1899. évi XV. törvénycikk az országgyűlési képviselőválasztások feletti bírásokról. In Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1896–1907-ik évi törvénycikkek.* 5. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 447–482. p. /Corpus Juris Hungarici/

1904. évi XI. törvénycikk a községi és közjegyzők, valamint a segédjegyzők illetményeinek szabályozásáról. In Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1896–1907-ik évi törvénycikkek.* 5. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 879–883. p. /Corpus Juris Hungarici/

Az 1911-ik évi országos jogászyűlés irományai. Vélemények. 1. kötet. Budapest, 1911. Magyar Jogászegylet, 167., 183–184. p.

1912. évi VII. törvénycikk egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok módosításáról. In Márkus Dezső dr. – Térfi Gyula dr. (szerk.): *Magyar Törvénytár. 1912. évi törvénycikkek.* Budapest, 1913, Franklin Társulat, 68–85. p. /Corpus Juris Hungarici/

1926. évi XXII. törvénycikk az országgyűlés felsőházáról. In Térfi Gyula dr. (szerk.): *Magyar Törvénytár. 1926. évi törvénycikkek.* Budapest, 1927, Franklin Társulat, 233–267. p.

3620/1946. M. E. számú rendelet a közjegyzői kinevezés előfeltételeinek átmeneti módosítása tárgyában. *Magyar Közlöny*, 1946. 75. szám, 1–2. p.

54 200/1943. B. M. számú rendelet a jegyzői magánmunkálatok díjairól. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1943. 11. szám, 203–205. p.

A II. és VI. osztály előadónak különvéleménye a kir. közjegyzőségről szóló törvényjavaslat 5., 45. és 211. szakaszaihoz. *Képviselőházi irományok 1872–1875.* XII. kötet. 615. szám. 343. p.

A IX. osztály különvéleménye a közjegyzőkről szóló törvényjavaslat 194. §-ra nézve. A IX. osztály különvéleménye a közjegyzőkről szóló törvényjavaslat 10., 43., 178. és 186. § d) pontjára nézve. *Képviselőházi irományok 1872–1875.* XII. kötet. 615. szám. 344–345. p.

Admeto Géza dr.: Nyílt levél a közjegyzőségről. *A Jog*, 1905. 1. szám, 6. p.

Adrian Ottó dr. Szélszöveg a magyar közjegyzői intézményhez című írásában. *A Jog*, 1904. 48. szám, 342. p.

Alexy Albert dr.: Az új bajor közjegyzői díjszabályzat. In Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1876.* Hatodik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 123–128. p.

Antalfy Zsiros Aladár: *Az ingatlan árverés szabályai.* Budapest, 1932, Held János könyvnyomdája, 51 p.

Antunovits Mátyás: Egy igazságügyi miniszteri körrendelet I–II. *Jogtudományi Közlöny*, 1877. 35. szám, 283. p.; 1877. 37. szám, 295–296. p.

Apáthy István: Kézikönyv kir. közjegyzők számára, tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire. Írták: Dr. Dárday Sándor és Zlinszky Imre, I. köt., Budapest, Franklin Társulat, 1875. In *Jogtudományi Közlöny*, 1875. 11. szám, 89–90. p.

Az Aradi Kir. Közjegyzői Kamara évi jelentése (1875–1876). Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1877.* Hetedik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 194–198. p.

Az Aradi Királyi Közjegyzői Kamara felirata. *A Jog*, 1886. 50. szám, 409. p.

Avarfy Ferenc: Községi jegyzők és közjegyzők. *A Jog*, 1904. 14. szám, 110–111. p.

Bacsó Ferenc dr. (főszerk.): *Két év hatályos jogszabályai 1945–1946.* Budapest, 1947, Grill Károly könyvkiadóvállalata, 73., 86., 166., 204–205., 407 p.

Baditz Lajos: A magyar királyi közjegyzők országos congressusa küszöbén. *A Jog*, 1900. 49. szám, 353–354. p.

Baditz Lajos: *Huszonöt év a kir. közjegyzők és a szombathelyi közjegyzői kamara életéből.* Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 19., 85–90., 100–101. p.

Baditz Lajos dr.: *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálata.* Budapest, 1904, Grill Károly könyvkereskedése, 5., 17., 19–167., 173., 179–242. p.

Baditz Lajos: *Az öröklési jog a polgári törvénykönyv törvényjavaslatából.* [Budapest, 1915], Uránia Könyvnyomda, 7–8., 14–16., 21–51., 83. p., 112 p.

Baditz Lajos dr. id.: Az öröklési jog a Magánjogi Törvénykönyvben. *Jogtudományi Közlöny*, 1929. 15. szám, 143. p.; 1929. 16. szám, 153. p.

Bánffy Simon: Kritikai szemelvények az öröklési jogról szóló törvényjavaslatról. *A Jog*, 1888. 5. szám, 37–39. p.; 1888. 6. szám, 45. p.; 1888. 7. szám, 52–53. p.; 1888. 10. szám, 82. p.; 1888. 17. szám, 142. p.; 1888. 19. szám, 158. p.; 1888. 20. szám, 165–167. p.; 1888. 24. szám, 203. p.

Baranyai Béla dr.: *Az általános polgári törvénykönyv tervezete a megelőző jogvédelem szempontjából.* A Pécsi Kir. Közjegyzői Kamara emlékirata. Pécs, 1902, Taizs József könyvnyomdája, 37–55. p.

Baranyai Béla dr.: Az özvegyi jog az örökösödési osztálynál. *Jogtudományi Közlöny*, 1903. 18. szám, 149–151. p.

Baranyai Béla dr.: *Közjegyzőségünk reformja.* Pécs, 1905, Taizs József könyvnyomdája, 3–4., 16–50. p.

Barcza Ferenc dr.: *A közjegyzői és az ügyvédi hivatásról.* (Bölcséleti értekezés.) Győr, 1931, Győri Hírlap Nyomda, 4., 66 p.

Barcza Ferenc dr.: *Váltójog a gyakorlatban*. Dunavecse, 1931, Weiner Miksa könyvnyomdája, 2., 80 p.

Barcs Ernő dr.: Megjegyzések az örökösödési eljárás novellájára vonatkozó végrehajtási utasításhoz. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 5. szám, 188–189. p.

Bekker István: Az örökösödési eljárásról. *A Jog*, 1897. 2. szám, 10–12. p.

Bérenger, Jean – Kecskeméti Károly: *Országgyűlés és parlamenti élet Magyarországon 1608–1918*. Budapest, 2008, Napvilág Kiadó, 350–352., 477 p.

Berzsenyi László dr.: *A kir. közjegyzőkről szóló 1874. XXXV. és az ennek módosítása és kiegészítése tárgyában hozott 1886. VII. törvénycikkek mai érvényükben*. Keszthely, 1930. Mérei Nyomda, 298 p.; Recenzióját Kubinyi Elektől lásd *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1931. 3. szám, 109–113. p.

Bésán Mihály: Az új közjegyzői törvény. *A Jog*, 1886. 20. szám, 157–158. p.

Bésán Mihály: Javaslat a közjegyzői hatáskör fejlesztése tárgyában. *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*, 1895. 4. szám, 148–156. p.

Beszkid István dr.: A közjegyzői intézmény reformjáról. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1917. 7. szám, 129–135. p.; 1918. 1. szám, 10–25. p.

A bírák terhelmentesítése és az ügyvéd-közjegyző. *Jogállam*, 1911. 495–496. p.

Blum Béla dr.: Örökösödési eljárásunk reformja. *A Jog*, 1887. 14. szám, 115–117. p.; 1887. 35. szám, 287–288. p.

Blum Béla dr.: Közigazgatásunk és igazságszolgáltatásunk reformja. *A Jog*, 1887. 44. szám, 363–365. p.

Blum Béla dr.: Az igazságügyi szervezet kérdéséhez. *A Jog*, 1890. 45. szám, 385–386. p.

Blum Béla dr.: Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat. *A Jog*, 1893. 50. szám, 364–365. p.

Blum Béla dr.: *A közjegyzői törvények (1874:XXXV. t.c.z. és 1886:VII. t.c.z.) magyarázata kapcsolatban az örökösödési eljárásról szóló 1894:XVI. törvénycikk idevonatkozó intézkedéseivel*. Budapest, 1896, Grill Károly könyvkereskedése, 11–12., 14., 52., 148–152. p., 318 p.

Blum János dr.: Örökösödési eljárásunk reformja. *A Jog*, 1887. 33. szám, 271–272. p.; 1887. 36. szám, 296–297. p.; 1887. 39. szám, 321–323. p.; 1887. 43. szám, 355–356. p.; 1887. 48. szám, 402–403. p.; 1887. 50. szám, 421–422. p.; 1888. 8. szám, 64–65. p.

Blum János dr.: Törvényjavaslatunk az öröklési jogról. *Ügyvédek Lapja*, 1888. 47. szám, 4–5. p.; 1888. 48. szám, 2–4. p.; 1888. 49. szám, 7. p.; 1888. 50. szám, 4. p.; 1888. 51. szám, 11–12. p.; 1888. 52. szám, 6. p.

Blum János dr.: A királyi közjegyzőség reformja. *A Jog*, 1889. 22. szám, 174–176. p.; 1889. 26. szám, 206–207. p.; 1889. 28. szám, 225–226. p.

Bogdány Lajos: A királyi jegyzői intézményről. *Jogtudományi Közlöny*, 1870. 29. szám, 182–183. p.

Bónis György: *A jogtudományi értelmiség a Mohács előtti Magyarországon*. Budapest, 1971, Akadémiai Kiadó, 7. p.

Bonts Döme: Az aradi kir. közjegyzői kamara felterjesztése a gyámügyi törvényjavaslat tárgyában. *Jogtudományi Közlöny*, 1877. 21. szám, 167–169. p.

Bonts Döme: Indítvány a m. kir. közjegyzők országos gyűlése tárgyában. *Jogtudományi Közlöny*, 1877. 29. szám, 235–236. p.

Bonts Döme: Indítvány a m. kir. közjegyzők országos gyűlése tárgyában. Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1877*. Nyolcadik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 192–195. p.

Böllöny László: A közjegyzőség kardinális alapelvei. *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*, 1896. 7. szám, 205. p., 201–209. p.

A buda-pesti kereskedelmi és iparkamara emlékirata „a kir. jegyzőkről és a jegyzői díjakról” szóló törvényjavaslatok tárgyában. *Jogtudományi Közlöny*, 1870. 45. szám, 317. p.

A budapesti kir. közjegyzői kamara. Tokaji Nagy Lajos beszámolója az 1891. szeptember 20-i közgyűlésről. *A Jog*, 1891. 39. szám, 283–284. p.

A budapesti kir. közjegyzői kamara. *A Jog*, 1904. 11. szám, 85. p.

A budapesti kir. közjegyzői kamara felterjesztése az igazságügyministerhez a közjegyzők képviseleti joga, a hagyatéki eljárás reformja és a közjegyzői díjak tárgyában. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1915. 3. 80–91. p.

Charmant Oszkár dr.: A hagyatéki ingatlanok átíratásának kérdéséhez. *Jogtudományi Közlöny*, 1890. 27. szám, 213–215. p.

Charmant Oszkár dr.: Az örökösödési eljárás a Ptk. törvényjavaslatában. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*. Új folyam. XIII. kötet. Budapest, 1917. január–június, 35–73. p.; *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1917. 5–6. szám, 87–96. p.; *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1918. 1. szám, 1–10. p.

Dr. Charmant Oszkár budapesti kir. közjegyző ünnepi beszéde és a kir. közjegyzői intézmény életbeléptetésének ötvenedik évfordulója alkalmából Budapesten megtartott országos gyűlés és értekezlet jegyzőkönyvei. Budapest, 1925, Pallas Rt. nyomdája, 12., 49., 64 p.

Cholnoky Imre dr.: *A királyi közjegyzők és közjegyzőjelöltek nyugdíjintézete 1931–1940*. Budapest, 1941, Held János könyvnyomdája, 31 p.

Csánk Béla dr.: *Jogász hivatások a harmadik birodalomban*. Budapest, 1941, Pázmány Péter Tudományegyetem, 59., 63 p.

Csanády Béla: Néhány szó a hagyatéki eljárás kérdéséhez. *A Jog*, 1891. 14. szám, 106–107. p.

Csanády Kálmán: Eszmetöredek a közjegyzői törvényre vonatkozólag. *Jogtudományi Közöny*, 1879. 30. szám, 235–236. p.; 1879. 31. szám, 242–244. p.; 1879. 32. szám, 250–253. p.; 1879. 33. szám, 259–261. p.

Csanády Kálmán: A kir. közjegyzői díjak szabályzásáról hagyatéki ügyekben. *Jogtudományi Közöny*, 1878. 1. szám, 4–8. p.

Csorba Géza: Magyar állami közjegyzőség. *A Jog*, 1906. 41. szám, 292. p.

Dárday Sándor dr. – Zlinszky Imre: *Kézikönyv kir. közjegyzők számára. Tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire irománpéldákkal ellátva*. 1. kötet. Budapest, 1875, Franklin Társulat, 130., 210 p.

Deckers, Eric: *A közjegyzői hivatás deontológiája és szerkezete*. Budapest, 2000, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 14., 25. 110 p. /*Studia Notarialia Hungarica* tom. II./

Degen Gusztáv dr.: *A közjegyzőség*. Pest, 1866, Szerzői kiadás, 14., 24–27. p.

Derecsényi Kálmán: A közjegyzői törvény módosításához. *Jogtudományi Közöny*, 1883. 28. szám, 217–218. p.

Ebhardt, C. II.: *Die Notariats-Ordnung für das Königreich Hannover vom 18. September 1853. Mit angehängtem Gebühren- und Stempel-Tarife*. Hannover, 1859, Verlag von Carl Rümpler, 29–30., 80 p.

Egy beavatott: A magyar közjegyzői intézmény hiányai. *A Jog*, 1906. 36. szám, 249–250. p.

Enyiczkei Gábor: Még egyszer a közjegyzői törvényjavaslatról. *Jogtudományi Közöny*, 1884. 10. szám, 76. p.

Enyiczkei Gábor: Telekkönyv és közjegyzői törvény. *Jogtudományi Közöny*, 1883. 49. szám, 385–386. p.

Erdle, Joseph Cölestin: *Das Bayerische Notariatsgesetz für die Landestheile diessseits des Rheins (vom 10. November 1861) mit Rücksicht auf die Motive zum Entwurf, die Vorträge der Referenten der beiden Kammern und der Ausschußverhandlung sowie mit Bezugnahme auf die Verhandlungen vom Jahre 1851. Nebst einen Anhang die Notariatsgebührenordnung und die Notariatsitze betreffend*. München, 1862, Literarisch-artistische Anstalt der J. G. Cotta'schen Buchhandlung, IX., 10–11., 20. p., 213. p.

Érdújhelyi Menyhért: *A közjegyzőség és hiteles helyek története Magyarországon*. Budapest, 1899, Pallas Részvénytársaság Nyomdaja, 269. p., 284–285. p.

Észrevételek „a kir. jegyzőkről és a jegyzői díjakról” szóló törvényjavaslatra. *Jogtudományi Közöny*, 1870. 42. szám, 293. p., 293–297. p.

Fekete László dr.: Az okirati kényszer. *Jogtudományi Közöny*, 1926. 6. szám, 48–49. p.

Fekete László dr.: Hozzászólás Lázár Ferenc dr. Pécsert tartott előadásához. *Királyi Közjegyzők Közönyje*, 1938. 6. szám, 253–256. p.

Fekete László dr.: Korhatár a láthatáron. *Királyi Közjegyzők Közönyje*, 1940. 2. szám, 21–24. p.

Fekete László dr.: *Gyakorlati útmutató a közjegyzői ügyvitelhez*. Budapest, 1941, Held János könyvnyomdája, 3 p., 36. p.

Fekete László dr.: *A magyar öröklési jogszabályok kiterjesztése az erdélyrészi OPTK-jogterületre*. Budapest, 1942, Held János könyvnyomdája, 5–6., 19. p.

F. S. dr.: A közjegyzői törvény módosításához. *Jogtudományi Közöny*, 1883. 31. szám, 241. p. 1883. 46. szám, 361–362. p.; 1883. 47. szám, 371–372. p.

Főrendiházi napló 1872–1875. XCIX. országos ülés 1874. június 30-án. II. kötet. 290–295., 298., 300–301. p.

Főrendiházi napló 1872–1875. CXII. országos ülés 1874. november 16-án. III. kötet. 4–25. p.

Főrendiházi napló 1878–1881. CX. országos ülés 1880. június 15-én. II. kötet. 92–96. p.

Galánffy János dr.: A jegyzői magánmunkálatok. *Jogtudományi Közöny*, 1934. 5. szám, 26. p.

Gászner Béla: Ügyvédek és közjegyzők. *Ügyvédek Lapja*, 1907. 46. szám, 3–4. p.

Gutmann Lajos dr.: A magyarországi közjegyzőhelyettesek mozgalma. *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*, 1895. 6. szám, 226–229. p.

Gutmann Lajos dr.: Az ügyvédek és közjegyzőhelyettesek. *A Jog*, 1898. 14. szám, 109–110. p.

Gyáni Gábor – Kövér György: *Magyarország társadalomtörténete a reformkortól a második világháborúig*, 2. javított kiadás. Budapest, 2003, Osiris Kiadó, 151–152., 395 p.

Hegedűs Lajos Kandid dr.: *Az 1855. május 21-én kelt jegyzői rendtartás és a jegyzői irományok által bebizonyított követelések behajtás végetti eljárás tárgyában 1858. február 16-án kelt igazságügyi miniszeri rendelet gyakorlatai magyarázata*. Dr. Chiár József nyomán. Pest, 1858, Heckenast Gusztáv, XIII., 8–31., 147., 159., 219 p.

A helyettesek országos congressusa. *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*. 1895. 9. szám, 316–323. p.

Herczegh Mihály dr.: *Magyar csódtörvény. 1881. XVII. törvénycikk*. Második bővített kiadás. Budapest, 1894, Franklin Társulat, 14–15., 256–280., 422. p.

Herczegh Mihály dr.: *A telekkönyvi rendtartás Magyarországon és Erdélyben*. Negyedik javított és bővített kiadás. Budapest, 1891, Eggenberger Könyvkereskedés, 271–272., 524. p.

Hevesi Illés dr.: Az ügyvédközjegyzőség és a közjegyzők szerzett jogai. *Királyi Közjegyzők Közönyje*, 1912. 3. szám, 85. p.

Hinka László: Az igazságtügyi szervezet kérdéséhez. *A Jog*, 1890. 48. szám, 414–415. p.

Hirkó Boldizsár dr.: A korhatár közjegyzőhelyettesi szemmel. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1940. 2. szám, 24–26. p.

Holitscher Szigfrid dr.: Házastársi kötelesrész a Tervezetben. *Jogállam*, 1903. 2. szám, 119–121. p.

Holitscher Szigfrid dr.: A vakok végrendelete. *Jogtudományi Közlöny*, 1903. 44. szám, 366–367. p.

Holitscher Szigfrid dr.: Közös végrendeletek és örökjogi szerződések a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetében. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 1904. 233. szám, 4–5., 14., 16–68., 84. p.

Holitscher Szigfrid dr.: Végrendeleti alakszerűségek a Tervezetben. *Jogtudományi Közlöny*, 1904. 16. szám, 128–129. p.; 1904. 18. szám, 142–144. p.; 1904. 23. szám, 186–187. p.

Holitscher Szigfrid dr.: A közokirati kényszer szabályozása a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetében. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1905. 1. szám, 1–7. p.; 1905. 2. szám, 38. p.

Holitscher Szigfrid dr.: A váltóóvás reformja. *Jogtudományi Közlöny*, 1906. 17. szám, 143–144. p.; 1906. 19. szám, 155–156. p.

Holitscher Szigfrid dr.: A váltóóvás az új magyar váltótörvény-tervezet szerint. *Jogtudományi Közlöny*, 1913. 21. szám, 180–181. p.; 1913. 22. szám, 191–192. p.

Holitscher Szigfrid dr.: Végrendeleti öröklés. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*. Új folyam. XI. kötet. Budapest, 1915. január–június, 62., 84., 102. p.

Holitscher Szigfrid dr.: A közokirat bizonyító ereje a polgári perrendtartásban. (Fő- és ellenbizonyítás.) *Jogállam*, 1915. 1–2. szám, 103–110 p.; *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1915. 6. szám, 159–166. p.

Holitscher Szigfrid dr.: A holograf végrendelet a Ptk. bizottsági szövegében. *Jogtudományi Közlöny*, 1916. 16. szám, 143–144. p.

Holitscher Szigfrid dr.: A közjegyzői intézmény félszázados évfordulója. *Jogtudományi Közlöny*, 1925. 13. szám, 97–98. p.

Holitscher Szigfrid dr.: Újítások a Kódex végrendeleti jogában. *Jogtudományi Közlöny*, 1928. 17. szám, 155–156. p.

Holitscher Szigfrid dr.: A végrendeleti öröklés a Magánjogi Törvénykönyv Javaslatában (IV. rész, III. cím, 1826. § – 2003. §). *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1928. 10. szám, 385–402. p.; 1929. 1. szám, 3–21. p.; 1929. 2. szám, 50–67. p.

Holitscher Szigfrid dr.: Az okirati kényszer és az okiratszerkesztési jogosítvány új szabályozása. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1929. 6. szám, 258. p.

Holitscher Szigfrid dr.: Törvényjavaslat az okirati kényszerről. *Jogtudományi Közlöny*, 1929. 22. szám, 206–207. p.

Holitscher Szigfrid dr.: Az örökösödési eljárás reformja. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1934. 10. szám, 419–424. p.

Horthy István dr.: A kir. közjegyzőség fejlesztése. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 7. szám, 274., 288. p.

Horváth Boldizsár igazságügyminiszter s a szombathelyi kerület képviselőjének a bírói hatalomról szóló törvényjavaslat megvitatása alkalmával, 1869. július 3-án, a képviselőházban tartott beszéde. *Függelékben a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvénycikk*. Szombathely, 2004, Szignatúra Nyomda és Kiadó, 21., 58. p., 63. p.

Horváth István dr.: *Vagyonátruházási illeték (ajándékozás, öröklés, vétel)*. Budapest, 1941, Held János könyvnyomdája, 98. p.

Horváth Zsolt: *Jogszolgáltatás Zala megyében a polgári korban (1872–1945). Hittörténet és levéltárismeret*. Zalaegerszeg, 1999, Zala Megyei Levéltár, 19. p., 158. p.

Huf József: *A magyar telekkönyvi rendtartás*. 4. kiadás. Budapest, 1912, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 198–201., 607. p.

Az igazságtügyi bizottság jelentése „az 1874:XXXV. t.-cz. módosításáról és kiegészítéséről” szóló törvényjavaslat tárgyában. *Képviselőházi irományok 1884–1887*. VI. kötet. 213. szám, 214–221. p.

Az igazságtügyi ministeriumnak 1854. october 11-kén kelt rendelete. *Magyarországot illető Országos Kormánylap*, 1858. évfolyam. Első rész. VI. darab. Buda, 1858, Császári Királyi Pesti Egyetemi Nyomda, 198–199. p.

Az igazságtügyi ministeriumnak 1858. február 16-kán kelt rendelete. *Magyarországot illető Országos Kormánylap*, 1858. évfolyam. Első rész. VI. darab. Buda, 1858, Császári Királyi Pesti Egyetemi Nyomda, 204–206. p.

Igazságügyminiszteri nyilatkozat a jegyzői magánmunkálatok megszüntetéséről. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1933, 4. szám, 119. p.

Az igazságügyminiszter nyilatkozata a közjegyzői karról. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1942. 11. szám, 211–213. p.

Illyés Károly: Észrevételek a közjegyzői kényszer kiterjesztése iránt. *Jogtudományi Közlöny*, 1876. 4. szám, 35–36. p.

Imling Konrád: A polgári törvénykönyv tervezetéről. *Jogtudományi Közlöny*, 1900. 46. szám, 326–327. p.

Impressiók a lefolyt jogászgyűlés és III. közjegyzői congressusról. III. A közjegyzői congressus második napján. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1911. 9. szám, 358–364. p.

Indoklás „az 1874:XXXV. t.-cz. módosításáról és kiegészítéséről” szóló törvényjavaslathoz. *Képviselőházi irományok 1884–1887*. I. kötet. 16. szám, 96–103. p.

Indokok a királyi jegyzőkről és jegyzői díjakról szóló törvényjavaslathoz. *Melléklet a „Jogtudományi Közlöny” 1870. évi 42. számához*, 1–4. p.; *Melléklet az 1870. évi 43. számához*, 9–10. p.; *Melléklet az 1870. évi 44. számához*, 13. p.

Indokok a közjegyzői rendtartást tárgyaló törvényjavaslathoz. Melléklet a 385. számú irományhoz. *Képviseleti irományok 1872–1875*. VI. kötet. 172. p.

A jegyző-kérdés. A jegyzői magánmunkálatok. *Erdélyrészi Jogi Közlöny*, 1912. 26. szám, 218–219. p.

Jelentése a képviselői jogügyi bizottságnak a kir. közjegyzőségről szóló 290.–1873. számú törvényjavaslat tárgyában. *Képviseleti irományok 1872–1875*. XI. kötet. 563. szám, 233–235., 276. p.

Jogtudományi Közlöny, 1875. 11. szám, 92. p.

Jogtudományi Közlöny, 1875. 15. szám, 140. p.

Jogtudományi Közlöny, 1875. 30. szám, 260. p.

Jogtudományi Közlöny, 1875. 40. szám, 340. p.

Juhász Ivett dr.: Az első magyar közjegyzői törvény (1874. évi XXXV. törvény-cikk a királyi közjegyzőkről) megalkotásához vezet út. *Közjegyzők Közlönye*, 2008. 10–11. szám, 27. p., 18–27. p.

Kepes János dr.: A királyi közjegyzők IV-ik országos kongresszusa. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1923. 1. szám, 1–13. p.

A képviselőház 1927. február 10-i ülése. *Képviseleti napló 1927–1932*. I. kötet. 48. p.

A képviselőház igazságügyi bizottságának jelentése „az örökösödési eljárásról alkotott 1894:XVI. t.-c. módosításáról” szóló 5. számú törvényjavaslat tárgyában. *Képviseleti irományok 1927–1932*. I. kötet. 16. szám, 245. p.

Képviseleti irományok. 86. országos ülés, 1873. február 10. IV. kötet. 161. p.

Képviseleti napló 1872–1875. 222. országos ülés 1874. április 20-án. IX. kötet. 385–386., 390–405. p.

Képviseleti napló 1872–1875. 223. országos ülés 1874. április 21-én. X. kötet. 8., 23. p.

Képviseleti napló 1872–1875. 225. országos ülés 1874. április 23-án. X. kötet. 33. p.

Képviseleti napló 1872–1874. 232. országos ülés 1874. május 4-én. X. kötet. 129–135. p.

Képviseleti napló 1872–1874. 233. országos ülés 1874. május 5-én. X. kötet. 138–151. p.

Képviseleti napló 1872–1874. 236. országos ülés 1874. május 11-én. X. kötet. 172–178. p.

Képviseleti napló 1872–1874. 297. országos ülés 1874. november 5-én. XIII. kötet. 177–185. p.

Képviseleti napló 1872–1874. 298. országos ülés 1874. november 6-án. XIII. kötet. 190–196. p.

Képviseleti napló 1872–1874. 302. országos ülés 1874. november 23-án. XIII. kötet. 237–238. p.

Képviseleti napló 1878–1881. 202. országos ülés 1880. február 5-én. IX. kötet. 357., 360–370. p.

Képviseleti Napló 1884–1887. 140. országos ülés 1885. november 25-én. VII. kötet. 62–81. p.

Képviseleti Napló 1884–1887. 141. országos ülés 1885. november 26-án. VII. kötet. 82–87. p.

Képviseleti napló 1892–1897. 335. országos ülés 1894. május 1-jén. XVIII. kötet. 248–267. p.

Képviseleti napló 1927–1932. I. kötet. 21., 38–41. p.

Kézikönyv kir. közjegyzők számára, tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire. Írták dr. Dárday Sándor, a „Jogtud. Közlöny” szerkesztője és Zlinszky Imre kir. it. táblai pórbíró, I. köt., Budapest, Franklin Társulat, 1875. In Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1875*. Harmadik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 125–134. p.

A kir. közjegyzői intézmény fennállásának feltételei. A budapesti kir. közjegyzői kamarának a m. kir. igazságügyminiszterhez intézett emlékirata. Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1879*. Tizenegyedik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 186–194. p.

A kir. közjegyzői kamarák felterjesztése a m. kir. Igazságügyminiszterhez az okirati kényszerről szóló törvényjavaslat tárgyában. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 1. szám, 36. p., 26–36. p.

A kir. közjegyzők országos egyletének emlékirata az igazságügyminiszterhez, az ügyvédeknek a kir. közjegyzőség ellen intézett mozgalma tárgyában. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1908. 3. szám, 87–94. p.

A királyi közjegyzők második országos értekezlete. Dr. Charmant Oszkár előadói beszéde. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1904. 1. szám, 3–37. p.

A királyi közjegyzők országos értekezlete. *Szegedi Jogász-Lapok*, 1904. 19. szám, 2–3. p.; *A Jog*, 1904. 18. szám, 143–144. p.

Kochmeister Frigyes – Dr. Szvetenay Miklós: A buda-pesti kereskedelmi és ipar-kamara emlékirata „a kir. jegyzőkről és a jegyzői díjakról” szóló törvényjavaslat tárgyában. *Jogtudományi Közlöny*, 1870. 45. szám, 317. p., 317–320. p.

Konrad Sámuel: A közjegyzői kényszer kérdéséhez. *Jogtudományi Közlöny*, 1876. 7. szám, 57–59. p.

Kovaliczky Elek dr.: *Adalékok a közjegyzői törvények reformjához*. Budapest, 1911, Franklin-társulat, 4., 277 p.

- Kovaliczky Elek dr.: *A Kassai Kir. Közjegyzői Kamara története (1875–1918)*. Sátoraljaújhely, 1925. Zemplén Könyvnyomda és Lapkiadó részvénytársaság, 3–30., 75 p.
- Kovaliczky Elek dr.: Megjegyzések az örökösödési eljárás novellájára vonatkozó végrehajtási utasításhoz. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 4. szám, 148–154. p.
- Kovaliczky Elek dr.: Válasz Barcs Ernő dr. budapesti kir. közjegyző cikkére az örökösödési eljárás novellájára vonatkozó végrehajtási utasítás tárgyában. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 5. szám, 195–199. p.
- Kovaliczky Elek dr.: Az örökösödési eljárás egyszerűsítése és gyorsítása kérdéséhez. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1932. 2. szám, 41., 48. p.
- Kófalvi Tamás: A hiteleshelyek mint a magyarországi közjegyzőség előzményei. In Dr. Rokolya Gábor (szerk.): *700 éves a közjegyzőség Magyarországon. A 2008. november 27-i jubileumi konferencián elhangzott előadások szerkesztett változata*. Budapest, 2008, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 12. p.
- Kőrössy Bertalan dr.: *Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv tervezetének közvégrendeletek tételéről szóló második szövegéhez. A kolozsvári kir. közjegyzői kamara emlékirata*. Beszterce, 1913, Botschar Tivadar könyvnyomdája, 66 p.
- Kőrössy Bertalan dr.: *A kir. közjegyzők főbb kötelességei az örökösödési eljárás novellájában (1927. IV. t. c.) és annak végrehajtási rendeletében (11000/1928. I. M.)*. Budapest, 1928. Held irodalmi és nyomdavidálat, 48 p.
- Kőrössy Bertalan dr.: *Magyarázatok az 1930. évi XXXIV. t.-c. 21. 56. 132. és 139. §-ai gyakorlati alkalmazásához*. Budapest, 1931, Held János könyvnyomdája, 38 p.
- Kőrössy Bertalan dr.: *A kir. közjegyzőség szervezeti reform kérdései*. Budapest, 1932, Held János könyvnyomdája 5., 46 p.
- A közjegyzői állások szaporításának kérdéséhez. *Ügyvédek Lapja*, 1894. 28. szám, 2. p.
- A közjegyzői intézmény 25-ik éve. Az Aradi Kir. Közjegyzői Kamara 1900. évi január hó 7-én tartott 25-ik évi közgyűléséből. Arad, 1900, Aradi Nyomda Részvénytársaság könyvnyomdája, 16 p.
- A közjegyzői intézményről általában, különös tekintettel a Szovjet Unió közjegyzői intézményére. Budapest, 1948 (?), Magyar Központi Híradó Rt. nyomdája. 1., 8 p.
- A közjegyzői intézmény viszontagságai megalakulása óta. A szegedi kir. közjegyzői kamara felterjesztése a m. kir. igazságügyminiszterhez. Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1877*. Nyolcadik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 489–498. p.
- A közjegyzői kinevezésekhez. *Jogtudományi Közlöny*, 1911. 37. szám, 319. p.

- A közjegyzői rendtartási novella tervezete. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1941. 6. szám, 121–127. p.
- A közjegyzői rendtartás reformja. A budapesti kamara közgyűlése. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1936. 3. szám, 76–91. p.
- A közjegyzői törvényjavaslat 20-dik §-a és a telekkönyvi hitelesítési kényszer. A Budapesti Ügyvédi Kamara felterjesztése. *Jogtudományi Közlöny*, 1884. 28. szám, 221–222. p.; 1884. 29. szám, 229–230. p.; 1884. 31. szám, 245–247. p.
- A közjegyzői törvényjavaslat ellen. Latkóczy János és Mérey Lajos nyitrai ügyvédek körlevele. Dr. Tarnai János (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1884*. Huszonegyedik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 73–75. p.
- A közjegyzői törvényjavaslat ellen. A Máramaroszigeti Ügyvédi Kamara kérvénye a képviselőházhoz. Dr. Tarnai János (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1884*. Huszonegyedik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 231–234. p.
- A közjegyzői törvényjavaslat ellen. A Pécsi Ügyvédi Kamara emlékirata a képviselőházhoz. Dr. Tarnai János (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1884*. Huszonegyedik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 477–481. p.
- A közjegyzői törvényjavaslatához. A Temesvári Királyi Közjegyzői Kamara felterjesztés az igazságügyi miniszterhez. Dr. Tarnai János (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1884*. Huszonegyedik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 68–72. p.
- A közjegyzői törvényjavaslatához. A Pécsi Királyi Közjegyzői Kamara emlékirata. Dr. Tarnai János (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1885*. Huszonharmadik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 93–95., 194–196. p.
- A közjegyzők országos congressusához. *A Jog*, 1901. 1. szám, 6. p.
- Közjegyzői congressus. *Jogállam*, 1911. 697–699. p.
- Közjegyzői kamarák értekezlete. *Erdélyrészi Jogi Közlöny*, 1911. 25. szám, 218. p.
- A közjegyzőség decentralizációja. *Jogtudományi Közlöny*, 1911. 22. szám, 193–194. p.
- Krenner Zoltán dr.: A közjegyzői rendtartás reformja. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1934. 2. szám, 48., 60. p.; 1934. 3. szám, 94–95. p.; 1934. 4. szám, 137–141. p.; 1934. 5. szám, 190–191. p.; 1934. 6. szám, 221–227. p.
- Krenner Zoltán dr.: Az Ügyvédszövetség előadói jelentése az okirati kényszeréről. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1936. 5. szám, 145–153. p.
- Krenner Zoltán dr.: Időszerű kérdések. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1939. 10. szám, 291–293. p.
- Krenner Zoltán dr.: Jogos igényeink. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1942. 9. szám, 162. p.
- Krenner Zoltán dr.: Telman Sándor új könyve. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1943. 9. szám, 161. p.

Kubinyi Elek dr.: A magyar közjegyzőség jövője. *Magyar Jogi Szemle*, 1920. 8. szám, 449–454. p.

Kubinyi Elek dr.: Néhány szó a jegyzői magánmunkálatokról. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1934. 4. szám, 141–148. p.

Kubinyi János dr.: Az állam praeventív feladata a magánjogi jogszolgáltatás terén. *A Jog*, 1905. 22. szám, 169–170. p.

Kubinyi János dr.: Ügyvédközjegyző. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1912. 4. szám, 128–134. p.

Különvélemény a kir. közjegyzőségről szóló törvényjavaslat 54. §-hoz. *Képviselőházi irományok 1872–1875*. XI. kötet. 563. szám, 277. p.

Lázár Ferenc dr.: A közjegyzői rendtartás reformjáról. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1938. 6. szám, 238–252. p.

Lázár Ferenc dr.: A közjegyzőség jövője. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1940. 3. szám, 41–44. p.

Lázár Ferenc dr.: Közjegyzői törekvések. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1942. 3. szám, 41–43. p.

Lőv Tibor dr.: Az okirati kényszer kérdéséhez. *Jogtudományi Közlöny*, 1929. 24. szám, 234. p.

A magyar királyi közjegyzőségi törvény. In Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy, 1875*. Harmadik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 135. p., 135–137.

A magyar közjegyzői intézmény hiányai. *A Jog*, 1906. 36. szám, 249–250. p.

A magyar közjegyzői törvény (1874. XXXV. törvénycikk). Az erre vonatkozó miniszteri rendeletekkel összehasonlító és kiegészítő jegyzetekkel kísérve Ökröss Bálint, a m. kir. igazságügyminiszterium osztálytanácsosa, megvizsgált bíró, közjegyző, köz- és váltóügyvéd, s a m. t. акадеmia I. tagja által. *Jogtudományi Közlöny*, 1875. 14. szám, 121–123. p.

A magyar közjegyzőség (programunk). *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*, 1895. 1. szám, 25. p., 1–29. p.

A magyarországi királyi közjegyzőhelyettesek országos egyesületének megalakítása. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1907. 10. szám, 351–352. p.

A magyarországi kir. közjegyzők egylete. *A Jog*, 1892. 14. szám, 113. p.

A Magyarországi Királyi Közjegyzők Országos Egylete. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1907. 8. szám, 281. p.

A magyarországi kir. közjegyzők országos egyletének emlékirata a törvényhozáshoz „a telekkönyvi betéteknek a földadókönyv és az állandó kataster adataival megegyező szerkesztéséről és a telekkönyvi rendeletek pótlásáról és módosításáról” szóló törvényjavaslat iránt. *A Jog*, 1886. 16. szám, 131. p.; 18. szám, 148. p.; 19. szám, 155–156. p.

A Magyarországi Királyi Közjegyzők Országos Egyletének rendkívüli közgyűlése. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1907. 9. szám, 312–324. p.

Makai Aladár dr.: Ügyvédek és közjegyzők. *Ügyvédek Lapja*, 1907. 45. szám, 2–3. p.

Mannheimer Ignác dr.: A budapesti ügyvédi egyesület IV. szakszabályához intézett véleményes jelentése „a kir. jegyzőkről és a kir. jegyzők díjairól” szóló törvényjavaslat tárgyában. *Jogtudományi Közlöny*, 1870. 46. szám, 325. p., 325–328. p.

Markó Sándor dr.: A gyámügyi törvényjavaslat és a közjegyzőség. *Magyar Themis*, 1877. 5. szám, 38–39. p.; 1877. 6. szám, 47–48. p.

Markó Sándor dr.: A csódtörvényjavaslat 93. §-ához. *Magyar Themis*, 1880. 13. szám, 101–102. p.

Markó Sándor dr.: A közjegyző mint csódbiztos. Észrevételek a képviselőház jogügyi bizottsága által megállapított csódtörvényjavaslat 93. §-hoz. *Jogtudományi Közlöny*, 1881. 2. szám, 9–12. p.

Markó Sándor dr.: A telekkönyvi bejegyzés alakai feltételeiről. *Jogtudományi Közlöny*, 1881, 13. szám, 107–109. p.

Markó Sándor dr.: Észrevételek a közjegyzői novelláris törvényjavaslatra. *Jogtudományi Közlöny*, 1883. 44. szám, 345–346. p.; 1883. 48. szám, 379–380. p.; 1883. 50. szám, 393–394. p.; 1883. 52. szám, 412–413. p.

Markó Sándor dr.: Egy észrevétel a közjegyzői novellához. A főrendiház jogásztagjainak figyelmébe ajánlva. *Jogtudományi Közlöny*, 1885. 50. szám, 395–396. p.

Markó Sándor dr.: Észrevételek a hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslat tervezete felett. *Jogtudományi Közlöny*, 1889. 49. szám, 396–397. p.; 1889. 50. szám, 402–404. p.; 1890. 3. szám, 18–19. p.; 1890. 5. szám, 34–35. p.; 1890. 34. szám, 268–269. p.; 1890. 35. szám, 277–278. p.

Markó Sándor dr.: Észrevételek az örökösödési eljárásra vonatkozó törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslatra nézve. *Jogtudományi Közlöny*, 1891. 42. szám, 329–330. p.; 1891. 44. szám, 346–348. p.; 1891. 45. szám, 354–355. p.; 1891. 47. szám, 370–372. p.; 1891. 49. szám, 387–388. p.

Markó Sándor dr.: Az örökösödési eljárásról szóló törvényjavaslat. *Jogtudományi Közlöny*, 1893. 8. szám, 57–59. p.; 1893. 15. szám, 114–116. p.; 1893. 16. szám, 122–124. p.; 1893. 17. szám, 131–133. p.; 1893. 19. szám, 148–149. p.

Markó Sándor dr.: A Kassai Kir. Közjegyzői Kamarának XXV évi története (1875–1900). Elhangzott a kamara 1900. július 29-i közgyűlésén. Rozsnyó, 1900, „Sajó Vidék” könyvnyomda, 10 p.

Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1874–1880-ik évi törvénycikkek*. 2. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 426–481., 440–460. p. /Corpus Juris Hungarici/

Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1881–1887-ik évi törvénycikkek.* 3. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 10–16., 114–123., 230–311. p. /Corpus Juris Hungarici/

Márkus Dezső dr. (szerk.): *A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Magyar törvénytár). 1896–1907-ik évi törvénycikkek.* 5. kötet. Budapest, 1912, Franklin Társulat, 447–482., 879–883. p. /Corpus Juris Hungarici/

Márkus Dezső dr. (szerk.): *Magyar Jogi Lexikon.* 4. kötet. Királyi közjegyző. Budapest, 1898, Pallas Kiadó, 854. p.

Márkus Dezső dr. – Térfi Gyula dr. (szerk.): *Magyar Törvénytár. 1912. évi törvénycikkek.* Budapest, 1913, Franklin Társulat, 68–85. p. /Corpus Juris Hungarici/

Marschalkó János dr. (szerk.): *A hatályban levő igazságügyministeri rendeletek rendszeres gyűjteménye. Az Igazságszolgáltatás közegei.* I. kötet. Budapest, 1896, Grill Károly könyvkereskedése, 451–461., 510., 512–569. p.

Menyháth Gáspár dr.: Ügyvéd-közjegyző. *Erdélyrészi Jogi Közlöny*, 1907. 1. szám, 3–5. p.

Mikulik József: Az új közjegyzői törvényjavaslat. *Jogtudományi Közlöny*, 1884. 5. szám, 33–34. p.; 1884. 6. szám, 43–44. p.

Mocsári Béla: A közjegyzői kényszer kiterjesztése. *Jogtudományi Közlöny*, 1876. 2. szám, 13–15. p.

Móricz József dr.: *Közjegyzői ügyvitel. A közjegyzői intézményre és a közjegyzői ügyködésre vonatkozó törvények, rendeletek, közjegyzői kamarai határozatok, felsőbbbíróági döntések, iratminták, díj és illetékszabályok rendszeres gyűjteménye.* Kassa, 1912, „Felsőmagyarország” polgári napilap könyvnyomdája, 400 p.

Nagy Dezső dr. indítványa. *Jogtudományi Közlöny*, 1900. 47. szám, 339. p.

Nagy Dezső Bálint dr.: A községi jegyzők magánmunkálatai. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1933. 8. szám, 321. p.

A nemzetgyűlés 543. ülése 1926. évi május hó 4-én. *Nemzetgyűlési napló*, XLII. kötet, 294. p.

A novella tervezet és az ügyvédi kar. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1941. 7. szám, 148. p.

Az okirati kényszer és a jegyzők. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1930. 2. szám, 60–64. p.

Az okirati kényszerről szóló törvényjavaslat. A Budapesti Ügyvédi Kamara észrevételei. *Jogtudományi Közlöny*, 1926. 17. szám, 141–142. p.; 1926. 19. szám, 158–159. p.

Az országgyűlés felsőházának 5. ülése 1927. március 21-én. *Felsőházi napló 1927–1932.* I. kötet, 22–24. p.

Az országos egyesület balatonfüredi vándorgyűlése. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1933. 6. szám, 203. p.

Az osztályok előadóihól alakult központi bizottság jelentése az igazságügyminiszter által 1873. évi 290. sz. a. a királyi közjegyzőségről benyújtott törvényjavaslat tárgyában. *Képviselőházi irományok 1872–1875.* XII. kötet, 615. szám, 305. p.

Ökröss Bálint: *Magyar közjegyzői törvény (1874:XXXV. törvényikk).* Az e törvényre vonatkozó ministeri rendeletekkel összehasonlító és kiegészítő jegyzetekkel kísérvé. I. füzet. Budapest, 1875, Róth Mór kiadása, 4–20., 110–116., 291 p.

Östör József dr.: Törvényjavaslat az okirati kényszerről. *Jogtudományi Közlöny*, 1929. 21. szám, 198–200. p.

Östör Lajos dr.: Az okirati kényszerről szóló törvényjavaslat megváltoztatására indított actió célja és története. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1931. 8. szám, 286–289. p.

Pauler Tivadar igazságügyminiszter és a közjegyzőség. Dr. Löw Tóbiás (szerk.): *Magyar Igazságügy*, 1878. Tizedik kötet. Budapest, Zilahy Sámuel kiadása, 159. p.

Pesthy Pál dr.: A közjegyzőség és az újjáépítés. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 1. szám, 1–3. p.

Plihal Ferenc: A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. *Jogtudományi Közlöny*, 1877. 20. szám, 158–159. p.

Podhorányi Gyula dr.: Még néhány szó a „kir. jegyzőkről” szóló törvényjavaslatról. *Jogtudományi Közlöny*, 1871. 5. szám, 42–43. p.

Pulay József dr.: *A magyar nép magánjogi gondolkodásmódja középkori oklevelek tükrében.* Budapest, 1940, Held János könyvnyomdája, 26. p., 27 p.

Pulay József dr.: Megjegyzések a közjegyzői törvény új novellájának tervezetéhez, különös tekintettel a kinevezési előfeltételek kérdésére. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1941. 5. szám, 101–107. p.

Raffay Ferenc dr.: A magyar polgári törvénykönyv. A *Jog*, 1898. 7. szám, 49–50. p.

Ragályi Lajos dr.: *Az örökösödési eljárás (1894. évi XVI. tc.) magyarázata. Köcsön Lajos összeállításában az örökösödési ügyekre vonatkozó összes illetékszabályokkal.* Budapest, 1896, Athenaeum Kiadó, 22., 247. p.

Réti Ferenc: Az ügyvédek és a közjegyzőség. A *Jog*, 1898. 10. szám, 73–74. p.

Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949).* Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 63–64., 66., 70., 75., 80–81., 93–95., 132–133., 138., 142–143., 145–146., 158–159., 164., 178., 192., 200., 207., 210., 214., 221., 228., 236. p.

Rónaszéki Trux Hugó: *A magyar örökösödési eljárás bíróságok előtt*. Budapest, 1885, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, I., 136–137. p.

Rónay Károly dr.: *A magyar közjegyzőség megalkotása és fejlődése*. Budapest, 1932, Held János könyvnyomdája, 20., 40., 52. p., 212 p.

Róth Zsigmond dr.: *Közjegyzői sérelmek dióhéjban. Királyi Közjegyzők Közlönyje*, 1915. 8. szám, 242–247. p.

Rupp Zsigmond: *A magyar közjegyzői intézmény (1874:XXXV. és 1886:VII. törvénycikkek) története. Királyi Közjegyzők Közlönyje*, 1913. 3. szám, 71–83. p.; 1913. 4. szám, 105–112. p.; 1913. 5. szám, 137–142. p.; 1913. 6. szám, 169–176. p.; 1913. 10. szám, 302–306. p.; 1914. 1. szám, 1–5. p.; 1914. 5. szám, 120. p.; 1915. 1. szám, 2. p., 1–6. p.

Rupp Zsigmond: *A magyar kir. közjegyzőségi törvény (1874. évi XXXV. törvény-cikk) magyarázata. Különös tekintettel a közjegyzői intézmény történeti fejlődésére. Közjegyzők, közjegyzői segédek, bírák és ügyvédek számára*. Budapest, 1875, Tettey Nándor és társa kiadása, I., 43., 62., 172., 273–274., 429 p.

Sándorfalvi Pap István dr.: *Az okirati kényszer kérdéséhez. Jogtudományi Közöny*, 1929. 24. szám, 233. p.

Sarusi-Kiss Béla: *A közjegyzői iratok jelentősége a tudomány számára*. In Dr. Rokolya Gábor (szerk.): *700 éves a közjegyzőség Magyarországon. A 2008. november 27-i jubileumi konferencián elhangzott előadások szerkesztett változata*. Budapest, 2008, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 101. p.

Schimkowsky, Julius dr.: *Handbuch zur neuen österreichischen Notariatsordnung mit Formularien versehen*. Wien, 1871, Verlag der G. J. Manz'schen Buchhandlung, 68., 82. p.

Schippel, Helmut: *Der Wiederaufbau des Notariats in Bayern*. In *Festschrift 125 Jahre Bayerisches Notariat herausgegeben vom Bayerischen Notarsverein E. V. München*. München, 1987, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 90. p.

Siegmund Vilmos dr.: *A budapesti ügyvédi-egylet hivatalos közleményei. Jogtudományi Közöny*, 1870. 52. szám, 385–386. p.

Siegmund Vilmos dr. (szerk.): *A magyar jogászyűlés évkönyve 1870. évre*. Pest, 1871, Rudnyánszky A. könyvnyomdája, 1–2., 6., 8–9., 47. p.

Siegmund Vilmos dr. (szerk.): *A magyar jogászyűlés évkönyve 1871. évre*. Pest, 1872, Fandl és Frohna Könyvnyomdája, 7., 65–75. p.

Simon Elek – Kővári Mihály: *Észrevételek „a királyi jegyzőkről és jegyzői díjakról” szóló törvényjavaslatokra. Jogtudományi Közöny*, 1870. 48. szám, 385. p.

Szabó István: *Ausztria államszervezete 1918–1955*. Budapest, 2010, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, 219. p. /Jogtudományi Monográfiák 2./

Szécsi Ferenc dr.: *Dolgozatok a közjegyzőség köréből*. [Budapest, 1910, k. n.], 5–84. p.

Szécsi Ferenc dr.: *Önálló közjegyzőség vagy ügyvéd-közjegyzőség*. Budapest, 1911, Grill Károly könyvkiadó vállalata, 39–40., 84., 150., 174. p.

Szécsi Ferenc dr.: *A Magyarországi Kir. Közjegyzők Országos Egyletének felterjesztése az igazságügyministerhez a közjegyzőség reformja tárgyában. Királyi Közjegyzők Közlönyje*, 1917. 8–9. szám, 173. p.

Szécsi Ferenc dr.: *Ügyvédkérdés és ügyvéd-közjegyzőség. Jogtudományi Közöny*, 1927. 12. szám, 109–110. p.

Szemerjay-Petrán Tibor dr.: *A magyar közjegyzői kar gazdasági helyzete és a közjegyzői rendtartás reformja. Királyi Közjegyzők Közlönyje*, 1931. 6. szám, 193., 202., 204. p.

Szilágyi János: *A hagyatéki eljárásról szóló törvényjavaslat. A Jog*, 1890. 21. szám, 195–196. p.; 1890. 24. szám, 218–219. p.

Szilágyi János: *Az örökösödési eljárási törvényjavaslatához. Jogtudományi Közöny*, 1893. 25. szám, 193–194. p.; 1893. 26. szám, 203–205. p.; 1893. 27. szám, 210–211. p.

Sziráky László dr.: *A közjegyzőhelyettesek problémái és a közjegyzői rendtartás reformja*. Budapest, 1935, Held János könyvnyomdája, 4–6., 12–14., 15. p.

Szladits Károly dr.: *A polgári törvénykönyv tervezetének második szövege. Jogtudományi Közöny*, 1913. 22. szám, 185. p.

Szokolay István: *Az új közjegyzői törvény. 1886. évi VII. törvénycikk. Kiegészítve az 1874. évi közjegyzői törvénynek érvényben hagyott §-aival és ellátva a közjegyzőségre vonatkozó curiai döntvényekkel és magyarázatokkal*. Budapest, 1886, Franklin Társulat, 2., 127 p.; *A Jog*, 1886. 17. szám, 138–139. p.; *Jogtudományi Közöny*, 1886. 19. szám, 154. p.

Szokolay István: *A közjegyzőség az összehasonlító jogtudomány alapján*. Pest, 1859, Szerzői kiadás, 36–37., 95–97., 101., 276. p.

Sztehlo Kornél: *A hitelesítési kényszer kérdéséhez. Jogtudományi Közöny*, 1884. 8. szám, 57–58. p.

Tamásfalvi Thury Ignác dr.: *A közjegyzői novelláról és a díjjegyzékről. A Jog*, 1886. 25. szám, 197–198. p.

Teller Miksa dr.: *Az örökösödési eljárási törvény módosításáról szóló javaslat. Jogtudományi Közöny*, 1926. 12. szám, 99–100. p.

Teller Miksa dr.: *Az okirati kényszerről szóló törvényjavaslat. Jogtudományi Közöny*, 1926. 20. szám, 163–164. p.

Teller Miksa dr.: *Törvényjavaslat az okirati kényszerről. Jogtudományi Közöny*, 1929. 21. szám, 198. p.

Telman Sándor dr.: *A magyar közjegyzői intézmény fejlődésének iránya és időszervi problémái. Királyi Közjegyzők Közlönyje*, 1930. 6. szám, 209–223. p.

Telman Sándor dr.: Vészjel. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1931. 9. szám, 323–326. p.

Telman Sándor dr.: *Örökösödési eljárás*. Harmadik lényegesen javított és bővített kiadás. Budapest, 1943. Held János könyvnyomdája, 10. p., 587. p.

Térfi Gyula dr. (szerk.): *Magyar Törvénytár. 1926. évi törvények*. Budapest, 1927. Franklin Társulat, 233–267. p.

Thirring Lajos dr.: A Tervezet második szövegének alapelvei. *Jogtudományi Közlöny*, 1913. 22. szám, 188–190. p.

Tokaji Nagy Lajos: A magyarországi kir. közjegyzők országos együletének története. *A Jog*, 1886. 52. szám, 431. p.

Tóth Ádám dr.: Polgári közhitelességünk kezdetei. Barangolás az 1858-as nyílt-parancs körül. In Dr. Tóth Ádám (főszerk.): *Magyar Közjegyzői Almanach 1992–1994*. Budapest, 1994. Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 166. p., 166–175. p.

Tóth Gáspár: A hitelesítési kényszer és az ügyvédi kar. *Jogtudományi Közlöny*, 1884. 2. szám, 9–10. p.

Tóth Lőrinc: *Szemle a magyar jogászggyűlések munkássága s eredményei felett*. Pest, 1872. Athenaeum Nyomda, 6., 9., 15., 87. p., 88. p.

Törvények és rendeletek hivatatos gyűjteménye. 368., 370–372., 961–964. p.

Törvényjavaslat a királyi közjegyzőségről. *Képviselőházi irományok 1873*. 385. szám, 136. p.

Törvényjavaslat az 1874:XXXV. t.-cz. módosításáról és kiegészítéséről. *Képviselőházi irományok 1884–1887*. I. kötet. 16. szám, 85–95. p.

Törvényjavaslat az 1874:XXXV. t.-cz. módosításáról és kiegészítéséről (Az igazságügyi bizottság szövegezése szerint). *Képviselőházi irományok 1884–1887*. VI. kötet. 213. szám, 222–234. p.

Törvényjavaslat az 1874:XXXV. t.-cz. módosításáról és kiegészítéséről (A képviselőház által elfogadott szerkezet). *Képviselőházi irományok 1884–1887*. IX. kötet. 273. szám, 354. p.

Törvényjavaslat (tervezet) a kir. közjegyzők hatáskörének módosításáról. *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*, 1896. 5–6. szám, 189. p., 173–192. p.

Törvényjavaslat az okirati kényszerről. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 1927. 1. szám, 11–15. p.

Töry Gusztáv dr.: A polgári törvénykönyv tervezete második szövegének általános méltatása. *Jogtudományi Közlöny*, 1913. 22. szám, 187. p.

Az ügyvédek és a kir. közjegyzők figyelmébe. *A Jog*, 1907. 5. szám, 36–37. p.

Ügyvédi vagy közjegyzői kényszer telekkönyvi ügyekben. *Erdélyrészi Jogi Közlöny*, 1912. 47. szám, 382–383. p.; 1912. 48. szám, 393–394. p.

Ügyvéd-közjegyző. *Erdélyrészi Jogi Közlöny*, 1911. 9. szám, 84–86. p.; 1911. 10. szám, 94–97. p.

Vavrik Béla: A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. *Jogtudományi Közlöny*, 1877. 20. szám, 157–158. p.

Vollhardt. Jürgen: Das bayerische Notariat 1862 bis 1945. In *Festschrift 125 Jahre Bayerisches Notariat herausgegeben vom Bayerischen Notarverein E. V. München*. München, 1987. C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 18–21. p.

Weber, Samuel: *Ehrenhalle verdienstvoller Zipser des XIX. Jahrhunderts 1800–1900*. Igló, 1901. Verlag von Josef Schmidt Buchdruckerei, 134–137. p.

Weinmann Fülöp dr.: Észrevételek az általános magánjogi törvénykönyv tervezetének az „öröklési jogot” tárgyaló részére. *Jogtudományi Közlöny*, 1882. 39. szám, 305–308. p.; 1882. 40. szám, 318–320. p.; 1882. 43. szám, 342–346. p.

Weinmann Fülöp dr.: A köteles rész a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint. *Jogtudományi Közlöny*, 1900. 46. szám, 327–328. p.

Weinmann Fülöp dr.: Az örökös jogi helyzete hagyatéki hitelezővel szemben a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint. *Jogtudományi Közlöny*, 1900. 51. szám, 369–372. p.; 1900. 52. szám, 379–380. p.

Weinmann Fülöp dr.: Végrendeleti öröklés a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete szerint. *Jogtudományi Közlöny*, 1901. 1. szám, 2–4. p.; 1901. 3. szám, 19–21. p.; 1901. 5. szám, 34–36. p.; 1901. 10. szám, 75–78. p.; 1901. 39. szám, 274–275. p.; 1901. 40. szám, 287–288. p.

Weinmann Fülöp dr.: Végrendeleti öröklés. *Jogtudományi Közlöny*, 1901. 45. szám, 327–328. p.; 1901. 46. szám, 337–338. p.; 1901. 47. szám, 350–351. p.; 1901. 48. szám, 358–359. p.

Weinmann Fülöp dr.: *Megjegyzések a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez*. Budapest, 1902. Franklin Társulat, 87. p.

Weinmann Fülöp dr.: Törvényes öröklés a magyar általános polg. törvénykönyv tervezete szerint. *Jogállam*, 1902. 4. szám, 280–283. p.; 1902. 5. szám, 353–365. p.

Weinmann Fülöp dr.: Szépséghibák a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslathoz. *Jogtudományi Közlöny*, 1902. 38. szám, 314–315. p.; 1902. 46. szám, 382–384. p.

Weinmann Fülöp dr.: Az ági öröklés törvényhozási szabályozásáról. *Jogállam*, 1903. 1. szám, 77. p.; 1903. 4. szám, 243–246. p.

Zalán Kornél: *Öröklési jogunk újabb kérdései*. Budapest, é. n., Magyar Jogászegylet, 17–18 p. /Magyar Jogászegylet könyvtára 23./

Zarka Dénes: Még néhány szó a gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. *Jogtudományi Közlöny*, 1877. 23. szám, 181–183. p.

Zimányi Alajos: A hazai közjegyzőség állapota. *A Jog*, 1887. 7. szám, 53–54. p.

Zimányi Alajos: A zugírásatról. *A Jog*, 1887. 15. szám, 125–126. p.

- Zimányi Alajos: Kényszer az örökösödési eljárásnál. *A Jog*, 1887. 28. szám, 231–232. p.
- Zimányi Alajos: A kir. közjegyzőség az igazságszolgáltatás keretében. *A Jog*, 1888. 17. szám, 141–142. p.
- Zimányi Alajos: A királyi közjegyzőség Magyarországon. *A Jog*, 1888. 33. szám, 273–274. p.
- Zimányi Alajos: A királyi közjegyzőség ellenesei. *A Jog*, 1888. 36. szám, 297–298. p.
- Zimányi Alajos: A királyi közjegyzői állások szaporítása. *A Jog*, 1888. 40. szám, 330–331. p.
- Zimányi Alajos: A jogi okiratok fontosságáról. *A Jog*, 1890. 22. szám, 201–202. p.
- Zimányi Alajos: A közjegyzői irodák megvizsgálásáról. *A Jog*, 1890. 37. szám, 321–322. p.
- Zimányi Alajos: Királyi közjegyzők országos egylete. *A Jog*, 1890. 51. szám, 440–441. p.
- Zimányi Alajos: A közjegyzői intézményről. *A Jog*, 1891. 51. szám, 379–381. p.
- Zimányi Alajos: Az örökösödési eljárást szabályozó törvényjavaslat. *A Jog*, 1893. 33. szám, 238. p.; 1893. 34. szám, 241–242. p.; 1893. 35. szám, 245–247. p.; 1893. 36. szám, 252–254. p.; 1893. 37. szám, 260–261. p.
- Zimányi Alajos: A királyi közjegyzői állások szaporításáról. *A Jog*, 1893. 39. szám, 273–274. p.
- Zimányi Alajos: Miért akarunk szaklapot? *Folyóirat a perenkívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára*, 1895. 1. szám, 51. p.
- Zimányi Alajos: Királyi közjegyzők a peren kívüli jogügyekben. *A Jog*, 1897. 1. szám, 2–3. p.; Zimányi Alajos: A közjegyzői törvény revíziójáról. *A Jog*, 1897. 17. szám, 129–130. p.
- Zimányi Alajos: A királyi közjegyzők hivatása az örökösödési eljárásnál. *A Jog*, 1903. 24. szám, 187–188. p.
- Zimányi Alajos: A közjegyzőség. *A Jog*, 1904. 52. szám, 373–375. p.
- Zlinszky Imre: A gyámügyi törvényjavaslat tárgyalásához. *Jogtudományi Közlemény*, 1877. 21. szám, 165–166. p.
- Zoltán Sándor dr.: A kir. közjegyzőség kérdéséhez. *A Jog*, 1906. 46. szám, 333–334. p.
- BFL IX. 260. A Budapesti Közjegyzői Kamara 1948. november 19-i közgyűléséről felvett, 905/1948. kk. számú jegyzőkönyve. 10–21. p.
- BFL IX. 260. A Budapesti Közjegyzői Kamarának a közjegyzői kamarák képviselőiben írott beadványa az igazságügyi miniszterhez. Budapest, 1949. július 5.
- BML (Baranya Megyei Levéltár) Részlet a Pécsi Közjegyzői Kamara I-/29-1950 kjk. számú. Bonyhád 1950. május 30-án kelt, 61. számú kamarai körleveléből.

Szakirodalom

- Állam- és jogtudományi bibliográfia 1945–1951.* Budapest, 1957, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 160–163., 172–173. p. /Állam- és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára 12./
- Állam- és jogtudományi bibliográfia 1954–1955.* Budapest, 1956, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. /Állam- és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára 10./
- Állam- és jogtudományi bibliográfia 1956–1957.* Budapest, 1959, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. /Állam- és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára 14./
- Állam- és jogtudományi bibliográfia 1958–1959.* Budapest, 1961, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. /Állam- és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára 19./
- Állam- és jogtudományi bibliográfia 1960–1961.* Budapest, 1962, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. /Állam- és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára 21./
- Állam- és jogtudományi bibliográfia 1962–1963.* Budapest, 1965, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. /Állam- és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára 23./
- Állam- és jogtudományi bibliográfia 1964–1966.* Budapest, 1968, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. /Állam- és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára 26./
- Állam- és jogtudományi bibliográfia 1967–1969.* Budapest, 1972, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 64–65. p. /Állam- és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára 27./
- Állam- és jogtudományi bibliográfia 1970–1972.* Budapest, 1975, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 236–237. p. /Állam- és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára 28./
- Állam- és jogtudományi bibliográfia 1973–1976.* Budapest, 1980, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 268–269. p. /Állam- és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára 29./
- Állam- és jogtudományi bibliográfia 1980–1981.* Budapest, 1983, Országgyűlési Könyvtár, 222–223. p.
- Állam- és jogtudományi bibliográfia 1982–1983.* Budapest, 1985, Országgyűlési Könyvtár, 309–315. p.
- Balogh Judit dr.: Magánjog és törvénykönyv a XIX. század végi Magyarországon. In Balog Zoltán et al. (szerk.): *Pro Scientia Aranyérmesek IV. Konferenciája: Szeged, 1998.* Budapest, 1998, Pro Scientia Aranyérmesek Társasága, 1–6. p.

- Balogh Judit dr.: Magyar magánjogi kodifikációs törekvések a *Jogtudományi Közöny* hasábjain 1866–1900. In Sály Pál – Szabó Béla (szerk.): *Dum spiro docco. Huszti Vilmos Emlékkönyv*. Miskolc, 2000, Bíbor Kiadó, 239–264. p.
- Balogh Judit dr.: Osztrák jog Magyarországon a XIX–XX. században. In *Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Juridica et Politica*. Tomus XIV. Miskolc, 1997, 55–68. p.
- Balogh Judit dr.: Vázlatok a Miskolci Ügyvédi Kamara történetéhez. In Dr. Cserba Lajos (főszerk.): *Emlékkönyv az ügyvédi kamarák fennállásának 125. évfordulójára*. Miskolc, 2000, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ügyvédi Kamara, 30–57. p.
- Béldi Gábor: *Magyar Jogtörténet. A tradicionális jog*. Budapest–Pécs, 2000, Dialog Campus Kiadó.
- Bónis György – Degré Alajos – Varga Endre: *A magyar bírósági szervezet és perjog története*. Kézirat. Budapest, 1961, Levéltárak Országos Központja. / Levéltári szakmai továbbképzés 13./
- Cserba Lajos dr. (főszerk.): *Emlékkönyv az ügyvédi kamarák fennállásának 125. évfordulójára*. Az előszót írta: Dr. Stipta István. Miskolc, é. n., Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ügyvédi Kamara.
- Csillag Attila dr.: Királyi közjegyzők Marcaliban. In Huszár Mihály (szerk.): *Marcali Múzeum. A Marcali Városi Helytörténeti Múzeum Évkönyve*. 2010. 1. szám, 69–75. p.
- Csillag Attila dr.: Dr. Májay Dezső. A tragikus sorsú kaposvári királyi közjegyző. *Közjegyzők Közönye*, 2011. 3. szám, 81–87. p.
- Csillag Attila dr.: Várnay család. Csurgón is működött egykoron közjegyzőség... *Közjegyzők Közönye*, 2011. 5. szám, 63–68. p.
- Degré Alajos: Polgári házasság kialakulása Magyarországon. *Jogtudományi Közöny*, 1983. 1. szám, 36–42. p.
- Delehan Mihajlo – Kutassy Ilona: *A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályának magyar provenienciájú fondjai és leírási egységei 1919-ig és 1938–1945 között*. Budapest, 2009, Budapest Főváros Levéltára. /A Kárpát-medence levéltári forrásai I. Fond- és állagjegyzék 2./
- Fodor István – Apró Erzsébet: *A vajdasági levéltárak magyar provenienciájú fondjai és állagjai 1918-ig*. Budapest, 2008, Magyar Levéltárosok Egyesülete – Budapest Főváros Levéltára. /A Kárpát-medence levéltári forrásai I. Fond- és állagjegyzék 3./
- Homoki-Nagy Mária prof. dr.: *Az 1795. évi magánjogi tervezetek*. Szeged, 2004, JATEPress.
- Homoki-Nagy Mária prof. dr.: Kísérletek a magánjog kodifikációjára a 18–19. században Magyarországon. *Studia Caroliensis*, 2001. 2. szám, 72–88. p.

- Homoki-Nagy Mária: Megjegyzések a magyar királyi közjegyzőség történetéhez. In Dr. Rokolya Gábor (szerk.): *700 éves a közjegyzőség Magyarországon. A 2008. november 27-i jubileumi konferencián elhangzott előadások szerkesztett változata*. Budapest, 2008, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, 74–86. p.
- Homoki-Nagy Mária prof. dr.: Az öröklési jog új szabályai az Mtj rendszerében. *Jogtudományi Közöny*, 2009, Különszám, 18–24. p.
- Homoki-Nagy Mária prof. dr.: A rendi Magyarország magánjoga. In Mezey Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*. 4., átdolgozott kiadás. Budapest, 2007, Osiris Kiadó, 86–141. p.
- Homoki-Nagy Mária prof. dr.: A törvényes öröklés jogi szabályozása Magyarországon. In *Acta Juridica et Politica*. Tomus LVIII. Fasc. 17. Szeged, 2000, 211–231. p.
- Homoki-Nagy Mária prof. dr.: A végrendeleti öröklés a rendi magyar magánjogban. In Nánásy Benjámin: *Testamentum a' magyarországi törvények szerint*. Reprint kiadás. Budapest, 2007, VIII–XXIII. p.
- Kovács Ferenc: *A magyar jogi terminológia kialakulása*. Budapest, 1964, Akadémiai Kiadó, 206 p.
- A magyar polgári törvénykönyv tervezete*. Első szöveg. Budapest, 1900, Grill Károly könyvkiadóvállata, 448 p.
- A magyar polgári törvénykönyv tervezete*. Második szöveg. Budapest, 1913, Grill Károly könyvkiadóvállalata, 504 p.
- Máthé Gábor: A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869:IV. tc. létrejötte és jelentősége a dualizmus jogrendszerében. *Gazdaság és Jogtudomány*, 1969, 3. szám, 134–159. p.
- Máthé Gábor: A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869:IV. tv. létrejötte és jelentősége a dualizmus jogrendszerében. In *Ünnepi tanulmányok Kovács Kálmán egyetemi tanár emlékére*. Budapest, 2005, Gondolat Kiadó, 37–71. p.
- Máthé Gábor: *A magyar burzsoá igazságszolgáltatási szervezet kialakulása. 1867–1875*. Budapest, 1982, Akadémiai Kiadó.
- Nagy Lajos (szerk.): *Jogi és államigazgatási bibliográfia 1952*. Budapest, 1954, Jogi- és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó. /Állam- és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára 7./
- Nagy Lajos (szerk.): *Jogi és államigazgatási bibliográfia 1953*. Budapest, 1955, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. /Állam- és Jogtudományi Intézet Tudományos Könyvtára 8./
- Novák Veronika: *A szlovákiai levéltárak magyar provenienciájú fondjai és állagjai 1918-ig és 1938–1945 között*. Budapest, 2004, Budapest Főváros Levéltára. /A Kárpát-medence levéltári forrásai I. Fond- és állagjegyzék 1./

Mikó Ádám Péter dr.: *Fejér vármegye és Székesfehérvár királyi közjegyzői. Dr. Kepes János közjegyző élete és munkássága.* Székesfehérvár. 2011, Alba Civitas Történeti Alapítvány.

Pomogyi László: *Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikötet.* Budapest, 2008, Mérték Kiadó.

Ráth György: *Az országbírói értekezlet a törvénykezés tárgyában.* Pest, 1861, Landerer és Heckenast.

Rokolya Gábor dr. (szerk.): *700 éves a közjegyzőség Magyarországon. A 2008. november 27-i jubileumi konferencián elhangzott előadások szerkesztett válogatása.* Budapest, 2008, Magyar Országos Közjegyzői Kamara.

Rokolya Gábor dr.: Az alapítványok és az egyesületek alapításának és működésének jogi kérelmései. *Közjegyzők Közlönye*, 2003. 4. szám.

Rokolya Gábor: *The Beginnings of Modern Notariat in Hungary (1875–1949).* Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara.

Rokolya Gábor dr.: Charmant Oszkár a királyi közjegyzők szellemi vezére. *Közjegyzők Közlönye*, 2008. 10–11. szám.

Rokolya Gábor dr.: Csak szervezeten működik igazán! A kft. szervezeti és működési szabályzata. In *A kft. vezető kézikönyve.* Budapest, 1994, Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft.

Rokolya Gábor: *Az első rozsnyói közjegyző. Dr. Markó Sándor élete és munkássága.* Budapest, 2011, Magyar Országos Közjegyzői Kamara.

Rokolya Gábor dr.: A hiteleshelyek működése Magyarországon. *Közjegyzők Közlönye*, 2002. 11. szám.

Rokolya Gábor dr.: Iparjogvédelmi kérdések és lehetőségek a közjegyzői munkában. *Közjegyzők Közlönye*, 2002. 7–8. szám.

Rokolya Gábor dr.: Közjegyző portrék a múltból. *Közjegyzők Közlönye*, 2006. 11–12. szám.

Rokolya Gábor (szerk.): *Okleveles históriák. Válogatás a magyar közhitelesség irataiból 1441–1848.* Budapest, 2010, Magyar Országos Közjegyzői Kamara.

Rokolya Gábor dr.: Ökröss Bálint királyi tanácsos és királyi közjegyző. *Közjegyzők Közlönye*, 2007. 7–8. szám.

Rokolya Gábor dr.: Az öröklés Szegeden a reformkorban. *Somogyi-könyvtári Műhely*, 1978. 1–4. szám.

Rokolya Gábor dr.: Az özvegyi öröklés története a magyar jogban. *Közjegyzők Közlönye*, 2004. 3. szám.

Rokolya Gábor dr.: A polgári kor újpesti közjegyzői. *Újpesti Helytörténeti Értesítő*, 2009. 4. szám.

Rokolya Gábor: *A polgári közjegyzőség emlékezete (1875–1949).* Budapest, 2009, Magyar Országos Közjegyzői Kamara.

Rokolya Gábor: *Prvý rožňavský verejný notár. Život a dielo Dr. Sándora Markóa.* Budapest, 2011, Magyar Országos Közjegyzői Kamara.

Stipta István: A közigazgatási bíraskodás előzményei Magyarországon. *Jogtudományi Közöny*, 1997. 3. szám, 117–125. p.

Stipta István: *A magyar bírósági rendszer története.* Második, javított kiadás. Debrecen, 1998, Multiplex Media – Debrecen University Press.

Stipta István: A magyar perjog fejlődése 1848-ig. In Mezey Barna (szerk): *Magyar jogtörténet.* 4., átdolgozott kiadás. Budapest, 2007, Osiris Kiadó, 405–441. p.

Stipta István: A modern eljárásjog kialakulásának időszaka (1848–1945). In Mezey Barna (szerk): *Magyar jogtörténet.* 4., átdolgozott kiadás. Budapest, 2007, Osiris Kiadó, 442–461. p.

Szabó István: *Az igazságszolgáltatás rendszere a polgári Magyarországon.* Miskolc, 1997, Miskolci Egyetemi Kiadó, 83 p.

Szabó István: *A magyar igazságszolgáltatás történetének vázlata az államalapítástól napjainkig.* Miskolc, 2004, Bíbor Kiadó.

Szabó István: Az ügyvédség történetének áttekintése. In Cserba Lajos (főszerk.): *Emlékkönyv az ügyvédi kamarák fennállásának 125. évfordulójára.* Miskolc, 2000, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ügyvédi Kamara, 8–30. p.

Szabó István: A végrehajtó hatalom gyakorlóinak felelőssége a Monarchia hárompólusú rendszerében. *Jogtörténeti Szemle*, 2007. 3. szám, 53–57. p.

Szűcs Sebestyén: *Polgári kori jogszolgáltatási szervek iratai (1869–1950).* Budapest, 1990, Új Magyar Központi Levéltár, 87. p. /Levéltári Módszertani füzetek 11./

Terheš-Telečki Eva: *Kraljevska Javnobežnička Kancelarija Velika Kikinda 1875–1916. Királyi Közjegyzői Hivatal Nagykikinda 1875–1916.* Analitícki inventar 1. Kikinda, 2009, Istorijiski Arhiv Kikinda. /Naučno-informativna Seredstva o Arhivskoj Gradi Istorijskog Arhiva Kikinda./

Terheš-Telečki Eva: *Kraljevska Javnobežnička Kancelarija Velika Kikinda 1875–1916. Királyi Közjegyzői Hivatal Nagykikinda 1875–1916.* Analitícki inventar 2. Kikinda, 2010, Istorijiski Arhiv Kikinda. /Naučno-informativna Seredstva o Arhivskoj Gradi Istorijskog Arhiva Kikinda./

Terheš-Telečki Eva: *Kraljevska Javnobežnička Kancelarija Velika Kikinda 1875–1916. Királyi Közjegyzői Hivatal Nagykikinda 1875–1916.* Analitícki inventar 3. Kikinda, 2010, Istorijiski Arhiv Kikinda. /Naučno-informativna Seredstva o Arhivskoj Gradi Istorijskog Arhiva Kikinda./

Levéltári források

- Állami levéltár, Kolozsvár – Kassai Királyi Közjegyzői Kamara iratai.
Baranya Megyei Levéltár, Pécs – XX. Területi jogszolgáltató szervek. Pécsi Királyi Közjegyzői Kamara iratai.
Budapest Főváros Levéltára, Budapest – IX. 260. Budapesti Királyi Közjegyzői Kamara iratai.
Hajdú-Bihar Megyei Levéltár, Debrecen – IX. 272. Debreceni Királyi Közjegyzői Kamara iratai.
Magyar Országos Levéltár, Budapest – P. 2024 Kisebb személyi fondok.
Prokrajinsky Arhiv Maribor Enota za Prekmurje, Lendva – PAM 0678. Bányászok és közjegyzők iratai.
Štátny archív v Košiciach, pobočka v Rožňave, Rozsnyó – 879/125. Dr. Markó Sándor királyi közjegyző iratai.
Vas Megyei Levéltár, Szombathely – IX. 315. Szombathelyi Királyi Közjegyzői Kamara iratai.

FÜGGELÉK

Az ELTE ÁJK Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszékének kiadványai

JOGTÖRTÉNETI ÉRTEKEZÉSEK

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszékének kiadványa (alapította: Kovács Kálmán)

1. Révész Tamás: A központi állami ellenőrzés szervezetének kialakulása Magyarországon 1867 után. Budapest, 1971
2. Buzás József: Székesfehérvár és Fejér vármegye közigazgatása az 1918–1919. évi polgári demokratikus forradalom idején. Budapest, 1971
3. Máthé Gábor–Révész Tamás: Az esti- és levelező tagozatú oktatás fejlődése az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán (1945–1970) Budapest, 1972
4. Rácz Lajos: A polgári házasság intézményének megvalósulása Magyarországon. Budapest, 1972
5. Buzás József: Veszprém vármegye közigazgatása az 1918–1919. évi polgári demokratikus forradalom első két hónapjában. Budapest, 1973
6. Rechtsgeschichtliche Studien zum Zivilrecht, Studienband, (szerk. és előszó Kovács Kálmán) Budapest, 1974
7. Nagyné Szegvári Katalin: A jogtörténettudomány kutatási eredményei és perspektívái a felszabadulás után (helyzetelemzés). Budapest, 1975
8. Degré Alajos: A magyar gyámsági jog kialakulása a dualizmus korának gyámsági kódexéig. Budapest, 1977
9. Révész T. Mihály: A sajtópolitika egyes kérdései Magyarországon a kiegyezés után. Budapest, 1977

10. A tanács hatalom jogpolitikája 1919-ben, tanulmánykötet (szerk. és előszó Kovács Kálmán) Budapest, 1979
11. Mezey Barna: A Rákóczi szabadságharc országgyűlései. Budapest, 1981
12. A magyar politikai és jogi gondolkodás történetéből, XVIII–XIX. század, tanulmánykötet (szerk. és előszó Kovács Kálmán) Budapest, 1982
13. Az állami és jogintézmények változásai a XX. század első felében Magyarországon, tanulmánykötet (szerk. és előszó Kovács Kálmán) Budapest, 1983
14. A jogászképzés a magyar felsőoktatás rendszerében, tanulmánykötet (szerk. és előszó Kovács Kálmán) Budapest, 1984
15. A jogalkotás és a jogalkalmazás egyes kérdései Magyarországon 19–20. század, tanulmánykötet (szerk. és előszó Kovács Kálmán) Budapest, 1986
16. Zu den gegenwärtigen rechtsgeschichtlichen Forschungen, Studienband, (szerk. és előszó Kovács Kálmán–Révész T. Mihály) Budapest, 1987
17. Mezey Barna: A magyar polgári büntetőjog kezdetei. Budapest, 1995
18. Pomogyi László: Cigánykérdés és cigányügyi igazgatás a polgári Magyarországon. Budapest, 1995
19. Hatalommegosztás és jogállamiság, tanulmánykötet (szerk. Mezey Barna) Budapest, 1998
20. A magyar büntetőjog kutatásának alapjai, tanulmánykötet, (szerk. Bódiné Beliznai Kinga–Meyez Barna) Budapest, 1997 (2. kiadás Budapest, 2000)
21. Strafrechtsgeschichte im 18. und 19. Jahrhundert, Studienband, (szerk.: Bódiné Beliznai Kinga–Meyez Barna) Budapest, 1997
22. Tanulmányok a magyar büntetőjog történetéből, tanulmánykötet, (szerk. Bódiné Beliznai Kinga) Budapest, 1998
23. Gönczi Katalin: Magyarok az amerikai Legfelsőbb Bíróság előtt. Budapest, 2000
24. Pomogyi László: Szegényügy és közösségi illetőség a polgári Magyarországon. Budapest, 2001
25. Föglein Gizella: Államforma és államfői jogkör Magyarországon 1944–1949. Budapest, 2001
26. A praxistól a kodifikációig. Csemegi Károly emlékére (1826–1899) (szerk. Mezey Barna) Budapest, 2001
27. Strafrechtsgeschichte an der Grenze des nächsten Jahrtausendes, Studienband (Red. Barna Mezey) Budapest, 2003.
28. Eckhart Ferenc emlékkönyv (szerk.: Mezey Barna) Budapest, 2004
29. Hajnal Hugó: Csemegi Károly. Budapest, 2003
30. Képes György: A tökéletesebb unió: az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya. Budapest, 2003
31. Ünnepi tanulmányok Kovács Kálmán egyetemi tanár emlékére (szerk.: Mezey Barna), Budapest, 2005
32. Paolo Becchi–Kurt Seelmann: Gaetano Filangieri és az európai felvilágosodás. Budapest, 2005
33. Horváth Attila: A magyar magánjog történetének alapjai. Budapest 2006
34. Ladányi Andor: Törekvések, kísérletek a jogászképzés reformjára 1890–1944. Budapest 2007
35. Adolphe Chauveau – Faustin Helie: A bűnrészesség. Budapest 2008
36. Horváth Attila – Koltay András – Máthé Gábor (szerk.): Sapienti iniriuria non potest fieri. Ünnepi tanulmányok Zlinszky János tiszteletére. Budapest, 2009
37. Képes György: Dánia alkotmánytörténete a 13. század végétől napjainkig. Budapest, 2009
38. Szimbolikus kommunikáció. A jog színházától a jogi rituáléig (szerk.: Mezey Barna), Budapest, 2011
39. Bor és jogtörténet (szerk. Mezey Barna), Budapest, 2011
40. Wilhelm Brauner–Gerald Kohl: A jogtörténet-tudományi kutatások Ausztriában, Budapest, 2011
41. Képes György (szerk.): Az abszolút monarchia, Budapest, 2011